TÖRÖK-MAGYARKORI

TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

VI.

PEST, 1871.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

ÁNYOS AKADEMIA

ZOTTSÁGÁNAK KIADÁSAI.

I TÖRTÉNELMI EMLÉKEK. Első osztály: I. II. köt. Ok-
oltság történetéhez Magyarországon Szilády Áron és Szilágyi
ól. I. II. köt. XXX és 458 és 480 l. 5 frt.

— III. IV. köt. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár, szerk. és jegy-
el ellátták Szilády Áron és Szilágyi Sándor. I. II. k. VIII és 490
24 l. meg egy tábla 6 frt., külön mindenik kötet 3 frt.

— — V. köt. Török-magyar-kori Állam-Okmánytár, u. azoktól. 530 l. fűzve 3 frt 50 kr.

TÖRTÉNELMI TÁR. I. köt. X. és 266 l. egy pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — — II. köt. 215 l. száz pecsétmással 2 frt 10 kr.
— — — III. köt. 264 l. egy czímerrajzzal 1 frt 40 kr.
— — — IV. köt. 260 l. 2 frt 40 kr.
— — — V. köt. 231 l. 1 frt 40 kr.
— — — VI. köt. 264 l. egy pecsétrajzzal 1 frt 60 kr.
— — — VII. köt. 266 l. 1 frt. 60 kr.
— — — VIII. köt. 259 l. 4 kőirati táblával 1 frt 60 kr.
— — — IX. köt. 244 l. 1 frt 40 kr.
— — — X. köt. 240 l. aranybullák s okm. hasonmásaival 1 frt. 60 kr.
— — — XI. köt. 210 l. 1 frt 40 kr.
— — — XII. köt. 292 l. 1 frt 70 kr.

Az egész tizenkét kötetes folyam ára tizenöt forint.

MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁR. XIII. v. Új folyam I. kötete 1868. 252 l. 1 frt 40 kr.
— — — XIV. v. „ II. kötete 1869. 282 l. 1 frt 80 kr.

MAGYAR LEVELES-TÁR. I. köt.: Négyszáz magyar levél 1504—1560. Szalay Ágostontól. XX és 432 l. kilencz kőiratú hasonmásos táblával 4 frt.

FEJÉR GYÖRGY MAGYARORSZÁGI OKMÁNYTÁRÁNAK betűrendű tárgymutatója, Czinár Mórtól. XVI és 519 l. 3 frt.

ÉVMUTATÓ Fejér György Okmánytárához. Knauz Nándor által. 44 l. 40 kr.

HUNYADIAK KORA MAGYARORSZÁGON Gr. Teleki Józseftől, I.—V., VI: 1 és X.—XII. köt. Mindenik kötet ára 3 frt 65 kr. — (VI. köt. 2. része sajtó alatt.)

MAGYARORSZÁG HELYRAJZI TÖRTÉNETE, fő tekintettel az egyházi intézetekre vagyis a nevezetesebb városok, helységek, s azokban létezett egyházi intézetek, püspök megyék szerint rendezve, Rupp Jakabtól. Első kötet két darabban. Az esztergami egyháztartomány a hozzá tartozó püspökmegyékkel együtt. XVIII. és 807. l. 5 frt.

BUDA-PEST és környékének helyrajzi története, Rupp Jakabtól. Két térképpel 306 l. 2 frt.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA. Magyar Történelmi Emlékek, egy-egy kötet ára 3 frt 15 kr. kivévén a következőket: I. osztály, XI. köt. (Árpádkori Okmánytár, VI. k.). II. oszt. XII. k. (Brutus I.), és XVI. köt. (Forgách) 4—4 frt. — XV. k. (Tököly, Nagy Ivántól) 4 frt 50 kr. — XVIII. köt. (Tököly, Tormától) 1 frt 20 kr. — **E nagy gyűjtemény tartalmát l. a boríték következő lapjain.**

TÖRÖK-MAGYARKORI

EMLÉKEK.

OKMÁNYTÁR.

VI.

TÖRÖK-MAGYARKORI

TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

ELSŐ OSZTÁLY : OKMÁNYTÁR.

VI.

PEST, 1879.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADÉMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

TÖRÖK-MAGYARKORI

ÁLLAM-OKMÁNYTÁR.

SZERKESZTÉK

ÉS

JEGYZETEKKEL ELLÁTTÁK

SZILÁDY ÁRON és SZILÁGYI SÁNDOR,

AKADÉMIAI TAGOK.

NEGYEDIK KÖTET.

PEST, 1870.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADÉMIAI KÖNYVÁRUSNÁL.

Pest, 1870. Nyomatott az „Athenaeum“ nyomdájában.

TÖRÖK-MAGYARKORI

ÁLLAM-OKMÁNYTÁR.

Negyedik kötet.

I.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint nekem kegyelmes uramnak, az Isten nagyságodat, kévánsága szerint való sok jókkal, egészséges élettel megáldja, szivem szerint kivánom.

Kegyelmes uram! hogy Isten nagyságodat szegény elromlott hazánknak méltóságos fejedelmévé választotta, ezt mind az nagyságod méltóságos levelibül, mind penig vajda ő nagysága és több jó akaróim levelébül értettem, megértvén szivem szerint örültem, kivánom Istentül ő felségétül, nagyságodat levelem találja szerencsés, örvendetes állapotban, és tartsa és szerencséltesse szegény elpusztult hazánknak javára és megmaradására. Nem tudván, hogy vajda ő nagysága kalarása mégyen, igen sietséggel kelleték irnom, sok szóval nagyságodat nem informálhatom, hatalmas császár parancsolatja érkezvén utánam, én is nagyságod és hatalmas császár és szegény hazánk szolgálatjára ide jöttem Drinápolyban, melylyel ide érkezvén, másodnap mindjárt vezérhez ő nagyságához felmentem, és kihajához, nagyságod méltóságos szavával köszöntöttem, annak utána nagyságod irása szerint mindeneket ő nagyságának megbeszéllettem, melyre ő nagysága ezt mondá: ugyanis azért hivattunk ide, hogy annak az országnak dolgát csendesitsük le, az mint jobb lészen azt cselekedjük, ne romoljon tovább immár. Kérém azon is ő nagyságát, ha nagyságodat hatalmas császár ebben az bajos állapotban helyheztette, provideáljon nagyságod megmaradása felől, elegendő hadat hagyon nagyságod mellett. Nagyságodnak irása szerént mind elészámlálván az dolgokat, az vezér ő nagysága mondá, csak az fejedelem hatalmas császárunknak légyen igaz hive,

hatalmas császár gondot visel arra, melyre én igen feleltem a felül, ő nagysága mondá, hogy Ali passának ő nagysága parancsolt a felül, addig az országból ki ne jöjjen, valamig az dolgot nem csendesiti, kijövén penig elegendő hadat hadjon nagyságod mellé, oda fel is német császárhoz ő felségéhez követet küldtenek, hogy ha azt akarják, hogy az békesség fel ne bomoljon, Kemény János uramat ő nagyságát onnét zabolázzák meg s ne engedjék haddal jönni. Német residens is irt oda fel, most oda fel van, ugy hiszem ez után nem engedik cselekedni, előbbeni vezér die 24. Octobris halt meg, az fia Ahmed passa helyette vezér, de czudar ember, nem olyan mint az apja. Nagyságod is és az nemes ország forgolódjék, mostan mindjárt irjon az summának szállitása felől, reménységem Istenben van, végben mégyen, megengedik az felét; hallottam és tudom bizonyosan discursus volt felőle, csak hamar jöjjön az levél nagyságodtúl és az nemes országtúl, vagy egy postás, ha penig Budai Péter uram eljöne, tudja nem kell más most hamarjában, volt többször is itt. Az Istenért kérem nagyságodat, erre nagyságodnak éjjel nappal lévén gondja, főtiszt jöjjön az ki jön, és nagyságod és az ország könyörögjön az hátra maradt pénznek megengedése felől, mert most az ideje, meglészen, ha penig nem lészen kinek jönni, magam is végben viszem, ne végye nagyságtok süketségre. Nagyságodra nem vetek, de az nemes országnak semmi gondja nincsen sem én reám sem országra, nincsen kitűl irnom is. Most is titkon akarván az kalarasak elmenni, nagy nehezen kértem, levelemet hogy elküldhessem, költségem nem lévén, szolgámat akarám elküldeni. Ha penig Ali passa mégis kényszeriti az országot pénznek adására, csak egyátalában mondják azt, akár hova tesznek, mi nem adhatunk, ő sem erölteti tovább. Ha eddig is ember lett volna itt, és irtanak volna, megengedték volna, de ha supplicálnak és könyörögnek, megengedik, de senki ide nem irván és könyörögvén, ők elveszik az mennyit adnak. Mostan leghamarjában nagyságodnak erre lévén gondja. Moldvai vajdát tettek, egy országi boért, vén ember, Dabissa Várnikulnak hivják, elmentem hozzája, nagyságod méltóságos nevével köszöntetém, szomszéd atyafiságát igérvén, ez héten kimégyen, nagyságodhoz embe-

rét küldi, az mig itt voltam, az nagyságod levelének pariáját, kit ide irt, az német császárnak felküldték, nem kellett volna az postának leveleket más ember kezében adni, itt nem lévén nagyságodnak embere. Irhatom azt nagyságodnak, ha nagyságod és az nemes ország én reám gondot nem visel, sem nagyságodnak sem az nemes országnak nem szolgálhatok. Költségem nincsen, ebben az országban penig költség nélkül nem lehet, itt a világon minden pénz, más kapikihákra más gondviselés van. Tolmácsom nincsen, meghalt pestisben és négy szolgám, magam ötödik. Nagyságodat most nem busitom. Csak egy falunak egy városnak is más gondjának kellene hazafiára és szolgájára lenni, vagy tolmácsot, vagy költséget, kivel fogadjak, küldjen, eddig is csak az ur Isten tudja mint voltam, két tolmácsom holt meg. Más országoknak más gondjok van kapikihájokra, tolmácsaikra; az szolgálat kévántatnék, költség nincsen. Szebeni királybiró Lucz János uram Konstántinápolyban die 17. Novembris halt meg, én ott nem voltam, Váradi István uram ott maradott, ide nem jön, az mi volt királybiró uramnak, császár számára vették. Most akarom megtalálni az vezért felőle. Én mindenekben nagyságodnak kegyelmességét várván, igaz hüségemet és szolgálatomat akarom nagyságodnak megmutatni; valamely uramat szolgálom, igazsággal akarom szolgálni, az vagy fel sem veszem szolgálatját. Ezt igen sietséggel irván nagyságodnak, mivel ember menő félben lévén, nem sokat informálhatom. Az országnak nem irhattam külön az dolog felől, több pénzt ne siessenek adni, hanem irjanak ide mennél hamarébb; nagyságod penig tudositson szüntelen, én irnék de nincs kitől küldeni. Tudom ezután nagyságodnak más gondja leszen. Ezek után Isten nagyságodat szerencsés élettel áldja meg. Datum Konstantinápoli die 28. Novembris 1661.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Szilvási Bálint m. p.

P. S. Nagyságod Panajot uram felül irt volt. Ő kegyelmének megmondtam nagyságod irását; ugy vagyon, igen barátságomat tartám ö kegyelmével, egyet is értünk, de nem minden dolgokat communicálhatni, mivel római császár tol-

mácsa, más fél ezer talléra jár római császártúl, ugy vagyon, az mit látok, hogy illendő, communicálok, nekünk nagy fogyatkozásunk van tolmács miatt.

Az itt való török tisztek az előbbeni vezérnél császártúl kik voltak, mindnyájan helyben maradtak, mind, kivévén reszefendi, jancsár aga, jancsár kihaja, tefterdár; csak az csausz pasa mazul, nagyságodnak itt is jóakarókat kell fogadni.

Kivülről: Az én kegyelmes uramnak az tekintetes és méltóságos Apafi Mihálynak, Erdély méltóságos fejedelmének etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. *Erd. Muz. (Gr. Kemény Jozsef erd. tört. eredeti lev. X. köt.)*

II.

Eleitől fogva ez volt régi kanunja és szokása a mi dicsőséges császári eleinknek, hogy-midőn valamely ország avagy nemzet hatalmas és fényes szárnyai alá hajtották fejeket s igaz hüségekben megmaradtanak, hatalmas császári kegyelmességeket meg nem vonták azoktúl, söt minden ellenségei ellen azokat megszokták oltalmazni. Mivel penig ennek előtte Barcsai Ákos az mi dicsőséges császári eleink östől maradt Erdélyországának fejedelme lévén, Kemény János nevü tirannus kiszökvén országunkból, egynehány ezer kóborló latrokkal, más idegen nemzettel együtt beütvén hatalmasságunk östől maradt országában, és ellenünk fegyvert fogván akaratunk ellen is magát erdélyi fejedelemmé tétette, nagy sok kóboroltatási és prédáltatási után Barcsai Ákos fejedelmet is megölé. Kihez képest felgerjedvén haragunk, parancsolván azért egyik kedves és hü vezérünknek, tekintetes nagyságos szerdár Ali passának bémenni östől maradt Erdélyországunkban, és ellenünk felfegyverkezett ellenséginket kitisztitván, és az országnak nagy rendei közül egy igaz haza tagját emelvén fejedelemnek, azonban az országnak három nemzetből álló fő- és közrendeinek közönséges akaratjokból s megegyezésekből, azonban penig vezérünk szerdár Ali passának is tetszéséből választván és emelvén Erdélyországunknak fejedelemségére, igaz hazájoknak tagjai közül való nagy rendet

Messiás vallásán lévő Apafi Mihály hivünket, kinek kivánjuk is boldog előmenetelit és hatalmasságunk fényes portájához való szerencsés uralkodását, ki is megmutatván hatalmasságunkhoz való igaz hüségét, fejet hajtván vezérünknek is parancsolatjára, megtekintvén azért mi is Apafi Mihály hivünknek hozzánk való hüséges indulatját, negyvenezer aranyra engedtük Erdélyországának esztendőnként való adóját, mely negyvenezer arany adónak, minden esztendőnként való megszerzésében és annak ideje korán való beszolgáltatásában teljes tehetsége szerint igyekezik, megesküvén fényes portánknak és őstől maradt országunknak igaz hüségére. Az Erdélyországának három nemzetből álló státusi is hasonlóképen megesküvén mind hatalmasságunk hüségére, s mind az Apafi Mihály Erdélyországának fejedelmének hüségére, az egész szerdár vezér, Ali passa, békek és egyéb főrenden lévő hiveink előtt assecurálván is magokat, hogy mindenekben engedelmeskednek Apafi Mihály fejedelemnek és mint magok választott fejedelmeket s hatalmasságunk czirákját megböcsülik és mint képebelinket ugy uralják s parancsolatjának engedelmeskednek, és az negyven ezer arany adónak megszerzésében szivesen fáradoznak fényes portánkhoz való hüségek szerint. Assecurálván arról is magát Apafi Mihály fejedelem, hogy minden fényes portánkhoz illendő hirekről tudósit, és egyéb császári méltóságunk megsértődésére való dolgokat is eltávoztatni igyekezik. Az oly latrokat penig mint Kemény János és ugy mint havasalföldi és moldvai vajdák, kik fényes portánktól gyakorta elszoktanak pártolni, s Erdélyországán általmennek vagy ott maradnak, megfogatja és vagy magokat avagy fejöket beküldi, ideértvén azon havasalföldi és moldvai boérokat is, a kik Erdélyben szaladnak. Azonban penig hatalmasságunk földéről, avagy Havasalfölde s Moldváról erdélyi birodalomban szökő jobbágyokat kiadja, és országunkat idegen és hamisan felfegyverkezett ellenséginknek ellen megtartani igyekezik, jóakaróinknak jóakarója, ellenséginknek ellensége lészen. Nevezet szerint penig hatalmasságunk őstől maradt Erdélyországának megigért negyvenezer arany adóját, annak ideje korán való beszolgáltatásában fényes tárházunkban igaz hüsége és kötelessége szerint teljes tehetsége szerint igyekezik; melyről mi is minden császári

kegyelmességünket igérjük valamig fényes portánkhoz való hüségében megmarad, mindenekben megoltalmazván assecuráljuk és confirmáljuk ez fényes irásunkkal Apafi Mihály hivünket életéig. Datum in Drinápoly Anno 1661. Mense Novembri.

Szultán Mehemet.

Egykorú másolat (forditás ?) az erd. Muzeum kézirattárában gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben X. kötet.

III.

Tugra.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császár vég Várad várának és ahoz való véghazainak s azokban levő hadainak főgondjaviselője, az tekintetes és nagyságos Huszain passa.

Hozzám illendő szomzsédságos szolgálatjomat ajánlom kegyelmednnk, mint szomszéd jóakarómnak, Istentől minden jókat kivánok kegyelmednek jóakaróival együtt. Akarjam kegyelmedet szomszédságos barátsággal megtalálnom, mivel az itt való agák oda alá voltak az magok városi és falui felől az zaim s espaják falui felől ottan is az hatalmas császár legistromábúl felkeresvén igaz ugy találták, hogy Hunad vármegyében Galu (Gyalu) és az több faluk fel vadnak irva s ujabban hatalmas császár czimere alatt legistromot hoztak ide, azért jóakaró szomszédom az jó szomszédság hatalmas császárhoz való hüség azt kivána, hogy Galu városát és az több falukat . . . . parancsola meg kegyelmed, hogy jüjjenek be, az hatalmas császár legistromában az mit irtak reájok, hozzák meg szép szerével, az több faluk az kik Hunad s Doboka s Belső-Szolnok vármegyében fel vadnak irva, annak utána azok felül is irok kegyelmednek, csak hogy mostan ezek felől válaszát elvárom kegyelmednek, az mely faluk fel nincsenek irva, Isten oltalmazzon, nekem nem kellenek, nem is kivánom ; az választ elvárom kegyelmedtül. Ezzel kivánom ez levelem találja jó egészségben kegyelmedet. Datum ex Várad, Anno 1661. die 2. Decembris.

Kivülről : Az tekintetes és nagyságos Apafi Mihály uramnak Erdélyországának fejedelmének Magyarországnak és részeinek urának székeleknek ispánának, nekem szomszéd jó akarómnak adassék.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. levelekben XVI. kötet.*)

IV.

Én hatalmas győzhetetlen császárunknak tömösvári és jenei végvárainak beglerbegje és Erdélyben lévő fényes hadainak főszerdárja Kutziak Mehemet passa ajánlom szolgálatomat nagyságodnak.

(Ez alatt a török tugra feketén a papirosba nyomva.)

Az nagyságod postája által nekem irott levelét elvöttem, melyből nagyságod kivánságát megértettem. Hogy azokat az törököket az kik mi alkalmatlanságot cselekedtek, megbüntetnők. Azért én mindjárást elküldöm zászlóstól, hogy felkeressék őket és behozzák s nagyságod meg is hallja, hogy megbüntettem, mert az török nemzetben eddig is meg nem engedtük, s ezután is meg nem engedjük, hogy aféle illetlenséget cselekedjenek. Azért ha ez az ünnep eltetik csötörtökön, az vagy pénteken nagyságod bejőjjön, hogy beszélgethessek nagyságoddal az Segesvárra indulás felöl, mert egynehány nappal szállás osztot is kell bocsátanunk; az élet oda szállitás felől is kell beszélgetnünk. Mostan érkezvén Csakovára 15 személy s 16 ló: azért nagyságod adasson czédulát, hogy Vásárhelyről szállitsanak élést nekiek. Az mely török visszaviszi ezt az levelet, annak kezibe adják azt az czédulát. Annak felette az én quartélyom házi gazdáji én nekem gazdálkodni nem akar, az meddig nagyságod czéduláját nem látják, azért kivánom nagyságodtól, hogy én nekem, küldjön oly czédulát, az ki szóljon az nagy-sinki biróknak hogy mikor oda küldök, hijában ne járjanak. Az télen ne is búsitsam nagyságodat felőle, hanem hogy gazdálkodjanak szénáért és élésért. — Annak felette értettem, hogy Kálnoki Mihály megjött, azért az rácz az kinek adós itt van Kálnoky

Mihályt és az portékáját is küldje ide, fizetesse meg neki, mert sok ideje, hogy itt vagyon, hadd mehessen haza. Az tatár is sok időtől fogva itt várakozik még, 610 tallér még hátra lévén fizetésén még, az Kövér Mihály adósságáról, mert esztendő által várakozik itt, hadd mondhasson jó emlékezetet nagyságod felől. — Erről választ várok nagyságodtól. Ezek után Isten szent áldása maradjon nagyságoddal.

Költ Szász-Megyesen 25. napján karácson havának. Anno (1661.)

P. S. Eddig 6 levelet adott nagyságod Szebenszékbe, hogy gazdálkodjanak, két emberemet is küldöttem volt el velek; de az nagyságod levelére semmit nem gazdálkodtak, sőt azt mondotta az szebeni királybiró, hogy ha Apafi Mihály oda megyen is, hogy ha hozzájok lőtet, bizony ő is hozzá lőtet; még sem gazdálkodik. Azért ha ő az fejedelem az vagy nagyságod? lássa ha megbünteti-e vagy nem. Nagyságod azért irjon Ali passának felőle, én is irok azért, ő nagysága eligazitja. De ha ir nagyságod, az levelet hozzák ide, ahoz képest irok én is Ali passának ő nagyságának. Azokat az törököket oda küldöttem nagyságodhoz, vagy quártélyt vagy Vásárhelyről adasson élést nekik.

Külczím : Az tekintetes s nagyságos Apafi Mihály uramnak Erdélyországnak fejedelmének Magyarország hozzá tartozó részeinek urának, nekem jó akaró barátomnak adassék.

(A károly-fehérvári könyvtár eredetije s Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

V.

Illustrissime ac Celsissime princeps Domine Domine clementissime. Az minden királyoknak királya szent Christus urunk nagyságodat erősitse, nyomossá tegye, az nyomorodott ország szabaditására, megtartására.

Kegyelmes uram, ez városnak becsületes tanácsa illendőnek itélvén, hogy mostan is az mi hir érkezett, nagyságodnak tudására légyen, meghagyjá nekem, hogy nagyságodnak irnám meg. Széki Sándor deák uramnak ennekelőtte egyne-

hány esztendeig radnóti udvarbirónak az veje nemes Dalnoki Mihály uram Deésről tegnapelőtt indulván, tegnap jött ide, ki ezt beszélé nekem, s másoknak is, hogy Kemény János urunk ő nagyságának mind a négy ezredes kapitáni alatt levő katonái bejöttek még az elmult héten, egyszersmind 18 zászlóval s többen is csoportonként hol 30 hol 15 olyan formán, mint tavaly is bejöttek vala. Előttök járó Szentpáli uram, ki most az ünnepen Kolozsvárott volt, de hadait az előtt Megyes felé bocsátván, immár maga is utánok ment. Közönségesen oda Deés táján az az hir, hogy az nagyságod mellett levő hadakat meglássák, próbálják, s ha szerencsésen járnak, azontól Kemény János uram is vele maradott udvari népével bejöjjön, magának és Dalnoki uramnak az bejött katonák közül sokan beszéllették. Azonban Szamosujvárt Nagy Jakab száza, és Bethlenben is Nagy Bálint száza maradott. A németek a Tiszán által feltakarodtak quartéljozni. Kemény János urammal ő nagyságával csak egynehányon vannak. Ezt is nyavajás Dálnoki uramat Kozárvárnál mint egy harmincz katona reá találván, megfosztották, Szent-Péter táján is egy embernek lovát elvevén, magát megölték, prédálnak, üldöznek szokások szerént kegyelmes uram, mi ezeket elhittük, s hogy nagyságod is értvén, hadaival vigyázatlan ne találtassék, az becsületes tanács én általam nagyságodnak megjelenteni akarta, egyébaránt nagyságodat nem terheltem volna. Az ur Jézus Krisztus nagyságo dat oltalmazza Dávid erejével és Salamon bölcsességével, békességével megáldja.

Beszterczén 30. deczember 1661.

Nagyságodnak alázatos méltatlan szolgája

Beszerményi István m. p.

P. S. Azonban kegyelmes uram érkezék hire, hogy szabad nyereségre kiáltott sok szabad legényekkel beérkezett Kolozsvárra Kemény János uram is, egy általjában nagyságodat kézre akarják keriteni.

Kivülről : Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem kegyelmes uramnak ő nagyságának adassék.

(Erdélyi Muzeum, gr. Kemény Apparatus epist. suppl.)

VI.

Hozzám illendő tehetséges dologban való szolgálatomat ajánlom kegyelmednek. Isten minden jókkal áldja, kivánom.

Ez levelemmel kelletik kegyelmedet megtalálnom, hogy jövének hozzám az gyulai urak, panaszolkodának, hogy az jószágokat az erdélyi párton levő urak akarják pusztitani; mostan is peniglen fenn nevezett (gyulai) és szegény ujfalusi rácz jobbágyok és az gyulai sanczaságban valók jövének hozzám, hogy Bethlen Domokos, és az Tisza István fiai háborgatják őket, és az mint azelőtt nehány esztendőtül fogván voltanak, mostan abban nem akarja tartani őket, hanem illetlen kivánságot kivánnak tőlük, az ki még eddig az gyulai sanczaságban nem volt szokás; mert mostan Bethlen Domokos bizta őket, Kállóban az Vér Mihály kezében, és az Tisza fiai az mostoha ifjaik kezében Jokai Cseh Mihály kezében, az felföldi pártra; magam is nem tudom, hogy mi annak az oka, hanem kérem kegyelmedet mint szomszéd ur barátomat, hogy ez dolog felől végezzen, mint Bethlen Domokossal mind pedig az Tisza fiaival, hogy az ilyen illetlen dolognak hagyjanak békét, ne rontassák, és ne pusztitassák; mert az urat, ha ugy leszen az dolog, hatalmas s győzhetetlen császárhoz küldöm és kegyelmednek is valami búja ne legyen felőle, hanem az mint hogy azelőtt minden háztól egy egy tallért megadtak, mostan is azt megadják valahova kivántatik; de az minemű kivánságot kivánnak, hogy minden gabonájoknak fele dézsmáját kivánják, az mi eddig szokás nem volt, mostan is annak hagyjanak békét, hanem ihon ez levelekkel megyen az régi barátságért, az magam emberét Deli Ibraint küldem kegyelmedhez az szegény jobbágyokkal, hanem kegyelmedtől jó választ várok.

Ezen dolog felöl kegyelmednek peniglen immár két versbeli levelemet is küldtem, és kegyelmed semmi feleletet sem tött, hanem immár mostan kegyelmed tudja és látja az dolgot, hogy azután is én reám is ne vessen.

Ezek után Isten kegyelmeddel.

Én az győzhetetlen török császárnak Dunán innen való

várainak főgondviselője és hatalmas passája Kucsuk Mehemet passa, Tömösvárnak és Jenőnek főpassája, kegyelmednek barátja, szolgálok.

Kivülről : Ez levelem adassék Erdélyországának fejedelmének Apafi Mihálynak, nekem régi régi ismerő barátomnak kezében.

(A károly-fehervári könyvtár eredetije és Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.)

VII.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Isten nagyságodat kedvesivel együtt egészséges szerencsés élettel megáldja szíbül kivánjuk.

Az vajdának ő nagyságának menvén mostan vissza kalarasa, nem akarók elmulatni, hogy nagyságodat itt való állapotrúl ne tudósitanók, kévánjuk Istentül ő felségétül, ez levelünk találja szerencsés órában, jó egészségben. Száva Mihály uram ő kegyelme ide Drinápolyban az nagyságod méltóságos leveleivel die 2. Januarii érkezett, 4. peniglen az vezérrel ő nagyságával szemben voltunk, nagyságod köszöntő és látogató levelét megadtuk, melyet ő nagysága kegyelmes szemmel látott, ugy vagyon kegyelmes uram, mikor én nagyságodnak irtam volt ezek felől az dolgok felől, azt nem tudtam, nagyságodnak fő követje jön, mert ahoz képest tudtam volna magamat alkalmaztatni és irni, noha mindazonáltal azt megirtam, hogy nagyságod hatalmas császárnak, fővezérnek mind maga neve alatt, s mind penig az ország részérül irjon könyörgő leveleket az summának engedése felől, de nagyságod sem maga személyére nem irt, sem az ország. Noha nagyságod irt az vezérnek, ő nagysága hitelt adván szavaimnak, az mi mondandó leszek, melyet fővezér ő nagysága hitelt adván, füleiben vette. Azért kegyelmes uram, noha nagyságodtól és az nemes országtúl arra való instructiónk nem lévén, de értvén itt az dolgok miben feküsznek és vadnak, az német császár részérül is, mivel ő felségének is mostan itt van embere, melyben irta, hogy egyáltaljában ő felsége nem akarja Erdélyt hadni, hogy elrontassék, és egyéb ujitás légyen az országban,

hanem az szultán Szuliman athnáméjában tartassék meg mindenben. Igy ahozképest kegyelmes uram szépen leirván magyarúl, azután törökül forditván, mindenekben azt kivánván, az szultán Szuliman athnaméja tartassék meg, és hatalmas császárunk mutassa kegyelmességét, és adja meg, állitván azt is: az országnak harmad része elvétetett, ugy mint Várad minden tartományával, Jenő minden tartományával, Deszni minden tartományával, Papmező minden tartományával, Szent-Jób minden tartományával, Lugos minden tartományával, Karánsebes minden tartományával, azon kivül többeket is, az melyek az országnak derekas adóját azok adták, most penig az országtúl elvétetett és elszakadott, akkor penig kevesebb lévén az adó, mostan penig még feljebb neveltetett hogy sem az előtt volt. Lehetetlenség, az az elpusztult, romlott ország megadhassa, sok szép ratiókkal állitván, kiket mostan, siető lévén az dolog, nem irhatok, melyeket ő nagyságának szóval is előszámláltunk. Most azért kegyelmes uram abban van az dolog, és discursusban vadnak, nagy szeget ütvén fejekben, micsoda kimenetelit adja Isten ő felsége tudja, reménységünk azonban vagyon, talán Isten, az nagyságod jó szerencséjét jóra adja. Az kihajával, reszefendivel szólván s nekiek minden dolgokat megbeszélvén, az mint jár elméjek, jóra látják menni az dolgot, csak nagyságodat breviter akarván tudósitani, igy értse az dolgot és ezen keményen tartsa magát, és minden kévánsága ez légyen. Ali passához is ha embere talál menni, ezent állitsa, az főkövetet penig nagyságod el ne bocsássa, mig jön válaszunk és Száva uram el nem érkezik, ne talán ki tudja, mivel immár régen értésekre van, hogy jün az követ, arra ne halasztanának az dolog felül, magunkban gondolván, ha ez lenne, osztán az főkövetnek is az lévén instructiójában, ugy hisszük, Isten bizony jól lészen; nagyságodat addig bizonyos dologgal nem akarjuk tudósitani, hanem az állapotnak mivoltához képest akarók nagyságodat tudósitani. Az mely levelet penig nagyságod nékem irt is, megmutatván abban is igazságunkat hozájok, az mely illett, megforditván, azt is az vezérnek beadtam, még némelyeket hozzá én is tévén. Az jancsár kihája béget mazullá tették. Ezek után Isten nagy-

ságodat szerencsés élettel tartsa meg. Datum Drinápoly die 5. Januarii 1662.

Nagyságodnak alázatos szolgáji

Szilvási Bálinth m. p.

Szua Mihály m. p. (igy Száva helyett.)

Kivülről: Illustrissimo Principi Domino Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti Domino Domino nobis Clementissimo.

Eredeti *erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XI. kötet.*)

VIII.

Mi az hatalmas vezér szerdár Ali passa ő nagysága meghitt kihája Hasszán beget Istentől jó egészséget kivánunk az jó szomszédságban.

Jóakarónk Kendeffi Gábor, emlékezhettél reá, az hatalmas vezértől elválástokkor ugy végeztünk vala, parancsolatúl hagyatván kegyelmednek, ott az szélben legyen szorgalmatos vigyázásban, ha az fejedelemtől levelek jönnek vagy innen az hatalmas vezértől, az fejedelemnek vagy az országnak szólók küldetnek, minden késedelem nélkül mind oda az fejedelemnek s mind mi nekünk megküldözze. Micsoda vigyázás és gondviselés az? Tized napra jő keze által ide az fejedelem levele? Ez mostani állapotokban sem órát sem napot nem kellene késni az levelek elküldésivel, mert azoknak késedelmezések miatt szokott esni az fogyatkozás. Intjük azért kegyelmedet, igen jól meggondolván mire igérte magát, minden dolgokat hadjon hátra, minden felé vigyázzon, szeme, füle légyen, és mihelyt vagy onnan az fejedelemtől, vagy innen levelek mennek kezihez, éjjel nappal megküldeni el ne mulassa. Ez mostanit is, kiket kezihez küldtünk, minden halogatás nélkül küldje meg az fejedelemnek: Azonban maga is kegyelmed jártassa embereit és valamint az dolgok ott benn forganak, az szélben lévén kegyelmed, ottan-ottan bennünket tudósitson, kedves dolgot cselekszik. Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben. Tömösváratt 7. Januarii 1662.

Haszán kihája bég jóakarója kegyelmednek. m. p.

P. S. Baló László uramnak irtam választ arra, mentettem kegyelmedet ez okon, hogy mondja meg, mihent érkeznek ide kegyelmedhez, még eddig az olyan levelet kegyelmed mindjárt elküldötte, fogyatkozás nem esett kegyelmedtől, hanem másoktól. (más kézzel irva.)

Kivülről : Tekintetes Kendeffi Gábor jóakarónknak adassék Kolczvárában.

Eredeti erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XI. köt.*)

IX.

Fővezérnek szóló levél pariája.

Tekintetes nagyságos vezér passa, hatalmas császárunk széles ez világra kiterjedett birodalmának fővezére és gondviselője, nekünk jóakaró urunk, Isten nagyságodnak napjait sokasitsa, hatalmas császárunk kegyelmét fején sok esztendeig tündököltesse.

Hatalmas császárunkhoz való hüségünk, és nagyságodhoz való engedelmességünk kévánván, hogy az ország állapotjáról hatalmasságodat tudósitani el ne mulatnók, akarók nagyságodnak alázatosan értésére adni: az elmult napokban Kemény János maga mellé vévén Magyarországban egybegyüjtött sok számú hadakat, német császár német vitézi is nem kevesen lévén vele, jött vala be ellenünk, számtalan károkat és pusztitásokat tévén ez országban minden irgalmasság és és könyörületesség nélkül, mü akkor Segesvár városában lévén, az várost is ránk szállotta vala hadaival, azonban érkezék segitségünkre Ali passa ő nagysága rendeléséből nagyságos Kucsuk Mehemet passa, és érkezésének utána másod nappal az ellenséggel megharczolván, Isten hatalmas császárunk erős vitézinek adta az győzedelmet, az ellenség ki levágatott, ki az országból kifutott. Sőt Kemény János is hova lett, az olta nem tudatik, nincsen is több helt ellenség az országban, hanem az mely várakban német császár németeket küldött volt; az erdélyi urak közül is sokakat csak erővel tartott maga mellett Kemény János, az kik Görgény várában menvén mellőle, az várat is nekünk megadták, magok is hüségünkre jöt-

tek; az mely több várakban német császár vitézei vadnak, azokat még kezünkhöz nem vehettük, és ha több német hadak Magyarország felől bé nem jöhetnek, bizunk Istenben, hogy lasan-lasan vér nélkül azokat is beholdoltathatjuk, csak német császárnak több hadai onnan kivül ne jöhessenek segitségekre melyre, nem kétetkedünk benne, hatalmasságtoknak kegyelmes gondviselése leszen. Hatalmas császárunk pénzét régen eddig meg kellett volna inditanuńk, de az ellenségnek ránk jövése és megszállása alól szintén most szabadultunk fel, mind az ellenség miatt mind az segitségünkre bejött vitézek miatt ez a puszta ország annyira elnyomorodott, hogy immár teljességgel éhel halásra jutott, melynek nagyságod ez szerént mehet végére; mindazáltal azon leszünk, az pénznek meginditását nem késleljük, magunk is valamit életünkkel értékünkkel, felérünk, hatalmas császárunknak tökéletes hüséggel szolgálunk, alázatosan könyörögvén nagyságodnak, esedezzék hatalmas császárunk előtt, vegye kegyelmében velünk együtt ezt az puszta országot, legyen kegyelmességgel és engedelmességgel hozzája. Kiért Isten nagyságodat megáldja, én is alázatossággal igyekezem megszolgálni teljes életemben.

Kelet 1662. jan. végén.

(Erd. Muz. gy. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XII. kötet.)

X.

Kapitiháknak szóló levél minutája.

Adjon Isten sok jót kegyelmeteknek.

Nekünk irt kegyelmetek levelét elvettük, hogy bennünket tudósitott, kegyelmesen agnoscáljuk. Nem tagadhatjuk, felette nagy búsulásunk vagyon, látván az országnak naponként való pusztulását, im nem régen is Kemény János ő kegyelme német és magyar hadakkal bejött vala, valamely felé elterjedhetett hada ez országban, rettenetes pusztitásokat cselekedett, ugy hogy testek, lelkek felett semmiek nem maradt az szegény embereknek; ha az summának adása nem parancsoltatnék is, csak az szokás szerént való adót is mi bizony nem tudjuk, ki adja meg. Az fővezérnek ő nagyságának mi-

némü levelet irtunk, kegyelmeteknek in paribus kézhez küldtük, hogy annál inkább az dolgokat értvén, az szerént is sollicitálhasson mindeneket; hogy ha penig az summának felszedett részét megindithatnók, akkor derekasabban akarnánk irni, melyet eddig nem halasztottunk volna, ha az Kemény János uram ő kegyelme reánk jövetele meg nem gátolja vala; de azon leszünk, sokára ne halaszszuk. Ha tudakozzák kekegyelmetektől állapotunkat, megmondhatja, az követek indulásának és pénzbevitelének haladékja az feljebb megirt akadály miatt lett, mi valamit erőnkkel, szorgalmatosságunkkal felérünk s ettől az nyomorúlt puszta országtól is kitelik, hatalmas császárunknak szolgálni készek vagyunk, de az mi lehetetlen, ha kötelesek is vagyunk rá, haszontalanság. Ali passának is ő nagyságának, ne gondolkozzék kegyelmetek, ezzel ellenkezőt irjunk, avagy izenjünk, de ha különben informálja az portát, arról nem tehetünk.

Kelet 1662. január vége.

(*Erd. Muz. gr. Kemény József, Erd. tört. ered. lev. XII. kötet.*)

XI.

A Messiás rendén levő nagy fejedelmeknek dicsekedő öröme stb. mostani erdélyi fejedelem Apafi Mihály stb.

Császári irásunkat vévén, legyen értésedre, hogy te a mi császári kegyelmességünkből erdélyi fejedelemségre creáltatván; benned levő hüséged szerént miolta fejedelemmé löttél, ez mi királyok refugiuma gyanánt levő fényes portánkhoz hüségét praestálván, az igérted adót is beadtad; a méltóságos nagyeszü világigazgató szerdárral vezér Ali passával is valamiről conferáltatok, mind azokat is beteljesitetted; maga sorsával meg nem elégedő, fényes portám ellen rugodozó átkozott rebellis Kemény János maga mellé holmi orráig látó latrokat vévén, Segesvárrá rád jött és midőn Erdélyországa lakosinak állapotjok már megcsendesedett volna, ujabb tüzet gerjesztvén, mind a szegénységre, mind az országnak egyéb lakosaira romlást és veszedelmet hozó szándékkal munkálodása közben, méltóságos fejedelmi rendim közül jenei te-

kintetes Kucsuk Mehmed passával együtt tőlünk a havasalföldi haddal is segitségtekre küldetvén, te is velek megegyezve, természeti virilitásod szerént reájok menvén, azoknak annyi erejek nem volt, hogy nektek resistálhassanak, hanem feles latrai elhullván, szégyennel szaladoztanak el, feles zászlójokat és egyéb lőszerszámokat elnyervén, melyről midőn tőletek tudósittattunk volna, hogy eziránt való szolgálatodnak mi is háláját megmutatnók, im császári kegyelmességünkből két rendbeli császári köntösöket küldöttünk császári levelünkkel együtt: melyek is érkezvén s a régi szokásszerént obviálván, öltözd fel és mint eddig, ugy ezután is Istent hiván segitségül, fejedelmeskedjél, az országot megtartsd, annak szegénységét protegáld, fényes portámhoz hü légy, emberid mind egyre jöjjenek, mennjenek, hogy igy mind az ország igaz szolgálatban, s mind magad egyenes hüségben találtatván, sem az országnak sem annak alsó és felső lakosinak, se tőlünk se mástól semmi bántodása ne legyen, sőt kiki csendes elmével követvén, élhessen maga alkalmatosságával, melyet elsőben is magad igy értvén, másoknak is igy add értésére. A kik az erdélyi lakosok közül még melletted nincsenek, azokat is jó és biztató asseeurratióval magad mellé gyüjteni igyekezzél, hogy aztán mindnyáján egyező értelemmel, erővel vigyázhassatok a világ négy plágáira. Feljebb emlitett szerdárunkkal is a jó correspondentiát continuálva a hüségnek lineáján kihágj. Ezeket igy érts, császári nemes czimerünkbe is igy higyj. Költ Drinápolyban decembernek közepi táján Anno 1072. a Mohamede (=1662. január végén).

Szultán Mehemed.

Alulról: Kemény János megvettetése iránt irt levele a török császárnak a fejedelemhez.

(*Rozsnyai D. gyüjteménye, gróf Mikó Imre ur birtokában*)

XII.

Kegyelmes uram.

Bokrosával érkezvén Kucsuk Mehemet passától és váradi Huszain passától az levelek és hirek, hogy Isten Kemény

János uramnak hadait megszégyenitette, nem jövén nagyságodtól semmi levél, noha mások hitelt adtanak, de én kételkedvén, bizonyosan való megértésire akarván emberemet bocsátanom, az vezérnek ő nagyságának is értésére adtam. Melynek alkalmatosságával parancsola az vezér ő nagysága, maga nevivel nagyságodnak irjam meg. Az mint nagyságod az országgal együtt elvégezte, hatalmas császárhoz az summával és adóval az három nemzetből főköveteket küldjenek, ő nagysága mind az kéncsnek mennyiségét, s mind az követeknek bemenetelit az Cselebi által értésire adván hatalmas császárunknak, hogy ő hatalmassága előtt hazugságban ne maradjon, s nagyságod is az országgal együtt derék hitelt szerezzen magának, valóban kéreti ő nagysága nagyságodat, ne késsék nagyságod az hátra maradott pénzt Beszterczéről elhozatni, ha ugy van, hogy Isten az ellenkező feleket már megszégyenitette, és az követeket is késedelem nélkül méltóztassék meginditani, mert hatalmas császár bizonyos ur emberit küldötte az kincsért, ki mind addig itt várakozásban lészen, mig az követek elérkeznek az hátra maradott pénzzel. Ha pedig nagyságod meg nem indithatja, tudósitsa nagyságod akadályiról valóságosan az vezért ő nagyságát, s Kucsak Mehemet passával is irasson nagyságod.

Egyéb dolgokban is valami szüksége nagyságodnak lészen, nagyságod az vezérnek ő nagyságának adja értésire, igiri mindenekben nagyságodhoz atyai jóakaratját. Nagyságodnak az kihája bég, csausz pasa, tolmács szolgálatjokat ajánlják és Istentől jó egészséget és ellenségin való diadalmat kivánnak. Én is nagyságodnak alázatos szolgája kivánom szivemből, Isten az mostan lengedező hireket tegye valóságossá és minden gonoszakarói ellen oltalmazza, ellenségit szégyenitse. Sok irásomnak olvasásával nagyságodat terhelni nem akarom. Fábián uram mindenekről nagyságodat szóval bővön informálhatja. Tartsa meg Istem nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum Tömösvarini die 2. Februarii Anno 1662.

Nagyságodnak alázatos hive, szegény szolgája

Baló László m. p.

Kivülről: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek Apafi Mihály uramnak ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. Erdélyi Muzeum. (*Gróf Kemény József Erdély tört. ered. lev. XI. kötet.*)

XIII.

Perillustris et Generose Domine Domine et Amice observandissime etc.

Salutem et officiorum atque studiorum commendationem.

Quamvis Vestrae Generositati nuper scripserim, et meam promptam observantiam indicaverim, nullam tamen occasionem omittere possum, qua debitae memoriae testimonium exhibere valeam. Nunc maxime id etiam praestare svadet debita gratulatio, cum laetissimus audiverim Celsissimi Vestri Principis Paphi contra suos hostes insignem Victoriam, sicque restabilitam confirmationem. Profecto qui bonum istius Transylvani Regni et contiguorum locorum optat, laetari debet; quia si bellicus ottomanus apparatus denuo redire coactus fuerit, per multos annos turbas, captivitates, caedes promovebit, ac tandem cum rei christianae detrimento finis erit. Neque hoc Germaniae Caesarem latet, qui omnem inpendit conatum, ut confusas res componat, idque Vestra Generositas certo sciat, sed Hungarorum insolentiam frenare minime potest, sicque ad arma inclinare false putatur : Hispanici Regis turbitae res, et Gallorum ac Svecorum floridae, Caesarem cogiunt ottomanicam continuatam expetere amicitiam. Haec viro generoso Amico indicare volui, ut eo quo modo possum vestra prosequar vota, meumque vividum affectum exhibeam. Interimque Generositas Vestra benigno amore commemoratum Mascellinum habere velit, et apud Celsissimum Principem, si occasio detur vestrisque mandatis me honorare, atque diutissime valeat. Vestrae generositatis

Generosissimum Dominum Paphi, qui erat hic Legatus captivus meo nomino quaeso veneretur G. V.

Amicus fidelis et cordatissimus

Jo Mascellini m. p.

Datum Perae Constantinopolis die 13. Februarii 1662. secundum novum K.

Kivülről : Perillustri et Generoso Domino Domino Petro Diaco Bogdano Domino et amico observandissimo.

εἰς,τὸν ἄρχονταν τὸν πετρον βογδανὸν διακόν Transylvaniae.

Eredeti. *Erdélyi Muzeum.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. lev. XI. kötet*)

XIV.

Méltóságos uri fő- és nemes rendek, nekünk bizodalmas uraink, és atyánkfiai!

Segesvárról 8-a praesentis iratott nagyságtok kegyelmetek levelit illendő böcsülettel, és szeretettel elvöttök, nemzetes Mikó Miklós és Pekri István uramék által szóval való izeneteket is megértettük : Bizony dolog, mi is keservesen érezzük szegény hazánknak ily boldogtalanságra való jutását, melyből a nagy hatalmas Istennek ereje csak, mely kiszabadithatja, szabaditsa is, és engedjen már valaha megpihenést, szüből kivánjuk.

Magunk személyünknek ez várral együtt mostani fejedelmünk hüségére, és az ország uniójára való redeálásunk felől való nagyságtok kegyelmetek szép intésit is mind leveléből, mind Mikó Miklós, és Pekri István uramék által való izenetiből nagyságtoknak kegyelmeteknek megértettük. Óvjon Isten annak csak gondolatjától is bennünket, hogy hazánktól elszakadjunk, sőt annak vérünk hullásával is szolgálni igyekezünk, mostani méltóságos fejedelmünk hüségitől, szolgálatjától is idegenkedjünk, sőt ha annak megmutatására való alkalmatosságok szabadságunkban állanának, csak egy óráig is magunkat nem vonogatnók a nagyságtok kegyelmetök köziben való meneteltől. De elég nyilván lehet az nagyságtoknál, kegyelmeteknél, hogy alkalmas idötől fogva ez helyben is, melyben magunk házunk népével most nyomorgunk, római császár ő felsége praesidiuma vagyon, mely szegény előbbeni urunk*) esete után sokkal mégis többittetett, az kik ez helynek kapujának kulcsát minden dispositióval és authoritással annyira magoknak vötték, hogy itt másnak még maga javaiból is disponálni sem engednek, nem hogy legkisebb dologban is tőlünk függenének. Jó lélekkel irjuk nagyságtoknak, kegyelmeteknek, egy emberünk ki nem megyen, bé nem jü, kit igen meg nem vizsgálnának, sőt csak egy paraszt embert is valahonnan ha hoz nekünk levelet, mihez képest itéljen kegyesen felőlünk, van-e hatalmunkban feleségeinkkel gyerme-

*) Tudni illik Kemény János.

keinkkel, javainkkal az innen való kimenetelre, annál inkább az várnak feladására, holott az urunk ő nagysága, nagyságtok, kegyelmetek Mikó Miklós és Pekri István uramék által küldött leveleknek elvitelekre, és ő kegyelmekkel való szemben lételre is az szamosujvári commendánstól nagy adoratióval nyertünk szabadságot. Igy értvén azért nagyságtok, és kegyelmetek az mi szoros ügyünket, és mostani állapotunkat, kérjük igen bizodalmason nagyságtokat, kegyelmeteket azon, ne itéljen ugy felőlünk mint engedetlen, avagy vakmerő fiai felől hazánknak, hanem mint kiket az kéntelenség szoritott el nagyságtoktól, kegyelmetektől, és megfontolván igaz mentségünket, adjanak hitelt annak, ne is igyekezzenek kin levő kevés jószágunkban, s javainkban bennünket megkárositani, söt méltóztassanak intercedálni urunk ő nagysága méltóságos tekintete előtt azon, az kiknek közülünk jószágok eddig elfoglaltattak is, restituáltassanak, holott sem hazánkhoz, sem ő nagyságához való idegenségtől nem viseltetünk, az erőszak tevő alkalmatlanságok ha meggátoltak, arról nem tehetünk. Mely nagyságtok, kegyelmetek hozzánk megmutatandó jóakaratjokért Istentől is áldást várhatnak, minket is az magok szolgálatjára annyival inkább köteleznek. Ajánljuk ezek után Istennek oltalma alá nagyságtokat kegyelmeteket. Datum in arce Bethlen 17. Februarii Anno 1662.

Nagyságtok, kegyelmeteknek szeretettel szolgálnak
Bethlenvárában levő fő- és nemes rendek közönségesen m. p.

Kivülről: Az méltóságos erdélyi fejedelem kegyelmes urunk ő nagysága mellett mostan levő tekintetes uri fő- és nemesrendeknek, nekünk bizodalmas jóakaró urainknak, s kedves atyánkfiainak adassék.

(*Erdélyi Muzeum gr. Kemény Apparatus epist. suppl.*)

XV.

A.

Török császár levelének pariája 24. febr. 1662.

Erdélyi fejedelem Apafi Mihály.

Az mely három esztendei adót beküldöttél, ugy mint 480 erszény pénzt, azonkivül az előbbi 220 erszény pénzt leveled-

del együtt Sárpataki Márton beszolgáltatta azt is. Leveledet vévén, császári szokásunk szerint Mehemet vezérünk kezében adtuk, elolvastatván vélle, értelmét vettük, s mindenekben megértettük, s szokás szerint az követtel szemben lettünk, s szemben lévén velünk, az három esztendőről való adót beszolgáltatta, mi is arról bizonyság levelet adtunk. Véghez vivén követségeket, tőlünk hazájokban kéredzvén, üresen őköt nem bocsátottuk, hanem császárságunkhoz való hüségedért két kaftánt küldöttünk. Az kaftánokkal küldöttük mi agánkat haszaki Mehemed agát. Oda érkezvén levelünkkel, az kaftánokat felvévén, kivánjuk legyen jódra. Erdélyre s annak szegényire viselj gondot s a szokott adót annak idejében beszolgáltassad fogyatkozás nélkül. Az mely pénz még hátra maradt, arról is gondot viselj, az mi császári hatalmasságunktól kezedhez adatott hatalmat ki ne ad kezedből. Erdélyországban mi hirek legyenek, szüntelen tudósitsad hatalmasságunkat azokról.

B.

Fővezér levelének pariája.

Jóakaróm, erdélyi fejedelem Apafi Mihály.

Az mely követeket Erdélyből leveleddel együtt ide küldöttél az három esztendei adóval s 220 erszény pénzzel, megadták. Az követeket szokás szerént császárral ő hatalmasságával szemben juttatván, igen böcsülettel látta őköt. Isten éltetvén hatalmas császárunkat, adja Isten mindenkoron becsületes légyen dolgod hatalmas császár előtt. Hatalmas császárunk két kaftánt küldött Haszaki Mehemed agával, s mi is levelet küldöttünk tőle; oda érkezvén az levél az kaftánokkal együtt s felvévén az kaftánokat, légyen becsületedre. Az erdélyi szegénységre viselj gondot, oltalmazzad, s az erdélyi szokott adót annak idejében fogyatkozás nélkül beküldjed, mit hatalmas császár fog parancsolni, abban fogyatkozás nélkül igyekezzél eljárni, neked is ugy lészen jódra s nagy méltóságra mégy. Az erdélyi dolgokról ottan-ottan fogyatkozás nélkül tudósitsad hatalmas császárunkat.

Egykoru másolat. Erdélyi Muzeum (*Gr. Kemény József erd. tört. XI kötet*)

XVI.

A.

Illustrissime Domine Princeps.

Vicine nobis benevole.

Isten ő felsége most minékünk is kevés pihenést mutatván, az alatt nem akarván elmulasztani egyszersmind levelünk és hivünk által kegyelmedet meg nem látogatni, kivánván Istentől szivünk szerint, levelünk, hivünk találja kegyelmedet szerencsés órában, kévánt jó egészségben, sőt penig hátra maradott gonosz akaróit Isten szégyenitse meg, ha kik volnának, és tisztességes székit Isten tégye hosszú ideig állandóvá. Ez mellett akarván az kegyelmedhez való igaz jóakaró szomszédi, atyafiui szeretetünket megmutatni, mivel egy Istenünk és császárunk lévén, expediáltuk kegyelmedhez jámbor hivünket Buhus Buzoket, mely hivünk által kegyelmednek bővebben izentünk mindenekről, noha kegyelmed követje által is izentünk volt, de most bővebben kérvén azon kegyelmedet szeretettel, szavainak adjon hitelt. Az itt való hirek felől penig kegyelmednek irhatjuk, az tatár hám Muszkaországból megjött nagy prédával, az kozákok is hozzá szállottak. Egyéb aránt nem kétetkedvén kegyelmed az mi szomszédi jóakaratunkban, hogy mind az két részről való szélbeli emberek jöhessenek, mehessenek békével, kegyelmed minékünk parancsoljon, jó szivvel leszünk, mert az mi részünkről kegyelmednek való kedvességünket el nem mulatjuk, mivel Isten kegyelméből császár hivei vagyunk, az jó egyességet kell követnünk, kegyelmed megnyugodt elmével légyen az mi atyafiui szeretetünkben, mert fogyatkozást nem talál. Tartsa Isten jó egészségben kegyelmedet. Datum in Jász, die 27. Februarii 1662.

Illustrissimae Dominationis Vestrae vicinus benevolus

Isztratia Dobisa Princeps Moldaviae.

(Ez alatt a vajda sajátkezü oláh neváláirása.)

P. S. Kegyelmednek most hamarsággal, kevés ajándékocskát mit küldhettünk, követvén kegyelmedet szeretettel kérjük, vegye sok gyanánt jó néven, Isten ő felsége életünket

boldogitván, kegyelmednek többel igyekezünk kedveskedni ennek utána etc.

Kivülről: Illustrissimo Domino Principi Michaeli Apafi, Dei gratia Principi Transylvaniae, partium Regni Hungariae Domino et Siculorum comiti, Domino vicino nobis benevolo.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. XI. kötet.*)

B.

Generose Vicine, nobis bene vole.

Isten kegyelmedet minden idvességes jókkal áldja meg.

Ez mostani alkalmatosság adatván most mi nékünk is, jámbor böcsü (igy) hivünket bocsátottuk az fejedelemhez, ő kegyelméhez, és igy nem akartuk elmulatni kegyelmedet e levelünk által meg nem látogatni, adja Isten ő felsége egyszersmind levelünk és böcsületes hivünk találja kegyelmedet szerencsés órában és jó egészségben. Ez mellett kegyelmedet szeretettel requiráljuk, mint jóakaró barátunkat, az fejedelem előtt kegyelmed légyen jó emlékezettel az mi hivünk mellett sőt penig kegyelmed minden dolgokat valamiképen kegyelmeddel itt beszéllettem, eleiben ő kegyelmének adja, hogy minden jó dolgoknak, melyek hasznosok lennének mind az ő kegyelme birodalmának, mind penig az mi birodalmunknak, azoknak ő kegyelme légyen követője, hogy mind az két részről az szélbeliek járhassanak békével, innen is oda mehessenek és békével jöhessenek; hasonlóképen hogy az jó atyafiui szeretet és az régi jó szomszédság megerősödjék, minden arra nézendő jó dolgoknak vagyunk elkövetői, melyben ő kegyelme fogyatkozást nem talál. Kegyelmed is bennünket jóakaró szomszédjának tartson, minekünk parancsoljon, valamiben kivántatik jóakaratunk, kegyelmed meg nem fogyatkozik. Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben. Datum in Jasz die 27. Februarii 1662.

Generosae Dominationis Vestrae vicinus benevolus
Isztratia Dabisa Priceps Moldaviae.

(*Alatta a vajda sajátkezü oláh névaláirása.*)

Kivülről: Generoso Domino Petro Litterato Domino Amico nobis benevolo.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kem. Józs. Erd. tört. XI kötet.*)

XVII.

Ilustrissime Domine Princeps, vicine nobis benevole.

Akarók kegyelmednek értésére adni, mivel vala áros emberek pénzt adtak volt Béldi Pál uram pogány rabságábó| mikor megváltozott, hagyott itt az áros emberek kezében valami ezüst marhákot, zálagban, két ezer tallér érő marhákot, praefigálván napot, ha az napon ugy mint két holnapra az pénzt meg nem adná ő kegyelme, tehát az záloghoz nyuljanak az árros emberek és oszszák fel köztök; immár nem csak két holnapja tölt, hanem majd esztendeje lészen, miolta az zálogit tartják, noha eddig is eltékozolták volna, de mi az ő kegyelme tekintetiért nem engedtük, hanem megtartattuk véllek; az áros emberek penig s minden nap busitnak bennünket, mert jól tudja kegyelmed, ők pénzzel szoktak kereskedni, nem hogy esztendéig állana kétezer tallérok hijában, de csak egy hétig is ha áll, nékik káros. Annak okáért kegyelmedet szeretettel kérjük ő kegyelmének eleiben adni, mert talám most ott K . . . . . mellett, az pénzt ő kegyelme küldje meg, az marháit vitesse el, vagy penig ha ő kegyelme az pénzt nem küldi, küldjön bizonyos választ, tudhassák az áros emberek is mihez tartani magokot; mert az zálogok egy néhány kézben forgottak, egyiktől pénzt vettek summával és másnak fizettek, másodiknak, harmadiknak mind ugy, már nem győzik tovább tartani, ő kegyelme avagy az pénzt, avagy bizonyos választ küldjön. Tartsa meg Isten kegyelmedet sokáig jó egészségben. Datum in Jasz, die 1. Martii Anno 1662.

Illustrissimae Dominationis Vestrae vicinus benevolus.

Eustratius Dabisa, Princeps Moldaviae.

(A vajda sajátkezű oláh néválírása.)

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. XI. kötet.*)

XVIII.

Kegyelmes uram!

Az gyulai olaj-bégnek ő kegyelmének, az mely szolgája Szamos-Ujváratt vagyon, mivel igértem volt levelet Ébe-

nyi István uramnak felőle, melynek elküldését Csepregi uram vállalván fel, mivel arra való válasz késedelmezik vala, ujobban innét bizonyos emberemet és levelemet küldtem volt Szamos-Ujvárra, irván Ébenyi István uramnak, hogy ha szintén a német commendáns hatalma alatt volna is a zab, maga pénzén vegye meg ő kegyelme, én contentálom róla; honnét emberem ez órában érkezvén meg, minémü levelet hozott Ébenyi uramtól, nagyságodnak in specie oda küldtem, mind azért, hogy az rab felől az olaj-bég ő kegyelme bizonyost érthessen, de sokkal inkább azért, hogy az ujabb, ujabb németeknek az országba való bejövetelit nagyságod tudhassa, melylyel ez haza baja naponként öregbedik. Nagyságod más becsületes tanácsi rend hiveivel is az dolgot communicálván, az én vékony tetszésemből, az kurtányságot az mezőségre kiküldené, élnének ők inkább abból, az melyet az német maga számára ellenünk extorqueál. Tudom kegyelmes uram, hogy ebben is vagyon difficultas, mivel nagyságodnak s az országnak expeditus követje lévén Bécsbe, még az meg nem jött. De kegyelmes uram az más fél nem várakozik arra, az egész mezőséget elpusztitja, s magát naponként erősiti. Én irom csak az magam vékony tetszését, hagyván az nagyságod bölcs itéletire. Annak felette mivel feleségemet, gyermekimet Máramarosból kihozattam, itt vadnak; Nagyságodnak alázatoson megszolgálom, ha az török vitézek Sinkről megindulnak, küldjön egy emberséges emberrel együtt vagy két török őrzőt ide, ne légyen alkalmatlankodás házam táján. Éltesse Isten nagyságodat jó egészségben. Datum in Keresd. 1. Martii Anno Domini 1662.

Nagyságodnak alázatos hive

Betlen János. m. p.

Kivülről: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti erd. Muzeum. (*Gr. Kemény József Erd. tört. XI. kötet.*)

XIX.

Az fővezér ő nagysága levelének pariája.

Az Messiás vallásán lévő fejedelmek között dicsőséges fejedelem Apafi Mihály, nekünk jóakarónk. Ajánljuk jóakaratunkat, kévánjuk is, hogy hatalmas császárunk szolgálatjára és szerencséjére Isten sokáig éltessen.

Nekünk jóakarónk, hatalmas császárunk akaratjából tétetvén erdélyi fejedelemmé, mioltától fogva fejedelem löttél, és hatalmas császár országát birod, az oltátol fogva mindenkoron igaz valál hatalmas császárunkhoz. Ezenkivül Ali passával tött minden nemű fogadásidat, igéretedet is az summa felől igazán beteljesitetted, egyéb dolgok felől is valamelyekről vélle beszélettél, azokban is igazság találtott. Az áruló Kemény János magához hasonló kóborlókat szélyel kóborlásával egyben gyüjtvén reád me... Segesvárra, ott megszoritván és környül vévén, magadra és az országra akart nagy veszedelmet hozni, de Istennek hála jenei Kucsuk Mehemet passával, az oláh és magad hadaiddal együtt, bátor és vig szüvvel reájok mentetek, és Isten akaratjából őket megvervén, dobjokot, zászlóikat, ágyujokat elnyertétek, némelyeket fegyvernek élivel levágván, némelyeket szélyel eloszlatván és futamtatván. Mely jó és örvendetes hireket hatalmas csásárunknak magunk értésire adtunk, mely hü és igaz szolgálatotok hatalmas császárunk előtt igen kedves vala. Mely jóakaratjából és hozzád való szeretetiből két kaftánt küldött maga levelivel együtt; melyet felöltözvén, viseld jó egészséggel, és az erdélyi fejedelemséget is életedig birjad, az országnak mind felső s alsó rendeit is igazsággal igazgassad.

Hallod-é jóakaró barátom, te lévén immárErdélynek fejedelme, azon ügyekezzél, hogy hatalmas császárunknak, kik még eddig fejet nem hajtottak is, fejet hajtsanak és igazak legyenek; magad is tiszta szivedből hatalmas császárunkhoz igaz légy, mint eddig voltál. Ezentul immár Erdélyországban lévő fő, köz és szegény rendek békességben hatalmas császár szárnyai alatt lakjanak, se török se egyéb féle nemzetségtől semmi féle bántodások nem lészen, szabados járások és keres-

kedések lehet, melyet hatalmas császárunk néked küldött levelében megirt voltaképen, melyet mind az egész országban s mind pedig az magad mellett levő emberidnek értésekre adjad és meghirdessed. Az kik penig még eddig fejet nem hajtottak, azokat is hivassad, azok felett szemeidet, füleidet nyitva tartsad, vigyázásban légy, s az mit értesz, hallasz, mindeneket Ali passával közöld, az portát is hasonlóképen, mindenekrül tudósitsd. Isten velünk. Iratott Drinápolyban. 1072. (=1662.)

P. S. Az oláh vajdának küldött leveledet, melyet kéretted, hogy ide beküldjön, beküldötte. Az oláh vajdának küldött leveledet beküldötte ide be, melyben irtál vala az áruló Kemény Jánosnak megveretése felől, melyből hatalmas császárunkhoz győzhetetlen való mind az magad, s mind penig az ország szolgálatját értésire adtuk, mely igaz cselekedetekért és hüségtekért hatalmas császárunk 400 erszény pénzt az summában elengedett, melyet az egész orságnak hirdess meg, mely hatalmas császárunk kegyelmességén ők is örvendezhessenek.

Egykorú másolat. Erdélyi Muzeum (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XI. kötet.*)

XX.

Interpretatio Litterae Illustrissimi Magni Cancellarii Portae Ottomanicae ad Excelentem Principem Transylvaniae Dominum Michaelem Apafi. Anno 1662. Martii 3.

Titulus.

Post Salutem et oblationem dilectionis et officiorum nostrorum, notum vobis facimus, quod placuit Serenissimo et invictissimo Imperatori nostro et Illustrissimo et Excellentissimo Supremo Vesirio quod Magnicentia Vestra monstravit suam sinceram fidelitatem in servitio fulgidae Portae, et egistis rem vestram cum honore Imperii nostri, propterea rogamus Deum pro vobis. Mihi dilecte quando Magnicentia Vestra serviet cum tali fidelitate et sinceritate, non solum in parte suae Majestatis habebitis omnimodo adjutoria, et exercitus Imperialis erit promptus ad vestra

servitia, sed etiam habebitis aestimationem et gratiam, hoc pro certo habeat. Mihi dilecte, vos ad me non scripsistis litteras, sed ego in multis vestris necessariis negotiis adfui, et tamquam bonus amicus vester mea officia ad servitia vestra prae stavi, sicuti potest intelligere ex litteris Domini oratoris vestri. Magnificus Dominus Chiuzuk Mehmet Passa est noster, propterea scripsi ad suam Dominationem, ut sit bonus amicus vester, vos etiam eritis cum illo boni Amici, et scribatis ad nos significantes vestrum statum, manentes stabiles et firmi in fidelitatem et sinceritatem suae Majestatis et videbitis signa gratiae Imperialis suae.

Sit pax obedientibus verbo Dei

Mehemet Samisade
Cancellarius etc.

(Hivatalos forditás mely Mike S. ur tulajdona).

XXI.

Generosi, Prudentes ac Circumspecti Domini et Amici mihi observandissimi etc.

Servitiorum meorum paratissimam Commendationem. Idvezült kegyelmes uram édes atyám reméntelen szomorú eseti után is igyekeztem hazámnak s édes nemzetemnek szolgálni, megemésztő tüzéből kiragadni, mivel hogy láttam az török nemzetnek sarczoltató igáját és nyomorgató karját sem miképen nemhogy szünnék, de mind eddig is megárnyékozó reménségét is szegény hazámnak magyar nemzetemnek megmaradhatása, annál inkább szabadságának helyére állithatása felől sohonnan nem reméllhetvén azokon az utakon, melyeket az pogány nemzet szegény hazának szeme eleiben festett szinűl taszitott, nem szánván fáradságomat s egyszersmind kicsiny értékemet is nem kimélvén, egyszer római császárhoz, dirovált (derivált?) kötelességemnek akarván megfelelni, az ő felsége kegyelmességéhez továbbra is folyamodni hazámnak oltalmazása felől böcsületes főrend atyánkfiai értelmekből, kik megmaradtak még is állhatatosan egyszer tött szövetségekben, küldtem vala fel ő felségéhez bizonyos embe-

rimet, kik közül meg is érkezvén, micsoda kegyelmességét akarja ő felsége, nekem küldött és pater Kászoni Márton uram leveléből megértheti, kiket igaz párban kegyelmeteknek beküldöttem. Eddig is reménségünk és várakozásunk lőtt ugyan minden emberi itélet felett, minémüképen akart légyen ő felsége annak az szegény hazának succurrálni, ezt tapasztalható és láthatóképen az valóságok megbizonyitják, mostan sokkal nagyobb mértékben járulván az ő felsége kegyelmessége, szükség ideje is most lévén az ki kévánja hazája javát, most ügyekezzék annak előmozditásában munkálkodni. Kegyelmeteket azért atyafiui szeretettel kérem és intem is ez alkalmatosságot el ne mulassa, hanem elégséges plenipotentiával és instructióval expediálandó követ atyánkfiai által légyen jelen itt Aranyos-Medgyesen, hogy kegyelmetekkel egyező értelemmel, az követ ur jelenlétében, valamire az ur Isten segit, végezhessünk hazánk dolgai felől, mely kegyelmetek atyjafiainak jelenlétek is ne késedelmezzék, mivel hogy ezen levelünket hozó emberünkkel az ő felsége követe együtt indulván meg, ha ide érkezik, várakozása miattunk ne légyen. Isten kegyelmeteket vezérelje minden jóra. Datum in A. A. Medgyes 6. Martii 1662.

Generosarum Prudentium ac Circumspectarum Dominationum Vestrarum

Servitor paratissimus

Simon Kemény m. p.

Eredeti. Erdélyi Muzeum (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XI. kötet.*)

Egykorú másolata ily feljülírással : Kemény Simon *stb.* (*U. ott XI. köt.*)

XXII.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Az ur Isten nagyságodat jó szerencsével és hosszú ideig való egészséges élettel áldja meg etc.

Kegyelmes uram, alázatossággal vettem az nagyságod kegyelmes parancsolatját, hogy havasalföldi vajdához ő nagyságához mennék, minemü bizonyos dolgait az országnak s

nagyságodnak az nagyságod kegyelmes parancsolatjából megértettem, Isten kegyelmességéből ezen holnap reggel meg is indulok, mivel magam is tudom, hogy az üdő késedelmet nem kéván. Én kegyelmes uram, teljes tehetségemmel azon igyekezem az vajda ő nagysága előtt s több boérok előtt is, kiket tudom, hogy nagyságodnak jóakarói, hogy az nagyságod parancsolatja s kérése bételjesedjék. Ha valami oly exceptiói lennének az vajdának, az maga beszédi megtanitnak engemet az responsióra. Viszek kegyelmes uram innét velem két jó boér katonát, ha mi oly dolog találkozik ott benn, kiről nagyságodat tudósitanom kellene magamnak kijövetelemig, arra valók lésznek, azon kivül is nagyságod méltóságos acceptálását az kapucsi bassátúl s mind pedig császári ajándékit s kegyelmességét meg tudom mondani az vajdának s az több boéroknak is. Egyéb aránt is kegyelmes uram, az mikor gondolhatok, tisztességes hirekkel is tudósitom az vajdát, nagyságod szavával köszöntvén. Isten ő szent felsége kegyelmes uram egészséget adván, az üdőt hijában s mulatsággal nem töltöm. Az itthon való dolgokat penig jóvégben hagytam menni, az menynyiben lehetett, egy bizonyos atyámfiára és az számtartóra bizván, hogy ha nagyságod parancsolatja érkezik ide valamikről, effectuálják. Mostan penig kegyelmes uram az kiket kaphatnak az jószág közül, az vár tisztitásán lésznek. Ezek után Isten nagyságodat éltesse s tartsa meg kedves jó egészségben. Datum in Arce Fogaras die 6. Martii Anno 1662.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Sorbán István m. p.

Kivülről: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának, nékem kegyelmes uramnak adassék. etc.

Eredeti Erd. Muz. (*Gr. Kemény Joszsef Erd. tört. XI. köt.*)

XXIII.

Tekintetes és nemzetes nekem kedves sógor uram.

Két rendbeli leveleit is vettem kegyelmednek, melyeknek fundamentoma az lévén, hogy kegyelmed után bizonyos számú német hadakat küldenék; melyet megértvén, mindjárt

küldtem Vallis uramhoz, bizonyos ratiókkal irván ő kegyelmének azon dolog felől, és az én kicsiny értékem szerint ajándékot is küldtem ő kegyelmének; azt hiszem, talám nem fog törekedésem lenni haszontalan. Mindazonáltal minek előtte választ vennék, akartam kegyelmednek irni felőle, megmutatni akarván, hogy nem vagyok akármiben is késedelmes, mint kegyelmetek vélekedése tartja, s mind ezen dolgokban való szorgalmatoskodásomat s fáradozásomat is nem kémélem, mert látja Isten teljes tehetségemmel igyekezem mindenekben, mindazonáltal az én dolgom áll törekedésben, és azzal az mit effectuálhatok, semmit is el nem mulatok. Innét is peniglen mihent válaszom jő, ujabban kegyelmedet tudósitom, vagy jó vagy rosz lészen, ha penig valami oly derekas akadály miá kegyelmed semmiképen ki nem jöhetne, bocsássa kegyelmetek bizonyos atyjafiát bizonyos instructióval az szamas-ujvári böcsületes rendekkel együtt, ne tessék az, hogy az ő felsége követét contemnáljuk, mert ha most elmulatjuk, nem remélem többé ez alkalmatosságot kaphassuk. Mikor lehessen penig érkezése az követ urnak, bizonyosan addig nem tudhatom, mig Macskási vagy Jenei nem érkezik, kik is azért maradtak mellette, hogy mikor közelgetne, elől eljöjjenek, bizonyoson meghozván mely nap érkezhessék. Levelemet elvégeztem vala eddig, hogy hozák Montecuculi uram levelét, melyet is in specie kegyelmednek elküldöttem, abból is érthet kegyelmed. Kegyelmedet kérem ha ez gyülésből embere megérkezik, mit végeztek, és az én jószágaim felől is mit concludálhattak, értésemre adni ne neheztelje, hogy penig kegyelmed nem feledkezett az én jószágaimról is, kegyelmednek megszolgálom.

Éltese Isten jó egészségben kegyelmedet. Datum in A. Medgyes 17. Martii 1662.

Kegyelmednek szeretettel szolgáló sógora

Kemény Simon m. p.

Istenére lelkére kénszeritem kegyelmeteket, ha maga ki nem jöhetne is bizonyos embereit bocsása ide mentől hamarébb kegyelmetek. Im megértheti kegyelmetek az inclusákból, melyek ezen órában érkezének, micsoda nagy dolgaink legyenek.

Kivülről: Tekintetes nemzetes Bánfi Dienes uramnak, nékem jóakaró uramnak adassék.

Eredeti. Erdélyi Muzeum (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XI. kötet.*)

XXIV.

Jó egészséges hoszú élettel megáldja Isten kegyelmedet. 13. praesentis költ kegyelmed levelét 16. vettem, irásit kegyelmednek megértettem. Az mi az ott való és kolozsvári szükségre kölcsön kérendő pénznek dolgát illeti, engemet arra kértek, hogy cselekedjem, azért kellett irnom nekem is kegyelmeteknek. Ha nincsen, Isten vehet az nincsenből, értésekre adom, másképen fognak provideálni felőle, ha én magam pénzem lett volna, az alkalmatossággal décseiektől beküldöttem volna, reájok mervén bizni, de más ember pénzét nem szerencséltethetem. Az Lápos vidékére szállások felől az németeknek irtam most is Vallisnak, eddig sem mulattam el semmit, ha mit effectuálhatnék, örömest igyekezném teljes tehetségemmel, talán lészen gondviselések nékik is ezután jobban, ugy is látom szintén most is érkezvén Montecucculi levele, melyből kegyelmed érthet, nem fogják elmulatni az alkalmatosságokat az mire érkezhetnek. Az erdélyi gyülésben irja kegyelmetek, hogy nekünk nótákat akarnak fujni; azt elhiszem, de ők is annak tánczát fogják járni, ugy vészem eszemben, kit magok is általláthatnak. De ha szintén általlátnák is, nem tétettetik, ha Isten azért s az keresztyénség nem könyörül rajtunk, velünk együtt fogják ők is kóstolni izit. Kegyelmed betegeskedésit bizony szivem szerént bánom, mindazáltal maga életére nézve, hogy hosszas legyen, inkább kévánom; egyéb aránt kegyelmedet jó szivvel láttam volna, szükséges is lett volna kegyelmednek jelenléte. Ki ha nem lehet, mint az előtt is irtam, bizonyos atyjokfiát küldje hiteles instructióval és plenipotentiával. Bánfi uram ki nem jöhetett, mindazonáltal abban munkálkodom, miképen késértethessem ki ő kegyelmét. Kegyelmednek hazájához szeretetiben s tökéletességeben eleitől fogva megnyugodtunk, meg is tapasztaltam sok izben, mos-

tan is semmit sem kételkedem. Barcsai Mihály cselekedetit irta Bánfi uram is. Asszonyunk ő nagysága kedvesen vette, kegyelmedtől kegyelmed jóakaratját, hogy munkálkodott az Kolozsvárt levő arany dolgában, kéreti is szeretettel, szorgalmatoskodjék az dologban. Kegyelmednek irtam egy néhányszor, hogy nékem ott egy zöld festékes pinczetok ládám volna, kiben ón palaczkok és tálak is állanak, küldené bárcsak Kővárig jó alkalmatossággal, mégis eddig semmi választ nem vők kegyelmedtől felőle. Kegyelmednek megszolgálom, szállitsa bárcsak Kővárban. Montecuculi és cancellarius uramék leveleinek páriáit kegyelmednek elküldöttem. Éltesse Isten jó egészségben kegyelmedet. Datum in A. Medgyes 17. Martii 1662.

Kegyelmednek szeretettel szolgál

Kemény Simon m. p.

P. S. Istenére, lelkére kérem s kénszeritem kegyelmedet, mentől hamarébb küldje bizonyos embereit teljes plenipotentiával. Im nyomban érkezvén az követ ur levele, annak is párját elküldtem, megláthatja kegyelmetek, minémü dolgok legyenek.

Kivülről: Tekintetes Ébeni István uramnak, nekem jóakaró uramnak adassék.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kem. Joszef Erd. tört. ered. lev. XI. kötet.*)

XXV.

Tekintetes méltóságos gróff, nekem kedves öcsém uram.

Ajánlom kegyelmednek szeretettel való szolgálatomat és Istentől jó egészséges hoszú életet kévánok. Kegyelmed levelét édes öcsém uram böcsülettel vettem, betegeskedését bizony szánakozással értettem. Kévánom, hogy Isten ő felsége kegyelmednek kévánatos egészségét megadván, éltesse sokáig örvendetes állapotban. Szóval való izenetit becsületes szolgájától kegyelmednek megértettem. Csudálkozom én inkább azon, hogy kegyelmed én bennem olyan indulatot hiszen, mert soha elmélkedésemben sem volt afféle állapot, noha nem kicsiny

scrupulust szerzett ott lévő kevés egymásunknak megtartása, és most is azzal hitetheti kegyelmetek sincera affectióját el, hogy ha mikor érette fogunk küldeni kegyelmetek, kiadatja. Ugyan is kihez lehetne nekem is nagyobb affectióm, mint atyámfiához, nem is tapasztal kegyelmetek bennem egyebet az synceritásnál, kit várok és reméllek kegyelmetektől is· Ajánlom Isten oltalmában kegyelmedet. Datum A. Medgyes 20. Martii 1662.

Kegyelmed jóakaró atyjafia

Kemény Simon m. p.

Kivülről: Tekintetes méltóságos gróf Rédei László uramnak nékem kedves öcsém uramnak adassék.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kem. Joszef Erd. tört. ered. lev. XI. kötet.*)

XXVI.

Az vajda ő nagysága kalarási jövén Drinápolyban, nem akarám elmulatni, hogy nagyságodat ide való dolgokról, vagy két szóval ne tudósitsam, kévánván az Istentől, ez levelem találja nagyságodat szerencsés és örvendetes állapotban, jó egészségben. Ez mellett a császár innen Drinápolyból die 23. Martii szállott ki, 26. megindul Konstantinápoly felé, oda megyen, onnét az a hire Bruszában az tengeren által mégyen bajarán után, csak a sok alá és fel való járás; innen pedig hadakat, jancsárokat küldenek Váradra, az a hire onnan felül készülödtek volna, ugy is van, egy néhány kastélyt el is raboltak, rontottak, Isten mire adja, ő felsége tudja, azonkivül is holmi hireket hallunk, de bizonyost nem, kivel nagyságodat bizonyosan informálhatnám, bizonyost értvén tudósitom. Az vajda ő nagysága irt nekem, hogy Görgényben nagyságod gyülést hirdetett volna, azt jól cselekedte, szegény hazánknak mostani állapotja felől végez nagyságod. Egynéhány rendben irta, hogy a követeket elinditja, mi lehessen az oka nem tudom, nagyságod inkább ne is irna, mert aztán gonosz hire, neve kél, mint szegény Barcsai Ákos fejedelemnek hazug neve költ vala, és semmit sem hittenek, azt penig ha nagyságod eddig ha meg nem inditotta, mentől hamarébb inditsa meg

és az mit akar nagyságod és az nemes ország, most az ideje, mivel onnan felül is félnek, ha most végben nem vinnék soha sem, legfőképen az adók szállitását az régi athnamé szerént, nagyságod azért ehez most lásson, mikor jó alkalmatossága és ideje van, ne mulassa el az jó alkalmatosságot, nagyságod penig szüntelen tudósitsa az vezért ő nagyságát levele által az várak meghódoltak-é vagy nem; reszefendinek, legfőképen az tihajának mikor nagyságod ide ir, levele által látogassa és irjon, legyenek jó akarattal, az reszefendi penig igen ajánlotta magát, meg is köszönje nagyságod levelében, most nekem azt mondta, olyan leszen nagyságodnak itt min t egy kapikihája, olyan nagy ember ilyen jóakaratját mutatja, mert az mit ő akar az lészen, minden dolgok ő általa mennek végben, mikor penig nagyságod ide ir deákul, irjon az vezérnek ő nagyságának, nekünk penig párt külön, mert Panajot uram magyarúl nem tud, kedveskedjék is nagyságod neki. Az mint annak előtte is irtam, tolmácsból nagy fogyatkozás van, én nem kaphatok itt, roszszal vesződni mi haszna, nagyságod ha nem visel gondot az haza szolgájára, nem tudom mint szolgálhatni az szegény országnak, ez pedig éjjeli nappali vigyázást kéván. Váradi uramat ugy igérték vala, hogy elbocsátják, de látván az követek késedelmezését, ismét arra halasztották. Nagyságodat én is kérem alázatosan az nagyságod kegyelmes jóakaratjából, ennyi üdőtől fogván házam, gyermekim csak ugy vadnak, az feleségem penig akkor holt meg, mikor ide jöttem, csak ugy maradtak gonviseletlen, én helyettem küldjen más kapikihát, az mint annak előtte is irtam nagyságodnak, otthon is tudok szolgálni, az vagy ismét annak utána ide való szolgálatra kész leszek, tudom megkévántatik ezután is az szolgálat nagyságodnak és az nemes országnak. Noha én Isten oltalmazzon, nagyságodnak én kedvetlensége ellen kévánkoznám, de tudván és gondolván nagyságodnak sok féle szolgálat kévántatik. Irtam volt annak előtte is nagyságodnak, az szegény Barcsai fejedelem küldett vala egy szép öreg hintót ide az vezérnek ő nagyságának, de akkor látván nehézségét, az vezérnek nem adtuk be, hanem az erdélyi háznál van. Asszonyunk ő nagyságának jó lészen, küldjön lovakat utána és ha Isten kivinné, kivinném böcsületesen. Mostan

nagyságodat egyéb hirekkel nem tudósithatom, onnan nagyságodtól várok, micsoda állapotok vadnak. Nagyságod pedig szüntelen irjon az vezérnek ő nagyságának. Ezeknek utána Istennek gondviselése alá ajánlom nagyságodat. Datum Drinápoly die 25. Martii 1662.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Szilvási Bálinth m. p.

P. S. Az sok rosz embereken az pálczámat elrontatom, Cserei uram mondá, hogy vitt oda három pálczát. Nagyságod küldene egyet, urunknak is egyet. (más kézzel irva.)

Kivülről: Az méltóságos erdélyi fejedelemasszonynak, nekem kegyelmes asszonyomnak adassék.

Eredeti. Erd. Muz. *(Gr. Kemény József Erdély tört. ered levél XI. kötet.)*

XXVII.

Illustrissime Princeps, Domine vicine nobis benevole.

Hozzánk küldött kegyelmed jámbor böcsületes hive mi hozzánk elérkezvén, kegyelmed mi nékünk irott levelét megadván, egyszersmind szóval való izenetit megjelentvén, minekünk mind irásából és jámbor hive szavaiból kegyelmed kévánságát értettük. Ugy vagyon az mi illeti, hogy az mi hadaink rendeltettek vigyázni ahhoz a várhoz, melyet az törökök az elmult nyáron épitettek Kozákország szélin. De mindazonáltal egyik az: kegyelmedhez az mi igaz atyafiui és jó szomszédi szeretetünket akarván megmutatni, másik ez: kitől Isten kegyelmedet oltalmazza meg, látván azt, hogy az kegyelmed országában onnan külső szomszédoktól roszúl történynék lenni az dolog, megitélhető ez, hogy hozánk is érintené akkor az az állapot, és igy kévánjuk Istentől ő szent felségitől, ebbeli segitségünk kegyelmednek ne kévántassék, de mikor meglátjuk az kegyelmed szükségit, vagy jőne mi nékünk parancsolatunk az portárol avagy nem kegyelmednek, segitséget adni, de az mennyire tehetségünk lészen, mi kegyelmednek adunk, akár tanálná meg kegyelmed az portát akár nem, de az mennyiben alkalmatosságunk hozza, kegyelmed az mi részünkről meg nem fogyatkozik. Szóval is izentünk kegyelmednek jámbor

hive által. Ezeknek utána Istennek gondja viselése alá ajánljuk kegyelmedet. Datum in Jász die 3. Aprilis 1662.

Illustrissimae Dominationis Vestrae vicinus bene volus
Istratia Dabisa, Princeps Moldaviae.
(*Ez alatt a vajda oláh névaláirása.*)

Kivülről: Illustrissimo Principi Domino Michaeli Apafi. Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino Vicino nobis benevolo.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kemény Jos. Erd. tört. XI. kötet.*)

XXVIII.

Magnifici, Generosi, Egregii et Nobiles, Domini nobis honorandi.

Két uttal beküldött levelünkre, hogy semmi válaszunk nem jőne, csodálkozunk, nem akarván semmiben az keresztyénségnek javára és az hazának megmaradására néző dolgokra czélozni, hanem Bethlen János uramnak szóló minémü levelét küldvén, melyben irja, hogy deákul nem értvén, kévánsága szerint nem felelhet. Ugy hisszük ha egyenes uton akarna nyomni, megérthete volna és illendő választ is tehetett volna, és az keresztyéni beszélgetésre és Istenes tanácsra embereit ki is küldhette volna, de mivel nem cselekedte, nekünk is hasonló mértékkel kellene mérnünk, de lelkünk ismeretit tisztán akarván tartanunk, mégis ex superabundanti intjük kegyelmeteket, gondolkodjék továbbá való rettenetes romlásnak eltávoztatása felől, és az kegyelmetek vakmerőségivel se azt az helyt tartományával s azzal együtt többeket is az hatalmas nemzetnek kezekben ne ejtsen, hiszen kegyelmetek is keresztyének lévén, azon kellene igyekezni, hogy mégis több keresztyéneket földekkel s tartományokkal együtt kezekben ne ejtsen. Példa legyen kegyelmetek előtt Várad, ki az pártolkodás miatt esék az török kézben, s az erdélyi fejedelemségtől ugy szakasztaték el. Hidje kegyelmetek, félő, hogy az római császár ő felsége oltalom (hogy már) benn maradott praesidiumja azt ne hozza azoknak az helyeknek, az mely helyek ő felsége számára tartatnak az fényes portának praejudiciumára, nekünk

is fejedelemségünknek méltósága ellen. Mi azért mind Isten s mind emberek előtt légyünk mentek, ha az kegyelmetek tétovázó, vakmerő elméjit más uton kelletik refrenálnunk, mig az kegyelmetek principalisának consensusa érkezik. Az mi penig az török rab felől való irását illeti kegyelmeteknek, nem hisszük, hogy Bethlen János ő kegyelme olyan rab felől irt volna, az mi nemüről kegyelmetek emlékezik. Mi ugy tudjuk, egy közönséges gyulai török az, kinek szabadulása felől Bethlen János uram igiretet tett az töröknek, ha egyenes választ akar erről is tenni, jó neven veszszük, azért minden declinálás nélkül, minden irásunkra igyenes választ várunk, ne ejtse kegyelmetek abban magát az mit kerülni akar. Isten vezérelje minden jóra kegyelmeteket. Datum in Castris ad Füzes positis die 6. Aprilis Anno 1662.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kem. Jos. Erd. tört. XI. kötet.*

XXIX.

Mi az hatalmas és győzhetetlen császárunk vég Várad várának és ahoz való végházainak s azokban levő hadainak fő gondja viselője az tekéntetes és nagyságos Hamza passa.

T u g r a.

Tekéntetes és nagyságos Apafi Mihály, Erdélyországnak fejedelme nekem szomszéd jóakaróm, Isten nagyságodat éltesse, szivem szerént kivánom. Cserei György uram az nagyságod levelét meghozta s szóval való izenetit is megmondotta, de már Zalonnj uram elment volt, 12. napnyál tovább várakoztatám it Varaján emberit s levelét nagyságodnak. Mindazáltal nye gondolkozék nagyságod, mert eleitül fogva jóakarója voltam mind nagyságodnak, mind az országnak javára is igyekezem. Mind tudja azt nagyságod, menynyi sok munkám s fáratságom utján, mennyi költségemet s jovaimat költöttem el Erdély mellett, meddig dolgát lecsendesétők csak enynyire is, de mit mondhatok s mit mondjak, mert eleitül fogvja ezeken az végeken jártam, soha sem hallottam hogy végekben kapitánok békesség idén azt cselekedjék, mit itt az erdélyi szélen lévő kapitánok cselekesznek. Az magyarok valamely császár szol-

gálatában járó törököket levágák, lovak, fegyverek, ma s az mái nap is adja vagyon, annjak előtte ismét kettőt megfogtak az sebesvarjak az török vitézekben, mind az kettőt ugyan ott felakasztották, az elen dolgok elenek-é az szomszédsághoz? annjak felőlje csak mostanság itten Biharvármegyében magjannak két falunat eljpusztitották, az mely jobb-jobb ember volt az faluban, leváktják. Azonban az tefter kihajának, az ki passák utján nagyobb ember nincsen Váradjon, annak az falujából hat embert elvettek, hat száz foréntot vontjak rajtok, azt sebesvári s kolozvári kapitánok keze alatt levő tolvajok cselekedték, azért mind nagyságodnak mind az országnak ezek jóakarói-é vagy njem, megitélhetitek; én mind Erdélyben létjemben s mind leveleimben arra tanácsoltjam nagyságodat, hogy az végbeliekkelj szépen élen nagyságod, mert mindennélj az szükségesebb nagyságodnak. Azonban ne gondoljék nagyságod, mert az hol kévántatik arrúl bizonyságot tehetek, hogy nagyságos hatalmas császárunknak igaz hive s nagyságodnál igazabb embert sem találni csak az, hogy az szabla s az bot azért adatott volna az nagyságod kezében, hogy az országban más parancsoló nye volna. Ha az Zolomi urjam dolga felől kérdezősködnék nagyságod, panaszsz az, hogy régi őstül maradt várait, jószágit s örökös kapitánságát elvettjék, más idegeneknek adtják, ütjet semmivé tették. Mindazáltal Isten ennek is jó végét adhatja. Im mindazáltal én is bizonos meghitt magom emberét küldöm be nagyságodhoz; az mely .... szintén magam mennjék, olbá tartsa, régen el is küldtem volna, de olyan hir jött volt, hogy nagyságod szintén Czikban ment az Petki temetésére; ez volt az oka, hogy eddig el nem küldtjem, azonban semmit ne is gondolkozzék nagyságod, hogy innet Zolomi mellett valami levelet irtak vagy atjanak volna, mert olyat semmit sem cselekedtek, sem atjanak. Én mindenekben az nagyságod jóvára s előmenetelire igyekezem. Ezek utján Istennek ajánlom nagyságodat, in Várad die 10. Aprilis Anno 1662.

Kivülről: Az tekéntetes és nagyságos Apafi Mihálynak Erdélyországának fejedelmének, székelyeknek ispánnak, Magyarországnak és részének urának, nekem kedves jóakaró szomszéd uramnak adassék.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdélyi tört. ered' lev. XI. kötet.*)

XXX.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császár vég Várad várának, és ahoz való végházainak és azok lévő hadainak fő-gondja viselője, az tekéntetes és nagyságos Hamza passa.

(Tugra.)

Az Erdélyországiak közül jóakarók Bethlen János, Béldi Pálj az szomsédságban barátságos szolgálatjom ajánljom Istentül sok jót kévánjok. Mi kegyelmeteket ugy tudjuk, hogy mind hatalmas győzhetetlen török császárunknak igaz jóakaróji s mindpenig az országnak s mind az fejedelemjnek jóakaróji vagytok és annak az országnak lakosi szótokat megfogadják. Illik az, hogy Bánfi Déneshez hasonló egy ember az ki az maga dolgot nyem tudja, küldjen Várad vég szélében levő végekben rendeletek; enynyi sok háboruságot keres, minden dolgot az fejedeljem jóakarómnak levelében, és az három nemzetnek küldött levelekben, onnét megértitek, és innet az mi részönkről, az mi emberünket Káder agát, ki az hugomat tartja, és az lakosok közül tefterdár elsőbben az ki volt az után alaj bék is volt, Ahmet effendit oda küldöttjem, és ezek az emberek, az dolgért oda menő emberek nem volnának, de hogy . . . . . . jóakarónkkal, régi jó akarónk s abban az országban keserü életünk és nyomoruság szenvedésünk, és az országnak mindéték jóakarója voltjam, elkövetnék az mi jót tehetünk s jó cselekedetünket, milyen, tudjátok. És most is én akár az fejedelem jóakarómnak és az országnak az előbbi jóakarója vagyok, azt az két embert azért adja rendeltjem, hogy az mely vármegyék és faluk az három nemzetnek irott leveljem szerint egy jó dolgot végeztjek, és az szegénységen kóborlókat megzabolázni s meg kell büntetni, az varjuk körmeiben való tartományban levőknek kedveket tölteni, akár az fejedelem akár az országbelieknek és szükséges szolgálatban mi velünk az miben lehetek akár levéllel akár emberekkel egymásnak kedvet töltenénk. Ezek után Isten velünk lévén jó egészségben találanak kegyelmeteket. In Várad die 13. Aprilis Anno 1662.

Kivülről: Az tekéntetes és nemzetes vitézlő Bethlen János Béldi Pál uraimnak, nekem szomszéd barátimnak adassék.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kem. Jos. Erd. tört. XI. kötet.*)

XXXI.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kĕgyelmes uramnak, hogy Isten nagyságodat kedvesivel együtt szerencsés hosszú élettel megáldja, szivem szerint kivánom.

Nagyságod postája Boros István uram, szintén akkor indulván hatalmas császár Drinápolyból Konstantinápolyban, az utban ért el bennünket. Mely nagyságod néktünk szóló levelét megadta; mit parancsolt légyen nagyságod megértettük, mi egy nappal az császár előtt irtunk, de Sater Szuliman agával az nagyságod vezérnek az nagyságának szóló levelét beadták volt, az után az császár Konstantinápolyban jövén, az vezér ő nagyságát sollicitálván im nagyságodnak választ irt, mind penig Kucsuk Mehemet passának, azonkivül az reszefendi kihaja is nagyságodnak irt, melyet nagyságodnak elküldtem, azonkivül reszefendi irt Kucsuk Mehemet passának, hogy nagyságodtól dependeáljon, illendő böcsületit megadja; az pénzzel, az ki Ali pasánál volt, elérkeztenek ide Konstantinápolyban, valami fejeket is hoztanak, az császárnak az pénzt be is adták. Igen jó lett volna kegyelmes uram, ha az követek azzal az pénzzel jöttek volna, az mellett az pénz mellett mindent sollicitálhattanak volna, noha ezután is meglehet, most is volna az ideje, nem tudjuk hová lehetének ennyi üdőtül fogván várjuk, magok is csodálkoznak hová lettek és mi dolog lehet, inkább nem is kellene irni és biztatni; ha el nem indultak, mennél hamarébb induljanak és jüjenek, az mint ezelőtt is megirtam, most az ideje mindennek, az mit nagyságod és az ne mes ország; az is hallatik, noha még nem bizonyos, hogy által menne az császár Bruszában. Az postákat nagyságod szüntelen jártassa és tudósitsa az portát; az kihaja azt mondá, hogy irjam meg nagyságodnak, ha fejedelemséget akar viselni, keménykedjék és kemény legyen. Nagyságod szüntelen levele által mind reszefendit, kihaját látogassa, kozák követ jött,

semmi becsületet nem adnak nekie, az az hire, hogy lengyel követ is jön; ha be talál jöni, Apafi István uram dolga felől gondom vagyon itt is van olyan hir, az kihája mondá, hogy ottan az nagyságod ellenségi ismét nyughatatlankodnak, nagyságod ne várja magára az ellenséget, inkább reá mennjen, ne hadja gyülni ha módja van, mert inkább mindenkor az szokott nyertes lenni. Mostan semmi oly bizonyos hireket nagyságodnak nem irhatok. Hallatik onnan felül készület lenne, károkat sokat tettenek Szerini, Batyáni uramék. Ez után Isten mint adja ő felsége tudja, ha mi oly hirek lennének, nagyságodat tudósitani el nem mulatom. Ezeknek utána Isten nagyságodat vezérelje minden jóra. Datum Konstantinápoly die 17. Aprilis 1662.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Szilvási Bálint m. p.

Kivülről: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, az tekéntetes és méltóságos Apafi Mihálynak, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. Erdélyi Muzeum (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XI. kötet.*)

XXXII.

Illustrissime Domine Princeps Vicine nobis benevole.

19. mensis minekünk böcsülettel irott levelét az kegyelmed emberétől szeretettel vettük, hogy kegyelmed bennünket levele által meg meglátogatott, kegyelmedtől igen kedvesen vettük. Mely kegyelmed leveléből mi is értettünk az kegyelmed jó egészsége felől, azon szivünk szerint örvendettünk, kévánván Istentől ő szent felségitől ennek utána is kegyelmedet sokáig éltetni ezen jó egészségben. Kegyelmed leveliben mit irjon értettük, miképen három részről is kegyelmednek hirül hozzák, hogy ismét az németek nem nyughatnak, hanem egy néhány ezeren az Tiszán által költöznének, biztatván az kolozsvári németeket, hogy segitségekre jönnének, tiz nap alatt megérkeznének, és az mi hadaink lennének készen az szélyben, mikor másodszori levele hozzánk érkezik indulhassanak, valamiképen annakelőtte is kegyelmednek megirtuk, ha

más felé mi tőlünk hadat nem kévánnak, tehát az hatalmas császár parancsolatján kivül is, az jó atyafiuságnak megmutatásáért, mü kegyelmed mellé látván szükségit, segitséget küldtünk volna, mennyire az tehetség lött volna, de mivel most parancsolatunk érkezett, az török is itt vagyon, az ki mi töllünk az passa mellé hadat kéván Dasavához, azért kegyelmedet az mi részünkről való segitséggel szintén most nem biztathatjuk, mert az mi hadainkat más felé rendelték, az mint kegyelmed emberi is látják, ha penig ez kévánság mi tőlünk elmulnék, mi örömest leszünk azon. Tartsa meg Isten sokáig kegyelmedet jó egészségben. Datum in die 26. Aprilis 1662.

Illustrissimae Dominationis Vestrae vicinus benevolus
Istratia Dabisa Princeps Moldaviae.
(*Oláh névaláirás.*)

Kivülről: Illustrissimo Celsissimo Principi Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transylvaniae, partium regni Hungariae, Domino, et Siculorum Comiti, Domino amico et vicino nobis benevole.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kem. Józs. Erd. tört. XI. kötet.*)

XXXIII.

a.)

Sacratissima Romanorum Imperatoria nec non Hungariae Bohemiae etc. Regia Majestas, Dominus Noster Clementissimus.

Probe constare fidelibus Statibus et Ordinibus, proprioque detrimento edoctos esse non ambigit, quomodo naturalis christiani nominis inimicus nonsolum Varadinum aliaque Transtibiscanae ditionis fortalitia annis proxime evolutis expugnaverit, cum ingenti jactura et periculosa vicinitate regni hujus Hungariae, verum etiam oppida hajdonicalia omnemque comitatum Szabolcsiensem depopulatus, pari clade Comitatum Szathmariensem ferro, flammaque vastaverit, et praeter fortalitia subjectioni suae mancipaverit, credi par est huic quoque Regno violata pace hostilia arma illatura.

Quare praelibata sua Majestas Caesarea et Regia pro paterno suo erga praedictum hoc regnum Hungariae fidelesque status et ordines affectu, quo semper vos benigne prosequi in-

tendit, periculis obviam ire, fidelesque suos et praememoratum Regnum conservare, ac defendere cupiens, apprime necessarium esse judicavit peculiarem hanc vestris Statibus et Ordinibus hujus Regni Diaetam indicere, eamque Deo bene juvante, adhuc ante suum in imperium discessum ad celebranda ibi quoque pro salute et conservatione hujus patriae Comitia, foelici exitu terminare, tractandum videlicet ea duntaxat, quae pro salute, conservatione et defensione praefati sui regni proficua forent, ipsis quoque videbuntur.

Qua propter dicta Sacratissima Majestas Caesarea et Regia benigne cupit intelligere ab antelatis Statibus et Ordinibus, quae media conservationi ac defensioni eorum idonea et necessaria existimarent, quibusne modis hostili conatui et sinistris intentationibus obvium eundum censerent.

Non dubitabat Sua Majestas imo paterne hortatur, benigneque requirit supradictos fideles Status et Ordines, ut ipsi etiam vestigiis ac laudatissimis majorum suorum exemplis, legibus et articulis in similibus occasionibus tempore gloriosae memoriae Imperatorum Rudolphi, Maximiliani, Ferdinandi primi, aliorumque Hungariae Regum sancitis insistentes propriae saluti et conservationi non desint.

Securi quod Sua Majestas nullis laboribus, nullis sumptibus et expensis parcere, omnes conatus eo dirigere et convertere paterne intendit, quatenus non solum Provinciarum suarum haereditarium et regnorum, verum etiam vires et facultates, imploratis aliorum quoque Principum christianorum auxiliis, strenue in defensionem hujus antemuralis christianitatis et regni sibi cumprimis chari convertantur.

Confidens super omnia opem quoque Divinam pro parte justae Causae et populi sui christiani generaliter opitulaturam et iram hanc ac vindictam in hostes pacisque violatores derivaturam.

De reliquo saepe fata sua Majestas iisdem gratiam suam Caesaream et Regiam obviis conjunctim et cuique singillatim offert. etc.

b.)

Paria literarum Residentis suae Majestatis Caesareae ac Regiae Constantinopolim

die 28. Aprilis Anno 1662. per Cursorem Suae Majestatis huc Posonium allatarum et exhibitarum.

Augustissime Caesar, Clementissime Domine! Sacrae Majestatis Vestrae literas et benignissimum mandatum die 26. Martii per cursorem Rudolphum, cum debito respectu 16. hujus accepi.

Dum recte cogitarem hinc expeditionem facere deinceps 22. apud summum Vezerium habens audientiam, quae debui, in substantia repraesentavi, quod ab aliquo tempore per gravem indispositionem mihi personaliter non licuit, quamvis Majestati Vestrae humilime de omni data mihi hic resolutionem perscripserim; eatenus juxta modernum imperii Ottomanici gubernium, ubi ipse summus Vezerius alias ad pacem cum magis propensus videretur, omniaque absque vigore et strepitu armorum amicabiliter componi possent, uti hoc fine plenipotentia Ali Passae data est. Et mihi respondendum venit, quod Majestatis Vestrae (uti hactenus) esset intentio benignissima ad pacem et bonam vicinitatem cum Porta servandam et continuandam, atque insuper in confiniis ut commissio seu conferentia instituantur, ad differentias amicabiliter tollendas, quae ex rebus Transylvanicis ortae sunt, quo deputandi commissarii immediate a Porta habere debeant plenipotentiam, nisi Ali Passa ipsemet personaliter intersit, ne ipsi per alios subdelegatos relatio fieri debeat, a quibus ut alias evenit nihil concludatur; destinati vero a sacra Majestate Vestra Commissarii intra biduum aut triduum resolutionem et ratificationem habere possint, approbante etiam Porta Ottomanica, ut olim factum fuit, cum de certis tractatibus cum Osman Aga, et aliis ipsi Buda subrogatis, Porta nihil scire nedum rate habere voluit. Desideratur itaque uno verbo a Caesarea Majestate Vestra, ut commissarii cum sufficienti plenipotentia hinc ablegentur. Magnus Vezerius ad hoc respondit, Ali Passa a Sultano in illis quae ad confinia pertinent, omnem potestatem datam et concessam esse, omnia quae ille agit et concludit, aeque a Sultano et Porta approbari; adhuc interrogavi, utrum ne ipse adventurus sit, respondit Vezerius, non, alios homines bene peritos missurus est, (de quo jam mentionem feci), hoc non sufficere

respondi, sed ut plenipotentiarii immediate vel ipse Ali Passa adsit, necesse est. Mirabiles homines estis, respondit Vezerius, quos mittet non sui, sed Portae et Sultani ministri erunt, non suo sed Sultani nomine illi mittentur, propter quod Commissarios hinc ablegandos instituit; Vezerius autem egre tulit, et obstinate mihi renuit, dicens : quod authoritati Ali Passae pro tempore sultani generalis et locumtenentis in confiniis detrahi nihil possit, sed ipse ut subdeleget pro sua summa potestate, cum adesse non possit. Vidi nihil effici posse, quod magis magis impatientem se exhiberet, representabam ipse insuper Passae Varadiensi indebitas contributiones in Comitatu Szatmariensi, hoc jam ante prohibuesse mihi replicavit, scribam iterum, deinde, discessit. Et ego fusius cum suo Choja hac de re conferebam, quo modo res tanti momenti componi possent? Quaerebat is primo. Quid nam ita necessaria tractandum? utrum rupta pax, vel nova tractanda esset? aliter non esse ruptam dixi : quid vero agendum nescirem, mihi nihil de illo scriptum esse, ipsum non latere quid ab aliquo tempore in confiniis ab utraque parte gestum sit, nostri ajebat nil damni fecerunt; vestri autem multum et tamen tacemus, nec quicquam a vobis petimus, habetis ne quod a nobis petatis, quando nihil praetenditis, quid opus multis commissionibus, scio formale bellum inde futurum. Nec imaginari vobis debetis, ut pagos vel alia reddamus, aut alium Transylvaniae Principem eligere permittamus; possidetis quidem adhuc aliqua in Transylvania loca, de quibus non faciemus mentionem, sed si ea non cedatis, vestros vi expellimus, Turcas vero imponemus, scitote etiam, nec fortalitium illud prope Canisam stare nos passuros; quemadmodum Viennam vos non derelinquitis, ita et nos hoc fortalitium solo aequari non intermittimus; tanquam amicum se suadere operis illius demolitionem, nam infallibiliter non solum illud sed etiam Legradinum aggredientur et diripient. Simpliciter ad haec respondi : utrum aequum sit, quod propter rem exigui momenti tantam confusionem excitare vellent, opposui ipsi et demonstravi octuaginta tria castella ab illis durante pace, diversis vicibus in confiniis exstructa, Sacra Caesarea Majestas jam pridem hoc modo causam habere potuisset illis resistendi et demonstrationem faciendi, propter bonam

vicininitatem vero intermisisse, et quare volunt aliquid dissimulare.

Timeo proinde, ne crudele bellum sit futurum et incendium exardescat. Nostri non magni interest (dicebat) ductores hujus Imperii primo virgis, quibus pecora custodiebant, pilea lintea affixisse, et vexillum inde fecisse, ita tamen potentes evasisse, suaque castella, quae fortassis contra pacem erecta sunt, non esse ita prope ad Sacra Caesareae Majestatis fortalitia, sed biduo vel triduo inde distare a suis ditionibus, mihi credat etiam si Venetiani tres vel quatuor insulas, sicuti Candiam in Candos, donec Sua Caesarea Majestas suos deducat et non alio movere permittat. Ulterius (se bene advertere) quod a parte Suae Majestatis aliquid aliud intendatur et exosa sit pax, propterea aliquid semper noxii agitari, tantum ut illorum arma suspendantur, quod per rempublicam Venecianam intenditur fore, id postremo Sacrae Caesareae Majestatis provinciis obsit. Ultra quod plura insinuavit; Ali Passam non venturum, talemque Ottomanicum ministrum vel Vezerium alicui commissioni interesse non decere authoritatem suam in confiniis minui non posse, quos ad conferentiam mittet, non sui homines sed sultani et Portae esse. Videlicet Buda, Agria, Strigonio et adhuc ex aliis locis periti homines ablegabuntur, se autem svadere syncere, ut commissionem missam faciant, nihil enim boni subsequuturum a parte Suae Majestatis, cum magnis praetensionibus prodeundum erit, a parte vero nostra parum aut nihil, et sic res potius malum quam bonum exitum adipiscetur, in hoc quod semper fieri potest, citius ad portam scribendum esset, et hic secundum necessitatem tractandum. Solum modo auscultari, spe fretus, potius aliquid boni quam mali ex hac commissione sperandum aliquis certificandus erit et ex Porta deputandus, ibi etiam locus Transylvaniae instituendus, illam Sua Caesarea Majestas aliter non intendit possidere, neque vi accepisset, sed propterea exortum fuisse. Refero istum discursum humilime fusius cum Choja, unus ex illis qui nunc regnant recordor etiam anni 1651. Baronem de Squarcenhorn, postquam magni legatus munus obiit, secundum postremam pacis copulationem, hanc etiam Commissionem ursisse, eamque difficultatem habuisse, hinc neminem mittendum, Budae Murad

Passae authoritati nihil detrahendum. Fuisse Kapucsi passam postremo Budam missum, sed aequo omnia Murad Passae commissa erant, Kapucsi Passa aliquo temporis spatio Buda se detinuit, et imperfecta re, qua Commissio nullum egressum habuit, reverti debuit, Reiskitál sive Cancellarius, qui hac vice audientiae non interfuit, potius judicavi me exiguam satisfactionem adeptum fuisse, neque hoc modo parum boni exspectare, qui mihi iterum significari curavit, ut breve memoriale facerem, et deinde feceram, ut praeter caeteros, qui ab Ali Passa veniunt, hic etiam nemo ordinari debeat, quod sequente die feci memoriale, in praesentia Reiskital et Khoja, Magno Vezerio traditum est, quod ab illis bene ponderatum fuit, sed nihil resolutum, verum Sultano relatum, de quo Consilium habitum est. Haeret vero res in priore resolutione, quod de Ali Passae authoritate nihil tolli debeat, ipsum hoc tempore in confiniis omnem plenipotentiam habere, quos mittet cum sufficienti plenipotentia, non tanquam officiales, sed in nomine Sultani et Portae ablegabit, quando his non erit satisfactum et ad rapturam resurget. Ali Passam jam ibi esse et cum tanta potentia provisurum, ut respondere possit, non esse spectandum fore, ut illi in minimo cedant, vel quicquam reddant, aut alium Transylvaniae Principem eligere permittant, quod Sultanus Apafium confirmaverit, illumque defendere sciat, novum fortalitium prope Canisam mitto modo praeferre, omnino illud aggredi velle judicent. Celsissime Caesar, video jam periculosius quam unquam esse, Turca ad bellum resolutus est, non vult cedere, neque octuaginta tribus castellis contra pacem exstructis, et si sacra Caesarea Majestas Vestra comitis a Zrinio fortalitium demoliri permittat, nihil tamen efficietur, utrobique satisfactionem petit, sed nihil e contra facere, quia videt, quod Majestas Vestra non contentetur, et varia praetendat, incipit ille praetendere praetensiones, ut fortalicium ante Canisam tollatur, et ob damnum circa Buda illatum satisfactio impendatur : Ad hoc respondi : Quisnam pro detrimenta, quod Turcae et Tartari causarunt, satis det? utrum hoc modo ad bonum pactum perveniri possit? Pergunt (uti percipio) continuo Asiatici milites ad confinia, si advenient, quam primum plures subsequi debebunt. Mirabiles hic discursus audiuntur hoc

bellum Regis Galliae ad adeptionem Imperii, ejusdemque coronam expeti emolumento; nam hanc ejus intentionem esse, quod Lotharingiam non frustra practicando ad se atraxerit, quod etiam Turcis innotescit bene, procerto dicitur quod Alende Lohaja, quondam Gallici legati filius, in qualitate legati brevi sit adventurus. Volunt ergo proficisci contra fortalicium ante Canisam, et alias palanchas in confiniis extruere; nihil curatur etiam si ad bellum deveniatur, nunc etiam primarii Ministri, qui ante thronum Primarii et incliti erant, d i s a n h a t i sunt, Turca non cedit, quanto plus a parte Majestatis Vestrae moventur, eo periculosius est. Scribitur iterum Tartarus cum Muschovitis pacem componant, et suum exercitum in paratis habeat, hisce diebus aliquis appulit referens Muschoviticum ablegatum apud Chamum Tartarorum fuisse. Muschovia pacem petit, Tartari vero debent missos facere Kozakos et non contra se invicem immiscere, quod difficulter faciunt. Constantinopoli. Datum die et Anno supra.

Alá irva : Római császár ő felsége portán levő oratora levelének pariája.

Egykorú másolat erd. Muz. (*Gr. Kemény József, Erdély története ered. lev XI. kötet.*)

XXXIV.

Ali passának szóló levél; urunk ő nagysága iratta Anno 1662. die 13. Junii ex castris ad Kolozsvár positis.

Hatalmas győzhetetlen császárnak tengeren tul való némely hadainak, és tengeren innet lévő minden fényes hadainak főgondviselő szerdára, tekintetes nagyságos vezér Ali passa, nekünk jóakaró urunk apánk, Isten nagyságod napjait sok ezerekké tegye, hatalmas császárnak kegyelmességét fején öregbitse.

Szent-Iván havának hetedik napján költ nagyságod levelét tegnapi napon vöttük. Igen szükségesnek itélők az váczi püspök itt lévő dolgai felől nagyságodat tudósitanunk. Miolta ide érkezett, dolgai sokképen folytak, mert négy tanács urat kivánván sátorához tőlünk menni, azok által az országot

és bennünket igen szép szókkal megbiztatott vala, hogy német császár hirével jött volna be Erdélyben oly dolognak véghez vitelére, mely minekünk és Erdélyországának hasznára s megmaradására lehetne. Annak utána ugyan az nap küldte volt hozzája Kucsük Memhet passa ő kegyelme az gyulai olaj béket, ki előtt sokkal különben beszéllett, mely miatt gyanuságban jutott dolga, sátora körül jancsárokat rendelt volt a passa ő kegyelme. Mind ezekről Csepregi Mihály által nagyságodnak bővebben irtunk vala. Csepregi Mihály elmenése után ismét különben gondolkozott az váczi püspök, mert német császárnak levelet irt, hogy az erdéli erősségekből az németeket vigye ki mindjárt, megirván többek között azt, hogy Erdélyországának s nekünk is az fényes porta megigérte, hogy csak vehessük kezünkhez azokat az erősségeket, soha Erdélytől el nem vétetnek, sőt valami nému hitlevelet kivánunk felőle, nagyságod is kész leszen megadni; mert mi az nagyságod jóakaratjában bizván reá feleltünk, hogy abba fogyatkozás nem lészen. Ezt az levelet igen sietséggel német császárnak elküldtük. Erősen is biztatott bennünket az püspök, hogy bizonyosan ugy hiszi irására késedelem nélkül jó válasz jön, és az németek ki vitetnek. Tegnap délig ebben az állapotban volt az püspökkel való dolog, hanem tegnap délután érkezék egy Szakmár táján lévő német kapitány levelével együtt német császár levele ide ez táborba, melynek forditását nagyságodnak levelünkben elküldtük; abban többi között irja német császár, hogy az németek kiviteléről való tractát az váczi püspökre bizta, melyet mind Kucsuk Memhet passa ő kegyelme, mind mi s mind az ország megértvén, ma nagyedszer küldtünk az püspökhez, intvén mivel az ura reá bizta, ne halaszsza, nyuljon hozzá az dologhoz, s az németek kivitele felől a hova szükség parancsoljon, ne muljék még továbbra napról napra az dolog, hogy mi is irhassunk bizonyost minden dolgokról nagyságodnak, melyről minemü válasz lött ezen levelünkben belé tettük. Mi ugy gondoljuk nagyságos uram, hogy ez a választétel csak arra való, a napok tovább tovább muljanak, s azt probálják meg, ha a német had bejöhet Kolozsvár segitségére, a ki egynéhány időtől fogva Nagy-Bánya s Kővár táján pusztitotta a szegény embereket. Az is lehet

hogy magokhoz többet várnak, s ugy akarják probálni az bejövetelt, az mint az váradi passa leveléből nagyságod megértheti. Azt pedig nagyságodnak titkolás nélkül igazán megakarjuk irni, Kucsuk Memhet passával ő kegyelmével együtt nincsen arra elégségünk, hogy egy rész hadat itt hadjunk Kolozsvár alatt, avagy egyikünk oda mennjen az ellenségre s az másikunk itt maradjon Kolozsvár alatt. Nagyságod azért igen hasznos dolgot cselekedném, ha Várad felé annyi hadat küldene, az azt az németet felverné, ugy biznánk Istenben, hogy az Kolozsváratt lévő németek is nem reménlenének segitséget, könynyebben hajlanának, mert valameddig azokat az németeket fel nem verik, az Erdélyben lévő németek mind oda biznak, erősebben tartják magokat, az mint hogy német császár is tészen levelében emlékezetet az segitség felől. Nagyságodat, mint jóakaró urunkat, apánkat, nagy bizodalommal kérjük azon is, hogy ha több hadaknak kijövetele által kelletik az erdélyi erősségekből az németeket kivenni, az mint az fényes porta is kegyelmességét mutatta ehhez az elpusztult országhoz, nagyságod is megigérte, parancsolja meg, ne foglaltassanak el az országtól azok az helyek. Annak felette kételenek vagyunk nagyságodnak ezt is még jelentenünk, Váradról az hódoltatás semmiképen meg nem szünik, anynyira hogy szinte ide Kolozsvár szomszédságába is, az hol magunk vagyunk, jöttek némely nap hódoltató levelek. Nagyságodat igen bizodalmasan kérjük méltóstassék erről ujabban parancsolni Huszain passának ő kegyelmének. Én Isten után az nagyságod jóakaratjában bizom, melyet fiui engedelmességgel szolgálni el sem mulatom. Éltesse Isten nagyságodat sok esztendeig jó egészségben etc.

Eredeti fogalmazvány *Erd. Muz.* (*Gr. K. J. Erd. tör. erd. lev. XI. kötet.*)

XXXV.

Váradi passának szóló levél minutája.

Hatalmas császárunk váradi végvárának főgondviselője, tekintetes nagyságos Huszain passa, Isten kegyelmedet sok esztendeig éltesse, szerencséjét nevelje.

Noha kétség nélkül hiszszük, kegyelmedhez közelebb lévén az dolog, bizonyosan meghozhatják emberei, hogy több német hadak naponkint költözzenek át az Tiszán, azért hogy Erdélyre ellenünk jőjjenek, mindazáltal nekünk is egynéhány felől bizonyosan hozák. Akarók azért az dolgot kegyelmednek értésére adni, kérvén szeretettel legyen jó vigyázásban, tudósitson minket is mindenekről, s az mit az ellenség ellen cselekedhetik, el se mulassa, ugy mehetünk egyező értelemből hasznosan elő hatalmas császárunk szolgálatjában. Éltesse Isten kegyelmedet sok esztendeig jó egészségben. Költ Kolozsvár mellett lévő táborunkban. 14. napján Szent-Iván havának 1662. esztendőben.

Kegyelmednek jóakaró szomszéd barátja.

Eredeti fogalmazvány. (*Erd. Muz. Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XII. kötet.*)

XXXVI.

Celsissime Princeps Domine, Domine nobis clementissime, servitiorum paratissimam debitamque semper oblationem.

Clementer nosse dignetur Celsitudo Vestra nos literas ejusdem Celsitudinis Vestrae compulsorias pariter et attestatorias pro parte et in persona Generosi Casparis Diossi de Kolosvár Causarum Fiscalium in Transylvania Directoris confectas et emanatas nobisque inter alios Celsitudinis Vestrae humiles, fidelesque servitores signanter litteris in eisdem conscriptos praeceptorie sonantes et directas recepisse, quibus acceptis nos mandatis Celsitudinis Vestrae (uti tenemur) obedire et satisfacere satagentes, in hoc Anno praesenti 1662. die vero mensis praesentis Julii 22-o in et ad oppidum Déva, consequenterque Curiam nobilitarem Celsitudinis Vestrae ibidem in Comitatu Hunyadiensi existententem habitam accessisse ibique testes infrascriptos vigore praeinsertaruum Celsitudinis Vestrae literarum nostram in praesentiam citatos, exacto prius de iisdem firmissimo ut solet juramento, juxta vestrum nobis propositum examinavimus et ruminavimus in haec verba:

Utrum:

1.) Tudják-é hallották-é az gyulai alaj bégre való támadásnak ki volt oka mi okon lött az támadás?

2.) Ki lovát akarta az alaj bég elhozni, voltak-é más lovak, kikkel eljöhetett volna?

3.) Fogtak-é fegyvert hozzá, kicsoda, szidták-é s kik szidták?

4.) Tettek-é valami kárt neki s mit, s kinél vadnak javai és micsoda jók azok?

Ad primum: primus testis . . . . . Franciscus Kömives de Marus-Vásárhely. Annorum 35 fatetur.

Senki reájok nem támadott, hanem az alaj bég nem elégedvén az lovakkal, az kapitány uram lovát hajtotta el, és várbeli drabant, Kovács János lovát is, mikor az biró házához hajtotta volna az alaj bég, kopasz lelkünek szidta az törököt, és az lovát el nem hadta vinni, hanem az töröktől elvette az maga lovát Kovács János az biró házánál.

Ad 2-dum. Az vicze kapitány uram lovait az mezőrül behajtván az alaj bég, kérte udvarbiró uram az alaj béget, ne vigye el nagyságod az kapitány uram lovát, mert vadnak arra való lovak az udvarban, de az bég azt mondotta: elviszem Isten ugy segéljen, ha az apámé volna is, kapitány uram is harmad magával kijöve az várból, látta az biró házánál hogy az alaj bég megnyergeltette az ő kegyelme lovait, kérte ne vigye el az ő kegyelme lovait, mert vadnak arra való lovak, s nem is engedi ő nagyságának elvinni, de az alaj bég rútúl szidta ő kegyelmét, azt mondotta: eb, harmad napra felakasztatlak, valamint Keresztesi csókolta vasban az lábomat, te is ugy csókolod, jobbágyom is külömb van mint te vagy.

Ad 3-dum: Szidták az drabantok, de nem szemben, hanem az biró házán kivül mondották: nosza az beste lélek kurva fiának ne hadjuk elvinni az lovakat, de fegyvert senki sem fogott hozzá, hanem az alaj bég puskákat, csákánt fogva máshoz, hozzá is vert Kovács Jánoshoz. Azonban az kapitány uram is szépen kérte az béget, de szidva az bég mondotta az kapitány uramnak, te hamis eb, mért jöttél reám tolvajokkal, bizony rövid nap megládd, hogy elégetem az várost, de kapitány uram igy szólott neki: Isten oltalmazzon nagyságos

uram, nem jöttem nagyságod ellen, hanem az magam lovaimat nem engedem elvinni, mert ezeken kivül is vadnak elég lovak.

Ad 4-um: Noha az alaj bég mondotta, hogy három száz tallér árú poltura pénz volt az lovon, melyen udvar biró uram lovakat keresett az bég alá, de semmi egyéb nem volt rajta, hanem fél pisztoly, egy hegyes tőr s egy nagy üres tarisnya volt az nyereg kápához kötve, de semmi nem volt benne, semmie itt nem maradott, semmi kárt neki nem tettek.

2. Testis: Alexander Molnár providus Annorum circiter 32, nem lévén az városban, nem tud semmit ezen dologban és semmiét itt maradni nem tudja.

3. Testis: Providus Johannos Csáki, Annorum 35, nihil se scire fatetur.

4. Testis: P. Joannes Dévai, Annorum circiter 35, nihil.

5. Testis: Circumspectus Michael Katona, circiter Annorum 55: Az erdőn valék, az mikor is Kovács János eljöve oda, kérdém tőle, hol járna ugy, lám azelőtt nem szokott ugy járni, ő mondá, im az lovamat elviszi vala török, de az nyeregből levetém, s az nyerget is el vetém, s az lovamat ugy hozám ide, rútúl is szidtam az béget, ha az kapitány uram meg nem szólitott volna, egy csákánynyal le is vágtam volna az béget. (Ad 2-um.) Tudom azt hallomásból, hogy az kapitány uram lovait akarta elvinni az török, s ő kegyelme nem engedte.

6. Testis : Providus Georgius Szőcs, Annorum 40. Az szőlő hegyen lévén láttam, hogy udvarbiró uram az szőlőktül lovakat hajtott el és az posta kezében adta, egyebet ebben nem tudok.

7. Testis: P. Stephanus Kazaly, Annorum 40. Semmit nem tud benne, az várban lévén akkor.

8. Testis : P. Stephanus Mészáros Annorum. 38. Hallottam az zenebonát és veszekedést, de korcsmáros voltam és az pinczéből is nem jöttem ki, tudván, hogy mindenkor vesződik az az bég itt.

9. Testis: P. Körösi Karátsony Annorum 32. Noha az korcsmán voltam, de én kinem jöttem, és mint volt is az az dolog nem tudom, semmiét is hogy ha veszitte el avagy nem? nem tudom.

10. Testis: P. Alexander Dániel Annorum circiter 35. Nihil scire se afferit.

11. Testis: Stephanus Andreas Szilágy. Annorum circiter 40. Mikor az várban hallottuk, hogy az alaj bég az kapitány uram lovait el akarná posta lovaknak vinni, alá jöttünk az várbúl, akkor immár az bég rútúl szidta az embereket, leérkezvén kapitány uram is az várbúl, szépen köszöne az bégnek, mely köszöntést nem is fogadván az bég, kérdette: te micsoda ember vagy? felelt kapitány uram: én nagyságos uram kapitány vagyok itt az várban, mondotta az bég: rosz ember vagy beste lélek kurva fia, eb vagy, ha kapitány volnál, hoznál én nekem lovat, felakasztatlak eb, meg láldd azt az kapitány uram is mondotta, nem vagyok én posta mester, van biró, lám az magam lovait is elhozta nagyságod, én pedig lovat adni nem tartozom, azonban hoztanak lovat, de azt mondotta: nem ül olyan rosz lóra. Mikor az szóval való veszekedés meg lett volna, mondotta az bég: hol az én lovam melyet az udvarban vittenek, mert azon három száz tallért érő poltura pénz volt.

12. Testis: P. Sigismundus Nagy. Annorum 28. Be nem mentem az bég szállásának udvarára, de láttam, hogy az bég kezeiben egy pár puska volt, azokkal az drabantokat taszigálta s őket rútúl szidta. Az bég, hogy puskákat fogott, az drabantok közül is némelyek az ő puskájokat feltekerték ide ki az utczán, de nem az végre, hogy az törökökre fogják.

13. Testis: Strenuus Stephanus Molnár. Annorum 35. Mikor az kapitány uram lovait elvitette volna az bég ő kegyelme is le jött az várbúl, azt mondotta: nem arra valók nagyságos uram az én lovaim, hogy elvigye nagyságod, a nélkül is elég posta lovat adnak nagyságodnak, azonban az udvarbiró uram kért egy lovat alája az bégtűl, az kin hajtson posta lovakat, elmenvén elegendő lovakat hajtott ő kegyelme. Az alaj béget senki nem szidta, de ő rútúl szidott másokat, kapitány uramnak is mondotta te eb, felakasztatlak, meglátjátok ebek, hogy harmad-negyed nap mulva hamuvá tétetem az várostokat.

14. Testis: Nobilis Georgius Borsay. Aulae Devensis juratus famulus. Annorum 40. Az gyulai alaj bég szolgája

postán jövén az udvarház kapuja eleiben, engem ott talála s monda: csináltass hamar jeges vizet, mert im hol érkezik az bég. Elérkezvén az bég is mindjárást hirével adám udvarbiró uramnak is ő kegyelme is késedelem nélkül kijövén eleiben, monda az bég: igen hamar szereztess udvarbiró lovakat, mert postán kell mennem. Az mezőn vadnak az lovak nincs itt benn lovam, az kin kimehessek. Az bég adata ő kegyelme alá egy lovat, kin egyéb semmi nem volt egy pisztolynál, egy hegyes tőrnél, s egy nagy üres abrakos tarisznyánál. Megérkezvén udvarbiró uram az posta lovak hajtásábúl, méne az biró házához, az bég szállására, azonban az törökök behajták az kapitány uram lovait az mezőrül, kiért is eléggé kérte udvarbiró uram az béget: nagyságos uram, az kapitány uram lovait ne vigye el nagyságod, mivel ma holnap urunk ő nagyságához kell ő kegyelmének menni. De az alaj bég azt mondá: Isten engem ugy segéljen, elviszem, ha az apámé volna is. Csak hamar kapitány uram is leérkezék egy néhány magával, mondá a bégnek: nagyságos uram, ne vigye el nagyságod az én lovaimat, mert nem tartozom posta lóval, azon szavára rútúl megszidá kapitány uramat s mondá: tolvajúl jöttél reám; monda kapitány uram, nem jöttem tolvajúl nagyságos uram, mert én igy szoktam járni, de az lovaimat nagyságod el nem viszi. Az alaj bég kardra veté kezét, ismét megszidá kapitány uramat: hamis, tolvaj, lélek kurva fiának, és mondá: ugyan elviszem erővel is az lovaidat, azalatt kapitány uram is monda: nem viszed Isten engem ugy segéljen az én lovaimat. Az alaj bég ismét megszidá rútúl, s monda neki, jobbágyom is különb vagyon tenáladnál az ki hintóban jár, de meg ládd beste, hamis, tolvaj lélek kurva fia harmad nap mulva felakasztatlak, még magad is lábamat megcsókolod, mit Keresztesi Ferencz.

15. Testis. Providus Andreas Sinka Judex oppidi, Annorum circiter 40. Az udvarház eleiben érkezvén az bég, udvar-biró uram mindjárt kimenvén eleiben, kezeket fogdosta, az bég midjárt lóra ültette ő kegyelmét, hogy hajtson elég lovakat, az mint hajtott is, az üdő alatt kapitány uram lovait is behajtatta az bég, az mely hirre az várbúl lejöttek az gyalogokban, s kérték szépen, ne vigye el ő nagysága az lovakat,

mert el nem engedik vinni, az bég becsapá az kaput, de az gyalogok ismét kinyiták, azonban az bég puskákat s csákánt ragadván, meg is ütötte az csákánynyal egyik gyalogot. Azonban kepitány uram is leérkezvén az várbúl, szépen kérte, ne vigye el az lovait, mert Isten ugy segéljen el nem engedi vinni. Hallottam az zenebona között, hogy ide ki egy ember megszidta az béget, reá is akar vala az bég csákánynyal mennie de az Gellesei kérte: ne mennjen ki nagyságod, egy rosz emberhez ne tegye magát, ő minden embereket untig elszidott, de őtet senki nem szidta, posta ló is elég volt.

16. Testis. P. Georgius Fejérvári. Annorum 50. Kapitány uram le jövén az, várbúl az maga lovait nem engedte elvinni, de hogy az bégre avagy fegyvert fogott, avagy szidta volna, nem láttam, de az bég szidta az embereket és puskával taszigálta őket. Lovat eleget hoztak, de nem akarta azokat az bég el vinni, azt mondotta, nem ő neki való lovak. Fegyvert nem láttam, hogy senki is fogott volna hozzá, hanem hogy ő fegyvert fogott, az gyalogok is ugy tekerték puskájokat. Hallottam, hogy az bég mondotta: kurva fiak, kárt vallottam, elvettéttek pénzemet, meglátjátok kurva fiak, két-három nap alatt porrá, hamuvá tészem az várost, gyermekeiteket elraboltatom.

17. Testis. Strennus Paulus Balogh, circiter Annorum 50, várbeli gyalog: minket az vár kapujában megszólitván Porkoláb aram, hogy lejövén ne hadnánk az kapitány uram lovait elvinni; az mikor én leérkeztem, láttam akkor immár, hogy az bég egy pár puska lévén kezében, taszigálta ki az legényeket és szidta őket, azt modották az legényck: nagyságos uram nem jöttünk hatalmasúl, hanem kérjük az kapitány uram lovait, lám azon kivül is lészen elég ló, de az bég azt mondotta: ebek, hatalmasúl jöttök reám, de harmad nap mulva felakasztatlak. Senki nem is szidta az béget, de ő rútúl szidott mindeneket, és fegyvert fogván másokra, fenyegetődzött, hogy elégetteti, pörsölteti, raboltatja az várost. Kapitány uram is leérkezvén az várbúl, szépen kérte az maga lovait, ne vigye el, lám elég lovak vadnak, az melyeken el mehet, de azt mondotta: nem ő neki valók azok. Kapitány uram mint szépen szólott az béghez, de az bég rútúl szidta ő kegyelmét,

azt mondotta: felakasztatlak eb, de még is sem nem szidta ő kegyelme, sem fegyvert nem fogott ellene.

18. Testis: S. Moses Csernei.. Annorum 40. Várbeli gyalog: én az én házamnál voltam, hallottam hogy az gyalogok azért mentenek oda, hogy az kapitány uram lovait az bég el akarta vinni.

19. Testis: Stephanus Nagy Apodi, várhoz szolgáló gyalog, Annorum circiter 34. Hallottam, hogy az drabantok azért mentenek az bég szállására, hogy az kapitán uram lovait ne vigyék el.

20. Testis Stephanus Czimbalmos. Várhoz szolgáló gyalog. Annorum circiter 40. Oda mentünk az bég szállására, hogy az kapitán uram lovait ne hadjuk elvinni, kértük szépen az lovakat, de senki nem szidta, fegyvert sem forgott ellene. Vittek lovakat oda, de nem tetszett neki, hanem csak ugyan kapitán uram lovait akarta elvinni. Senki nem szidta sem fegyvert ellenne nem fogott, de az bég rútúl szidta az kapitán uramat, azt mondotta: felakasztatja s az várost égetéssel, raboltatással fenyegette. Ad 4. Ut et caeteri, sic et hic, nihil sciunt.

21. Testis: Nicolaus Bene. Annorum 24. nihil.

22. Testis: S. Johannes Csizmadia. Annorum 25. nihil.

23. Testis: S. Stephanus Török. Annorum 24. nihil.

24. Testis: S. Michael Muntyán. Annorum 25. Hallván az törököt jüni, az lovammal elmentem, hogy az török el ne vigye, de udvarbiró uram utánam jövén, elvévén, az törökök alá adta, most is oda van, és azután oda sem mentem, mint volt az dolog, nem tudom.

25. Testis: S. Stephanus Lugosi. Annorum 26. Nihil, mert nem jött le a várbúl.

26. Testis: S. Michael Sorbán. Annorum 32. Nihil.

27. Testis: Murza Nyszta. Annorum 43. Láttam az veszekedést, de miért volt, oda is nem mentem, nem tudom.

28. Testis: S. Petrus Timár. Annorum 40. Tudom azt, láttam, hogy az bég szolgája kiment, s behajtotta kapitány uram lovait, de egyebet nihil.

29. Testis: Bona Kriszte. Annorum 40. Nihil.

30. Testis: S. Michael Kávási. Annorum 40. Láttam

mikor az kapitány uram lovait az török behajtotta az városba, de az mezőn voltam. Nihil aliud.

31. Testis: S. Michael Kertész. Annorum 40. Láttam az kapitán uram lovait, hogy az mezőrül behajtották, azt is láttam, hogy udvarbiró uram elég posta lovakat hajtott, de caeteris nihil.

32. Testis: S. Michael Balogh. Annorum 30. Az nagy zajt hallottam, de elé sem mentem. Nihil.

33. Testis: S. Thomas Molnár. Annorum 46. Oda nem mentem, hanem az török hallottam, hogy mondotta: dévaiak rövid nap egy néhányat felakasztatunk közületek.

34. Testis: S. Nicolaus Caspár. Annorum 35. Láttam hogy az bég kardra vetette az kezét, s rútúl is szidta az kapitány uramat, de az kapitány uram szépen kérvén lovait, ellene sem szólott akkor az bégnek.

35. Testis: S. Pokular Dánes. Annorum 32. Otthon nem voltam, de hallottam, hogy az kapitány uram lovait akarta elvinni az bég, más ló is elég volt.

36. Testis: Petrus Kiss Timár. Annorum 35. Semmit nem tud, beteg levén akkor.

37. Testis: Moldvai Karátsony. Annorum 28. Későn érkeztem oda az zajra, hallottam, hogy az bég rútúl szidta az kapitány uramat s azt is mondotta: nem kapitány vagy, hanem eb vagy, de kapitány uram semmit is ellene nem szólott.

38. Testis: S. Johannes Székely. Annorum 33. Hallottam hogy az kapitány uram szépen kérte viszsza az lovait az bégtül, de az bég rútúl szidta az kapitánt, fegyvert fogván az bég kapitány uram ellen, de ő kegyelme az Istenre is kérte, ne haragudjék, mert nem jött hatalmasúl reá, hanem ugy szokott járni s kéremés szerént kéri az lovait, de az bég égetéssel, rablással fenyegette az várost.

39. Testis: S. Stephanus Szőcs. Annorum 40. Nihil.

40. Testis: Casparus Téghlás. Annorum 40. Láttam, hogy kapitány uram egy néhányad magával ment az bég szállására, s az bég mondotta kapitány uramnak: eb, magadnak kellene lovat adnod alám, de megládd eb felakasztatlak, feleségetek, gyermekeitek is rabbá teszem, harmad nap alatt az várostokat is porrá teszem. Elég lovak voltanak, melyeken

eljöhetett volna, de boszúból csak az kapitány uram lovait akarta elvinni, az kiket elvitt is lovakat, most is oda van kettő; szitkozódott, lövéssel, öléssel fenyegetödzőtt de az bégnek én hallásomra csak ellene valót is senki nem szóllott, hanem csak kéremés szerint szólottak neki.

Senki az fatensek közül egy fillér érő kárát lenni nem tudja.

Quarum quidem fassionum et attestationum nostrarum seriem prout per nos fuit peracta et expedita, eidem Celsitudini Vestrae fide nostra mediante rescripsimus. Eandem Celsitudinem Vestram quam diutissime foeliciter valere, et ad vota regnare cupientes. Datum Anno die locoque in praemissis.

Eisdem Celsitudinis Vestrae humiles fideles perpetuoque servitores. Stephanus Csernatoni m. p.
Andreas Ujvári m. p.

Cancellariae Celsitudinis Vestrae majoris sribae et Jurati Notarii ad praemissa peragenda specialiter exmissi.

Corecta per eosdem.

Kívül: Celsissimo Principi Domino Domino Michaeli Apafi Dei gratia Transylvaniae Principi partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti. Domino Domino naturaliter nobis clementissimo.

Eredeti (*Erd. Muz. G. Kemény J. Erd. tört. ered. lev, XII. köt.*)

XXXVII.

Ilustrissime Princeps ac Domine Domine nobis gratiosissime vitam longam, et incolumen imperium felix ac diuturnum felicitatemque, omnem vovimus et praecamur, officiaque nostra fidelia sincera et candida offerimus et policemur.

Nagyságod commisióját mely die 29. Junii Anni praesentis emanáltatott, elvettük. Mely ugy vagyon későn érkezett; de az mint az üdő hozta elég sollicitusok voltunk benne, hogy az mint nagyságod parancsolt, a szerint procedálhassunk. Az előtt való napokban az itt való polgármester hozzánk küldött, értekezett felőle ha azon szultán Szulimán levele, diplomája volna e kezünknél, de sem ő kegyelme sem mások

nem jelentették, melyik János királyra Nagy Jánosra vagy az fiára ifju János királyra kellene sonalnia annak az Szuliman athnaméjának mivel mind kettőnek adott volt; az nagyobbiknak mikor lehozta lengyel országi számkivetéséből, s Magyarkirályá csinálta; Bécset is megszállván etc. vagy az fijának ifju Jánosnak, mikor kitudá Budából és Magyarország nagy részeiből tutorság szine alatt. Ifju Jánosnak Szulimantól adott Athnamét (Diploma) mi láttuk ugyan in privatis sok idővel ez előtt, de az mi conservatoriumunkban egyik is az jó fejedelmek közül, kik többire mind csak az magok privatumját keresték, pro conservatione be nem adták, hanem ha mi volt magoknál tartották, vagy magok conservatorok kezében bizták az ország kárára. Az mint volt a tatár bejövése előtt, holott egynehány szekér levél, protocollumok az ő conservatoriumokban vesztenek és égtenek el, az bibliothecán kivül, mely mind az fejedelmek és az fejérvári tisztek gondviseletlenségek miatt esett és történt etc.

Az minemű leveleket mindazáltal az mi tisztünk szerint feltalálhattunk, ugy mint Báthory Sigmondnak akkori császártól adott athnaméját, im nagyságodnak in paribus elküldettük. Ebben a diplomában eléggé contineáltatik Szulimán athnaméjának summája, ha ki scrio ...... reflectálja elméjét rajta. Küldöttünk mást is in paribus, mely Barcsai Ákos akkori fejedelem idejében az országnak irattatott, mely levélben két helyen is láttatik emlékezni Szuliman athnaméja continentiájáról obiter czikkelyenként. Melyet hogy röviden némely részről tángál valami világosságúl, ha nem sokat, innét is elérthetni. Et si non prosunt singula multa juvant. Itt sok mezőnk volna az fejedelemnek és ország leveleikért való gondviseletlenség felől; de ki hallja meg? Sokat mondhatnánk és példákat hozhatnánk elő; de ki hallja meg? Hát mi haszna, at saltem plorare liceat si commendare non licet. Vale Illustrissime Princeps, et nos tuo favore, et gratia fovere non dedigneris. Cibinii die 4-a Mensis Julii, Anno Domini 1662.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae ad obsequia addictissimi, ad officia paratissimi fideles

Capituli Albensis Requisitores, et
literarum ejusdem Conservatores.

Jegyzet: Ezen káptalani requisitor Thoroczkai Ferecz volt, ki a fehérvári országos levéltárt, hogy azt az elpusztulástól megmentse, minden felsőbb rendelés nélkül maga szállitotta Szebenbe és a kinek az erdélyi országos levéltár megmaradását egyedül köszönhetni - (lásd: II. Rákoczy Gy. ideje: irta idősb, gróf Bethlen Imre. Nagy Enyed. 1829. 96, lapon:)

(*A Gy. fehérvári körytár eredetije és Dr. Ötvös Ágoston másolatáról.*)

XXXVIII.

Fővezér levele, melyet hozott Daczó János Tömösvárról Ali passától Tordához Keresztes mezejére, az erdélyi tábor Kucsi basa segitségével elszállván Kolozsvárról. Érkezett az levél die 6. Julii Anno Domini 1662.

Erdélyi tekintetes fejedelem Apafi Mihály nekünk jó akarónk Istentől sok jókat kivánunk.

Emberöd által küldött leveledet elvettük, mind az erdélyi állapotokat s mind Kucsik felől mit irtál megértettük. Erdélyországa hatalmas császáré s abban levő népe ő hatalmassága rabja. Kucsik Memhet basa dolgáról irtál. Kucsik Memhet basát eddig is azért tartottuk melletted, hogyha neked avagy Erdélynek ellensége jöne, készen lévén melletted, az országban ne tennének kárt. Kemény Jánost is minden hozzávalókkal kiirtotta az országból, testét is ez világból kioltotta. Ennek utána is ha valahonnét ellenség támadna...

Jegyzet. V. ö. Bethlen J. Comm. II. 165. l.

(*Egykoru forditás az erd. Muz. Egylet iratt.*)

XXXIX

Fővezérnek szóló levélnek minutája. Anno 1662. die 20. Julii. In castris ad campum Keresztes positis.

Hatalmas győzhetetlen császárunk, széles ez világon kiterjedt birodalmának főgondviselője és igazgatója, tekintetes nagyságos vezér Kuprili Amhed passa, nekünk jóakaró urunk, Isten nagyságodnak napjait sok ezerekké tegye, dolgait boldogitsa.

Engedelmesek lévén az nekünk irt nagyságod méltósá-

gos parancsolatjának, Ali pasához ő nagyságához mind az három nemzetből követeket küldtünk Temesvárra, ennek az hatalmas császárunk elpusztult őstől maradott országának több dolog között egy határ felől való igazitására is, mely követektől levelünk érkezvén, ugy tudosittatunk, hogy nem csak az Váradhoz való jószágokat, hanem Krasznavármegye és Közép-Szolnokvármegye nevű nagy tartományokat akarnák Erdélytől elszakasztani, melyekben egy néhány száz adó fizető falvak vadnak; nagyságod pediglen maga bölcsen megitélheti, miképen érkezhessünk hatalmas császárunk adójának beszolgáltatására, ha az adófizető tartományok elvétetnek kezünktől. Nekünk s ennek az elpusztult országnak Isten után minden reménységünk, az nagyságod jóakaratjában és gondviselésében vagyon, nagyságodnak igen bizodalmasan esedezünk, parancsolja meg Ali passának ő nagyságának, szeme előtt viselvén az Váradról való végezését, melyet az fényes portára küldött, követeink ugy hiszszük nagyságodnak be is adtanak, azoknak az vármegyéknek, ugy mint Kraszna- és Közép-Szolnokvármegyéknek hagyjon békét, mivel azok mindenkor külön való tartományok voltak, soha Váradhoz való jószágok nem voltak; érkezhessünk el mi is hatalmas császárunk szolgálatjára. Mind ebben s egyéb dolgokban is az nagyságod jóakaratját nagy reménységgel várván, mind evel az elpusztult országgal, Istent imádók leszünk nagyságod jó szerencsés hosszu életéért. Költ Keresztesnél lévő táborunkban.

A fővezér tihajának és rezeffendinek kevés variatióval kell irni azt, hogy törekedjenek a fővezér előtt Szilvási Bálint elbocsátása felől is.

Hatalmas győzhetetlen császárunk böcsületes igaz hive tekintetes és nagyságos rezefendi kedves uram jóakarónk Isten nagyságodnak napjait sok időkre terjeszsze és dolgait szerencséltesse.

H. I. Az böcsületes igaz hive méltóságos fővezér urunk ő nagysága kedves tihaja tekintetes és nagyságos tihaja bég igaz ur jóakarónk Isten nagyságodat etc.

Kivül: 1662. 15, Julii. Keresztes. Fővezérnek, tihajának és rézeffendinek par.

(*Erd. Muz, G. K. J. Ered. tört. erd. levelekben XII. köt.*)

XL.

Mi Kücsök Mehemet passa, az hatalmas győzhetetlen török császárnak az Dunán innét levő hadainak főparancsolója titkos tanácsa és Érsekujvárának helytartója.

(T u g r a.)

Ezen czimeres levelemet látván te hamis hitetlen disznó sopornai biró hagyom parancsolom teneked, ha életeded és fejedet szereted, hogy se órát se napot ne várj, hanem mindjárt nagy hamarsággal az Sánta Györgyöt hozton hozzad, hamis életü disznó, immár egynehány levelem ment hozzátok azon sánta disznóért, miért hogy ennyit vártok s nem hozzátok hitetlen ebek, most látjátok, hogy sereget kiküldök rajtatok mint az disznókat essze kötöztetlek, az tömlöcz fenekén elrotvasztalak beneteket az ilyen tökéletlen hamis szófogadatlanságtokért, ha ezen levelemre be nem hozzátok nagyhamarsággal. Datum in Érsekujvár Anno 1662.

Kivülről: Adassék ezen uri levelünk az sopornai birónak nagy hamarsággal kezébe. Érsekujvár.

(Eredetiről a pécsi püspöki könyvtárból Cimeliák IV. k. 206. l. t. Mátyás Flórián ur másolata szerént.)

XLI.

T ö r ö k c s á s z á r n a k s z ó l ó l e v é l f e j e d e l e m n e v é v e l.

E x p e d i t a A n n o 1662. die 19. Octobris.

Hatalmas győzhetetlen császárunk, Isten hatalmasságod napjait sok ezerekké tegye, széles ez világon kiterjedt birodalmát tündököltesse.

Reám s erre az hatalmasságod östől maradt elpusztült szegény országára terjedett hatalmasságod kegyelmességét az földnek poráig meghajtott alázatos fővel köszönvén, kénysze'rittetem mostan is hatalmasságod áldott lábaihoz borulnom alázatos könyörgés által. Nyilván vagyon előttem, meg is jelentettem ennek az szegény országnak, hogy hatalmasságod

császári kegyelmességéből valamely faluk és tartományok Váradhoz valók nem voltak, Erdélytől el nem vétetnek, melyet az egész ország nagy örömmel értvén, kicsintől fogva nagyig Istent imádtuk hatalmasságod jó szerencséjéért; de az váradi Huszain passa ahoz nem tartván magát, Erdélynek nagy részét, melyek soha Váradhoz valók nem voltanak, hódoltatja, raboltatja hatalmasságod adófizető szegény jobbágyit, melyek ha Váradhoz valók voltanak, bár hatalmasságod kegyelmessége soha ne terjedjen rám, ha ugy vagyon. Ugy hallom teftert is küldött bé felőle hatalmasságod fényes portájára. Mind ezeket maga fejétől cselekeszi-é, ő maga tudja. Hatalmasságodat az Istenre jó szerencséjére alázatoson kérje, egyszer megmutatott császári kegyelmességét tartsa meg ezen az elpusztult szegény országon, parancsolja meg Huszain passának, az Váradhoz tartozó falukon kivül az többinek hadjon békét, ennyi sok pusztulások után pihenhessék valamit hatalmasságod országában lakó szegénység; mind azokkal együtt mi is Istent imádunk hatalmasságod jó szerencsés életéért. Költ.

Hatalmasságodnak legküssebbik alázatos szolgája.

Kivül: Urunk nevével török császárnak szóló levél minutája. Ex Medgyes 20. die Octobris 1662.

Erdélyi Muzeum. (*Gróf Kemény József, Erdély története eredeti levelekben XII. kötet.*)

XLII.

Fővezér levelének minutája. Anno 1662. die 19. Octobris Exp. Fejedelem ő nagysága nevével.

Hatalmas győzhetetlen császárunk széles ez világon kiterjedt birodalmának főgondviselő vezére, igazgatója, tekintetes és nagyságos vezér Kuprili Amhet passa, nekünk jóakaró urunk, Isten nagyságodat sok esztendőkig éltesse, szerencséjét nevelje.

Nem régen nagyságod nekünk küldött levelével hozván ugyan az az emberünk az váradi passának szóló nagyságod méltóságos levelét, ez levelünk megadó igaz hivünköt küld-

tük volt az nagyságod levelével Váradra, irván magunk is levelet Huszain passának, hogy az erdélyi faluknak hóldoltatásától szünjék meg, mivel soha azok Váradhoz valók nem voltak. Melyre nekünk mind irásával s mind szóval igen könynyü választ tett, hogy ő magától nem cselekeszik semmit, de azoknak az tartományoknak béhódoltatásától meg nem szünik. Sőt az mint csak szintén az estve bizonyoson hozák hirit, félünk attól, csak az meddig ez alázatos levelünk nagyságod eleiben jut, elraboltatja azokat az szegény embereket. Nagyságod pedig bölcsen megitélheti, méltó-é hatalmas császárunk östől maradt jobbágyit elraboltatni. Hogy ezeket cselekedje, ki parancsolta meg néki, maga tudja, de az mennyi sok tartományokat el akar venni Erdélytől, ha azok Váradhoz való jószágok voltak, bár soha egy szónkat se hidje nagyságod. Nagyságodat azért Istenére, jó szerencséjére kérjük, ha szintén tefterf küldött is be Huszain passa, annak hitelt ne adjon, hiteles emberével láttassa meg, ha irásunkban kételkedik. Valami Váradhoz való jószág volt, arról nem szólunk semmit, de az mi soha oda való nem volt, parancsolja meg nagyságod Huszain passának, hadjon békét az szegénységnek, holott nem száz, kétszáz faluk, hanem nagyobb tartományok vétetnének el az országtól, ki miatt is soha hatalmas császárunk adójának beszolgáltatására sem nem érkezhetnénk, hogy mi is velek hatalmas császárunk szárnyai alatt megmaradván, Istent imádhassunk nagyságod boldog, jó szerencsés életéért. Ez levelünk megadó hivünk, miolta Isten hatalmas császárunk kegyelmessége által ez mostani hivatalunkban állitott, mindenkor velünk volt, mind Ali passa ő nagysága s mind az több nagy emberek ismerik, az erdélyi állapotokot is jól tudja; a végre küldtük be nagyságodhoz, az mikről szükséges leszen, értekezhetik tőle, alázatosan kérvén nagyságodat, szavának adjon hitelt. Tartsa meg Isten nagyságodat jó egészségben.

Nagyságodnak engedelmességgel szolgál.

Kivül: Urunk nevével fővezérnek szóló levél minutája ex Medgyes 20. Octobris 1662.

(*Erdélyi Muzeum. Erd. története ered. levelekben irta gr. Kemény József XII. kötet.*)

XLIII.

Hatalmas győzhetetlen császárunk, Isten hatalmasságod napjait sok ezerekké tegye, széles ez világra kiterjedt birodalmát tündököltesse.

Reánk hataltmasságod őstől elpusztult szegény országára terjedett halalmasságod kegyelmességét az földnek poráig meghajtott alázatos fővel köszönvén, kénszerittetünk mostan is hatalmasságod,áldott lábaihoz borulnunk alázatos könyörgésünk által. Nyilván vagyon elöttünk, hatalmasságod császári kegyelmességéből valamely faluk és tartományok Váradhoz valók nem voltanak, megparancsolta, Erdélytől el ne vétessenek, melyet nagy örömmel értvén, kicsintől fogva nagyig Istent imádtunk hatalmasságod jó szerencséjeért. De az váradi Huszain passa ahoz nem tartván magát, Erdélynek nagy részét melyek soha Váradhoz valók nem voltanak, hódoltatja, hatalmasságod adófizető jobbágyit raboltatja, melyek ha Váradhoz valók voltanak, bár hatalmasságod kegyelmessége soha ne terjedjen reánk, ha ugy vagyon. Ugy halljuk teftert is küldött be hatalmasságod fényes portájára. Mind ezeket maga fejétől cselekeszi-é, maga tudja. Hatalmasságodnak az Istenre, jó szerencséjére alázatosan könyörgünk, egyszer megmutatott császári kegyelmességét tarsa meg ezen az elpusztult szegény országán, poroncsolja meg Huszain passának az Váradhoz tartozó falukon kivül, az többinek hadjon békét, mivel Váradnak megvételekor is megigértetett volt, Ali passától ő nagyságától, kit hatalmas császárunk helyében hagyott, több helyek el nem vétetnek azokon kivül, melyek a váradi várhoz taztoznak; ennyi sok pusztulások után pihenhessünk valamit hatalmasságod szárnya alatt. Isten előtt, hatalmasságod előtt megvalljuk, ha azok az tartományok elfoglaltatnak kezünkből, az melyeket Huszain passa holdoltat, Kolosvármegyében, Doboka vármegyében, Kraszna, Bihar, Belső és Közép Szolnok és Zarándvármegyékben, Hunyadvármegyében Zám, Burzuk, Poganest és több falukot is az lippai bég, semmiképen hatalmasságod adójának megfizetésére elégségesek nem vagyunk, s annál inkább, ha elvétetnek, nem leszünk; sőt ha ezek az

helyek elvétetnek, ország sem lészen, azon kivül is elraboltatván, levágattatván az népe. Mi Isten után mindenekben hatalmasságod kegyelmes választételét alázatosan várjuk. Melyért az ur Isten napjait sok ezerekké tegye hatalmasságodnak, birodalmát széles ez világra terjeszsze.

Költ szász-megyesi országos ülésünkben, Mind szent havának huszonkettődik napján. Ezer hatszász hatvankét esztendőben.

Hatalmasságodnak alázatos engedelmességgel szolgálnak

Erdélyországnak három nemzetből álló rendei.

Kivül: Ország nevével az császárnak szóló levélnek pariája megyesi gyülésből. 20 Octobris 1662.

(*Erdélyi Muzeum G. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XII. kötet.*)

XLIV.

Fővezér levelének minutája. Anno 1662. Die 21. Octobris ország nevével.

Hatalmas győzhetetlen császárunk széles ez világra kiterjedt fényes birodalmának főgondviselő vezére, igazgatója, tekintetes nagyságos vezér Kuprili Ahmed passa, nekünk jóakaró urunk. Isten nagyságodat sok esztendőkig éltesse, szerencséjét nevelje.

Az mi kegyelmes urunk ő nagyságának irt nagyságod méltóságos levelét, melyben hatalmas császárunk kegyelmességét nekünk ő hatalmassága elpusztult orságának lakosinak irta, egyszersmind megjelentette azt is, hogy hatalmas császárunk nagyságod méltóságos törekedésére meg poroncsolta, hogy valamely faluk és tartományok Váradhoz valók nem voltak, országúl tőlünk el ne vétessenek; mind ezeket az mi kegyelmes urunk ő nagyága nekünk megjelentette, melyért mi is kicsinytől fogván nagyig nem kicsin örömmel értvén, annyi ezer lelkek, Istent imádunk nagyságod bódog jó szerencsés életéért. Hatalmas császárunk kegyelmességét tudtára

adta az váradi passának az mi kegyelmes urunk ő nagysága, melyre az mi kegyelmes urunknak ő nagyságának mind irásával s mind szóval igen könnyü választ tett, hogy ő magától nem cselekszi semmit, de az mely tartományokat eddig bé akart hódoltatni, azoktól meg nem szünik ennek utána is, azok pedig az Váradhoz való jószágokon kivül egy néhány vármegyék és tartományok, melyek hogy ha Váradhoz való jószágok voltak, bár hatalmas császárunk kegyelmesssége ne terjedjen fejünkre. Sőt az mint csak szintén az estve bizonyosan hozák hirit, félünk attól, csak az meddig ez alázatos levelünk nagyságod eleiben jut is, elraboltatja azokat az szegény embereket. Nagyságod penig bölcsen megitélheti, méltó-é hatalmas császárunk őstől maradt jobbágyit elraboltatni. Hogy ezeket cselekedje, ki poroncsolta, maga tudja, de az dolgot nagyságod irásunk szerént tapasztalja. Nagyságodat azért Istenre, jó szerercséjére kérjük, ha szintén teftert küldött is be Huszain passa, annak hitelt ne adjon, hiteles emberével láttassa meg, ha irásunkban kételkedik. Valami Váradhoz való jószág volt, arról nem szólunk semmit, de az mi soha oda való nem volt, parancsolja meg nagyságod Huszain passának: hadjon békét az szegénységnek. Mert ha azok az tartományok elfoglaltatnak Erdélytől, holott egy néhány száz falukat tészen, Isten és nagyságod előtt tudománt teszünk, soha azok nélkül hatalmas császárunk adójának megadására elégségesek nem vagyunk; mi valamit erőnkkel, tehetségünkkel ilyes elpusztult állapotunkban is véghez vihetünk, hatalmas csásárunknak engedelmességgel szolgálni készek vagyunk, de nyomoruságunkat Isten után nagyságod által kell hatalmas császárunknak megjelentenünk, nagy bizodalmunk lévén az nagyságod méltóságos törekedése által hatalmas császárunk szárnyai alatt ennyi nyomorságink, pusztulásink után valami nyugodalmat nyerhetünk. Melyért az ur Isten nagyságodat mind ezen, s mind az más világon megáldja, mi is alázatos engedelmességgel szolgálni el nem mulatjuk. Éltesse Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Költ etc.

P. S. Hogy pedig nagyságod irásunknak annál inkább hitelt adjon, Kolosvármegyére és Dobokavármegyére, melyek soha Váradhoz valók nem voltanak, minemü hódoltató levele-

ket ir mostan is az váradi passa, annak mássát nagyságodnak kiküldtük, megláthatja; azon kivül azok az tartománybeliek az sok fenyegetődzéstől meg ijedvén, mit irtanak országúl nekünk, annak is mássát nagyságodnak béküldtük, kiknek, hogyha hatalmas császárunk kegyelmessége felől jó reménységet nem adhatunk, félünk attól nagyobb veszedelem követi őket; egyedül Isten után nagyságod segithet hatalmas császárunk előtt dolgainkban, melyet nagy bizodalommal várunk.

Nagyságodnak engedelmességgel szolgálnak

Erdélyországának három nemzetből álló rendei.

(*Erd. Muz. G. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XII. kötet.*)

XLV.

Illustrissime Princeps Domine Domine Amice nobis Plurimum bene vole.

Hatalmas császárunk parancsolatjából az nagyságod hasznos szolgálatjára kelletvén küldenünk hites szolgánkat Jonasco nevü kapitányunkat, bizonyos számú emberinkkel vitézlő rendből való fizetett hadaink, nagyságodat szomszédságos jóakarattal kérjük, mint hiv keresztényekre vigyázzon, s kegyességét is mutassa hozzájok; minden kétség nélkül igazán szolgálnak nagyságodnak; az többik is elérkezvén, azokkal együtt annál inkább nagyságod minden szükséges dolgokról gyakorta tudósitson szeretettel; tehetségünk szerént azon leszünk, hogy jóakaratunkban nagyságod meg ne fogyatkozzék. Tartsa meg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum in sede nostra Bukurest die 25. Mensis Octobris. Anno Domini 1662.

Illustrissimae dominationis Vestrae

Vicinus amicus benevolus.

(*Oláh névaláirás.*)

Kivülről; Illustrissimo Principi Domino Michaeli Apafi, Dei gratia Transylvaniae Principi, Partium regni Hungairae Domino et Siculorum comiti Domino Domino et Amico nobis benevolo semper. etc

Eredeti (*Erdélyi muzeum G. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XII kötet.*)

XLVI.

Panajotnak szóló levél minutája. Anno 1662. Die 22. Novembris.

Illustrissime Domine Amice nobis Observandissime.

Quanta cum synceritate in negotiis nostris vestra Magnificentia laboret, ex informatione hominum nostrorum cum gaudio intelleximus. Afflictionis hujus miserrimi regni ex litteris nostris, quas hactenus vestrae Magnificae Dominationi scripsimus, ex relatione etiam hominum nostrorum sufficienter intelligit, inter reliqua quomodo Vezerius Varadiensis magnam Transylvaniae partem, quae ad Várad magnam pertinuit occupare vult, misit etiam Tefter ad Portam Ottomannicam ad confirmandum, quae regni pars si occupabitur, testamur Deum, nunquam Transylvania ad persolvendum tributum tam magnum sufficiens erit, nec pacem in hoc regno sperare poterimus Vestram itaque Magnificentiam rogamus, tanquam amicum nostrum et Virum Christianum, in negotiis nostris laboret diligentissime, homines etiam nostros informet, quomodo rem melius tractare debeant, et quamvis regnum valde est destructum, ut vix in hoc statu turbulento aliquem proventum percipere possimus, tamen pecuniae non parcendum est in tam magno negotio. Si itaque Vestra magnificentia videbit negotium per aliquem posse bene promoveri, informet homines nostros, cui promittant munera, nos praestare parati erimus, scribsimus etiam hominibus nostris, ut a Vestra Magnificentia accipiant in omnibus informationem. Rogamus de reliquo, ut nos agnoscat sibi amicissimos, si Deos superstites conservaverit, ostendemus gratitudinem et amiciatiam nostram. Deus Vestram Magnificentiam diu felicem conservet. Datum etc.

(Erdélyi Muzeum gr. Kemény József, Erdély tört. eredeti levelekben XII. kötet.)

XLVII.

Anno 1662. die 23. nov. in Fogaras. Fővezér levele for ditása.

Jóakaróm, erdélyi fejedelem Apafi Mihály, köszönete-

met irom. Nem sok idők alatt két rendbeli leveleid jöttenek az fényes portára, az melyekben irod, hogy hatalmas császárunk országára és annak szegény lakosira szorgalmatos gondot viselsz, azt hatalmas császárunk kedve szerént igen jól cselekeszed, ez után is azt kövessed. Azt jól tudod, gondolatodban sem volt, az fejedelemséget senki néked nem adta, hanem az Isten, s az Isten után hatalmas császárunk adá, mely te fejedelemségedre ez után is gondja lészen hatalmas császárunknak. Elhidjed bizonyosan s tudjad, az hatalmas császár téged kedvel. Ugyan azon te leveledben irod országodban lévő akadályokat, de jó az Isten, Isten után hatalmas császárunknak csak egy izeneti mennjen, azok is mind lecsendesednek. Tudod azt annak az országnak kevés idők alatt nem kevés baja s akadálja volt, de maga kereste, s maga is vallotta kárát, de ismét az ország megtalálván hatalmas császárunkat, azt az fellobbanó tüzet megoltotta, ez után jobban leszen minden dolog. Az mi penig az váradi Huszain passa dolgát illeti, egynéhányszor irtál, hogy az váradi határon kivül az erdélyi határban falukat kapdos. Jóakaróm, ne gondold azt, hogy neki nem irtunk volna, mert egyéhányszor megirtuk s megparancsoltuk, hogy az váradi határon kivül kezét ne nyújtsa, de mi igy gondoljuk, hogy nem a ti irástok szerént cselekszik az váradi passa, hogy erőszak szerént venne valamit, hanem az végekben olyan szokás vagyon, hogy ha csak egy zöld levelet is visznek az végre, hogy egy máshoz vásárlásnak és egyéb dolognak okáért járhassanak, az szerént ő is vehetett, ha penig hadat küldött az váradi határon kivül az ti határotokba és embereket kötöztetett, ird meg hatalmas császárunknak, tudósits minket is, ő hatalmassága tehet róla. Mindazáltal ha Isten engedi, kikeletkor nekünk is utunk leszen arra felé közelebb, és ha mi oly dolgok, akadályok fenn maradnak, akkor eligazitjuk és mivel tudod, az adó beszolgáltatásának ideje is eljött, azért mennél idejébben megküldöd mi is annál tisztább orczával szólhatunk melleted hatalmas császárunk előtt és az országnak minden dolgairól.

(*Erdélyi Muzeum. gr. Kemény József Erdély törtenete eredeti levelekben* **XII.** *kötet.*)

XLVIII.

Fővezér levelére való válasz. Anno 1662. die 24. Novembris.

Hatalmas győzhetetlen császárunk széles ez világra kiter jedt fényes birodalmának fűgondviselő vezére tekintetes, nagyságos Kuprili Amhet vezér passa, nekünk jóakaró urunk, Isten nagyságod napjait sok ezerekké tegye, szerencséjét nevelje.

Levelünkre tett nagyságod méltóságos válasz tételét igen alázatosan vettük, melyből hatalmas császárunk kegyelmességét fejünkön örömmel értjük, mi Isten után egyedül ő hatalmassága kegyelmességéhez ragaszkodunk, hatalmas császárunk előtt pedig az nagyságod jóakaratjában és törekedésében bizunk minden dolgokban. Hogy az erdélyi akadályos dolgok felől irásunk által nagyságodat sokszor kell búsitanunk, arról alázatosan követjük, de nagyságod maga jól tudja, az fényes portához való kötelességünk azt kivánja, vagy jól vagy roszúl folynak dolgaink, idején korán meg jelentsük. Látjuk azt is, kételkedik nagyságod az váradi Huszain passa ellen való irásunkban, kivánván azt tőlünk, irnók meg hadat küldött-é az váradi határon kivül az erdélyi határban be erőszakkal hódoltatni, avagy csak magok hódoltanak be a szegény emberek. Nagyságodnak az dolgot igazán megirjuk, bár soha se Isten áldása, se hatalmas császárunk kegyelmessége ne szálljon fejünkre, ha az dolog különben vagyon. Maga személye szerint Huszain passa hódoltatni az erdélyi határban nem jött, hanem karóban veréssel, rabságra való vitellel sok rendbeli leveleiben fenyegetvén a szegény embereket, épen Kolozsvár tájáig minden falukra parancsolt az behódolás felől, némelyek a szegény emberek közül megrémülvén, bémentek, im szintén mostan is oly falukra, mezővárosokra parancsolt rettenetes fenyegetődzések alatt, hogy Váradra bémenjenek az birák, az mely faluk soha Váradhoz valók nem voltak; többi között Hunyad nevü mezővárosbeli esküdteket is, kik Kolosvármegyében vadnak, ugy hivatta be, és hogy annyi pénzt nem akarnak igérni, az mennyit kivánna, rabságra vi-

tette őket, s ma is abban tartja. Nagyságod bölcsen megitélheti, hatalmas császárunk adófizető jobbágyival nem illenék ezt cselekedni. Ha hatalmas császárunk országát terjeszteni akarja, holdoltatna oly tartományokat, a kik hatalmas császárunknak adót nem adnak. Az nagyságod méltóságos irása szerint tudjuk azt, hogy hatalmas császárunknak ez az ország adófizető országa, melyre minden tehetségünkkel igyekezünk gondot viselni, de nagyságod bölcsen maga megitélheti, ha az erdélyi tartományok adaját az váradi passa szedi fel, lehetetlenség hatalmas császárunk adaja tőlünk ki'elhessék.

A mi nemű holdoltató leveleket Huszain passa az szegény emberekre kiküldött, az fényes portára minap beküldött emberink által nagyságodnak azokban béküldtünk volt, hogy irásunknak nagyságod előtt annál inkább hitele lehessen. Nagyságodat azért mostan Isten nevére s szerencséjére kérjük, Huszain passának ő kegyelmének parancsolja meg, hadjon békét az erdélyi határban lévő tartományoknak, ne nyomorgassa hatalmas császárunk adófizető szegény jobbágyit; viselhessünk gondot hatalmas császár adajára. Akarók ezt is nagyságodnak értésére adni, ugy értjük német császár követe hozzánk jövő utban volna, mivel jü, az dolog fogja megmutatni; ha megérthetjük, arról nagyságodat tudósitani el nem mulatjuk. Mi mindenekben az nagyságod hozzánk való jóakaratjában bizunk, melyért hüségünk szerint háládóképen szolgálni el sem mulatjuk. Tartsa meg Isten nagyságodat jó egészségben. Költ etc.

Eredeti fogalmazvány (*Erd. Muz. gr. Kemény József Erd. tört. eredt. lev. XII. kötet.*)

XLIX.

Ali passának szóló levél minutája.

Hatalmas győzhetetlen császárunk tengeren túl lévő némely rész hadainak és tengeren innen lévő minden hadainak főszerdára, gondviselője, tekintetes nagyságos vezér Ali passa, nekünk jóakaró urunk, apánk, Isten nagyságodat sok esztendőkig éltesse, szerencséjét nevelje.

Semmiképen nem mulathatók el nagyságodhoz való fiui kötelességünk szerént állapotunkról mostan is ne tudósitsuk. Emlékezhetik nagyságod rá, egynéhány levelünkben irtuk nagyságodnak, ha az erdélyi várakban lévő németeket meg akarjuk szoritani, Várad felől lehetne derekas vigyázás, hogy több németek ezeknek segitségére ne jöhessenek, mely noha akkor haladott, de bizonyoson ugy hiszszük, hogy ha mind nagyságodhoz s mind Kucsuk passához ő kegyelméhez s mü hozzánk is az békességnek hire nem érkezett volna, nagyságod is arra eddig gondot viselt volna, mü is ennyit nem hevertünk volna hijában az táborban. De ugy halljuk az az békesség tractálása csak képmutatás volt, az németeket Erdélyből ki nem vivék, söt az mint lehet, magokat erősitik, az környüllettök lévő tartományokban az szegénységnek valamiét kaphatják mindenét elvonszák, mely miatt hatalmas császárunk országának rettenetes kára vagyon, nem hogy az adót vehetnök fel rajtok, de nagy része az országnak pusztán hatta az falukat, s elbúdosott. Az ország hatalmas császáré, mi csak szolgák vagyunk. Mostan is nagyságotok csenál-é békességet, nem-é? abban semmit nem tudunk. Nagyságodhoz azért mint apánkhoz, ugy folyamodunk minden dolgainkban, kérvén legyen gondviseléssel erre az elpusztult hatalmas császár országára, tudósitson bennünket mihez tartsuk magunkat, hogy jövendőben ne tulajdonittassék nekünk, ha mégis tovább pusztul ez az szegény ország. Tartsa meg Isten nagyságodat jó egészségben.

(Erd. Muzeum. Gr. Kemény József. Erd. tört. ered. lev. XII. kötet.)

L.

Illustrissime Princeps Domine et Vicine nobis benevole.

Huszonkettődik Novembris költ nagyságod levelét vettük 2-da Decembris, mit irjon nagyságod értettük, panaszolkodik nagyságod, hogy az elrendeltetett hadakat még el nem küldettük, s hatalmas császárunk szerdárja Ali passa ő nagysága neheztel mi ránk, mi bennünk Istennek hála semmi fogyatkozás nem találtatik, mivel ma 15-dik napja van, hogy

tizenhat zászlót inditottunk Péter Deák urammal az nagyságod szolgálatjára s az előtt is kettő volt, s most is minden bizonynyal tiz zászlóval három nap mulva elinditjuk. Hogy mi tanácsolnánk nagyságodat, kérjük megbocsásson, nagyságodnak kellene gyakortabb emberét küldeni, s tudósitani gyakorlatossággal, azt kévánván az jó szomszédság; minthogy nagyságod irja, Ali passa ő nagysága neheztelt rajtunk s kerüljük hatalmas nemzet haragját, már tizenkét naptól fogva mi miveltetett volna, semmi hirünk nem lévén mi nekünk abba, talám ez a nagyságod postája gyalog jött, hogy annyit késett, azért nagyságodra mi nekünk illenék inkább panaszolni, annyi időtől fogva küldettük hadainkat, s egy formán sem tudósittattunk nagyságodtól, mind ezek felett már Isten kegyelméből hatalmas császárunk szolgálatja végbe ment, csak nagyságodtól ne essék Ali passához haragra gerjedezés, de mi egyébiránt lecsendesitjük. Tartsa meg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum in sede nostra Bukurest, die 2. Decembris. Anno 1662.

Illustrissimae Dominationis vestrae Vicinus benevolus.

(Oláh nevaláirás.)

Kivülről: Illustrissimo Principi Domino Michaeli Apafi, Dei gratia Transylvaniae Principi, partium Regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti etc. Domino Domino nobis benevolo etc.

Eredeti. (*Erdélyi Muzeum gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XII. kötet.*)

LI.

Serenissime, Illustrissime ac Clementissime Domine Princeps et Pater patriae nostrae Celsissime! Salutem, pacem et omnis generis bona a Deo patre luminum et misericordiarum Serenitati et Celsitudini Suae sine fine precamur etc.

Illustrissime ac Clementissime Domine Princeps! Literas mandatorias Illustrissimae Suae Celsitudinis 7. die Decembris Birthalbinio a Clarissimo Domino nostro Superintendente currentium more missas accepi, quibus mihi serio demandatur, ut suam Illustrissimam Celsitudinem, de homine certificem qui in aedibus meis Parochialibus mentionem obitus et mortis Ma-

gnifici Domini Jaonnes Kemény fecisset. Id ego tanquam fidelsi servus Illustrissimae Celsitudinis et juratus Suae Illustrissimae Celsitudinis facere et volui et debui. Fateor itaque conscientiose hic in aedibus meis neminem extitisse, qui hujus rei mentionem fecerit, praeter unum ex Aulicis Illustrissimae ac Serenissimae Dominae Principissae et quidem unum étegfogu, nomine Mihály Deák (ni fallor), qui in negotiis principalibus 2. Decembris Schesburgum missus hic transivit stipatus salvo conductu principali, hic me eodem die circa crepusculum serotinum requisivit, a me expetens, ut salvum suum conductum legerem et auditoribus meis exponerem, quisnam sit, et in quibus negotiis proficisceretur. Peractis istis eundem interrogavi, quidnam novarum rerum Cibinii haberent, (respond)it praeterea nihil, nisi quod ibi a nonnullis dictum sit Illustrissimum Dominum Joannem Kemény lue pestilentiali esse extinctum; utrum sic sit, nec se esse incertum, et haec mihi retulit in praesentia cujusdam servi, nempe inasii Generosi Domini Joannis Kendi. Haec mihi et nihil aliud hac de re mihi constare fide mediante fateor, et a me nihil talium unquam esse divulgatum. In reliquo Illustrissimam Suam Celsitudinem divinae protectioni commendans eandem bonis in . . . valere, et in multos annos florere exoptamus. Datum ex Argias 7. die Decembris,

Serenitati et Celsitudini Suae

Miser et in omnibus subiectissimus Michael Puserus ibidem loci Pastor indignus.

Kívülről: Illustrissimo ac Celsissimo Domino Principi Domino Michaeli Apafi, part'um regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino Suo Clementissimo humillime tradantur.

Eredeti. (*Erd. Muzeum gr. Kemeny József Erd. tört. erd. levél. XII. kötet.*)

XLII.

Mi az hatalmas és győzhetetlen császárunk tengeren túl némű nemű hadainak és tengeren innen lévő minden fényes erős hadainak gondviselő urának és parancsolójának, igazgató főszerdárjának, az méltóságos nagyhatalmú tekintetes és nagy-

ságos vezér Ali passa urunknak ő nagyságának gondviselő tiahája bégje, mindenekben dolgosa és tanácsa vitézlő Haszan aga.

Tekintetes és nagyságos fejedelem, nekünk mindenkoron böcsületes jóakarónk, minden mi hozzánk illendő tisztességes jóakaratunknak ajánlása után, Isten nagyságodat hatalmas császárunk hasznos szolgálatjára éltesse, sokáig szerencséjét nevelje, böcsületes jóakarónk, nagyságod postája által minekünk küldett becsületes uri látogató levelét, az egy pár urnak való puskával s egy pár kopóval megadta, az melyeket igen igen nagy becsülettel elvettünk nagyságodtól, hogy pedig nagyságod minket igaz jóakaróját el nem felejtett, anynyival inkább kedvesen vesszük nagyságodtól becsületes ur jóakarónk és nagyságod nekünk küldött ezen levele, mig mi hozzánk, nagyságod jóakarójához nem érkezett volt mind az méltóságos nagyhatalmú tekintetes és nagyságos vezér urunk mind pedig mind nagyságodnak jóakarója becsületes látogató leveleinket küldettünk volt nagyságodnak, és melyet ennek előtte nagyságod megirta volt az telelésnek állapotját, hogy Marus-Vásárhelyen akart volna nagyságod telelni az hadakkal, mely igy lévén, mink nagyságod mellett sokat fáradozván törekedtünk, de hatalmas vezér urunk ő nagysága semmiképen meg nem engedte, nem is engedi, holott Vásárhely távul vagyon, nem akarjuk, hogy ő nagysága az fejedelem mi tőlünk távul legyen, ilyen feleletet adott ő nagysága hatalmas vezér urunk mi nékünk, viszont ismét ezen dologrúl irt nagyságod nékünk mint jóakarójának, becsületes ur mi nékünk kedves jóakarónk, hatalmas vezér urunk ő nagysága minden dolgoknak az utolját tekinti meg, hogy igy történt lenni nagyságodat kérjük, valamit ne gondoljon, hanem fényes parancsolatja szerint ő nagyságának vezér urunknak Maros-Vásárhelyről az életit, melyet oda szállittatott volt, megindittassa, Seges és Medgyes várakban hozassa nagyságod, s ottan teleljen; böcsületes fejedelem nekünk jóakarónk, az hatalmas és győzhetetlen császárunk adójának megszerzésére az országnak némü nemü hasznos dolgai végett Brassóban ment volt; nagyságod irja nékünk, az hatalmas és győzhetetlen császárunk épen Erdélyországának fejedelminek tötte nagyságodat, valami felé akar nagyságod

menni az országban, senki ellent nem tarthat, nem is tart, csak hogy becsületes ur jóakarónk, mind hatalmas vezér ő nagysága, mind pedig mink nagyságod igaz jóakarója azt akarjuk, hogy minden nemzetinek, minden jóakaróinak ne hidjen, fel s alá ugy járjon nagyságod, hogy magára gondot viseljen, nem akarjuk, hogy nagyságod megcsalatkoztassék, mink nagyságod ellenségitől oltalmazzuk nagyságodat. Isten éltetvén benünket, minden tisztességes jóakaratját venni akarjuk nagyságodnak, ezután is mi nékünk mint jóakarójának vezér urunkkal együtt, minden állapotja felől tudósitani el ne mulassa nagyságod, interim éltesse Isten nagyságodat sok esztendeig. Költ Tömösvárban Karátson havának 20-dik napján anno 1662.

Nagyságod jóakarója

Idem ut supra.

Erdélyi Muzeum (*Josephi Comitis Kemeny apparatus Epistolaris ad Historiam Tarsylvaniae Tom. X. pag. 269—271.*

LIII.

Illustrissime Princeps, Domine Domine nobis naturaliter Clementissime post Servitiorum nostrorum humilimam semper commendationem.

Az ur Isten nagyságodat boldog szerencsés hoszszú élettel megáldja sziből kivánjuk.

Kegyelmes urunk fejedelmünk, alázatosan jelentjük nagyságodnak mint kegyelmes fejedelmünknek, miolta az sok változások voltanak az jenei passák, az váradi, belényesi bégek egy néhányszor küldöttek volt hódoltató leveleket az előtt való időkben is, de mind ez ideig nem hódoltunk bé és az szegénységet is nem engedtük, sőt ugyan egy néhány izben is raboltak, mostan penig reménlvén nagyságod szárnya alatt megmaradásunkat, mivel Isten nagyságodat vezérlette az hatalmas császárunk s az fényes porta akaratjából erdélyi fejedelmünknek lenni. Hogy Isten nagyságodat sokáig éltesse szegény hazánknak megmaradására szivből kivánjuk. Mostan is penig az jenei passsa ő nagysága levelet küldött, melyet

nagyságodnak in specie küldöttünk, abbúl megláthatja voltaképen mit parancsoljon, nagyságodnak alázatosan esedezünk, hogy nagyságod az passával arrúl beszéljen, és nagyságod bölcs itéletire hagyjuk reánk való gondviselését, kiket kell megtalálni méltóztassék. Ha az passa ugyan nem supersedeálna az kivánságtúl, nagyságod mind az fényes portát, mind Ali passát megtalálni méltóztassék, hogy az sok romlás és pusztitás után ne kivánnának tovább való hódoltatást, mivel annak előtte való időkben mig az törökök Jenőt birták 32 esztendeig, akkor is nem hódolt ez az felső járás, hanem rendelt határa volt, mostan is nagyságod instálna, hogy el ne szakasztanák Erdélyországtúl, az passa levelébűl penig nagyságod megláthatja, mi némü ártalmas emberek vadnak, az kik mikor ezen elment, magok mentek eleiben, és ugyan ajánlották magokat, hogy ők béhódoltatják és ugyan tisztül is adta az kenizséget, azonkivül is egy néhány paraszt oláhok mentek eleiben, hizelkedvén, magoknak tisztet keresvén és grátiát, mindeneket meg beszéllettek az passának, mind az nemességet is nevezet szerint, kinek kinek mennyi jószága vagyon és kik birják. Nagyságodnak azért mint kegyelmes urunknak alázatosan könyörgünk, méltóztassék arrúl parancsolni, hogy azokat Dévára vivén, érdemek szerént büntettessenek, mert ha elő mennek szabadosan dolgokban, és azoknak büntetések nem lészen, el kell ennek az helynek veszni azoknak csalárdságok miatt. Nagyságodtúl kegyelmes választ várunk. Isten tartsa, boldogitsa minden dolgában és tegye szerencséssé. Datum in Körös-Bánya 22. Február. 1663. Nagyságodnak alázatos hivei Zaránd vármegyében lakó nemesség.

Kivülről: Illustrissimo Principi Domino Domino Michaeli Apafi, Dei Gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino, Siculorum Comiti ac Domino Domino nobis Clementissimo.

Eredeti. *Erd. Mnz.* (*gr. K. J. Erd. tört ered. lev. XIII. köt.*)

LIV.

Ali passának szóló levél minutája, urunk ő nagysága nevével.

Expedita Anno 1663. die 24. Február. in Szászkézd.

Köszöntés etc.

Noha nagyságodhoz küldett egynéhány rendbeli leveleinkre választ nem vettünk, mindazáltal nem akarók elmulatni mostan is nagyságodat levelünkkel ne köszöntenők és látogatnók, egyszersmind tudósitanók is magunk dolgainkról s az ország állapotjáról. Alkalmas időtől fogva éjjel nappal munkálódtunk, most is fáradozunk abban, hogy az fényes portára való adót öszvekészithessük s megindithassuk, melyet eddig is bé kellett volna küldenünk, ha szerét tehettük volna, azt kévánván tőlünk hatalmas császárunkhoz való kötelességünk, de az mint magunk akarnók dolgainkban elé nem mehetünk, mert az mint nagyságodnál is nyilván vagyon, az ország rettenetesen megpusztult, nagy része fegyver miatt vagy elveszett, vagy rabságra vitetett, a kik pedig megmaradtanak s benne, azoknak egy részét az váradi passa ijesztéssel Váradhoz hódoltatta, noha soha Váradhoz valók nem voltak, ennek előtte Erdélylyel együtt adtanak hatalmas császárunknak adót, most egy pénzt sem vétethettünk rajtok; az országnak másik részét a német császár vitézi birják, onnét is adót nem szedhetünk. A mi része az országnak kezünknél vagyon, azokon az mellettünk lévő török vitézek telelnek, élődnek, mely miatt minémü rettenetes nyomorúsága lészen a szegénységnek, nem is illik nagyságodat arról bő szóval búsitanunk, mindazáltal ennyi sok akadályok és nyomorúságok között is Aalami tőlünk s ettől az nyomorú országtól kitelhetik, hatalmas császárunkhoz való szolgálatunkban hüségesen eljárunk, nagy bizodalmunk lévén Isten után hatalmas császárunk kegyelmességében, hogy az nagyságod hasznos törekedése által, ennyi romlás után, ő hatalmassága ilyen őstől maradt elpusztult országához kegyelmességét fogja nyújtani, megkönnyebbitvén súlyos terhét, melynek elbirására elégtelen. Mi az nagyságod atyai jóakaratjában bizunk, kiért Isten éltetvén fiúi háládatossággal is szolgálni igyekezünk. Éltesse Isten nagyságodat jó egészségben.

(*Erd. Muz. gr. Kemény József Erd, tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

LV.

Méltóságos fejedelem kegyelmes uram.

Az passától és kihajától való válasz miatt Dézi (D é z s i?) uramnak sokáig kelleték itt mulatni, azonban tegnap előtt érkezvén ide tatár hántól követ, ki ugyan atyjafia is a hánnak, azzal ma lett az vezér szemben. Az tatár hámnak császártól kaftány, kard küldetvén, nem csak kész az indulásra, hanem ugyan kéredzik is az német ellen; ugy vagyon eddig kegyelmes uram értésemre, azért küldött ide, hogy indulás felől egyet értsen, mivel mint az előtt is nagyságodnak megirtam, Ali passa lészen foglalatos az hadakozásban, az fővezér csak vigyázván az dolgokra, az mint kévántatni fog, haddal és pénzzel segiti. Az németek igen megijedtek az tatár jövetelén, félő, az itt való részről nem fog az békesség végben menni, mindazáltal legfeljebb 20 napok alatt elválik, ugy reménlem Ali passa ő nagysága is az jövő újságon innét meg fog indulni. Az főjancsár agától az itt való jancsárságnak mustrálására és látogatására tegnap estve érkezett ember, minden dolgok csak fegyverre néznek. Minémü bizodalommal kellessék nagyságodnak maga az erdéli állapot felől lenni, az Ali passa ő nagysága leveléből nagyságod megláthatja, elébbi irásim szerint én is nem tapasztalhatok külső jegyekből veszedelmünkre való dolgot, csak az mi részünkről ok ne adassék reá. Egy néhány nappal ezelőtt az csauz passa jövén látogatásomra, miket beszéltett, Dézsi uram nagyságának megmondhatja, magam házacskámban is külön azt mondá, jól lészen az erdéli dolog, csak hogy nem lehet hamar, engedelem lészen az summából is. Egy rab felől, ki Bocskai István uramnál vagyon, talált meg, annak kiszabaditásában való forgolódásomat Haller János uram által kivánja, melyről irtam ő kegyelmének, Bocskai uramnak is ha az öcsém emberének kibocsátása felől nagyságodat megtalálja, salvus conductus adásból az csauz pasa tekintetiért is mutassa nagyságod kegyelmességét. Az portára bocsáttatott német postán érkezék ide egynéhány napokkal ez előtt, annak jövetelének alkalmatosságával szemben lett az főkövettel az passa ő nagysága; summája s vége az be-

szédnek az volt, ha egyéb beszédek nincsen Széhelyhid kivánságánál, elmehet békével. Igy immár kétszer adatván búcsú az követnek, ő tudtja mi véggel, még sem akkar elmenni, ugy reménlem, biznék még is a békességhez, mely mindazáltal az tatár követnek jövetele után igen megcsökkönt. Egy lutteranus emberséges legény lévén az főkövettel (kinek már beszélleni sem engednek az németek hozzánk tartozókkal) azt beszéli, nem csak Széhelyhid felett való egyenetlenség volna fenn, hanem az Kanizsa ellen épittetett várakat készen minden munitióival kivánják tőlök; annak felette az velenczéseket is az békességben akarván bérekeszteni a német, arra is nem akarna menni ez az nemzetség; én a székelyhidi dolgot tudom fenn lenni, melyben nincsen is kétség, a többi minket nem anynyira illetne, mindazáltal mindenik az békességnek nagy akadályára lehetne. Az békességhez mennyire kellessék bizni, az vezér leveléből is alkalmasint eszében veheti nagyságod melyben az ellenség közelebb szállását kivánja nagyságodnak az török hadakkal együtt, szóval világosban az akaratja az vezérnek, az törökség szálljon Maros-Vásárhelyhez, nagyságod Görgényben vagy a tájban, mely könnyebségére lészen nagyságodnak, nem kelletvén együtt bajoskodni nagyságodnak véllek; de az is sok időt nem foglal bé, mert vagy ki kell az németnek menni, vagy bizony még arra kell nagyságodnak szállani, de mi formán, még nem tudom; csak az utolszor Bécsbe ment német postát várják, azután vége szakad az dolognak, én is el fogok bocsáttatni. Az Bécsből jött német postát még el nem bocsátá az portára az vezér, semmiben hajtja mint látom már dolgokat. Igy értvén nagyságod az dolgokat. melyek noha megváltozhatnak, de most igy folynak, alkalmaztassa ugy nagyságod dolgait, hogy valami gyanút magára s az országra nagyságod ne vonjon, most alkalmasint láttatván az nagyságod dolgai folyni, el ne bontsa nagyságod, ne okoztathassék nagyságod sem ez hatalmas nemzettől se az országtól, ha valami alkalmatlanság talál Istennek igaz itiletéből következni. Némely dolgokról az minap Naláczi uramnak világosban irván, elhiszem nem titkolta el ő kegyelme nagyságodtól. Látja Isten szivemet, nagyságod is megtapasztalhatta, az nagyságod javára és hasznára igyekezném, de még is félve

irok, ez háboruságos és veszedelmes állapotokban hazámhoz való hüségemért sokszor megégetvén az kása szájomat; ezután is még következhetik derakasban is. És noha kegyelmes uram szép beszéd, hogy az igazán élő ember az gonosz embereknek felőle való beszédekkel ne gondoljon, mindazáltal próbált dolog az is nálam : az igaz azomban szenved. Ha nagyságodnak bémenetelemig Vásárhely felé való indulása lészen, könyörgök alázatosan nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, azon kivül is elromlott jószágomat vegye kegyelmes oltalma és gondviselése alá, mert bizony annyira jutottam már, nem tudom mire megyek haza, és újig mivel tengessem magamat; Isten mindazáltal a semmiből is eltarthat, csak hogy az vagyon emberi gyarláságomra nézve inkább biztathatna. Az Tisza uram discursusának mennyire kellessék nagyságodnak helyt adni, az dolgok naponként világositják, köz magyar szó kegyelmes uram, minden botnak az végin feje, nem csak eleit, hanem utolját kell nézni az tanácsnak, könnyü feltalálni némely serény elmének az dolgot, de annak eleit, közepit, és végit megfontolni megért elmétől lehet, ennélkül penig veszedelmes az serénykedő elme, melyhez képest mely gyengén állanak most dolgaink, igen tapogatva kell cselekedni. Éltesse Isten nagyságodat sokáig kedves jó egészségben. Temesváratt 18. Martii Anno 1663.

Nagyságodnak alázatos hive

Haller Gábor m. p.

Kivülről: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. *Erd. Muz. (gr. K. J. Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.)*

LVI.

Kihajának szóló levél párja.

Titulus etc.

Szükségesnek itélők a vezért ő nagyságát és nagyságodat mint vitéz ur barátunkat levelünk által köszönteni és dolgainkról tudósitani. Hatalmas császárunk adójának megszerzésében munkálódunk éjjel nappal régtől fogva, de az ország-

nak nagy részét, kit az német vitézek birnak kit az váradi passa holdoltat, csak egy darabja lévén az országnak kezünkben, az is igen megpusztult az sok hadakozások miatt; Isten tudja az török vitézek gazdálkodására is mint érkezhettünk el véllek, immár ugy látjuk az élésből is szintén kifogytak szegények, hatalmas császárunk adajában valamit adhatnak, szedetjük azt is rajtok, de az adó nagy lévén, mely az egész országra volt vetve, az országnak az a részecskéje, melynek parancsolunk, soha annak megadására nem elégséges; mind. azáltal valamit felvehetünk rajtok, nem sokára hatalmas császárunk fényes portájára meginditjuk. A vezérnek ő nagyságának könyörgöttünk azon, mentsen bennünket az fényes portán, restségünknek ne tulajdonittassék az adónak meg nem inditása, mert valami ettől az darab országtólj kitelhetik, annak véghez vitelében hiven, szorgalmatosan eljárunk, az adóban az mit megszerezhetünk, nem sokára meg is inditjuk. Nagyságodat mint vitéz ur barátunkat kérjük bizodalmasan, nagyságod is legyen jó törekedő dolgunkban vezér ő nagysága előtt. Vadnak más panaszszuk is az holdoltatás dolgából, melyeket Tömösváratt lévő követemtől nagyságod megérthet, kérjük bizodalmason, abban is legyen jó törekedő, hogy ha az országot mind inkább inkább elholdoltatják, itélje meg Isten kivel tudjuk megadatni az adót. Mi az nagyságod barátságához igen bizunk, melyért háladatlanok nem is akarunk lenni. Tartsa meg Isten nagyságodat jó egészségben.

Egykorú más. erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.*(

LVII.

Kegyelmes uram.

Dési Janos uram nagyságod béjárója ittlétele alatt érkezék egy német posta levéllel az vezérhez s az követekhez, az vezér leveliben kivánták csak azt, az posta minden tovább való tartóztatás nélkül bocsáttaték bé az portára, az ott lévő residenshez 17. Martii érkezék, de még máig ugymint 19. el nem bocsáták, nem is tudom bocsáttatik-é el vagy nem, mivel elunták csak az sok levél, s nem valóság hordozást. Az

posta jövetelinek alkalmatosságával szemben lévén az német követtel, csak altercalóda volt, Székelyhidat még sem szűnik kérni az német, melyre az vezér azt mondta, ha még is annak az várnak van kivánása szájatokban, itt nincsen semmi dolgotok, elmehettek, mert az hatalmas császár nem adja; abban állottak meg, hogy ő is megirta az ő urának, s már arra is had jöjjön válaszsza ultimarie, resolválja magát, mely postát ad 25. praesentis várnának, ha meg jőne. Igy veszekednek kegyelmes uram, halasztódik napról napra az békességnek véghez menetele, ugy hogy mikor mind két részről majd kezekkel érnék, akkor gátolja meg Isten, s esnek igen távol az békességtől. Az mint kegyelmes uram az rettenetes készületet látom s értem, ha szintén az német ez után reá menne is az békességre, nehezen hiszem az török megcselekedje.

Az mint kegyelmes uram titkosan végire mentem, igen obstál az is az német részről, az velenczéseket az békességben nem akarják béfoglalni az törökök. Ily formán discurál vala egy gróf. Tudjuk azt mi, rég olta foglalatos az török az velenczéssel való hadakozásban, ha mi ezeket most excludáljuk, az rettenetes erővel opprimálja őköt, és per consequens egy néhány esztendő mulva minket is hatalma alá igyekeznék hajtani; azokat ki nem rekesztjük. Az egy Isten tudja, mire válik kegyelmes uram; én immár nagyságodnak majd nem is merek irni semmit, látván csak nem minden nap az dolgok folyásának változását.

Tatár követ kegyelmes uram 16. Martii érkezék ide az vezérhez, egy murza 25-öd magával. Levelet hozott, ott voltam mikor szemben lőnek vele, követsége ez: Istennek hálá, ellenségen győzedelmeskedett, azután velek jó békességet csinált, az muszkáktól nagy ur zálagjai vadnak, hatalmas császár kardot, kaftányt küldött neki, készen lételt parancsolt, s hogy szerdár Ali passával egyet értsen. Azért ő készen vagyon, s akarja érteni, mihez alkalmaztassa magát, micsoda válaszszal bocsátják, Isten velem lévén, leszen kegyelmes uram vigyázásom, s nagyságodat tudósitani el nem mulatom.

Az adónak meginditását igen szorgoztatják kegyelmes uram, mint az maga leveliből is nagyságod megláthatja: ne-

kem is parancsolák kegyelmes uram, nagyságodnak irjam meg, mind hitelt s kedvességet ugy nyer igen nagyot nagyságod magának, ha az adóval Konstántinápolyban vagy Drinápolyban érnék az fővezért.

Valaki azt irta volt nagyságod felől az vezérnek, Brassóban akarna ismég menni, azt nem javalják, hanem arra felé az hun ellenség van, Maros-Vásárhely, Görgény felé, mint mindenik levelében is meg van irva.

Az kihaja bég kegyelmes uram iratja nagyságodnak, mind itt az vezér ő nagysága előtt, s mind másutt az hun kivántatik, nagyságodnak igaz jóakarója s dolgainak előmozditója igyekezik lenni, mind vezér s körülötte való urak ugy látom kegyelmes uram, nagyságodhoz jó indulattal vadnak.

Egyéb dolgok nincsenek, melyeket most nagyságodnak méltó volna megirnom. Isten egészségemet adván, ezután is lészen mindenekre vigyázásom, és valamit érthetek, nagyságodat tudósitani el nem mulasztom. Tartsa meg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum ex Tömösvár die 19. Mensis martii Anno 1663.

Nagyságodnak alázatos hive szegény szolgája

Baló László m. p.

Kivülről: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. *Erd. Muz.* (*gr. K. J. Erd. tört. ered. lev. XIII.köt.*)

LVIII.

Memoriale Anno 1663. die 29. Martii expedita Ali passához. Titulus etc.

Kivánván azt tőlünk az nagyságodhoz való fiui kötelességünk, szükségesnek itélők levelünk által mostan is meglátogatnunk, és dolgainkról tudósitanunk. Irhatjuk nagyságodnak, hatalmas császárunk szolgálatjára Istennek hálá egészségben vagyunk, de azt nem tagadhatjuk sok busulással; mivel az mint magunk is illendőnek itélnők, hatalmas császárunk szolgálatjában, a sok akadályok miatt, ugy elé nem mehetünk; Isten bizonyságunk régtől fogván, mely nagy éjjeli nappali

szorgalmatossággal vagyunk azon, hogy hatalmas császárunk adóját megszerezhessük s béküdhessük, de az országnak csak egy darabocskája vagyon kezünkben, az többit kit az németek birnak, kit az váradi passa hoklolfat, a mely része pedig kezünknél vagyon is, noha felette igen megpusztúlt a sok hadakozások alatt, abból kellett hatalmas császárunk vitézit mindeddig tartanunk a mint lehetett, onnét kellene kitelni az adónak is, ha volna miből megadniok, eléggé faggatjuk, kénszeritjük szegényeket az adónak megadására, ugy is látjuk a miek vagyon azt örömöst kiadják, csak hogy a sok nyomoruságok miatt teljeséggel elszegényedtek. Nagyságodat azért mint jóakaró urunkat, apánkat fiui bizodalommal kérjük, hatalmas császárunk fényes portáján méltóztassék bennünket menteni, hogy az adót eddig meg nem indithattuk; mennyinek tehetjük szerét, magunk sem tudjuk, de valamit szerezhetünk, nem sokára meginditjuk; mi mind ebben s mind egyéb dolgainkban az nagyságod atyai jóakaratjához bizunk Isten után, melyért engedelmességgel szolgálni el sem mulatjuk. Ajánlván Istennek gondviselése alá nagyságodat.

Egykoru más. *Erd. Muz.* (*gr, K. J. Erd. tört ered. lev. XIII. köt.*)

LIX.

Török császárnak szóló levél minutája. Expedita in Segesvár Anno 1663. die 12. Aprilis.

Hatalmas győzhetetlen császárunk, Isten hatalmasságodnak napjait sok ezerekké tegye, szerencséjét nevelje.

Magamat az földnek poráig megalázván, folyamodom hatalmasságod áldott lábaihoz ez alázatos levelemmel. Mind én, mind hatalmasságodtól reám bizattatott ősitől maradt elpusztult országa, Erdélyország, szemünk előtt viselvén hatalmasságod fényes portájához tatózo hüségünket s kötelességinket, sok üdőtül fogván éjjel nappal munkálódtunk abban, hogy hatalmasságod fényes tárházába adónkat beszolgáltathassuk, de meg kell vallanunk hatalmas császárunk, az ország épen elpusztult, annak is pedig nagy részét az váradi passa Várad-

hoz foglalta, melyek soha Váradhoz valók nem voltak, az Ali passa ő nagysága hitlevele ellen, más részét az német császár vitézi birják ma is, az mely tartományokbúl hatalmasságod adajában semmit sem szedhettem, hanem ennek az nyomorúlt országnak az mely részei kezem alatt vadnak, valaminek azok szerét tehették, söt más helyekről is kölcsön felvehettem, hatalmasságod fényes tárházában béküldöttem. Esedezvén igen alázatosan, lássa kegyelmes szemmel, és ilyen romlásra jutott őstől maradt országán könyörüljen, ne pusztuljunk még is ennél inkább el, annyi sok ezer lelkek imádhassanak Istent hatalmasságod jó szerencsés hoszszú életiért. Mi is életünk fottáig szolgálhassunk alázatosan hatalmasságodnak.

Eredeti fogalmazvány. *Erd. Muz. (gr. K. J, Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.)*

LX.

Fővezérnek szóló levél páriája, Anno 1663. die 14. Aprilis exp.

Hatalmas győzhetetlen császárunk széles ez világon kiterjedt fényes birodalmának főgondviselő vezére, tekintetes és nagyságos vezér Kuprili Amhet passa, nekünk jóakaró urunk, Isten nagyságodat sok esztendeig éltesse, napjait sok ezerekké tégye.

(Ilesebben?) nekünk irt nagyságod méltóságos levelét ez órában vettük melyben parancsolja nagyságod, hogy az adónak béküldésével ne késsünk semmit. Engedelmesek lévén azért az nagyságod parancsolatjának, az mennyi pénznek szok szorgalmatossággal, búsúlással, idegenektől való kölcsön kéréssel is szerét tehettük, nem késünk véle, megindítjuk. Akarván nagyságodtól érteni az követünk az adóval hová mennjen, hogy héába való fáradság máshova ne légyen, hanem mentől hamarébb szolgáltathasa bé hatalmas császárunk tárházában. Mi mindenben az nagyságod rendeletéhez igyekezünk magunkat tartani tehetségünk szerént, Isten után hatalmas császárunk előtt nagyságodban lévén minden dolgainkban bizodalmunk. Éltesse Isten nagyságodat jó egészségben. Datum.

Eredeti fogalmazvány. *Erd. Muz. (gr. K. J. Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.)*

LXI.

Hatalmas győzhetetlen, császár, kedves böcsületes ur hivének, az méltóságos vezér Ali passa főszerdár ő nagysága kedves kihaja, tekintetes és nagyságos Haszán ur kihaja bég jóakarónk, Isten nagyságodat éltesse, és napjait boldogitsa.

Nem keveset busulunk magunk is rajta, hogy az vezért ő nagyságát levelünk által kell megtalálnunk; de az dolog kénszerit bennünket, félvén attúl, hogy ha ő nagyságának idején értésére nem adjuk, vétkül tulajdonittatik, holott kötelességünk is azt kivánja, minden dolgokat ő nagyságának megirjunk. Az elmult esztendőkben mennyi pusztulások estenek ebben az országban, az vezér ő nagysága s kegyelmed maga is jól tudhatja, az ő nagysága kimenése után is penig az ország egészlen mi kezünkben nem volt, mindazáltal az mely része ma is kezünkben vagyon, igyekezünk minden tehetségünkből azon, hogy az velünk lévő hatalmas császárunk vitézinek táplálásában fogyatkozás ne essék; de az mint megirtuk az vezérnek is ő nagyságának, itt kegyelmed előtt is meg kell valanunk, az országbéli szegénység immár teljesen kifogyott minden élésbül, az török vitézek magok tehetnek bizonyságot: mert falunkint magok sok izben eljárták az szegénységet, kik is magok tudják az elégtelenséget, és ennél egyebet méltán nem is mondhatnak. Hogy ha élésnek sze(rét) tehetnők, mostan is az vezér ő nagyságát nem busitanók, de fél(ünk) attól, az vitézek megfogyatkoznak az itt való szük állapothoz képest, ha onnét alól is az magokéból nem táplálódnak és nem segitik magokat élésbül. Kegyelmedet ez okáért nagy bizodalommal kérjük, mint ur kedves jóakarónkat, hogy ez ideig mind hozzánk és ehez az elpusztúlt hatalmas császárunk szegény országához megmutatott jóakaratját, ennek utána is fenn tartván, istenes törekedésivel az vezér ő nagysága előtt keressen jó módot kegyelmed, miképen orvosoltassék meg az török vitézeknek tartások: mert az mint eddig is, valami tovább is tőlünk kitelhetik, kötelességünk szerint véghez vinni el nem mulatjuk; de ebben az dologban megvalljuk, hogy minden órában nagy fogyatkozástúl félünk, mert az ország immár

teljességgel elfogyatkozott szüksége miatt, soha el nem győzi ugy látjuk az gazdálkodást, ha az magokéból is szükségekre való élésbül nem segitik magokat az török vitézek. Végezetre is igazsággal irhatjuk kegyelmednek, hogy nem ujabb viszszavonása miatt, sem vakmerősége miatt, hanem az országnak elégtelensége miatt vagyon ez dolog rajtunk, melyért az vezér ő nagyságát és kegyelmedet is szükségesképen kivántatott busitanunk, várván hasznos törekedése által kegyelmednek minden jóakaratját és tudósitását. Ezeknek utána mint ur kedves jóakarónkat Istennek ajánljuk kegyelmedet. Iratott Segesváratt, Szent-György havának 16. napján 1663.

Kegyelmednek jóakarattal szolgál

Apafi Mihály m. p.

Eredeti. fogalmazvány Apafi saját aláirásával. *Erd. Muz. (gr. K. J. Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.)*

LXII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, et Domine Domine nobis naturaliter Clementissime, post fidelium servitiorum nostrorum humillimam debitamque semper oblationem. Az ur Isten kegyelmes urunk nagyságodat, sok esztendeig boldog szerencsés hosszú élettel megáldja.

Ezt akarók kegyelmes úrunk nagyságodnak értésére adni, hogy in hoc anno praesenti 1663. die 8. Maji Fogaras földén Huyrezon lakó Salamon Stira boér hozá minekünk fogarasi vicekapitány nemzetes Szakmári István uram ő kegyelme pecsétét, melylyel intvén bennünket némi némü bizonyságoknak bevételére, mi is azért az ő kegyelme parancsolatjának engedelmesek lévén, az kiket mi előnkben állitott, azokat erős hittel megesketvén, hitek után való vallásokat nagyságodnak megirtuk, fide nostra mediante, melyek igy következnek.

1. Testis Fogaras földén Marghinán lakó Komha Gráncza boér Annorum circiter 50, Juratus Ex . . . Fassus. Ezt tudom bizonyosan mondani: most utolszor mikor az török tá-

bor Fogaras alatt vala, akkor béütvén az törökök Fogaras vára alatt lévő szegénységre, kikkel meg is harczolván az szegénység, akkor láttam, mivel magam is ott voltam, hogy egy hoszszú jancsár-puskát hoz vala egy paraszzt ember, kit akkor nyertek, és ez az huyrézi Salamon Stira vevé ki kezéből, én vetettem próbára fejemet, im látod meg is sebesültem, nem tégedet hanem engemet illet.

2. Testis Fogaras földén Dráhánban lakó Opra Kaplyn boér annorum circiter 60. Juratus Ex. F. Én is ott valék, az fogarasi vár obsidiójakor az harczon. Mikor az szegénység csatázik vala az törökökkel, akkor nyertek vala egy hosszú jancsárpuskát, melyet hoz vala egy paraszt ember, és mivel akkor ez az Salamon Stira meg is sebesedett vala, monda az paraszt embernek, add ide, melyet el is vőn tőle, mert én vetettem halálra érte fejemet.

Huyreziak,

3. Testis Aldoyn Sztanéi boér Annorum circiter 40. Juratus Ex. F. Mikor az szegénység az törökökkel az fogarasi vár alatt harczol vala, ott valék, hogy egy jancsár-puskát hoz vala Salamon Stira másod magával, melyet ott nyertek, és Stira Salamon vevé ki az társa kezéből.

4. Testis Sztán Sztenei Boér Annorum circiter 43. Jur. Ex. F. Én az obsidiókor az vár előtt Salamon Stirának kezében látok egy hoszszú, töröktől nyert jancsár-puskát, és az egyik keze is sebes vala Stirának.

5. Testis, Komám Kirsztián, Annorum circiter 36.

6. Testis, Sztán Sztelyn Annorum circ. 33.

7. Testis, Sztán Hersztyn Annorum circ. 28.

8. Testis, Aldgyic Burlye Annorum circ. 44.

9. Testis, Sztanilla boér Annorum circ. 43. Jur. Ex. F. Mi is ott voltunk az harczon, és az törökökkel hogy ellenkezénk, Salamon Stira ott meg is sebesedék, és az lovát is meglötték vala, akkor nyert volt másod magával egy hosszú jancsár puskát, és még a társát is, kivel nyerte vala, kielégité belőle és elvevé tőle.

10. Testis Huyrezon lakó Tussárúl, Annorum circ. 35. Jur. Ex. Fatetur in omnibus punctis similiter ut antecendens 9. testis.

Ezeknek utána kegyelmes urunk az ur Isten nagyságodat sok esztendeig szerencsésen megtartsa. Datum in Fogaras die 8. Maii 1663.

Kegyelmes urunk nagyságodnak alázatos engedelmességgel szolgáló igaz hivei

Szabó Mihály, hites assessor m. p.

Marai János Deák fogarasi egyik nemes és hites szolgabiró m. p.

P. S. 11. Testis Fogarasban lakó Szőcs János városi polgár Annorum circ. 33. Jur. Ex. Fassus.

Tudom azt bizonyosan mondani, hogy az mely jancsárpuskát Salamon Stira az fogarasi vár alatt töröktől nyert volt, az mikor eladá egy sziminnek, az én házomnál iválk meg az áldomását, és hallám Salamon Stirától, hogy mondá az sziminnek az fogarasi vár alatt nyertem.

Kivülről: Illustrissimo ac Celsissimo Principi, Domino Domino Michaeli Apafi, Dei gratia Principi Transylvaniae, partium regni Hungariae Domino et Siculorum comiti etc. Domino Domnio nobis naturaliter Clementissimo.

Eredeti. *Erd. Muz. (Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.)*

LXIII.

Illustrissima Principissa Domina et vicina nobis benevola.

Nagyságod 15. praesentis Fogarasból költ levelét vettük szomszédságos jóakarattal, irását mindenekben megértettük, az országban mint continuálódik utunk, végére mehet annak lakositól. Az tatárok és moldvaiak közül való jóakaróinknak is könyörgő levelet irni el nem mulatjuk, törekedvén, ők is kiméljék szegénységnek gabonájokat. Az hidasok az rév helyeken, hogy készen lesznek, azt is értjük, kévánjuk azért nagyságodtól szomszédságos jóakarattal, mutatódjék meg ebben is jó akaratja, köttettése által is, hogy az viz miá ne gátoltassék dolgunk, melyből késedelmezés kövessen, ne talám az az darab hely is inkább meg ne károsodjék, gázolóban az lovas hadak elmehetnek; hogy hamarébb meglehessen az hidnak megcsenáltatása, mü is embereket küldünk. Az tatár, moldvai

és kozák hadak ebben az házában Béldi urnak havason lévő réteiben lesznek. Tartsa meg Isten nagyságodat jó egészségben. Datum ex castris nostris ad Zernest positis die 17. Julii Anno 1663.

Illustrissimae Dominationis Vestrae vicinus benevolus.

(Oláh aláirás)
a havasalji vajdáé.

Kivülről : Illustrissimae Principissae Dominae Annae Bornemisza Dei gratia Principissae Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominae et Siculorum Comitissae, Dominae vicinae nobis benevolae.

Eredeti. *Erd. Muz.* (*Gróf Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.*)

LXIX.

Gregorius Gyka Dei gratia Princeps Transalpinae, Valachiae Vajvoda ejusdemque perpetuus heres ac Dominus etc.

Kegyelmedet ez kézirásunk által azért kelleték megtalálnunk, mivel az mi boérunk az ők örökségeket az kegyelmed örökségétül meg akarják osztoztatni; kegyelmedet szomszédságos jóakarót kérjük, kegyelmed is ne neheztelje egynéhány emberséges embereket az örökségről való levelekkel együtt béküldeni minél hamarébb, hogy kegyelmetek közé egyenetlenség ne legyen, jobb is ki ki az ő testit tartsa meg. Ezeknek utána Isten minden lelki és testi áldásival áldja meg, ez keze irásunk is találja kegyelmedet jó egészségben, szerencsés órában, minden kegyelmed kedvesivel együtt. Datum in Sede nostra Bukurest, die 22. Januarii A. Dom. 1664.

Dominationis Vestrae amicus et vicinus benevolus

(oláh aláirás.)

Kivülről: Spectabili ac Magnifico Domino Paulo Béldi Illustrissimo Transylvaniae Principis intimo Consiliario etc. Vicino et amico benevolo nobis.

Eredeti. *Erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.*)

LXX.

Alázatos szolgálatom után, hogy az mindenható Isten nagyságodat minden bajos gondjaiban az maga dücsősségére s szegény hazánk örömére boldogitsa, tökéletes szivvel kivánom.

Szivesen igyekezném kegyelmes uram nagyságodnak jó uj hirrel kedveskedni, de igen keveset irhatok kegyelmes uram, melyet nagyságod nem hallott volna; hopmester uram elmenetele után más nap érkezék az német császár postája levelekkel, melyet ismét hamar az vezér levelekkel expediála, de mik tractáltatnak, bizony kegyelmes uram kevesen vagyunk tudói; én mindazonáltal kegyelmes uram, ezt bizonyosan hallottam, az császár azt irta az residensének, hogy az elmult esztendőbeli készületlenségét szégyen nélkül meg meri vallani, de az jelen való esztendőn másképen fog készülni. Az Zrinyi uram kezénél lévő kastélyoknak megadásáért, azon kastélyoknak főtiszteinek ma vétettek kegyelmes uram fejek, Paxa vára alatt az Sárvizén lévő hidat is megégették kegyelmes uram az felföldi hadak; Szmail passa konstantinápolyi kajmekám is maga udvarával ma érkezék, hadait mondják, hogy hátra volna, kimek bocsáttattak volt kegyelmes uram el, de ez országi se paraszt se semminemü ember az Rába vizén túl el nem bocsáttatik, és igy minden exploratio nélkül megtértek. Kegyelmes uram ugy vöttem eszemben, az itt való érdemetlenek valóban extorqueálják nagyságodtúl az magok privatumát, de vajha kegyelmes uram az datumnak elvételéig való szavok szerént procedálhatnának az mi jónkra, megérdemlenék, de megnyugodjék abban nagyságod, nem hogy ők az mi jónkra valót az nagy rendek előtt mozgatnák, de bizony még az szájokban adott szóknak is veritékkel való kimondói; mindazonáltal az nagyságod bölcs itileti. Kegyelmes uram ha nagyságod Panajoth uramnak az adó béhozásakor ajándékot akar küldeni, hogy küsebb helyről teljék ki, egy jó erős lóval megéri, mivel pénzen is lovat kell venni, mert ez télen mind elveszedelmeztek az lovai; azonban kegyelmes uram alázatosan kérem nagyságodat, mint kegyelmes uramat, ha kegyelmességéből nagyságod ide küldött, kegyelmes provisióját méltóztassa rám ter-

jeszteni, s Panajoth uramnak vagy két szóval levelében nagyságod felölem emlékezni, mely mind többet használ tanittatásomra, ő nagysága hopmester uramnak tött jó igiretit tanittatásom felől ne másolja meg, hanem hagyjon oly jó helyben, hogy öregbedjék tanúságom, nem hogy ő nagysága táborra akarván vinni, az téli kicsiny tanulásom is elhagyjon; könyörgök nagyságodnak ezen is alázatosan, vezér kimeneteli után itt maradásombéli költségemrül béjövendő kapikihája uram által kegyelmesen provideáljon; mivel tudom kegyelmes uram, azután ide nem sok posta fog járni, gondviseletlenül penig kegyelmes uram az idegen helyben hogy lehessek, nagyságod bölcs itileti rajta. Kegyelmes uram most az vezér nem akart irni, mivel azt mondotta, nem régen irt, s mit irjon annyiszor; de az ur az tyihajával beszélgetvén, hogy nagyságod két postái ne láttassanak üres kézzel menni, im irtak kegyelmes uram. Az vajdáknak penig kegyelmes uram parancsolatokat nem küldenek egyéb aránt, hanem mikor felülések felől fognak parancsolni, (mely még nem volt), akkor az hozzájok menő agáknak lészen instructiójok, melyre kell menniek, mindazonáltal ugy értettem, utjokat országunkon nem fogják continuálni; továbbra is kegyelmes uram mit érthetek, minden alkalmatossággal nagyságodat nem mulatom el tudósitani. Ezek után Isten az nagyságod méltóságos székit bölcs itilettel környül vévén, adja ő felsége, hogy rövid időn az nagyságod birodalmának szerencsés terjedését hallhassam. Datum Albae Nándor die 28. Martii Anno 1664.

Nagyságodnak méltatlan hive

Rosnyai Dávid m. p.

P. S. Nem állhatom kegyelmes uram, hogy ne nevezzem Ali bégnek haszontalan voltát, elhitettük kegyelmes uram magunkkal, hogy nagyot efficiálhat, de minden nap köztök lévén látom, jó lelkem ismereti szerént merem kegyelmes uram irni, hogy az Ali bégnek küldött s küldendő ajándék semmi hasznunkra nincs, mert kegyelmes uram annyi feje neki nincsen, hogy az keresztyénségnek javát mozgathatná, de ő az nagyságod ide járó embereit szép szavával elhitette az maga nem kicsiny hasznáért; mind ezekre kegyelmes uram, ha irásom nem

hiteles, Isten segitségéből béjövendő kapitihája uram kevés idö mulva experiálhatja haszontalan voltát, az nagyságod postái most is itt volnának az Ali bég szolgálatja szerént, de Panajotnak az vezérrel ezen dolog végett háromszori szemben létét nyilván tudom kegyelmes uram. Minden alkalmatossággal az mit eszembe vehetek s hallhatok, nem mulatom el nagyságodat tökéletesen tudósitani.

Kivülről: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. *Erd. Muzeum.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

LXXI.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, Isten nagyságodat szerelmesivel sok esztendeig maga dicsősségére, szegény hazánk szerencséjére boldog fejedelemségében tartsa meg. etc.

Kegyelmes uram nagyságod méltóságos szemei eleiben, és az nagyságod tanácsi eleiben küldöttem bé Kemeczei György uramot, itt való nagyságod végházának, és ehhez hódoló faluknak, városoknak rendben hozásáért, és az ország adózása szerint, ha nagyságtoknak ugy tetszik, akarván üket ide szolgáltatni, adóztatni az sok változásokban különb-különbféle való szolgálatok, adózások mely oly titkos volt, hogy senki jól meg nem tudja mondani. Im én irtam egy kis conceptust arrúl, nagyságodat kérem ne neheztteljen megolvastatni az tanácsurak és ország delegátusi előtt, és mivel itt most uj szemre kell venni minden dolgot, ezt is revideáltatván nagyságod bőlcs tanácsival, hogy ha jól lészen, vagy hon kell jobbitani, és több végvárhoz szükséges dolgokrúl is irtam, hogy ezen egy uttal mindenikről had vegyek informatiót nagyságodtul bölcs tanácsival, hogy ennyi sok gondolkodásim után nyughassam meg, és csak azon egy uton adóztathassuk, szolgáltathassuk az ide való hódlott szegénységet; mind egyikről, mind az többiről kegyelmes választételét várom nagyságodnak bölcs tanácsival. Praesidium fizetése dolgábúl is had tudjak bizonyost érteni, honnét lészen meg minden holnaponként, ennyi

sok terhes gondjai közt, hogy nagyságodat evvel terhelem, kérem nagyságod megbocsásson, szóval is minden itt való dolgokról nagyságod Kemeczei uramtól értekezhetik, mivel nagyságod hüségére én megesküdtettem ő kegyelmét. Ha kegyelmes uram Makai uram udvarbiróságra el nem jő, ezt nagyságos uram, ha nagyságodnak tetszik, parancsolja béállatni udvarbiróságra annak módja szerint.

Kegyelmes uram Szathmárra Csáki István uramnak szóló nagyságod levelét elküldtem, de Szepesben ment volt fel, utána küldték, az szathmári páternek irtam volt, ő adván alkalmatosságot reája, ide hódlott városok falúkról Szathmárra való élés hordás felől, fegyverrel fenyegetvén az falukat az ki nem vinne élést. Az páter választ irván igen assecurál, hogy attúl ne féljen az szegénység, mely levelét nagyságodnak beküldtem, noha válasza van az páternek. Most ujabb cursust bocsáttak minden falukba Belényesig, minden falúból az birákat második magával hivatják nagy fenyegetés alatt Szathmárra, de élést most nem kérnek tőlök levelekben, mit parancsolnak nekik ha haza jünek végére megyek, nagyságodnak értésére adom.

Kegyelmes uram, akarám ezt is nagyságodnak értésére adni, Némethiből egy hazája szerető ember izente attúl az ki az Csáki uramnak nagyságod levelét bévitte, hogy itt igen jól vigyázzak, és nagyságodtúl magyar jó fizetett gyalogot kéressek menten ide az végházban, mert az itt való német praesidiomok hitleveleiért felküldték oda fel, nagyságodnak és az tanácsuraknak is akarám megirni, van-é ugy nincs-e nem tudjuk. De értse nagyságod magyar jó fizetett gyalogot, bár csak más fél százat, küldene ide ez végházban, avval nagyságod ne késnék, mivel az ilyen dologban periculum in mora. Ezek az németek három hópénzt várnának most, számitván havokat akkorra, mikor nagyságod számára megesküdtek, mely volt 1. Januarii, bár az hópénzek az magyar gyalogokkal együtt jőnnének bé, inkább véget érhetnénk velek, az posztójokat is ne késnék nagyságod kiküldeni, azon magyar gyalogok vélek eljőhetnének katonákkal együtt, ha hópénzt küld nagyságod, penig parancsolja akkor ujabban megesküinni az német praesidiumnak, mivel, az első hitekben conditiók

voltak, most conditio nélkül kellene esküdniek, nagyságod parancsoljon ugy nékik.

Itt kegyelmes uram olyan sok az szegénységen az tolvaj, talpas és csavargó, hogy az szegény ember házában is alég maradhat, most is Miskén egy nagyságod katonáját megfosztották, egy ingben hadták, két lovát, és minden ruháját, fegyverit, pénzét tőle elfosztották szathmári talpasok, oda irtam felőlök. Az itt való pater jesuita papjok az német praesidiumnak nem ide való, az az commendánshoz igen vonszon, leveleket küldöznek nékik, ő gyakorta németekkel sétálni kimegyen az kapun, attúl még sem tarthatunk, olyankor napja lévén, leveleket kit másunnat neki küldenek elvehet, jobb volna ezt nagyságod innét hivatná el, és küldene más patert nekik onnét belől vagy Somlyorúl, olyant az ki németül is tudna, fizetése felől is nagyságod és asztala felől vagy praebendája felől nagyságod parancsolna, eddig mind velem ett az páterek, de az páter jesuita papjok elhivassa nagyságod, oly formán lenne hogy itt az német praesidium rajta meg ne indulna, mivel ezek mind pápisták.

Két hiteles porkolábokra volna az várnak kegyelmes uram szüksége, egyik az külső kapun vigyázna, ott lenne éjjel, nappal, másik itt az belső kapuban vigyázna. Immár nagyságod az tanácsurakkal arról is deliberálván, várom az nagyságod parancsolatját. Bizony ez porkoláb helyében is más porkoláb kellene, vagy az egyik kapun maradna meg vice porkolábnak. Fizetések felől is tenne rendelést nagyságod, mert eddig való fizetésre csak derekas embert nem hiszem, hogy lelhessünk főporkolábságra: várok mindenek felől errül is rendelést nagyságodtúl.

Kegyelmes uram, váradi Huszain aga magyar pribékekkel Páczára menvén, ott az Barkóczi Sándor házához éjjel bekéredzettek, hogy ük katonák, Kállóbúl jőnek, kapuját megnyittatván nékik, gyertyát gyújtatván egy ingben csak elkapták és Barkóczi István közel lévén ott katonákkal, utána volt és az Huszaint megelőzvén Pocsajnál, hát szerencsétlenségekre az passa akkor talált kijüni, szinte ott volt és nyugodt erővel az katonák után menten utána ereszkedett, harmincz katonát fogtak jókat elevenenen, tiz fejet vöttek vittek.

Kegyelmes uram immár az nagyságodnak szóló levelem

szintén megirtam volt, el akartam küldeni, azonban csak az strázsa mondá, hogy egy sereget lát és Tulogdra bément, és onnét izenék ük magyarok, levelet hoznak nékem, azonban mintegy nyolcz avagy kilencz sereg el érkezék távúl megállván, az udvarbiró oda ki lévén, leveleket küldtek tüle bé, mikor nékem szóló levelit mind az szathmári pátereknek mind Kop uramnak megolvastattam volna, látám hogy nem hozzám illendő dolog kivánsági, hogy választ irnék reája, és én menten kiküldtem az udvarbirót az tolmácscsal, és az előtt itt való commendáns volt az német seregek előtt, én megizeném, menten el mennjen innét, mert nem hogy az én kegyelmes uram várábúl kiadnék legkissebbiket is, de még egyebet is nem adnék ki, engem ne késérgessen, sem az vitézeket, mert hidje meg az ágyukat majd neki forgattatom, meglütetem üket.

De én, mivel meszsze voltak, hozzájuk egyszer is nem lütettem, oka az volt, hogy az szegénység marháit és minden javokat házokban féltettem, hogy csak elhajtják, felpraedálják az egy hozzájok haszontalanúl való lövés miatt; hogy azért abbúl is ne okozhassanak, az szegénység ne romoljon, azért nem lütettem; ha elhajtatja az szegénység marháit lássa, igaz ok nélkül jobb elhajtani, holott nem okozhatnak, avval hogy hozzájok lütettem, leveleket hozván, ük nem ellenség képen jüvén; ez volt oka hozzájok haszontalanúl való nem lütetésemnek.

Im az leveleket mind az kiket nekem irtak, mind penig az német officéreknek irt, az szathmári commendáns Kop uram, béküldtem nagyságodnak és nagyságod bölcs tanácsinak; azonban egy német drágon penig közülök el maradván, viradtig az kapu előtt tekergett, az német commendáns penig menten estve viszszament, igen féltek, a mint az az német mondja, én penig practicus nemzetségnek tartván az németeket, ki tudja miért küldték azt bé, talán csak azért, hogy az kit levelek által végben nem vihetnek, tehát allatomban izentek nekik, én azért senkit nem hagytam beszélni véle az németek közzül, hanem hogy nagyságod hüségére ide jött, itt lovas drágonok nincsenek, olyan okkal béküldtem, hogy az nagyságod dragoni közzé álljon bé nagyságod hüségére.

Az Kop levelében olyant is irt kegyelmes uram, hogy

nagyságod consensusából, nagyságod engedelméből kérné innen az várból az rebelliseket, melyet csudálom, hogy nem szégyenli kérni, tudván, levele hogy nagyságod szeme eleiben megyen.

Én kegyelmes uram füleit többel nem terhelem, hanem minden dolgokat tud itt Kemeczei uram, és mindent látott, megmondhat minden dolgot. A tanácsuraknak irt conceptusomban az német commendáns idejövetelét, és innét az mig elment, addig való dolgokat, commendáns fenyegetésit büvebben leirattam, béküldtem nagyságodnak. Igy értvén mind ezeket nagyságod, még is kérem, ne késsék nagyságod hópénzt küldeni, és posztót az német praesidiumnak kiküldeni, had édesedjenek nagyságod hüségére, rettegve én is köztök éjjel nappal ne legyek, az ki nagyobb, nagyságod is ugy bizhatik hozzájok, ebből egy németet is nem kell elvinni, hanem magyar jó fizetett gyalogot bárcsak másfél százat kellene menten nagyságodnak ide küldeni az hó pénzzel együtt, melylyel nagyságok ne késsék, mert bizony periculum in mora.

Nagyságodnak szóló levelemet elvégeztem volt, kapunyitáskor az debreczenieknek levelek érkezzék hozzám Barkóczi István uram üket fenyegető levelének pariajával együtt, melyet nagyságodnak béküldtem, micsoda nagy bajok van Barkóczi uram öcsese elvitele miatt nyavaljásoknak, kévánságok szerént béküldtem, hogy értse nagyságod tanácsival együtt, de csak Isten hozná nagyságod ide végházában, az fenyegetés akkor szünnék meg, az sok tolvajoktúl is akkor öbletettnék meg ez föld. Ezek után a jó Istennek gondja viselése alá ajánlom nagyságodat számos esztendeig boldog regnálással látogassa. Datum in Confinio Székelyhidiensi. die 29. Martii Anno 1664.

Nagyságod alázatos hive szolgája

Boldai Márton m. p.

Kivülről: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, etc. Az én kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. *Erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.*)

LXXII.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Isten nagyságodat szerelmesivel maga dicsősségére, hazánknak szerencséjére, boldog fejedelemségében tartsa meg.

Kegyelmes uram, Pocsai (Pocsaji) uram haza érkezvén nagyságodtúl, az itt való német, magyar praesidiomnak fizetése felől irván nagyságodnak alázatossággal, hogy honnét légyen meg; mert a praesidium három hópénzt kévánna, várna most nagyságodtúl errűl. Az német praesidiom miatt nagy bajban vagyok, mert réám jöttek mind seregestül, elsőbben az commendánsra, avval sok veszekedések volt, csak igen rútúl degradálták, és azután én reám jöttek, rettenetes bajban vagyok miattok, Isten ne adta volna, hogy én közéjök jőhettem volna, nem elég hogy kivül két erős nemzetektől tart és fél ember, hanem itt benn magunk pártján lévőktűl is még inkább kell félni, rettegni, éjjel nappal mint kebelében lévő kigyótól kell félni embernek. Fizetetlen itt ez praesidiumot tartani veszedelmes, száz gyalog legényt kellene magyarokat ide fogadni az nagyságod parancsolatja szerént, kire nagy szüksége volna ez véghelynek, ki már gyűl is, de az gyalog menten hópénzt kér, honnét telik ki fizetések én nem tudom; nagyságod errűl tudósitson levelében.

Az katonáknak is két havok már eltőlt, ezek mind el akartak menni, az katonákat nagy nehezen marasztottam meg, egy köböl buzát adatván mindeniknek, az mint nagyságod parancsolta, de mind ezeknek fizetések honnét légyen meg, semmi választ nagyságod nekem nem ira. Több itt való dolgokrúl is nem ira nagyságod, kikrűl várok vala választ.

Az váradi passával az debreczeniek mint irattak én reám, hogy elbocsássam az kiket itt közülök árestáltattam, hogy az háromezer forintot meg nem adják, azt is irják, hogy hatalmas császár üket Erdélyhez való adózástúl el szakasztotta, immunissá tötte. Irtam vala nagyságodnak, hogy az hol tanáltathatok debreczenieket meg fogassam-é, bé hozassam-é üket; mert ha csak ez az két tanácsbeli ember légyen itt,

azért csak nem adják meg, félek rajta; de errül is nagyságod semmit sem ira.

Azonban penig kegyelmes uram nagyságod csak szóval izente Pocsai uramtúl, hogy két hétre nagyságod ide jü maga, és mind magyar, német praesidium fizetése dolgát helyben hadja, ezek már mind német praesidium, mind magyar praesidium azt várja, hogy ha nagyságod kihozná Isten, immár egy hét abban is eltölt, de ha két hét eltelik, addég nagyságod ki nem jüne, ezek még menten rajtam lesznek fizetésekért, sőt félek, hogy bizony rebellio lészen köztök az fizetetlenség miatt, és az haza az miatt vész el. Az Istenért kérem nagyságodat, hogy nagyságod ha ki nem jüne küldjön hópénzt nekik, de ha nagyságod kijü ide, tudom én, hogy az debreczeniek is menten meg hozzák az pénzt, és minden itt való dolog, itt való állapot ugy lészen jól, ha Isten nagyságod kihozná, ha penig pénzt szerezhetnék, mig nagysádod kijü, vagy az debreczenieken, vagy kapu számrúl, kin éjjel nappal rajta lészek. Az németségnek mig nagyságodnak kijü fizessek-é, és hány hópénzt fizessek, nagyságod tudósitson felüle, mert ha annyi pénzt szerezhetek is, hogy egy hópénzt nekik megadhatnék, de az csak hiába adódik nékik, mert ugyan profontot kéván mind addég az német praesidium, mig nagyságod három hópénzt nékik nem adat, soha nagyságod jelenléte nélkül az dolg vélek jól meg nem igazodik. Az élés itt valóban kell, aratásig itt elkél reájok, azután élés nélkül lészen az vár, ki helyében nem tudom mikor rakunk mást.

Itt kegyelmes uram az eczetekre bor kellene, itt semmi eczet nincs, Isten kitül oltalmazzon obsiditiótúl az öreg lövő szerszámokkal nem lőhetnének, eczettel kellene azokat megmosni és hüvösiteni.

Kegyelmes uram itt vas kevés vagyon, vas nélkül az vár nem lehet, vashámorokrúl, nagyságod parancsoljon vasat ide hozni. Sindelyre volna nagy szükségünk, egyébkor Váradban Erdélybül hoztak. Ez végház Várad helyet lévén, nagyságod arrúl is parancsolna Kalotaszegben vagy máshová, hoznának bár csak 25 ezer sendelyt ide; nagyságodnak hogy megirom az itt való szükséget, arrúl megbocsáson, mert kinek tudom meg irni másnak.

Kegyelmes uram ez az darab föld Szathmárhoz inkább mind béhódlott; Debreczen, ezer köböl buzában végezte el dolgát az commendással az mint hallom. Nagyságod az pénz megadás felől parancsoljon az debreczenieknek levele által.

Az kis-marjaiaknak ötöd napja hogy minden marhájokat elhajták, várasokat felverték, minden javokat, portékájokat elvitték, csak hajok, szakállok maradt; magok nékem irt lelekbül nagyságod megláthatja melyet azért küldtem bé, reménlkednék nagyságodnak, nagyságod üket is ne hadja, viseljen gondot rúlok, bizony kegyelmes uram ha még is továbbra halad erre az földre való fejedelmi provisiója, ez az föld teljeséggel elpusztúl, mert ük seregenként öt hat száz magokkal járnak, ez itt való kevés katonág semmit sem segéthet annyi katonák ellen szegény emberek marháinak viszszavételében.

Kegyelmes uram az tulogdi, czuholyi, kólyi szegénységnek marhái felől, melyet Kökényesdi György hajtatott el mezei katonáival, mely felöl irtam vala is nagyságodnak, s mind oda az tiszteknek Szathmárra, de az szegény ember kegyelmes uram majd ötöd napig várakozván, leveleimre való választételek után csak válasz nélkül bocsátták viszsza. Az nagyságod Kobnak szóló levelére semmi válaszsza nem jöve nagyságodnak Kob uramtúl, csak megmondotta az vicekapitán, hogy sem Kob uram ő nagysága sem magok az nagyságod levelére választ nem tesznek, hanem csak jüjjön el onnét, immár megértheti nagyságod, mi akaratjok.

Az váradi passa vasárnap egy hete, hogy megindult, az nap Debreczenben ment, az mint az biró irja, más nap az Hortobágyon által ment volt, az mint mondják kétezer magával, jancsárok voltak felesen véle, igen sietett. Szónaki hidon megyen által az Tiszán, már hova megyen ő tudja.

Az harminczados Debreczenben bémenvén, az harminczados zászlóját nagyságodnak ő fel nem merte tenni, törökkel és felföldiekkel ijesztvén üket az debeczeni biró. Azért ment bé, hogy nagyságodnak megmondja miért nem mérte feltenni, de bár föltette volna, hiszem látta volna ki veszi le az nagyságod zászlóját. Nagyságod most hadja helyben mi tévő legyen. Ha ő fel nem meri tenni, engedje másnak az tisz-

tet, más felteszi; nagyságos kegyelmes uram ne felejtse el az debreczeni harminczad dolgát, mert száz husz esztendeje vagyon, hogy Debeczen töröknek hódolt, de ugyan az harminczad Erdélyhez való volt, most is harminczadot az töröknek nem adnak, hanem abbúl jüne szép jövedelme nagyságodnak. Én kegyelmes uram az hódoltatás dolgában az mint lehet már az nagyságod parancsolatja szerént eljárok, az kikhez hozzá férnek az katonák, de arra bizony felesebb katona kellene kegyelmes uram, mert bihariak, püspökiek, és azontúl Várad felől ide senki nem jött, az kik innen Biharon vadnak is magokat felirattåk, reájok felvetett adót senki bé nem hozta, mert az váradi passa nékik megparancsolta, kikre kiküldök, ma holnap már én ha bé nem jünek, magokat hordatom, hajtatom bé, vagy marhájokat hajtatom el. De ha Isten nagyságodat kihozná, minden dolog itt ugy állana jól helyben. Nagyságod kérem irjon, kijövetele nagyságodnak mikor lészen ide, hogy ahhoz képest nagyságod konyhájára tudna az udvarbiró provideálni idején, mert itt igen üres az klastrom.

Kegyelmes uram Debreczenbül egy Erdődi János nevü ember, ki tavaly biró volt Debreczenben, külde egy levelet, és levelével nagyságodnak szóló egy csomó leveleket, az melyet az Tiszántúl való ecclesiai rendek irtak, kérvén levelében, hogy igen jó gondviselés alatt, titkosan nagyságod kezéhez küldjem, és az mint irja Erdődi uram, reménkednek nagyságodnak, hogy nagyságod venné tutelája, kegyelmes gondviselése alá üket, nagyságodnak irnék felőle.

Az Erdődi János uram levelét is nagyságodnak im béküldtem, az onnan felül való leveleket is pecsét alatt nagyságodnak István Deáktúl az harminczadostúl, Egerbül Csepregi uram irt nagyságodnak, azt is béküldtem. Ezek után Istennek gondjaviselése alá ajánlom nagyságodat. Datum in Confinio Székelyhid. die 12. Maji Annno 1664.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Moldvai Márton m. p.

Kivülről: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, az én kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. Erd. Muz. *(Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.)*

LXXIII.

Minuta Litterarum ad Tihajam Suqremi Purpurati transmissarum, Anno 1664. die 18. Maji.

Illustrissime Domine nobis obsarvandissime.

Nog (sic) ignari obsequium erga Ottomanicam Portam debitum a nobis exigere, ut tributum regno impositum absque ullo defectu administremus, praesentibu literis nostris voluimus Magnificentiam Vestram eodem de negotio requirere. Per dies noctesque memoria nostra retinemus hoc ab Illustrissimo Domino Supremo vezirio esse demandatum, ut quanto citius tributum transmittere non differamus, et testamur Deum omnipotentem per integram hyemem praeteritam ea in re nos laborasse et nunc quoque laborare, sed integrum plane tributum nondum esse paratum, quamvis potior pars jam sit collecta et in dies colligitur, sicut a miserrimis et paucissimis Regnicolis colligi potest; aliam practerea habemus difficultatem, quia aureos et talleros in promptu habere non possumus, quamvis pecuniam in hoc Regno consvetam libenter pro illis daremus. Has itaque difficultates Vestrae magnificae Dominationi significare coacti sumus, rogantes ut coram Illustrissimo Domino Supremo Vezirio nos excuset, ne hanc moram vicio nobis vertat, si autem ex aliquorum malevolorum nostrorum informatione illa contra nos suspicio fieri inciperet, quasi nos tributum nollemus persolvere, si placuerit Illustrissimo Domino Supremo Vezirio, illam tributi partem, quam paratam habemus statim transmittemus, residuamque ejusdem partem consequenter transmittere studebimus, verum absque annuentia ipsius antequam integrum non potuerimus habere tributum, aliquam ejus partem transmittendo contra nos ad iram provocare nollemus, sicut anno praeterito contigerat. Haec omnia rogamus Vestrum Illustrissimum (sic) Dominationem, potentissimo Supremo Vezirio nostro nomine significet, nos in re tota pendemus ab informatione ipsius. Hoc quoque fateri cogemur, si milites Varadienses ad multas requisitiones nostras prohibiti fuissent, ne excursiones in Transylvaniam faciant, tributum melius colligere potuissemus, sed illi dimidiam ferme Transylvaniae partem jam

devastarunt, in viginti triginta Pagis etiam, ne unicus homo quidem superest, nisi ad misericordiam Deus vertat erga hoc misserrimum Regnum Illustrissimum Dominum Supremum Vezirium, certo certius credat, quod brevi in solitudinem totum convertetur.

Ex informatione kapikihae nostri intelligimus per eum Vestram Magnificam Dominationem nos monuisse, ut juberemus capitaneo nostro Székelyhidiensi, ne Pagos, qui Turcis militibus sunt tributarii, ad aliquam contributionem cogat, vel rusticos captivet. Vestram Magnificam Dominationem tanquam virum prudentem et magni consilii, rogo, secum consideret, non tantum in vicinia arcis Székelyhidiensis, sed in terminis etiam in meditullio Transylvaniae usque ad viginti milliaria Hungariam et ulterius captivationibus minis, terroribus ad deditionem coegerunt Varadienses milites Transylvanienses regiones, si ex illis arcis Székelyhidiensis praesidiarii sustentationem non habebunt, ex nihilo vivere non poterunt, eoram Illustrissimo Domino Supremo Vezirio et Vestra magnifica Dominatione demisse protestor, hoc me metuere, quot arcis illius praesidiarii vivendi mediis destituti, ne aliquo facto in extraneorum potestatem arcem tradant, et sic a fulgida Ottomanica Porta abalienetur. Quod si evenerit, ne nobis imputetur, nos enim non mediocrem persolventes summam ingenti cum labore et diligentia vix ad obedientiam Ottomanicae portae eam deducere potuimus, si tales difficultates, tot expensas et labores nostros irritos reddiderint, ipsi erunt in culpa, qui sustentationem Arcis prohibent.

Quamvis praeterea credamus haec omnia Vestris magnificentiis esse cognita, interim id a nobis quoque fidelitas exigit, ut rumores ad nos perlatos in veritate Vestris magnificentiis significemus. Quae haec sunt: Ante paucos dies duo millia Germanorum militum venerunt Szakmarinum, sed non simul et semel uti conjectare licet, propterea disjuncti, ut eo minus animadvertantur. In circumjacentibus praeterea Regionibus equitatum habent collectum in numero satis magno, quem dicunt esse circiter decem millia, sed nos per exploratores certos re diligenter investigata, istos equites credimus non esse ultra septem millia; quid in occulto consilio habeant, nihil

plane intelligere potuimus, praeter hoc unicum, quod Georgii Rákoczi filius Franciscus Rákoczi tanquam princeps Transylvaniae publice colligit milites; nos ita de ipso meditati sumus, quod juvenis cum sit, forsitan id quod vehementer desideraret, occultare non potuit, interim nunc quoque diligentes habemus exploratores, quamprimum intelligere potuerimus quid certo machinentur, significare non intermittemus, apertosque habebimus oculos ad omnes actiones eorum. Multi ex Hungariae nobilibus nos de statu ipsorum requisiverant paratique esse videbantur, ut nobis intercedentibus sub patrocinium potentissimi Imperatoris confugerent, sed rem tam maximi momenti valde impedivit excursio militum Varadiensium in Regiones Transylvanicas multis viribus facta, cujus rumore Hungariae nobiles intellecto, vix assecurationi nostrae literisque Illustrissimi Domini Supremi Vezirii assecuratoriis, (quas ipsis nos transmiseramus,) se fidere posse asserunt, cum Transylvaniae regnum vel tributo tam maximo persoluto tam hostiliter tractetur, haec omnia cum rubore faciei nostrae fieri, Ottomanicaeque portae rebus impedimento, Vestra magnificentia perspicere potest. Nos in amicitia Vestrae Magnificentiae magnam spem collocamus, rogamusque, ut coram illustrissimo Domino Supremo Vezirio, si qua in re opus fuerit, causam nostram promovere ne gravetur, quacunque in re fieri poterit, libentissime nos quoque gratificaturos experietur. De coetero Vestram Dominationem Magnificam divinae protectioni commendamus. Datum in Civitate nostra Alba Julia die 18. Maji 1664.

Hátára írva: 1664. 18. Maji Albae. Fővezérnek tihajának, urunk és ország nevével.

Eredeti fogalmazvány. Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev XIII. köt.*)

LXXIV.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császár váradi várának, Csanádnak és Lippának s Váradhoz tartozandó minden végházainak s abban lévő minden hadainak főgondviselő szerdárja az tekéntetes és nagyságos Kucsuk Mehemet passa hoz-

zánk illendő barátságos szomszédosságibeli barátságos szolgálatunkot ajánljuk kegyelmeteknek és Istentől jókat kévánunk.

Török tugra.

Istennek jóakaratjából haza érkezénk ide Váradra jó egészségben hadainkkal, az minapiban mit cselekedjenek legyen itten Váradon az fölföldi hadak Rákóczi Lászlóval és több magyar urakkal együtt nyilvánosan előttünk, Istennek hálá nagy károkkal mentek el, mert Rákóczi Lászlót és több főurakot s vitézököt itten hadtak, ugy tudjuk s ugy tudtuk mind az mai napig is, hogy mind az erdéli fejedelöm s mind Erdélyországa s mind kegyelmed az mi hatalmas császárunknak igaz szolgája és hive volna; nem tudjuk még is, mi az oka, hogy azon hadaknak hirét ide Váradra kegyelmöd be nem küldte, avagy talám az erdéli fejedelem is közös volt azon dologban, ha olyan állapot vagyon, hogy az hatalmas császárnak jó cseleködetiért, hogy őtöt urát őte(?) Pártos akar lönni, adja tudtunkra, ha hol igaz uratok, az hatalmas császárnak mindjárt hirt adjon neküuk, hozzá möntek, hol vannak, eloszlottak-é avagy nem, s az rabokat az kit innét elvitték, hova vitték s hol vannak, mert némelyiköt kiváltanák, az kinek tehetsége van. Arról is kegyelmed mindjárt tudósitson, az fejedelem miért ki nem jöve az hatalmas császár parancsolatjából, mert nekünk ugy volt megparancsolva, hogy vélle együtt menjünk a táborra, arról is azért hamarsággal tudósitson kegyelmöd, megyen-é el el az táborra avagy nem, hogy mü is az szörént tudjunk hirt adni oda az hová kévántatik, nem illik az, hogy az szomszédságban egymást az ilyen dolgokról ne tudósitsuk. Ezek után Isten velünk. Datum Várad Anno 1664.

Kegyelmöd szomszéd jóakaró vitéz ur barátja

Idem qui supra.

Kivülről: Az nemes és nemzetes Boldvai Mártonnak erdélyi fejedelem Székelyhidi vágházának főkapitányának, mint jóakaró szomszéd vitéz uri barátunknak hamarsággal adassék.

Eredeti. *Erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. köt.*)

LXXV.

Fővezér tihajának. Anno 1664. 27. Maji. Albae etc.

Illustrissime domine nobis observandissime!

Diversae rerum angustiae urgent, ut identidem molestissimus litteris, tam excellentissimo Domino Supremo Vezerio, quam etiam Vestrae Dominationi sed debitum erga ottomannicam Portam obsequium a nobis exigit, ut non alium quempiam, sed excellentissimum Dominum Supremum Vezirium requiramus de omnibus negociis nostris, haec itaque Vestrae Dominationi tanquam amico nostro significare debuimus: Tributum octuaginta millium imperialium Regni Transylvaniae impositum per totum ferme annum úsque ad diem praesentem integrum colligere laboravimus sed (quemadmodum multis jam vicibus excellentissimo Domino Supremo Vezirio significavimus) praesidiarii Varadienses dimidiam ferme Regni Transylvaniae partem, ad arcem Varadiensem nunquam pertinentem, depopulati sunt, miseros rusticos captivarunt, spoliarunt et ultrodie similiter exercent, in cujus testimonium litteras Domini Kucsugh passae ante aliquot septimanus ad oppidum Deés missas in specie exhibere peterit noster Capitiha, Deés autem septemdecim milliaribus Varadino distat, nec unquam ad arcem Varadiensem pertinuit, dum itaque exiguam saltem Regni Transylvaniae partem, eamque desolatam manuteneanus, ex illa Regni parte (testamur Deum) integrum non potuimus congerere tributum, a vicinis Turcis quoque mutuam nunc non possumus habere pecuniam, sicut anno praeterito dederant illorumque auxilio completum erat tributum, videntes enim Regnum esse exhaustum, metuunt ne solvendo minime simus, inter tot difficultates sexaginta millia imperialium severis cum exactionibus lachrymisque miserorum congessimus; Vestram Dominationem magna cum confidentia rogantes, de relaxatione residuae partis coram excellentissimo Domino Vezerio intercedere velit, praedictam sexaginta millium imperialium summam statim transmitteriumus; si autem nulla erga afflictissimum hoc Regnum misericordia utetur sua Excellentia, ne longiorem moram in malam interpraetetur partem, ita enim Deus nobis

sit misericors, quod si integrum tributum colligere potuissemus, jam dudum transmisissemus. Rumores de apparatu et intentione Germanorum in dies augescunt, quo exitu experientia docebit. Generalis Zuza quid nobis scripserit Kapitihae inspecie transmisimus, ex ipso rem totam intelligere poterit, interim in omnes horas diligenter vigillabimus, quicquid certe cognoscere poterimus significare non praetermittemus. Castra quoque in campum educemus, absque mora quiquid potentissimi imperatoris nostri servitium et fidelitas a nobis exiguit facturi. De coetero Vestam Dominationem divinae commendamus protectioni; Albae Juliae 28. Maji 1664.

Illustrissiae Vestrae Dominationis amicus servire paratissimus.

Kivül: Fövezér tihajának küldött levél pariája, mely expediáltatott 28.. Maji 1664.

(Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő minutából.)

LXXVI.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, Isten nagyságodat szerelmesivel, szegény hazánk szerencséjére, sok esztendeig éltesse.

Nagyságodnak ez előtt harmad nappal irtam volt, hogy egy debreczeni ember jött vala ide, ki az Tiszán túli volt, az mely ember mondá, hogy palatinus uram Tokajban vagyon, azután hamar még meghozák szintén, hogy az Tiszán által hadak jöttek, magyar német hadak is, de az német had mennyi volt, nem tudhatám. Hanem Szathmárrúl német hadak magyar haddal együtt szombaton jöttek ki, és vasárnap estvére Gúthoz szállottak táborban, megegyezvén az Tiszán által jött hadakkal ott, és onnat éjfél után indultak meg, ment hétfőn Várad alá, és ziel Várad városára menvén, az várost felvertik, számtalan prédát nyertek, sok rabokat Bulakat mondják, hogy hoztak, és az várost megigették. Ide az szent-imrei biró bizonyoson izente, nekik emberek volt ott, az beszilte, hogy rettenetes sok prédát nyertek, ugyan azon ember együtt jütt ki Váradrúl az hadakkal, és az sok nyeresigeket látta, és

Pocsaj felé mentek, az mint ü mondá, ott költözödtek az elé, az beszilte, hogy egyszer magyar olyan nyereséggel régen nem járt mint most. Sok keresztyén rabokat szabaditottak, kik az várasban voltak. Barkóczi Sigmondot is elszabaditották, az mint az paraszt ember beszillé, mivel az pasa ..... Törökökben kik vesztek, és estek rabságra, még (ab)ban semmit nem tudok, hanem ma beküldök Váradra, meg tu(da)koztatom és nagyságodnak megirom. Kegyelmes uram jó nagyságodnak is vigyáztatni, vigyázatban lenni, ezeknek könnyü hadok vagyon, máson tanulni jobb, noha evel az nyert prédával viszsza megyen egyszer, ez én hitem.

Kegyelmes uram mégis nagyságodnak akarék irni, ez itt való német praesidium reánk jött vala tegnap, négy egész hópínzt kirnek tőlem, én nem tudom honnat adni, mert kapuszámadót egy falúrúl is nem hoznak bé, maga valóban fenyegetem öket, de Váradrúl az passa, és mostani helyben lévő kajmekána és az füvezér itt való jószágának gondviselője megparancsolták, hogy az ide való hódolt faluk ide ne adózzanak, szolgáljanak, csak levelem is ne hordozzák egy falubúl másban, melyet az szegínység örömest megfogad, mert magok futák az törököket.

Feles praesidiomot ha nagyságod ide nem küld, kikkel erövel, fegyverrel rajtok meg nem vétetjük, különben rajtok semmit nem vehetünk.

Az debreczeniek egy pínzt sem hoznak, levelemre még választ is nem irnak, egy keminy levelet is nagyságod reájok ennyi üdő alatt nem ira. Azok semmit nem adnak, és az német praesidiomnak, négy hópínzek külön még három hópínzek, az katonáknak különben nem lészen meg, hanem ha nagyságod küld. Az német praesidiumot minémü nehezen csendesitettük le, Isten tudja, egy egy tallért kivánván most menten minden persona, melynek eminnét amonnét minémü nehezen tettük szerit, azt nekik adtuk is; már csak addig várakoznak, mig nagyságodtúl az követek, avagy postájuk haza jü, továbbá nem várakoznak, nem szolgálnak, sőt most ugy tartják, hogy nagyságod nekik hópénzeket kiküldi.

Az élő Istenért kirem nagyságodat, hogy nagyságod küldjön négy holnapra való hópínzt nekik, mert ha nem küld

nagyságod, bizony minket itt mészárolnak fel ezek, az ki nagyobb, ez szép véghely is idegenekre kerül.

Az sok leveleket alattamban csak külön küldik nekik, im most is egyet nagyságodnak béküldtem, az minap is küldtem be egyet nekik szóló levelet, több is van itt: szánjon meg azirt nagyságod, ennyi itt való igaz hivei éjjeli nappali rettegésünket már vegye el rúllunk, hiszem csak egyet is annyi pínzen közülünk megkellene váltani. Nehezebb nincsen mint maga felekezetitül embernek félni, mint kebelében való kigyótúl.

Ha az itt való katonák kimennek, mihelyt tanálják ott kinn az felföldi katonák, megölik, mint most is az városban benn Diószegen, és két lovas katonáját nagyságodnak Molnár István nevüt levagdalták, itthon meghala. Ha bejü ember ez várban itt még annál inkább fili éjjel nappal az fizetetlen idegen nemzet közt, ki nem régen fizetetlensigirt nagyságodnak az várat megadák, bizony most megfizetetlen nem szolgálván, meg oda adják, áttúl filő, az honnét fizetnek nekik. Mert ezeket mind fizetíssel gratiával unszolják, én Isten elött oka ne legyek. Nagyságodnak im magam azirt irám meg magam, mert fizetetlen praesidiummal két császár végházai közt való végházat nem tarthatni, holott ez itt való praesidium csak hópínziből éli, sem szánt, sem kapál. Az katonákban sok dolmányát, fegyverit adta zálagban, bizony avval élnek.

Nagyságodtúl azért mint kegyelmes uramtúl már jó és kegyelmes választ várok az praesidium fizetése megküldése felől.

Ide magyar gyalog kellene kegyelmes uram, és olyan hiteles német had, kihez nagyságod bizhatnék és az nemes ország, hidje meg nagyságod, hogy soha ez tovább nem várja négy hóra való pínzit, hanem mig postájok meg jü: nagyságod kijövetele azért ha továbbra halad, nagyságod küldjön pinzt az itt való praesidiumnak.

Az Istenért kérem nagyságodat, hogy megbocsásson, hogy búsitom nagyságodat ezek hópínzekért, mert mikor osztáng felkonczolnak, akkor elhiszi nagyságod, az mint az minap is csak meg nem történék.

Ha nagyságod ide praesidiumat nem küld többet, kirül

nagyságodnak irtam eleget, és az praesidium fizetésit is meg nem küldi, csak lesz rosszúl az itt való állapotunk.

Kegyelmes uram immár levelem nagyságodnak megirtam volt, csak bé akartam pecsételni, hivatván az mely katonátúl el akartam Sebesvárig küldeni, és oda irtam a tiszteknek, hogy Sebesvárrúl küldjík el Kolosvárra Ébeni uram vagy Vír György uram kezihez, az katonák seregül jövének bé, és kérdém mit akarnak, azt mondák, hogy azírt jöttek ők fel, hogy mig az hadnagyok meg nem jünek nagyságodtúl hópinzekkel, addig itt várakoznak, de az nagyságod levelit addig ük nem viszik el, sem nem mennek az hová küldöm, mert ü nekik hópinzeket meg nem adták, nagyságod ha hópinzt nekik nem küld hadnagyoktól, ük mind elmennek az várbúl, itt fizetetlen nem szolgálnak, most minden szabad nyereségre megyen, mely ha ugy lészen, az német praesidiom is fílő, hogy azt miveli, és igy attúl fílő, hogy ez véghely az fizetetlenség miatt idegen kézre esik nekünk életünk elfogyásával, azírt veszedelmes állapotát ez véghelynek csak omlóvan látván nagyságod hivei veszedelmivel, szánja meg ez szíp véghelyet velünk együtt, és hópínzeket német magyar praesidiumnak küldje meg, ne idegenüljön el egy kevís pínznek meg nem adásáért ez szép végház édes hazánktúl, nagyságodtúl magunknak veszedelmivel. Hiszem látta nagyságod kapuszám adónak ki nem szedhetésínek eddig igaz okát, eddig miért múlt el. Hiszem ha nagyságod hópinzeket most . . . . nekik azután praesidiumat küldvén ide (ha ugy kelle lenni) tehát fegyverrel, erővel is ki kell szedni az szegínysígen az adót, ha nagyságod ugy parancsolja.

Ide kegyelmes uram egynéhán felől hozták, hogy Rákóczi László ott maradt Váradon, meglüttík, de nem igen adhattam hitelt neki. Az törökökben is kik vesztek, az magyarokban is még végire nem meheték, maga oda küldtem, de az belső várasban paraszt embert bé nem bocsáttak, csak temetík az elhullott török testeket. Olaszi mind megígett. Pintekhelyen mondják, hogy maradoztak házak meg, de még oda küldött emberem oda van, kitül bizonyost érthetnék.

Az minap is ki akart vala az német commendáns innét menni, hogy profontokat akara vala elfogni, akkor hogy egy

hópénzt adtam volt nekik, kit akkor nagyságodnak Poczaji uramtól megirtam volt, meg is izentem, de nagyságodtúl, még csak választ sem veheték akkor egyebet, hanem szóval izente Poczaji uramtúl, hogy két hét alatt nagyságod kijű ide, akkor elígazit minden itt való dolgot. Bizony ezután is ugy történhetik az dolog, menten ha fizetéseket nagyságod meg nem küldi. Ezek után legyen és maradjon Isten nagyságoddal. Datum ex Arce Székelyhidiensi 28. Maji Anno 1664.

Nagyságod alázatos szolgája

Boldvai Márton m. p.

P. S. Két kis szapuban zsendült cseresznyét küldtem kegyelmes uram aszonyunknak ű nagyságának, többet meg jobbat nem nem kaphattak.

Hogy katona el nem vitte ez levelem, paraszt embernek kellett gyalog elmenni vele Sebesvárig, azért késedelmeskedett levelem.

Kivülről : Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ű nagyságosnak, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. *Erd. Muz. (Gr. Kemény József erd. tört. eredeti lev. XIII. köt.)*

LXXVII.

Mi az hatalmas és győzhetlen török császár Várad végvárának és ahoz valjó végházainak, s abban lévjő hadainak főgondja viselője az tekéntetes nagyságos Kucsuk Mehemet passa. (Tugra)

Apafi Mihál Erdélországnak fejedelme köszenetjem ajánljom, adjon Istjen minden jót. Hatjalmas fővezér urunk ő nagysága parancsolatjában parancsolá, hogy kegyelmeddel együtt én is táborban menjek. Érkezvén az ű nagysága parancsolatja mihelt haza érkeztjem, itt való kajmékánjomtúl migyárást tudakoztjam, hogy hol lehet kegyelmed, az melre semmi vallást adni njem tudjot. Székelyhidi kapetának is leveljemet küldtjem, hogy tudósitson kegyelmed hol létje felől, az is semmi bizonos vállaszt adni njem tudott, azért im itt lévő böcsületes hivünket Alli ropaiját küldötjem kegyelmedhez posjtán, mentül

hamarább tudósitson kegyelmed mind hol létje felől mind indulássa felől, mennyire való hada lehet kegyelmednek, s azonban az Ollja (Oláh) országok is, hogy ha eljérkeztek-é az hadak vagy njem, melre lészen kegyelmednek is utja, hol egyezek meg, mindenekről kegyelmed büsségesen tudósitson bennünket mentül hamarab, mivelj hatjalmas fővezér arrúl is enj tölljem vállaszt vár mindenekrül, és mindenkor tudja kegyelmed jóakarója voltjam kegyelmednek, szok szot (sok sót) kenyeret öttjem kegyelmeddel, ennjek utjanna is egyik az másikukat njem kell elfelejtenek és az leveljem vivő embert nje késseltesse kegyelmed, hanjem mindenekrül tudósitson kegyelmed. Ezek utján Isten kegyelmeddel, in Várad die 5. Junii A. 1664.

Kivülről: Az tekéntetes és nagyságos Apafi Mihálnak Erdélországának fejedelmének Magyrországnak egy részének urának, nekem jóakaró szomszéd jóakarómnak adassék.

Eredeti erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. levelekben XIII. köt.*)

LXXVIII.

Isten éltesse és tartsa nagyságodat, tegye szerencséssé minden utaiban és jártaiban.

Továbbá csak ez felől kelleték nagyságodat levelem által megtalálnom az hatalmas budai vezérnek minden szolgálatjában levő csauz passa alázatos levelem által, im nagyságod eleiben menvén az hatalmas vezér agája, ugy mint Mustafa aga, régi örökös szolgája lévén nagyságodnak, értésére és tudtára jelentvén, hogy annak az megnevezett Mustafa agának jóakarattal légyen, mert mindenkor az hatalmas császár képihez őtet küldi, és igen jó értelmes és okos agája. Isten éltesse és tartsa nagyságodat sok esztendeig jó egészségben. Datum arce Érsek-Ujvár, die 7. Junii 1664. Idem qui supra.

Nagyságodnak alázatos jóakarója az budai vezér csauz passája

(P. H.) Hacsi Halil m. p.

Kivülről: Adassék ez levelem az tekintetes és nagyságos Erdélyországának fejedelmének Apafi Mihálynak ö nagyságának keziben hivén.

LXXIX.

Mi az hatjalmas és győzhetetlen török császárnak Várad végvárának és ahoz valló végházainak s abban lévjő hadainak főgondja viselője az tekintetes és nagyságos Kucsuk Mehemet passa.

Tugra.

Tekéntetes és nagyságos Apafi Mihál Erdélyországának fejedelme nekünk jóakarónk, küszönetünket ajánluk, adjon Isten minden jót. Az kegyelmed embere hozzánk érkezvén, megadjá az kegyelmed nekünk irt leveljét, mit irjon megértettük, hogy hatalmas fővezér urunk parancsolatja érkezett kegyelmedhez kopaczi passával együtt, melben parancsolja ü nagysága, hogy kegyelmed hadra menjen, minekünk is az egri passával együt elj kellessék mennünk s az oljáh Bogdánoknak is, kegyelmed engemet jólj esmer, két esztendig Erdélyben laktjam, az énj lovaim minden nap neregben, szablyám odjaljom vagyon, hatalmas császárunk szolgálatjára készen vagyok, lehet kegyelmednek hirévelj, az elj mult napakba hatalmas vezér parancsolatja érkezék hozám, másad napján feljköttjem, Ujvára mentjem, onnjet az felső bánnjavárasokra, otjan hatalmas császár ellenségével megharczoltjam, Isten engedelmébül többet kétezer ellenségnél szabla éllin általvetjem, mostan is készen vagyok, hanjem az vagyon hátra, hatalmas fővezér parancsolatját egy bizonos embertül kegyelmed mingyárást külgye elj, hogy miis lássuk, azomban magija mentül hamaráb indulon meg, hol egyezünk meg tudositson kegyelmed, Székelhidnál-é, Szakmarnálj-é, Tasnádnálj-é, az hul alkalmatosobnak ismeri kegyelmed, otjan légyen az megegyezés, minket is mentül hamaráb tudositson az füvezér urunk parancsolatját is eljküldvén, mivel ennjek is ü nagysága azt parancsolja, hogy kegyelmedhez küldi az parancsolatot, onnjét ide hozván felkellek, hanjem Isten engedelmébül mentül hamarább felkellen kegyelmed, mi is iten hadainkal készen vagyunk zaimjek ospaijaink mind velljek együt készen vadnak, hanjem kegyelmed is csak indulon, ez dologh késedel

met njem vár, hatalmas császárunk szolgálatja egy napal előb legyen. In Várad die 9. Junii Anno 1664.

Kivülről : Az tekéntetes és nagyságos Apafi Mihálnak Erdélyországának fejedelmének Magyarországának urának, Székelleknek Ispánnak, nekünk szomszéd jóakarónk adassék hamarsággal.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. köt*)

LXXX.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császár Várad végvárának és ahoz való végházainak s abban lévjő hadainak főgondja viselője az tekéntetes és nagyságos Kucsuk Mehemet passa,

Tugra.

Tekéntetes és nagyságos Apafi Mihál Erdélországának fejedelme, nekünk jóakarónk, köszönetünk ajánluk, agyon Isten minden jót.

Akarjám kegyelmednek értésére adnjom hatalmas fűvezér levele érkezzék hozám jó hirjelj; Istennek hálljá, hatalmas császárunk ellensége Isten akaratjábúl igen megveretetjet annira, hogy negyven ezer embernély szablja éllin által ment, csak az kinek az fejét elveték, minden ágyuit, porrát, gollóbisát, mindent valamint az szorusban volt, mindenestől azok ott maradjot, tőllök elj nertjék Isten hirévelj, hatalmas császár ellenségi igy járnak, vallamint szivünk kivánatja az dolog igy löt. Huszain passa ü nagysága is kegyelmedhez emberét kültje, melj emberelj, együtt én is váradi Memhet agját Memhet espayát elj küldötjem, agya Isten kegyelmedet tállja jó egészségben, kegyelmed már ennihászor irt még az elljött, hanjem vagy négy hónapal mostan már njem régen is, hogy táborban menjen, én is kegyelmedelj együtt táborjek leszünk, az üdő mentjen megyen, az tél is elj jön njem csak szóval kel halalmas császárnak szolgálni, hanjem cselekedetjel, kétezer is irtam kegyelmednek, hogy mentül hamaráb tudósitson mind indulássa fellől, mind peniglen utja merrje lészen s hol egyezünk meg, még eddig semmi vallaszom sem jövje, ha az ellött löt volnja indulása kegyelmednek jobb

lött volnja azért órrája talljám njem volt, hanjem mingyárást minden szándékárúl s akaratjárúl tudósitson kegyelmed indulása utja és megegyezésünk, holj lészen, az hatalmas vezér parancsolatát is bizonos emberétül ki külgye, azért az dologal kegyelmed nje késsék, mert szok szó s bal itélet vagyon kegyelmed feljől, errül is akarjám kegyelmedet tudósitani, im Székelyhidban, Szebesvárban kapetánokat kültek, vagyon-é kegyelmednek hirévelj nincsenj-é, mostanában Székelyhidrúl kikülvén katonákat huszonöt falunál többet felveret, szegénységnek buzájokat, ruhájokat mind eljvette Bodai (Boldvai) Rákóczitúl marat rókja, (róka) az te fejedre is azt akarja hozni, mit annjak az fejére hozot, iten az urak mind lábon vadnak, azt mongyák medig német lakot bennje, az falukon feléni kár s panasz njem volt, mostan hogy fedeljem részre vagyon, minden falujokat elrontják, azirt ezek az falusi emberekkel az füvezérhez mennjek s panaszolnak, én is ugy nehezen meg csendessitetjem üket, mivel kegyelmedel szok szót keneret (sót kenyeret) etjem s jóakaród vagyok meddig njem irok fellőlje, az füvezért ne büszitsék felőlle, azért ha kegyelmed akaratjával vagyon, ebbül sok rosz dolog következik, ha pedig hirévelj nincsen, az kapetánokat az várakban nje tartsa, mert veszedelmet hoznak az fejedre, ha meg nem zabolázod üket, mivel hatalmas császár földét adjót fizető jobbágyit pusztitá, én hitjem szerént irhatjom kegyelmednek, hogy hárjom vagy négy falu is pusztúl már elj mijattok, az melrül nekem is az füvezért kel megtalálnjom tisztem szerént, ha kegyelmed meg njem zabolázza üket. In Várad die 14. Junii Anno 1664.

Kivülről: Az tekéntetes és nagyságos Apafi Mihálnak, Erdélyországának fejedelmének Magyarországnak egyik részének urának, Székeleknak Ispánnak, nekem szomszéd jóakarómnak adassék.

Eredeti. *Erdélyi Muzeum.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. lev. XIII. kötet*)

LXXXI.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császár Várad végvárának, az ahoz valló végházainak és abban levjő hadainak

főgondja viselüje az tekéntetes és nagyságos Kácsuk Mehemet passa.

Tugra.

Te székelhidi kapetán hitlen hamis áruljó kurva vagy, téged ez mái napságtúl fogván bérekesztelek abban az várban, kémeket teszek, valakit kin kaphatjok mind levágatjom, meddig ellenség kezében volt az vár, adigh az szegénségnek semmi bántása njem volt, te hitetlen kutja az szegénséget rontjod pusztitod, tömlöczre hánatjod, szanczoltatjod, azt mondjod, hogy hatalmas császár igaz hivei vatjok s allatjomban minden ellenségének ellenségi, mingyárást az hatalmas császárnak értésére adjom s megirjom. Te még Rákóczitúl marat kutja vagy, annjak az fejét is megetjék, az mostani uradnak is az fejét, ha ebben mentjek elj, hamar megeszitek; hatalmas császár mekor tött tégedet magával osztozó társává, hogy az hatalmas császár országát rontjod, pusztitod már enehán nap huszonöt falunál töbet felveretél, biráјit tömlöczben hánod, hatalmas császár országát pusztitod, mellet mikor ellenség volt bennje szoha sem czeleketjek, az szegénséget nem rontják, azért azt gondolodjé olljan disznónak ezt elszenvedjik, mind az magad fejére és mind az országodra az urad fejére evelj veszedelmet hoz, meglátjod, hatalmas császár enj adjó fizetjő jobbágyit s faluit elpusztétotad, eddig elszenvetjük ezutján mi is gondot viselünk rullatjok. Isten vellünk. In Várad die 14. Junii Anno 1664.

P. S. Még adig az urad tekintettiért njem czeleketjem semmit, mindet eltűrtjem, azért ha ebben mégy elj, bizonos légy bennje, hogy büt hoz az fejedre.

Kivülről: Boldvai Mártjonak székelyhidi kapetának adasék.

Eredeti erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XIII. köt.*)

LXXXII.

a.)

Római császárnak szóló levél minutája. Albae 16. Junii 1664.

Sacratissima Imperatoria Majestas, Domine clementissime, benignissime!

Mandata Vestrae sacratissimae Majestatis excellentissimus dominus a Cop, reverendusque pater Dominus Martinus Kászonius in scriptis non pridem mihi transmiserant, quibus omni cum subjectione humillime intellectis, meumque ac istius Regni Transylvaniae statum quoniam praesens complecti videbatur negotium, Proceribus ejus ad octavam praesentis convocatis, ego pariter ac ipsi clementissimam Vestrae Majestatis affectionem ea qua par est reverentia venerantes, quiquid absque praesentissimo periculo, (etiam cum metu futuri) praestari potuit, promtissime per me et meos factum ex informatione praedictorum fidelium suorum Vestra Majestas intelliget; Ego afflictissimumque Transylvaniae Regnum magnam post Deum in Clementia Vestrae Majestatis spem collocamus, cujus ut omnes conatus ad totius Chrietianitatis (in eaque nostrum quoque) emolumentum divina felicitet bonitas eandem suplicibus fatigamus praecibus. Maneo de coetero Vestrae Sacratissimae Majestatis

obsequentissimus servus.

Datae in castris juxta oppidum Varadinum positis die 16. Junii 1664.

(Az erdélyi volt k. r. főkormányszék levéltárában levő minutából.)

b.)

Porcia fejedelemnek.

Excellentissime Princeps Domine mihi Colendissime.

Quales non pridem Sacratissima imperatoria Majestas litteras transmiserit, quae praeterea puncta per excellentissimum Dominum a Cop, reverendumque patrem Dominum Martinum Kaszonium eadem Imperatoria mihi proposuerit Majestas, Vestram excellentissimam Dominationem minime latere crediderim, recapitulatione quocirca rei posthabita (vel cum ingentis periculi formidine) ego simul ac Proceres totius Regni mandatis Suae Majestatis obsecundare studiumus, uti informatione praedictarum personarum in re praesenti interessatarum patebit. Vestram excellentissimam Dominationem summa cum confidentia rogatam volo, negocium, quod cum infallibili meo regnique exitio prodiret in propatulo, studeat in secreto reservari, sic enim Christianis serviendi deinceps quopue suppe-

teret facultas; Coram Sacratissima praeterea sua Majestate pro me afflictissimoque Transalvaniae Regno intercedere ne gravetur, intentos in negocia nostra Sua Majestas dignetur habere oculos, ne seu bello seu pace felicem praesentes rerum status sortientur exitum, Clementiae suae Majestatis, me et Regnum Transylvaniae expertes tradamur; Me quoque nullas serviendi gratificandique occasiones praetermissurum certo sibi persvadeat. Divinae interim Excellentissimam Vestram Dominationem commendans, maneo

Datae ejusdem Amicus et servitor paratissimus.

(Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő minutából,)

LXXXIII.

Török császárnak szólló levél, mely expediáltatott die 28. Junii 1664. Váradgyai táborból.

Hatalmas győzhetetlen császárunk, Isten hatalmasságod napjait sok ezerekké tegye, szélyes ez világon kiterjedett fényes birodalmának nyugodalmára.

Siralmas orczával kényszeríttetünk hatalmasságod áldott lábaihoz borúlnunk, jelentvén nyomorúságos állapotunkat. Ez előtt öt esztendővel vetett volt reánk akkori fővezér urunk ő nagysága nyolczvan ezer tallér adót az régi szokás kivül, mely noha igen terhes és nyomorúságos volt rajtunk, mindazáltal minden tehetségünkkel igyekeztünk volna hatalmasságod fényes tárházában esztendőnként bészolgáltatni, csak az ország, az mely akkor kezünknél volt, határival együtt maradhatott volna meg nálunk, de anak utánna Ali passa ő nagysága Váradot egy néhány tartományival tőlünk elvötte, noha midőn Váradot kezében vötte, hatalmasságod áldott fejére s az szent Mahumet profetára megesküdt, hogy az Váradhoz való jószágokon kivül semmit az muzulmán nemzet soha el nem foglal, ez sem lőn elég, hanem az váradi vitézek Erdélyországának felét elrabolták, pusztitották, foglalták, ma is az szegény embereket fenyegetik, üldözik, kergetik, annyira elpusztitották hatalmasságod őstől maradt adó fizető országát,

hogy kétszáz faluban sem maradt egy ember, magunk csak egynéhányan maradtunk hatalmasságod szegény őstől maradt hivei, az országnak jobb részét tőlünk elfoglalták, mégis az egész adót, mely velünk együtt azokra az tartományokra vettetett volt, rajtunk kivánják. Tudjuk hogy mind életünk halálunk, Isten után, hatalmasságod kezében vagyon, nincs hatalmasságodon kivül senki, az kihez folyamodjunk, megvalljuk Isten előtt s hatalmasságod előtt, soha annak az adónak megadására elégségesek nem vagyunk, ha hatalmasságod nem könnyebbiti terhünket. Esedezünk azért hatalmasságodnak igen alázatosan, tekintse Istent s nyomorult állapotunkat, paroncsolja meg az váradi vitézeknek, hogy az mely tartományokat tőlünk elfoglaltanak, hadjanak békét néki, szállitsa adónkat is oly állapotra, lehessünk elégségesek annak megadására, imádhassunk kicsintől fogva mindnyájan Istent hatalmasságod boldog hosszu szerencsés életiért.

Kivülről: 28. Junii Anno 1664. Váradjai táborból török császárnak küldött levél pariája.

Egykoru másolat. Erdélyi Muzeum. (*Gróf Kemény József Erdély tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

LXXXIV.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Isten nagyságodat szerelmesivel jó egészségben sok esztendeig maga dicsősségére éltesse és tartsa meg szegény hazánk szerencséjére.

Kegyelmes uram, Vir György uram az nagyságod credentionálisát az tanácsurakéval az országtúl arra rendeltetett főrendekével megadá, az mellett szóval való izenetit nagyságtoknak megmondá, Székelhid várának visszaadását parancsolván nagyságtok, melynek miért kell lenni azt nem kérdem, mert nagyságtok tudja annak fűokát, én penig nagyságodnak, az nemes országnak, valamit nagyságod nekem parancsol az nemes országgal, annak nekem engedelmeskednem kell. Keresztyének kezében adni, az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént kész vagyok és kész leszek az én ré-

szemre, de ennek ugy kellene lenni, hogy az hatalmas nemzet esziben ne venné, hogy nagyságod az nemes országgal per manus adattja vissza, hogy valami búja ebbül az országnak ne lenne; noha én Kucsuk passának eléggé világosan megirtam fenyegető leveleit, arra tett választételem mellett nagyságodnak ennehán izben beküldtem, most utolszor Ugra uramtól ugyan azt irtam néki, hogy ha ide hódoló falukat nem engedi hódolni ide, tehát ez következik levelembül nagyságod megláthat.

Immár térek arra, hogy ez dolgot, az várnak visszaadását, én az német praesidiummal semmiképen el nem merem kezdeni arrúl való tractát, mert mind az commendáns, kinek nagyságod nem irt, és az egész officerek nagyságodnak az egész német sereggel, erős hittel kötelesek, nagyságod sem az commendánsnak, sem az német praesidiumnak semmit nem irt ez dologrúl, hiteket, nagyságodhoz való kötelességeket fel nem szabaditotta, nekik azt meg kellett volna irni, és nagyságodhoz való kötelességeket felszabaditani hiteket, sőt hogy valami idegen dolog ne essék, nagyságodnak az nemes országnak ezeknek meg kell igírni, hogy ha ki bemegyen Erdélyben lakni, minthogy sokan félnek elhittem cselekedetekért, az olyanoknak nagyságod oda béfizetést ád, és az kúcsos várasok közéjek recipiállák, igy inkább megcsendesednek, magoknak mig szolgálhatnak fizetest igérvén nagyságod, igy talám idegen dologra annál inkább nem fakadnak ki, kitül Isten oltalmazza ez helyt.

Én penig (az mint felebb is irám) nagyságodnak, édes hazámnak engedelmes szolgája akarok lenni, leszek, az keresztyénségnek ebben engedni kész vagyok. Csak irjon nagyságod az commendánsnak, az egész német praesidiumnak, és hiteket és kötelességeket nagyságod szabaditsa fel, aval ugy kezdhetem el velek ez nagy dolgot. Én már életemre számot sem tartok, annál inkább valamim vagyon, de csak én cselekedhessem az nagyságod akaratát, ez tengeri háborúból az révpartra evezhetnék ki, édes felnevelő hazám nagyságod parancsolatára engedelmeskedéssel kell felvennem utolsó vénségemben való bujdosást, számkivetést, az kit eddig mind kerültem, és hogy édes hazám Erdély legyen koporsóm, az én

ennyi bujdosásomban is, én tovább nem mentem, hanem csak ha margoján laktam is, de ugyan erdélyi dicióban laktam, már most kell utolsó vinsigemben bujdosásra számkivetésre mennem, nagyságodért, édes hazamért más fala alatt meghalnom. Ha életem ez változásban megmarad is, valjon már ezen bujdosásomban nagyságod az nemes ország kegyelmessége én reám is kiáradhat-é, kirül nagyságodnak Vír György uramtúl szóval izentem nagyságod méltóságos tanácsinak, nagyságtokat kérem, szavát hallja meg, ő kegyelme által való alázato s könyörgésemet és az nagyságod kegyelmességit várnám magamra, magammal bujdosásra jutott feleségemmel és két ágon lévő gyermekimre.

Ha szabad kegyelmes uram előszámlálni, életem nekem is hazám mellett való szolgálatban mulék el, két császár közt való követség hordozásban száma nélkül, minden esztendőben inkább egyszer kétszer pogánok közé való küldésben, mely lett az országtúl akkori fejedelem urunkért; ha többet nem számitok elő is, életem koczkára vetvén, sok ezer keresztyén népért. Amaz Herodesnél kegyetlenebb Szeidi passához való küldésem, menésem életem koczkára vetvén, marasztám akkor meg sok ezer Isten népinek életeket, rabságra való vitetéseket, egész Biharvármegyében hat hétig életemre nem tartván számot. Annak utána fizetett szolga nem lévén, nekem csak közöm annyi lévén akkor az mennyi Erdélyben egyik nemes embernek, mégis tempore obsidionis Váradban bémentem jó vitéz fiamnak és öcsémnek csak kezeket fogva mentem bé Váradban, onnat is mikor az ellenség elérkezett, akkor azok közt küldtek ki palatinus uramhoz segitségért, benn maradván szegény fiam az öcsémmel az várban, ott mint szolgáltak, pogánok miatt rajtok esett sebek bizonyságot tesznek, de nem állhatván ellenek az pogányoknak nagy erejeknek, meg kellett nekik adni, és Váraddal mindenünk elveszett.

Most adott vala nagyságod keneret kezemben, ez bajos gondos tisztre küldvén nagyságod, melyet soha sem nem kértem, sem nem kévántam, mely miatt ha életem meg tanál maradni is, nekem még ujabb bujdosásra kell számkivetésre mennem nagyságod hazám parancsolatábúl. Az én hazámért szolgálatomat és fiamnak, szerelmes öcsémnek vérekkel szol-

gált hűségeket, az mostani haszontalan de hűséges szolgálatomat is tekintse meg nagyságod az nemes országgal, azt is, hogy vinsigemben nagyságtokért kell bujdosó lennem, édes hazámtúl búcsút vennem. Ily véletlen esetemben könyörüljön meg rajtam, szánjon meg, mutassa féjedelmi kegyelmességit nagyságod hozzám az nemes országgal, magamhoz, gyermekimhez holtom után, melyet hogy tapasztalják, had lássam, ha életem itt fogy el is, várom ebbül nagyságod kegyelmességit.

Minthogy hazámért, nagyságodért kell idegenek közé mennem, nagyságodat az méltóságos tanácsurakat, az nemes országot kérem azon is, hogy irjon ilyen szegény bujdosásra menő, és magáért exiliumban küldött tagja, szolgája mellett császár ő felséginek és az ő felsége tanácsinak, Kob uramnak, ő nagysága, hogy lenne egész contentatióm nekem is már Magyarországban ő felsége birodalmában, ha már hazámban nem lakhatom. Az szőlősi harminczadot filialisával conferálná nékem két ágon lévő maradékimnak, feleségemnek, cum jure regio. Ismét Ugocsa vármegyének minden féle dézmáját, noha az leleszi prepostё az, de erről contentálnák másbúl az papokat, és falut is ott Szathmár körül, az hol laknám, bizony nagyságtok egy irásával, intercessiójával császár ő felsége előtt Kob uram által nagyságod ezt megszerezheti. Hiszem nem gonoszságomért üzetem hazámbúl bujdosásra, hanem nagyságodért, édes hazámért jámbor hűséges szolgálatomért; nagyságod cselekedjék már ebbül velem irgalmasságot és igaszságot, nám valamit nagyságod reám vetett, engedelmességgel szenvedem el, mind üldözést, mind penig halált, nagyságod parancsolatában tartom magam.

Vir György uramtúl izentem szóval. Hosszas irásomrúl nagyságod kérem megbocsásson. Jó és kegyelmes választ várok nagyságodtúl.

Az ur Isten nagyságodat éltesse jó egészségben, sok esztendeig tartsa meg. Datum ex Confinio Székelhid, die 28. Junii Anno 1664.

Nagyságod alázatos szolgája mig él Boldvai Márton.

Kivülröl: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának nékem kegyelmes uramnak.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

LXXXV.

Fővezérnek szóló levél. Expedita Albae 29. Junii 1664.

Excellentissime Domine, nobis gratiosissime.

Internus ejusdem Excellentiae Vestrae egregius T. T. amicus noster per nonnullos dies hic apud nos moram trahere coactus est, mandato enim Vestrae Excellentiae in omnibus obsequi volentes, in praesentia ipsius*) laboravimus, tam tributum quanto citius transmittere, quam etiam ad bellum nos movere, de utroque itaque negocio Vestram Excellentiam certificare necessarium duximus. Tributum per acerbissimas exactiones a miserrimis Potentissimi Imperatoris subditis potiori ex parte exegimus, sed integrum colligere necdum potuimus, interim longiorem rei dilationem praecavere volentes, summam quae parata est per certum legatum nostrum ad potentissimum imperatorem transmittere non differrimus, hominem Excellentiae vestrae qui ad sollicitandum tributum huc expeditus erat una cum legato nostro jam expedivimus, ut pecuniam quae parata est, abducant. Residuam quoque tributi partem per celeres tabellarios transmittere volumus, quam fatemur, ex hoc regno minime paratam habemus, verum ex finitimis potentissimi Imperatoris fortaliciis, mutuam cogimur ab amicis accipere pecuniam, sicut anno proxime praeterito, ipsorum auxilio potuimus integrum persolvere tributum. Ad bellum autem juxta mandatum Vestrae Excellentiae, hujus Regni milites convocavimus, omnique cum apparatu jam iter continuaremus, saltem hostium congregatio et intentio nos ne impedirent, sed illi magno numero et cum apparatu tormentorum a regni Transylvaniae limitibus non procul absunt, non tantum verbis minantur verum hostilem quoque irruptionem jam fecerunt in quasdam Transylvaniae Regiones, nec dubitamus et plura . . . . nostra prohibiti fuissent, quod Excellentia Vestra ex aliorum etiam informationibus procul dubio intelligere potest, nos quidem si Excellentia Vestra jusserit, exire parati sumus, saltem ne imputetur nobis, si hostis Transylvaniam ingressus, eam

*) Az ipsius a kihuzott „Domini internuncii helyett iratott.“

occupaverit. Quae omnia jam in alijs quoque litteris Excellentiae Vestrae significavimus, a dispositione ejus pendentes in omnibus rebus nostris, eandem quam diutissime felice valere desideramus. Ex Castris ad Varadgya positis Die etc.

Excellentiae Vestrae obsequentissimus servus.

Kivül: Fővezérnek küldött levélnek párja, melyet az adóért jött török követ vitt el piheni táborból.

(*Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő minutából.*)

LXXXVI.

Hatalmas győzhetetlen császárunk, Isten hatalmasságod napjait sok ezerekké tegye, széles ez világra kiterjedett fényes birodalminak nyugodalmára.

Siralmas orczával kénszeríttetünk hatalmasságod áldott lábaihoz borulnunk, jelentvén nyomoruságos állapotunkat. Ez előtt öt esztendővel vetett volt ránk akkori fővezér urunk ő nagysága nyolczvan ezer tallér adót az régi szokás kivül, mely noha igen terhes és nyomoruságos volt rajtunk, mindazáltal minden tehetségünkkel igyekeztünk volna hatalmasságod fényes tárházában esztendőnként beszolgáltatni, csak az ország az mely kezünknél volt, határival együtt maradhatott volna meg nálunk, de annakutána Ali passa ő nagysága Váradot egy néhány tartományival tőlünk elvött, noha midőn Váradot kezében vötte, hatalmasságod áldott fejére s az szent Mahumet profetára megesküdt, hogy az Váradhoz való jószágokon kivül semmit is muzulmán nemzet soha el nem foglal, ez sem lőn elég, hanem az váradi vitézek Erdélyországának felét elrablották, pusztitották, foglalták s ma is az szegény embereket fenyegetik, üldözik, kergetik, annyira elpusztitották hatalmasságod östől maradt adó fizető országát, hogy kétszáz faluban sem maradott egy ember, magunk csak egy néhányan maradtunk hatalmasságod szegény őstől maradt hivei, az országnak jobb részit tőlünk elfoglalták, még is az egész adót, mely velünk együtt azokra az tartományokra vettetett volt, rajtunk kivánják. Tudjuk, hogy mind életünk, halálunk Isten után hatalmasságod kezeiben vagyon, nincs hatalmassá-

godon kivül senki is, az kihez folyamodjunk, megvalljuk Isten előtt és hatalmasságod előtt, soha annak az adónak megadására elégségesek nem vagyunk, ha hatalmasságod nem könnybebiti terhünket. Mindezekről fővezér urunkat is megtaláltuk alázatosan. Most valaminek szerit tehettük testig lelkig elékerestük, s azzal is hatalmaságodhoz való hűségünket meg akarván mutatni, béküldtük. Esedezünk azért hatalmasságodnak igen alázatosan, tekintse Istent, s nyomorult állapotunkat s parancsolja meg váradi vitézeknek, hogy az mely tartományokat tőlünk elfoglaltanak, hadjanak békét néki, szállitsa adónkat is oly állapotra, lehessünk elégségesek annak megadására, imádhassunk kicsintől fogva mindnyájan Istent hatalmasságod boldog hosszú szerencsés életiért. Mert hatalmasságod áldott lábai alatt vagyunk, valamit cselekszik velünk, de soha ezt az adót el nem birjuk, holott az országnak nagyobb részét Ali passa hitlevele ellen elfoglalták tőlünk. Hatalmasságod kegyelmes válaszát alázatosan várjuk. Iratott alvinczi mezőben lévő táborban. Szent-Jakab havának harmadik napján. Ezer hatszáz hatvannégy esztendőben.

Hatalmasságodnak alázatos engedelmes hive

Apafi Mihály m. p.

Kivülről: Török császárnak szóló levélnek pariája.

Egykoru más. Apafi saját kezü aláirásával. (*Erd. Muz. g. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. kötet.)*

LXXXVII.

Interpretatio litterarum Turcicarum supremi Vesirii ad Illustrissimum Principem Transylvaniae dominum Michael (igy) Apafi.

Post salutationom et oblationem amoris et benevolentiae nostrae, dillecte nobis, significamus quod ad nos missas vestras litteras accepimus et quidquid scriptum fuit in illis bene intelleximus, in quibus scribitis inimici exercitus in illas partes congregari, et quod propterea vos etiam omni cura et dilegentia, etiam apparatu exerciti (igy) Regnum illud custodire debere; nos quoque gratia excelsi Dei obsessam arcem

erruptione accepimus, et preter spem nostram (laus sit excelso Deo) magnus numerus Germanorum gladio periit, ideo Deo adjuvante non habemus amplius occasionem hic morandi, sed post hac iter capiemus versus illas partes, et pro certo debetis nos expectare, quia pro certo in illas partes venturi sumus, et post hac per litteris (igy) nostris significabimus vobis quid debetis facere et secundum illas dirigebitis vos.

Interim tamen manebitis in Transylvania, et omni debita cura et diligentia curabitis custodire Regnum illud, Deo adjuvante nos quoque post haec non multum hic manebimus, sed illuc pervenire curabimus, et secundum ocassionem rerum quid agendum sit vobis per litteras nostras vobis significabimus, et jubebimus, modo autem vigilabitis bene in custodiam Regni Transylvaniae; Deo favente post hac inimicus non poterit exercitum mittere, in partes illas tamen permanebitis in Transylvania usque adventum nostrum in illas partes, sit pax obedientibus preceptis Dei.

A Castris sub nova Arce positis.

Kivülről : Fővezér levelének forditása, melyet az csauz passa hozott Kocsárdi táborra die 11. Julii 1664.

(*Erd. Muz. gr. Kemény József, Erd. tört. ered. lev. XII. kötet.*)

NB. Török papirra, török szolgálatbeli keresztyén tolmács, de nem magyar ember, valószinüն Panajoth irása.

LXXXVIII.

a.)

Fövezérnek szólló levél.

Expedita Anno 1664. 19. Julii ex castris juxta Kecze positis.

Excellentissime Domine nobis gratiosissime.

Legatus Excellentiae Vestrae Deo favente incolumis ad nos penetrans, litteras nobis missas exhibuit, ex quibus cum gaudio intelligimus potentissimi Imperatoris exercitus contra hostes feliciter triumphasse. Nos iuxta mandatum Excellentiae Vestrae Castra Claudiopolim versus movimus, contra hostesque apertis vigillabimus oculis. Munusculum praeterea exiguum Vestrae Excellentiae transmissimus, quod in tanta Regni Tran-

sylvaniae desolatione praestari potuit, deinceps quoque in omnibus occasionibus servire paratissimi. De caetero Excellentiam Vestram divinae commendamus protectioni. Datum ex Castris in ripa fluvii Marusii, juxta pagum Kecze positis die etc. Excellentiae Vestrae obsequentissimus servus.

b.)

Panajoth. Illustrissime domine, amice observandissime. Non immemores amicitiae Vestrae Dominationis voluimus praesentibus litteris salutare optantes felices Vestrae Dominationi successus, nos quidem per Dei gratiam valemus, sed non paucas ab hoste molestias sustinentes, interim contra intentionem eorum omni vigillabimus diligentia. Munusculum Vestrae Dominationi transmisimus, deinceps quoque in omnibus rebus gratificaturi, rogamus Vestram Dominationem, ut negotiorum nostrorum apud eos, quorum interest, sit promotor, de omnibusque rebus certificet. Deus Vestram Dominationem diu incolumem conservet.

Az felső forma, Datum. etc.

Illusrissimae Dominationis Vestrae

amicus benevolus.

Kivülről: Az fővezérnek és csauz passának, kihajának, Panajotnak szóló leveleknek páriája, melyet az fővezér csauza vitt el az keczei mezőről.

Eredeti fogalmazvány. *Erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

LXXXIX.

Fővezérnek. Expedita 25. Julii ex Castris ad Kecze. Anno. 1664.

Excellentissime Domine mihi gratiosissime!

Ingenti cum animi angore cogor praesentibus litteris Vestram Excellentiam requirere, septimana proxime praeterita Germani unacum sociis Hungaris irruptione in Transylvaniam facta circa Civitatem Kolozsvár magnam Transylvaniae regionem depopulati sunt, ante quinque autem dies praesidiarii

quoque varadienses plane in vicinia civitatis Kolozsvár invadentes pagum Kajántó, miseros rusticos potentissimi imperatoris tributorios in captivitatem abduxerunt, nec his contentis, dum per quosdam milites meos Kolozsvarienses fuissent moniti, ut miseros rusticos dimittant, non paucos ex militibus meis occiderunt. Ego fateor Excellentissime Domine . . . me nescire quid opus sit facto, si ex una parte Germani, ex altera parte potentissimi imperatoris milites devastant regnum, omnes rusticos, imo totum regnum perire necesse est. Vestram itaque Excellentiam obtestor per Deum, facti hujus patratores inultos ne sinat, prohibeat tales excursiones, quod si excellentia Vestra clementer facere noluerit, demississime significare cogor, ne mihi imputetur, si totum regnum peribit et devastabitur. Benignissimam Vestrae Excellentiae resolutionem cum effectu humillime praestolamur. Datae etc.

Kivül: Fővezérnek szóló levél pariája, melyet 25. Julii Anno 1664. az keczei táborból vittek el.

(*Az erdélyi volt kir. főkormányszék levélsárában levő minutából.*)

XC.

Illustrissime Domine Comes Pater nobis observande.

Az elmult napokban érkezvén postánk az fővezértől, ki micsodás hirekkel jött, akarók kegyelmednek értésére adni. Irja az fővezér, hogy Szent-Grótnál az Rába vize mellett vagyon mostan, ott pusztittat, raboltat. Az posta is beszéli, hogy az német is igen gyül túl az vizen, még által nem mehetett az vezér az Rába vizén, az táborra penig két s három ezeren mehetni, kevesebb el nem mehet. Ha mi oly hirei vadnak kegyelmednek, ne neheztelljen tudósitani bennünket. Tartsa meg Isten kegyelmedet sokáig jó egészségben. Datum in castello nostro Radnoth die 18. Augusti Anno 1664.

Illustrissimae Dominationis Vestrae filius benevolus.

Apafi Mihály m. p.

Kivülről: Illustrissimo Domino Comiti Francisco Redei de Kis Rede, perpetuo ac Supremo Comiti Comitatus Marmarosiensis etc. Domino et tanquam Patri nobis observandi.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered lev- XIII. kötet.*)

XCI.

Mi az hatjalmas győzhetetlen török császár Várad vég várának és ahoz való végházainak s abban lévjő hadainak fő gondja viselője az tekéntetes és nagyságos Kucsuk Mehemet passa.

Tugra.

Szomszéd jóakarjom székelhidi kapetán, köszönetjem ajánljom agyon Isten minden jót, szomszéd jóakarjom meghozák az kegyelmed levellét, hogy azutján az vár előtt njem bocsátotad azt igen jólj czelekedte kegyelmed igen nagy kedvet találtjál, mind azon áltjal . . . . . kellet volnja lütetni kegyelmednek, de ha njem lőt, az had járjon, mi is Istennek hálljá hatalmas császár egyességében békévelj vagyunk mind az hadakkal készen, csak vártuk hogy ha vagy Székelhidnak vagy Szent-Jóbnak valamit akarnak gyallog lovas hadakkal reájok mennek. Istennek hálją hatalmas császár egészségében hadunk elleg, nehezen tarthatjom üket, magjam minden nap az kapuban üllök, nehezen tarhatjom üket, azért kegyelmed semmit is nje gondolkozék ha olj dolog lene is, hozájok lütessen mi is itten mindenkor készen vagyunk, ellenségének ellensége légyen kegyelmed, semmit se gondolkozzék, mert ezeknek itt való járásoknak okja az, hogy hatjalmas császárunk odja fel az ellenséget igen megvertje, Batjánit levágták, Zennt elfogták, egy német Gorróffat az ki közzülök fü volt, Istennek hálá az német hadakban semmi is el njem szalladot, ezek mostan hogy igy járnak . . . . . hatalmas füvezérünk jannok (Zannok?) allá furdult, Esztergomnál őrizőnek babellonyai béket Hussain passát, azonkivül elég őrizőt hot az mel felé kelletik arra furdulnak, ü nagysága füvezér levelében is meg irtja, hogy az fejedelmének ü nagyságának is megirjam az ü nagysága gyüzedelmét, mivelj hatjalmas császár hivje, az is örülni fogj rajtja, én is ü nagyságának az fejedelemnek meg irtjam együtt az magyar követül elj kültjem, azirt elhiszem ün is ürülni fog rajtja, ennjek utjánna is az mi hirt érthet kegyelmed mentül hamarább tudósitson. Semmit se gondolkozék kegyelmed hatalmas császárunk egészségében hadunk elleg, az al-

kalmatosság is megtanit; ezek utján Isten kegyelmeddel. In Várad die 28. Augusti Anno 1664.

Kivülről: Székelyhidi kapetának nemzetes Boldvai Mártonnak njekem szomszéd jóakarjomnak adassék hamarsággal,

Eredeti erd. Muzeum. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. kötet*)

XCII.

Mi az hatalmas és győzhetetlen császárnak vég Eger várának, Tisza és Duna között való helyek és hadainak gondviselő ura és parancsolója, tekintetes és nagyságos vitézlő Halil passa.

Hozzánk illendő tisztességes dolgokban való szolgálatunk ajánlása után Isten nagyságodat éltesse jó egészségben és szerencséltesse kivánjuk.

Nagyságodat, mint böcsületes uri jó barátunkat ez böcsületes levelünk által találtuk meg, és akarók látogatni, mint hogy legyen nagyságod jó uri fejedelmi tiszti és egészsége; most mi Istennek hála egészségben vagyunk. Nagyságod uri jóakarónk, hogy ha nagyságod hirök felől tudós kivánna lenni, hála Istennek fővezér urunk ő hatalma szeremi bodiani, nodredi és több oszágokat elrabolván és az ellenséggel megütközvén, három helyen Isten segitségéből meggyőzvén álgyujokat elnyervén, és országokat elrabolván, visszatért és Esztergomhoz jött, ezen kivül az ninivei basa és babiloni basa hetven ezer néppel Budára érközött. Hála Istennek, mely igy levén hirünk esék, hogy Barkóczi és Pető Zsigmond némely csavargó ellenséggel ez vármegyéből az Tiszán által költözött Erdélyre és Váradra való szándékival, az melyet mi megértvén, mindjárást sietséggel fővezér urunknak postán leveleket küldtünk és hisszük Istent, öt hat napig ő hatalma negyven ötven ezer népet tatárral együtt, velünk együtt az Tiszán Erdélyre szándékot tött ellenség után küld és Isten segitségéből öt hat napig mi is innen hátul utánok érközünk, és ellenségünkön boszúnkat megálljuk. Azért nagyságos uri jóakarónk nagyságod az részről magát hüségesen viselvén váradi Memhet basa mi jóakarónkkal Isten segitségéből ránk

törő ellenségünkön győzedelmet veszünk. Nagyságod szivében bátor légyen félelem és kétség nélkül, fejedelmi képpen magát forgatván Isten segitségéből mi is rövid nap mulván elérkezünk. Ezök után Isten éltesse nagyságodat jó egészségben és fejedelmi tisztit nevelje és szerencséltesse. Iratott vég Egervárában éjjel die 29. Augusti 1664.

Nagyságodnak uri jóakarója hüséggel szolgál

Idem qui supra.

P. S. Nagyságod megbocsásson, mert e levél sietséggel iratott.

P. S. Nagyságos ur, jóakarónk! bizonyosan hirt vettünk, hogy ez darab földön a kálvinista valláson levők nagyságodat éjjel nappal várják, mivel itt az papistákkal immár viaskodások is volt. Azért nagyságod is uri jóakarónk nagyságod is igyekezzék, egy nappal elébb az országot nagyságod birta vala ugy-é?

Kivül: Döbröczöni biró ha fejöd, életöd szereted, éjjel nappal sietséggel az erdélyi fejedelemnek vitessed; mert ha elvész elhid akkor magad, egész Döbröczön városa elraboltatik, ugy nyisd fel a szömödet.

Külczim: Az tekintetes és nagyságos Apafi Mihálynak, Erdélyország fejedelmének, az Székelyök Ispánjának nekünk nagyságos uri jóakarónknak adassék ez levelünk böcsülettel.

(Eredetije az erdélyi volt kir. főkozmányszék levéltárában.)

XCIII.

Tekintetes, nagyságos Apafi Mihály Erdélyországnak fejedelme Isten nagyságodat sok esztendeig boldog szerencsés hosszu élettel áldja meg, szübül kivánom.

Nagyságodat igen alázatosan kérem, ottjan Dobokavármegyén két falum vagyon, a mely ugyan az mint értjem nagys. . . . de egy Pánczélcseh, másik Ördők fala; azt nagyságod jólj tudja, azokat nekjen hatalmas császár atja, énj eten hatalmas császáruk várában czaus passa vagyok, husz-huszonöt lovat kelj tartjom rablássában njem györgödöm s pusztulásában, hanjem inkább, hogy ipüljne azt akarjam. Nagyságodat azért szeretettel kérem, tiszttartóinak parancsolla

meg, hogy nje ellenzék bejöjetöket, énj veljem künnjen megalkhatnak, micsoda ember vagyok, az nagyságod szolgái megtudják mondani, az ennémet adják meg, az nagyságodét is a mivelj tartoznak, lakjanak békivelj földökön; ha pedig hódolni njem akarnak s jüni kételen másképen kell hozzájok nyülnojm. Ezek utján Isten sok jokkal áldja meg nagyságodat. Datum in Várad'die ultima Augusti. Anno 1664.

Nagyságodnak szeretettel szolgál Váradon

Csausz pasa Pellovan bék. m, p.

Külczim: Tekintetes és nagyságos Apafi Mikálynak, Erdélyországnak fejedelmének, Székelyeknek Ispánjának Erdélyországnak és részének urának, nekem uramnak adassék.

(Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő eredetiből.)

XCIV.

a).

Baló László uramnak szóló levél minutája. Expedita Anno 1664. die 6. Septembris.

Generose etc. Székely István által lött hüséged tudósitását kegyelmesen vettük, ennekutána is bennünket mindenekről tudósitani igyekezzék, az mennyire az alkalmatosság engedi. Igen szorgalmatosan reá vigyázzon hüséged az két fél között lévő tractára, ha szintén az római császár embere titkolná is annak conditióit hüségedtől, mégis jelentse néki, ugy gondolkozzanak, hogy ha az mostani rendkivül való adónak leszállitása és az erdélyi határnak illendő eligazitása nélkül igyekeznek békességet csinálni, bizonyoson megcsalják magokot, mert ha szintén bennünköt Erdélyt nem respectálnak is, Erdély nélkül soha békességek nem lehet, holott ez mostani iga alatt csalhatatlanúl elvész Erdély; ez elveszvén, elvész Magyarország s a többi is. Az hüséged intimatiója szerént Szilvási uramnak is adtunk világos instructiót, Istenre bizván annak boldogitását. Vagyon nagy búsúlásunk Kucsuk passa tiszte alatt lévőktől, és az jeneiektől is, mert az kajantóiaknak elrablások után im az minap Halmágyot más két faluval együtt rablák el, s több sok helyekre is fenyegetőznek,

sőt Paskó uramat küldték volt Váradra, az által világoson megizente Kucsuk, hogy Thordát, Kolost is elfoglalja, mert az tefterben nekik adták, mely igen ellenkezzék az ilyen dolog az Ali passa hitlevelével, annak continentiáját .... tudván általláthatja, lehetetlenség is elszenvedni, hanem ha nékik akarják engedni Erdélyt egészen, s magunk kimegyünk mindnyájan belőle, ilyen nagy októl kényszerittetvén. Zaránd vármegye felé az magunk régi dragonyinkot küldtük alá több hadakkal, Kolozsvárhoz más rendbeli hadakat, őrizkedni akarván attól az kitől oltalmat várnánk, de tudjuk ha szerét teheti, ennek alkalmatosságával is tökélletlenkedik Kucsug passa ellenünk.

Hihető azzal kezd vádolni, hogy német hadakkal akarjuk megrakni az országot, valamihelyt meghallja, hogy Zaránd vármegyében vadnak dragonink; azért az egész dolgot hüséged az kiknek illik jelentse meg, s előzze meg azt az patvarkodást, azt is megtiltotta minden tartományokban, hogy egy szem gabonát se adjanak Székelhidra, javallja azt, hogy hatalmas császárunk számára megoltalmazzuk Székelhidat elljenek, ... benne kényszerittetett az ott való kapitán is az birákat bévitetni az szófogadatlanságért, ezért is éktelenül morgott Kucsug mind izenetében mind levelében, nem kétljük ott is vádolni fog, hüséged az kiknek illik idején jelentse meg, ha Székelhidban az élés vitel és egyéb szükséges dolgok megtiltatnak, nekünk ne tulajdonittassék, ha az benne lévők más gazdát keresnek, megválik azokkal Kucsug mint alkuszik. Im az tihajának és az jancsár agának egy-egy paripát küldtünk, köszöntő leveleket is irván nekik, hüséged levelünket adja meg, megjelentvén ezután is jóakaratunkat fogják experiálni, csak szivesen igyekezzenek dolgainkban. Cui de reliquo etc.

b.)

Jancsár agának szóló levél minutája.

Tekintetes nagyságos Muharim agája T. T. nekünk régi meghitt jóakaró vitéz ur barátunk; Isten kegyelmedet sok esztendőkig éltesse hatalmas császárunk szolgálatjára.

Nem kicsin örömmel értettük kegyelmed uj állapotját, melyben hogy Isten sok esztendőkig éltesse s szerencséjét is

nevelje kévánjuk. Akarván nevünköt kegyelmednek eszében juttatni, küldtük ez köszöntő barátságos levelünköt. Annak felette előbbi igéretünk szerént egy paripát is, melyen szerencsésen járhassék kévánjuk. Ennek utána is mindenkor ismerjen jóakarójának, valamire Isten segit kegyelmednek kedveskedni el nem mulatjuk. Istennek gondviselése alá ajánljuk kegyelmedet. Költ etc.

c.)

Tihajának szóló levél minutája.

Tekintetes nagyságos tihaja, nekünk vitéz urbarátunk, Isten kegyelmednek napjait sok ezerekké tegye dolgait boldogitsa.

Akarók kegyelmedet mint jóakaró ur barátunkat köszönteni ez levelünkkel barátságosan, kévánván Istentől, találja szerencsés órában. Annak felette egy paripát is küldtünk kegyelmednek, vegye jó neven tőlünk, ennek utána is kedveskedni el nem mulatjuk. Vadnak némely búsúlásink, melyeket itt való emberünktől kegyelmed világosban megérthet, kérjük bizodalmasan azoknak megorvoslásában legyen jóakarattal. Ezeknek utána Istennek gondv. etc.

d.)

Panajotnak szóló levél minutája.

Illustrtssime Domine amice nobis observandissime etc.

A militibus Varadiensibus et Jeneiensibus continuas rustici Transylvanici dietim patiuntur excursiones, qua de re iteratis vicibus per nos requisitus Kucsug passa mellitis quamvis interdum responderit verbis, sed facta eius fuerunt et sunt semper contraria, jam nunc coacti sumus milites Germanos, quos pro custodia corporis nostri ab antiquo aluimus, cum aliis militibus Hungaris in confinia collocare ad arcendas depopulationes miserorum rusticorum, nec dubitamus Domino Kucsug hoc non satis placere, quod sui forsitan pro voto non poterunt grassari, rogamus Vestram Dominatiunem, re sic intellecta, si aliquid novi de nobis scripserit, praeoccupet eum non vera scribentem, nos quoque experietur in omnibus occasionibus amicum suum. Cui felicem vitam precamur. Datum etc.

Kivülről: Székely István által fővezérhez küldött levelek párja, minutája.

Balásfalva 1664.

Erd. Muz. (*Gr. Kem. Józs. Erd. tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

XCV.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, Isten nagyságodat minden dolgaiban boldogitsa, szivből kévánom.

Isten kegyelmességiből immár kegyelmes uram megindultam, utban vagyok, az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént, nem gondolván az pénznek nem egészen való kitöltésével, hogy abból is az nagyságod kegyelmes parancsolatjának engedelmes lehessek, bizván az nagyságod kegyelmes assecuratiójához, hogy nagyságod az hátra maradott részét mentest utánam küldi fogyatkozás nélkül, mely felől nagyságodat alázatosan kérem meg ne fogyatkozzam, hogy mind szegény hazánk, nagyságod és én is több veszedelemben ne forogjunk; itt kegyelmes uram felvetvén Budai Péter urammal, öszsze computálván mind, mind az kit hozott, jó pénzt s mind penig pótura pénzt, kit az vajdához viszen tallérért, ha kezemhez veszem azt is, leszen mindenestől fogva 77,000 hetvenhét ezer, még az nyolczvan ezer tallérnak 3000 tallér héja, ugy leszen az 80,000 tallér. Az régi szokás szerént 6. diván ülő vezérnek, mindenik vezérnek, jár 200 tallér, az teszen 1200 tallért, s két-két kupa mindeniknek, az teftedárnak az szerént 200 tallér, s két kupa, az kapukra mindenkor 200 tallér ment az tefter szerént, az én itéletem szerint most a kajmekámnak kellene 500 tallér. Immár az nagyságod kegyelmessége az minf megirta, hogy készit, az pénz olvasónak az hasznadarnak kellene 100 tallér, hogy több kárt ne tegyen az pénzben, az tolmácsnak is vagy 80 tallér. Az mint nagyságodnak megirtam volt az előtt is, hogy Boros István azelőtt ott benn való létiben, az császár főcsauz pasája, az ki az tatár khám fiával tavaly az országban volt, az izente nagyságodnak, hogy nagyságod 100 aranyat igirt volt neki, azért nagyságod küldje meg, én tülem is Érsek-Ujvárrúl izent vala nagyságod-

nak, meg is mondtam nagyságodnak, most a vagyon az császár mellett, bizony kárt tészen ha nagyságod nem küld néki. Ezt immár felvetvén kegyelmes uram, mindenestől hija az pénznek 5480 tallér öt ezer négyszáz nyolczvan, igy immár kegyelmes uram megitilheti nagyságod, azért nagyságodat alázatosan kérem éjjel nappal küldje utánam az nagyságod assecurátiója szerént, hogy fogyatkozás ne légyen mind az nagyságod dolgában, s mind penig az ország és magam veszedelme is ne forogjon, én is ugy szolgálhatok mind nagyságodnak, s mind az szegény hazának. Az nagyságtok reám bizattatott instructiója szerént is bátorságosban ágálhatok, én az nagyságod kegyelmes parancsolatjának engedelmes voltam, s megindultam, nem is késhetem, imitt amott nem várakozhatom, az török sem engedi, immár még elviszen, magam hatalmamban nem lészek, mit kell penig imide amoda a szokáson kivül, nagyságod tudósitson. Még is nagyságodat alázatosan kérem, éjjel nappal küldje, mert ha fogyatkozás lészen, nagyobb kárral fogja mind az ország, s mind nagyságod tapasztalni, s nekem is veszedelmemben jár, hiszem kegyelmes uram, tegye le nagyságod aranyúl s vagyon restantia künn több is, s nagyságod felszedheti, hogy több kár ne kövesse mind nagyságodat, s mind az szegény hazát. Az töröknek az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént adtam 300 tallért, nem akarta elvenni. Havasalföldében is emberemet küldtem volt, az timont, tizet vesznek egy oroszlányos tallérért, nekem penig tizet egész tallér gyanánt adtak, a féle penig igen sok vagyon, arra is, hogy ha szükség lenne, küldene egy néhány száz tallért, hogy ha pótulni kell, lenne hunnan. Még is nagyságodat alázatosan kérem, meggondolván az nagyságod kegyelmes igiretét s assecuratióját, teljesitse bé; több dolgokról nagyságodat postamester uram informálhatja. Ezek után adja Isten nagyságodat szerencsés s örvendetes állapotban találjam. Datum ex Rosnyó die 16. Septembris. Anno 1664.

Nagyságodnak méltatlan szolgája

Szilvási Bálinth m. p.

P. S. Az muftinak is kegyelmes uram nem pénz, hanem egyéb valami ajándék kellene, ne mennék üres kézzel boz-

zája, hiszem kegyelmes uram, ha nem kell, vissza hozhatom. Bizony kegyelmes uram ha a pénz csak valamiből hijával leszen is, semmit sem ágálhatunk, sőt még szemben sem fognak velünk lenni, azt cselekeszik az pénzzel az mit akarnak, az mint Bánfi Sigmond uram elégséges példa.

Kivülről : Az én kegyelmes uramnak, az erdéli méltóságos fejedelemnek adassék.

Eredeti. Erdélyi Muzeum (*Gr. Kemény József erd. tört. ered lev. XIII. kötet*)

XCVI.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, Isten nagyságodat szerelmesivel sok esztendeig szegény hazánk szerencséjére éltesse, maga dicsősségére tartsa meg.

Kegyelmes uram az idevaló faluk hódoltatásában micsoda akadályok vadnak, az Keres mellett való faluk, az egész Báródságon lévő faluk, az solyomkői jószággal, hogy Sebesvárhoz hódoltatják, azt irják, az keresmelyéki faluk immár két felé nem adózhatnak errül irtam, nagyságod kegyelmessége immár ha ide parancsolja-é hódolni, Sebesvárhoz adja-e őket.

Az hajdú városok penig nem igen akarnak bedézmálni, most olyant irnak, hogy az tavaszszal nagyságod parancsolatjábúl vetettem volt fel egy egy tallért reájok, melyet az Berettyó mellett való városok Ujfalun kivül megadtak, és egy köböl búzát tiz emberre, akkori vár szükségéhez képest, kit nagyságod parancsolt volt, most már azt irják, hogy ők megsummálták, mind az egy-egy tallért béadták, az búzát holott ekkor is eleikben számitottam, az nagyságod és az ország parancsolatját, hogy dézmát kéván tőlük, nagyságtok minden gabonájokbúl, bárányokbúl, méhekbűl, disznajokbúl, és irják hogy ha már még ujabb adozással bántom most, tehát nagyságodhoz mennek, és nagyságodat megtanálják felőle. Én azt akarnám, hogy nagyságodhoz bár beküldenének, had érthetnék nagyságodtúl, hogy mit kéván tőlök. Az tavaszszal is

az dézmára nem igirvén magokat, azt mondottam nekik, hogy nagyságodhoz béküldjenek az dézmaadás felől, söt ha nagyságod egy-egy tallérba őket most az egy esztendőben megengedi, az nagyságodon áll, én is irok mellettek, de ha az egy-egy tallérnál nagyságod rajtok többet kévan, az nagyságodon áll, most már akarja-é az egy tallér megadást, és tiz emberre akkori vár szükségére felvetett egy köböl buza-adását, az dézmájok meg nem adását akarnak-é belőle ki hozni. Ezeken erővel ezzel a praesidiommal nem vehetni; az bajoniakon hasonlóképen, mert felesen vadnak.

Hanem nagyságodhoz igazitom őket, ha bémennének, váltig fenyegetem őket, azt mondják, csak én dolgom ez, mivel nagyságod nekik nem parancsolta maga levele által, ezek ahoz szoktak volt.

Az török penig az dézmálást meg nem engedi, sőt ugyan onnan adjuválják, ha ugyan nagyságodhoz bé nem mennek, bizony nagyságodnak több praesidiumot kell kiküldeni, és vagy száz dragont is, ha ugyan nem engedelmeskednek. Az Berekjón túl való hajdú várasok penig Szalontáig egy is nem jütt fel, annál inkább azokkal az itt való praesidium nem bir, mivel felesen vadnak. Az Berek böszörményiek beszélik kegyelmns uram, söt irják, hogy Váradon Paskó urammal beszéltek, ő kegyelme mondta nékik, hogy az hajdúktól nagyságod nem kévan adót, s dézmát, és az ő kegyelme beszédéhez képest irják az hajdúk, hogy én dolgom csak, hogy adót és dézmát kérek az hajdúkon, ott az gyulali alajbék előtt beszéltek vele, és arra igirte szóval ő kegyelme magát az hajdúknak, hogy nagyságod előtt dolgokat elszerzi, adó s dézma dolgábúl, azt irják immár, irásom sem hiszik, a barátom bár nagyságod nélkül számot ne vetne.

Püspöki, Csatár, Bihar, Vásárhely, azok közül is egyet sem vehetek fel; immár nem tudom ha nagyságodhoz mentek-é, vagy küldtek-é bé az bihariak, és miben hadta nagyságod őket az dézma és egy-egy tallér adózás felől, onnat jöne nagyságodnak a bor s buza dézma, ha dézmát adnának.

Az debreczeniekkel is mi karban vagyok az buza és bor dézmájok bészolgáltatásában, mivel mind ők birják a jobb hegyeket, erről nagyságodnak, és nagyságodnak bölcs taná-

csinak bővön irtam, kérem nagyságodat, hogy hosszas írásomat ne neheztelje nagyságod megolvastatni az tanácsurak előtt, mivel mind bor s buza bészolgáltatása mint lehet meg, én ebben irtam meg, és ha nagyságodat megtanálják az debreczeniek, ha nagyságodnak bölcs tanácsival tetszeni fog az én conceptusom buza és bor dézmálás ide bészolgáltatása felől, az szerént alkalmaztassa válaszlételét nekik, sőt mind debreczeniekre, s mind az tizennyolcz hajdú városokra, kiknek az articulusban nevek bé van irva, erős parancsolatot küldjön kezemhez nagyságod, aval keménykedhetem én is, lássák, hogy nem csak én dolgom, Szolnok- Krasznavármegyének is kemény parancsolatot küldjön nagyságod, hogy ide dézmáljanek ezután, bor, buza dézmájokat ide hordják, ne másuvá, bár az adojokat is ide rendelje nagyságod, mert itt mivel fizetnék az praesidiumnak ezután, hanem ha nagysgod maga tárházábúl küldi meg.

Minden béküldött instantiáimrúl nagyságodtúl választ várok, most az német, magyar praesidium fizetése, hópénzek felől nagyságodnak nem irok, mivel hogy azelött bőségesen irtam, az itt való katonákból a minap tizen szöktek el Barkóczi uram hadában, azelőtt is szöktek el, az többi is mint lesznek, ha hópénzt nagyságod nekik nem küld.

Az itt való mezei hadban is mentek el, melyet ugy tudom megirtam nagyságodnak, az hadnagyjok.

Magyar fizetett gyalog nélkül itt ez végház lenni igen veszedelmes, kirül nagyságodnak irtam.

Itt ezeket a németeket én el nem győzöm fával is, ez előtt az behordott fát az várbúl nem volt szabad nekik hordani, lopni, de most ugy hordják, lopják, a mint akarják, hijában az commendással arrúl, hanem nagyságod irjon a commendánsnak, hogy az mint ezelőtt, most is az várban béhordott tüzre való fát tiltaná meg, ne hadja lopni, az ki azt hordja, büntesse meg, mert soha őket fával el nem győzik, ha igy lészen.

Kegyelmes uram nagyságodnak irtam egynéhányszor, itt zsindely nincsen, az zsindelyre felette nagy szüksége van itt nagyságodnak, az .... ház oldalát az esső mossa, az házak haszijáján (ház héján?) feles buzája nagyságodnak

s az zsindelyezés igen elavult s ellyukadozott, bizony sok kár vagyon, a zsindely nem léte miatt még csak folydoztatást sem munkálódtathatok, nagyságod küldjön vagy tizenöt ezer zsendelyt Kalotaszegbül, abban nagyságod könnyü módot talál, ne legyen kár az esö miatt az élésben.

Az conventiós szolgáknak conventiójokat nagyságod küldje ki fizetésekkel, mert kegyelmes uram bizony itt sem az enyém, sem a másoké ki nem telik, hiszem itt a mi pénz gyül, valamikor nagyságod arra való emberét küldi, menten számot adatok.

Az pater fizetését kegyelmes uram kegyelmes igirete szerint küldje ki neki, mivel igen várná azbéli kegyelmességét nagyságodnak posztajával együtt, félesztendeje elmult már.

Az német tolmácsnak is fizetését nagyságod adja meg, elhidje kegyelmesen nagyságod, igaz hive nagyságodnak, minden csalárdság nélkül jár hivatalában, a mely az itt forgó dolgokban igen szükséges, más olyan hiteles tolmács mint ez, ezek között nincsen, fizetésen kivül is az nagyságod fejedelmi kegyelmességét kévánja, nagyságod penig ki küldje mert e nélkül itt nem lehetünk.

Hogy ennyi sok irással bántom nagyságodat, sok gondok közt, nagyságod megbocsásson. Az ur Istennek kegyelmes gondja viselése alá ajánlom nagyságodat szerelmesivel. Datum in confinio Székelyhid, die 18. Septembris Anno 1664.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Boldvai Márton m. p.

Kivülről: Az méltóságos erdélyi fejedelemnak ő nagyságának nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kmény József Erd. tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

XCVII.

Kegyelmes uram!

6. Septembris Ludasnál költ nagyságod méltóságos levelét Székely István uram által 2-a eusdem Érsek-Ujvárnál alázatosan vevén, mit parancsoljon, engedelmességgel értem; szintén inditani akarom vala nagyságodhoz emberemet, midőn

Székely István uram érkezék boldog órában nagyságodtól, mert már sem ezek, sem én nem tudjuk valamire vélni nagyságod levelének késedelmét, és mivel nagy híre vala köztünk a felső párti hadaknak Erdélyre való menetelének, felette solicitusok voltak, hogy nagyságod és azok felől valami tudósitást vehessenek nagyságodtól; de már ezek meglévén, irhatom kegyelmes uram nagyságodnak: a két hatalmas nemzet között a régen kivánt arany békesség véghez ment azok szerint az punctumok szerént, mint nagyságodat tudósitottam vala, 11 punctum lévén, hata Erdély végett van, ha szintén kegyelmes uram nem urgeáltam volna is én is a residenst instructióm szerént, nem volt szándékokban, hogy Erdélyt kirekeszszék, respectálván mind keresztyénségeket, mind az magok abból következő hasznát is. Mely békesség kegyelmes uram 20. praesentis itt Ujvárnál mind két nemzetnek rettenetes nagy örömével confirmáltaték. Követ onnan nem jött, hanem az itt való residens authoráltatott cum plenaria potestate s ugy is excipiáltatott s láttatik már mint onnan expeidáltatott ember nagy solemnitással. Innen 24. indul a török követ Bécsbe. Mi is vissza felé azután.

Székelyhid felől az, mit irtam vala nagyságodnak, valóságos dolog. Megegyezett a két hatalmas nemzet fundamentumából való elhányásán. Mely is nagyságod kezinél lévén, in hoc casu mi cselekedő lészen nagyságtok, nagy discursusra való materia.

Mostani dispositiója az vezérnek az: maga mennjen elhányatására, mind penig egyéb végbeli dolgoknak, s határoknak eligazitására, mely noha megváltozható, mindazáltal akartam nagyságodnak értesére adni, ha ugyan bizonyos leszen, csak lehessen emberem, nagyságodat tudósitani el nem mulatom.

Ujvár ezek kézénél marad, Nógráddal s több kastélyokkal, melyben török van; Nyitra, Léva keresztyén kéznél. Az mely végvárakat, kastélyokat elrontának a Rábán innen Kanizsától fogva, azoknak is szabados megépitések.

Irtam vala nagyságodnak elébbi alázatos levelemben ez felől, mit reménlenék és várnék és hogy durabile nem lenne. De midőn mind ezt várnák, minden reménység kivül valamint informálta császárt és portát, ujabb confirmatio, kaf-

tány, kard, bot és egyéb császári ajándék küldeték; annyival inkább véghez menvén általa az békesség, emliteni sem merik, mig lészen regimene, Isten felsége ő titkában van.

Ugy látom, hogy ujabb legatióval és ajándékokkal nagyságod meg ne látogassa a vezért, nem kerülheti el. Oly dolgai is forogván fenn a hazának, hogy a minemü karban most állittatik, ezután is abba marad; a költségtől üres a szegény haza nem lehet.

A kihajának küldött paripát békével elhozta Székely István uram. A jancsár agának küldött megholt. Ugy látom nem bene contentus az paripával, nagyobbat és vastagabbat kivánván; mivel azért kegyelmes uram elébbi méltóságos levelében mást is igért nagyságod: alázatosan könyörgök nagyságodnak, nem magamért, hanem nagyságod méltóságának nevekedéséért, méltóztassék olynak szerit tétetni, melylyel találhassuk kedvét. Ez nagy vastag ember levén, vastag öreg iramó vagy jó járó paripát kivánna : tudja nagyságod a főbbik igen maga eszén járó ember levén, mások tanácsát nem fogadja, hanem ez a tihaja solus potest omnia; s nem árt a szegény hazáért elméjét jól elcsinyálni; mindazáltal minden álljon a nagyságod kegyelmességén.

Kucsuk megváltoztatását, tudom kegyelmes uram, nagyságod tudja; Hiszsim Mehemet pasának adták Váradot, Kucsuknak a karimanniai béglerbégséget, az hun Cappadocia és Phamphilia van. Tolmácsolfata némely nap kegyelmes uram az vezér, midőn az azt igirt emberinek elküldését solicitálom vala, hogy nem szükség már küldeni, mivel az nagyságod tekintetiért és atyafiságaért megváltoztatta, noha ott is igen kivántatott volna etc. Három nap alatt ide érkezik kegyelmes uram, ki ha valamit akarna is nagyságod ellen inditani és vádaskodni : lészen vigyázásom reá; noha már is megjelentettem az nagyságod dragonyinak Halmágyhoz, és mi végre való küldését : meglátja nagyságod kegyelmes uram, semmit is nem mer itt mozditani.

Utóljára irásomnak jelentem alázatosan nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, Kolozsvárott expedialásomkor Bánffi Dienes és Ébeni István uramék ő kegyelmek előtt megszabadulásom felől tett kegyelmes igéretiről méltóztassék megemlé-

kezni, Isten már az dolgoknak jó végét adván oly dispositiót is tenni, valamely helyettem ide küldendő becsületes ember felől, mikor ezen dolgokat végezvén beindulnék, lehessen kiszabadulásom és ennyi hosszas nyomorúságom, fáradságom után pihenésem és nyugodalmam. Alázatosan megszolgálom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak.

Kegyelmes uram volt vigyázásom a tatárságot melyen bocsátják vissza; a dispositio az, Erdélyen menjenek vissza, melynek megváltoztatásában szintén fáradtam és noha reménység kevés nyújtatott, de még általában véghez nem ment, megvallván maga igen a hán fia, az ott való általmenetelt. Ezután is continuálni el nem mulatom. De félek megnyomja a hán fia szava az én intercessiomat. Szükség azért a szegénységnek hirt adni mindenfelé, mint szebeni, beszterczei útra a hol gondolhatni ember, által mennek kivált Brassó felé, ott csak ne maradjon a búzájok, marhájok kinn, mert én bizony nem biztathatom. Azonban ujabban méltóságos levele által találja meg nagyságod az vezért ő nagyságát, emlékeztetvén tavalyi igéretére, mivel én azon a fundamentumon kezdettem el intercessiomat; azzal pedig éjjel nappal jőjjenek; kegyelmes uram a portai postákat most nem kell kimélni s sietségekről kemény ordinantiát is kell adni.

Az kihaját nagyságod igaz jóakarójának csináltuk s mintegy atyja képében kezét is megcsókoltam s igen igéré minden jóakaratját, azt fogadván, minden dolgaira nagyságodnak ugy visel gondot, mint maga fiáéra, csak nagyságod is irja meg minden akaratját, szükségét.

Én kegyelmes uram sok ajtót s emberek kapuit nem járhatom, mindenik kivánván az ajándékot; hanem az kit látok, hogy valamit tehet az vezér előtt. Az este a rézet megváltóztaták : Aexim Zade Huszain effendit, kedves meghitt lelki barátját csinálá réznek; a nagyságod jóakaróinak is svasiojok az : irasson nagyságod egy köszöntő és látogató levelet neki s a levél mellett száz vagy másfél száz tallért, kérvén : az ország és nagyságod dolgaiban legyen jóakarattal : e kettőt elfoglalván, hisszük Isten után a haza dolgai jó karba álléttatnak.

A vezérnek is illenék kegyelmes uram nagyságodnak

iratni, ily formán, ha nagyságodnak is tetszenik, az mint izentem Székely István uramtól : congratulalni kellene szerencsés megtérésén, (quod ab est) és hogy örökké megmaradandó jó emlékezetére a szent békességet véghez vivé etc. Ezután mentől szebben lehetne subjungálni kellene, a haza dolgainak jó karban állatásáért való könyörgést és tatárok felől való irást is. Deákul kell kegyelmes uram expediálni, mivel most Panajot uramnak igen nagy respectusa s bátrabb is minden dolgokban az másnál.

Az istenért nagyságod postája ne késsék. És hogy némely dolgokat intimálnom kell, nagyságodat arról alázatosan követem, nagyságtok cselekedje azt, a mit jobbnak itél. Hogy a költés felől is az hazának ily szükségében kell irnom, nincs mit tennem ; mert látom ezek előtt a nélkül semmi véghez nem megyen. Most ne szánja nagyságtok, Isten azt engedvén, ez kevés hátra maradt dolgon által mehessen nagyságtok, mást ad Isten nagyságtoknak.

Kegyelmes uram, az extraordinarius főkövet négy hónapokra rendeltetett, hogy a portára lemenjen. Mit tegyen az : hogy Erdély in suum pristinum statum állittassék és régi inmunitásiban, szabadságiban megtartassék, jól meg kell fontolni; noha specifice az adó felől nincs ugyan emlékezet, mindazáltal az én csekély és gyenge itéletem szerént út arra, hogy sokat efficiálhat a felséges ausztriai ház annak leszállitásában is; mert az adó e mostani számban maradván, a mostani kötés szerint Erdély nem állittatnék igy régi állapotába. Ha azért a mi könyörgésünkre semmit nem hajlana is ez hatalmas nemzet, tudom bizonyosan, ha a haza alázatosan requirálja az felséges ausztriai házat, viseltetvén mint eddig, ugy ezután is keresztyéni és atyai kegyességétől, nem szánja ez iránt való nyavalyájában is a szegény hazának követe által interponálni magát : melyet obtineálhatván ő felségétől a haza; minthogy régen főkövetje ott benn nem volt, tudom bizonyosan, alkalmas summát leengednek méltóságos intercessiojára.

Ebbeli csekély javallásom mindazáltal álljon a nagyságod és bölcs tanácsi tetszésén.

Az Istenre kérem megint nagyságodat, a hazának mos-

tani állapotjára nézve, jártassa gyakran nagyságod embereit, ha mit érthetek, hogy tudósithassam nagyságtokat.

Innen ha meg nem változik 28. praesentis indul vissza a követ ő kegyelme. Tartsa meg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum in castris turcicis potentissimi Imperatoris die 23. Septembris, délben Anno 1664.

Rút irásomért nagyságodat alázatosan követem, mivel térdemen és hidegben irtam; azonban hosszas voltát is ne únja el nagyságtok, mert bizony a haza dolgai kivánták, ezeket megirjam.

Székely István uramtól szóval is izentem.

Nagyságod szegény szolgája mig él

Baló László m. p.

(*Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő eredetiből.*)

XCVIII.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, az ur Isten nagyságodat szerelmesével éltesse jó egészségben az maga dicsősségére, és szegény hazánk javára tartsa meg.

Kegyelmes uram nagyságod emlékezhetik reá, hogy nagyságod két parancsolatjában irt nekem ilyen szókkal, hogy az egy-egy tallért én minden nemes embereken, hajdúkon, s szabad városokban lakókon kiszedjem, mivel nagyságod nem excipiál senkit, mert most karddal nem szolgálják az országot. Ha a hatalmas nemzetségnek fizetnek, mennyivel édes nemzeteknek s hazájoknak. Ehez az nagyságod parancsolatjához is kegyelmes uram én ugy fogtam, hogy az nagyságod méltóságos tanácsinak értésekre adtam irásomban, hogy ő nagyságok ex consilio vévén értelmeket, ne inpingálják, mivel láttam, hogy Erdélyben is néha vétet fel az ország pénzt, sőt én ugy hallottam mármarosi nemességre is két-két tallért vetett fel az ország, ehez képest mint hódlott helyeken lakókra egy tallért ugy vetettem fel, de abban addig nem procedáltam, mig nagyságódnak ebez való értelmét nem vettem, mint feljebb irtam.

Immár én is ahoz fogván az nagyságod parancsolatjábúl, minden nemes ember igen neheztellette, de ha az erdélyi nemes emberekre két-két tallért kételenségbűl vetett az ország, ő reájok is az nagyságod parancsolatja szerént, semel pro semper, miért nem vetne az mostani szorongató üdőben, ezt specificálja az nemes ország nagyságoddal, articulusban iratván az ország, mert ugy nem sajnálhatja, ha articulus mellett exigáltatik, nekem kegyelmes uram vékony értelmem szerént tetszenék az, mikor az ország az nemes rendre mit Erdélyben, ide ki az nemesekre akkor vetnének fél annyit, mivel elromlottak, mindazáltal az nagyságod bölcs itéletén áll.

De a szabad városokra öszszegyűlt sokféle emberek is annál inkább neheztellik, kiváltképen Bihar, Csatár, Püspöki, Vásárhely és Bajom, Káborján, s többek ezek inkább mind az bihariaktúl vártak.

És mivel hogy Bihar, Püspöki, Csatár, Vásárhely fiscális jószág volt, és az bor, buza, dézma onnat jütt az fiscusnak nem másonnat, derekas majorkodó helye a bihari föld volt Váradnak.

Az bihariak most nagyságodhoz menvén, egy patens parancsolatját hozák nagyságodnak, kinek nekem csak páriáját küldték, az originált nem küldték; im az micsodás párt magok irtak s küldtek ide, nagyságodnak béküldtem, az nagyságod titulusát is hibásan irták, kihez kételkedtem, nagyságod parancsolja ebben azt, hogy adózásra, contributióra őket ne erőltessem, már én nem is erőltetem.

Kegyelmes uram mind Püspöki, Csatár, Vásárhely bizonynyal ahoz tartja magát, az mint az bihariakat nagyságod hagyta, több szabad városokkal együtt, és több Biharvármegyében mindenütt lakó nemességgel, az külső embereknek, kiváltképen az debreczenieknek szőllőjek mind az bihari, csatári, püspöki hegyen vagyon.

Immár ha nagyságod privilegiálta Bihart, következik hogy az debreczeniek s mások is, kik az bihari hegyen birnak szőllőket, azok is, mivel bihari hegyen birnak szőllőt, már nem tartoznak adni dézmát, holott az debreczeniek mind megigérték vala az igaz dézmát.

Én immár nem szedhetem az egy-egy tallért is rajtok,

mert már kihirhedett, hogy nagyságod az bihariakat az egy-egy tallér adózásból és az dézmaadásbúl immunisá tette, mások is hasonló nemes emberek, sőt nem hiszem, hogy fele is Biharnak nemes ember volna, s talám harmada is, az kik más falukból oda telepedtek.

Kegyelmes uram, hogy még is az bihari dologra térjek, igazságosan meg kell irnom. Ezt a bihari földet barcsai fejedelmünk ő nagysága idejében adta vala az ország az borosjeneieknek, akkor is ugy hallottam, fenn hagyván és excipiálván az dézmát, mészárszéket, korcsmát, mivel Borosjenőben fiscusé volt mind dézma, korcsma, de az borosjeneiek nem ülék meg az változásban, most már, hogy borosjeneieknek adta vala az ország, aval más faluból oda telepedtek, élhetnek-é valakinek privilegiumával, nagyságod bölcs tanácsi itélete legyen.

Tordát is egyszer az ország az káránsebesieknek s lugasiaknak adta vagy igirte vala, de azok reá nem jüvén, mások nem élhettek másnak adott privilegiumával, ebbül nagyságod bölcs itilele legyen; kötelességem adja, hogy megirjam ezt nagyságodnak, immár bor, buza, dézma-adásbúl miben hadja Bihart az ország, légyen az nagyságod bölcs tanácsival ő nagyságokkal és az nemes ország mint hadja helyben, ugy légyen, én az nagyságtok kegyelmes parancsolatjához tartom ma gamat.

Ide immár nem hoznak pénzt az egy-egy felvetett tallérbúl egy szabad városokban lakók is, hanem nagyságodnak onnét belől kell küldeni az praesidiumnak hópénzt; de az ki annál nagyobb, az szüret, s bor dézmálás ideje eljött, az melyhez képest, bihari hegyen lévő bor-dézma, hasonlóképpen püspöki, csatári hegyen lévő szőllökbül már nem adnak nagyságodnak dézmát az debreczeniek penig ott birnak szőllőket; mikor boldog üdőben voltunk Váradon, akármely nemes emberek is, kinek exempta szőllője nem volt, mind megvették az dézmát rajtunk.

Hasonlóképen bihari, csatári, püspöki, vásárhelyi dézmákbúl jött volna nagyságodnak ide jövedelme; Biharon addig senki bé nem merte buzáját hordani, mig az kileneczedet az váradi udvarbiró rajtok meg nem vette. Immár kegyelmes uram nagyságod mint medeálja, előttünk az szüret, ide onnat

már nagyságodnak nem jü bor, búza dézmája. Az jószágaibúl faluibúl, irja nagyságod, hogy az kilenczedet megvegyem, ki ab antiquo magoknak járt, és nagyságod az maga jószágában való bor, buza dézmát engedi el az bihariaknak, az ki nagyságodé, mert előtte lévő fejedelmek örökös majorkodó helye volt, most is az mely majorkodó földet szántottak, vetettek, azelőtt fiscus számára valók voltak.

Ez kegyelmes uram mind többet teszen, valamennyi urak faluibúl az mennyi dézma jühetne, nagyságod ezt mint medeálja, nagyságod mint fog parancsolni felőle, nagyságodtúl várok.

Ez immár kegyelmes uram igy lehet meg, ha az bihariakra szóló kemény parancsolatot küld nagyságod ki, az bor, buza dézmának contributiója praestálása felől, hasonlóképen meg külön az püspökiekre, csatári, vásárhelyiekre, és gáborjániakra meg külön-külön parancsoljon nagyságod, az bajoniakra is hasonlóképen kemény szóval irjon nagyságod, mert ugy jünek ide azok dézmálni.

Im az debreczeniek is nagyságodhoz bémennek, mivel nem akarnak ugy ide élést adni, az mint az német cemmendáns idejében adtak, az mint alkudtak volt meg 16 száz köböl lisztben, hanem csak a régi dézmát akarnák, hogy exigáljam rajtok, de instructióm ellen s károsnak látván, én nem hagyhattam az régi dézmájokra, mert nem hiszem, hogy száz köböl buza is jutna most tőlük, ha az régi mód szerént ugy dézmálnának az mint ők kévánnák, de erről nem is akarván szóllani, hanem az mint az német commendáns idejében ide megsummáltak, ugy lészen hasznos.

Ennek igaz okait nagyságodnak és az nagyságod bölcs tanácsinak megirtam, csak azt az irásomat olvassa fel nagyságod, abbúl mind kileli nagysagod, az debreczeniek kévánságára mit resolváljon nagyságod, bár csak a tanácsurak ő nagyságok olvassák meg, mind buza, bor dézmálásnak és egyéb élésnek ide bé ország vég házában boldogabbúl és hasznosabban való bészolgáltatásárúl, mert ha nagyságod, vagy az nagyságod méltóságos tanácsi ezt az nagyságodnak béküldött conceptusimat meg nem olvassa nagyságtok, az itt forgó állapotban alkalmatosban hasznosabban az dolog mint menjen

elő, nagyságtok nem tudhatja, igy az ide való alkalmatosságok szerént nem adhat nagyságtok jó választ.

Az debreczeni uraim az vágó marhát, szalonnát, vajat neheztelik ide megadni, mivel nagyságod ugy parancsolta, hogy kapu szám után kévánjuk, s errül is irtam nagyságodnak, már az nagyságod kegyelmessége miben hadja őket, itt tehén nincs, egy verő disznó nincs, vaj, méz annál inkább nincs, már a miben hadja nagyságod az debreczenieket, kapu szám után mit adjanak, az többitől is kapu szám után azt kévánhatjuk csak.

Az Berettyón innét való hajdúvárosiak, kegyelmes uram Újfalun s Gáborjánon kivül béadták az egy egy tallért, az mint magokat feliratták számban, kevés restantia némelyiken, az vár szükségére az egy egy köből buzát a tavasszal béadták a várhoz. Immár az buza s egyéb gabonájukbúl, bárányukbúl, disznójokbúl, méhekbül nem akarnak dézmát adni, az nagyságod parancsolatja szerént.

Hanem most gyülések lészen, nagyságodhoz követeket választottak, és nagyságodhoz mennek bé dézmájok felől. Immár nagyságod hadja helyben őket is, és nekem is adja értésemre, egy erős parancsolatot adván rájok nagyságod ide ki had lássák az itthon valók is, hogy nagyságod parancsolatjábúl kérem rajtok az dézmát, minden gabonájokból, bárányjokból, disznójokbúl, méhekbül.

Im ugyan irva küldtem nagyságodnak, kapu szám után mennyi élést kévántam ide bé az hajdúkon is, nagyságod megláthatja, az nagyságod kegyelmessége legyen már miben hadja mindegyiket s mind másikat, én csak azt kérem rajta, az mint nagyságod megirja.

Az Berettyón túl való hajdúvárosiak Szalontáig s falukbeliek egy is nem jütt az tavasztúl fogva bé, adójukat is bé nem adták, immár ha birnánk velek, hódoltatni kellene üket, arra nagyságod derekasabb praesidiumot küldjön.

Biharvármegyében lévő hajdúvárosiakat kegyelmes uram törvénykezésre, appellatiójoknak vitelére Kállóban erőltetik, aval akarják innét őket arra a pártra szakasztani, adózásokat is utána akarják osztán vonni Kállóban innét, nagyságod bölcs tanácsival medeálja, és ha ugy tetszik articulus-

ban is irassa nagyságod, ha országgyülése leszen, hogy mind törvénykezésre, s mind appellatiójokat Székelyhidra hordozzák, még penig az szabad helyeken lakókat is, az hajdúkkal articulusban irassa az ország, minden gabonájukból, bárányokbúl, disznójokbúl, méhekbül dézmát adjanak, ismét két tallért annuatim, vagy annyit a mennyit nagyságod bölcs tanácsival felvet mind hajdukra, kapu szám nélkül szabad helyeken lakókra, hogy én is az articulus vigorával jobb módjával exigálhassam felvetett adójokat, hogy senki ne difficultálhassa sem az urak közül sem más köz rend, hogy nagyságod articulus kivül vétet adót a hódoltságon, a partiumban, s engem is senki ne kárhoztasson. Hogy nagyságodat mind ezekkel is kellett búsitanom, kötelességem adja, nagyságod mind ezeket kérem alázatosan ne difficultálja megolvastatni, mert ez végháznak szükséges dolgai mind ezen forognak. Mind ezekre és ezelőtt béküldött irásimra választ várok nagyságodtúl. Éltesse és tartsa meg Isten nagyságodat sok esztendeig hazánk szerencséjére. Datum in Confinio Székelyhid die 26. Septembris Anno 1664.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Boldvai Márton m. p.

Eredeti. Erdélyi Muzeum (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

XCIX.

Az méltóságos erdélyi fejedelem nekem kegyelmes uram, Isten nagyságodnak minden dolgait vezirelje, és boldogúl szerencséltesse, mint kegyelmes uramnak alázatosan kévánom.

Kegyelmes uram, nagyságodnak hamarsággal kínszerittettem az itt való állapatokrúl értésére adni, Isten kegyelmességiből és az nagyságod méltóságos instructiójából, Szilvási Bálint uram 17. Octobris érkezett az ország adójával, 21-én az adót bészolgáltattuk, azon közben az ajándékokat ki hová kellett megadtuk, 24. praesentis adák ki az választot, hogy innét Szilvási uram mind addig el nem mehet, valameddig az füvezértül választ nem jü, mely dolog nagyságodnak értésére lévén, nagyságod kegyelmes tetszéséből a füvezírt megtalálja,

mivel az mely kapicsi füvezír szolgája, ki az adóval jött bé, itt benn vala, hová érkezett mindenütt, rút szóval és nagy morgással volt nagyságod és az ország felől, vettem is eszemben, az csausz passa engem ilyen szóval illetvén, minthogy az fejedelmed igíretit meg nem küldötte, hiszem ugy lehet az urad fejedelem, ha az császár kupujában lévőknek, éjjel és nappal azoknak ha kedveskedik, itt pediglen kegyelmes uram nem ártana, ha nagyságod két vagy három jóakarókat csinálna, volnának az divány-ülő vezérekben, ha nagyságod extraordinarie valamelyiknek kedveskednék, mindazonáltal ez az nagyságod tetszésében áll, az kajmekám ajándéka is igen kevésnek tettszett a három száz tallér, a két kupa ; ugyan ezen füvezir ő nagysága az adóval béjött szalgája most ment el a füvezir felé, hanem ha lehetne nagyságod méltóságos levelivel előzhetné meg, mert tudom ha ü hamarébb oda érkezik eleget fog morgani. Kegyelmes uram, békességrül való hireket is 9. Octobris hozának : hogy némettel frigyek volna, és békességet tractálnának, ebbül is ha nagyságod kegyelmes tetszise, oda fel is irna nagyságod, avagy értene egyet, hogy ha az bíkessig concludáltatnék, az szegíny romlott hazát is ne rekesztenék ki az bíkessígbül a felső pártokon, mivel az ott való állapot majd arra néz, mi vége lészen az felső végezéseknek. Szilvási uram megtartóztatását is nagyságod csak ennek vélheti, hogy az kajmekám itt az császár kapujában füvezir ő nagysága dolgaira szorgalmatosan vigyázván, ugyancsak a füvezirre apelláltatta a választ onnat jüjön ki elsőbben. E mellett nagyságodhoz mint kegyelmes uramhoz alázatosan folyamodván, míltoztassék ez könyörgő suplicálásimat meghallgatni, bizony dolog, hogy a nagyságod kegyelmessígibül ide az tanulásnak experiálását küldöttem volt, de itt benn üdvezült Jankó uram ideiben kínszerittettem az nagyságod szolgálatjában foglalatoskodni, mivel itt az nagyságtok szolgálatja tolmács dolgábúl majd megfogyatkozott volt, annak utána ujobban az nagyságod méltóságos parancsolatja írkezvén, hogy mindenekhez ugy alkalmaztassam magamat, hogy az nagyságod míltóságos szolgálatjának fogyatkozása ne légyen, mind ez ideig víkony tehetsígem szerint, semmimben el nem mulattam, mint megtudhatják mondani az kik ide jöttek nagyságod

kegyelmes parancsolatjábúl, ha lilek szerint akarják megmondani, mostan pedéglen Szilvási uram ü kegyelme verbális comissioval maraszt ez jövendő esztendőre, mely miatt noha én nekem szolgálnom kell, akár itt létemben akár ki menetelemben ugyan csak szolga vagyok, de nagyságod méltóságos kegyelmességiből tudhatja, hogy az ilyen állapotban lévő szolgálat, nagyságod miltóságos szemilyinek megviselísiben költség nélkül nem lehet, noha eddég másfél esztendőtül fogva, mind az mi kevés költsígem magamnak is volt, nem szántam az nagyságod miltóságos szolgálatjában elkölteni, de hogy ezután én is az költsígbűl kifogyatkozván, ne talám valahol alkalmatlanságom miatt fogyatkozás esnék, mely alkalmatlanságot el akarván kerülni, nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan könyörgök, miltóztassék jobb alkalmatossággal lívőt béküldeni az nagyságod miltóságos személyinek megviselésíre. Ezek után Isten ü felsége nagyságodnak minden dolgait boldogúl kivánsága szerint szerencséltesse. Költ Drinápolyban 25. Octobris 1664.

Kegyelmes uram nagyságod míltatlan szolgája, még íl,
Bránkovics György m. p.

Kivülről : Excellentissimo Principi Domino Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transylvaniae partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino, Domino mihi clementissimo.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kem. József Erd. tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

C.

Ilyen elmélkedés Székelyhid megmaradása felől.

Mivel római császár ü felsége keresztyén császár és egyszersmind magyar király, az fővezér kévánságára, ha szinte az békességben arra reá ment is, hogy Székelyhid vára elhányassék, ü felsége nem tart ellent benne, de senki annyit nem segithetne Székelyhid megmaradásában, mint császár ü felsége, azért a mennyiben a békesség punctomi és maga méltósága is meg nem bántatik, ilyen erős végházért, ki ugyan Magyar-

országban vagyon, minden ez hely javára, hasznára megcselekszik elhittem, igy elmélkedtem azért én errül:

Hogy az nemes ország, és az mi kegyelmes urunk ő nagysága, bizonyos igaz hazafia által, császár ü felségét találtatná meg, és magyarországi palatinus és Zerényi Miklós, és több nagy uraknak ü nagyságoknak is adnák értésekre, Székelyhid vára mely nagy kár ha elhányatik Erdélynek, és ez nagy darab tartománynak, hanem palatinus uram és Zerényi uramék, cancellarius uram ő nagysága által császár ő felségét tanálnák meg, és csak erre az egy dologra birhatnák római császárt ü felségét, hogy mig az nemes ország az fővezért, a hatalmas császárt megtalálná ez igaz ratiókkal Székelyhid megmaradása felöl, tehát addig császárnak ő felségének fel küldvén az Ali passa hitlevelének pariáját, és abbúl a párbúl mutatnák meg, és hitetnék el ő felségével, micsoda illetlen, hite ellen való dolgot kévánt békesség punctumában az fővezér, hogy Székelyhid elhányassék; ez kévánság egészlen, az hatalmas császár akkori főszerdárjának képét viselvén hatalmas császárnak Ali passa, ugy mint szinte most a fővezér hogy főszerdárja volt hatalmas császárnak, amaz is szinte ugy főszerdárja volt ugy mint Ali passa, és Váradot hogy megadták, akkor császár képében erős hitlevelet adott, hogy Váradon kivül minden uraknak és annál inkább az országnak kastélyit, várait Váradon kivül szabadosan engedi birni mindenek jószágát, Várad várával contentus lesz, mindennek birni engedi várát, kastélyát, az egy Váradon kivül.

És mind palatinus urammal és Zerényi urammal, cancellarius urammal megértetni.

Az után ő nagyságok is még császár ő felségével megértvén, és ő felsége tanácsival, mivel tanács nélkül római császár ü felsége semmit sem cselekeszik, ezen kellene instálni császár ő felsége előtt csak.

Hogy császár ő felsége irna ilyen formán mind az fővezérnek, mind penig az portára császár ő felsége agensinek, hogy császárnak, divan ülő vezéreknek adná értésére, az levél formája ilyen lenne, kit császár irna, az fövezérnek azt irná ő felsége Székelyhid vára állapotja felől.

Hogy mivel az vezér kévánta elhányását Székelyhid vá-

rának, kiben ü felsége ellent nem tart, mivel Erdélyhez való, de abbúl becstelenségére való dolgot lát kijüni mind az fővezérnek, mind penig török császárnak magának; mert keresztyén fejedelmeknek ez értésekre adatott, az egész világra kibocsáttatott az váradiaktúl, hogy Várad várát ki Erdélynek dicsősségesebbik végházát, Ali passának, akkori török császár képebeli vezérinek, minden hadainak főszerdárjának, erős, pecsétes czimeres hitlevelére adatott meg Várad vára, ugy hogy az igaz teremtő Isten szent nevére, és az Mahumet profeta vallására, és az császár fejéré, életére megesküdt hitlevelére adatott ki, hogy ha megadják Váradot török császárnak, Váradon kivül sem kastélyt, sem várat többet Váradnál, ahoz szolgáló jószágnál, akkor Váradhoz szolgáló faluknál nem kéván török császár, hanem Váradon kivül, minden uraknak várait, kastélyit szabadoson megengedi birni minden jószágokkal, és Váradot erre az erős hitlevelére Ali passának adták meg, mely hite és hitlevele főszerdárjának, képebeli embere lévén császárnak akkor Ali passa, annyit tészen, mint császár hite vagy most fővezér maga hite, császár képe lévén, minden keresztyén fejedelmeknek az Ali passa levelét elküldözvén a váradiak, mi nekünk is elküldték azok, és hogy Szekelyhid várát elhányatni kévánja, aval birni békességesen nem engedned, és az Ali passa hitlevele ellen lenne, és ha homályban hozatnék az Ali passa Várad megadásáért adatott hitlevele, meg nem tartásával török császár hite is, ha az ugy lenne és aval homályban hozódnék.

Immár ezt az Székelyhid elhányatása felől való kévánságodat megértvén, keresztyén fejedelmek megütköztek abban.

Azt mondván hogy ha Ali passa hitlevele meg nem áll, mint akkori főszerdárjának császárnak,-tehát kegyelmed is főszerdárja lévén császárnak, mint állhatna meg utánad való főszerdárja császárnak, azt meg elbontaná ki képtelen dolog lenne, és császárnak is magának becstelenségére lenne; azért megengedjük elhányatni, de jobb császár böcsületire, magad böcsületire is vigyázni, hogy nem mint végbeli török vitézek ezbéli kévánságokat nézvén, ebben nekik engedni, mert ük nem tudják, hogy tiz olyan várnál is, nagyobb császár képe-

béli emberinek erős hiti, annak megállani, előtted való császár főszerdárjának hitit kegyelmed ne bontsa el, mert utánad következő főszerdárja és fővezére meg ugy bontaná el az kegyelmed kiadott hitlevelét, ha az megengedtetnék és igy osztán senki nem hihetne kegyelmeddel való végezésnek, annál inkább hitlevelének.

Azért magának is császárnak azt elsőben értésére kell adnunk, hogy ezt már értvén minden keresztyén fejedelmek meg ne ütközzenek, hanem hihessenek császár főszerdárja hitinek.

Igy avval ennél értelmesben ha császár ő felségét arra vehetné az ország és palatinus uram ö nagysága, és több urak aval is aztán ez az fővezér megszégyelvén magát, lehadná Székelyhid eltöröltetését, aval is édes hazánk javára való jó dolog jüne ki belőle, solicitálván az orság is a fűvezért és hatalmas császárt is felőlle.

Sőt hogy császár ü felsége az portára is irna az agensnek, irna császárnak, ezt jelentené meg, és divánban is hogy az Ali passa hitlevele minden részeiben állana meg, az fővezérnek is ugy irna császár ü felsége, hogy mindenekben az Ali passa hitlevele állana meg, mert ha az megállana, sok urak és szegény nemes emberek jószágokat birhatnák Székelyhid honnyában, ha megmarad az országnak ez utakon.

Kérlek édes öcsém, hogy ezt az én elmélkedésemet olvasd kedvesen, és az tanácsuraknak kinek kinek mutasd meg, és urunknak is ő nagyságának mutasd meg, Székelyhidért cselekedjél mindent. Datum ex confinio Székelyhid die 13. Novembris Anno 1664.

Boldvai Márton m. p.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdélyi tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

CI.

Székelyhid megmaradásárúl való elmélkedés.

Mint maradhatna meg és mint kelle veszedelmire kévánkozó igyekező fővezér kévánságának ellene állani és az fővezérrel el is hitetni, mind penig hatalmas császárral,

hogy hite ellen lészen, ha kévánni fogja elhányatni Székelyhidat, erővel Erdélyországátúl aval elszakasztani.

Én az nemes országnak, az tanácsurak ő nagyságoknak irtam arrúl, hogy Jenőt akkori szükség idején, akkori fejedelemtül Bethlen Gábortúl kévánta az török nemzet nekik megadni, és nem obtiniálhatván különben fejedelemséget, oda igirte volt is, de minthogy az ország háza volt, az ország nem adta, és magát aval megmentette, és mind addig futotta az ország, a portát meg engesztelték, soha meg sem adák; most is egyéb utat nem látok benne, ország erős végháza Székelyhid, és az ország ha felveszi igyét, mint ország házának, az mi kegyelmes urunkkal együtt nállamnál sok ezerszerte többet tudó, igaz hazáját szerető emberek vadnak, uram az országban, és én is irtam vagy két okot és igaz ratiókat, kivel is kellene stabiliálni, Székelyhid vára, hogy el ne hányassék, mert ország háza, az ország és tanácsuraknak is ő nagyságoknak irtam, többet jobbat ha fellelnek ü nagyságok, kit elhittem, hogy ü nagyságok is arra adván elméjüket, lelhetnek jobbakat, nem azért is irtam, hogy ő nagyságok nem lelhetnének jobb ratiókat, hanem hogy én tülem jobb ratiók ily hirtelen ki nem telhetvén, arra való alkalmatosságot adjak minden hazája szerető uraknak, hogy ily szép, erős végházáért az országnak, ennek megmaradásáért édes hazánk kegyelmes urunk kezénél, hogy megmaradhasson, arra való igaz okokat, ratiókat, hogy kiki keressen, arra adja elméjét, hogy mind fővezér előtt, hatalmas császárunk előtt azon igaz ratiókkal oltalmazhassa az ország és állathassa meg azokkal az igaz ratiókkal, hogy méltóságának mind az fővezér maga hitinek, mind hatalmas császárunk hite homályban hozatnék, az világon minden keresztyén királyok, fejedelmek előtt aval, ha szabadoson Erdélyországának nem hagyná birni Székelyhidat, söt elhányatni kévánná, ez innét mutatódik meg, hogy Ali passa akkori császárunk főszerdárja, császár maga képe erős hitlevelet adott Várad vára megadásáért, hogy mindennek Váradon kivül várát, kastélyát szabadon engedi hatalmas császár birni minden jószágával együtt és hatalmas császár képét viselő főszerdárja lévén ezen Ali passa, az eget földet teremtő Isten nevére, az szent Mahumet proféta vallására és

hatalmas császárunk áldott fejére megesküdt Ali passa Váradért, hogy megadják, errül pecsétes czimeres hitlevelet adott.

Erre a hitlevélre adatott meg Várad vára hatalmas császárunknak, immár ez ellen az Ali passa hitlevele ellen, ki hatalmas császár képe akkori főszerdárja lévén, annyit teszen hitlevele, mint magának hatalmas császárunknak hite és hitlevele, és az mint irám Váradon kivül, minden uraknak annál inkább az országnak várait, kastélyit szabadon megengedte birni, Várad várával dicsősségesbik részével hazánknak megelégedett.

Már ez hitlevél az egész világon lévő keresztyén királyok, fejedemek, és minden nemzetségek közé kibocsáttatott és evel az egygyel Székelyhid vára elhányatásával, és hogy azt az országtúl szabadon nem birásával,ha olyant kévánna, akarna a fővezér, aval homályban hozatnék, hatalmas császár fővezérének, szerdárjának maga képebéli emberétül kiadatott erős, pecsétes czimeres hitlevele meg nem állásával, felbontásával hatalmas császárunk hite is homályban láttatik jüni vele.

És ha az felbomlódnék, ez elhirhednék az egész világon lévő minden nemzetek, királyok fejedelmek, hogy hogy hihetnének ezután fővezér ő hatalmassága és főszerdárja hitének, hatalmas császárnak is, ha Ali passa erős hitit meg nem állanák, valamely punctumában megbántaná a fővezér, akkor menten maga hitit bontaná meg, mert ü utána következő vezérnek hatalmas császár főszerdárjai még felbonthatná ü hatalmasságával való hitlevelit, erős, kötésit, és homályban hozódván hatalmas császár főszerdárjának hite ü hatalmassága hite maga által, abbúl az következnék, hogy semmi nemzetek, királyok, császárok nem hinnének hatalmas császárunk főszerdárja, füvezér hitinek, aval aztán homályban hozatódnék hatalmas császár maga hite is, azért erre az Ali passa hitlevelére nézve, kit Várad megadásáért adott, hatalmas császárunk képét viselvén (mint most a fővezér), nem bonthatja fel hatalmas vezér, és nem kévánhatja Székelyhid várát, hogy Erdélyországa ne birja, annál inkább hogy elrontsa, mert Ali passa hite és kiadott czimeres, pecsétes hitlevele ellen la... Evvel is kellene az igaz ratióval oltalmazni Székelyhid várát

az országnak, és az mi kegyelmes urunknak ő nagyságának hatalmas császárunk előtt és az fővezér előtt is.

Producálván Ali passa hitlevelét in specie az hatalmas császár előtt az fővezér előtt is annak igaz pariáját.

Kivülről: Székelyidról Ebesfalvára jött levelek.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kem. József Erd. tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

CII.

A Jézust valló nagy fejedelmek dicsekedő öröme stb. Mostani erdélyi fejedelem Apafi Mihály barátom, kit Isten jó véggel áldjon meg.

Üdvözletem után barátságosan tudatom veled, hogy az oláhországi vajda (G) Ligoras(kul) kit felséges urunk annyi jótéteménynyel halmozott el, a háládatosságról megfelejtkezvén, vele született aláváló, természetét s hajlamait követvén megszökött. Ennél fogva ha azon a vidéken hirét hallod, menekülni ne engedd, hanem elfogasd s engem azonnal tudósits. Annyi bizonyos, hogy Erdélybe ment s ugy hallik, hogy onnan más országba szándékozik. Jól vigyázz tehát s minden tőled kitelhetőt elköv ess, hogy kézre kerüljön. E dologban semmit el ne mulass Isten békessége a jó uton járókkal.

(*Kelet nélkül.*)

Belgrádban.

Oldalt: Köprilizáde Ahmed basa nagy vezér névjegye s pecséte.

Kivül ezen egykoru jegyzet: Fővezér levele melyet hoztak Ebesfalvára, az vajda állapotja felől. Anno 1664. 22. Novembris.

(*Törökből, az erdélyi Muzeumegylet birtokában.*)

CIII.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak Isten nagyságod napjait sokasitsa sziből kévánom.

Az vajdától ő nagyságától levelem érkezék, irja ő nagy-

sága, hogy Dragicsán uramtól s véle levőktől azzal vádoltatott, hogy az portától elszakadott, és hogy az egész ország neve alatt adtak be supplicatiót, mely supplicatióra nézve kegyelmes tekintete lévén az hatalmas császárnak, mazullá tétété Gligoresco vajdát, szabad választást engedvén az országnak, valakit kezességekre vesznek fel, válaszszák s confirmáltatik, mely okokra nézve az vajda ő nagysága megirta, hogy az vajdánét vigyem oda az hová nagyságtok rendelni fogta volna titkos lakását, itt utban is lévén, sok és feles cselédit be inditván és egy hintót is, lebocsáttatván oldal böreit, inditók ma alkonyadkort bé ilyen praetextus alatt, hogy maga is bemegyen, azonban könnyed szerrel magát Husson felé viszem, mivel ott köz helt van, akár Csik felé akár mely felé rendelni fogja nagyságtok menetelét, elmehet és mivel penig Dragicsán uram és Sorbán uraimék házok népe volt rég Rekosson, ott az helyben csak ő kegyelmek feleségek hire lészen, avagy az sem, magát is magyar ruhában öltöztetvén, annál inkább cselédit. Az vajda ő nagysága penig ebben az itéletben van, az mellette való országgal cselekedte, amazok ellen való supplicatiót sokkal többen irván, magok kezességére veszik, igaz lesz hatalmas császárnak, alig ha maga is közikben nem megyen, az mint irja, de ha oda nem menne is, Erdélyben nem jőn.

Sorbán Dragicsán uram öcsesét rendelte az hatalmas csáczár helytartónak lenni, ki is elhallgatni nem merte mulatni, bemegyen, de vigyázván azért, nem tudom mint lesz, mert az vajda is székes helyében van. Az elmúlt éjszaka kimentem s magával Sorbán urammal Belényesi uram is jelen levén, beszélgettem, utját szerencséltettem, azon sok szóval és ratiókkal állitván az dolgot, kénszeritettem, hogy valami hamis lelki ismeretben magokat ne elegyitsék, parancsolatokat nagyságodra és az országra ne impetráljanak, az vajdáné avagy kevés jovaira nézve, ki is nagy hüttel megesküvén, mondá bolondnak itélem-é? Ugy magának avagy maradékinak szerzene nyomorúságot, áldván nagyságodat, hogy most is assecurálta nagyságod ő kegyelmeket. Én kegyelmes uram nem félthettem nagyságodat az vajdáné miá, magok is cselédestől itt lévén, ha maga bemegyen is, őtet gondolom Sorbánt hogy válaszszák vajdájoknak avagy más két bojér közül egyiket, eléggé jád-

zattam vele, mentegeté magát gyermekire nézve, ha nagyságod kegyelmes parancsolatja lészen, az vajdánét Hussonnál hagyván, közelijebb jőnek ismét magok házok népéhez, vigyázván az alkatmatosságokra, nagyságod tudja nekem lelki jóakarom Dragicsán és Sorbán uraimék, mindazáltal nagyságod kegyelmes parancsolatja. Az vajda ha többet nem effectuálhatis, ezt akarja, ha csak titkosan is be megyen az portára, onnan osztán jó alkalmatossággal maga mellé ugy hivatná feleségét, én megirtam vigyázzon magára, hogy valamint kézben akadván roszabbúl ne legyen dolga. Tartsa meg Isten nagyságodat kedves jó egészségben.

Zernyesten 22. Novembris 1664.

Nagyságodnak mig él alázatossággal szolgál

Budaj Péter m. p.

Eredetije az erd. Muzeumban (*Gr. Kemény József Erdély története ered. lev. XIII. kötet.*)

CIV.

Memoriale pro generoso Domino Francisco Stepán.

Kegyelmed elsőbben is jó kémeket egyben gyüjtvén, az mi kegyelmes urunk és az nemes ország parancsolatját declarálja, két hatalmas nemzetek császári között végben ment békességek, kinek egyik punctuma Székelyhid elrontása, kin az mi kegyelmes urunk ő nagysága, sem az nemes ország semmiképen nem ellenkezhetvén, kéntelenittetik annak elrontásának annuálni, melyeknek haladását mivel mind az két monarcha igy urgitálja, az hazánk derekas veszedelme nélkül semmiképen nem jovalhatják, melyre nézve jelentse meg kegyelmed ő kegyelmeknek, hogy annak elrontására az mi kegyelmes urunk ő nagysága és az nemes ország micsoda utakat akar elkövetni, melyre ő kegyelmek is praeparálják magokat, és az ott való álgyuk eleiben, és munitiók, egyéb ott lévő bonomok alá mennyi vonó marha és szekér kévántassék, hogy arról is idején provideálhassunk.

Mi formában légyen penig arról való tudósitás, kegyelmed maga referálja ő kegyelmeknek.

Ha az vitézlö rend kiváltképen, az németség dificultálnák magok állapotjoknak mivoltát, kegyelmed bizvást assecurálhatja, ha az lészen kedvek, hogy római császár ő felségéhez redeáljanak, ő felsége részéről is minden securitások és illendő becsületek meglészen, ha penig Erdélyben való menetelhez lészen kedvek, abban elégséges securitások adatik. Az magyar vitézeket is Boldvai urammal együtt, és az több tisztekkel együtt bizvást biztathatja az mi kegyelmes urunk kegyelmességével.

Ha az dologban, melyet nem reméllünk, (az igaz okoskodás is azt meg nem engedvén, holott ha egy ország kéntelenittetik két monárcha végezésének engedni, nem lévén senkihez való bizodalmok) refractariuskodnának, kegyelmed megmondja, igen meglássák mit cselekesznek, mert azzal mind magoknak mind az szegény hazának veszedelmet szereznek mind az két nemzetségtől.

Szathmár die 25. Novembris Anno 1664.

Eredeti fogalmazvány. Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

CV.

Memoriale pro Generoso Doomino Francisco Stepan.

Kegyelmed elsőben is ő kegyelmeket egyben gyüjtvén, az mi kegyelmes urunk és az nemes ország parancsolatját declarálja, két hatalmas nemzetek császári között végben ment békességek, kinek egyik punctuma Székelyhid elrontása, kin az mi kegyelmes urunk ő nagysága, sem az nemes ország semmiképen nem ellenkezhetvén, kételenitteték annak elrontásának annuálni, melyeknek haladását mivel mind az két monarha igy urgitálja, az hazánk derekas veszedelme nélkül semmiképen nem jovalhatják, melyre nézve jelentse meg kegyelmed ő kegyelmeknek, hogy annak elrontására az mi kegyelmes urunk ő nagysága és az nemes ország micsoda utakat akar elkövetni, melyre ő kegyelmek is praeparálják magokat, és az ott való álgyuk elejében és munitiók, egyéb ott

lèvő bonomok alá mennyé vonó marha és szekér kivántassék, hogy arról is idején provideálhassunk.

Mi formában legyen penig arról való tudósitás, kegyelmed maga referálja ő kegyelmeknek.

Ha az vitézlő rend kiváltképen az németség difficultálnák magok állapotjoknak mivóltát kegyelmed bizonra assecurálhatja, ha az lészen kedvek hogy római esászár ő felségéhez redeáljanak, ő felsége részéről is minden securitások és illendő becsületek meglészen, ha penig Erdélyben való menetelhez lészen kedvek, abban elégséges securitások adatik. Az magyar vitézeket is Boldvai urammal együtt és az több tisztekkel együtt bivást biztathatja az mi kegyelmes urunk kegyelmességével.

Ha az dologban melyet nem reménllünk (az igaz okoskodás is azt meg nem engedvén, holott ha egy ország kételenitteiik két monarchavégezésének engedni, nem lévén senkihez való bizodalmok) refractariuskodnának, kegyelmed megmondja: igen meg lássák mit cselekesznek, mert azzal mind magok, mind az szegény hazának veszedelmet szereznek mind az két nemzetségtől.

Zathmar die 25. Novembris 1664.

Eredetije Erdélyi az Muzeum. (*Gr. Kemény József Erdely tört. ered. lev. XIII. kötet.*)

CVII.

Fővezérnek szóló levél. Expedita Anno 1664. die 12. Decembris ex Katona.

Hatalmas győzhetetlen császárunk széles ez világon kiterjedt fényes birodalmának fő gondviselő vezére, tekintetes nagyságos vezér Cuprili Amhet passa nekünk jóakaró urunk, Isten nagyságod napjait sok ezerekké tegye, szerencséjét nevelje.

Nagyságodnak emlékezetébe lehet, parancsolt vala ennek előtte nekünk Székelyhid várának elrontatása felől, irván levelében, hogy a két hatalmas császárok között a szerént vé-

geztetett volna el a békességben; akarván azért az nagyságod parancsolatjának engedelmeskedni, hogy annál illendőbben és haladék nélkül végbe mehessen annak a megnevezett várnak elrontatása, Erdélynek innet belől volt részeibül akarunk bizonyos számú lovas és gyalog hadat kiinditani Székelyhid felé, melyet szükségesnek itélünk nagyságodnak megjelenteni, hogy tudhassa nagyságod, minemű dolgokban legyünk foglalatosak és azoknak az hadaknak kimenetele micsoda okra nézve leszen. Egyéb dolgokban is hatalmas császárunk szolgálatára készek vagyunk, várván hatalmas császárunk kegyelmességét és a nagyságod jóakaratját fejünkre. Tartsa Isten nagyságodat jó egészségben.

Egyet az tihajának e szerént.

Mást Baló uramnak is kell irni.

Kivül : A. 1664. 12. Decembris Expedita az fővezérnek. Katona.

(Az erdelyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő minutából.)

CVIII.

Illustrissime Domine amice observandissime.

Ex literis continui nostri oratoris, hodie nobis redditis intelleximus, esse quosdam, qui coram potentissimo vezerio mentiri non erubuerunt, Gregorium Dikam per regnum Transylvaniae aut transivisse, aut ex consensu nostro in isto Regno occultari, qua in re innocentiam nostram Vestrae Illustritati aperire necessarium censuimus; Vestra illustrissima dominatio per diligentem inquisitionem intelligere poterit praedictum Vajvodam per Moldaviam transisse, utrum ibi substiterit, aut aliorsum iter suum direxerit scire possunt illi, qui sunt viciniores; uxor autem Vajvodae, quae puerperio adeo est vicina, ut intra decem, aut viginti dies futura sit in partu, ingressa est in Transylvaniam absque requisitione et annuentia nostra, quam dum in hoc regnum ingressam intelleximus, jussimus, ut statim subsistat, Oratorique nostro demandavimus per litteras ut Vestrae Illustrissimae Dominationi significet, quod etiam non praetermisit, nos bonis ipsius manus admovere noluimus, quamvis ex

relatione aliorum intelligimus cum pauca tantum supellectili eam esse, marito ipsius procul dubio secum quod habuerat auferente. Absit quin a nobis ut a fidelitate alienum quiquam faciemus, Vestram quocirca Illustritatem summa cum confidentia rogamus in causa tam justa contra aliorum mendatia dignetur nobis patrocinari, si res scriptis nostris contrariae depraehensae fuerint sane nocentes agnoscamur, sed in Deo et justitia nostra spem collocamus, non secus, verum juxta informatinonem nostram vestras Illustrissimas Dominationes negotium totum experturas. Cum de cetero felicissimam vitam precor Datum. Illustrissimae Vestrae Dominationis Amicus servire paratissimus.

Kiaül : 1664. 14. Decembris. Katonaból az fővezér kihajának irt levél párja.

(*Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő minutából.*)

CIX.

Interpretatio Litterarum Potentissimi Imperatoris Turcarum ad Illustrissimum Principem Transylvaniae Michael. Apafi etc.

Rex Mehmed filius Regis Ibrahim semper Augustus.

Gloriose Princeps inter Magnates Christianos Honorate, inter Principes Messiae Religionis, moderator rerum publicarum Nationis Nazaritanae, Princeps Transylvaniae Michael Apafi sit tibi faustus finis, per hoc Excelsum ac Imperiale Symbolum notificatur, cum propter aliquas controversias inter Nos et Romanorum Imperatorem pax interrupta sit, et ab utraque parte bellum ac armorum vigor successissent, tamen propter quietem utriusque partis subditorum, denuo alma pax in X. Articulis conclusa, et ab Utraque parte chirographis permutatis, Diplomatibus etiam ratificata ac confirmata est, ex Articulis vero in praedictis Diplomatibus insertis primum est, ut Arces vel Palancha a Romanorum Imperatoris militibus in Transylvania occupatae, Principi ac Proceribus Transylvaniae restituentur, et in uno momento utriusque partis exercitus ex Transylvania exeat ac ex confiniis recedat. Alter vero Art. est, quod ad praecavenda mala utriusque

partis Regnorum Arx Zechelhed et fortalicia ejus demolientur, et solo adaequentur et in posterum nullo modo neque aliquo praetextu de utraque parte neque a nemine alio reaedificari, restaurari, vel munitione militum vel armorum muniri possit. Haec autem ut supra citato modo in effectu perveniant, et uti inclusum ac insertum est in utriusque partis Diplomatibus efficiatur, ut scilicet Arx Zechelhed demolietur, Arces vero Transylvaniae a militibus Germanis occupatae sibi ac Proceribus Regni restituantur, missus ac subordinatus est homo fidelis ac aestimationis dignus ex parte Glorississimi ac Magnificentissimi Christianorum Principis Romanorum Imperatoris, ex parte nostra quoque Excelentissimus ac Imperiali mittitur onoratus Princeps, ac pridem purpuratus Bosnae Hassan (cujus honor sit perpetuus); quando ergo (uti declaratum est in utriusque partis Diplomatibus) milites Germani ab Arcibus et Palancis Transylvaniae exibunt, et eas sibi et proceribus Regni restituent, tu quoque possidebis illas sicuti possides ceteras partes mei Regni Transylvaniae et custodebis eas. Fortalicium vero Zechelhed simul cum fortaliciis ejus cum scitu praedictorum Comissariorum demolire ac solo adaequare curabis, ac in posterum, neque ab utraque parte, neque a te, neque a Transylvanis, neque a nemine alio reaedificari aut reparari, vel milite aut armis muniri possit, neque alio haec faciente permittere. Ideo prodiit hoc meum Excelentissimum comandamentum, et jubeo, ut quando perveniet, fiat sicuti jubeo in hoc Magni aestimationis meo Comandamento, ac uti inclusum est in utriusque partis diplomatibus, quando Germani milites exibunt ab Arcibus et Palanchis Transylvaniae et illas tibi et proceribus Regni restituant, tu quoque possidebis illas sicuti possides ceteras partes Regni mei et custodias. Praedictam vero Arcem Zechelhed et fortalicia ejus cum scitu praedictorum duorum Comissariorum demolire ac solo adaequare curabis, et nunquam in posterum ab utraque parte, neque a te, neque a Transylvanis, neque a nemine ullo reaedificari vel reparari, aut alio modo sub praetextu aliquo milite vel armis muniri permittas, ac in posterum accurate observabis Almam Pacem ab utraque parte conclusam ac ejus Excelsa Diplomata, et huius sancti ac obedientiae digni Comandamenti mei sensum Imperialem, et plurimum cavebis, ne horum

omnium contra aliquid velle aut efficere. Ita esse certe scias, et fidem praestes sancto ac Imperiali nostro signo.

Dabantur in Alba Graeca in medio Decembris A. 1070.

Hussain vidit.

(Egykorú forditás mely Mike Sándor ur tulajdona.)

CX.

A Jézus vallásán lévő fejedelmek dicsekvése stb. nagy-méltóságú barátom és szomszédom Apafi Mihály erdélyi feje-delem, kit Isten jó véggel áldjon meg!

Barátságos szomszédi köszönetem stb. után arról kivánlak értesiteni, hogy ennek előtte követképen hozzám küldött bizodalmas embered, őszinteséggel irt leveledet, kezemhez szolgáltatta. Szegénységet pártoló s békeszerető nemes lelked által sugallott tartalmából megértettem a mint irád, hogy a határ Halmas (Almás?) táján esik; hogy ama falvak behódolásakor a határ szabályozása végett egy kapucsi bás agát küldött ki a fényes porta s egyszersmind törvényes hüdset is lett kiadva; hogy a mi részünkről való eminek átlépvén a határt néhány falura rá mentek s egy a ti részetekről való ráját elhurczoltak. Én mihelyest Jenőre mentem ezen ráját magam elé hozattam s neki a tőle elvett egyet mást hiány nélkül visszaadatván, szabadon bocsáttottam. Azonban a ti részeteken levő falvakbeli szolgáitok (zabti) néhány rájánkkal s holmieikkel szintén ezt mivelték. Én tehát mind a rájákról mind elvett holmieikről összeirást (defter) készitteték s ezt vállalkozó agáink közül való derék Sábán agánknak átadván, őt követségbe hozzád küldöttem. Megérkeztével azért a szegény ráják elvett jószágát a defter és nevezett követemnek adott parancsolatom értelmében te is adasd vissza s a jó békesség kedvéért bocsátasd őket szabadon. Követemet pedig az őt megillető becsülettel fogadván, visszatértekor egy értelmes embereddel kisértesd el, kivel együtt jöjjenek egyenesen Halmas felé. Akkorra innen is egy törvénytudó kadi fog oda küldetni, kivel a határt megvizsgálják s az ezen törvénytelenség elkövetőinek bünéről biztos tudomást szerezzenek, hogy ezen tulra a meg-

állapitott határ megsértése szigorúan tilalmaztathassék. Egyébiránt kedves barátom! hogy levelem üres és hijába való ne legyen, a köztünk levő őszinte barátság folytán egy lovat is küldök ajándékul, fogadd jó szivvel. Ohajtom, hogy barátságunk tartós legyen: többire nézve Isten áldása legyen a jó úton járókkal!

Oldalt: Kászim vezér passa jenői mühafiz névjegye s pecséte. (Kelet : 1664—65, közt.

Kivül : Magyarúl : Temesvári basa levele.

CXI.

Ad Magnificum et Potentissimum Vezerium supremum Michaelis Csepregi legati Transylvaniae, et ejus Principis, humilime porrecta supplicatio.

Magnifice ac Potentissime Vezerie, afflicti et contriti hujus regni conditio ad magnificentiae Vestrae, ac invictissimae Caesareae Majestatis aditum administravit audaciam tum regnicolis tum Principi nostro Magnificentiae Vestrae, ac invictissimi Caesaris in litteris ipsorum gratiosissime commendata gratia, in quibus clementer promittitur, quod si Princeps una cum regnicolis suis in fidelitate erga Caesaream Majestatem permanserit, contra omnes hostes protegitur. Potentissime Vezerie, toto ab ipso tempore dum Deus ipse omnipotens ex divina sua dispositione regnum Transylvaniae, cum partibus regni Hungariae sibi incorporatis Caesareae Majestatis imperio subjecit, ab eo toto tempore, regnum hoc Transylvaniae, cum partibus Hungariae sibi incorporatis tributum ordinarium, in aerarium Caesareae Majestatis simul et una administrari curavit, et omnem ordinantiam a Principe Transylvaniae dependendo habuit ac lege etiam aequabili usus est, imo si quando Caesarea Majestas demandavit, vel quavis occasione necessitas postulavit, Caesareae Majestati accinctis gladiis inservivit, ad quod comprobandum sit proximnm exemplum et testimonium, certamen celeberrimum Magnifici olim Domini Passae Szejdi penes arcem Gialu celebratum, ubi Vice Comites Comitatuum Craszna, Szolnok mediocris et Dobociensis penes fidelitatem Caesareae Majestatis, in proelio cecidere,

quae partes Hungariae, magna cum parte Transylvaniae nunc ad arcem Varad sunt occupatae, super qua occupatione, antea etiam regnicolae, una cum Principe Caesaream Vestram Majestatem requisiverant. Sed quia onus occupationis finium regni Transylvaniae nihil cessat, coguntur regnicolae, ad gratiam Magnificentiae Vestrae denuo accedendo humilime super eo orare, quod Magnificentia Vestra dignetur denuo demandare Passae Varadiensi, quod donec juxta gratiam Magnificentiae Vestrae semel promissam limites regni, in legitimam rediguntur rectificationem, ab ulteriori depopulatione et finium regni occupatione cessaret, quod hac ratione, tributum etiam Caesareae Majestatis ordinarium, Princeps Transylvaniae pro parte ipsorum cedens eo commodius recolligere posset, quando quidem potentissime Domine Vezerie, si ista pars regni Transylvaniae excluditur, tertia regni pars occupabitur, et tributum potentissimi Domini Caesaris unde posset administrari, quando quidem tributum regni augitur, et termini regni diminuuntur. Sed quod majus, modo noviter, quales literae ad novam subjectionem praestandam sunt exmissae, in Comitatum Szarandiensem, e Civitate Belenyes et Vascoh, Magnificentiae Tuae humiliter indico, haec est privata miseria regnicolarum; sed ut Princeps una cum regnicolis, in compilandis Caesareae Majestatis tributis commodior esse queat, juxta antiquum usum, permittat exponi vexilla tricesimalia in istis locis, ubi antea in ditione Caesareae Majestatis in regno tributario tricesimae exigi solebant, utpote in partibus Hungariae Debrecini, Hidvegh, Nagifalu, Zilah et Thasnad : in Transylvaniae autem, in Sibo, Hidalmas, Sombor, Banfi-Huniad, quibus in locis propter dirissimas Armationum perturbationes, vexilla tricesimatoria Principum exponi non potuerunt, haec est secunda injuria regnicolarum. Tertio, ab occupatione arcis Varad, multis nobilium regni, precipue successoribus Gabrielis Bethlen jura possessionaria avitica, ad solvendum Caesaris tributum non permittuntur, quod rescientes superioris Hungariae ordines, Szenderienses una cum Palatino et coeteri confines arces, oppidum Vyfalu, quod esset Domini Damasciani Betthlen, una cum quatuordecem pagis, occupando possident, fidelibus autem Caesareae Majestatis in ditione Giulajensi existentibus, possi-

deri non permittunt, similiter et de hac re etiam Magnificentia Vestra ut demandare dignetur humiliter oramus. Quarto, quod milites Imperatoris Invictissimi Caesaris, penes Principem existentes, victualibus ipsis datis, justo ordine utantur, prout tempore Passae Ibraim. Ac in ordinantia quarteriorum dependeant a Principe, qui arceat ipsos, ne passim hinc et hanc divagentur et cessent, etiam ne super pauperes homines insolitas exactiones faciant, super ea etiam re ut demandare dignetur, oramus. Quinto, ordines regni Saxonicales, onerantur diversis et inordinatis exactionibus et oneribus, nam post discessum Passae Ali, dum milites Turcici in regno hoc adsunt, non solum victualibus, imo copiosorum jumentorum suorum ac hominum amissione (in quibus si Magnificentia Vestra dubium haberet, ad inquisitionem fide dignis hominibus immissis, hoc experire poterit, imo quod majus si propter incuriam eorum nonnulli mancipiorum libertatem adipiscere poterint, extunc Domini milites Turcici Principem ac Praelatos regni solent infestare, prout vel saltem in hoc reditu meo propter unum tempore Passae Sejdi eliberatum mancipium, molestatus est tam Princeps, quam fideles ejus. Itaque ut Magnificentia Tua, lachrymosam hanc vicem regni clementibus intueatur oculis, et lacrymas dignis exaudiat auribus, et sapienti judicio consideret et quod tributum regni hactenus ordinarium, hactenus administrari nequivit, non ex contumatia, sed ob infirmitatem Principis et regnicolarum, et recensitarum dificultatum obstiterit impedimentum. Quod incommodum regni, Principisque Deus ipsi omnipotens, ac per eum Invictissimus Dominus Caesar noster, ac per eum Magnificentia Vestra rectificare ac remediri poterit, hoc idem promittens Magnificus etiam Dominus Vezerius, Ali Passa, in literis suis civibus civitatum regni Transylvaniae tempore electionis Domini nostri Clementissimi Principis missis, quarum literarum autentica paria, in conspectum Magnificentiae tuae obtuli pro testimonio. Deum ipsum vivum, pro Magnificentia Vestra, tam in terris hic, quam pro foelici successu futurae vitae, humiliter exoro, ut hanc meam supplicationem clementi dignetur responsione remittere; quando quidem Domini regnicolae, una cum Celsissimo Principe, magna cum fiducia et spe expectant, gratiam Magnificentiae

Vestrae promissam ad sese effundi et pacem a longis temporis spatio optatam lucrari.

Eredeti. Erdélyi Muzeum (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CXII.

Memoriale.

1.) Mostan az Ali passa hütlevelén, melyet Várad feladásakor adott mindenekelőtt az dolgot fundálni s attól recedálni nem kell.

2.) Az mi kegyelmes urunk választásának előtte, csak fejedelem választassék, Ali passa ő nagysága czamuslán passa, és az gyulai bég ő nagyságok által, olyan igéretet tött, akkori Csepregi Mihály által, hogy az határ kimutatódik az ország kévánsága szerént. Az ötszáz ezer tallér elenyésztétik. Az adó az elébbeni mód szerént leszállittatik. Az lejendő fejedelemnek az athname megadatik.

3.) Az mi kegyelmes urunk fejedelemségében az portára beküldött első követeknek, kik az adóval mentek volt be, felséges császárunktól s mind az fővezértől Ali passa hütlevele szerént igértetett Erdélynek állapotja.

4.) Mind az mi kegyelmes urunknak, mind az váradi Huszaim passának fővezér urnak levelében iratik, hogy hatalmas császárunk akaratja ellen, egy talpalatni föld Erdélytől el nem foglaltatik, hogy penig az váradi passa Erdélyt hódoltatja, nincs hatalmas császár parancsolatjából. Azért valaki hatalmas császár akaratja ellen Erdélyt foglalni akarja, az mit keres megtalálja. Erről urunknak szóló levelét fel kell keresni.

5.) Az mi kegyelmes urunknak fővezértől elbucsúzásakor, megigértetett, hogy csak küldje emberit ő nagysága Landorfejérvárra, mindenek az ő nagysága kévánsága szerént, az ország javára meglesznek.

6.) Bátoszéktől mit irt az fővezér az mi kegyelmes urunknak, mind erre s mind több igéretire rá kell emlékeztetni.

7.) Minthogy az pacificatiónak punctumiban Erdély is föl vagyon téve, hogy in pristino statu megtartassék, az fökö-

vet is az végre jő, hogy az effectuáltassék, most vagyon ideje az bátorkodásnak, az félelmet posthabeálván, kivel eddig csak terhünk nevelkedett. Istentől várván dolgunk boldog végét, melyet az athnaméban kell concludálni.

Az Piri passa tefterének el kell romlani, mivel az császártól nem confirmáltatott.

Eredetije az erd. Muz. *(Gr. Kemény József Erdély tört. ered. levél XIV. kötet.)*

CXIII.

Kegyelmes uram méltóságos fejedelem.

Harminczadik Decembris iratott nagyságod méltóságos levelét ma reggel alázatosan elvettem, melyben mit irjon s parancsoljon alázatoson értem, Baló uram irásinak continentiájával együtt. A vajdáné kézben kérésének állapotja elég szomorú példa; iratja nagyságod, én nagyságodat nem ugy biztattam volna, az mint az dolgokat tapasztalja. Én kegyelmes uram senkinek is szivét által nem láthatom, hanem a külső ajánlásokból az dolgoknak consequentiáibúl, az mit vehettem eszemben, s a mik tülem izentettek, azokat irhattam s mondhattam nagyságodnak, s igy ha mi hiba lehet az ajánlásokban, nem én, ki nagyságod szolgája vagyok, velem csak irattak s tülem izentek, vétettem, mert én azt mondhatom, irhatom az mit hallok.

Bizony dolog kegyelmes uram, maga is az ur ő nagysága az mint eszemben vehettem nem kevés búsúlással értettem nagyságtoknak az ő felsége kegyelmes interpositiójában az adó s határ felett való kételkedését, mely concipiálódott Baló uram irásából, mint ha az ő felsége residensének nem volna még semmi parancsolatja, csudálkozik is rajta, holott ő felsége midőn az én nekem azokról adott instructióimnak páriáját felküldötte, azt irta mind azokról parancsol az residensnek, hogy az főkövetnek meneteli előtt is tractálja, melynek már bemenetele sokára nem haladna, ki is gróf Leszli lészen, azt mondja az ur ő nagysága, lehet ezeknek oka Székelyhid elrontásának halodása, melyet ugy hitették el az udvarban, nagyságod és az ország szántszándékkal cselekednék;

noha arról már ő nagysága eléggé igyekezte az udvart csendesitni, megirtam az abban forgott bizonyos circumstántiákat, s most is azt jovallja, hogy nagyságod s az ország ne késsék annak elrontatásával, mely ha halad az várakból is az német praesidium ki nem hozatik, egészen az pacificatio ellen lészen, és igy bizony nagy veszedelemtül félti az hazát, azonban annál nagyobb okot láttatik nagyságod az országgal együtt adni mind adójának le nem szállithatására, s határinak az töröktül beljebb való terjesztésére, mert már nagyságod, az ország iteratis vicibus mind két felé megigérvén, amott is dispositiókat tévén elrontásárúl, sublevályán az benne valóknak is difficultásokat, mely is mind két félnek értésére lévén, ha most kezdené nagyságtok vontatni, annál inkáb az eddig való scrupulust nevelné subponálván mind a két fél, hogy az eddig való dolgok csak practicák voltak, és igy mind két császárnak opponálni láttatnánk magunkat, mert ha nagyságod az török előtt azzal valamit akart volna obtineálni, minek előtte nagyságodat s az országot az pacificatiónak conditióiról nem tudósitotta ő felsége, nem kellett volna annak elrontását megigérni hanem halasztani kellettvolna, az dolgoknak ő felségétől megértésért is, avagy ha ugyan ezt despectálván, megigérte volna is, igirte volna iis conditionibus, most már még az töröknél is meglévén az igiret, ha abban változást tapasztal, annál nagyobb okot veszen az haza veszedelmeztetésére, mivel már ő felsége részéről is securussá tétetett annak elhányása felől és annál jobb módjával s rendesebben s fundamentomosban lehet meg az ő felsége interpositiója, nem is látja módját semmiképen, azt már mint vontathassa nagyságtok, holott eddig az praesidiumnak refractariuskodásán volt az mentség, kik is már mint s micsoda conditiókkal annuáltanak annak el rontásának, mind két félnek értésére van, hasonlóképen az arra rendeltetett hadaknak destinálása, mely dolgokat egy szerre ugyan maga irt meg ő felségének.

Az adóról azt mondja, annak leszállltásában való tractálás a főkövetnek bemenetelekor sem lészen késő, akkor is lehetvén arról jobb módjával való tracta, az mint hogy az minden bizonynyal az főkövetnek instructiójában is lészen.

Az határ dolgáról bajosabban ítil (jusssou eszében nagy-

ságodnak arról én nagyságodnak mit mondottam, azoknak terminusit az békességnek végben menetelekor kellett volna inserálni nevezetek szerint vármegyénkint, de mivel de particularibus semmit is nem tudhattak, hogy tudják mi is nem akartuk, abban esett az elfelejthetetlen fogyatkozás, mert ugyan is a mely kénszeritö ok in generali positione az erdélyi dolgokat az törökkel beengedte irattatni, hihetőbb in particularibus is beirhatták volna, (mint Zabolcs, Zathmár vármegyéket) mert azt mondja bizonynyal tudja maga is, az mit a török elkaphat, nehezzen vagy nem is engedi vissza, az mint hogy itt Szobócs, Szathmár vármegyében is az mit elkövethet, elköveti, most is falut rabolván vágtanak bennek, s fogva is hoztanak ide be, Kálló felé is most egynéhány száz török vagyon, kik is mit akarjanak, nem tudják : de ugy itili az az határjáró török, magátúl az határt nem járja ki, hanem avagy az, hogy nagyságodnak s ide ő nagyságának is ir, mely ha lészen, ugy ő nagysága is irni fog neki (noha megértvén, hogy nem hozzá hasonló nagy embere jőjjön az török császárnak, irt már ugyan jó ideje ő felségének, ha eljő, in isto casu mi cselekedő legyen, reménli is arról óránként való válasz vételét, és hogy másnak, amahoz hasonlóbbhoz fog ő felsége parancsolni, hogy annak nevével legyen az amaval való tracta, de ugyan ő nagysága rendelése szerint,) avagy az, hogy csak nagyságodnak ir, hogy küldjen commissariusokat, mely is idő vontatással lészen meg, avagy az, hogy bemegyen épen nagyságodhoz, mely is több időt nyerünk, és im má mentest maga bizonyos currensét küldi ő felségéhez, ki által instál, hogy ő felsége sietséggel ezzen dolgokról parancsoljon az residensnek, és maga is méltóztassék az fővezérnek iratni Lopkovicz herczeg által s van is oly reménségben, hogy még ezen határ-igazítás elvonódhatik az főkövetnek bemeneteléig, s adja is tanácsúl nagyságodnak minapi ő felsége beküldött egyik punctuma szerént, hogy mindenekben az török határ mutatásának ne cedáljon, azomban még ő felsége ir a residensnek. Im ő nagysága iratott neki mind azokról. Én ugy itilem kegyelmes uram, az residens csak nem akarta megmondani neki, micsoda parancsolatja van ő felségétől az mi dolgaink felől, de nehezen hiszem ne lett légyen, holott az ur-

nak maga irta ő felsége, hogy ír neki, mi nem minden ember s követ nyitja úgy meg szivét mint ez az ur. Azomban olyan parancsolatja is volt a residensnek, hogy az ur irásinak is annuáljon, az mint hogy irt vala is ő nagysága neki, de talám maga nagyzásából tagadta meg azokról való parancsolatját, nem efficiálhatván azokban semmit is, melyet szégyenlvén megvallani, én ugy hiszem azért mondja nincs parancsolatja.

Az mely curier ma megindul, attúl az mostani nagyságod irásinak continentiáiról igen jó formában tudósitja az ur ő nagysága ő felségét.

Nagyságodat alázatosan kérem, méltóztassék igen sietséggel és világosan parancsolni, már én mitévő legyek, nagyságodnak is Székelyhid felől micsoda rendelési lesznek. Az én ott benn lételemkor lett rendelések maradnak-e meg s az hadak az pénzzel együtt kimennek-é avagy más micsoda rendelése lészen nagyságodnak arról, én solicitáljam-é az praesidiumoknak az várakból való kivételit, mivel hogy az úr Székelyhid elrontatása haladásának annuálni nem akar, sőt azt nagy protestatióval urgeálja. Egyébaránt is magamat mihez alkalmaztassam parancsoljon, de bár a postákat megriasztanák, jobban járnának.

Már kegyelmes uram Bécsben is elvégeződött az magyar urakkal való conferentia, noha nem igen jó kedvvel acceptálták is palatinus uram rendeletét több commissarius urakkal Érsek-Ujvár ellenében épitendő muniálandó véghelyeknek kimutatására, mely magyar urakkal való connferentiák mint voltanak Bécsben, már az ur kiigirte adni páriálni, melyeket mentül hamarább páriáltatván nagyságodnak meg küldök, és hogy nagyságod ne kételkedjék, hogy az imperiumból, a fejedelmek annuáltanak a békességnek az ur ő nagysága nagyságodnak. Im a Salesburgyi nagy érsek ki magánosan az austriai házzal vetekedik, ugy hogy ha egyik nap egyik elől ül más nap a másik, ki most Ratisbonában az imperiumbeli gyülésben praesens, s igazgatja, ő nagyságának irott levelét in specie küldi nagyságodnak, ugy hogy megolvastatván nagyságod küldje vissza.

Az kassai generálisságot Csáki Ferencznek conferálta ő felsége, palatinus uram ő nagysága interpositiójára.

Kutsuk passa az mint értem kegyelmes uram valóban viseli magát oda fel az ő szokása szerint, valami Érsek-Ujvárhoz való jövedelem volt az magyarok idejében, azt mind praetendálja, az bánya-városokat is fenyegeti, s hódoltatni akarja, azt a tartományt Klobukig, ki Morvának a szélében van, akarja hódoltatni; minden felé kiküldötte hódoltató leveleit. Az ur ő nagysága ugy itíl felőle, hogy minekelőtte az főköveteknek egyiknek az másikhoz való menetele lészen, ugy hogy a diplomát a császárok személyek szerint pecsétlik subscribálják, mind addig tartanak itt ezek az excursiók s azután megszünnek. Én kegyelmes uram a nagyságod Székelyhidban irt commissióit a velem való correspondeálás felől, még az posta jövetele előtt megküldöttem volt. De ugy értem ezen postátúl, hogy Sztepán Ferencz uram bement, miért, nem tudhatom, s Székelyhidba is a dolgok micsoda dispositióban maradtak, Sztepán uramat is küldi-é nagyságod s mivel, mind ezekről kérem álázatosan nagyságodat méltóztassék tudósitani.

Az érsekujvári generálisságot Komáromban transferálták, holott Zuza lészen a főgenerál, s ő tüle függnek a több magyar várakban lévő praesidiumok is.

Mivel nagyságod az én irásomat nem igen olvashatja, Bánfi Dénes uramnak irtam dolgokról, im két izben mitsoda irásokat adtam be Rottál uramnak ő nagyságának, kiket ugyan mentest fel is küld oda fel, nagyságodnak in veris paribus megküldöttem. Az ő felsége, magyar uraknak Bécsben kiadott propositiójával együtt, nem sokára az uraknak arra való feleleteket is, az több actákat is leiratván, nagyságodnak megküldöm.

Nagyságodat alázatosan kérem mindezekről kegyelmesen parancsoljon, s tudósitson. Isten nagyságodat éltesse sok esztendeig. Szathmár die 3. Januarii 1665.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Teleki Mihály m. p.

Eredetije az erdélyi Muzeumban (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CXIV.

Méltóságos gróf ur, kegyelmes uram.

Noha három izben irt levelemkor gyakorlatossággal eleget szólottam s beszéllettem nagyságoddal a mostani fennforgó veszedelmes állapotjáról szegény hazánknak, beadván nagyságodnak minden azokról való kegyelmes uram ő nagyságától az nemes országtúl nekem adatott minden instructióimnak igaz páriáit, kérvén nagy alázatosan nagyságodat, ő felsége előtt instálna kegyelmes interpositiója által, méltóztatnék abbúl is nagy nyavalyánkat sublevální, nagy reménségünk lévén abban, hogy az ő felsége kegyelmes interpositiója accedálván, az töröktül könnyebbithetnének terheink, az mint 30. Decembris anni praesenti (igy) az én kegyelmes uram nekem irt ő nagysága leveléből, kit nagyságodnak is mutattam, látom nem kicsiny búsúlással tétette ugyan 22. ejusdem mensis becsületes hivének fővezér mellett lévő residensének irt leveléből, ki mindenkor igen biztatta mind ő nagyságát s mind a hazát, hogy csak nyerhessük meg az ő Felsége kegyelmes interpositióját és intercessióját, noha a szegény haza dolgai in particularibus nincsenek ugyan az pacificatiónak conditióiban beirva, de ugyan azok is ő felsége kegyelmessége által medeálhatnak; hogy még eddig ő felségétől az residenshez semmi nemü parancsolat, elviselhetlen adónknak leszállitása, majd körösnyen köről elfoglalt határainknak jobb karban való állitása felől nem ment, mely bizodalomtúl viseltetvén ő nagysága az én kegyelmes uram a szegény hazával edgyütt, noha eléggé solicitálta itt levő residense, hogy követje által solicitálódnék ő nagysága az határ dolgából, de előtte viselvén ő nagysága az nemes ország minapi ő felsége nevével általam beküldött punctumoknak egyikét, melyben az vagyon irva, hogy ha a török valami terhviselést és fojtogatást akarna Erdélylyel miveltetni, rá ne mennjünk, gondolván ha követet küld ő nagysága be, az határ dolgáról annuálni láttatik a török határ igazitásának, és igy az ő felsége intercessiója is reméntelenebb lehetne, accedálván ehez nagyságod jovallása

is azokra nézve múlatták-é el ő nagysága s az ország követjének beküldését.

Már kegyelmes uram, az mint az én kegyelmes uram ő nagysága tudósittatik megirt residensétől, az határjáró török ha eddig nem is, de igen hamar Váradra érkezik, kinek még Landorfejérvárra mentenek elejében a váradi és jenei törökök, solicitálván ott az vezért, hogy az mostani hódolt falukon kivül, kik is felette be vadnak Erdélyben, beljebb adja nekik, azért is vitték arra Jenő s Várad felé, hogy annál inkább vihessék véghez gonosz szándékjokat Váradról osztán bemenni, vele vagyon az a Piri passa is, ki Várad elveszése után Ali passa hütlevele ellen feltefterezte az falukat, nagy ajándékot vévén fel a váradi töröktül, ugy cselekedte azt az nagy istentelenséget, mert az Ali passa levelének hitlevelének tenora szerint csak a Váradhoz való falukat kellett volna beirnya, de azoknál húszszorta harminczszorta s több számtalan falukat irt be, erőszak szerint hajtván be a szegény embereket az hódolásra, oly falukat is irt be az kiknek soha emberit is nem látta, hanem csak megtudakozta másoktúl. Elég az, Kolozsvármegyének, Dobokavármegyének, Belső-Szolnokvármegyének kik Erdélyben vadnak, nagyobb részeit elhódoltatták, a mint hogy nem régen is rablottanak, Bihar, Kraszna, Közép Szolnok vármegyéket egészlen elfoglalták; Jenő felől, noha annak megvételekor ennek a fővezérnek atyja az onnét való határt addig rendelte volt, a mint azelőtt régen, mikor Jenő töröktül bíratott, a meddig a határ volt, de most a jeneiek annál sokkal beljebb hódoltaták, úgy hogy az egész Zaránd vármegyét elakarják foglalni, mind ezeket megérthette az ő felsége udvara, nagyságod is beadott instructióimnak igaz páriájából, Ali passa hitlevelének mássából, nagyságodat Istenért nagy alázatosan kérem, méltóztassék még is ő felsége előtt érettünk esedezni, könyörüljön meg rajtunk, kegyelmes interpositiója által mentül hamarabb mediálja dolgunkat, mert ha Isten után ő felsége jól nem teszen velünk, az elviselhetetlen adónkat le nem szállitja, s az Piri passa tefterét is el nem bocsátja, és határinkat az Ali passa hitlevele szerint nem igazittatja el ő felsége, hanem azok az török akaratja szerint rajtunk maradnak, lehetetlenség mi igen hamar országúl el ne veszszünk, mert azoknak rajtunk

való hagyása csak szántszándékkal való garázda keresés, a mi utolsó veszedelmünkre, melyet is akkor fog cselekedni, mikor ő felsége is nem fog segithetni, most hiszem nem vádolhat bennünket a török is engedetlenséggel, annuálván Székelyhid elrontásának is, s most az ideje ő felsége könyörüljön rajtunk, s még a főkövet bemegyen is, méltóztassék ...... az egy corriert az residenshez beküldeni, ki által iratván s intercedáltatván mellettünk kételkedés nélkül foganatos lészen, kiért Isten ő felségét minden dolgaiban szerencséltesse, mi is országúl a mi kegyelmes urunkkal együtt hálaadó igaz alázatos szolgái maradunk, maradékinknál is elfelejthetetlen, s halhatatlan jó emlékezetben marad az iránt való velünk tett atyai nagy és kegyes kegyelmessége, mert ugyan is ha ő felsége velünk jól nem tészen, csak végbúcsúvételhez készüljünk hazánktól, azon kivül azoknak megorvoslása nélkül nem remélhetvén hazánk szabadságinak helyben állithatását.

Mivel azért már Székelyhid elhányásának mentest kelletik lenni, azon is alázatosan kérem nagyságodat, instáljon ő felsége előtt, méltóztassék a residensnek arról is parancsolni, lenne azon Somlyóban, Valkóban, kik Krasznavármegyében vadnak, hogy a mi kegyelmes urunk tehetne praesidiumot, ugy talám mégis lehetne valami kicsiny respiriumja annak a darab földnek és az kivől lévő nemességnek, kik Váradnak elveszésétől fogva házaknál nem lakhattak, jószágokat is nem birhatták.

Ezeket akarván nagyságodnak írásom által is alázatosan benyújtanom, relegálván mindezekben való büvebb informátióra nagyságodat, beadott minden instructióimnak igaz páriájokra, kérvén nagy bizodalommal nagyságodat, igen sietséggel ő felségének azokat értésére adván instáljon hamar való megorvoslása felől, kiért Isten nagyságodat megáldja, az én kegyelmes uram ő nagysága is a szegény hazával együtt nagyságodnak minden alkalmatossággal szolgálni igyekezik. Szakmár 3. Januarii 1665.

Ezt adtam be elsőben az urnak, kit fel is küldött ő felségének.*)

Eredeti (*Erdélyi muzeum G. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XIV. kötet.*)

---

*) Ez az egy pár sor Teleki Mihály saját keze irása.

CXV.

A Jézust valló nagy fejedelmek dicsekedő öröme, a Messiást követő nagy rendek között választatott keresztyén gyülekezetek dolgainak igazgatója, kitünő méltóságú s nagyságos férjfiu, mostam erdélyi fejedelem Apafi Mihály kinek Isten engedjen jé véget érni!

Baráti szives üdvözletem után hasonló indulattal arról kivánlak értesiteni jó barátom, hogy leveledet, melyben arról tudósitasz, hogy a megszökött oláh vajda feleségét podgyászostól elfogattad s letartóztattad, megkaptam. Fogadd ezért szerencse kivánatomat! ha pedig ezen levelem Isten jóvoltából hozzád érkezik, az elfogott vajdánét podgyászával s vele levő egy s másával együtt megbizható emberek kisértében azonnal ide küld. Utközben derekasan vigyáztass reá szemmel tartasd és őriztesd, hogy el ne szökhessék; hanem gondos felügyelet alatt ide jusson. Ezentúl is a bennünket erdeklő dolgokról szorgalmatosan tudósits; most pedig légy boldog s engedelmeskedjél!

Belgrádban.

U. I. Különben barátom! a megszökött vajda feleségének mindenestől való ide küldését sürgető parancsot koránt sem kell ily szigorúnak venned; az csupán arra való, hogy az engedelmességedre számitó császári parancs értelmében felügyelj; s a császári trónhoz küldendő tudósitásra ürügyül szolgáljon. Valamikép más vélekedésbe ne légy. Bizonynyal mondom hogy a fényes udvarnál másra nincs szükség.

Oldalt: Köprili záde Ahmed passa nagy vezér névjegye s pecséte.

Kívül: 1665. 3. Januar Kolozsvárra fővezér levele az vajdáné felől,

(Törökből, a Sz. S. gyűjteményéből.)

CXVI.

Szolgálok kegyelmednek mint kedves sógoromnak,

Kegyelmed 9. praesentis mensis, Szathmárrúl küldött levelét 10. ejusdem elvettem, kegyelmed irását minden részeivel megértettem, kivánja tülem, hogy az itt való dolgokról kegyelmedet tudósitsam. Itt édes sógor uram német s magyar nyughatatlan elméjü praesidium csendességben vadnak, az kegyelmed irt levelére nézve, várják csak az oda beküldött követeket hópénzekkel együtt. Eöcsém uram az kegyelmed leveléből, hogy Bánfi uram Sztepán uram az hadakkal utban volnának, de még eddig semmi hirt felőlek nem hallottam, hiszem uram mihelyt megindultanak, menten egy postát kellett volna elől elbocsátani, és tudósitották volna az által, hogy jünek, s hogy pénzeket is hozzák az praesidiumnak, de csak kegyelmedtől értettük jövetelek felől; az sáncz avagy fortalitium felől ir kegyelmed, rontassuk bontassuk el, de annak minden fábúl való épületit egy nap elbonthatjuk, mert fánk nem sok vagyon, de ez az német praesidium azt mondották, az fortalitium bontásához addig nem kezdenek, mig követjük Erdélyből meg nem jő hópénzekkel, ma azért ismét megprobálom őket, ha reá veszik magukat, de sem árt sem használ az az fortalitium, ha az várat elbontjuk, annak az ő erőssége fábúl vagyon, az vár elhányása addig nem lehet, mig ki nem költöztetnek mindent az várbúl, és valamig a követjök meg nem jü, senkinek semmit ki nem hadnak az németek vinni, urunknak is a szerint megirtam, Tarsolj uramék is azért jöttek volt, hogy a buzát is elvigyék, de a bort is nehezen engedték elvinni, és azt igy értvén, kegyelmed a vár elhányásához annál inkább még Bánfi uram nem érkezik az hadakkal, addig nem foghatni, mivel az országtúl ő kegyelmére bizatott ez az kegyelmed irása, s értékem szerint az szekerek szánok hozása addig nem lehet, mig Bánfi uram nem érkezik hadakkal, mivel ha szinte valami szekereknek szerit tehetnők is, de innet semmit ki nem hadnak vinni, mig az ő hópénzek meg nem lészen, én nem tudom uram hova lőnek az hadak, az praesidium hó pénzét is mirt nem hozzák ki, látom kegyel-

med engem okoz, holott irja kegyelmed, ha tanácskozás nem lett volna, eddig el (is) felejtettük volna, de ez irásában kegyelmednek nagy dolgok értetnek az én részemről. Itt ki kell terjednem igaz mentségemre kegyelmed előtt. Az itt való praesidiummal egyszer irtam kegyelmednek, és méltóságos gróf Rottál urannak ő nagyságának ez hely megmaradása felől, mitsoda ratiokkal maradhatna meg, ennek is márúl mult két hólnapja, de ez helynek eddig való el nem hányása nem abban állapodott és gátalódott meg, mert mihelyt az kegyelmed és méltóságos Rottál uram válaszát vöttem, hogy nem lehet medium ebben, menten én annak hajlottam engedelmességgel, kit kegyelmednek Rottál urannak ő nagyságának irott levelén megmutat, hanem ez hihetetlen és fizetetlen itt való praesidium, hópénzekért engedetlenkedtek, hiszem látta az ország commissariusa, Sztepán Ferencz itt volt, de ha ezt elhadjuk is majd két hólnapja, hogy beküldött az itt való praesidium hópénzekért és az nyihány pénz nem küldés miatt az azzal az ország hadainak ki nem küldése miatt, és az kit az ország s urunk ő nagysága az hadak eleiben rendelt commissariusnak azért, hogy ez helyet elhánják ki nem küldése mind ezeknek egy napról más napra való halasztása miatt. Ez véghelynek azért forog periculumban dolga, itélje meg maga kegyelmetek mind ezeket, ha ez nem lészen oka ez hely veszedelmének, kitől Isten oltalmazzon, egynéhány rosz pénznek kérése s kinem küldése mit hoz, most immár valami rosz paraszt emberek azt mondották ezeknek az németeknek, hogy most egy passa ment volna be Erdélyben, s az fejedelem hadai vissza tértenek volna, mely ha ugy vagyon, s ide az praesidiumnak hópénzt is nem küldenek, itt az dolog veszedelemben forog, mint kegyelmednek ezelőtt megirtam, félő attúl, hogy más idegeny ne adja a hó pénzt nekik, most is postám vagyon oda be urunkhoz, dé én semmit oda be való dolgot nem érthettek az hadak jöveteli felől, hanem csak kegyelmedtül. Az hópénzeket ezek csak várnák, resolválták magukat, hogy addig innen addig ki nem mennek, ki sem hadnak semmit is vinni, magam pénzemet hat száz forintot a minap nekik kellett adnom, és e nélkül két hópénzek volt hátra, prima Januarii termináltunk, én most száz nyolczvan forintra bort adtam nekik

hópénzekben, kegyelmedet kérem ne neheztеljen, mert ezt is meg kell irnom magam mentségemért, tudja meg kegyelmed is. Én nekem urunk ő nagysága a gyülés előtt irta meg, hogy az két császár végezéséből el kell hányatni ennek az várnak. Én ő nagyságának megirtam még az ország gyülése előtt, hogy itt pénz nincsen, vagy két hópénzt küldjön ő nagysága az praesidiumnak, és két száz magyar gyalagot ebben az végházban azzal a két hópénzzel együtt, mert bizony félek, hogy az hihetetlen fizetetlen praesidium idegeny urat keres, és ez erős véghely magának veszedelmével együtt idegeny kézre kerül, hiszen csak egyik itt való hiveiért is kellene ő nagyságának két hópénzt küldeni, nem hogy ily végházakért, igy irtam meg. És ha akkor ő nagysága a két hópénzt megküldi vala, egy két száz magyar gyaloggal együtt, ezt eddig régen végbe vihettek volna, de nem külde nekik egy pénzt is, sem magyar gyalogot, hanem csak azt irta ő nagysága, hogy commissariusok mind a két részről jünek ide hadak, kik elhányják a várat, azulta már mind jünek. Én vagyok uram hát még is vétkes, mikor én a jót s igazat megirám, ő nagysága nem cselekszi. Egy deáknak inkább hiszi ő nagysága szavát, az ki ő nagyságának azt mondotta, hogy itt elég pénz, s jövedelem vagyon, kiből fizethetnek, az olyan ember szavának inkább hiszen ő nagysága, hogynem az én szavamnak, kit ugyan kiküldött ide, hogy lássa mi vagyon, s hogy nem volt csak nem rosszúl járának, Sztepán Ferencz urammal szemben mondván Sztepán uram, hogy te vagy-e az ki az fejedelemnek azt mondotta, most is hogy kijött, az oltományi dézmát meg kérte, ő nagysága neki adta. Cub. nro. 57, de errül most többet nem irok, hanem coram plura.

Kegyelmed irja, hogy ugy vigyázzak, s ugy moderáljam a dolgot, hogy ez véghely pogány kézre ne essék, hanem két császár békességével hányattassék el, bizony édes sógor uram, arról való gondolkodásom miatt éjjeli álmom sincsen nekem, az éjjeli nappali vigyázásban vagyunk, de csak az praesidium hópénzével érkeznének, a mint látom jó kimeneteli lenne a dolognak, az törökök még egyszer itt a környül lévő falukról lementenek Váraddá. Nagy Kádgyára szénát abrakot hordottak, az itt közel lévő falukból, igen tudakozták ha az urunk ha-

dait hallom-é mikor jünének ki, de nekik megirtam, hogy még semmi hirt jövetelek felöl nem hallottam, hanem ha hirem jő, én meg irom Váraddá. Im az olay bég levelét oda küldöttem nagyságtoknak, ük szépen irnak, de ember ne hidjen nekik. Ma is egy kémet küldök be Váraddá, megkémeltetem ha idegeny török van e sok, a minap is küldöttem volt kémeket, de akkor az iszpáhiák is mind ide ki quártélyoztanak, akkor az* én kémem is azt hozta vala Váradról, hogy egy passa ment be Erdélyben, rosz szándékkal lévén urunk felől, melyet én urunknak mindjárt megirtam, megkémeltetvén ha idegeny török vagyon Váradon, kegyelmednek mindjárt értésére adom. Én bizony alig várnám, hogy Isten Bánfi uramat hozná ki, adhatnám kézben a várat, és én innét szabadulhatnék ki mint ennyi ördögök közül, egy nap itt ölnek meg hópénzekért, a sok velek való veszekedésem minden napos. Én félek ha csak két hópénzt küld ő nagysága nekik, megzendülnek, de csak érkezzék Bánfi uram ö kegyelme és veszekedjék velek, lebeszéljük üket ha lehet, csak érkezzék ő kegyelme; kegyelmed irja, hogy négy tertenyi puskát hadjak kegyelmed számára, azokat inventálták, hanem ő nagyságának is irjon kegyelmed, én jó szivvel megcselekszem. Az Balassi Ferencz bür dolmányát irja kegyelmed, hogy kegyelmednek meg hadjam. Bizony uram Sztepán uram azt elvitte, kegyelmed bü irásomról megbocsásson, mert meg akartam kegyelmednek ártatlanságom irnom. Isten tartsa és éltesse kegyelmedet jó egészségben. Ex confinio Székelyhid die 12. Januarii 1665.

Kegyelmednek jó akaró sógora szolgál

Moldvai Márton m. p.

Eredetije az erd. Muz. *Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CXVII.

Paskó uram instructiójához való memoriale-

1.) Azon kell fundálni, hogy in pristinum statum restituáltassék az ország.

2.) Ha az nem succedál, hogy negyven ezer tallérra szálljon az adó: azon kell törekedni; melyet ha véghez vi-

szen a római császár ő felsége követje, 15,000 tallért kell igérni nekie; hogy ha penig hatvan ezer tallérra szállitja, úgy kell tiz ezert.

3.) A határ bár csak a Meszesen belől szabaduljon fel a hódolás alól, ha több nem lehetne.*)

NB. Valamint lehet, szerezze meg in veris paribus a pacificatióknak conditióit, mivel azt értvén, hogy ha az erdélyi dolgok felől valamit inseráltatni talál, jobb fundamentommal agalhatja ő kegyelme. Azt peniglen vagy Panajot által a töröktül, vagy a residensek által kivegye; tentálja ő kegyelme mind két részrül; ha kiveheti, sietséggel ki is küldje.

Mind franczíai király s mind több oratoroknak levelet kell irni.

Panajotnak igirni, ha hasznosan szolgál, ezer tallért. Melyrül annak is irni kell credentionalist, hogy elhidje.

A tihajának 5000 tallért**) ha hasznosan szolgál.

Leveleket:

T. Császárnak.

Fővezérnek.

Tihajának.

Panajotnak.

Ezeken kivül tiz levelet egy tenorral.

Havasalföldi vajdának.

A reisznek specialiter meg is kell közönni az ellőttömi verekedésbeli jóakaratját. etc.

Szuliman effendinek hasonlóképen.

Az kapitihának.

(Az erdélyi volt kir. kormányszék levéltarában levő minutából.)

CXVIII.

Méltóságos uram kegyelmes fejedelmem.

Isten engedelméből 28. Januarii Landor Fejérvárra érkeztem három újnyi vastag jegen, gyalok által, csak Isten

*) A zárjel közé foglalt sorok az oklevélben ki vannak huzva.

**) Előbb hat, később 4 iratott s azok kitörlése után iratott az 5000 tallér.

tudhatja minémmü félelemmel, szolgáim, lovaim általmaradván, még az vezérrel szemben nem voltam, nem is tudhatom megirni, micsoda orcza pirúlással lépek szemben az sólymaknak nem létele miá, holott már a fővezér régen tudja, nagyságod is levelében megirta még az előtt, valaki az oka el nem küldésének, bizony nem jóakarója nagyságodnak s az szegény hazának. Én egyebet mondani nem tudok, hanem utban vadnak velem, az nagy Istenre kérem nagyságodat küldje el, most veszem eszemben másképen kellene ennek az udvarnak kedvét keresni, nagyságod maga, és ne más jól meglássa az maga és haza dolgait, bizony ugy értem s ugy veszem eszemben, most valamely karban az szegény hazának dolga állittatik, abban is marad ezentúl. Kegyelmes uram Baló László uram értelmét vévén mindezekben tetszett ugy az mely régi levelet sine intitulatione hoztam, az mely személyekre dirigalom, ugyan azonoknak mennek az kupák is, sőt azt kevesellvén (mivel nagy emberek) mindenik kupában ötven-ötven tallért teszek. Ezekre nézve Baló urammal együtt kértem kölcsön három száz tallérokat a hova kivántatik, a mi megmarad benne, megtartom nagyságod számára. Ezt nagyságod kegyelmes uram első alkalmatossággal küldje meg, mivel interesre vettük, most kegyelmes uram az ideje, én látja Isten, mindenekben az nagyságod és ország hasznára s elő menetelire vigyázok, Isten hiván segitségül, reménségem is vagyon jobbra; Isten a fővezérrel szemben juttatván, Nagy Ferencz nagyságod étekfogója által nagyságodat mindenekrül tudósitom; ide valóban vártanak, már mire adja Isten, ő felsége tudja; kegyelmes uram az nagyságod én általam irott assecuratióját Baló László uram hamar kivitetése felől meg mondottam, Istenért is kérem nagyságodat az kapitihát készitse el, vegye nagyságod istenes consideratióban ennek az embernek ilyen veszedelmes hadakozásokban való fáradozását az hazáért, ne keserittesék tovább való itt létellel, én is az nagyságodtúl számban adatott biztatásában ne fogyatkozzam meg; micsoda elmével, indulattal lészen nagyságodhoz, tudom el nem hiheti, de ide érkezésemkor hallottam szavát, s azt mondá! Isten ugy boldogitsa, ha szintén a kapitiha elérkezett volna is, még is az nagyságod és ország dolgait félben nem hatta volna,

igy levén kegyelmes uram, az igaz tökéletes hivség az szolgáló személyben nagyra becsültessék; a német követ még el sem érkezett, az residensnek az Rattel uram levelét megküldöttem, látogattatván emberem által, holnap Baló uramat hozzá küldöm elméjét experiálni, mivel ma Bécsben expediál s nem lehet a szemben létel, az erdélyi dolgokrúl még eddig semmi instructiója nem volt, ezután mi én nem tudom, noha tegnap előtt is érkeztenek négy kurriélek, csudálatos Isten az ő dolgaiban, szintén ide érkezésemkor legfüvebbik ellensége édes hazámnak ugy mint az fü siliszter aga megfojtaték, a ki az Várad körül való végbelieknek az haza ellen mindenekben erős párttartója volt; emlékezzék nagyságod reá Kolozsvárt létemben megjövendöltem volt, lesznek ellenem vádlóim; már jelen vadnak minden felől Várad és a körül való végbelieknek fükövetjek az gyiolai alay bég az jenei kis alay békkel együtt. Istent hiván segitségül, az miben édes hazámat ellenek menteni tudom, el nem mulatom; kegyelmes uram az mostan Erdélyben küldetett commissarius Haszon passához nagyságod illendő keménységgel legyen az határ állapatjában, de ne fenyegetődzéssel, mert még annak sok fáradság s irogatás által kelletik végben menni. Nagyságod bölcs itileti ezen sokat értsen, engemet penig nagyságod mindenekrül idejében tudósitson, nem kell kimilni a postákat, most az ideje, az postáknak erős parancsolatjok legyen, ne szivedezzenek imitt amott, az mint szokások. Az vajdáné állapotja felől még nem probálhattam semmit is, de mivel az keresztyénség azt kivánja, valamit nagyságod s az haza veszedelmeztetése nélkül elkövethetek, el nem mulatom. Ezek után az nagy Istennek kegyelmes oltalma alá ajánlom nagyságodat. Nándor Albae die 29. Januarii Anno 1665.

Nagyságodnak alázatos hive és szolgája
Paskó Christoph m. p.

Eredetije az erd. Muzeum. (*Gróf Kemeny József, Erdély története eredeti lev. XIV. kötet.*)

CXIX.

Salutatio Suppremi Vezérii a Generoso Christophoro Pasko de Székelyhid legato Principis, et Regni Transylvaniae Ordinario, Anno Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo Quinto, die 11. mensis Foebruarii peracta.

Excellentissime Domine, Domine mihi Clementissime, Invictissimi ac Potentissimi Imperatoris nostri, totius Imperii Supremi Vezirii. Celsissimus Princeps Dominus meus clementissimus Vestrae Excellentiae, tanquam Domino suo gratiosissimo humilia servitia offert, et cum gratia ac favore Invictissimi ac Potentissimi Imperatoris vitam longevam, ac omnem foelicitatem animitus praecatur, interim ad visitandum Excellentiae Vestrae humilimas literas per me transmittendo ut grato animo accipiat humillime orat.

Hic literae traditae sunt.

Regnum haereditarium Potentissimi Imperatoris Transylvania, et Dominus meus Clementissimus in quibus negotiis me expediverit ad Excellentiam Vestram oratum. Quoniam longam verborum declarationem requirit, nollens Vestrae Excellentiae aures multis aggravare. Humilter oro Excellentiam Vestram liceat Principis, et Regni postulata vel orationes humillimas in scriptis porrigere, ac placidis auribus axaudiendo, benignam reddere resolutionem.

His peractis, haec inferius scripta postulata secunda die Supremo Vezirio tradita sunt, addito brevi preambulo.

Non dubitat Dominus meus Clementissimus, quin Excellentia Vestra afflictissimae Patriae Transylvaniae, vastationes, dirutiones, et depopulationes omnes, quibus jam ab aliquot Annis versata, et afflicta sit, bene nosset : cujus sors miserrima, ut in meliorem statum redigatur non aliundum post Deum, sed solum ab Excellentia Vestra sperandum est : in quam spem non alia ratio Dominum meum Clementissimum, et Regnum Transylvaniae induxit : quam Excellentiae Vestrae, meo Domino Clementissimo aliquoties, sancta (uti etiam credo immutabilis), promissio : nimirum quam primum se Excellentia Vestra, cum exercitu Invictissimi Imperatoris Albam Graecam feliciter at-

tulerit, res Transylvanicas in verum et optatum a Transylvanis statum deducet. Jam felicem adventum Deus optimus maximus concessit, cujus ut in omnibus suis negotiis sanctis Deus opem ferat, magno animi, et cordis desiderio precatur Dominus meus, et Regnum Transylvaniae.

Qua ratione Excellentissimam Vestram per misericordiam Dei omnipotentis, et Invictissimi ac Potentissimi Imperatoris sanctum ac benedictum Caput, in paradiso jam gloriose quiescentis animae Sanctissimi Prophetae Mahumeth, et ad suam fortunam veliciter eventum, per me obtestatur Dominus meus Clementissimus, et Regnum Transylvaniae, dignetur facere limites regni secundum juramentum Alli Passae, quo juremento tempore deditionis arcis Varad se adstrinxerat, nimirum qui per Deum omnipotentem, sanctissimum Profetam Mahumethem, ac potentissimi Imperatoris benedictum caput, sanctam juraverat, Othomanicam Nationem, nihil praeter possessiones ad Arcem Varadiensem pertinentes occupaturum.

Verum Pyri Passa sanctissimo isto juramento contempto, pro exiguis quorundam militum muneribus, dimidiorum fermiae Transylvaniae partam, tephtero suo inseruit, insigni cum injuria justitiae, et Dei omnipotentis, qui fide fragia ulcisci nunquam praetermittit.

Dictus itaque Pyri Bassa hanc suam astutiam, alia fraude celare studebat, pagos illos ab ipso inscriptos asserens spontem felistem (?) deditionem, quod ac vero longe abest, quin maximo terrore, arma, et populationibus sunt miseri ad sui deditionem compulsi, imo multi ne armis quidem lacessiti adierunt Pyri Bassam, sed ille etiam absentes, saltem ex vicinis pagis nomen cum intelligere potuisset, omnes regestro suo inscripsit.

Verum si hostes potentissimi Imperatoris ad deditionem coegisset egregium sane fecisset opus, sed Haereditarium Regnum portae Othomanicae subditos, aliis dividere, nihil aliud est, quam in Regno Potentissimi Imqeratoris perpetuas spargere dissensiones.

Quod autem limites Regni versus Arcem Jenő attinet obtestatur Dominus meus Clementissimus per Deum omnipotentem Excellentiam Vestram fiant secundum antiquos limites et terminos Regni, dum videlicet Arx Jenő olim a gente Otho-

manica possessa erat, moneantur interim Jeneianni, ac in aliis circum circa jacentibus confiniis existentes Milites, ne quiequam adimere ac Regno Transylvaniae auserint, imo etiam isti pagi, et possessiones, quam olim a Transylvanicis Hungaris possidebantur, vero, et antiquo Hero suo tributum nequaquam denegent.

Melius enim est et aequius si Invictissimi, ac Potentissimi Imperatoris tributarii fideles accipiant aliquid tributi ab illis rusticis. Quod idem in aerarium Potentissimi Imperatoris comportabitur, quam eo tributo utantur Potentissimi Imperatoris hostes, unde arma potius, quam tributum expectandum est: dignum itaque pro certo et pistum videtur, ut Domino suo vero et antiquo tradentur, quam iis, quorum de istis rebus nihil interest, quod jam et in exemplis habemus. Quidam ex villissimis Transcibiscanis, ab nonnullis jam pagis tributum exigunt. Verus autem haeres et possessor ac longe lacrymosis oculis conspicie (?).

Et enim novit Excellentia Vestra Voivodae Trarsalpinensis fugitivi, uxor partui vicina, quomodo in limites Transylvaniae aufugisset; de cujus ex Regno eductione, uti etiam Vestra Excellentia meo Domino Clementissimo per fidelem suum hominem demandaverit, absit vel in minima quidem re, contra jussa, et mandata Vestrae Excellentiae fecisset, imo tabellarium Vestrae Excellentiae statim illius hospitio adhibuit, cujus infirmitatis causa, etiam tabellarius Vestrae Excellentiae ibidem pedes figere debuit.

Itaque Princeps Dominus meus Clementissimus, motus benevolentia, et fiducia in Vestram Excellentiam agnita, orat humillime, dignetur unius abiectae, et miserrimae foeminae pro Domino meo parcere, et personalem ejus in Transylvania mansionem concedere : ne etiam ab externis Regnorum incolis judicetur, videlicet Princeps Transylvaniae, tantam apud Excellentiam Vestram non habere gratiam, cujus respectu unae infirmae, et miserrimae foeminae non parceret. Si quid autem penes se pecuniae vim haberet, ea omnia per diligentissimam inquisitionem, ipsam etque fidem examinata, omnia ante pedes Vestrae Excellentiae deponere, secundum mandata Princeps

Dominus meus Clementissimus, paratus erit : nullam partem ex bonis ipsius pro se reservare intendens.

Quod autem Illustrissimi Domini Haszon Passae in Transylvaniam ingresum attinet, orat Princeps Dominus meus Clementissimus, et Incolae Regni, mandare dignetur Haszon Passae, conveniat in faciendis limitibus Regni, secundum jam superius perscriptum desiderium Domini mei, et Regnicolarum Transylvaniae, nam ae restate alienum non desideratur : neque enim diffidit Dominus meus Clementissimus, quin Excellentia Vestra, sancte et juste perspiciat omnia et faciat.

Haec sunt preces Domini mei Clementissimi et totius Incolarum Transylvaniae ad Excellentiam Vestram, in quibus uti ipsa res loquitur, dignum sane, et justum petere censeantur, testem Deum omnipotentem invocare non desinentes. Tam diu enim aures Excellentiae Vestrae, ac potentissimi Imperatoris Nostri a Domino meo et Transylvania lacrymosis precibus molestabuntur: donec resolutionem justam, in optatam adipiscentur. Quam ut Excellentia Vestra in optatam partem deducere queat, pro salute et longeva vita Excellentiae Vestrae Deum omnipotentem invocare multis precibus lacrymosis non praetermittunt. Favorem enim et gratiam invictissimi ac Potentissimi imperatoris supra caput Excellentiae Vestrae feliciter effunderem, una . . . . praecantur.

Haec melius perficere, ingenio non adaequavi.

Eredetije az *Erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tör. erd lev. XIV. kötet.*)

CXX.

Méltóságos uram, kegyelmes fejedelmem.

Kegyelmednek lehet emlékezetiben, még utban lévén hány rendbeli levelemben reménkedém nagyságodnak az solymaknak utánam küldése felől, igaz nagyságod leveleibül látom, keményen parancsolt, hogy még utamban vélek elérjenek, Háczczek vidékén három egész hétig kelle tekergenem, Nagy Ferencz uram érkezék utánam nagyságod méltóságos parancsolatjával, utamnak continuálása felől, ugy indultam meg, de azt tudva mennyi búsúlással, rettegés, féle-

lemmel 14 napokat itt Landor Fejérváratt tekergettem, szemben létel nélkül el nem jüttem volna, nagyságod is bölcsen megitilheti, holott tudván az haza dolgai mi karban légyenek, mint igaz követhez illett volna, mindjárt az ország dolgaihoz kellett volna nyulnom, nyultam is az miben szembenlétel előtt lehetett és illet, de sem tyhaja, sem Panajot uram nem mertek az dolgokhoz kezdeni, oly igen nagy akadály feküdt az egynéhány solymokban, mivel azon solymakkal az füvezér az császárnak akar kedveskedni; inditott volt az vinczi udvarbiró hét solymokat, de mivel madarász nélkül és gondviseletlenül későn is küldötte, kettő az utban meghólt, ha az számtartója jóakaratja szerént el ne jüjön, el is nem küldötte volna, mivel a madarásznak sem ruhát sem uti költséget nagyságod méltóságos parancsolatja szerént nem adott, magam is csaknem rabságra ejtém, mint errül nagyságod szolgája bizonyság lehet, nagyságod méltóságos személyének és az szegény haza romlásának, alkalmatlanságival a ki nem gondol, szánszándékkal ily akadályt tészen, bizony elszenvedni vétek lészen, mert eddig minden dolgokon által eshettünk volna alkalmasint, nagyságodat is tudósithattuk volna; elég panaszim volnának, de nagyságod méltóságos füleit azzal nem akarom terhelni. Kegyelmes uram az öt sólyommal 10-dik Februarii elérkezének, 11-dikén az tyhajával még ebéd előtt szemben voltam, nagyságod méltóságos nevével, mint Isten tudnom engedte köszöntvén, az leveleket megadtam, kérvén azon nagyságod és az haza dolgaiban méltóztassék jóakarattal lenni, igen nagy becsülettel látott, eleiben leültetett, fenn állva beszéllenem sem hagyott, nagy hitire fogadá, valamiben nagyságodnak szolgálhat, el nem mulatja, több sok szavai között azt mondá, oly dolgában is szolgáltam én az fejedelemnek, a kit maga is nem tud, appellálván az kapitihára, ez szók az nagyságod méltóságos személyére nézendők, bizony nagyok is, de már Isten azokat elforditotta, csak kegyelmes uram ezután nagyságod jól meglássa, hogy némelyek rendkivül való gonosz tanácsa miatt hitelét el ne veszesse, ugy látom Isten igaz itiletiből ugyan csak az hatalmas nemzetnek alája vetett bennünket; melyrül ha Isten nagyságoddal szemben juttat, többet szólok. Az füvezérrel is ebéd tájban szemben voltam, köszöntve becsü-

letesen, szavaimat, mint másoktúl értém, szokása kivül csendesen hallgatta, az első követségemről irt levelet, másikat Haszon passával való dolgok végett küldöttet megadván könyörgöttem, nagyságod és az házához kegyelmességét igireti szerint mutassa meg, azt is csendesen elhallgatván, nagyságodat megkérdezé, mint és hol vagyon? nagyságod betegségét megmondván, mi nyavalyája lehet kérdé, megmondám az kólikában feszik nagyságod, Kolozsvárrúl való eljövetelinek legderekasabb okát betegségének tulajdonitván elhitte, kérdezvén az erdélyi dolgok mi karban lennének, arra azt felelém, az nagyságod és hatalmas császár parancsolatja szerént rontatik Székelyhid, az eddig végben is fogott menni, Huszt és Bethlen várábúl az praesidium kivitelét, Szamos-Ujvárban is commissariust vár nagyságod, az németek kivitele felől az szók csendesettek el, Istennek áldassék neve érette; több egyéb valami nagyságod és az haza ellen való ártalmas dolgok eddig nem kérdettek. Ezek után igen alázatosan könyörögvén, mivel az dolgok sok szót kivánnak, az ő nagysága méltóságos füleit nem akarván sok szóval terhelni, méltóztassék irásom által beadandó dolgait nagyságodnak és az hazának kegyelmes füleiben venni, és igazságos kérésemre kivánt jó válaszszal, nagyságodhoz vissza is bocsátani, melyre kicsinné hallgatván, felelé : legyen meg; igy megkaftányozván, szállásomra ereszte. Az mit azért követségemben, irásomban illett letennem, tudni illik Várad felől való határát az hazának Ali passa hitlevele szerént, Jenő felől az mint Jenőhöz biratott, mikor török lakott benne, azon kivül mind Jenő mind Várad és egyéb Erdélyhez közel való véghelyekhez faluk és possessiók, az kiktül Várad és Jenő magyarok kezekben lételekor birattanak, azon igaz régi ős örökös uraknak beholdoljanak, erösitvén azzal, jobb hatalmas császár adófizető igaz hiveinek, és ős örökös uroknak hódoljanak, mint sem más valamely Tiszán túl való idegenektül birassanak; az igaz örökös ura, hatalmas császárnak igaz hivei, távol könyvező szemmel nézik. Ezeket az vajdánéért való intercessióval deákra forditottam, melynek világosan való leirása egy árkuson lévén, ez csak summája, hogy még is nagyságod idején érthesse, Haszon passával nézendő dologért való könyörgés ezzel egyez, mivel

csak ugyan azt kivánom, hogy az feljebb megemlitett kivánság szerént demandáltassék neki, azon kivül ne lépjék; ezekre és más egyéb dolgokra, az kik ezen túl occurálnak, ha mi válasz lészen, idejiben nagyságodat tudósitani el nem mulatom; bízom is Isten kegyelmességében, hogy nem az Piri passa hamis teftere szerént lészen. Az német részről nagyságodhoz való jóakarat mint foly, nem tudom, az nagyságodhoz való gyakor ajánlásokban is semmit sem ketelkedem, adja Isten mindenfelől nagyságod dolgai jól folyjanak, de nagyságod bizonyosan elhidje, semmiben is az residens magát római császár ő felsége specialis mandatuma nélkül nem egyelíti, az ajánlás megvan, de effectusa semmi, kiváltképen az határ dolgához, azért ha egyszer végben megyen, hallgasson bár azután, az adórúl én is instructióm szerént hallgatok, mivel annak az mint végére mentem ezen az mostani forumon nem volna haszna. Kegyelmes uram az német követ ezennel megindul onnan felül, ha Bánfi Dénes uram azután megyen fel, szintén ugy jár az szegény ország, mint az pacificatio előtt az követnek fel nem küldésével jára, némely hazájokat rontó személyek bár az jó dolgot ne akadályoztatnák, ha az pacificatiókor Teleki uram jeleu lött volna, most sem nagyságod sem az ország nem bajoskodnék, hiszem mentül hamarább az szegény hazáuak dolgai jókarban állittathatnának, ugy volna hasznosább, az miben most hagyatik, ugy hiszem énnekutána is abban marad. Értem az nagyságod méltóságos levelébül, Székelyhid rontatik, ha nagyságodnak bölcs tanácsival tetszik, az az székelyhidi jószágnak mindjárást kezdjen parancsolni, az pacificatio szerént, melyet az váradiak mint fognak engedni, és patiálni, nagyságod mindjárást kitanulhatja, a szerént is tudósithat, mert ha olyan távol az székelyhidi jószágot nagyságod birhatná, menyivel inkább az beljebb valókat, melyet már mindazáltal nem sokára kitanúlok. Karasznát penig, semmi egyébb jussal Váradhoz birni nem akarják, hanem hogy Váradza az katonák számára administráltatott az oda való dézma, ezzel állitják váradi jószágnak lenni. Haszon passa dolga felől mit irjon nagyságod, értem, Panajot uramhoz mindjárt el is mentem, Baló urammal végére mentem, nincsen neki szintén annyira auctoritása, hogy az

mint ü akarja ugy mutassa a haza határát, hanem ha nagyságoddal egyező tetszésbül complanálódhatik, nem tudván meg azt az nagyságod és ország követje, mi kivánsággal jüjjön, mikor az passa elbocsáttatott, az kivánság penig az erdélyi részrül az, a mint rövideden ide feljebb megirám nagyságodnak, de az egész követségrül való dolgoknak páriájit megtartom; Isten nagyságoddal szemben juttatván, itiletet tehet, az dolgokat mint folytattam; ez után irnak az passának ujabban, tülem is nagyságod még ez után tudósittathatik bővebben mi mehetett itt in effectum, mivel még az dolog discursusra nem vonatott; az mely oda ki való irása Haszon passához nagyságodnak secundum placitum nem lészen, ismét irni kell nagyságodnak az országnak is, az dolgot csak ott nagyságod könnyen ne hadja; én tudósittatván rajtam el nem mulik, most az ideje. Az vajdánénak ő nagyságának hamarjában egy levelet irtam, le nincsen ragasztva, nagyságod aszszonyunkkal együtt megolvasván, ugyan azen emberséges étekfogotúl küldje meg, nagyságodat alázatosan kérem, hogy valamiképen hirem ne terjedjen, hogy még az magáért való igéretek is az ő nagysága javaibúl teljenek ki, ezen levelemre penig választ tegyen, ha bizhatom az igéret megküldéshez, mert magamat érette bizony ha lehet meg nem tartóztattatom. Az kapitihája beküldése felől nagyságod kegyelmes uram [eléb-beni irásom szerént gondolkodjék, mivel minden bizonynyal az vezérnek 20. Martii be kell indulni, akkorra itt kellene lenni, addig is sokat experiálhatna Baló urammal, a kikkel kellene, ismeretségben is jüthatna; s ha mi siető dolgok azután occurálnának is, az hazának könnyebben szolgálhatna. Baló uram az nagyságod biztatása szerént tovább itt nem is lészen; nagyságod idején korán igy értvén, méltóztassék provideálni. Az káránsebesiek küldöttek vala egy levelet az vezérnek, hogy parancsolja meg nagyságodnak, az mely szegénység Káránsebes és Lugos tájáról Hátszek vidékére szöktenek, adatná ki, melyet megértvén Baló urammal elhalasztattunk, intimálván: nagyságodnak méltósága és az jó szomszédság ellen is lészen, hanem elsőbben nagyságodat találják meg, ezzel csak azt akarván elkerülni, hogy mostani elöttüuk álló dolgainkban akadályunk ne essék; ha penig nagyságodat megtalálják is,

igiretet kiadásuk felől ne tegyen, ük is nem adják ki a magok országábúl, Erdélyben sem szokás. Nagyságod kegyelmes uram ha valaholott Erdélyben szerét tétetheti egy pár rárónak, küldje sietséggel az vezérnek, azzal is nagyságod magához vonván szivét, Panajot uram intimálja, de az vezér akaratjából ha ráro nem lehet, sólymot, ugy tudon vagyon Fogarasban, de ha hoznak, ne ilyen becstelenül hozzák mint ezeket. Az sandriar agának egy kupát és hatvan tallért Baló uramtól elküldöttem nagyságod levelével, becsülettel vette ajánlván magát az nagyságod és haza szolgálatjára; nagyságod igért volt egy iramó lovat, ki az noha roszszúl vitelben meghalt, mindazonáltal kéreti nagyságodat küldjön, megmutatja mint fiához való jóakaratját, többet szolgál; jelentette azt is nagyságod, bár keményebben viselné az haza dolgaiban magát, mely származott az Haszon passa ide tökéletlenül irott levelébül, melyrül ide alább bővebben. Az mely nagyságodat az hatalmas Istenre kérem, az mit nagyságodnak az haza és nagyságod dolgai felől irok, ne legyen csak mellőle való könnyen elmulásban, mert nagyságod és az szegény haza ellen sok conjuratorok, vádok, és practikák vadnak; az mint már majdan levelemnek elvégezésin volnék, kelle mennem Panajot uramhoz, sub rosa jelenté, Haszon passa nagyságod felől azt irta, hogy nagyságod csak beteggé tette ő előtte magát, ü előtte ment is el Kolozsvárrúl, sőt nagyságod szivében valami gonosz vagyon, az mint eszében veszi, ő nem tudja miért de nagyságod félelemben vagyon, csak tél túl nyúl az dologhoz, magát is nem tudja mihez tartani, noha én nagyságodnak mind betegségét, mind peniglen Kolozsvárrúl eljövetelinek bizonyos okát megmondottam, sokat beszélgetvén azért Panajot urammal ezen dolgok felől ü nagyságának tetszett, hogy nagyságod keresse kedvét, az szegény hazának ilyen utolsó dolgában, mert igen astutus nequam, nagyságod ugy vegye eszében, üket az váradiak és jeneiek igen megcsinálták, bizony ha nagyságod kedvét nem keresi jobban, amazoknak sokat árthat, nagyságod azért csinálja jóakarójává, az határ dolgaiban penig keménység legyen, csak ne fenyegetéssel; nagyságod ha irásomat kegyelmes szeme eliben veszi, bizony nem lészen kárára, bár nagyságod kimenete-

lemre irásomat megtartja, Isten lelkem idvességét ne adja, ha csak azt a mi lehetetlen nagysáaodért s az édes hazámért nem követek el, Haszon passa szállására nagyságod becsületes embert rendeljen, minden rosz zsidó, emez amaz ember szállásán ne forogjon, mindent megirni nem győzők, nagyságod emberséges hites szolgájátúl izentem, méltóztassék meghallgatni.

Emlékezhetik nagyságod reá, egy utánam küldött levelében postscriptában irja: az thihajának tizezer tallért igérjek ea conditione, hogy ha az Ali pasa hitlevele szerént lészen az határ dolga, az igyekezet igen jó, el is kellene követnem, de melyet, hogy eddig is el nem követhettem, búsúlásomat öregbiti, de instructiómnak utolja felé az vagyon, az haza dolgaiban ha mi occurál, pro prudentia ugy igyekezzem igazgatni a dolgokat, hogy ne kárára hanem hasznára legyen az hazának, ugy is illik minden keresztyén embernek cselekedni, minek okáért meggondolván azt, ha conditióval megigirem s nem succedálna, küldetik-é meg avagy nem, ugy is penig ha nem várná, I. Ez második, minthogy ü ellenek vagyon az dolog, ne gondoljon ilyent belőle. Ezek igazságokhoz nem biznak, nem is mernek igiret nélkül az dologhoz nyúlni, mert magok is tudják az mit Piri passa Ali passa parancsolatjábúl tefterben irt igazán irta, mert váradi jószág volt, Panajot uramnak is ebbül értéket vévén, nem tetszett. Ha penig az első dispositio szerént ereszt vala nagyságod, hogy nálam pénz és egyéb ajándék legyen, most volt volna az ideje, illendőképpen valakit érthettem volna hogy ezen dolgában az hazának szólgálhat, kedveskedhettem és jóakarókat csinálhattam volna, mintegy nekik becsületek tételének jelétül, nem is emlitvén miért, annakutána ismét megkerülvén üket az nagyságod és haza szolgálatja kérni; még ezután is ezen formán cselekedni nem volna késő, ha hirtelen absolute válasz nem lészen; az thihajának való kedveskedést penig pénzzel nem is jovallom, hanem fegyver, óra, és valami egyéb ajándékokkal, ha penig nagyságodtúl Haszon passával együtt ezen dologrúl irásra való idő nem lenne, hanem az idő alatt az dolog végben menne, könnyü visszaforditani, nem hirdetvén mindazonáltal az utban kinek és mit visznek, megérik azzal: az követhez mennek. Az mely szerszám felől nagyságod parancsolt

vala, magam megnéztem, igen szép köves safélyos, és rubintos tőbb vagyon más félezer kőnél rajta, szépek, az czafrag vont arany, gyöngybűl füzött öreg virágok rajta, az virágnak az közepin arany, rubintos és sáfélyos öreg medálják, az 18 az nyereg veres bársony arany medályos, és kövekkel rakott, az orrára való, üstők nyomtató, fék, szügyelő arany zománczos és köves, ló nyakára való gombos ékessége, gyöngybül füzött köves, zabolája ezüst aranyos, kengyele köves aranyos kristálybúl mesterségesen metszett tollas, köves bot, igen szép, az ára három ezer tallér, alább nem, ugy is viaszért adják, okáját egy forintban el veszik, ugy hogy Káránsebesig nagyságod hozassa; négy ezer négy száz forinton a mi viasznak szerét tehetni, az szerszám valóban szép császári ékesség, nagyságod ne hadja, négy ezeret is megadnának érette, de még tartóztatták, ha nagyságod az viaszrúl való assecuratiút küld nekik, az kiknél van 15 nap alatt, ha penig nem, el adják; ha nagyságod parancsolja, magammal kiviszem, materiával és egyebbel még el nem érkeztenek. Szegény Török Demeter fizetése felől nagyságod ne feledkezzék, adják háza népének, mivel maga innen nem provideálhat.

Ezek után az nagy Istennek oltalma alá ajánlom nagysádodat. Isten nagyságodhoz örvendetes válaszszal megtéritvén nagyságodat lássam jó egészségben. Datum Albae Nándor die 13. Februarii Anno 1665.

Nagyságodnak alázatos hive és szolgája

Paskó Christoph. m. p.

Eredetije az erd. Muz (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.)*

CXXI.

Méltóságos uram, kegyelmes fejedelmem.

Az nagyságod jámbor szolgája Bakcsai István uram 19. Februarii nagyságod levelét megadá, melynek continentiája majd mind épen az vajdáné állapatja felől vagyon, Tihajának, és Panajot uramnak szóló leveleket ezen dologrúl csak magamnál tartottam, nem itílvén azon dolgokrúl szükségesnek az leveleknek megadását, mivel kegyelmes uram Istennek

hála megengedtetett az vajdánénak ő nagyságának az országban való maradása, az mint ennek előtte való levelemben bővebben megirtam, azért az egyszer megnyert dolgot ujjobban iterálni nem szükséges, nem is illik, bár az felőle imide amoda való irogatás ne lett volna, nekem az nagyságod parancsolatja szerént mind arról, s mind egyébrül szorgalmatos gondom volt, de hirtelen nem lehetett, Panajót uram is azzal biztat, az vezérnek ezen dolog felől egyszer kimondott szava meg nem változik, egy agát is küld ki az vezér egyetmásáért, de maga asszony, emberi öltözetivel benn marad. Az tyhajának az ötszáz aranyat, Panajót uramnak kétszáz tallért, még az első mellette való törekedéskor megigírtem, melyrül ezelőtt is irtam nagyságodnak, azt kegyelmes uram mentül hamarébb be kell küldeni, az mely háromszáz tallérokat én kértem volt kölcsön, nagyságodnak igaz dolog irtam vala megküldése felől, de az török a kitül kértem sokat veszen érette, alább négy tallérral igírtem százat, nagyságod méltóztassék a szerént contentálni, mivel az pénznek szük voltát Erdélyben meggondolván, kelletett sőt igirnem; csudálkozom kegyelmes uram rajta, hogy Haszon passával való dolog felől semmit sem ir nagyságod. Irja nagyságod Jenő felől is az határt mint kivánjam, kegyelmes uram az egyszer előmben adatott nagyságod instructiójában semmit hátra nem hadtam, mind ezeken kegyelmes uram által is mentem, mind szóval, mind irásom által beadott könyörgésemben, melyet ugy igyekeztem cselekedni, hogy elhiszem nagyságod is jobban nem kivánhatná, az mint Panajot uram is biztat, jó válaszszal viszen Isten nagyságodhoz vissza, csak hogy szükséges nagyságodnak Haszon passával az határ igazitás felől való discursushoz fogatni, látván elméjét hol jár, az melyet jól eszében vévén nagyságod, sietséggel kell ide irni mind az vezérnek, mind a tihajának, olyan tenorral legyen az nagyságod, és ország követének könyörgése szerént, mely felől nagyságod az elébbeni levelembül érthet bővebben, mert mihelyt nagyságod Haszon passával az dolgot kivánsága szerént nem complanálhatván, s ide levelet ir az passa is, mindjárást végső válaszom adatik, ki is hiszem Istent jó lészen. Boldvai uram irását Baló urammal látom, innét kegyelmes uram aféle dologrúl parancsolat bizony semmi sincsen, attú

nagyságod ne is tartson, aféle költött, koholt dolgok az szegény hazára nézendő nagyságod jó gondviselésében, és Haszon passával való tractákban akadályt ne csináljanak, az dolgokkal késedelmezni nem kell, nagyságod vigyázzon az vezér megindulására, az mely hamar lészen, ugy mint 20-dik Martii. Nagyságod levelébül olyat veszek eszemben, mint ha félve nyulnék az haza dolgaihoz; hitemre kegyelmes uram még otthon elindulásomkor feltettem magamban, akár élet, akár halál, de nagyságodnak, hazámnak szolgálni akarok, melynek is gyümölcsét nagyságod s az haza meg fogja tapasztalni. Baló László uram változtatása felől nagyságod a tanácsurakkal ő nagyságok s ő kegyelmekkel másképen gondolkodjék, hogy indisposite Landor-Fejérvárrül haza felé térjen, nem egészséges itt kegyelmes uram aféle játék, hanem ha nagyságod akarja, igíreti szerént kegyelmét mutatni, addig az indulásig méltóztossék is gondot viselni az kapitiha küldésre, ne keserittessék az bemenetelben is ennél inkább. Ezek után a felséges ur Istennek kegyelmes gondja viselése alá ajánlom nagyságodat. Albae Nandor die 20. Februarii Anno 1665.

Nagyságodnak alázatos hive és szolgája

Pasko Christoph m. p.

Eredeti. (*Erd. Muzeum gr. Kemeny József Erd. tört. ered. levél. XIV. kötet.*)

CXXII.

Celsissime Princeps Domine Domine mihi semper gratiosissime!

Litteras Vestrae Celsitudinis 2. Februarii in Castro Ebesfalva gratiosissime datas accepi, et ad gratiosissimum Vestrae Celsitudinis desiderium, quam excellentissimi Domini Comitis a Rottal sacrae Caesareae Majestatis intimi consiliarii, et plenipotentiarii mandatum Magnificis Dominis, Francisco Rhedei comiti supremo Comitatus Colosiensis ac sedis siculicalis Udvarhely supremo Judici Regio, Domino Martino Sárpataky regni Transylvaniae Magistro Prothonotario praesente, Magnifico Domino Michaele Teleky, arcis et praesidii Kőváriensis supremo Capitaneo nec non vestrae Celsitudinis plenipotenti-

ario Arcem Szamosujváriensem cum triginta tribus, Kőváriensem autem cum triginta sclopetariis, de sacra caesarea Majestate Vestrae Celsitudini benigne concessis tradidi.

Pro equo per praedictum dominum Magnificum Teleky gratiosissime transmisso summas dico gratias, quibus me gratiae suae celsitudinis commendo et maneo Vestrae Celsitudinis Szakmár, 24. Februarii 1665.

Obligatissimus humillimus servus

J. W. Ryts.

(*Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő eredetiből.*)

CXXIII.

Az miltóságos erdélyi fejedelem nekem kegyelmes uram, Isten nagyságodnak minden dolgait kivánsága szerint boldogitsa és szerencsésen vezirelje mint kegyelmes uramnak alázatosan kivánom.

Kegyelmes uram nagyságod miltóságos levelének irása szerint, vikony tehetsigemmel az nagyságod itt való dolgaira szüntelen vigyázásban vagyok, s mindenekrül is bizonyosan nagyságodat tudósitani igyekezem, de mivel a mostani hirek még eddég bizontalanak, nagyságodat nem akarván terhelni, hopmester uram ő kegyelmének megirtam, nagyságod ü kegyelmétül megértheti, és ha lett volna kinek itt várakozni, bárcsak 8 vagy 9 napig, mindenekrül világosan tudósithattam volna nagyságodat, mivel a császárt Konstantinápolyban menendőnek mondják, de több keresztény orátorokkal igy gondolkodunk, hogy ha még hadakozni akarnának, a császár Filipi város felé szállana, hogy az had inkább utána takarodnék. Kegyelmes uram az követet meginditották nagy készülettel, német császár számára 9 lovakat és drága árán csináltatott szerszámokkal, de az is csak a füvezirig, ha szüksigesnek látja lenni, onnat derekasabban indittasék, az követ pedég ez, egy konstántinápolyi Kara Mehemet aga nevü törököt hoztak ide, kinek az urumeli basaság, begler bégsiget adták, lakott is itt mind az ideiglen mig az ajándikok és maga felkiszül-

hettek, és igy zászlókkal, dobokkal, trombitákkal, hadak nélkül, mint egy urumeli begler bég indúlt 1. Februárii. Az nyomorúlt vajdánénak dolga felől nagyságod mint parancsoljon, hogy az ipával értsek egyet, törekedvén a megmaradásában, kegyelmes uram én magának irtam a vajdáné szolgájátúl, kire semmi választot nem tött, magam hogy törekedjem nagyságodtúl oly parancsolatom sincsen, második az, hogy csak haszontalan dolog, mert ezek a füvezír akaratja ellen semmit nem cselekesznek, mivel hogy ü nagysága kívánja, az nyomorúlt asszonynak Isten után csak nagyságod orvosa és reminye, hogy inkább píldául, és több keresztyén országokban mint egy csúf gyanánt el ne hiresedjék, ha nagyságod oltalma alatt nem akarta volna venni, bár inkább országában sem fogadta volna be, had ment volna a hova szemével látott volna, hiszen nem tartozik nagyságod rabokkal való adásokkal, az elviselhetetlen adó is sok. Isten ü szent felsége bár azt is orvasolná meg. Kegyelmes uram, itt valami rosz zsidók miatt nagy tribulatióm volt, mely ez includált levelembül nagyságod megértheti, kiirt nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan könyörgök, míltóztassék fejedelmi kegyelmes gondviselíse alá venni. Ezek után Isten ü felsíge nagyságodnak minden doldait kivánsága szerint boldogítsa, és szerencsésen vezírelje. Kelt Drinápolyban 5. Martii 1665.

Nagyságod méltatlan szolgája, alázatosan szolgál még él,

Bránkovics György m. p.

Kivülről: Celsissimo Principi Domino, Domino Michaeli Appafi Dei gratia Principi Transylvaniae, partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino Domino mihi clementissimo.

Eredeti. Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXXIV.

Fővezérnek szóló levél. Expedita A. 1665. die 13. Martii.

Excellentissime Domine mihi observandissime

Quod hactenus tabellarium vestrae excellentiae qui pro abducenda exulis Vajvodae uxore fuerat expeditus, propter in-

commoditates rerum citius expedire non potuerim obsecro humilime ignoscere mihi velit; summas interim vestrae excellentiae pro benigna in negecio isto resolutione ago gratias obstringens in omnibus rebus juxta meum posse ad paratissima me servitia. Eandem de reliquo divinae protectioni commendo. Datum.

Fővezér tihajának.

Illustrissime Domine amice nobis observandissime.

Non dubito in sinistram nonnullos interpretari partem, quod excellentissimi domini supremi vezerii legatus, qui pro abducenda Vajvodae uxore erat expeditus tam longam in Transylvania traxerit moram, necessarium itaque putavi vestram illustritatem ea de re informare : Dum praedictus legatus Transylvaniam fuisset ingressus, quamvis res erat magnae considerationis, Transylvanisque valde molesta, interim tamen excellentissimo domino supremo vezerio obedire volentes, licentiam dedimus legato mulierem istam abducendi, literas etiam conformes tradentes in manus ejus, qui acceptis literis nostris dum iter suum dirigeret versus pagum, ubi mulier illa moram trahebat, et jam esset prope in vicinia ejus, intellexit eam peperisse gravissimoque morbo laborare, coactusque est per aliquot septimanas propter difficilem ejus morbum subsistere, interim humilime denuo iteratis vicibus mediante Vestra Illustritate requisivimus eodem de negocio excellentissimum Dominum Supremum Vezerium faterique cogimur, multum nos Vestrae Illustritati debere quod tantum laborem pro nobis suscipere fuerit dignata; Postquam autem ex annuentia excellentissimi Domini supremi Vezerii mulieri libertas est permanendi data, quoniam ipsa a quo tempore Transylvaniam fuerat ingressa, exiguam illam pecuniam quod secum adduxerat ferme totam in proprios suos usus erogaverat, propter has difficultates res tamdiu est prolatata; rogo itaque Vestram Illustritatem coram iis, in quorum praesentia sermo hac de re fieri contingat excusatos nos velit, et quemadmodum hactenus, ita deinceps quoque negotiis nostris promovendis dignetur sinceritatem suam testari, ad paratissima nos devinciens amicitiae officia. Cui foelicissimos successus precamur. Datum.

(*Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő minutáról.*)

CXXV.

Méltóságos uram, kegyelmes fejedelmem.

13. Martii Nagy Ferencz uram az nagyságod Brassóbúl expediáltatott levelét megadá, melynek mindenekben continentiáját, kegyelmes uram megértettem, elsőben is azért az mi az vajdáné felől való irását illeti nagyságodnak, az hat száz aranynak megküldése felöl Panajot uramnak az száz aranyat magam megadtam, kérvén azon, ennekutána is nagyságod és az haza dolgaiban fáradozását ne szánja, továbbra is nagyságod jóakaratját igirvén, melyet jó neven vévén ajánlá is magát az nagyságod és haza szolgálatjára, az öt százaranyat az tihajának kapitiha uramtúl, és Török Demetertül fel küldöttem, Panajot uramnak is jelenlétében, azt is hasonlóképen kéretvén általok, nagyságodhoz és az hazához, igéreti szerént, igaz sinceritásának továbbra való megmutatásával is legyen jóakarattal, sok jóakaratra ajánlván magát, jó szível vette. Im azért kegyelmes uram az vajdáné felől való törekedést Isten boldogitotta, melyet nagyságod mind az fűvezér, s mint az tihaja levelébül megérthet, adja Isten nagyságodtúl és hazámtúl több reám bizattatott dolgai is hasonlóképen boldogittasanak. Az mely ezer arany, és két ezer tallér felől az vajdáné ő nagysága maga fassiót tött, igen sietséggel minden késedelem nélkül, az egy jó kék lóval együtt nagyságod maga emberitül küldje be. Az vajdáné felől irott levelét penig az fűvezérnek nagyságod pro futura cautela magánál megtartsa. Az a sszony egyéb mindenével megmaradhat, valohova akar oda mehet, nagyságod mostan az tihajának az vajdáné felől elfejtette volt levelet iratni, mi Baló urammal maga az tihaja akaratjábúl irattunk törökül, olyan formán mint ha nagyságod irta levelének páriája forditása volna, melylyel osztán törekedni kellett magának az tihajának az vezér előtt. Che vára felől nagyságod parancsoljon, lasabban éljenek az első sengéjével az alkalmatosságnak, várni kell az időtül, hiszem Istent azt is nem sokára megadja, ne injuriáltassanak az végbeliek is idő előtt, csaknem minden héten ujabb vádak jőnek, már eluntuk az sok hazugságot, most is az váradi aga és tefterdár

azt irták ide, hogy tallérral kiáltották volna meg, hogy szabad legények gyüljenek, s illetlenségeket miveltek volna, én tudom, hogy hamisság az váradiaknak irások, itt dolgoknak elejit vévén, válaszok is a szerint lött, de azt is tudom, ha mi kis szeme ügyet kaphat az magyar is, azt tudja mind ugy kél, még bizony sok hijja, Istentül, várni kell, s kérem ő felségét, boldogitsa ezentúl való maradékainkat, és az haza megmaradására, javára ezentúl menendő dolgainkat is. Ez irásomon nem azt értem, hogy Che (Cseh) vára ne építtessék, igen is, de az ott való dolgok módjával távolban valóknak megsértődések nélkül, kicsinyt nagygyal veszteni nem kell. Az török császár követje is 2-da Martii Landorfejérvárra érkezék, VI szép lovakat, egy sátort ötvenöt ezer tallérban készültet, egy negyven ezer talléros szerszám, egy néhány szép agarak, és több ajándékokkal; ide érkezésekor indult mindjárt az posta Bécsben, hirt tenni, hogy már elérkezett, amaz is ugy indúl meg Bécsbül. Az török követ megindúl, az mint itt most bizonyos ez jövő hétfün, az füvezér még addig késik itt, az mig az német követ Esztergomhoz érkezik, nagyságod moderálja ugyan az dolgot az tanácsi renddel ő nagyságokkal, ü kegyelmekkel, hogy re infecta ne maradjanak az haza dolgai. Az debreczeniek is függenek-é nagyságodtúl most, avagy nem, nagyságod méltóztassék tudósitani, várok mostani időben debreczeni embereket, mivel az mint értetem, Piri passa most ott nálok lévén, harminczadosságának szine alatt hatszáz tallérokat vont volna rajtok, Isten azokat is elhozván, szivesen akarnám ha szolgálhatnék Piri passa uramnak, mint ország foglaló latornak; Haszon passát, hogy nagyságod elinditotta Deés felé az határ nézegetni, bár elébb is elment volna; az mi azért az határ dolgait illeti, akarék irni nagyságodnak egy néhány szóval, ha mi jó lészen irásomban jó, ha hol nem: könnyü mellőle elmúlni. Legkilyebb lévén azért az székelyhidi jószág, ha annak birása pacifice engedtetik, ugy kell lenni az pacificatio szerént is, Kraszna közben lévén, semmiképen oda ne hagyassék, holott környöskörül Erdélyhez biratván Kraszna közben lévén, mint lehessen más nemzeté; soha penig váradi jószág nem is volt, az egy dézmaját noha ha Váradra hordatták, akkori ura szabados volt vele hova vitette; elég

Várad, Jenő, Lugos, Káránsebes Erdélytül elszakasztattak, az országnak ilyen megromlása, hiszem ha más nyomorgatná ennél is inkább hatalmas császár őstül maradt országát, az fűvezérnek ő nagyságának kellene oltalmazni, viselje elötte mennyi sok megbecsülhetetlen kincset csak az egynéhány időtül fogva hatalmas császár tárhazában hordattanak Erdélybül, ne kellessék hatalmas császár országában lakozóknak jószágok elvétetvén kúldulásra jutni, más idegen nemzetnek is, igaz hivségekért csufokká tenni. Az fejedelemnek ő nagyságának is mind ez hadakozásokban is igaz tökéletes hivségének megmutatása, az szegény elpusztúlt haza lakosaival együtt nem ezt érdemli, hogy kegyelmes urunk ő nagysága idejében az erdélyi birodalomnak nagy része Erdélytől elszakasztassék, emlékéztetvén arra fejedelmek az portához való hivségért böcsületet, és országoknak öregbitéseket nyerték inkább, mint sem kisebbséget és gyalázatot. Mostan is kegyelmes uram nagyságodhoz és az házához az fűvezér ő nagysága azon kegyelmességét és jóakaratját mutasa meg; hadd hihesse el azt Erdély, és más nemzet is, hogy valaki hatalmas cssszárunk igaz hűségében megmarad, nem országának elvétele, és nem gyalázat, hanem becsület, és szép békességben való megtartása lészen jutalma. Mit ipit ő nagysága Váradban lakozó egynéhány magok hasznát kereső törököknek kivánságára a kik nem annyira hatalmas császárunk jovát, mint magok hasznát keresik, elosztváu magok között hatalmas császár őstül maradt országában lakozó hiveinek jószágokat, az kik keserves szemmel és fohászkodó szivvel csak Isten tudja mint szerzik meg hatalmas császárunk adóját, jószágok másoktúl birattatván; avagy nem hatalmas császáré-e Erdély, hogy igy akármely végbeli török is húzza vonja; az igaz nagy Isten ezeket a nyomorúságokat látja. Ha nagyságod kegyelmes tetszése, ilyen motivákat irasson az ide küldendő levelében bölcsebben, és rendesebben az mint az uraknak is tetszik.

Az mi penig az székelyhidi jószágnak Várad felől való határit illeti, talám nem ártana az passával még ott benn létében arrúl jól beszélgetni, és ugy is kivánni, nekem penig igy

tetszenék, mivel Bihar vármegyebeli vagyok én is, az oda ki való alkalmatosságokat és helyeket tudom.

Debreczen felől azért a hol régen az Zólyomi uram aranyszegi malom volt az éren, utána Gyapoly nevü falu, Félegyház, Vajda Szent Imreh, az kágyai erdő közepi, Szent Miklós felett való erdő közepi, mivel Szent Miklós szent jóbi jószág, Köbölkut, Poklostelek, Hagymádfalva, azon elő az bérczen, az Tatáros nevü viz felől, mely visz Szárszegre a szentjóbi jószágra foly alá, onnan az Réz erdejének tetejire, mely hovas épen Erdélyre Feketető felé szakad, és Kalota hovasára az Körös utján be Feketető, az hegyeken onnan keresztül ki Jenő felé. Petrejeni jószág, az valkóhi hegyek tetei Deszni felől való hegyeken, onnan Zaránd vármegye hegyek teteire, melyek az török birodalomtól elszakasztják, de értem azokat az hegyeket, melyek Csungányon is túl vadnak az török felől, melyek szakadnak az Marosra Ilyén alól. Az mi az aranyszegi malomtúl fogva illeti, az feljebb megemlitett faluk szerént, hogy az székelyhidi jószág és Diószeg és Székelyhidhoz szakadjon Köbölkutig, igy lehet meg, és hogy az szent-jóbi jószág is Tótin, Véden kivül Szent-Jóbhoz maradjon, Köbőlkuttúl fogva elkerülvén Szent-Jóbot, Hagymádfalvára az sárszegi patakra, onnan fel az Réz erdejire, az melyet ha Isten segedelme jelen lévén obtineálhatnánk, egészben Kraszna, Biharnak egy része megmaradna, mind jövendőre nézvén ez helyek lehetnének bátorságosabbak, innet szállván az Réznek Micske felől túl való oldala Erdélyhez, az innétső oldala Váradhoz az török részre, Zaránd felől mint feljebb megirám; ha nagyságodnak bölcs tanácsival igy tetszik, igy legyen Haszon passával való beszéd, és bár szemmel látná az oda ki való helyeket; ide az vezérnek küldendő levélben is legyen ilyen formában. Nagyságtok csinálhatja rendesebben, melyekrül való utolsó kivánsági ha nagyságodnak s az hazának eljünek, akkor válik osztán meg végsőképen, meddig lészen az határ elszakasztás, akkor is kell itt derekasabban az dologhoz látni; Istent hiván segitségül, valamire Isten vezérel akkor el nem mulatom. Az füvezér és tihaja levele ne legyen irva magyarúl, hanem diákúl, had mehessen folytában az dolog, az leveleknek penig igaz páriáját küldje hozzám nagyságod; ennek kegyel-

mes uram most az ideje, bizony ha az jó alkalmatosság elmetsződik, félő más ne adassék.

Az határ állapatjának vége felől feljebb mit irék korántsem lehet az Aly passa hitlevele szerint, noha kell kivánni ugyan, mert ha az Ali passa hitlevele szerént lehetne Szent-Jób, Sólyomkő, Papmező, Belényes mind viszszaadatnának, de a kiben már török lakik, elhiszem azt vissza nem engedik, noha én generaliter feltettem az vezér előtt, hogy legyen az Ali hitlevele szerént, de az nem adatván, elég volna ha az feljebb megemlitett végfalukig szakasztódnék. Ez dolognak motivájára, hogy az füvezér és az nagy rendek elméje is hajoljon, vékony elmém szerént javallanám, hanem csak nagyságod maga személyében, hanem az nagyságod levelei és kivánsági kivül is. Az tanácsi rend ő nagyságok és ő kegyelmek irnának azon személyeknek képekben, az kiktül Biharban és Zarándban lévő jószágok és possessiók birattak, avagy az egész ország nevével, declarálván azt a sok változásokban, kiváltképen Kemény János idegen hadakkal, fegyverrel az országra jüvén, nem hogy jószágoknak gondviselésére lettek volna alkalmatosak, de kinek kinek arra lévén gondja, miképen az maga élete oltalmazásában találjon módot, akkor semmit is az váradi vitézek nem gondolván semmit is hatalmas császárunk östül maradt országának romlásával, akkor voltak legderekasabban az holdóltatáson, mely akkori cselekedetek az váradiaknak illetlenül lött, még inkább akkor, Erdélyre menő ellenségtül oltalmazni kellett volna, melybül is a tetszik ki, az szomszédságban nem hogy hatalmas császárunk országának oltalmazói, de sőt inkább mindenekben rontói, pusztitói és magok hasznát keresői voltanak. Az erdélyi possessorok penig ennyi időtül fogva is csak Isten tudja mely nagy szegénységekkel az elvett jószáguktúl is hatatmas császárunk adaját igazán bészolgáltatták. Ennek irásit is (ha tetszik) nagyságtok bölcs itiletire hagyom, mint legjobban kelletik lenni, én csak azért számlálom, hogy ezek inkább motivák legyenek, mivel itt ilyen forma irások, könyörületességre inditó szók használnak. Kegyelmes uram minden haladék és késedelem nélkül valamit most elkövethet, most az ideje, ha az fővezérnek itt kinn lételében ezen doglok jó karban

nem állittatnak, örömest akarnám azt a követet látni, a ki ezen dolgokrúl követséget viselne ennek a vezérnek életében; az határ igazitáson kivül is marad az szegény országon követségre való materia fenn, de most arrúl való szóknak nincs ideje; nagyságod bölcs tanácsival együtt tudom mindenekrül annak idejében gondot visel. Azt is illendőképen hogy meg irná nagyságod javallanám, csak taval esztendőben mennyi kárt és pusztitást szenvede Erdély az német nemzettül azért, hogy hatalmas császártúl ennyi hadakozásokban is Erdély el nem szakadott. Ez irásomban kegyelmes uram gondolkodtam hazámrúl, elhittem irásom unalmat szerez nagyságodnak, de én akarok mindenrül irni annak idejében, legyen az többi az nagyságod kegyelmességén. Az ur Isten nagáságodat vezérelje minden jóra a szegény hazának igazgatásában. Albae Nándor die 18. Martii Anno 1665.

Nagysádodnak alázatos hive és szolgája

Pasko Christoph m. p.

P. S. Mint lett az követség és az postulatuma nagyságodnak s országnak, a kiküldött párbúl megláthatja.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Hátára irva: Pasko uramtúl Nándor Fejérvárról hozta Nagy Ferencz urunk étekfogója die 26. Martii.

Eredetije az *Erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXXVI.

Méltóságos uram, kegyelmes fejedelmem.

17. praesentis nagyságod két rendben irott levelét, egyiket Feketemalombúl, másikat Fogarasbúl irottakat, Kovács János nevü posta megadá. Az nekem magányosan irott levelében irja nagyságod Székelyhid elhányását, az várakbúl az németeknek kivitetését, és nagyságod kezéhez való assignálásokat, az követ passának indulását az commissarius urakkal, hogy penig az határ dolgábúl nagyságodnak nem adatnék elégséges hitel, az én levelembűl vette légyen nagyságod, melyhez képest kell solicitálni mind tihaját, mind füvezért,

paranssoltassék meg Debreczennek, és több megnevezett helyeknek is, conferálják magokat Haszon passához az váradi jószág felől való bizonyság tételre, melyhez képest igazittassék a határ dolga is az Ali passa hitlevele szerént: és minémű instructióval bocsátotta légyen nagyságod az határjáró commissarius urakat, annak pariáját is küldötte. Ezekután irja mindenekrűl tudósitsam nagyságodat. Az tihaja, hogy jó törekedő legyen az vezér előtt, kiért nagyságod háládatlan nem lészen.

Ez nagyságod irásiban semmi uj dolog, a ki eddig elő nem forgott volna, nincsen, az egy nagyságodtúl az commissarius uraknak adatott instructiójának páriáján kivűl, melyrűl most csak hallgatni kell, annak micsoda gyümölcse lészen, az utánra való.

Azért az egyszer tihaja és fűvezér előtt feltett és kivánt, sollicitált dolgot, hogy ujjabb és hasznosb fundamentum nélkül cselekedjük, sem Panajot uramnak sem nagyságod jóakaróinak nem tetszik, ha az dologban kárt és akadályt nem akarunk csinálni. Eddig Erdélyben mik löttek, minden értésekre van. Avagy nem veszi-é eszében nagyságod, hogy bizony nem hallgatunk itt, és mint folytattuk az haza dolgait Baló urammal, csak nagyságodhoz érjenek az levelek, meglátja, és látván bölcs itiletet tehet bölcs tanácsival együtt, megláthatja nagyságod az vezérnek beadott punctumokból, hogy én előmben semmit is nagyságod nem adott, kit el nem követtem volna, az mi penig aprólékosabb volt, az szóval mind vezér mind tihaja előtt végben ment.

Azt gondolnám én kegyelmes uram, eddig való itt múlatásom, költésem nem volt hijában; nagyságodnak hiszem vigságára és haza lakosinak bátorságára lehet az vajdáné ott benn való maradása és akár hova szabadosan való menetele. Kerestesse fel nagyságod levelei között Sebesvára felől mit irnak innét nagyságodnak, hogy emberséges jámbor praesidiomot tartson benne, az kiktül ne injuriáltassanak az végbeliek. Ellenben az váradiak annak az helynek elvesztését mint solicitálták, és mi végre, nagyságod általláthatja; És végre, hogy azon belől béholdolt helyeket ük szabadosan birhassák, de az várnak megmaradásának, és az ország kezénél való ha-

gyatásának alatta mi fekszik, itilje nagyságod, én azt itilem. belőle kijüni, hogy az által azontúl beholdolt helyek absolutusok. Hasonló válasz vagyon Cseh vára felől, hogy csak az ott való praesidium zabolán tartassék, épitése ne impediáltas sék; ebbül is csak azt hozhatom ki, a kit az elsőbül, valjon kegyelmes uram ezeknek és ezek ellen való erős vádak mint törültetnek el, és vitettek végben csak eddig ily karban való hozások is. De mind ezek és ez után Isten segedelmével történhető dolgokra nézve elég nekünk az kapitihával amaz Virgilius mondása : Sic vos non vobis mellificatis apes. De efféle dolgokon elmémet nem fárasztom, Isten lát és tud mindeneket, ő az szívek, vesék vizsgáló Istene, megfizet kinek kinek az ő érdeme szerént. Irja nagyságod, innét irt levelembül értette, az határ dolga végett itt az nagyságod irásának nincs hitele, Isten oltalmazzon, hogy absolute azt irjam, ha nekem egy követnek szómnak hitel adatott még eddig, mennyivel inkább nagyságodnak; azért nagyságod azt ugy értse, én kivántam azt Panajot uram által az tihajátúl, ha az én uramnak ő nagyságának és az haza nagy rendeinek az határ dolga végett igazságos irásoknak hitel nem adatnék, ámbár akár melyik pártrúl való várasokbúl, falukbúl adhibeáltassanak régi emberek, és erős hittel megexaminálván üket, akkor kitetszik, hogy igaz, az mit az én uram ir és követje által tractál, hogy tudniillik soha váradi jószágok nem voltanak, a kiket Pyri passa hamisan irta az tefterben. Lássa meg nagyságod az errül való irásomat, az postulatombúl meglátja nagyságod, megmertem hamisolni Pyri passát az füvezér előtt, bizony ha szemben volna is megmondanám neki; Cseh vára felől is irtam én nagyságodnak, hogy módjával legyenek az iránt való dolgok is, hogy valami illetlen cselekedetekkel vagy excursiókkal ne injuriáltassanak az pogány végbeliek az mostani fervorokban kiválképen; azzal az irásommal nem azt értem, hogy nekik engedtessék, vagy ne épittessék, Isten se adja, sőt még annál killebb jár elmém az határ felől; hogy penig debreczeni, kecskeméti és egyéb helyben lév"knek az vezér innét parancsoljon, hogy az dolognak megvilágositására mennjenek, illetlennek itiltetett, nagyaságod megnyugodjék benne, vagyon Haszon passának plena authoritása nem csak arra, sőt annál

derekasabb dolgokra is. Az commissarius uraknak adatott instructiónak punctumábúl látom Szilaj felé is mennjenek Haszon passával, ha az váradiaktúl nem impediáltatnak, kegyelmes uram nincsen az bizony váradiaknak annyi fejek, hogy Haszon passa ellen egy szót is szóljanak, avagy az jó utját akadályoztassák, meg is irták az váradi passának, üljön veszteg várjon amattúl.

Hogy nagyságod voltaképen érthesse az dolgot, midőn nagyságodnak és az hazának követség által való kivánsági megértettek, demandáltatott Haszon passának, maga szemeivel látván azokat az helyeket, mely felől az controversia forog, ugy igazitsa el nagyságoddal egyező értelembül, hogy sem nagyságod sem az ország, sem az váradiak és más végbeliek között veszekedésre való alkalmatosság ne maradjon fenn. Azért kegyelmes uram jó kedvét keresvén Haszon passának, az mint elébbeni levelemben megirám, ha az szerént tenne, igen javallanám, egynéhány faluknak odahagyásával is ha lehet ez dolog el ne maradjon. Ez az oka, immár az dolog igen elkésett, eddig való mulatása is az vezérnek nehezen engedtetett. Igy érthettem meg, három hét mulva megindulna, de ezt a mint érthettem, ugy is irhatom. Vajmi, kegyelmes uram, idejében kell vala ez dolgokhoz látni; tizenkét hete ma csak miólta én nagyságodtúl elindultam, sok dolgok mehettek volna eddig végben, s több jó haszonnal is, hogy sem ilyen szoros szombatra hagyatott; mert im az vezér indulása előttünk, ha mostanrúl el talál haladni bár senki ne örüljön annak; ez vezér életében azért kegyelmes uram még az mennyi kevés idő endedtetett, nagyságtok szivesen és serényen lásson hozzá, mert az dolognak hoszas haladása, az országnak jövendőbeli kárára eddig miért lött megtudom gondolni, kihez való bizadalom, és várakozásának már nagyságod is látja s jól is veheti eszében mi lőn gyimölcse. Irtam vala én nagyságodnak, hogy ha Haszon passa elméjét experiálhatja, meddig s mennyiben akarjon procedálni az határ dolgában, és semmiképen tovább nem akarna nagyságod és az haza kivánságira lépni, akkor tudósitson végsőképen, akkor is irjon az fűvezérnek, tihajának, Panajot uramnak, az dolgoknak ugyan esentialiter v lamiben végben vittetetések felől, ne csak elindulása

felől, mint az mostani tudósitás lött, az melyben még semmi haszon nem látszhatik, mert az mik felől nagyságod ir mostan folytában vadnak azon dolgokrúl való intercessiók, melynek csak immár is gyimölcse az, mint feljebb megmegirám, hogy tudniillik mi iratott Haszon passának, az váradiaknak is, kitűl várjanak Cseh és Sebes vára felől, az mint feljebb irék. Az mint azért tetszett ez leveleknek (kikben semmi uj consideratióra való dolgok nincsenek) be nem adások felől nagyságod olyan itiletben legyen, hogy kárt nem akarok velek tenni, az alkalmatosságtúl várni kell, levél nélkül is, ha mi occurrálna, azért vagyok itt követ, el is hidje nagyságod, akármely dolgok is fordúljanak elő, azokra Istennek tartó lelkemismereti szerént igyekezem vigyázni, szólni, törekedni az időnek alkalmatosságában, mint hazámnak is leghasznosabban itilem; én az én Istenemtül adatott talentomomnál feljebb nem léphetem. Az vajdáné felől is utóljabb micsoda levelet külde nagyságod, nem tudván még azt, az levélhozásig mint ment itt az dolog végben, be nem adtam, félvén attúl, hogy az egyszer jó karban hozott dolgot bontom el vélle, mely is Istennek hála igen jól esett; Isten hajtsa most is sziveket arra, hogy mostani előttünk álló dolgaink is vitessenek jól végben, az nagy Isten engedelméből; az dolognak végben vitettetésekig is ha mi oly dolgok occurrálnak, hogy nagyságod tudósitson, igen illendő; hogy itt azok ellen, ha mi dolog occurrálna, az dolgot jól megértsem a szerrel is folytatni. Hogy nagyságod az váradi passának illendőképen megfelelt, jól vagyon, másszor is úgy kell, nagyságodnak az váradi passa sem most sem ezután nem parancsol, ne is cedáljon nagyságod neki, mert ha most reá szoktatja, ezután azont követeli. Panajot uramnak referálám, csudálkozék rajta; Isten egészségemet adván, az tihaja eleiben terjesztem, ugy hiszem lesz capituloma, másszor becsületesebben ír. Az én második levelemben is, ha mit az határ felől nagyságod Haszon passával végben vihet, tudósitani idején méltóztassék, annak előtte, minek előtte még Haszon passa oda ki lenne, hogy Haszon passa is irván, akkor váljék meg, ha contentus lehetne az ország vele, ha nem; azután mi tetszenék itt az vezérnek, s mire vehetnők, úgy lészen válasz.

Isten nagyságodat szerencsés jó egészségben tartsa meg sok esztendőkig. Albae Nándor die 20. Martii 1665.

Nagyságodnak alázatos hive és szolgája

Pasko Christoph. m. p.

P. S. Az Ali passa tihajának az nagyságod levelét Baló uram és Török Demetertül elküldöttem az két puskát is, mivel ő lévén Váradnak megadásakor tiha, akárki is többet ezen dologban az nagy rendek közül nem szolgálhat, magam is ma leszek titkon csak szemben vélle, az mint jobban adja Isten tudnom, elcsinálom vélle, az vezér előtt is ugyan ő reá apellálok, igen hiteles ember is; mikor az vezérnek való irásnak ideje eljü, ugy kell megirni, követünk által lött kivánságunk szerént méltóztassék nagyságod jó választ adni.

Kivül : Méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József, Erdély tört. eredeti levelekben XIV. kötet.*)

CXXVII.

Az Jacobnak Istene nagyságodat kegyelmes uram hogy háborúságának idején meghallgassa, szívbül kívánom.

Kegyelmes uram noha Zilajrúl Várad felé való indulásunk után Bagosrúl is, az mit exploráltam, nagyságodnak értésére adni el nem múlattam, Bagosrúl megindúlván mint értettem és hallottam, tudom Erdélyi uramtúl is nagyságod megértheti, de mivel én kegyelmes uram vöttem eszemben, hogy némely emberektül gyaláżattal illettetem az dolgokat nagyságodnak igazán értésére adásomért, melynek oka nem egyéb, hanem odium personae, hogy szemtelenséggel ne vádoltassam, hogy nagyságod udvarában magamat obtrudálom, melyet el akarván távoztatnom, de kötelességemnek eleget akarván tennem, ím irásban küldtem nagyságodnak valamit exploráltam, gondolván netalám foganatosabb lészen, de ha nagyságod kegyelmes parancsolatja, az dolog is azt kivánja, kész leszek nagyságod udvarában megjelenni, ez irásomat,

penig kegyelmes uram többekkel együtt, ha méltó, nagyságod közölvén tanácsur hiveivel is, igyekezze nagyságod bátorságosan de serényen követni, melyet kegyelmes uram az követ is megmondott, ki nagyságodnak jovát kivánja, igérvén szives jóakaraját, mivel az váradiaknak hamisságokat eszében vötte; az mely levelet Zilahon nagyságodnak szólót az uraknak adott, melyet kegyelmes uram az agák jelenlételiben én dictáltam, azután animadvertálván, az agák causálván engemet, hogy én az passát sokra vöttem, mely kegyelmes uram bizony divina providentia, mert az levél adás után az agák az passára zúgolódtanak, mely levél kegyelmes uram minden dolgunknak ezután fundamentuma lehet, mely levél kegyelmes uram méltó, hogy megtartassék, és az hol illik praesentáltassék.

Az tihaja megjövén, valamit hoz, nagyságodat az követ kész mindjárást tudósitani, azután siesse nagyságod emberét az fövezérhez küldeni; én kegyelmes uram valamit tudtam szivesen követtem, s ugy igyekeztem nagyságodnak is értésére adni, melyet hogy nagyságod is tanácsur hiveivel együtt szivesen és serényen fogjon, illik, ha nagyságod dolgainak boldog végét kivánja, mert ez kettőt tötték kegyelmes uram fel ijesztéssel ha mit rajtunk vehetnek, melyben megcsalattanak, másikat serénységekkel igyekeznek bennünket igazságunkból kifárasztani; hidje nagyságod kegyelmes uram nem csak én mondom, másoktúl is megértheti nagyságod, jó rendben hozta Isten dolgunkat, csak nagyságod serénykedjék s az csikorgó tengelt igyekezze nagyságod kenni.

Kérem alázatosan nagyságodat, levelemet ne csak megolvassa nagyságod, mellette küldött irásommal együtt, hanem másokkal is közölvén consideráltassék, mert anélkül kegyelmes uram minden explorálásom gyümölcstelen. Ezen is kérem alázatosan nagyságodat, ha én nagyságodért, s az országért az töröktől fenyegetést veszek fel, (melyet semmiben hajtok) nagyságod birodalmában lévőktül ne persequáltassam: nagyságod kegyelmesen protegálni méltóztassék. Ezeknek utána az Jehova Isten tekintsen nagyságodnak birodalmára kegyelmesen. Datum in oppido Bánfi-Hunyad, Anno 1665. die 1. Aprilis. Nagyságodnak alázatos hive

Csepregi T . . . . . (Turkovics Mihály.)

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem jó kegyel- (mes uramnak alázatosan adassék.

Eredetije az *Erd. Muz.* (*Gróf Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*

CXXVIII.

Illustrissime Princeps, Domine amice nobis observandissime.

Nagyságodnak nagy industriáját, és szorgalmatosságát, kiváltképen a mi periculumban levő atyánkfiunknak kiszabadulásában, mind embereinktől, a kik onnét gyöttenek, s mind pedig Betlehem János uram leveléből nagy örömmel értettük, mely nagyságod nagy kereszténi actusát, nagy fejedelmi urak is dícsírik.

Értettük azt is, hogy a török, atyánkfiunknál levő jószágunkat és marhánkot szándékoznék mind elvenni, ha immár elvette, mit tehetünk, Istennek neve dícsírtessék; hiszem, talán ugy adja Isten, a mint elvette, ugy visza is adja, ha pedig még el vem vette, kérünk remediálja nagyságod valahogy a dolgot, hogy mind el ne vegyék, mert a mi magunkkal volt, az mind oda van és igy ha ott is mindenünk elvész, minden nélkül maradunk. Ugy hiszünk, hogy ő felsége, a portára menendö maga követje által, a mi dolgainkot, portán mindenképen sopiálni fog, ugy hogy a tisztünkre és méltóságunkra vissza is mehetnénk.

Minthogy a nagyságod jóakaratja által ugy lött a dolog, kérünk azon nagyságodat, elegendő comitivát rendelje melléje usque ad limites Transylvaniae, mely mellett ki mehessen az ő felsége ditióiban, mely nagyságod hozzánk való jóakaratját és keresztênségét minden alkalmatossággal megigyekezünk szolgálni. Tartsa és éltese Isten kegyelmedet kedves jó egészségben sokáig. Datum Vermiae die 2. Aprilis Anno 1665.

Ejusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae

Amicus ad servitia paratissimus.

(Oláh aláirás.)

Kivül: Illustrissimo Domino Mihaeli Apafi Principi Transylva-

niae Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino et amico nobis observandissimo.

Eredetije az *Erd. Muz. (Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV köt.)*

CXXXIX.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császár vég Várad várának és ahoz való véghazainak s abban lévő hadainak főgondja-viselője, az tekéntetes és nagyságos vezér Hessem Mehemet passa.

Tugra. (Töröktil : hunyadi nahijé-beli falvaknak küldött teszkere.)

(Pecsét helye.)

Hunad vármegyén lévő faluk,*) tenektjek hagjom és parancsoljon vallamék falu nyem jün az adóját nyem hozja, hatalmas császárnak akaratja és parancsolatja érkezett, hogy az mely faluk ide Váradhoz megjelent feliratják, azok ide váradhoz hódoljanak, az kik nyem akarnak hódolni, azokat az hatalmas császár akaratjábúl elrabolják, azért az ki jóvát akarja mingyárást jüjön, ha pedig valaki tekteket tilt az ide való holdlástúl, az is hatalmas császárnak ellenségje, azonban az is az maga fejére veszedelmére veszedelmet hoz, azért tinektjek az lesz jobbik fele, hogy jüjetek s hódoljatok mert másképen megbussultjok. In Várad die 2. Maji Anno 1665.

Eredetije az erd. Muz. (Gr. Kemény J. Erd. tört. ered. lev, XIV. köt.)

CXXX.

Kegyelmes uram fejedelmem.

Nagyságod méltóságos parancsolatját alázatosan vöttem az Deés felé való vigyáztatásom felől, most is kegyelmes uram megcsalatkoztam abban, holott nekem sürün hozták az deési és aknai aknákra való fenyegetődzését az töröknek; kire nézve az németeket mind, és két százló alja katonát arra rendeltem volt, hogy vigyázzanak, s oda voltak s most is

*) Bánfi-Hunyad vidéke értendő,

oda vagynak; azalatt mivel Bánfi-Hunyadon mindenkor kedden vásár szokott esni, az sebesvári katonák reá gyülekezvén, tegnap az vásárra, mind feleségestől, és hét százló alja török, megütvén az vásárt, azokban az sebesvári armásból lött katonákban hármat vagy négyet lecsapkodtak s feleségeket elrablották, de az mint hozzák egyéb kárt nem töttek, hanem azt véghez vivén, igen sietve visszafordultak s visszamentek; ugy vagyon azt kérdezték igen, ha Kolozsvárott vagyon-é sok had s járnak-é ki, s mely felé, ha mit elkövethetnék kegyelmes uram, bizony nem szánom nyughatatlanságomat és fáratságomat, de vagyok rettenetes bajban, az németségnek fizettetlenségek miatt, mert bizony nem tétethetek annyi hasznot véllek, az mennyi kárt tesznek az szegénységen, mivel az mely falukban vagy megszáll vagy csak elmegyen mellette is, mindenét testig lelkig elhozza az szegénységnek, semmijét nem hadja ugy annyira, hogy már Kalotaszegből három falu is elment elöttök az török fődére, nem várván meg többször, hogy reájok mennjen. Ezeknek kegyelmes uram ha fizetések nem lészen, és más tiszteket ezeken kivül, kiket magok állattak eleikben, nagyságod és az nemes ország nem rendel, ezeknek igen kevés hasznokat vehetjük, most is azt vetik, hogy elég más fél esztendeig fizetetlen szolgálniok, most Lengyelországban hivataljok vagyon, s jobb elbocsátani az országnak, hogy sem tartani fizetetlen. Azért kegyelmes uram bölcs tanácsival gondolkodjék állapotjokról, és tétessen valami jó dispositiót, mert fizetetlen ezek haszontalan szolgák, ugyan is kegyelmes uram bizony jobb huszonöt fizetett szolga, hogy sem száz fizetetlen; mert én kegyelmes uram már alkalmas ideje, hogy hadakkal veszekedem, de nem sok hasznot láttam az fizetetlen hadak állapatjában, hadak tartása nélkül is kegyelmes uram mint lehessünk, nagyságod bölcsen megíthileti; mert ha valami fizetett hadunk itt az szélekben nem lészen, nem hogy lovát füvelné az nemes ember az Maroson innét mezőben, de bizony maga sem tudom mint lakhatik kinn házánál az sok lator miatt, most is minden felé az ármásból lött török hordozván őket minden felé. Ezzel Istennek ajánlom nagyságodat kedvesivel, és maradok

míg élek nagyságod méltatlan szolgája

Kolozsvár 6. Maji. 1665. Ebeni István m. p.

Kivül: Az én kegyelmes uramnak az erdéli méltóságos fejedelemnek nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az *Erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXXXI.

Illustrissime Princeps, Domine Vicine et deinceps tanquam frater, nobis observandissime.

Hogy nagyságodat minden nemü dolgaiban boldogítsa, kévánjuk.

Az mioltától fogva Isten kegyelmével hatalmas császárunk jóakaratjából erre az tisztre rendeltettünk, hogy nagyságodat emberünk által az szomszédságnak hivatalja szerént nem látogathatunk, okát nem egyébnek hanem az sok fő törökek untalan rajtunk való léteknek, kit nem másval hanem Istennel bizonyitjuk ; mostan azért ez kevés alkalmatosságunk adatván, nem akarók elmulatni, küldettük nagyságod látogatására ezen levelünket praesentáló meghitt hívünket János deák magyar deákunkat, kivánván Istentől levelünk s hívünk találja nagyságodat jó egészséges szerencsés életben s örvendetes órában. Isten kegyelmességéből mi is élünk az nagyságod szomszédságos atyafiuságára, közöttük való viselendö és élendő atyafiuságról, s szomszédságról megnevezett hívünk által szóval izentünk nagyságodnak, mindenekben szeretettel kérvén, adjon nagyságod teljes hitelt, jó követői lészünk minden izenetünknek, hasonlót remélvén nagyságod részéről is. Tartsa meg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben kedvesivel együtt. Datum ex Sede nostra Bukurest die 8. Maji Anno 1665.

Illustrissimae Dominationis Vestrae Vicinus et tanquam Frater benevolus.

(*Oláh névaláirás.*)

Kivül: Illustrissimo Principi Domino Michaeli Apafi Dei gratia Transylvaniae Principi, partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino Vicino et Fratri nobis benevolo.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény Jószsef Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXXXII.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Sok búsúlásim, akadálim között, nem kicsin szomorúságomra érkezék az nagyságod 24. paesentis irt levele, melynek continentiáját megértettem, kiváltképen való fundamentoma az nagyságod levelének áll az Nalánczi uramtúl Landorfejérvárrúl Zarándvármegyei falukrúl az fűvezérnek nagyságodhoz küldött levelében hatvankét faluk lévén feltéve, kinek is húszát mint egy engedelem szerént engedte volna el az vezér, de mit engedett mely nem övé volt, hanem csak akarta hóldoltatni, mely faluknak laistroma nálam is megvagyon, az Naláncz uramtúl küldött levelén az vezérnek fundálni annyival inkább annuálni nem jó, és azt ugy az vezér előtt is emliteni simpliciter kiszakasztván az derék követségbül, hol is már az derék követségben fel van téve, nagyságod az első postulatombúl megláthatja olyan formán van, hogy az mint régentén Jenő török kéznél volt, az mik hozzá birattak akkor, mostan is az holdoltatás tovább ne memjen, ez kegyelmes uram tovább terjed azon faluknál, holott azokban az falukban is sokat kivánok vissza, az előmben adatott instructio szerént; az melyek ezeken kivül vadnak, melyek mostani nagyságod levelében meg vadnak nevezve, kivánom visszaadatni, nem hogy azt, az melyek soha eddig a memoria hominum töröknek nem holdoltanak, hogy ujonnan ez követség alatt behóldoltassanak, meg ne engedtessék. Kegyelmes uram nagyságod eszében veheti, az kit most az füst alatt elkoporithatnának, örömest végben vinnék az jeneiek. Az vezér penig erre is a derék válaszadáson kivül választ nem ad, hanem együtt, melybül azután akár ki is általláthatja ez nemzetnek szive mint álljon nagyságodhoz s az házához. Ez dolgon könnyebben általmehetünk vala, de az mit kordélyban tartaték az téltül fogva való sok irásom, ez marginalván nem nem kell vala az vezér agáját ott tartani az pénzzel, nem kell vala Haszon passát széljel haszontalanul quártélyoztatni, nem kell vala Székelyhidnak addig elkelni, hanem elsőbben végére menni, meddig terjed az Haszon passa határigazitásra való ple-

nipotentiája. Szattel uram végben vivén dolgát, elébb álla, az mi nyomorgatásunk fenn marada. Ez nemzetnek ellenünk való rosz indulatját, s vezér alattomban való haragját látom, mire adja Isten követségemnek végét, ő felsége titkában; én eleget könyörgök, eleget szorgalmatoskodom, és immár engemet ez dolognak mivólta és ebben jobban való fáradozása meghaladott, maradt hátra az egy életemnek lelétele, ha az aga nem érkezik vala, innét ki nem szabadulok vala, az mint megmondatott: mostan is micsoda pénzt küldött nagyságod, csak Isten megmondhatója mennyi búsúlásunk miatta, az ló is nem az a kit kivántak etc. még szállásomom van, tegnap érkezének vélle, veszik-é el nem-é? az timárt el nem veszi az tefterdár, nagy bajjal, nagy kárral szerezgetünk tallért, minden felöl az sok akadály. Immár kegyelmes uram, ugy volna tudtomra, talán vasárnapig megszabadúlok, ha meg nem változik. Az jenei passa hóldoltató levelét is holnap Isten engedelméböl felküldöm, könyörögvén ellene, mint Isten jobban vezérel. Nagyságod megnyúgodt elmével legyen, valami jót elkövethetek, Isten ugy adja látnom édes házam népit, elkövetek, de oh mely igen megakadályoztatom az jókban melyrül othon többet; nagyságod azért még az válaszszal visszamehetek, semmi uton módon holdóltatni ne engedjen, ha bírnak vele vágják le; itt létemben azt akartam volna, egy néhány száz holdoltató töröknek levágott bőrét hozták volna, bár izzott volna itt az én homlokom érette bizony ez iránt való kérdésekre megtudtam volna felelni, söt még az vezérnek értésére sem mernék adni, hanem ennek csak ugy kell lenni, ha nagyságod oda engedi könnyen, ők bizony könnyen elveszik. Az szelindekek tetszettek az vezérnek. Adja Istén nagyságodat rövid nap mulva lássam szerencsés órában és kivánatos jó egészségben. Albae Nándor die 28. Maji, Anno 1665.

Nagyságodnak alázatos szolgája hive

Pasko Christoph m. p,

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak.

Eredetije az *Erd. Muz. (Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.)*

CXXXIII.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Mi karban folytak légyen eddig itt való dolgai az hazának, egynéhányszori irásimból nagyságod megérthette, sok akadályoztató okait is nagyságod feltalálhatja, melyet ha némely udvari lélekkel biró jóakaró uram nagyságod elött szépegetne, és fedezni akar nagyságod méltóságának kissebbedésére és az hazának romlására, Isten haza vivén szeme eliben merném rakogatni, melyrül az jó lelki ismeretbül származott itilet választást tehet. Irásra való materia elég volna, de mivel hogy Baló László uram Isten engedelmébül megszabadulván visszatért nagyságodhoz, ő kegyelmétül bővön izentem mindenekrül, maga is ő kegyelme interversatus levén az dolgokban, Isten azért ugy boldogitsa ü kegyelmét, az mely igazán mindeneket megmond minden palástolás nélkül; ez után mit kellessék még nagyságodnak elkövetni, azt is megmondván ü kegyelme, nagyságod kigyelmessége: mit fog cselekedni. Magam állapatja felől semmi bizonyost nem tudok irni, az útból eresztnek-é el vagy bevisznek, szóval ugy tartatom, hogy az útból eresztenének vissza, de inkább hiszem azt, hogy az német követnek el jüttéig s mulatásáig is benn tartnak. Ezt hozá a dolgokkal való késedelem, csak az Isten megmondhatója, micsoda búsúlással töltöm idümet, látván naprúl napra nyúlni az kedvetlenséget és vádokat, mint ettül az kintül megszabadúlt személy ha akar igaz lélekkel tehet bizonyságot; de az mit az jó Isten reám mért el kell viselnem, és az mire is ő felsége vezérel, az szegény hazának megmaradására való dolgokban örömest elkövetek, mint lesz a vége, és magam személyének is innét való megmenekedése, Isten titkában áll. Az úr Isten nagyságodat sok esztendőkig szerencsés jó egészségben tartsa meg, és jobb híreknek hallásával örvendeztesse meg. Albae Nándor die 1. Junii Anno 1665.

Nagyságodnak alázatos híve és szolgája

Pasko Christoph m. p.

P. S. Az vezér parancsolja, nagyságod irjon levelet neki, az melyben irja meg, az vajdánénak micsoda pénzt és meny-

nyit küldött, melyet quietantia gyalánt az császárnak küldjön az vezér; ne mondják jövendőben, hogy az vajdánénak egyebét elvették; az mi ebbül ki jühet én megvallom nem szeretem. Utamra ha nagyságod pénzt nem küld, gyalázatos menetelem leszen; Baló uramtúl ennek is nagyságod végére mehet.

P. S. Doboka vármegyébül egy falut is fel nem irtak, nagyságod küldje laistromban; Teleki uram Szolnokbúl laistrált, de nem tudom, hogy csak az kővári jószágot, avagy mind; ha csak az kővári jószágot laistrálta ő kegyelme, az többit is fel kell irni, noha elmene már azoknak számának czirkálásárúl az dolog, de mégis pro meliori esse had legyen nálam.

Kivül: Az méltóságoz erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak.

Hátára jegyézve: 1665. 7. Junii. Hozta Baló László uram, Paskó uramtúl.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXXXIV.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Itt való állapatok és dolgok miben legyenek kegyelmes uram, elhittem Baló László uram nagyságodnak voltaképen elbeszélte; nekem kegyelmes uram elég roszkortt esett itt való szolgálatom; mivel azért kegyelmes uram, az erdélyi határ dolga végképen még el nem igazitódott, nagyságodra s nagyságod körül valókra derék nehézség lévén, kit elérthet nagyságod miért, ha nagyságod kegyelmessége volna, az császárnak kedveskednék nagyságod két vagy három pár igen szép öreg szelindekekkel, mivel igen gyönyörködik az vadászatban. Tököly uram ő nagysága könnyen szert tehet rá, egyébbel is kegyelmes uram az mivel szükségesnek itili nagyságod, az nagy embereknek elméjeket pediglen el kellene addig csinálni, hogy lehetnének nagyságodnak jóakarói akkor az mikor az erdélyi határ dolga sollicitáltatnék, egyébaránt is az nagyságod méltóságára nézendő dolgokat is nem kell ebben hadni, az mint most vadnak; m e r t h a e z a z v e z é r du-

ral semmi jót nem reménlhetek, de talám megváltozik, igy arra menendő embereknek idején kellene kedvét keresni.*) Pana Jott uram nagy idegenséggel vagyon. Isten nagyságodnak minden dolgait boldogitsa. Datum Alba Nándor die 8. Junii in A. 1665.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgálja míg él,

Czermeni (Cserményi) Mihály. m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának az én kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény Józs. Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CXXXV.

Instructio Generoso Chritophoro Paskó ad Fulgidam Ottomanicam Portam expedito legato. Data Radnothini die 28. Junii Anno 1665.

Minémü szükséges és az szegény hazának végső veszedelmében forgó dolgok végett expediáltatott volt ő kegyelme ezelőtt félesztendővel Landor Fejérvárra az fővezérhez nem szükség magyaráznunk, maga jól tudja ő kegyelme, melyekre való válaszététel az fővezér ő nagysága in suspenso hagyván, egészlen rejiciálta az fényes portára; expediáltatik azért mostan mi tőlünk s az nemes országtúl ő kegyelme azoknak az félben maradt dolgoknak tractálására, és az mennyire Isten ő kegyelmét segiti véghez vitelire, melyhez kévántatnak ezek:

Vegye elő az instructiókat ő kegyelme azon dolgokról melyeket akkor adtunk, mivel többet s világosbat alig tudunk most is adni, annak felette kövesse el ezeket az utakat is.

1.) Tiz aranyas kupa adatik ő kegyelme kezébe arra az szükségre, hogy az kiknek szükséges lészen adhassa, conciliálja az elméket az mennyire lehet.

2.)Az római császár követinek,franczíai és angliai királyok követeinek, hollandiai követnek szóló leveleinket adja meg; tudjuk azt jól, hogy az római császár követjével ő kegyelmének szemben lenni nem bátorságos, de per tertias personas

---

*) A ritkitott szavak titkos irással vannak irva.

az levélnek megadása és az ide alább specificálandó igérettétel meglehet, az több követekkel pediglen eddig is szokás volt az erdélyi követnek gyakorta szemben lenni, lehetetlenség most is arceáltassék; azért azoknak szóló leveleinket maga adja meg ő kegyelme, szóval világosban declaralván az egész dolgot, mivel az mi levelünk mutat az ő kegyelme relatiójára, annélkül haszontalan is volna, nevezet szerént az franczia király követe csalhatatlanúl hisszük örömmel kapja azt az alkalmatosságot, melyben sok ezer keresztyéneknek szolgálván, terpesztheti az ura méltóságát, azért ő kegyelme bátorsággal és cum confidentia tractáljon vele.

3.) Mind az franciai király követje jóakaratja által, mind Panajott barátsága által, mind ezeken kivül feltalálható alkalmatoságokkal, igyekeze ő kegyelme az pacificatiónak igaz conditióit megszerezni, mert ha azokban valami derék dolgok inseráltatott az erdélyi állapotoknak jó karban való állítása felől, az lehetne ő kegyelmének derék fundamentoma mindenek előtt, sőt ha kezéhez vehetné azokat az punctumokat, igen sietséggel nekünk is küldje ki.

4.) Eddig ugy értettük, hogy az volna irva az pacificatiónak punctumi közé, Transylvania in pristinum statum restituatur, mely ha ugy vagyon, minden megbántódásinknak megorvoslását egészen befoglalja, bátran ő kegyelme urgeálhatja az egész dolgot cum omnibus circumstantiis.

5.) Mivel pedig adom nélkül ritkán foly jól az dolog, im most küldtünk Panajotnak száz aranyat s tiz ezüst tányért ajándekon, hogy ha az adó és határ dolgában hathasson szolgál igirjen neki ő kegyelme ezer tallért. Az fővezér tihajának igirjen öt ezer tallért, mely bizonyosan meg is lészen, de ugy ha szaporáját érzi ez a szegény haza. Az római császár ő felsége követének is igirjen ugy, hogy ha az határ illendőképen igazittatik, és az adó bár csak hatvanezer tallérra szálljon, tiz ezer tallért megadnak neki valahova kévánja, akár házához oda küldjük, hogy ha pediglen negyvenezer tallérra szállitja az ország adóját, tizenöt ezer tallért adunk ajándékon neki. Az kiknek igiretet kell tenni credentionalis lészen az levélben, hogy az ő kegyelme igiretit elhidjék.

Lehetetlen, hogy mind általláthassuk az dolgokar min-

den circumstantiájával, az fényes porta elméjét is Isten mire vezérli ez hazához mind az adó s mind penig határ dolgában; intjük csak arra ő kegyelmét, az feljebb való irásból megértheti mind azt mire volna szüksége ennek az szegény hazának, mind pedig azt, mennyire lehet az igriet az törekedőknek, alkalmaztassa azért ő kegyelme ugy az dolgokat, az mint ennek az szegény hazának leghasznosabbnak gondolhatja.

Signanter Debreczen felől emlékezetet tenni ő kegyelme el ne mulassa, melynek adaja két különböző karban áll; Prima eleitül fogván kapu számra lévén felróva, az szerént is adózott Erdélyhez; annak felette az fejedelmek parancsolatjából néha az váradi praesidiumnak néha Székelyhidnak adott ezer forintot annuatim.

2.) Az Török Bálint familiájának örökös jobbágya lévén, Debreczen azoktúl ugy mint magyarosszági uraktúl, Bethlen Gábor megvette volt őket, és esztendőnként az mely adóval tartoztak az magyarországi uraknak, azt az adót Bethlen Gábor fejedelem adta lelkéjért az fejérvári collegiumnak. Ez az késebbi adó mivel az magyarországi koronához tartozó dolog és annak igazságával biratik az szegény déákoktúl, az az nagy emlékezetü Betlen Gábor hagyván lelkiért nekik; csak meg kell jelenteni, de nem kell kérni az fővezértül, hogy ha valamely keresztyén maga lelkin azt az szegények számára hagyatott pénzt rajtok megveszi, az fővezér ő nagysága értse ez szerént, ne külömben.

Az mi illeti az első rendbeli Erdélyhez tatozó adókat, mind az debreczeni harminczaddal s kilenczeddel együtt ezekben az dolgokban, hasonlóképen az több elfoglalt tartományok állapotját, mindezekben legnagyobb fundamentum az Ali passa hitlevele, melynek continentiáját maga tudja ő kegyelme.

Az székelyhidi jószág állapotja ennél külömb karban vagyon; mert midőn az fővezér ő nagysága parancsolta volna Székelyhid várának elrontását császár nevével, akkor ő nagysága irta, hogy annak jószága Erdélyhez hagyatik, azért Erdélyországa ahoz tartja magát, elhivén az fővezér ő nagysága szavát igaz s megváltozás nélkül valóknak lenni.

Hogy ha ő kegyelme semmi egyéb uton kezéhez nem

veheti az pacificatiónak punctumit, jelentse meg az fővezér tihajának magának, Erdély hatalmas császárunk ősrül maradt országa lévén, az két császárok birodalma között olyan mint egy szegyelet-kő, ha az pacificatiónak conditióit Erdélyországa nem tudhatja, nem is szabhatja ahoz magát, ne tulajdonitassék véteknek az mit nem tud, ha az ellen cselekszik. Azért ha azt akarja az fényes porta, hogy afféle dolog miatt ne búsittassék, idején korán jelentse meg annak conditióit.

Eredeti fogalmazvány az Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CXXXVI.

Ad Imperatorem Turcarum. Ex castro Radhnot, 30. Junii 1665.

Invictissime Imperator Domine Domine Clementissime etc.

Iteratis jam vicibus humillimas nostras preces tam per literas, quam legatos ad pedes Potentissimae Majestatis Vestrae deposuimus, ac innumeras haereditariorum Vestrae Majestatis subditorum calamitates defleuimus, quomodo nempe Varadienses Turcae juramento Ali Passae, quod ipse per Deum unicum, per quiescentem in pace Sanctissimum Prophetam Mahumetum, per benedictum Vestrae Majestatis caput juravit violato, non tantum pagos, oppida et arces, sed integras provincias nunquam ad Arcem Varadinam possessas occuparunt et quotidie occupant, has eadem (igy) querelas et humillimas preces cogor meo et meae fidei commissorum Vestrae Majestatis subditorum nomine tam per istas litteras, quam per legatum Christophorum Pasko iterum revocare, et Vestram Majestatem per amorem Dei, per pacificam Sanctissimi Prophetae Mahometi quietem, et gloriosissimi Invictissimae Majestatis Vestrae Imperii fortunam rogare, adhibeat fidem nostri legati verbis, respiciat haereditarios gloriosae domus Ottomannicae subditos, jubeat Varadiensis observare pacta, et nos miserrimos ac omni aere exhaustos circa tributum aliqua remissione consoletur, depraedicabimus omnes Vestrae Majestatis clemen-

tiam, pro glorioso Vestrae Majestatis Imperii successu, vita, et fortuna orabimus in aeternum. Datum. etc.

Invictissimae Majestatis Vestrae, humillimus subditus.

Eredeti fogalmazványa az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdely tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXXXVII.

Illyent tizet közönséges török uraknak.

Illustrissime Domine nobis benevole.

Praesentium exhibitorem Generosorum Christophorum Pasko fidelem nostrum certis in negotiis Regni ad Potentissimum et Invictissimum Imperatorum nostrum ablegavimus; qui ut Vestram quoque Dominationem incolumem reperire possit, cordicitus desideramus. Rogamusque eandem amice, ut vultu benigno eundem intueatur, et quibus in rebus Vestram Dominationem erit requisiturus, nostroque nomine rogaturus, verbis ipsius plenam in omnibus adhibeat fidem, et omni suo quo poterit studio eidem prodesse non difficultet. Pollicemur Nos ipsos aliis in rebus Vestrae Dominationi non defuturos. Eandem divinae protectioni etc.

Excellentissime Domine, Amice nobis benevole.

Ablegatus noster Generosus Christophorus Pasko ab Aula Excellentissimi Domini Supremi Vezirii salvus ad nos rediens significavit nobis benevolam Vestrae Dominationis erga nos propensionem et in omnibus inserviendi studium, quod dum vivemus toto animo reservire conabimur. Nunc iterum eundem Ablegatum nostrum ad humilimas nostras preces in aures Potentissimi Imperatoris nostri profundendas expedivimus, qui ut Vestram quoque Dominationem incolumem reperire possit, toto corde desideramus. Quibus autem de rebus memoratus noster Ablegatus Vestram Dominationem erit requisiturus, ut verbis ejusdem plenam adhibeat fidem, rogamus amice, et quibus poterit eidem nostro in negotio prodesse, allaboret, certo sibi persvasum habens non in vanum eundem laborem expendisse, sed cum benevola remuneratione a nobis recepturum. De reliquo eandem etc. Datum.

Kelet 1665. jun. 30.

Jegyzet. Ugyanazon papiros hátlapjára más kézzel irva, melyen a török szultánhoz Radnóthról 1665. jun. 30. kelt levél ered. fogalmazványa olvasható.

Eredeti fogalmazvány az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXXXVIII.

Méltóságos fejedelemasszony, nekem kegyelmes asszonyom.

Ide való hirekről nem akarám elmulatni, hogy nagyságodat ne tudósitanám, nagyságodnak kegyelmes asszonyom, azt irhatom, hogy az vezér ide 12. Julii érkezett nagy pompával, az császár jó szemmel látta; hirek felől pediglen nagyságodnak bizonyosan irhatom, hogy az tatár segitséget kért az vezértől, mert az muszka, kalmuk és zaporog kozákság ellene készül, kire képest az vezér még az utból elküldte az szilisztriai passát és az szofiai passát, Dasóva nevű várnak vigyázására, mely vagyon az Neper vize melett, az hol az Neper az Fekete tengerben szakad. Az tengeren túl is Szuliman passa feltámadott, mely ellen az vezér még az utból Haszon passának szerdárságot adott és elküldte, az ki budai vezér volt, Lévánál az oláh hadakkal együtt az ki meg veretett volt. Az császár az német követet itt várja meg, itt szemben lévén, az az hire, hogy beviszi Konstantinápolyban s onnat bocsátja el, de még az bizontalan, kegyelmes asszonyom, ha bémegyen-é vagy nem; mert az császár inkább itt szereti az lakást, mivel inkább vadászhat, de hogy az hadakat az kik az vezérrel voltak, mind mezőre szállitottak, itt az városban szállásokat nem osztottak, arra való nézve ugy beszélik, hogy be menne, de most az vezér sátor alatt vagyon. Kegyelmes asszonyom, nagyságodnak azon könyörgök, legyen nagyságod azon, az én kegyelmes uramat kérje arra, az vezér tihaját, Panajott uramat és egyéb vezér kapuján lévő nagy rendeket tegye jóakarójává, azokat pediglen ajándék által lehet, ha nem sokat is, de gyakorta keveset, keveset; igy kegyelmes asszonyom az kik gonoszakarói most az én kegyelmes uramnak, látván ezen nagy embereknek ő nagyságához való sze-

reteteket, azok nem hogy gonoszt, de mind jót szólnak, az mit pediglen kegyelmes asszonyom, az én kegyelmes uram nekem clavissal irt, arra nagy gondom vagyon, csak hogy az német kö-követ követségén vállik el. Az határ dolgát azután is hozta elő az vezér, némelyeknek az elméjek ott jár, hogy azon faluk legyenek azon régi adó alatt az kit szoktak adni, s azt az adót adják két felé, felét váradiaknak, felét penig erdélyieknek, de az vezér azt mondta, nem helyes volna, nemis lehet ugy, nem tud maga is mit cselekedjék, az császárnak megmondja. Ezek után Isten nagyságodat sok esztendeiglen jó egészségben tartsa meg Datum in Drinápoly die 14. mensis Julii in Anno 1665.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája mig él

Czermeni Mihály m. p.

P. S. Keczett kegyelmes asszonyom még eddig nem találtam itt, ha találhatok, György Deák uramtúl kiküldöm

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemasszonnak ő nagyságának, az én kegyelmes asszonyomnak adassék.

Hátára jegyezve: 14. Julii 1665. az hátárrúl irott Cserminyi Mihál uram levele.

Eredetije az erd, Muz. *Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXXXIX.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Matócsi István uram az nagyságod nekem írt kegyelmes parancsolatját Tatár Pazarcsiknál megadá, melyet igaz hüséggel vöttem, eddig is kegyelmes uram ő kegyelmét expediáltam volna, de megbetegedvén nem mehetett, más az hogy az vezér is ide halasztott, hogy talám az császár parancsol valamit; ide való hirek felől nagyságodnak bizonyoson azt irhatom, hogy az tatár segitséget sollicitált az vezértől, muszka, kálmuk, és az zaporój kozák ellen, az zaporoj kozák az Fekete tengeren készül, az vezér az szilisztriai passát, és az szofiai passát el is küldte, Dasova nevü várnak oltalmazására, bizontalanúl nagyságodnak ezt is irhatom kegyelmes uram, hogy az hire az, hogy Szilali támadott Anadolyában, Szuli-

mán passa, ezt pediglen nagyságodnak bizonyoson irhatom, hogy Huszain passának szerdárságot adván, el is küldték Anadolyában; nagyságodnak ezt is irhatom kegyelmes uram, hogy az császár olyan szándékban volt, hogy itt teleljen, de az hadakat kint az mezőn szállitotta, az az hire, hogy bemegyen Konstántinápolyban, az német követet pediglen itt várja meg, húsz nap mulva beérkezik, az melyet ide jövő követ uramnak is írtam, talám jobb is volna az határ dolgának addig végben menni, hogy egyszersmind ne búsittatnék határ és adó felől. Az határ felől nem régen is volt szó, némelyek azt mondták, hogy azok az faluk legyenek neutrálisok, az vezér azt mondotta nem lehet, maga sem tud mit cselekedni, az császárnak mondja meg; csakhogy kegyelmes uram, az császár is gyakorta azt cselekeszi, az mit az vezér mond, igy kegyelmes uram az vezérnek s kapuján lévő nagy embereknek kellene elméjeket megcsinálni; az vezért az császár jó kedvvel látta, azon dolgokat Matócsi uram szóval is nagyságodnak megbeszétheti, az mi pediglen kegyelmes uram nagyságodhoz járó passák, agák és egyéb rendbeli törökök, kik nagyságod felől rosz emlékezettel is voltak csak nagyságod tegye az vezér kapuján levő nagy rendeket jóakaróivá, azt látván minden rendek, azok is jót szólnak nagyságod felől. Hogy pediglen kegyelmes uram valamely török megmondaná, hogy nagyságod mivel ajándékozta meg, kiváltképen az kinek sokat ad, az kegyelmes uram elhidje nagyságod nem merik megmondani. Ezt is akarám kegyelmes uram nagyságodnak értésére adni, az szolnoki Mamhutt alaj bég az ki volt, még az szegény üdvezült fejedelem idejében esmerkedtem volt meg vele, mostan az váradi alaj bĕgséget adták neki, nekem maga mondá hiti szerint, hogy neki azt parancsolták, hogy ne raboljon, de az faluk Dobokáig Váradhoz valók, mind az által az jó vigyázat nem árt. Az én kegyelmes aszonyomnak bővebb szóval irtam, mivel vagyon nagyságodtól parancsolatom, hogy sok irással nagyságodat ne terheljem, az én kezemnél kegyelmes uram György Deák uram valami leveleket hagyott, ha Isten béviszen, szükség lészen-é megadnom az franeziai és ángliai követeknek, nagyságod tudósitson, Panajott uram nagyságodnak én általam szolgá-

latját ajánlja, Istentől nagyságodnak szerencsés hosszú életet kéván.

Az vezérnek mostan sok foglalatos dolgai lévén, nagyságodnak nem irhatott, hanem negyed vagy ötöd nap múlva mondta hogy ír, akkor Panajot uram is ír nagyságodnak. Isten nagyságodat sok esztendeig boldogúl tartsa meg. Datum in Drinápoly, die 14. mensis Julii in Anno 1665.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája míg él

Czermeni Mihály m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának, az én kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXL.

Én nemzetes székelyhidi Paskó Kristóf, mostan az én kegyelmes uram az méltóságos erdélyi fejedelem ő nagysága és nemes Erdélyországának hatalmas győzhetetlen török császár fényes portájára expediáltatott főkövet, recognoscálom ez irásom által, mivel az mi kegyelmes urunk ő nagysága bölcs tanácsi közönséges végezéséből volt brassai biró uramnak böcsületes tanácsival együtt ez expeditióra készitnének egy konyha szekeret, az eleibe lovakat, az hintóm eleibe nyolcz erős lovakat, midőn azért érkeztem volna Brassóban, kévántam ezeket uramnak continuálására, de biró uram böcsületes tanácsival együtt külömben ezeket nem praestalhatták volna, hanem ha ő kegyelmeket assecurálnám ez levelem által ilyen okért, hogy nem régen az mi kegyelmes urunk szebeni polgármester uramnak ugy committált, hogy az brassai biró uraimék effélc commissióit ő nagyságának ne acceptálja ratiójokban, kinek pariáját magam itt látván, egyszersmind az országnak utamnak késedelme miatt következendő kárát és veszedelmes állapotját, jóllehet urunknak megirtam mi okon kelletik várakoznom, hogy tudniilik ő nagysága szebeni polgármester uramnak szóló commissiót küldvén, hogy az adóban az régi szokás szerént acceptáltatik, biró uram is menten az ő nagysága parancsolatját effectuálja, különben nem; arra való válasz várást is látván az hazának veszedel-

mesnek, ez levelem által asseccurálom brasai uraimékat, hogy az mi kegyelmes urunk mint ilyen közönséges haza javára költendö expensájokat ő kegyelmeknek az adóban acceptálja, ha hol peniglen nem acceptálná ö nagysága, látván ez kénszeritő szükségemre adatott assecuratiómat, hogy sem hazámnak utamnak meggátlása miatt akadálya, veszedeme essék, minden névvel nevezendő jószágimból, Isten meghozván, satisfactiót tétethessenek ő kegyelmek, megböcsülvén az lovakat, szekeret ha elvesznének, mind peniglen az kocsisnak való fizetést, Isten peniglen az portára bévivén, harmad nap múlva az kocsist az lovakkal viszszaeresztem, és ha ugy jü az kocsis az lovakkal, ő kegyelmek is tartozzanak acceptálni, maradván fenn csak az kócsisnak való fizetés, melyet ha adójokban az mi kegyelmes urunk és az nemes ország nem acceptáltatna, én tartozzam megfizetni az magaméból; ha nem akarnám ez levelemnek erejével minden törvénybeli remediumok kirekesztetvén jószágimon ahol szint akarják plenarie satisfactiót tétethessenek brassai uraimék. Ez kötésemre vitt hazámhoz való szeretetem, látván követségemnek siető voltát, ne essék a miá is hazámnak akadálya, melynek nagyobb bizonyságára és megállására adtam ez kezem irásommal és pecsétemmel erősitett levelemet brassai uraiméknak pro futura cautella. Actum Brassoviae die 20. Julii. Anno 1665.

Idem qui supra.

Brassaiéknak adatott assecuratiómnak páriája az lovak felől.

Egykoru másolat az *Erd. Muz.* (*gr. Kemény József Erd. tört ered. lev. XIV. köt.*)

CXLI.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Kegyelmes uram az elmult esztendőkben Kemény János uram ő nagysága, hogy kijött volt Tatárországból az rabságból Havasalföldében, ott kért volt egy Bunie nevü buér fijától Velkultól három ezer tallérokat kölcsön, mely tallérokra testimonialist adott volt ő nagysága, de az testimonialis elveszett

élő bizonyságokkal akarván bizonyitani pénze dolgát, itt szándékozott azon kegyelmes uram, hogy az vezért találja meg felőle, mely dolgot megértvén Panajott urammal együtt, kelletett nagyságodnak értésére adnom, biztatván is azzal, hogy nagyságod, Isten s igazság szerént, kiadott pénze dolgát eligazittatja törvény szerént. Mely dolog kegyelmes uram nagyságod méltóságos személye előtt miben maradjon is, az buérnek nem fogna tetszeni, s itt akarna ez után ezen dolog felől panaszt tenni; nagyságod méltóztassék engemet tudositani, hogy ahoz képest annak idejében, tudjuk mit felelni. Isten nagyságodat minden dolgaiban boldogúl vezérelje. Datum in Drinápoly die 20. mensis Julii 1665.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája mig él
Czermeni Mihály m. p.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nzgyságának, az én kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az *Erd. Muz. (Gr. Kemény József erd. tört. eredeti lev. XIV. köt.)*

CXLII.

Fővezérnek szóló levél minutája.

Excellentissime Domine mihi gratiosissime.

Redux ad nos legatus Generosus Christophorus Pasko, quanta eum clementia et benignitate Vestra Excellentia exceperit, manifestum nobis fecit, significans clementissime Vestram Excellentiam iteratis vicibus ipsi dixisse, nihil dubitet afflictissimum hoc Transylvaniae regnum, imo certo sibi persvadeat controversiam, quae inter Varadienses milites et praedictum Transylvaniae regnum de limitibus occupatis jam dudum suscitata est, secundum Deum et justitiam fore definiendam. Per tanta itaque Vestrae Excellentiae erga nos subjectosque nobis potentissimi Imperatoris afflictissimos subditos testata clementia nos quas par est demissimas agimus gratias. Quia vero finalis de praedicta controversia resolutio ad fulgidam Ottomanicam Portam Vestra Excellentia ita disponente rejecta est; praesentium exhibitorem Generosum T. T. denuo expedivimus, obsecrantes Excellentiam Vestram per Deum

omnipotentem, per fortunam propriam, lateque per orbem diffusam nominis sui gloriam, imo per animae salutem, ne patiatur injustis Varadiensium militum verbis justitiae vim inferri, ne sinat nos firmissimo Alí passae juramento violato regiones Transylvanicas ad arcem Varadiensem nunquam pertinentes pro se occupare, sed clementissimorum suorum promissorum memor, in causa tam justa testetur se patronum haereditarii potentissimi Imperatoris hujus regni, ne totius orbis terrarum ridiculum miraculum Transylvania censeatur, quae ab externis hostibus nunc tuta a Potentissimi Imparatoris militibus vexatur, spoliatur, ac in dies occupatur; quamvis enim nos lateat, utrum ex annuentia Vestrae Excellentiae milites Varadienses talia tentent, hoc tamen humilime significare cogimur ipsos vel hodie cum certis cohortibus Transylvaniam esse ingressos cum cruciatibusque tributum a miseris rusticis exigere, quae eorum facinora nisi ex benigno Excellentiae Vestrae patrocinio tollantur, nunquam afflictissimum hoc regnum persistere poterit, continuisque lachrimis ac quaerelis suis inquietare cogetur Excellentiam Vestram, in cujus clementia mecum spem totam reposuit. De his omnibus humilimas preces nostras praedictus Legatus noster Vestrae Excellentiae fusius exponet, quem ut benigno exaudiat vultu, coram potentissimoque Imperatore pro nobis intercedat, humilime rogamus. Eandem Divinae protectioni commendantes. Datum etc.

Excellentiae Vestrae obsequentissimus servus.

Az fővezér tihajának egyébaránt ezen sensussal irhatni, csak szintén ilyen variatiókkal nem Excellentissimusnak hanem Illustrissimusnak kell irni, annak felette amicusnak; meg kell köszönni az mi szivességgel volt az követnek, igírni kell, hogy nem lészen urunk ő nagysága háládatlan érte. Kérni kell, hogy ennek utána is segélje az dolgot. Meg kell azt is irni, hogy az mit az követ mond, adjon teljes hitelt szavának.

Határa írva más kezével: Paskó uram expeditioi az postárá Radnótrúl A. 1665. 30. Julii.

Eredeti fogalmazvány az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXLIII.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Isten Kegyelmességébül 4. Augusti békével ide Drinápolyban érkeztem, Istennek hála jókor, mivel még az német követ szemben nem volt; nekem nem lévén azért az vele való szemben lételben semmiképen bátorságos módom, Dávid deáktúl az residensnek mit irtam, és ü általa az fükövetnek, nagyságod az kiküldöt párokbúl megláthatja, az mellett szóval is, az mint Isten gyenge elmémet vezérlette, izentem, az nagyságod levelét is megküldöttem; az residens valóban ajánlotta magát, az követ képében is. Minemü conceptust csináltam az császár és füvezérrel való szemben lételre, melyet, Isten velem lévén, ha szólnom hadnak, oretenus peragálok, annak is pariáit az követnek elküldöttem, hogy annál is inkább tudhassa alkalmaztatni az szegény ország mellett való törekedést. Ugy vagyon értésemre, hogy holnap az követ az császárral szemben lészen, az után velem is szemben lesznek, megválik azután mi reménséget ad: nagyságodat annak idejében mindenekről tudósitom, mostan Kovács Jánost küldöttem kiváltképen csak azért haza, hogy nagyságod igen sietséggel az szultán Szuliman athnaméjának pariáját elküldje az Ali passa hitlevelével együtt, ha egyebet nem, Taraczközi Káptalon uramnál feltalálni, most kegyelmes uram az ideje mindennek. Én, az mennyire Isten gyenge elmémet vezérli, azon leszek, hogy az én szolgálatomban sem nagyságod sem az szegény ország meg ne fogyatkozzék; bizony az dolgok bajosak, de Isten segitségét várom. Az adót az vezér tudakozta, miért nem hoztam el, arra az volt az felelet, némi nemü okokra nézve elől el kelletett jünöm, de valaminek az szegény ország szerit teheti, az szokott időre utánam hozzák; azután nem lött semmi szó még eddig. Az császár is egy hét mulva meg fog indulni az portára, az tugját is ki tették, melyhez képest is az szekérlovakat ki nem eereszthettem. Az oratorok is az portán lévén még, az levelek nálam vadnak, Isten oda vivén azok előtt is, mint Isten jobban tudnom adja, az szegény ország hasznára nézendő dolgokat proponálom. Az mely leve-

leket nagyságod Fejérvárrúl az oratoroknak expediált volt, kezemhez vettem, már nem azokat, hanem az mostaniakat, kik nálam vadnak Isten bevivén praesentálom. Lovak, madarak felől nagyságodnak Kovács Jánostúl izentem szóval. Ezek után az urnak óltalma alá ajánlom nagyságodat. Orestida die 10. Augusti Anno 1665.

Nagyságodnak alázatos hive és szolgája

Paskó Kristof m. p.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának nekem kegyelmes uramnak adassék.

Erdetije az erd. Muz. (Gr. Kemény József. Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.)

CXXIV.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Paskó Kristóf uram ő kegyelme, az nagyságod nekem írt kegyelmes parancsolatját megadá, melyet alázatos hüséggel vöttem, mindenekben az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint teljes tehetségemmel igyekeztem szolgálni. Itt való hirek felől nagyságodnak azt irhatom, az mint az előtt is, az Feketetengeren megindult az kálmúk és kozák; ezt is irhatom nagyságodnak, hogy 28. Julii Konstántinápolyban az császár uj házai meggyúladtak és egy része elégett, azután az város is meggyúladott, abban is elégett; mint s hogy gyúladott, nem tudják. Az német követ dolgáról és egyéb szükséges dolgokról Paskó uram ő kegyelme nagyságodat tudósította. Ezek után Isten nagyságodat boldogitsa minden dolgaiban. Datum in Drinápoly die 11. mensis Augusti Anno 1665.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája mig él

Czermeni Mihály m. p.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, az én kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az *Erd. Muz. (Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.)*

CXLV.

Haszam passa Szokoloviez, azelőtt volt Bosznai passa

Nagyságod levelét elvettem; mit irjon nagyságod, megértettem, hogy kivánja Ebesfalván való szemben létemet; nagyságodért a tevő leszek hatalmas császárunk parancsolatját előttem viselvén, hogy a vitézekben, kiket fővezér urunk mellénk rendelt, vissza nem bocsáthatom mind addig, mig nagyságoddal szemben nem leszek, mivel az agák életeket féltik, fővezér urunk parancsolatja szerént ha nem cselekednének, mivel én az országnak ilyen pusztasságát sem értettem, sem tudtam, melyre nézve is kellene a nagyságod kivánságának engednem, melyről Csepregi Mihály nagyságodnak többet mondhat; egyébaránt, valamiben nagyságodnak kedveskedni tudok hozzám illendő mód és út szerént el nem mulatom. Adgya Isten ez irásom nagyságodat találja jó egészségben. Én is nagyságodat lássam jó egészségben. Velem levő vitézeknek száma 220. Isten nagyságoddal szembe juttatván, akkor módom leszen a viszszabocsátásban, addig nem.

Ezeknek utána tartsa és éltesse Isten nagyságodat jó egészségben, hatalmas császárunk szolgálatjára. Költ Bánfi Hunyadon, Boldogasszony havának 13. napján 1665.

Külczim: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nagyságos Apafinak s nekem jóakarómnak adassék.

(Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő eredetiből.)

CXLVI.

Ad Residentem Imperatoris Romanorum.

Illustrissime Domine mihi gratiosissime.

Quantas molestias misera Patria Transylvania de die in diem a gente Otthomanica patitur, hic ordine recensere Vestrae Illustrissimae Dominationi permolestum esset, sed quod est narrabile ex mandato Celsissimi Principis Illustrissimo Domino Comite Valtnero de Leszni Legato Supremo Sacratis-

simae Caesareae Majestatis fusius rescripsi, quonam modo pars Transylvaniae denuo a Jeneiensibus occupari intendatur, ex paribus literarum Passae Jeneiensi ad Celsissimum Principem missarum prudenter advertere potest. Spero enim Vestram Illustrissimam Dominationem quoque una cum Domino Legato in id tempore intercessionis pro Transylvania incumbere, ut a tantis oppressionibus in miseriam redacta praerecensita patria in meliorem statum redigatur. Meus itaque Dominus Celsissimus ac Clementissimus Regni Transylvaniae Princeps qualem spem in principio de benevolentia Illustrissimae Dominationis Vestrae oblatae suae benevolentiae acceperit, talem in posterumque expectaturus; noluit Vetram Illustrissimam Dominationem nudis solum literis visitare, sed etiam suae erga Illustrissimi Domini benevolentiae specimen, nunc quoque de praesenti ostendere in animo solit, (igy) misitque hac occasione per celerem tabellarium in donorio Vestrae Illustrissimae Dominationi duo millia Imperialium, partim aureis, partim talleris, secundum modernum deserti regni statum. Deus enim optimus maximus si bonum rerum eventum dederit, non duo uti primo scripseram sed tria milliá imperialium persolvere sancte promittit, quod promissum ad arbitrium Illustrissimae Dominationis Vesrae quocunque ferri desiderat administrabitur. De punctis itaque inter duos potentissimos Imperatores tempore pacis factis nuper etiam scripseram, sed inter multas occupationes forsan Vestra Illustrissima Dominatio oblita est, rogo itaque summopere Vestram Illustrissimam Dominationem in paribus transmittere ne gravet, (igy) quae etiam per hunc tabellarium Celsissimo Principi transmittere valeam, etsi quid Celsissimo Principe tum Illustrissimus Dominus legatus, tum etiam Illustrissima Dominatio scripturi erunt, per eundem tabellarium curabo ad manus ejusdem Celsissimi Principis assignare. Eadem Illustrissimam Dominationem Vestram Divinae protectioni commendo. Datum Orestidae die 18. Augusti Anno 1665.

Illustrissimae Vestrae Dominationi semper servire paratissimus Legatus Transylvaniae

Christophorus Pasko m. p.

Articulus de Transylvania intex duos potentissimos Imperatores tempore Pacis factus.

Ut Civitates et Arces in Transylvania milite Caesareo munitae Principi et Statibus Trans. restituantur, prius tamen utriusquae partis exercitus uno eodemque tempore edicta Transylvania exeat, atque memorata loca caeteraque omnia in Transylvania in antiquo tranquillo statu permaneant, et quando principatum vacare contigerit, ut status Transylvaniae secundum illorum antiquas Imperiales capitulationes libere Principem inter se eligere possint, et fruantur omnimode antiqua libertate, praerogativa et Jurisdictionibus.*)

Egykorú másolat az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CXLVII.

Paria literarum a legato Transylvaniae ad legatum et Residentem Imperatoris Romanorum.

Ad Legatum.

Illustrissime Domine, Domine mihi gratiosissime.

Post reditum Generosi Domini Dionisii Banfi de Legatione ad Sacratissimam Caesaream Majestatem expedita, me quoque de eadem benigna resolutione Caesareae Majestatis Dominus meus Clementissimus certum reddendo, benigne etiam demandavit, ut de rebus currentibus afflctam Patriam concernentibus Illustrissimam Vestram Dominationem confestim certum redderem, arbitrioque et consilio Illustrissimam Vestram Dominationem res, quae coram hanc Praesentissimam (igy) Nationem mihi agenda essent, eo melius accomodare intenderem. Ita enim audio, quod Vestra quoque Illustrissima Dominatio se hinc post triduum aut quadriduum versus Constantinopolim moveret; Imperator vero Turcicus, uti passim fertur, hinc iter suum versus mare dirigeret, ibique post peractas quinque vel sex septimanas Portam intraret, quod scio Vestram Illustrissi-

*) Hibásan másolva: Viris dictionibus.

mam Dominationem melius intellexisse; me tamen sciat nondum cum Vezerio audentiam habuisse, sed solum de die in diem procrastinasse, licet jam multocies solicitaverim; cum Imperatore autem, prout ex verbis Domini Panajot intelligo, neque vult audentiam impetrare, antequam census Regni adferatur, qui solito suo tempore in festo Sancti Demetrii adferetur, prius non, nisi aliqua inevitabilis necessitas urgeret. Cum hoc tamen Vezerius nihil aliud vult, quam ut humilimae orationes a potentissimo Imperatore suo tempore non exaudiantur, neque afflictiones et tantae vastationes Regni ante Imperatorem eluceseant. Nunc quoque quid contra afflictissimam Patriam moliantur confiniarii, ex paribus literarum Passae Jeneiensis, quae ad Celsissimum Principem miserat, inclusive transmissis Vestra Illustrissima Dominatio sapienter advertere potest, quod non solum antea non habuerit misera Patria ab hac gente Ottomanica affliccionem, sed nunc quoque post jam peractam inter duos potentissimos Imperatores pacem et puncta in pacificationem inserata de die in diem affligitur; ex quibus aeque iudicare potest, quomodo ex parte illorum pax semel sanctita observetur, ad confirmationem moderni facti confiniariorum tendens verba Haszon Passae, (qui etiam praeterita hyeme, sub specie determinationis limitum Regni, legatus ad Celsissimum Principem et ad Regnicolas expeditus erat), qui manifeste audebat dicere, Turcas in literis eorum tempore pacis factis, de rebus in pristinum statum stabiliendis Transylvanicis nihil esset inscriptum, sed ipsi tanquam Pogani mendaci sane licuisset ad libitum dicere, dum modo ne factis verba tunc ab ipso dicta confirmarentur. Circa hoc autem Celsissimus Princeps Dominus meus Clementissimus et Regnicolae ex benigna Caesareae Majestatis resolutione per Dominum Dionisium Banfi erga Transylvaniam clementer allata alio modo habent sperantque feliciorem rerum eventum. De superius enim praenominato districtu, quem Jencienses in suam partem occupare adnituntur, Vestra Illustrissima Dominatio talem considerationem habeat, quod dum olim arx Jeneiensis ab Otthomanica gente possidebatur, hic praenominatus districtus nunquam ab ipsis Turcis possidebatur, in istis etiam turbulentis temporibus dedicionem nequaquam fecerit. Nunc enim

manifeste simul et semel quadraginta septem pagos et duas parvulas civitates in comitatu Zarand occupare et finaliter in suam poteslatem cum maximo damno Patriae subjugare volunt, qui distat a sede Principali sex milliaribus. Ex quibus iniquissimis Turcarum factis Illustrissima Vestra Dominatio sat lucide advertere potest, contra praememoratum desolatum regnum quali ferantur animo. Ex una parte cum censu intollerabili Regnicolae lacessantur, altera ex parte in diminutionem limitum regni omnibus viribus aduitentur. Versus enim Varad idem Varadiani populationibus, deditionibus, igne et ferro rustici minantur; sic ex utraque parte de die in diem molestiam Patriae adferunt, pagos et possessiones in dedicionem compellunt.

Haec Illustrissimae Vestrae Dominationi tempestive ex voluntate Celsissimi Principis Domini mei Clementissimi significare volui, ut eo melius tempore diligentissimae intercessionis Illusrissimae Dominationis Vetrae tantas super Regnum Transylvaniae incommoditates a misera Patria amovere et verba Haszon Passae in Transylvania dicta falsa reddere valeat. Imposterum quoque, si quae occurrerint, tempestive Illustrissimam Vestram Dominationem certum reddere non negligam. Oro etiam Illustrissimam Dominationem Vestram, si quae me scire decent, certum reddere ne gravet, ut etiam ego Celsissimum Principem de rerum statibus certum reddere valeam.

Eandem Vestram Illustrissimam Dominationem Divinae protectioni commendo. Datum Orestidae die 18. Augusti Anno 1665.

Illustrissimae Vetrae Dominationi servitor paratissimus legatus Transylvaniae

Christophorus Pasko m. p.

Egykorú másolat, az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemeny József Erdély történ eredeti levelekben XIV. kötet.*)

CXLVIII.

Illustrissime Princeps ac Domine Domine mihi gratiosissime.

Parancsolt volt nagyságod ennek elötte is ugyan czen

Szuliman császár athnaméja felöl, melyet adott volt ifju János királnak: de az mint akkor megirtuk volt nagyságodnak, itt egyéb nincs annál azon kivül, melyet adott volt Mahumet hán török császár Báthori Zsigmondnak 1605. esztendöben, midőn kijött volna Opuliából, noha azon kivül egyéb sok török levelek vadnak nálam, kiket eminnet amonnat comportáltam diversis vicibus. Annak felette vagyon az is, melyben emlékezteti azelött való fővezér ifiu Rákóczi György fejedelemségében az országot Szuliman athnaméjába foglaltatott nemi némü czikkelyekre, mely két levélnék pariáját nagyságodnak ugyan akkor elküldöttük volt, nagyságod ott megláthatja. Láttam az fejedelemnek conservatoriumában más levelet is, török császárét, melyben assecurálta volt az országot, hogy semmit az előbbi szokáson kivül nem kiván, hanem abban hagyja meg az országot, melyet idösbik Rákóczi György igen serio kerestetett volt fel akkor az conservatorokkal. Az után hová löttek azok a levelek, tudhatja akkori conservator Samarjai Péter, az mint az ország bibliothekája és az váradi káptalansággal. Bethlen Gábornak adatott athnamét im elküldöttem nagyságodnak, melytül nem sokkal különböz a Szulimáné is, az mint én reá emlékezem; az legelső, ha jól reá emlékezem, hanem hihető azután augeálták hol mivel, melyre az magyarnak, mint egyéb publicumra, legkisebb gondja volt. Idősbik Rákóczi Györgynek adatott compositionalis reversalis, melyről is nagyságod parancsol épen, mint emanáltatott, megvagyon, ugyan azon könyvnek formájában, mint akkor kiadták, melynek leirására idö kivántatik, söt ha megirtam volna is, de collegám hire nélkül, az mint nagyságod is tudja, pecsét alatt ki nem adhatom, az ország végezéséhez hittel lévén köteles. Bethlen Gábor athnáméját sem adhattam volna ki, de az nem az országbéliek józságára tartozik. Ha nagyságodnak ugy tetszik committáljon ujonnan felöle s annak módja szerint tartozunk kiadni. Én még eddig azokat senkinek nem mutattam in integrum, noha némelyek sajdétottak valamit benne, mert talám én itt most nem laknám s mások sem. Az embereknek nevek nem a mi nyelvünkön vagyon beirva, hanem magok keze irása. Ha nagyságod valami hiteles emberét küldené, ki az ő nyelveken irhatna, nem ártana. Alioquin

nem mindenre bizhatni. Az nagyságod postáját itt tovább mulatni nem akartam tartóztatni. Tartsa Isten sok esztendeig nagyságodat kivánatos jó egészségben s szerencséltesse birodalmában. Datum Cibinii die 24. Aug. A. D. 1665.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae ad officia paratissimus

Franciscus Tharaczközi m. p.

P. S. Adtam volt én nagyságodnak memoriálét némi nemü dolgokról ugyan számosan néhány uttal, instálván nagyságodnak, hogy az eltévedett bibliothekákbeli levelek, könyvek etc. etc. felkeressenek (igy) az országban, de nagyságodtól arra semmi válaszom nem jöve. Most sem ártana annak utját felkeresni.

Kivül: Illustrissimo Principi ac Domino Domino Michaeli Apafi, Transylvaniae Principi partium regni Hungariae Domino, Siculorum Comiti etc. Domino mihi gratiosissimo.

Eredetje az erdélyi Muzeumban (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXLIX.

Méltóságos fejedelem nekem kegyelmes uram.

Kovács János elmeneteli után mennyit fáradoztam az vezérrel való szemben lételért, és Panajot uramtúl mennyit izentem az tihajának, általa az vezérnek, sok volna előszámlálnom, nagyságodnak is elő számlálása unalmat hozna. Érkezvén azért az nagyságod Fogarasi János eljüvetele után expediált levele, melyben az jenei passa levelének párja inclusive volt, havasalföldi porta által, és utána Fogarasi János is nagyságod levelével, római császár ő felsége Bánfi Dénes uram által tött kegyelmes resolutiójának párjával, ujabb instructióval, és az fükövet levelének páriájával, az residens számára küldött két ezer tallérokkal együtt, melyet mingyárást mint adtam értésre az német követnek, és residensnek inclusában kiküldött párakból nagyságod megláthatja. Az német követ izeneti az residenssel ő nagyságával együtt ez

volt elsőben. Akartuk volna ha az követtel ő kegyelmével szemben lehettünk volna, de minthogy Erdélyországnak messziről nem bátorságos, ü kegyelme igen jól cselekedte, hogy irással is az dolgot értésünkre adta, kiváltképen azt is mint fog az vezér és császár előtt könyörgeni az országáért; im azért az dolgot megértettük, ü kegyelme megnyugolt elmével legyen, annak idejében az törekedés dolgában az mi részünkről hátramaradás nem leszen, de itt mostan semmi némi dolog nem agitáltatik, hanem Konstántinápolyban az császár bejöveteli után lészen az tracta, akkor Isten mire segit (ő kegyelme ott lévén) mindeneket értésére adunk, noha bizony az dolgok igen nehezek, mindazonáltal valamit elkövethetünk elkövetünk. A második levelem kiküldésekor az jenei passának levele páriával együtt és sok szóval való izenet után, izente az residens az követ urral együtt Dávid deáktúl, ugy vagyon, az dolgok nagyok, de annak idejében meglátjuk, azon leszünk a mennyire lehet minden jóra hozzuk az dolgot, hogy többször az két császár össze ne vesszék rajta. Az mi peniglen az jenei passának leveléf illeti, bizon az török lator ember, valamit elvehet, csak elveszi; de több gondviselés kellenék, ugy halljuk, az fejedelem ő nagysága igen lágyan és gyengén viseli magát, és könnyen oda engedi, azért jobban felnyissák az szemeket, és ne egedjék oly könnyen az töröknek; Érsekujvárat is az török elvette, de csak egy rosz falut sem engednek, hogy nekik hódoljon. Erdély felől való pacificatiónak articulusát is nagyságodnak in paribus megküldöttem, több Erdély felől semmi nincsen. Midőn azért látnám, hogy az én szemben lételem csak halad és csak kavillálnak, hogy az idő teljék, mint izentem Panajott uram által az tihajának, és általa az vezérnek, az uraknak szóló levélben bövön megirtam, az mely izenetek motiót is szerzettenek etc.

24-dik praesentis audentiam adatván valami nehezen az vezértül, bémenvén az szokás szerint köntös csókolás után, sem hogy köszönne, sem hogy könyörögnék, nem akará engedni, mingyárást kérdé, hol az adó, miért nem hoztad el; arra azt felelém, én nekem az országnak szükséges dolgai végett elől el kelletett jünöm könyörgeni, de az adót is annak szokott idejében elhozzák utánam; arra az vezér, ugy de hi-

jával hozzák; arra azt felelém, az mennyinek az szegény ország ennyi pusztulása miá szerét teheti, annak idejében az régi szokot adót béküldi. Arra az vezér, nem tudja az fejedelem, mennyi ideje annak, hogy ű fejedelem, s hányszor küldött adót hányszor parancsolta hatalmas császár, én is hányszor irtam, még sem fogadja; arra felelém, ugy tudom hatalmas vezér, hogy eddig az fejedelem ő nagysága az adót igazán beszolgáltatta fogyatkozás nélkül, nincs több hátra onnét, azt annak idejében ugy mint szent Demeter napjára béküldi, hiszem már én itt vagyok, megvárom. Nagy haragja lévén az vezérnek, nem akará még is hogy szóljak, kérdé Panajott uramat, micsoda ajándékot hoztak ő neki, Panajott uram magátúl menten megmondá; kérdé, hát az császárnak mit hoztál. Arra mondám, hatalmas vezér hoztam hét sólymot, több is volt, de az nagy melegben meghaltak; kérdé hát egyebet semmit sem hoztál az császárnak, hanem csak hét solymot; arra azt felelém: mostan elől eljüvő alkalmatossággal egyebet nem hozhattam, de az adóval ő hatalmasságának a szokás szerént tisztességes ajándékok lesznek. Többet nem akarván szólni, koptánt kérvén, reám adák; látván hogy el akar előle küldeni, mondám Panajot uramnak, nagyságod mondja meg ű nagyságának, az szokás szerént köszönteni akarom ű nagyságát, leveleket is hoztam, szóval való követségem is van, hallgassa meg; arra azt felelé, eh mit beszél, adja ide az levelet; én arra mondám, én nem posta vagyok hanem követ, had szólljak; megengedvén sok gondolkozása után, köszöntém, az leveleket megadám, azután kénszeritém az Istenre, hallgassa meg az szegény országnak szóval való könyörgését; nagy későre nehezen megengedé. Én is a szerént, az mint nagyságodnak az könyörgésnek parját kiküldöttem, elmondám; mondá, hogy meri az adót vele hozni, hiszen Ali passa Erdélyben létekor az erdéliek Ali passával elvégezték ezen adó dolgát, még is szemtelenül előhozza. Arra azt felelém, ki végezte Ali passával az adó dolgát, soha bizony senki nem hanem erőszak szerént exigáltatott eddig rajtunk, de semmi végezés nincs rúla. Arra az vezér, elhidjétek soha bizony tinéktek az adótok alább nem engedtetik, ugy hozzátok sokszor elé az adót, félek rajta, bizony egyszer roszul jártok; arra

azt felelém, hát Isten után kinek tudunk könyörgeni, mert soha bizony tovább az ország nem állhatja, egy felől az elviselhetetlen rettenetes adó, más felől az váradi és jenei törököktül való háborgatása az országnak; mások békével vadnak, mi nyomattatunk. Arra azt felélé, azt hazudjátok, hogy vettek el Erdélytül annyit, mint most Erdélynek fele, nem sokat vettek olyan várhoz mint Várad, hiszem már el is igazodott az határ, tartsátok ahoz magatokat. Arra azt felelém, hogyhogy eligazodott el határunk, holott mostan is nyomon az jenei passa Erdélynek egy részét el akarja foglalni, ihol az maga irásának igaz pariája, ha az én szómat ü nagysága nem hiszi, abbúl megláthatja, most is egyaránt hódoltatják az országot és könyörgeni jüttem, szegény ország könyörgését Isten után ő nagysága eleiben terjesztem, hallgasson meg az élő Istenre kénszeritem. E szók után elüze előle. Látván az vezérnek ily haragját, Panajot uramat kérém s hivám az nagy rendekhez, had legyek szemben véllek, proponálván az kiknek illik az dolgot, hogy igy megértvén mind az vezér haragját engeszteljék, mind penig tanácsadásokkal és intercessiójok által az szegény haza dolgai jobb karban állittassanak. Arra azt felelé, látom kegyelmed jóban igyekezik; ugy is kellene lenni, ha keresztyénnel volna az dolog, de nincs feje senkinek, hogy kegyelmeddel szemben legyen, valamig az vezértól arra annuentia nem lészen, sőt ha leszen is valamelyikkel, nem meri az vezér előtt elő is hozni, tudván azt nem volt az kegyelmeddel való lételre annuentiája; hanem az vezérnek megjelentem, ugy tudom meg is engedi, azután beszélje meg kegyelmed az dolgot valamint akarja. De az mi nagyobb, az tihaja is audentiát nem akart adni, minden nap kijártam az táborra, 27. mikor azon dolgokban foglalatoskodnám, kinn az táborban Panajot uram sátorában, jöve Szöllösi János nevü étekfogója nagyságodnak az levéllel; látván azért ujabb-ujabb rosszat következni az hazára, minden audentia kérés nélkül, mivel igen megbúsultam vala, egyenesen menék az tihaja sátorában, beizenék neki az belső sátorba, ott vagyok, szemben akarok lenni, uj dolog is érkezett Erdélybül, nem halasztható. Kijüvén szemben lőn velem, ott az mikrül lehetett, mivel estve felé vala, az tihajával beszéllettem,

mint ezt bővebben nagyságod az urak leveléből megértheti, óráért felvállalá: az vezérnek megbeszéli az dolgokat, az mi az Keres hódoltatását illeti az jenei passának, arra azt mondá az tihaja, azt nem erővel veszik el. Az mostani cselekedetek felől az váradiaknak csudálkozék, és mondá, talám nem az passa hirével lett mind az székelyhidi búza megdézmálása mind peniglen az csehieknek lovak elhajtása; kérdé, vittek-é rabot, vágtak-é embert; az nagyságod irása szerént megmondám, egy gyermeket vittek el, asszony embert, férfiat egy néhányat levágtak; kérdé talám abban az várban latrak voltak, arra mentek reá, a kit mondasz, hogy megszállották. Arra azt felelém, miólta Landorfejérvárrúl az vezér ő nagysága megparancsolta, hogy az fejedelem jámbor praesidiumat tartson az várakban, azólta lám nem hallotta nagyságod, hogy semmi panasz jütt volna, azólta több sok szók után kérvén az intereessióra, abban hadtam; az mit nagyságod az más levélbül mindeneket világosan megérthet, mely rendelettel lettenek légyen az dolgok. Az vezérnek másnap reggel Panajot uramnak jelenlétében megmondotta az mostani uj cselekedeteket az váradiaknak; az vezér elmélkedett rajta, meg is haragudt igen az váradiakra, hogy mostan azokat cselekedték, de nagyságodnak leszen ha különben lettek az dolgok, megesik én nekem; mindenekrül nagyságod igaszságosan idejében tudósitson. Irja nagyságod nem tudósitottam semmirül, hogy hogy tudósitanám én nagyságodat, egy postát sem küldött velem, ha valamirül szorgalmatoskodom, megint rulla, ne legyek oly szorgalmatos, bizony ily nagy dolog szorgalmatoskodást kiván, megesik bizony benne ha én könnyen hagyom az dolgot nem is volnék ugy igaz követ.

Az mi az Keresben lévő 49 faluknak holdoltatását illeti, nagyságod igy értse, az török nem akarja erővel elvenni, hanem mint neki igírtetett és per compositionem oda engedtetett helyekhez akar nyulni. Midőn Panajot uramnál volnék, kapitiha uram jelen létében azon dolgot hozám elő; mondá Panajot uram azokat az helyeket kegyelmed követ uram ugy értse, nem erővel akarják elvenni, hanem azokat az helyeket maga is az fejedelem oda engedte követ által, hasonlóképen azért mi szükség a felől törekedni, én tudom mint volt, még

egynéhányat visszaengede az vezér jóakaratjából benne. Ez volt Naláczi uram követségében, mely felől ü kegyelme tehet világosabb tanúbizonyságot, igen szükséges hogy in rei veritate, az mint volt, jó idején tudjam; könnyen nem hagyom; meg is mondottam Panajot uramnak, nagyságodnak nincs hatalmában adása, melyrül az urak levelében bővebben Bánfi Dénes uram ő kegyelme igért két lovat az német követnek, nagyságod küldje meg, irtam Bánfi uramnak is felöle; az residensnek is küldjen nagyságod ugyan akkor egyet, Pa najot uram által kéretnek az két tefkerecsik egy-egy iram lovat, én itt nem adhattam; Panajot uram felette igen kére, irjam meg nagyságodnak; sokat szolgálhatnak; az mufftinak is egyet, mert az mely tiz apró kupák itt voltak, ketteivel az csausz passának, hármát az tefteda passának, egyik lovat az resznek, másikat Szuliman effendinek, harmadikát az tihajának, négy és ötödikét az vezérnek, maradt egy beteges, a kinek nagyságod igérte volt, ha gyógyul oda adom, ha nem viszaküldöm, maradt öt kupa, de azzal igen titkos dolgot kezdettem, ha Isten reá segit, hogy látom igy titkoltatik dolga az országnak, az főszeliktar passa tihajával szerződtem meg, egyik pohárt neki igérvén, és több nagyságod jóakaratját is, ha szolgál, hogy az urat juttasa szemben kapitiha urammal igen titkosan, hogy ő kegyelme által az erdélyi dolgok felől izenhessek, mivel nagy ember és kedves; mikor szemben lészen kapitiha uram vélle, négyet oda szántam, a mellett az német követnek igéretitül hátra maradott öt ezer tallért oda igérém. Az oly ember az mit mond az császárnak s joval, meglészen, noha ennek oly titkosan kell lenni, hogy az vezér meg ne tudja. Ha Isten reá segit, nagyságodat tudósitom, noha csak elig birom magamat ez rosz ájerü helyben, félek nagy beteségtül, vagyon is két hete, hogy az sok fakadékot testemen szenvedem, nagy bajjal járok miatta. Kapitiha uram is gyenge egészséggel bir, valóban fárad, s igyekezik az jámbor az haza szolgálatjában, Istennel áll az dolgoknak kimeneteli. Vadnak az urak levelében sok consideratiókra való dolgok, nagyságod szorgalmatosan tanácskozzék, ne hadja könnyen az dolgokat, most az ideje, ne okoztassék nagyságod jövendőben, az mi legjobb kövesse el, óltalmazza serény vi-

gyázással az országot az mig itt az dolog elválik. Ha az nagyságod birtokára mennek, vágassa le, s irja meg hamar, had praeveniáljak mindeneket. Ezeket az dolgokat is az követnek értésére adom, tegnap elment az portára, én is Isten segitségébül reggel beindulok, az császár is reggel indúl, ha itt uj dolog lészen az étekfogótul tudósitom nagyságodat. Ezek után az nagy Istennek óltalma alá ajánlom nagyságodat. Datum Orestidae die 29. Augusti Anno 1665.

Nagyságodnak alázatos hive és szolgája

Pasko Christoph m. p.

P. S. Dávid deáknak ha nagyságod költséget nem küld, nem tanitják ajándékon, nagyságod igirte is kegyelmesen.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CL.

Méltóságos fejedelemasszony, nekem kegyelmes asszonyom.

Kegyelmes asszonyom az nagyságod nekem irt kegyelmes parancsolatját engedelmes hűséggel vöttem; itt való hi rek felől nagyságodnak azt irhatom, hogy az császár divánjá ban elvégzett dolog, hogy az császár és az vezér meginduljon tavaszra kelve az tengeren túl az szárazon az velenczések ellen, Gritt felé, ennek elötte is 24 esztendőktül fogván hadakoztak oda, Casztra nevü vár alá mennek; az császár azt mondotta, hogy az apja is oda hadakozott, maga végben akarja vinni. Mit parancsoljon nagyságod nekem, hogy Rákóczi Ferencznek fejedelemsége felől serény vigyázásom s gondom legyen, minden tehetségemmel azon leszek, kegyelmes asszonyom, csak hogy még eddig az császár követje csak szemben volt egyszer az császárral s egyszer az vezérrel, de követségét még eddig meg nem mondotta, hanem köszöntötte csak s az ajándékokat praesentálta. Hogy derekasabban kegyelmes asszonyom azt az dolgot megérthessem, s bizonyosabban ugy gondolkottam a felől, hogy az sziliktár passának,

az ki az császár fegyverhordozója, igen belső kedves embere az császárnak, az egy férfiú szeretőjén küül nincs kedvesebb embere annál, hogy annak küldene nagyságtok valami szép ajándékot, s az tihajának is; mikor az ajándékot praesentálnám, az dolgot is megkérdezném az nagyságtok parancsolatja szerént; noha most is vagyon ugyan esmeretségem az tihajával, s szólottam is vele, hogy juttason szemben az sziliktár passával, mert az én kegyelmes uram ő nagysága az erdéli fejedelem esmerkedni akar ő nagyságával, ezekben az apró kupákban oda adok vala négyet, s pénzt is igirek vala, csak szolgáljon az erdéli mostan előttünk álló dolgainkban, de nem lehetett szemben, mivel az császár kiszállott, más nap erről nagyságtok tudósitson; sem mufti, sem kezlár aga nincs ilyen ember mint ez, mert azok akkor mennek császár eleiben mikor hivatja, de ez mindenkor mellette vagyon. Az római császár ajándékát 9 szekérrel vitték fel, noha kevesebbre is felfért volt, többire ezüst marha volt, az követet nagy pompával vitték fel, az követ is maga lovait nyolczat szép köves szerszámban tollason vitetett elötte, az császár harminczhatod magával kaftányoztatta meg, szemmel láttam és olvastam. Az ajándékok felől kegyelmes aszszonyom nagyságodnak azt irhatom, hogy az vezérnek vittek két paripát és négy solymot, minket elég kedvetlenül látna, ugy hiszem ezen dolgokról követ uram ő kegyelme nagyságtokat bővebben tudósitotta; azután kegyelmes asszonyom magam vittem az vezér tihajának egy iramó paripát és két solymot; kedvesen is vötte; azután meg ugyan vittem magam, Fogarasi uram tolmácsom az rez efendinek az én kegyelmes uram ő nagysága levelét és egy iramó paripát; kedvesen vette, ajánlotta is szolgálatját; azután vittem Szuliman effendinek az én kegyelmes uram ő nagysága levelét és egy iramó paripát, kedvesen vötte, ajánlotta is szólgálatját; az teftedár passának három kupát, az csauz passának két kupát, mindenik igen ajánlotta magát, s régen kévánták volna az én kegyelmes urammal való esmeretségeket, sőt az csausz passa azt mondá, miért hogy eddig is minden dolgokat meg nem irt neki az fejedelem ő nagy sága, mert ő nagysága is örömest szolgál; ezen dolgokról szóval mindeneket bővebben meg tud mondani fogarasi

uram, mivel ő kegyelme volt tolmácsom. Panajot uramnak adtunk tiz ezüst tányért és száz aranyat. Az császár, kegyelmes asszonyom holnap indul meg, harmincz négy napra megyen be, mivel az Bocz felé kerül. Nekem az vezér magparancsolta, hogy követ urammal egyenesen csak bemennjünk, keczét pediglen kegyelmes aszszonyom bizony nem találtam, mert nagy gondom vagyon rá, Isten bevivén megveszem, hova hamarább ki is küldöm, Fogarasi uramra bizott vásárlásokat; velem együtt kegyelmes asszonyom ezeket vötte, két papiros arany szkofiumot és két papiros ezüst szkofiumot három-három egész talléron, mindenik papirosban vagyon tizenöt, öt drám, három nitra selymet, külön külön szinü, négy egész talléron, és három oroszlányoson, egy gyémántos nyolcz oroszlányos talléron, vagyon egy kis repedezés rajta, nyolcz rubintot, szépeknek nem mondhatom, de szebbeket nem találtunk, négy egész talléron, három legyezőt három egész talléron; az több vásárlást maga vásárlotta hirem nélkül. Ezek után Isten nagyságodnak minden dolgait boldogitsa. Datum in Drinapoly die 29. mensis Augusti 1665.

Nagyságodnak szegény alázatos szólgája mig él

Czermeni Mihály m. p.

Kivül: Az erdéli méltóságos fejedelem asszonynak ő nagyságának, az én kegyelmes asszonyomnak adassék.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. cred. lev. XIV. kötet.*)

CLI.

Illustrissime Domine mihi gratiosissime.

Post discessum Orestidae Illuslrissimarum Dominationum Vestrarum venerunt a Celsissimo Principe literae, in quibus scribit, quantas de die in diem insolentias Turcae Varadienses et Jeneienses contra Regnum Transylvaniae moliantur, atque perficiant, circa primum Augusti Passa Varadiensis suos milites emisit, et in possessionibus et bonis Székelyhid pertinentibus de tritico et aliis leguminibus Principis decimas accepit, de hoc autem conclusum Vestra Illustrissima Dominatio bene novit, nam quando de demolitione arcis Székelyhid Sa-

cratissima etiam Caesarea Majestas Principi et regni statibus scriberet, sine cujus demolitione neque pax in finem deduci poterat, ita scribit, si quidem arx Székelyhid solo adaequari debet, ea ratione, ut Varadiensibus et aliis circumcirca adjacentibus illinc molestari desistatur, et ne sit causa violationis modernae pacis, tamen bona omnia et possessiones quaecunque ab antiquitus ad arcem praerecensitam possessa erant, fisco et statibus Transylvaniae supermaneant, et libere secundum antiquam jurisdietionem ac liberam possessionem possideantur. Simili modo a Vezerio rescriptum; modo autem contra hoc faciunt Turcae omnia, excepto hoc omnem hostilitatem in ditione Transylvania exerc(entes), uti in exemplo sub arcem Cseh, ubi praesidiarii Transylvanorum sunt, excurre(ntes) equos et jumenta omnia abduxerunt, aliquot viros et foeminas trucidar(unt) et puerum in captivitatem abduxerunt. Item his diebus Turcae Varadienses cum confiniariis Turcis in unum congregati castellum Valko in comitatu Kraszna, ubi praesidiarii Transylvanorum erant, obsederunt, expugnarunt, occuparunt, et fund(itus) deleverunt; modo ad expugnandum Arces Somlyó et Cseh se praeparant, et jam fuerunt in itinere, uti Princeps scribit, forte hoc usque etiam tentarunt; interi(m) maximis dehonestationibus Princeps et regnicolae ab ipsis confiniariis afficiun(tur) et minantur interim, ut quicquid contra Transylvaniam in finem deducere possunt, erit intentatum. Haec omnia Celsissimi Principis voluntate Vestrae Illustrissimae Dominationi significare debeo, ex quibus prudenter Turcarum intentum contra Transylvaniam advertere potest. Videntur hinc illi parvi aestimare articulum tempore pacis inter duos potentissimos Imperatores factum, nam contra hoc dietim faciunt, si hoc ita erit, quid de suo statu Transylvania sperare possit. Haec omnia Vezerio per Tihajam significavi, ostendit quidem se iratum contra Passam Varadiensem, sed tamen orationes et quaerelae Transylvanorum hoc efficere non possunt, quod Varadiensibus de talibus insolentiis supersedere demandaretur, sed quod majus: dum monet Princeps Passam Varadiensem de talibus actibus injustis supersedeat, hoc ab ipso reportatur resolutio, mihi Supremus Vezerius demandavit, ut super regnum vestrum si quid igne et ferro deducere in finem

possumus faciam. Vestram Illustrissimam Dominationem rogo per amorem Dei, haec omnia Illustrissimo Domino Supremo Legato aperiat, et de his rebus afflictae Patriae dent consilium, quid facturi sint, nam non libenter haec Turcis concederent, interim metuunt, si quid contra Turcas moliantur; in tanta etiam eorum extremitate Transylvaniam dicunt esse in causam, Transylvani violant pacem, et similia. Igitur Vestrae Illustrissimae Dominationes sciunt, in tali causa quid regnicolis facto opus sit, adjuvent consilio suo, quia si ad tempus tractationis haec a Turcis contra Regnum ita perficiuntur, quid misera Patria faciat, quo se vertat, jam non possunt ulterius instar pecudum perditionem suorum supra caput expectare, sed debent aliquid pro sui defensione facere, dum modo ne causentur, et ne dicantur violatores pacis. De his actibus Vestrae Illustrissimae Dominationes prudentius consulere possunt, id ut faciant Christianitas dictat, propter amorem Dei ne dificultet circa hoc hodie aliquod responsum dare, nam cras debeo ad Celsissimum Principem expedire, sciam etiam de hoc certum facere. Eandem Illustrissimam Dominationem Vestram Divinae protectioni commendo. Datum Constantinapoli die 15. Septembris Anno 1665.

Illustrissimae Dominationis Vestrae servitor paratissimus
Christophorus Pasko Legatus Transylvaniae.

Ad Residentem Romanorum Imperatoris ac per eum ad Supremum Legatum literarum paria.

Egykoru másolat. az Erdélyi Muzeum. (*Gróf Kemény József Erdély tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLII.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Radnótrúl 18. Septembris irt nagyságod levelét Inczédi Péter uram 9. Octobris megadá az párakkal, és azon dolgokrúl való instructióval együtt, melyeket vóltaképen megruminálván megértettem; csak magányosan ezen dolog végett az tihajátúl audentiát kértem (nem akarván ezen nagy dolgot más dolognak előhozásával akadályoztatni) de az az tihaja

nem akart velem szemben lenni (mivel hogy tilalmas) az vezér hire nélkül; megjelentvén azért az vezérnek Panajot uram által, hogy magányosan való dolgom volna az tihaja által ü nagyságával, megengedte. Az audentiára Inczédi uramat is bevittem, hogy hallja maga mit leszek mondandó, melyről maga ü kegyelme bizonyság lehet, megjelentvén követje által mint solicitálta légyen Rákoczi Györgyné és fia Rákoczi Ferencz erdélyi birodalomban lévő minden jószágit melyeket azelőtt birt, kiket ha nem obtineálna, fenyegetődzései is lévén az ország ellen, az mely ő nagyságok Erdély ellen valló kivánságit mint ronthatnám el, és nagyságodnak s hazámnak javára mint nyerhessem meg ezen dologrúl való kivánságit, ily ratiókkal proponáltam. 1.) Hogy Rákóczi György maga méltóságának keresése által rontotta el hatalmas császár országát, melyért megharagván reá hatalmas császárunk, megparancsolta, soha Rákóczi György erdélyi fejedelem ne legyen sem maga sem fia, és semmi nemü maradéka Erdélyben jószágot ne birjon 2.) Rákóczi familia hatalmas császárunk megesküdt ellensége lévén, hatalmas császárunk országában jószágot nem birhat, azért az egyszeri kiadott császári parancsolatnak szentnak kell lenni, mivel Erdély akkor is hatalmas császár parancsolatjára exturbálta jószágibúl, melyet megmásolni császári méltóság ellen volna. 3.) Hogy ha penig azon megnevezett várakat és jószágokat Erdélyben birandaná, kiket most kiván, könnyen az erdélyi fejedelemséget occupálhatja valamikor akarja. 4.) Erdélynek pápista fejedelme nem szokott lenni nem is akajra szenvedni, oka mivel Rákóczi pápista lévén, az felső pártrúl faveálván neki, oly szakadásokat csinálhatna, mely által hatalmas császárunktól is Erdélynek elszakadása következhetnék. Azért az fejedelem ő nagysága az országgal együtt azt kivánja, hogy ha Rákóczi Ferencz Erdély ellen valamit moveálna, avagy az egyszeri kiadott császári parancsolat ellen az erdélyi birodalomban jószágokat akarna foglalni, annak minden uton módon állhasson ellene, hogy igy valamiképen az ország ujabb veszedelmében ne essék. Arra az tihaja azt felelé, de nem kell azt meggondolni, hogy hogy cselekedhetné azt Rákóczi, többször nem is lehet ü erdelyi fejedelem. Hogy

azért az dologot kardélynak ne itélje, mondám neki, nagyság-tok ez dolgot kicsinek ne vélje, mert ebből oly következhetik, hogy az országnak szakadása lészen miatta, azért az fejedelem ő nagysága s az ország nagyságtoknak jó idején korán értésekre adja, ha mi alkalmatlanság következhetik, ne okoztassanak jövendőben, hogy meg nem mondották. Az fejedelem az békességet nem bontogatja, senkire fegyverrel nem megyen, de ha ellene mit móveál valaki, kell hatalmas császárunk országát oltalmazni, csak legyen innét ű nagyságának arra való engedelme. Arra azt mondá, várd meg itt fenn, im az vezérnek ezeket hadd beszéljem meg, választ hozok; ki is az vezértül visszafordulván, szóval ez választ adá. Im az levelet holnap megirják, melyben hatalom adatik az fejedelemnek, hogy ha mit Rákóczi mozdit Erdély ellen, mindenkor ellene állhasson, minden uton módon levágassa, jószágot birni ne engedjen, sőt ha nem bir vélle, irjon, elegendő segitség adatik, meg is lészen parancsolva; az levélbül nagyságod értheti jobban.

16. Octobris érkezék Nagy Ferencz uram is nagyságod levelivel, melyben mit irjon nagyságod, értettem, hogy hirem nélkül esett az vezérnek ujomban nagyságodhoz való küldése; nem kell csudálni, én itt Konstántinápolyban lévén, az vezér az tengeren az Bogosz felé, hirem nélkül kellett esni; de hiszem, ha Drinápolybúl küldött levelem consideratióban vétetett volna, könnyü volt volna onnat kitanúlni, miért küldetett ujabb parancsolat. A hol az vezér azt kérdi tőlem az szembenlételkor, ugy de ha elhozzák is az adót hijával, itt meg kell gondolni, hogy reá nem vehetett arra az szembenlételben az vezér, hogy azt mondjam, egészlen behozzák, hanem csak arra, a minek szerét teheti az romlott ország, annak szokott idejében megküldi. Kételkedvén az vezér ne talán az pacificatiója nézve nem küldené meg épen Erdély az nyolczvanezer tallért, azért parancsol ujabban is, de abban semmi uj és derék dolgot nem látok, csak az szokott idején legyen jelen. Elsőben egy adót is praetendált ezen kivül még hátra lenni, de megállottam előtte, nincs több hátra ennél. Nagyságod mi választ tött az vezér levelére, látom, semmi

nincs ott oly mely már tülem nem agitáltatott, melyeket elő nem számlálok, szóljanak arrúl sok rendbeli irásim.

Az mi az német követ urgeálását illeti, én tudom kegyelmes uram itt mikor minek ideje, bizony el sem múlatom, hidje el nagyságod, elhiszem ez iránt eddig is abban fogyatkozás nem volt, melyekrül mellettem lévők bizonyságot tehetnek, az én sok irogatásimmal együtt. Csak én is ne járnék ugy az követtel, mint Teleki uram jára Rattellel, noha bizony én igen kevés reménséget vetettem bennek, mert eddig dolgainkhoz külömben kellett volna nyulniok, evvel nagyságodat nem ijesztem, reménségét el nem metszem, legfeljebb egy két hét alatt elválik. Az somlyai dolgot nem jó most megemliteni az németnek, idejében jó minden, szorgalmatos gondom lészen reá mint eddig is az többire; ha elő nem fordúl sileálni kell, hadd mozditson valamit elsőben az haza dolgaiban. Zaránd vármegyei dologrúl, athnamérúl, Ali passa hitlevalérül, adó dolgárúl irtam vala, egyikre sincs válaszom hogy mihez tartsam magam, én azok felől többet nem irhatok; nagyságod lássa, én az mit elkövethetek, Isten után elkövetek. Az mi Valkó megvételét illeti, tudja az vezér, az váradiak mentsége az lött, az ő földökön volt, ük azért turbálták az benne levő praesidiumot; azért kellett volna kegyelmes uram jobban mególtalmazni, avagy erre az végre praesidiomot bele nem küldeni de az mi meglött, csak meglött; azért irtam én mindenkor az serény vigyázást, hogy efféle sok rosz eltávoztatódjék, vágták volna le csak azt az öt száz törököt, az ki gyalázatra Valkót elhányta, az is csak igy semmiben múlt volna; bár én lakolhattam volna érette, mert afféle cselekedetekre nem volt innet parancsolatjuk; nagyságod attúl fél, mely helytelenül vádolják az váradiak Valkó végett; nagyságod attúl semmit se féljen, nincs miért vádolniok nagyságodat, övék az nyereség ha vádolnák is, az iránt meg igyekezném menteni nagyságodat, ugy remélem eddig több fenyegetődzéseket is végben vittek volna, ha meg nem nyerjem Drinápolyban Szőllősi érkezésekor, hogy parancsoltatnék meg az az váradi passának mig az dolgoknak vége szakad, legyen csendességben, de ezt talám senki eszében sem veszi, honnan van, hogy most az tö-

rök veszteg ül; bizony ha eleit nem vettem volna, eddig más dolgok estek volna.

Vegye elő nagyságod az deák memorialét, mint mutogatom meg az német követnek, hogy az török violálta volna az békességnek Erdély felől való feltett punctumit sok ellen való cselekedésivel; tovább oktatását, tanácsadását kívántam ugyan akkor az residensnek küldött levelemben; nem sok szaporája lött egyéb az ajánlásnál; ezután mi lészen, Isten tudós benne; csak félek az én együgyü sokszori jövendölésem ne teljesedjék. Magyarázgatom én az pacificatio punctumit az ő igazságában mint kelle in effectum menni, de mások másképen magyarázzák, nem a szerént az mint az hazára nézve mi jobban érthetnők, mert a ki mit óhajt, örömest jól magyarázná maga részére, de ük egy más közt akkor mi véggel magyarázták, s értették, ük tudják, mostan is nem tudjuk meg külömben, mig magok ki nem jelentik, mit értettek rajta, mikor azok az ártalmas személyek veszteg ültek volna, kik az Teleki uram követségét meggátolák, tudta volna az szegény ország, mi karban hagyatott dolga, az szerént is informálhatta volna követjét, de nem tud semmi bizonyost, egyebet reménségnél, csak várja mint osztozzék meg rajta az két fél, és mire fordúljon siralmas esetinek vége; boldogtalan szegény ország, a ki ennyi maga érzette nyavaljáján nem tuda tanulni, sőt az ő békességének rontóit, naprúl napra vesztőit, naponként édes eledelével táplálja, sok jovaival hizlalja, nem hogy megbüntethetné hazájának rontóit, de még szólnnem mér senki, ki-ki könnyen hadja.

Az római császár ő felsége resolutióját gyakran forgai tom elmémben, látom az ajánlást, de derék dolgot veszek abban eszemben, úgy is vitte az a nemzet eleitül fogva dolgát végben az szegény magyar ellen, szóljanak errül régi sok példák; azért én több jót szeretnék abban is látni, az mit most látok; csak az puszta ajánlással szegény Erdélynek sok elfoglalt jószági meg nem adatnak, sem békessége helyére nem állittatik; de ezt ebben hagyom, minthogy már szemem előtt van, egy néhány napok múlva mind ezeknek végét érem, kit Isten látja keserves sok fohászkodással, vékony reménséggel várok; látom az dolgok nagyok, az reménség kevés, az elmúl-

takat forgatom, hasonlótúl félek, melyekrűl való gondolkozásom ugyan elbágyaszt; mint Isten akarja úgy kell ugyan lenni. Engemet kegyelmes uram az dolgok kimetelinek bizontalan várakozása eleget gyötör, csak gondolja meg nagyságod minden (ezekben az veszedelmes időkben) Erdélyországán történt sok rosz dolgoknak megorvoslásának most kellene lenni, az mely nem hogy kevesednék, de naprúl napra árad, azoknak terhei az én erőtelen vállaimra vadnak rakva, senki tanácsával nem élhetek, hanem csak magamnak hagyattam; elhiszem, ha jól esnének minden dolgok, minden ember helyén hadná, dicsirné, de lehetetlen, hogy mindenek ad gustum legyenek, osztán egyik azt mondja, ugy kellet volna, másik amugy; de késő az meglett dolgok után tánácskozni, könnyü az meglett dolgokat megitílni, de nehéz csak mit is ez ügyben véghez vinni; mert a kitül egyfelől dolgunknak könynyebbitését várhatnók, más felől ugyan annak titkos oppresiójátúl rettegünk, óh mely bajos az ellenkező habok közt fetrengeni. Kegyelmes uram nagyságod jól vegye eszében, ha az német nemzet igaz synceritással volna és nem valami stratagemához hasonló titkos dolgokkal akarna megjátszodoztatni, bizony az én vékony itíletem szerént több effectiót, több synceritást kellene mutatni, és nem csak verbis, hanem ugyan effective kellene már érzenünk valamit, ha sok irása, ajánlása szerént akarna valami jót nekünk tenni, bizony ilyen állapotjában az hazának engemet mind tanácsadásával oktatni kellene, mint alkalmaztassam magamat, mind peniglen mikor hallja Erdélynek ottan-ottan való veszedelmes állapotit, várának megvételit, rablását, jovainak elvételit, megkellene indúlni; de még eddig efféle jó jeleket nem látok. Midőn az memoriálében mutogatom, hogy az Erdély felöl való articulust naprúl napra mint violálja az török, nem szól arra semmit, ez az oka, hogy nem egyenlő jó magyarázattal érti velünk azon articulusnak magyarázatját. Midőn ez anxietásban forogna elmém, kerülő beszéddel jelentém Panajot uramnak az Erdély felöl feltött articulusnak magyarázatját, megmutogatván neki, mi volna igaz értelme, az törökök cselekedete penig ellenkezőt mutatna azokkal. Arra Panajot uram azt mondja, egyéb ezen articuluson nem értetik, hanem az

mint az békességnek idejin magyaráztatott, és hogy ezután Erdélyre török nemzet derék táborral, sem tatárral reá nem megyen, s többet Erdélytül el ne foglaljon az török, sem adaját feljebb ne nevelje, hanem régi törvényében, szabadságában ezután tartsa meg, de hogy azt értette volna rajta, hogy régi határa az mint volt ugy legyen, abban semmi sincs, sem az, hogy adója alább szálljon Erdélynek, se penig hogy az mit eddig az török elvett, abban visszaadjanak. Bizony kegyelmes uram, ha az az német is igy fogja érteni, s ebben hadja, valóban rosz magyarázat, nem egyez az én magyarázatommal, holott ez casusban az húrt öszve kellene igazitani, hogy concordálna. Ha penig az német is az én magyarázatom szerént értette s érti, athnaméh adatik, az adó 30 ezer tallérra szállittatik, Ali passa hiti ellen elfoglalt határi Erdélynek visszaadatnak, egy szóval Erdélynek előbbeni szép szabadsága helyre állittatik. Ha penig ezeket az német véghez nem viszi, (az mint hogy nem is), az Panajot uram magyarázatja szerént érti ü is, és igy Erdélynek megcsalattatására csak szinesképen való feltétel volt pacificatiójában tött articulusa, mivel az én értelmem szerént az pacificatió után is violálta ezen conditióit az török, az conditio ellen Valkót megvette, elhányta, székelyhidi gabonát megdézmálta, Cseh várának praesidiomának lovait elhajtatta, embert vágott, rablott; de ezekre bizony még eddig én az németet meg nem indithatám.

Ez levelet eddig irásomban küldöttem vala az residenshez, experiálni akarván elméiket, és az mit közönséges hírrel elmenetelek felől értettem igaz-é, egyszersmind serkengetni akarván az erdélyi dolgok felől való törekedésre is; melyre való izeneti ez lött, holnap az vezérrel az követ szemben lészen, nyolczad nap múlva az császárral (és kegyelmes uram ugy tudom ugyan akkor elbúcsúzik, félő, csak elébb áll mint Rottel.) Azt is izente az residens, bánja hogy elvette volt az pénzt. Az erdélyi dolog felől izeneti az volt, nem tudja mint lészen, nagyon nehezek az erdélyi dolgok, mindazonáltal ü magátúl szól az vezérnek. Ugyan akkor az követ patere az residens szállásán azt mondota emberemnek, nem engedi ugyan az keresztyénség, hogy Erdélyt török ülje meg, de nem jó Erdélynek felettébb gazdagnak, boldognak lenni, hogy többször ke-

resztyénség ellen való dolgokra ne fakadjon ki, és háborúságot ne inditson, Erdély elhitte volt magát, az Isten érdeme szerént megalázta, ily deák szót is mondott Erdély felől, omnis prosperitas gignit divitias, divitiae superbias, superbiae contentiones, contentiones bella, bella miserias, miseriae pacem. Erre azt mondhatom, Haec sapienti satis sunt. Az pater szavait az Panajot magyarázatjával öszvevetvén, könnyü az itélet.

Ihol immár majd magamnak hagyatom, az adó nincs, az szegény ország félő, hogy minden felől cserben marad, nagyságod szent Demeter napjára irta minden levelében az adónak itt létét, tülem követje által azt izente: szent Demeter napja három nap, ez nemzet majd eszében kezdi venni megcsalattatását, mit nem cselekedhetik, indul-é könyörületességre, hallgatja-é meg könyörgésemet, kihez bizhatunk? ne kárhoztassunk senkit; ha magunk faragunk magunknak nyavalyát, türjük békével, ne vessünk senkire; majd ki tetszik már ez változó időben, ki mit csinált hazájával; nem szólok én, szólljon az igazság, itiljen az Isten; itt eleget irhatnék, de azzal magamat nem terhelem, elég én nekem az én előttem való bajos napjainknak gyötrelme, mind minden jó reménségtül való megfosztatásom, előttem álló sok dolgaink bizonytalan kimenetele. Ezek után az úr Isten nagyságodat rövid időn örvendetes jó hireknek hallásával örvendeteztesse meg, az szegény házával együtt. Constantinápoly die 26. Octobris Anno 1665.

Nagyságodnak alázatos hive és szolgája

Pasko Christoph m. p.

P. S. Im mostanában is mint serkengetem az haza mellett való törekedésre az németet, nagyságod ez inclusában kiküldött párbúl megláthatja; arra is ez az izenet, mikor az vezérrel szemben lészen, meglátják; nem hihetem el, hogy az vezérrel derekasan discuráljon az erdélyi dolgokrúl, az császár előtt penig szó sem lészen; mindezekben ki tud választást tenni, csak az egy Isten látja az sziveket. Hogy azért az mi büneinkért megharagutt Isten engesztelődnék, közönséges helyeken lévő könyörgéseket kellene Istenhez nyújtani, vajmi nagy dolog egy országnak veszedelemben forgása, Isten az orvos

kérésinkkel hát, etc. Csak ezen dolog végett nem kellett volna Inczédi uramat fárasztani, ha egyéb titkos dolga nem volt, mint az mi az levelekben van, szóval is nincs több annál, az posták hamarébb szokták volna az utat járni; bajos is ez földön oly embernek járni, ki törökül nem tud. Havasalföldében kalorást nem adnak, az vajda is ez után hasonlóval fizet Erdélynek, mint Erdély fizet nekiek. Bojér István szavára kegyelmes uram nem kellett volna Dragicsán uramtúl elvenni az jószágot pénz nélkül, holott nagyságod jóakaratjából donatióval adta neki; én ezt elhallgathatnám, de elöttem az mit beszéltek, bizony szomorúan hallom; nagyságod méltósága ellen vadnak az dolgok; ihol Béldi uram, Naláczi uram, Kapi uram, Balog Máté uram, és több becsületes emberek jószágit ezért Havasalföldében elveszik, bizony az országnak kárára van az havasalföldi vajdát gonosz akaróva tenni, ü ellehet Erdély nélkül, de Erdély nem lehet Havasalfölde nélkül, nagyságodnak követi, szolgái az vajda országán járnak által, ihól már nagy böcstelenségre se postalovat, sem kalarast nem adnak; az mi nagyobb, elhidje nagyságod, itt is vétkezett, bizony azt merem mondani, valaki nagyságodat affélére tanácsolja, nem jóakarója az szegény országnak; ihol majd minden környül valóknak ellensége vagyunk; még az iratott Dragicsán uramnak, az ország végezte, hogy elvétessék jószága, Erdély nem végezte, Bojér István maga hasznáért cselekedte, mert azon helyben magának kaparitott. Nagyságod ezeket orvosolja meg idején: gonosz akaróbúl is jóakarót kell csinálni. Én látja Isten ezeket csak azért irom, hogy én azt akarnám, senki gonosz akarója nagyságodnak s az szegény hazának ne lenne. Az mi alkalmatlanságot eltávoztathatni, csak eltávoztassa nagyságod, mert nem tudhatja az ember mit hoz az idő magával.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CLIII.

Illustrissime Princeps, Domine Amice et Vicine nobis benevole.

Istenben nyugodt Preda Vornik Barbul és Constandin nevü unokái jelenték elénkbe közenséges divánunkba, hogy az szüle atyja, nagyságod országában s biradalmában levő szorbatfalvi jószágot, már a szüle atyjok halála után nagyságtok elfoglalta volna, mi okkal azt nagyságtok tudhatja, ugyan ezen dolog felől úgy tetszik, hogy kétszer az ő esedezésekre nézve írtunk volt nagyságodnak, melynek haszna semmi, és mi pediglen ugy reméltünk, hogy az mint az több keresztyén országokban az sziz és seját pinzen vett jószágot állandósággal bírhatná ember az nagyságod biradalmában is, de az mint látjuk abban is megcsalatkoztunk, mi pediglen eddig azért nem követtük, holott volna módunk, úgy mint Béldi uram itt biradalmunkban lévő jószágával, de nem hogy azt cselekedtünk volna, hanem az mennyében kévántatott, muniáltuk. Nagyságodat is azért szomszédságosan kérjük, hogy az régiek dicsíretes cselekedetét kövesse s igazságokban tartsa ezeket is, mert az mint értjük, nagy summa pínzekbe áll; mondják azt is, hogy nagyságod azon jószágról való derék leveleit kévánná látni, melyeknek páriáit nagyságodnak megküldették volt ennek előtte, Bojér István nevü hivének kezében dirigálván. Annak okáért, hogy ha nagyságod igazságokban megnevezett Praeda Vornik fiait megakarja tartani, jó, ha pediglen nem, mi őket, igazságos tövényt kévánván tőlünk, kárban nem hadhatjuk, hanem mi is az nagyságod biradalmabeli hiveitől, országunkban levő jószágokat elfoglaljuk. Tudjuk azt, hogy csak avval nem contentálhatjuk, azért valamiglen 7750 forintig nem elégítjük, az menyiben áll azon jószágok, mind addig nem nyugszunk, noha látjuk hogy igazság ellen való dolog; de arról mit tudunk tenni, ha nagyságtok úgy akarja; valakin fog esni ez a dolog, nagyságodat megtalálják; ezért mondjuk, nem akarnók hogy aféle dolog essék mi közöttünk, de ha nagyságtok ugy akarja, arról nem tehetünk. Tartsa meg Isten

nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum ex Sede nostra Bukurest die 26. Octobris Anno 1665.

Illustrissimae Dominationis Vestrae Amicus et Vicinus benevolus.

(Alatta a vajda sajátkezü oláh névaláirása.)

P. S. Valkul nevü Logofet hivünk felől emlékeztetjük nagyságodat, kinek adóssága vagyon Kemény Simon uramnál, ugy mint háromezer tallér, az mely pinzt Kemény János saczczában adta volt sárga aranyúl, az melyet az ezen bojérok hittel bizonyitják, hiszen nagyságod lelki ismerete szerint itilheti, ha valaki maga fejétől költette-é olyan dolgot, azért nagyságod lássa, mert azt nem engedik semmiképen; az hatalmas császárt is megtalálják felőle, nagyságodnak atyafiúságoson jelentem.

Kivül : Illustrissimo Principi Domino Michaeli Apafi, Dei gratia Transylvaniae Principi, Partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino Vicino et Amico nobis benevolo.

Eredetije az erdélyi Muzeumban (*Gr. Kemény József erd. tört. ered lev. XIV. kötet*)

CLIV.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Nagyságodat minden dolgokról Paskó uram ő kegyelme tudósitotta, nagyságodat akarom emlékeztetni, mivel az elmult napokban Drinápolyban az tihaja kérdé, hány falu hódol az Szamason innet belől, sem Paskó uram sem magam meg nem tudók mondani, mely dolgot Paskó uram megirt nagyságodnak; de ezen dolog felől, mennyi falu legyen, nagyságod mind eddig nem tudósitotta, ha másodszor lészen kérdés arról; avagy talám ezek azt akarnák engedni, illendő volna megtudnunk. Rákóczi Ferencz pedig ha valamit akarna ujitani ezután, nagyságod idején s igen bizonyoson tudósitsa az vezért. Nagyságodnak ezt is irhatom, hogy az moldvai vajda Duca; meg is kaftányoztatta az vezér, az császár köntösét kedden csókolja, száz erszény pénzt ad az császárnak, vezérnek,

az Validának, szultánáknak megint száz erszény pénzt. Duca főviszte volt az megholt vajdának, mostoha leányát vötte volt. Az Alexander vajda fija, az ki itt benn lakik, ezer erszény pénzt igirt volt az vajdaságért, de nem adták neki, hanem szabadságokra hadta az vezér az moldvai bujérokat, hogy válaszszanak. Isten nagyságodat sok esztendeiglen kedves jó egészségben tartsa meg. Datum Constantinapolis die 26. Octobris 1665.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája míg él,

Czermeni Mihály m. p.

Kivül : Az erdéli méltóságos fejedelemnek ő nagyságának, az én kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemeny Józs. Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLV.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Nagyságodnak kegyelmes uram mostan egyéb híreket nem írhatok, hanem az hajókat valóban készítik, tavaszszal, ha meg nem változik addig, megindúlnak az hadak Kasztra alá, az mely várat az velenczésektől vettek az elmúlt esztendőkben, mostan oda 8 hajóval küldenek monitiót belé. Az mi pediglen kegyelmes uram az adó dolgát illeti, Paskó uram ő kegyelme elhittem ennek előtte is írt nagyságodnak. Az adót kegyelmes uram egészlen küldje nagyságod, ha lehet minden mesterségünkkel marasztunk meg benne; azt az kapuczi passát, kit az adóért küldettenek, bár addig nagyságod be se küldje, mig meg nem látja, hogy megindittattatta nagyságod az adót, mert ha ugy jű, hogy az adót nem látja, hogy megindult, az vevér megharagszik. Hogy pediglen kegyelmes uram nagyságod méltóztatott parancsolni Kendefi Gábor uram gondviselőjének az elvött barom felől, nagyságodnak mint kegyelmes uramnak meg igyekezem szolgálni. Isten nagyságodat sok esztendeiglen kedves jó egészségben tartsa meg. Datum Constantinapolis die 30. mensis Octobris in Anno 1665.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája míg él,

Czermeni Mihály m. p.

Kivül : Az erdéli méltóságos fejedelemnek ő nagyságának, az én kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XIV. kötet.*)

CLVI.

Illustrissime ac Celsissime Princeps Domine, Domine mihi semper Clementissime.

Fidelitatis, ac humilium servitiorum meorum in gratiam Celsitudinis Vestrae promptissimam Oblationem.

Szentelje meg az ur Isten kegyelmes uram az nagyságod életét az szegény haza békességes megmaradására, épülésére, mindnyájunknak örömekre, az ő dicsőségére! Kegyelmes uram, alázatosan akartam nagyságodnak mint kegyelmes uramnak értésére adni : az nagyságod specialis commissiója szerént ezen nemes kolosvármegyei perceptor, Faragó István uram fl. 200 administrálván kezemhez az nemes ország constitutiója szerint, abból az sebesvári németeknek egy hóra pénzeket megadtam volt. De Somlyóról kegyelmes uram, nem tudom tudják-é, nem-é az ország ordinatióját, mind eddig fizetések solicitálására nem küldének, noha ha szintén jövések volna is és jönnének is szinte mostan, haszontalan lenne, mert én hozzám kegyelmes uram annál a fl. 200-nál egyebet sohonnan még csak egy pénzt is eddig nem administráltak; mint s hogy legyen állapotja annak is a somlyai praesidiumnak, elhiszem nagyságod méltósága előtt nyilván vagyon. Mind azon öt forintos adónak s egyéb contributiókra nézve is, igen szükséges volna kegyelmes uram, ha az radnóthi 1. articulusnak 3-dik czikkelye szerint, az kapu számok rendi mind az nemes vármegyék szerint igaz computusba és jó rendbe vétetődhetnék, mert abból tudattathatnék meg minden rendbeli contributióknak quantitása, honnan minek kellene várattatni és melyikvel mit vehete az nemes ország szüksége. Az Turcis subjectákon fővebbképen az Meszesen kivül, az mostani tisztek vacantiájában legnehezebb megtudni mind az porta számot s exigálasa, mind az portákról s ravotlan mező

és hajdúvárasokról a contributióknak annál nehezebb. Melyben is tudom kegyelmes uram nagyságod az urak kal ő nagyságokkal és ő kegyelmekkel addig is, míg az ur Isten az portai követségnek boldog successusát fogja adni, a mint leghasznosabbat az szegény haza javára feltalálhat, el nem mulatja : de talám ha csak oly hazájokat szerető vice tisztek állittathatnának is mind egyik s másik helyben, addig is míg az haza törvényei szerint főispánsággal való authoritással biró kapitányok állittathatnának Somlyóra is, a ki az Sebes-Körösnek észak felől való részeit az Beregjó és Érmellyékeivel egész Váradon alól is az holdoltságon lévő földvel igazgatná az haza szokott törvényeivel, Sebesvárába is, az ki azon Sebes-Körösnek dél felől való részét, Szalontán alól való holdoltsággal az Erdőhátsággal, Belényes, Béli vidékeivel, Zaránd vármegyének alsó járását Deszni vidékével (ha felső járasa Dévához szakasztatnék is) az haza törvényeinek kiszolgáltatása szinével is,alatt is az országhoz alliceálni s megholdoltatni igyekezne. Igy az ország contributiójának beszerzésében is jobb reménység lehetne, s az a nagy darab föld is inkább megmarasztlatnék az országhoz való hüségben. Melynek is kegyelmes uram úgy tetszik elég nagy fundamentuma láttatnék az Várad megadattatásának conditiói között, melyek annak a földnek birattatását az erdélyi canonok, (törvények) szerint dictálják. Mely után kegyelmes uram, noha Biharvármegyének két felé kellene az két véghelyecskékbeli főkapitányok és egyszersmind az törvényekre nézve főispánok alá is szakasztatni, de csak már ez úton is az haza közönséges javára, hasznára nézendő jó dolgok effectuálódhatnának; azon kivül talám kevesebb lehetne az többi kegyelmes uram. Igy ezen vice tisztek az régi porta számot is könnyen megvizsgálhatnák, hol mint volt s ahol az romlásokhoz képest deffalcatióknak kellete lenni is, az ország constitutiói szerint hüségesen effectuálhatnák, regestrumit bészolgáltathatnák a föld népének minden contributióival, kilenczedjeivel. Mert nyilván dolog ugyan kegyelmes uram, hogy az főtisztektől kellene ugyan, s azok alatt az vicéknek fővebbképen az vármegyék tiszteire nézve állattatni. De ha most a fők helyben nem állittathatnának, az hatalmas nemzet szomszédságára nézve is ta-

lám az viczék csak az törvények kiszolgáltatásának szine alatt is, az Várad megadattásának és Ali passa hütlevele praetensiója mellett, addig is felállittathatnának. Mindazáltal kegyelmes uram nagyságodnak főleg tanácsival ő nagyságokkal és ő kegyelmekkel minden portai és egyéb szükséges titkos dolgok nyilván lévén, tudom valamit nagyságod legjobbat, hasznosabbat láthat ebben is, fejedelmi méltóságos tiszti szerint is kegyelmesen elkövetni igyekezni méltóztatik. Melyre az ur Istentől áldást, erőt és segedelmet, s jó egészséges hosszú életet szivből kévánok nagyságodnak. Datum Claudiopoli die 8. Novembris Anno Domini 1665.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae Fidelis humilimus ac Cliens perpetnus Johannes Szalárdi m. p.

P. S. Kegyelmes uram nagyságodnak mint kegyelmes uramnak igen alázatosan könyörgök, méltoztassék kegyelmesen arról is parancsolni, ha az commissarius urak ő nagyságok és ő kegyelmek jöveteli még is haladna : hat hétre-é vagy mennyire kelletik fizetéseknek lenni az két véghelyecskékbeli vitézlő népnek? mivel ezelőtti méltóságos levelében nagyságodnak az részről válaszom nem jött volt.

Nagyságodtól ily hosszas irásomról mint kegyelmes uramtól alázatosan bocsánatot várok.

Kivül : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino, Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transylvaniae, partium regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti etc. Domino, Domino mihi semper Clementissimo.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLVII.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Az német követ sem késik, már itt kegyelmes uram 10. praesentis volt audentiája, erről Paskó uram ő kegyelme bővebb szóval nagyságodat tudósitotta. Az vezér az adóért valóban neheztel kegyelmes uram, micsoda kérdések voltanak kegyelmes uram, sok irással nem akartam nagyságodat ter-

helni, az én kegyelmes aszszonyomnak mẹgirtam. Egyéb híreket mostan nagyságodnak nem írhatok, hanem az velenczések Gria felé kiindultak, innet az császár 31 hajót küldött, jancsárt benne három ezeret, mint lészen dolgok Isten tudja; azon vadnak, hogy ott körül való várakból munitiót rakjanak fel s Csasztra alá vigyék. Ezt is akarám nagyságodnak alázatosan jelenteni, mivel eleitül fogván szokott volt, hogy az praemenda-osztóknak mindenkor az adóval együtt hoztanak késeket, küldjön nagyságod 10 bokor kést, az hat bokor tisztességes gyöngy házas kések legyenek, mert nagy emberek. Ha szintén kegyelmes uram az adót meginditották is, utána is elhozhatják, nem lészen késő; Brassóban szokták csinálni. Ezt is akarám kegyelmes uram nagyságodnak jelenteni: itt az erdélyi háznál lakik egy magyar ember, Székely Mózessel jött volt be, eddig mind az őrzette ezeket az házokat, mikor kapithihák itt nem voltanak; most is kegyelmes uram tavaszra kelve elmégyen innet mind az császár, mind penig az vezér, pusztában maradnak az házok, ha nagyságod kegyelmességét nem mutatja hozzá s kevés kölséget neki nem küld. Isten nagyságodat birodalmában sok esztendeiglen tartsa meg. Datum Constantinapolis die*) Novembris Anni 1665.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája míg él

Czermeni Mihály m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának, az kegyelmes uramnak adassék.**)

Eredetije az erd. Muzeumban (*Gr. Kemény József Erdély története ered. lev XIV. kötet.*)

CLVIII.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Nagy Ferencz uramat mind eddig is várakoztattam itt, hogy nagyságodat az német követnek ertünk való törekedése

---

*) A nap számának helye üresen van hagyva. Kelt 10. körül.

**) Az egész iven irt levél boritékát képző legutolsó lapra felül 4, oldalt 1 sor van irva törökül, mely sorok, midőn a levél össze volt hajtva, lepecsételve, nem voltak láthatók.

felől tudósithassam, az minthogy az hazára nézve szükséges, úgy annyival kivánatosb is volna ennyi idő alatt tudni már nagyságodnak az iránt is bizonyost, de még eddig is értünk való törekedésekben semmi sem telék. 10. praesentis búcsúzék el az követ az császártúl, itt már nem múlat, az vezérrel már ez után mint leszen, Isten tudja. Bizony kegyelmes uram valóban én is szives kivánsággal várnám az dolgoknak jó kimenetelit, hiszem ha mi jó reménséget Isten mutat, ez után is nagyságodnak értésére adom; de nem mertem tovább Nagy Ferenczet itt múllattatni, mert az mint maga bizonyság lehet, igen félelmesen van már az én dolgom itt, szent Demeter napja elmúlt, az adó nincs, csak Isten tudja mit cavillálok; váltig reménkedtem ugyan Panajot uramnak, bár csak két hétre appellálhassa dolgomat, ha az vezérnek ismét az adó eszében jütt, azomban talám nagyságodnak jünne embere, kitül érthetek az adó inditás felől; de ha akkora is semmi bizonyos nem jű, nehezen hiszem, hogy az rabságot elkerüljem, melyet is látja Isten, nem az magam személyére nézve annyira mint hazám dolgainak megakadályoztatására nézve bánnék. Eddig is abban múlt, hogy az német követnek itt létében nem akartak velem izetlenkedni; én az míg vihetem viszem; de ha az német is innét kimozdúl, s még is bizonyos hirrel nem értethetem az vezért, minden bizonynyal roszszúl járok. Én bizony csudálom hogy nagyságod maga sok ide való irásira nem vigyázott; most is miket hánnak szemünkre, az csehi lovak, dézma, és rablás felől beadott suplicatióimra való feleleteknek párjábúl nagyságod megláthatja, melyet ez inclusában kiküldöttem. Nagy Ferencz uramnak is meghattam, ha az adót elő találja, az posta éjjel nappal jüjjön el hozzám elől az levelekkel, még is ha bizonyost érthetnék, magamat megmenthetném, az harag is ez irányt enyhülne.

Elhiszem, hogy nagyságod bölcs tanácsival azon lészen, mentül jobban irathasson az császárnak, vezérnek és tihajának leveleket, mindazonáltal kegyelmes uram, én látom itt az dolgokat; nagyságod úgy irassa az leveleket, hogy ezen dolgokrúl ide több levél irás nem szükség; könyörgeni kell ugyan alázatosan, de az alázatosság mellett mind császár, mind vezér értsék meg Erdélynek ennyi nyomorúságokra való

jutását, és categorice csak meg kell irni mind nagyságod mind ország neve alatt, soha tovább ez inségeket az ország nem állhatja, sem ez nagy adót meg nem adhatja, hanem ha ugyan végképen Erdélyt pusztulásra akarják juttatni; meg kell emliteni, Erdély szabad akaratja szerént hajolván és nem fegyverrel hatalmas császárokhoz, ennyi hüségnek mutatásáért és kincsének Erdélybül való kihordásáért nem érdemli ezeket, hol van Erdélynek adatott sok hitek az török császároknak?

Ebben azt praetendálják, sokat vétett Erdély, azért büntettetik; arra az felelet, az kik vétkesek meg is büntettettek, de hiszem az ország ez mostani regimen alatt semmi gonoszt nem tött, még is naprúl napra büntettetik, minden körül való országok békességben vadnak, csak Erdély nem nyúgattatik, egy felől az adózás, más felől fegyver, és hódoltatás rajta; azt is meg kell irni, aperte az vezérnek valamint jár az ország, de soká azokat ez beholdolt helyeket, kiket Piri passa feltefterezett, soká semmi úton módon nem engedi az váradiaknak sem az jeneieknek, eddig is, hogy ily pacifice türte, várt az ország hatalmas császárunk és fővezér megigirt kegyelmességektül; Erdély hatalmas császáré, tartassának és oltalmaztassanak meg régi jó szabadságokban s ne vétessék el birodalmok, ne erőltessenek többre, csak az mint elviselhetik. Eszében kell juttatni az vezérnek, mit ir nagyságodnak, csak nagyságod hü legyen hatalmas császárhoz, oly kegyelmességét tapasztalja meg nagyságod hatalmas császárnak, hogy még most királyok, fejedelmek is nagyságodra irigykedni fognak, oly dicsőséges nyúgodalmas fejedelemsége lészen, errül kerestessenek meg az levelek, azok megvadnak, azok az maga sok ajánlások. Mendacem oportet esse memorem. Az Nalánczi uram vitte levélben is van elég ajánlás, mind elő kell most horgászni, csak ugyan moveálni kell; efféllékkel lehet az meg, mert ha most nem lesznek efféle motivák, nem kell azután; in extremitate vagyunk, ugyan csak hozzá lássunk, elkölt az himezésnek hámozásnak ideje; ha most ez nemzettel meg nem értetjük dolgunkat, azután azt kezdi mondani, nem tudta. Én rajtam ugyan semmi nem múlik, én kimondom az mit kell mondani Erdélynek javára s

megmarasztására; de ezeket én azért irom, úgy veszem eszemben, igen rá vigyáz ez nemzet, ha egyez-é az levél, az követ könyörgésével. Effelől nagyságod bölcsebben itilne az urakkal ő nagyságokkal, ü kegyelmekkel, és az mi legjobb cselekedje. Az mely császárnak szóló levelem nálam van, régi, ujjabb kell, annak tenorát tudja Bethlen János uram ő kegyelme. Ha az adó elinditáskor irattak levelek és nem ez feljebb megírt motivák szerént vadnak irva, csak mások irassanak, éjjel nappal hozassanak utánam, elérkeznek véle, mert az mely napra az adó beérkezik, öt hat nap múlva lészen az szemben létel, hozzám is pária küldessék, had tudjam könyörgésimet a szerént is rendelni, egy szóval csak úgy cselekedjék nagyságod, ezen most által kell esnünk. Nagyságod penig Somlyót úgy megerősitse, hogy az országnak nyavalyája onnan ne legyen; ha itt nevezetben fordúl, az mint Isten tudnom adja, kész lészen az felelet; bizonynyal merem nagyságodnak írni, ha nagyságod az rabló törökben levágatott volna, eddig többet tudnék Erdélynek szolgálni; mert valamikor ez nemzet látta s látja valamiben könnyü módját, és az dolgokhoz könnyen s vér nélkül való jutását, soha az alkalmatosságot el nem szokta múlatni, az mit penig elkaphat, nehéz kivájni tüle, mint errül példa az csehi dolog, nem eleget könyörgök érette, ez után nem hagyom csak abban, arrúl sokat irhatnék. Ez is az feljebb megirt motivákhoz való, emlékeztesse reá nagyságod az vezért, mennyi sok izben könyörgött nagyságod az ország követe és levelei által, mind hatalmas császárnak, mind ü nagyságának, melyekre mind eddig az volt biztatások, csak az dolgok csendesedjenek, Erdélynek is dolgát jó karban állitják; de midőn az szegény országnak követjek által avaló alázatos könyörgési proponáltatnak is, nem hallgatja meg az dolgot az ő igazságában, hanem az váradi és jeneieknek az magok hasznáért való sok hazug vádjokat vévén elő, fenyegetődzik inkább, mint sem Erdély könynyebbségén valamit cselekednék; az mit az vezér ajánlja magát, mely dicsőséges és híres fejedelem lészen nagyságod, ez iránt csak aperte oda kell tenni, nem hogy dicsőséges lenne, ha vele igy bánnak mint elkezdték, de annyira jutott minden keresztyének előtt az törökhez való hüségeért dolga, hogy

mindenektül csúfoltatik, és szánakozásra méltó ügye van inkább, mint sem méltósága nevekednék. Eleintén az kik hatalmas császárunknak szolgáltak, hívek voltak, volt tisztességek, böcsületek, most többire úgy tartatnak, mintha nem is emberek volnának ; az egész világra terjedt már az erdélyiek nyomorgattatások híre, melybül tanulhatnak más nemzetek, mint kell az török nemzethez hajolni és hinni valamely országnak. Én is itt így beszélgetek ; nagyságod ezeket noha rendesebben és okosabban, de ezeket mind illesse levelében ; bizonynyal merem irni, ezek fognak használni ; nem kell ez nemzetséghez igen bölcs irás, csak az dolognak valóságosan való megirása, ne szégyenljük megírni, mert bizony nincs különben dolgunk és ezeknek megorvoslására van szükségünk. Ha ítilne nagyságod, ne talám addig követünk szemben lészen, az adóval küldött levelünket be is adja, és igy késő lészen, ne obstáljon ez ilyen gondolat, hanem csak ilyen motivákkal irott levél jüjjön az vezérhez kéváltképen és az tihajához annál inkább, én tudom osztán mit csinálok vele ; hiszem efféle dolog nekem most nehezebb, mint másnak egy személynek akárkinek is, de nem nézhetek arra, ezen csak által kell esnünk. Ha azt is gondolná nagyságod, talám ezen dolgoknak elő számlálásával haragot szerzünk az vezér előtt, én rajtam legyen az a harag, had fenyegessen, had riogasson engem, én el nem szaladhatok előle, de kimenvén előle, ugyan considerratióban veszik s meg indúlnak rajta, abbúl várhatni aztán jót ; de ha az levél lágyan lészen, én itt az dolognak kivánsága szerént minden palástolás nélkül kimondom az dolgokat, és könyörgök mint eddig, és látja hogy nem az én szavam szerént vagyon az levél, kevesebb tekinteti, annál inkább foganatja lészen, egy szóval most az ideje ; mi szükség, hogy én többet előszámlálok, nagyságodnál kegyelmes uram az értelem. Azt is én meg tudom gondolni, elébb kellett volna ezekrül írnom, ugy vagyon elébb, de mind várván naprúl napra, az németnek velünk való jótéteményét, abban csalatkozám meg ; de most sem lészen késő, csak íziben lásson hozzá ember, az ki az levelet hozza is, ne úgy két hétre jüjjön ide, mint eddig ; másszor az postát meg is büntették ha ilyen országos dologban késedéket tött.

Az Ali passa levelének párját nagyságod hozzám küldvén, menten küldöttem párban az residenshez általa az követnek, izenvén akkor is az szegény ország dolgai felől, egyszersmind mutogatván előtte, mint van azon hitlevélnek is megszegése az váradiaktúl és jeneiektül.

Az residens szovai ezek voltak. Az Ali passa hitlevelére való feleletit az vezérnek még Landorfejérvárott tudtam, mindazonáltal közölvén az követ urral, annak idejiben törekedéssel az mi legjobb azt cselekedjük, de hogy viszálkodjunk az törökkel, azt nem cselekedjük; az békesség végben meneteli előtt kellet volna vigyáznotok, mivel én csak magamtúl az egy Erdélyrül való articulust is elig tudtam inseráltatni az vezérrel; míg az török ennyire nem ment az holdoltatásban, addig kellet volna egy kissé keményebbek lennetek. Apafi uram igen lágyan viseli magát, mindazonáltal azon leszünk, addig ki ne menjünk, míg nem mind az erdélyi dolgokat, mind az magyarországiakat jó karban s nyugodalomban hagyjuk. Ez szók után mondotta azt is, ha az vezérnek meghoznák keményebb magatok viselését, én nem hiszem, hogy azért harag lenne. Utoljára mondotta azt is, ha mi ti értettetek keménykednénk, mind tinéktek s mind magunknak kárt tennénk.

Már most ezekben ki tud választást tenni; most is ajánlja magát, maga pedig elbúcsuzott, van hátra hogy az vezértül búcsúzzék s elébb álljon; nem tudok én választást tenni benne, ha búcsuzás után szokták-é az derék dolgokat végben vinni, avagy elébb; mi nálunk a ki elbúcsuzik, azontúl útra indúl. Valóban német fogás ám ez kegyelmes uram, mely miatt nagy elme törődéssel és szíbeli bánattal vagyok; elig várnám hogy ez gyötrelemtül megszabadúlnék; itt ez iránt ítíljen olyan formán akár ki, mint ha maga volna ez anxietásban, de Isten majd ezeknek is majd végére juttat. Kérem is Istent ő felségét, hogy Isten mind nagyságodat, mind az szegény hazát rövid időn vigasztalja meg. Datum Constantinapoly die 16. Novembris Anno 1665.

Nagyságodnak alázatos híve és szolgája

Paskó Christoph m. p.

P. S. Mivel kegyelmes uram az felséges Istennek fia arra int, legyetek irgalmasak, miként az ti mennyei atyátok is irgalmas, valaki azért irgalmasságot kiván valakitül, szükség annak hogy ő is irrgalmas legyen azokhoz, az kik az ő vele való irgalmas cselekedetét várják, valjon nem esztelen volna-é, a ki azt mondaná, nincs szüksége Erdélynek, hogy az hatalmas nemzetek irrgalmasságot cselekedjenek vélle, szükség hát Erdély hasonlóval legyen felebarátjához. Mind ezek mire valók; arra hogy az Isten az mi bűneinkért sokakat az felső esztendőkben közűlünk az kánynak rabságára juttatott, kik is mint óhajtják rabságból való megszabadulásokat, nagyságod maga tegyen tanubizonyságot; most is az Isten sokakat megszabaditana, de nincs ..... irgalmasságot cselekedni véllek, nincs a ki az kiküldött levelekre gondot viseljen, mely által szabadúlhatnának, nincs ki keresgesse üket, és jót tegyen véllek. Im azért kegyelmes uram, egynéhány leveleket küldöttem ki szegény raboknak, nagyságod Istenért méltóztassék oly becsületes hivének ezek felöl parancsolni a ki hova szól, legyen gondja megküldésekre, és innét válasz küldésekre, hadd szabadúlhassanak; mert Isten nélkül volna az a ki ezeket itt meglátná, az szive meg nem esnék rajtok. Istennek vére hullásáért reménkednek, leveleket kiküldjem; eddig is sokat küldöttem, de mi haszna, csak bevetik, nincs gondviselés. Nagyságodat ezekkel ily terhes búsulásiban nem volna illendő búsitanom, de hát kinek irjak, ki orvosolhatja ezeket mint nagyságod Isten után; ha az rájok való gondviselés elkezdődnék, vajmi sok keresztyén atyánkfia kiszabadúlna. Nem hijában vágta le az pogánynak fülét az Isten, hogy kérésünket meg ne hallják, mert mi is siketek vagyunk az mi vérünk, tagunk esedezésire. Most is sokat ...... Erdélyért való könyörgésben, dolgainknak jó karban való állitásában, de nem akarja az Isten meghallatni, mert ver naponként bennünket, és nem érezzük, ki ki ugy viseli magát, mint ha ugyan jól volna dolgunk. Csak szokásban ment már kegyelmes uram az Erdélyben, de hiszem követünk van, nem mulattuk el az alkalmatosságot, emennek jóakaratjábúl így lészen, s amúgy; de az Isten nem boldogitja az eszközöket is, mert nincs érdemünk reá, hogy meghallgassa az Isten, és megáldja dolgain-

kat. Valjon vagyon-é most Erdélyben valahol oly közönséges könyörgés, hogy az Isten az mostani követséget boldogítsa, abban fáradozó személyeket vigasztalja, oktassa, bátoritsa, az pogányoknak szivét lágyítsa és hajtsa az könyörületességre, nem hallok én ilyent onnat jövőktűl, hanem kinek kinek az maga dolgaira van csak gondja; úgy lehet az is ideig, de ha csak téltúl akarnak által esni dolgainkon, bizony téltúl vesszük hasznát is.

Egy Pap János nevű rab szabadúlt, mint maga megbeszélheti Nagy Ferencz urammal dolgát nagyságod előtt, Szilvási uramnál fog ötszáz tallérra saczczában lenni, nagyságod méltóztasék kegyelmes uram annak megadása felől parancsolni, ha még nála van, ne tartassék el, fizethesse annak a ki ütet Isten után szabaditotta.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Hátára irva: Paskó uram levele, hozta Nagy Ferencz 5. Decembris Fogarasban.

Eredetije az erdélyi Muzeumban (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLIX.

Az csehi praesidium lovai, székelyhidi búza dézma, és rablás felől való supplicatio párja az tihajához, csak breviter, mivel ezen dolgokrúl magam szemben többet beszéltem.

Nagyságodat alázatoson kelleték búsitanom, lehet emlékezetiben nagyságodnak, Drinápolyban emlékeztem vala az erdélyi méltóságos fejedelem ő nagysága és ország neve alatt nagyságodnak, hogy az mely csehi praesidiumnak minden igaz ok nélkül az váradiak lovakat elhajtották, rabokat vittek, az vezér ő nagysága előtt törekedjék, ő nagysága parancsolna azoknak visszaadattatások felől; jusson eszében ő nagyságának, Erdély hatalmas császárunk adófizető országa lévén, ne nyomorgattassék ennyire mert ha ez igy lészen, soha az ország nem állhatja. Az győzhetetlen császároknak Erdélynek adatott hitek penig azt tartja, hogy még más

külső ellenségtül is Erdélyt mególtalmazzák, nem hogy magok nyomorgassák. Az váradi passára szóló levelet penig hogy én magam küldeném az fejedelemhez ő nagyságához, hogy azon levéllel együtt küldhetné emberét ő nagysága az passához, a mellett parancsoltatnék meg neki, ne vesztegetné és ne rabolná hatalmas császárunk országát, mint most is cselekedett; mely nagyságod jóakaratját az én kegyelmes uram is az szegény országgal együtt nagyságodnak alázatosan hálálhassák meg.

Nagyságodtúl ezekre az erdélyi követ alázatosan választ vár, kéri is nagyságodat, Istenért cselekedjék jól az szegény országgal, mert teljességgel el kell pusztúlni.

Ez suplicatiót törökre fordittattam, az tihajának felküldvén, melyet vitt az tihaja az vezérnek, válasz ilyen lött reá. Az mely passa ezeket cselekedte, elment onnat, afféle cselekedetekért mazúljá lött, már az csak oda van, elment onnat, kinek parancsolhatni felőle?

Ezen dolognak urgeálására kérem irásom által Panajot uramat, olyan formán, hogy ne láttassék Panajot uram magátúl szólni hanem az tihajának muttathassa meg irásomat, mely igy lött.

Magnifice Domine, Domine Capitihaja retulit, quod per magnificentiam Vestram Tyhaja nunciarit ad supplicationem, Vezirius non posse dare aliam resolutionem, nam Passa ille Varadiensis, sub cujus Capitaneatu Praesidiariorum Csehensium equi ablati, triticum et alia legumina Szekelyhidiana decimata sunt, pro his et similibus insolentiis mutatus sit, sed hoc Transylvanis non satis est, nam Varadienses milites non sunt mutati, apud quos sunt equi praenominati, quos modo Princeps reposcit. Item nondum sunt tres septimanae, tempore Passae Varadiensis moderni juxta fluvium Szamosium in Transylvania ad arcem Gyalu pertinentem quondam pagum Hév Szamos nuncupatum denovo in captivitatem deduxerunt, qui nunquam antea deditionem fecerant; ea ratione vellent Princeps, et Regnicolae habere secum literas Vezerii, quos etiam possint per suos tabellarios Passae Varadiensi praesentare, in quibus demandaretur, ut de talibus injustis actis supersederet, et ablata restitueret, nam ulterius ita tacite perferre a Varadiensi-

bus nullo modo possunt, et si qua incommoditas evenerit, ne consentur, quod tempestive non significaverint; itaque Vestram Magnificentiam summopere rogo, ne dificultet haec ita ante Tihajam exponere. Quam Vestrae Magnificentiae benevolentiam Princeps et Regnicolae cum gratiarum actione inservire valeant. etc.

Tetszett Panajot uramnak, hogy ujjabban supplicatioban iratnának ezen dolgok, mely ujjabb supplicatio igy következik.

Minemű dolgok felől alázatos supplicatió által találtam vala meg mostanában is nagyságodat, tudhatja; igaz dolog, az váradi passa, kinek idejében az csehi praesidiumnak lovait elhajtották s rablottak az váradi törökök, megváltozott, de az váradi vitézek meg nem változtanak, kiknél azon lovak ma is vadnak, és az székelyhidi jószágnak is dézmája ugyan Váradon maradott. De az mostani passa idejében is Erdélyben Gyaluhoz tartozó Hév Szamos nevű falu elraboltatott, mely soha annak előtte holdolás alatt nem volt. Ha mind igy naponként szabadosan rabolják, pusztitják hatalmas császárunk országát az váradiak, soha az ország ennyi gonosz cselekedeteket tovább nem állhatja, ha penig meg nem fenyíttetnek, s valami alkalmatlanság következik, ne okoztassék az ország semmiben, mert Erdély is hatalmas császárunké lévén, ennyi igaz hűségének megmutatásáért nem érdemli ezeket. Nagyságodat kéreti mégis alázatosan én általam az én kegyelmes uram s az szegény ország, instáljon az vezér ő nagysága előtt, azon elvett jóknak visszaadások felől méltóztassék parancsolni; egyszersmind arrúl is, ne rabolják s ne nyomorgassák mégis tovább hatalmas császárunk országát, hogy ennek utána ezen dolgok felől sem ő nagysága sem hatalmas császárunk ne búsíttassék; mely nagyságod ebbeli jóakaratját az én kegyelmes uram az szegény országgal együtt nagyságodnak szolgálhassák meg.

Nagyságodtúl ezekre az erdélyi követ alázatosan jó választ vár.

Ezt is törökre fordittatván felküldöttem az kapitihátúl Dávid deákkal együtt, hogy legyen tolmács, ha mi új dolog kérdetik; melyet midőn az tihajának beadtak, elolvasván, mingyárást azt kérdette, hol az adó, elmúlt szent Demeter

napja, az császár minden nap kérdi az vezértűl, azt gondoljátok-é ebek, hogy nem tudjuk mit akartok, szent Demeter napjára fogadtátok az adónak beküldésit, elhidjéték bizonyosan, az óráját sem tudjátok, rosz esik rajtatok, nincsen tinállatoknál tökéletlenebb, hazugabb nemzetség; ötven ezer falu van Erdélyben, az sóbúl is több jövedelmetek vagyon az adótoknál. Az adónak eddiglen való be nem érkezésének okáúl mondották előtte az váradi passa sok ízben való excursióit, de arra azt felelé az tihaja, hogy lehetne az, hogy az uj passa is Erdély ellen valamit cselekedett volna; nó, beviszem az vezer eliben ez supplicatiót, megválik mi választ ad.

Bevivén, az vezér elolvasta és az lött az válasz tűle: Én erre mi választ tudok adni addig, míg az adó elérkezik; ha eljű az adó, akkor az többivel együtt válasz lesz erre is.

Ezen dolgok felől való urgeálás ebben maradott, az adó elérkezése után megválik mind erre és az több derék dolgokra mi választ adnak.

Paskó Kristóf saját keze irása, az erd. Muz. (*Gr. Kemeny Jószef Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLX.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

20. Novembris irta nagyságod levelét 19. Decembris Fogarasi János megadá, melybűl értem még is okoz nagyságod engemet az adónak eddig való meg nem küldésében, és irja levelemben azt mondottam légyen az vezérnek, az ország szegénysége és elpusztulása miá soha azt az adót meg nem adhatja. Igaz, én irtam, s én mondottam, nagyobbat is meg mertem az szegény országért mondani, ez után is megmondok; de abbúl nem jű ki, hogy azt tette volna az én irásom, nagyságod az adót meg ne küldje, reá emlékezhetett volna nagyságod maga irásira, fogadásira, melyeket az vezérnek, császárnak írt, maga irásiban nem tészen nagyságod külömbséget egészlen küldi-é, nem-é; hiszem itt nem egyebet hanem az nagyságod irásit hánják szemünkre. De talám jobb volna kegyelmes uram megvallani, hogy az erdélyi adó eddig vára-

kozott az után, hogy talám az sok biztatásokra nézve az német alább szállitja; ne is menjünk el ez mellől, ez is volt az oka; az igaszságnak Istene jól lát és tud mindeneket, és az igaz itiletben gyönyörködik. Senki azért az jó uram az én írásimat roszra nagyságod előtt ne magyarázza, mágára hagyom én nagyságodra az igaz itiletet; mit tehetünk róla kegyelmes uram, hogy az német nemzet így megjátszodtatta mind nagyságodat, mind az hazát? nemde nem ő benne vala-é Isten után minden bizodalom! tekintse meg nagyságod leveleimet, melyekbűl megláthatja, jó idején eszemben vettem én azt, hogy így járunk az némettel; azért is írtam mindeneket igazságosan meg, hogy értvén írásimbúl nagyságod, az ország javára vigyázzon, s viseljen gondot is a szerént, de ha mások kiverték élibűl nagyságodat, és az én irásim kordélyban tartatván nagyságod még is tovább biztattott, már én arrúl nem tehetek.

21. Decembris az német követ innet elmene, kinek elmenetelét is annyira keserűséggel néztem, hogy elig állhattam lábomon is, meggondolván, mint megcsufolá az német nemzet szegény Erdélyt, és ez nemzet előtt is micsoda contemptust hagya; egy szót értünk nem szóla. Hogy meggondolom sok utána való járásomat, az haza dolgait neki oly confidenter való megjelentésemet, irásimmal való sok szép kérésimet, él az én uram Istenem, hogy elkeseredik az lelkem. Magyarország dolgait hasonlóképen többire csak némóban hagyja; még Erdélynek és Magyarországnak gyalázatjára ellene az török nemzet felinditására sok hitván szavai voltanak. De mi haszna sok írással nagyságodat terhelnem, ez csak meglött, melyet elhiszem az ki igazán hazáját szereti, keserűséggel hallhat, mostani emberek értére ily tréfa egy respublicán s egy országon nem esett, melyért vajha valaha igaz boszszú állásra való érték lehetne! Elmeneteli előtt vém eszemben, hogy semmirűl nem akar tudósitani; micsoda levelet irtam neki, nagyságod megláthatja az kiküldött párbúl, és micsoda álnok mesterséges választ is ír reá, azt is megláthatja; magában szállván, és nem vévén senki bal magyarázatját elő, igaz itiletet tehet. Vajha jövendőre ne nézzek, írok vala oly levelet az német követnek az megjátszodtatásáért, hogy bizony az egész keresztyénségre

terjedhetet volna híre, nekik örök gyalázatjokra, de fenn az Isten és nem rövidültek meg karjai; még azonok által vissza fizetheti, a kiket ők mostan megjátszodtatnak.

1-ső Decembris érkezék be az francziai király ő felsége követe, kit s mint requiráltam és mitsoda böcsületes választ tött, az kiküldött párbúl nagyságod megláthatja; úgy látom ez meg meri mondani, hogy instructiójában van, úgy is remél lem, ebben meg nem fogyatkozunk, mer ez szólni; Isten az dolgok boldogitója.

Minémü conceptust csináltam az szegény országért, az kiküldött párbúl nagyságod megláthatja; melyet is sok költséggel törökre fordittatván, az Ali passa hitlevelével mind ezeket 12-szer leirattam; ha Isten azt adja, az császárral szemben legyek, az szerént az nagy rendeknek beadandó leszek; szóval is, az mint Isten tudnom adja eljárok tisztemben. Nagyságod az én böcstelenségemre azt irja, az adót akár ki is behúzhatja; igaz az, de hiszem nagyságod engem nem adóval küldött csak, hanem vagyon már fél esztendeje, hogy itt nyomorgok; valjon a ki eddig való volt az végben vitelre nem eljártam-é tökéletssen benne; ide hátra kegyelmes uram az dolgoknak az súlya, mikor császár, mufti és divány ülő vezérek eliben kelnek az dolgok, akkor meglátom, Isten mire vezérel. Nagyságod ne ugy itiljen ez követség felől, mint csak adóval bejütt követség felől, mert bizony még nagyságod idejében ilyen követség nem volt; én úgy tudom most kell vagy balra vagy jobbra elválni az erdélyi dolgoknak. Megvallom erőtlenségemet, tudatlanságomat; de Istennek könyörgök szivem szerént, hogy az úr Isten az én gyengeségemet vezérelje az haza javára. Az legtudósabbak jünének bár ide, lészen bizony elme törések; bizony megtébolgódhatik itt most ez időben akár ki is, hogy azt sem tudja, hány pénz az erszényben. Nagyságod nem tudja azt, ez előtt három héttel csak meg nem esék nekünk kapia urammal, de akkor csak az lött volna, jaj szegénynek, az kin megesik csak megesik; de én ezt nem azért irom, hogy féljek, mert én magamat elajánlottam, még mikor magamat az ide jövetelre vettem; akár élet akár halál, Isten kezében vagyok. De nagyságod csak elhidje, sem balra sem jobbra nem nézvén tisztemben, ugy mint isten vezérel

el igyekezem járni, ki vehet itt erővel? Isten az, ki az dolgoknak jó kimenetelit adja. Úgy látom volna az szegény országnak jó reménséggel való biztatásokra szükége: de miért cselekedjem az idő előtt? találjon másképen történni, az után én okoztassam; jobb várnom Istentül s az időtül; talám Isten adja nagyságodnak ezentúl örvendetesebb levelet is irhatok, kit magam is szívem szerént akarnék. Mostan se császár se vezér itthonn nincsenek, az császár vadászni ment Csatarcsi felé, hetven ezer embert kivánt az Varadul is (igy) el is mentenek; az a hire egy holnapig oda mulatna; félek rajta, az adóval itt kell ülnöm; az pénzt is megváltóztatta az császár, csak Isten tudja mit élünk. Fogarasi János megmondhatja, egy gréczi tallér száz tíz pénzben, egy avagy ki nem hijános, két forint huszonöt pénzben, öreg ezüst oszporák kelnek; az premenda pénzt a ki keveset néha adnak, rajtam vész, rosz pénzt adnak, minden eldrágodék, fél esztendeje ide vagyok, gondolja nagyságod mennyi költség; Drinápolyban egy pénz sem járt, ott penig négy hétig 46 lóval 32 personákkal voltam, itt most rabokon kivül 20-ad magammal vagyok kapitiha cselédjén kivül, az adóval mennyin jünek; ajándékban még majd harmad fél száz tallér elmegyen; tél az idő, az kimenetel nehéz lészen, hogy ha meglesz is az télen. Ha nagyságod kegyelmessége, küldjön több költséget, hogy meg ne fogyatkozzam sok ideig való ittlétem miá, én nagyságod jóakaratjára hagyom; mert ha húshagyó keddre megszabadúlhatnék, nyereségnek tartanám, de csak Isten tudja dolgomnak kimenetelit. Meg is elégedtem volna is már az tenger nézésével, el is betegesedtem.

Nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgálom, hogy nagyságod kegyelmes szemei eleiben vette az szőllő felől való panaszomat, csak hogy annak gyümölcsét nem látom; sőt a kit soha nagyságodhoz nem véltem volna, az én ellenségemet küldi most is én hozzám, a ki az én lelkemet itt is megkeseritse, mint ha Erdélyben nem találtatott volna más személy. Bizony kegyelmes uram az ki ily haza szolgálatjában engemet megszomoritott, én velem egy társaságban itt is nem lészen, sőt ha hazámnak dolgait nem tekinteném, boszszúállás nélkül nehezen válnám meg tülle; az én hüségem nem

ezt érdemlené, holott én nagyságodért véremet is nem szántam volna kiontani; ez jutalmam; az kapitihára is hasonló tekintet lött. Ezek után Isten nagyságodat rövid időn örvendetes híreknek hallásával örvendeztesse meg. In Constantinápoly die 25. Decembris Anno 1665.

Nagyságodnak alázatos és igaz hűséggel szolgáló hive és szolgája

Pasko Christoph. m. p.

P. S. Itt kegyelmes uram sok elég beteg állapat van, az császár csak búdokik az vadászás a színe dolgának; igen rontja pusztítja az országot, hol ötven hol hetven hol száz ezer embereket hajtott vadászni, felette sokan vesznek el az rút idő és gonosz helyek miá; az minap lejütt az földnépe panaszlani az muftihoz és nagy rendekhez; most az vezér utána ment, be akarják csalni; az nyilván való dolog, hogy oly Isten átka van rajta, egy helyben soha egy óráig nem nyughatik; az vadászni való embereket pénzzel fogadják, szomorú az város és itten kivül való helyek annyira, hogy egy vadászatja az szegénységnek telik hol száz ezer tallérban, többen is, hol hetven hatvanban; igen megsokallották sok gonosz cselekedetit, az pénz változásit is nehezen szenvedik, mivel az mely pénzzel az előtt élt az szegénység, most nem kél el, sok sivás rivás van mindenfelé; Isten tudós benne, de úgy reméllem nagy változások fognak itt lenni nem sokára, Isten őrizhet minket is itt valani veszedelemtül. Nem régen az velenczések ellen harminczegy gálja indúla, munitiót akarván vinni Candia szigetre; az velenczés öt gályája reá akadván, sok kárt tett bennek, az hadakozó nép nem örömest akarna menni; már az emir mindenfelé kiment mind Ázsiára Europára; az jelekből úgy látszanék hogy az jövendő tavaszszal való hadakozások ne lenne szerencsés; de Isten jobban tudja.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának nekem kegyelmes uramnak adassék.

Hátára irva: Pasko uram levele, hozta Fogarasi János portai posta Fogarasban 13. Januarii

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. levél XIV. kötet.*)

CLXI.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Ennek előtte négy héttel kegyelmes uram irtam volt nagyságodnak, az adó felől mit mondott az vezér, s Havasalföldre kalarasoktól küldtem vala el levelemet; nem tudom ha megvitték-é nagyságodnak avagy nem. Az után is kegyelmes uram kapura, hogy felmentem, az tihaja hogy látott, hivatott, ugyan az adó dolga felől kérdezöskedék s eléggé is haragvék; mondám hogy megindult az adó s útban vagyon; azonban kegyelmes uram az aga is elérkezék Havasalföldéből, kit az vezér küldött volt az vajdához, hogy értekezzék az erdélyi adó felől, ha jün-é, avagy mi szándékban vagyon nagyságod, hogy eddig el nem küldte. Az az aga kegyelmes uram olyan válaszszal jütt az vajdától, hogy az adót hozzák, Sárkánnál találták az vajda emberei; magam is beszéltem kegyelmes uram az agával. Ezt is irhatom nagyságodnak bizonyosan, hogy csauzok mentenek által az tengeren, hogy elhirdessék, hogy készen legyenek, tavaszszal megindulhassanak az hadban; ezt pediglen nagyságodnak bizontalanúl irom, az mint hallom, az minapiban az császár az mely 31 hajót küldött Gritt felé, az velenczések felvettek bennek. Ötszáz jancsár veszett, rab is sok veszett az lövés miatt. Ezt is irhatom nagyságodnak kegyelmes uram, hogy az nohai tatárok, kik Moldvában telepettek volt meg az minapiban, az vezér megengedte volt, hogy ott legyen lakások s esztendőnként adjanak tizezer tallérokat, szükségnek idején pediglen húszezeren üljenek fel, de az tatár khám kegyelmes uram felült, maga személye szerint rájok jött s mind elvitte őket, sokat vágatott le bennek, merzát 25.

Egyéb dolgokról nagyságodnak Paskó uram ő kegyelme bővebben irt, az császár is kegyelmes uram 11. praesentis kiment innet vadászni, talám nem is jü be, míg az adó nem érkezik, az szegénység panaszt is tött az vezér és az mufti előtt, hogy nekiek el kell pusztúlniok az császár vadászatja miatt. Nagyságodnak igen alázatoson könyörgök mint kegyelmes uramnak, nagyságod méltóztassék az jó szokás szerint,

az készületemre való pénzt, száz forint érő tallért, és egy rendbeli köntösre való pénzt küldeni, mert bizony kegyelmes uram én megfogyatkoztam költségből, magam pénzemet is, kit szegény házamtól hoztam, többet költettem nyolczvan tallérnál, mely nagyságodnak ebbeli hozzám mutatandó fejedelmi kegyelmességét igaz hűségemmel meg igyekezem nagyságodnak szolgálni, mint kegyelmes uramnak. Az ki kegyelmes uram az én búzámat felarattatta, nem büntetődett, még többet is elkövet rajtam. Isten nagyságodat sok esztendeiglen kedves jó egészségben tartsa meg. Datum Constantinapolis die 26. Decembris Anno 1665.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája míg él
Czermeni Mihály m. p.

P. S. (titkos irással). Az fővezér 12. oda basát fojtatott meg, azon kezdettek volt tanácskozni, hogy megöljék az császárt.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának az én kegyelmes uramnak adassék.

Hátára irva : Fogarasban hozták Csermeny kapichia levele. Anno 1666. 12. Januarii.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József, Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLXII.

Az méltóságos erdélyi fejedelem nekem kegyelmes uram, Isten nagyságodnak minden dolgait kivánsága szerint boldogitsa és szerencsésen vezérelje, mint nekem kegyelmes uramnak alázatosan kivánom.

Kegyelmes uram nagyságod parancsolatja szerint ide érkeztem, az útnak alkalmatlan voltát rövid szóval nagyságodnak le nem irhatom, nehezebbet nem is jártam; itt kegyelmes uram fü követ uramékkal mindenütt eljártuk és megkerestük minden alkalmátosságát az huszezer tallérnak megszerzésire, de hogy eddig az idevaló nemzet Erdélynek annyi számút szinte nem adott, nagyságodnak itt oly jó akarója,

kitül kölcsön megkérhessük, nem is lévén, levélre csak nem adnak.

Hanem jutván az utolsó reminsigre találtam meg Panajot uramat, füvezér tiháját, engesztelnék ü nagyságát, az hátra maradt rész adónak bejöveteliig haragját nagyságodra ne inditaná, igy magukat resolválván igiretek által, a szegény országot megtekintik, meg is cselekeszik, az adót addig be se praesentálhatják még az hátra maradt része el nem érkezik; e végre nagyságod küldjen ezer tallérokat, előre ha nagyságod tudósitana felőle, hogy bátorságosabb lehessek az igiretben, mivel elindulásomkor nagyságodnál e felől instructiót nem vettem; igy megfogyatkozván reminsigünkben nagyságodnak mentül hamarébb értésére akarom adni, az hátra maradt részt éjjel nappal siettetné az adó után. E mellett nagyságodhoz mint kegyelmes uramhoz alázatosan kinszerittettem ez könyörgő supplicatiom által folyamodni, jelentvén már alkalmatos időtül fogván nagyságod méltóságos szolgálatjában való foglalatosságimat, kihez fü követ uramtül most is inpediáltatom az visszateréstül, s hogy ennek utána is életem fogyásáig jobban és alkalmatosabban minden tehetségemmel az nagyságod szolgálatjára rá igyekezhessem. Nagyságod egynehány kegyelmes irásira rá emlékezvén ez megigirt fejedelmi kegyelmességit méltatlan szolgálatom megmutatni kegyelmességébül alázatosan kérem ne fogyatkoztassa. Kiért Isten ü felsége nagyságodat boldog regnálással koronázzon, és sokáig minden dolgait kivánsága szerint vezérelje.

Datum Constantinopoli 11. Januarii Anno 1666.

P. S. Kegyelmes uram a tallérokat igen leverték, az oroszlányost és gréczi tallért csak száz oszporában veszik. Nagyságod kegyelmesen megitilheti költségemmel mint érhetem meg, ötven tallérokat kinszerittettem kölcsön venni; ha nagyságod méltóztatnék megküldeni, adósságomat megfizetném.

Nagyságod méltatlan szolgája alázatosan szolgál mig él.
N. m. k. v. k. v. v.

Bránkovics György m. p.

Kivül : Méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Hátára jegyezve : Brankovics György levele 30. Jan. 1666.

Eredetije az erdélyi Muzeumban (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLXIII.

Méltóságos fejedelem nekem kegyelmes uram.

Alázatosan jelentem nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, mivel kegyelmes uram már Istennek kegyelmességéből esztendőm ez nyomorúságos és súlyos szolgálatban Aprilisben telik el, az mint peniglen értettem kegyelmes uram, az nemes országnak is rövid időn gyülése lészen, könyörgök annak okáért nagyságodnak igen alázatoson mint kegyelmes uramnak, méltóságos fejedelmemnek, legyen kegyelmes uram könyörületesség nagyságodban s elégedjék meg nagyságod esztendeig itt való nyomorúságos és súlyos szolgálatommal, s méltóztassék nagyságod fejedelmi kegyelmességéből helyettem ígireti szerint más kapitkihát küldeni. Emlékezzék meg nagyságod kegyelmes uram, engemet mely sietséggel küldött el nagyságod szegény hajlékomból erre az szolgálatra; emlékezzék meg nagyságod kegyelmes uram, micsoda félelmes véghelyen vagyon Erdélyben lakásom s micsoda egyes állapottal is vagyok. Könyörgök nagyságodnak igen alázatoson mint kegyelmes uramnak ezen is, emlékezzék meg nagyságod arról is, nekem méltatlan voltomra micsoda ígiretet tött fejedelmi nagy szavával, az melyet szentnek tartok előttem, hogy nagyságod csak esztendeig tartat ebben az szolgálatban, esztendőm peniglen eltelvén, nagyságod más kapithihát küld be helyettem, mely dolog az nagyságod irásából is constal, hogy én is kegyelmes uram ennek utána is az nagyságod ebbeli fejedelmi hozzám mutatandó kegyelmességét szolgálhassam meg nagyságodnak, mind édes hazámban, mind penig csekély állapotom szerint, hazámon kivül is. Az ki rendeltetik penig kegyelmes uram az nagyságod kegyelmességéből az kipithihaságra, úgy méltóztassék nagyságod elküldeni, hogy

Aprilisnek feltetszendő újságán megindúl innét mind az császár s mind peniglen az vezér; kapithiha uram lehessen itt akkor. Ezeknek utána Isten tartsa és éltesse nagyságodat kedves jó egészségben. Datum Constantinapolis die 12. mensis Januarii Anno 1666.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája mig él

Czermeni Mihály m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának, az én kegyelmes uramnak adassék.

Hátára irva: Kapikiha Csermenyl Mihály uram levele 30. Januarii 1666.

Eredetije az erdélyi Muzeum. (*Gr. Kemény József Erdely tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLXIV.

Kegyelmes uram fejedelmem.

Nagyságod 23. praesentis Fogarasban költ méltóságos parancsolatját alázatosan vettem, melyben parancsolja nagyságod, hogy ha az török vitézek be találnak csapni, ország híre s akaratja nélkül ordinantiát nem adhat, hanem itten az ország gyülése elé hozván nagyságod proponáltatni fogja és az mi az országnak fog tetszeni, azt is fogja parancsolni; mely kegyelmes uram felette szükséges, ha az nemes ország és nagyságod praesidiumokat tart, hogy ordinantiát is adjon, mert néha vagy tudatlanságból, vagy megindúlt állapotbúl oly dolgot találnak cselekedni, ne talán az országnak kárt s nagyságodnak búsúlást hoznának az rendetlen cselekedettel. Az mi az praesidiumok fizetésének állapotját illeti, kegyelmes uram én is olvastam az articulust, s ugy vagyon, hogy csak az somlyai és sebesvári praesidiumnak rendelte az ország azt az öt öt forintos adót, de ugyan akkor az ország s nagyságod rendelte ide Kolozsvárra az commissarius urakat, kik is nem haszontalanbnak itilték az itt való praesidiumnak való fizetést az somlyai praesidiumnál, sőt kegyelmes uram hasznosabbnak, holott az somlyai praesidium Erdélyre nem sokat vigyázhat, hanem csak az Szilágyra és Kővárra, de kinek ha

mit segithetne, de az Keresen való útnak ezek lévén előtte ezek segithetnének Erdélynek valamit, ha jó praesidium volna bennek; ezek az dolgok kegyelmes uram discursusban foroghatnak az commissarius urak előtt, s látván nem haszontalanságát az itt való praesidiumnak, az váras állapotja is bizonytalanságban forogván, magok az commissarius urak marasztották meg az itt való kevés praesidiumot s assecurálták is, hogy fizetések meglészen, s magok parancsolták Szalárdi uramnak, hogy fizetéseket kiadják, melyre nézve kellett nekem is kegyelmes uram urgeálnom, holott ez az praesidium csak az vizet, hogy pénzen nem veszi, de egyebet mindent pénzen veszen, az somlyai penig sem fát, sem szénát, sem abrakot nem veszen, hanem falukról hordanak nekik, de ezeknek csak egy szekér fát sem hoznak sehonnat. Azért kegyelmes uram én is könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, méltóztassék proponáltatni az országnak, hogy ha tartanak-é Erdélyben praesidiumot, az vagy csak az szilágyi praesidiumokra támaszkodnak; ha tartanak kegyelmes uram ne tartsák ilyen inordinate, hogy csak egy szekér fájok se legyen, hogy az is ne búsúljon miattok az ki nagyságod kegyelmességéből közikben lészen rendelve. Az mi az Szalárdi uram irását illeti kegyelmes uram, bár ő kegyelme most irt volna akkor mikor azt irta, hogy a kolozsvári praesidiumnak kifizette, azért nem fizethet az somlyainak; úgy vagyon kegyelmes uram az kevés német gyalognak fizetett volt ő kegyelme, de az lovas praesidiumnak azután két vagy három nappal fizetett, mikor az somlyainak kiadta. Ezek után Istennek ajánlom nagyságodat szerelmesivel és maradok

mig élek nagyságod méltatlan szolgája

Ébeny István m. p.

Kolozsvárt 31. Januar 1666.

Kivül: Az én kegyelmes uramnak az erdélyi méltóságos fejedelemnek nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdélyi tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLXV.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Kegyelmes uram, az nagyságod kegyelmes parancsolatját igaz hűséggel vöttem, hogy nagyságodnak méltatlan voltomra kegyelmes igíreti szerint abban fáradoz, hogy kapithihát küldjön be helyettem, engedje Isten szolgálhassam meg nagyságodnak. Ezt is alázatoson jelentem nagyságodnak, kapitiha uramot méltóztassék nagyságod úgy elküldeni, hogy Aprilisnek az elején itt lehessen; akkor pediglen irjon nagyságod az vezérnek, tihajának és Panajot uramnak; most is panaszkodnak az nagy emberek nagyságodra, hogy levelekkel nagyságod nem látogatja. Az mely pénzt kért Paskó uram ő kegyelme Panajot uramtól ország szükségére, ha lehet kegyelmes uram kapitiha urammal küldje be nagyságod, interest nem kévánt ugyan, csak hatta az nagyságod kegyelmességére. Már kegyelmes uram Istennek kegyelmességébül, szemben voltunk császárral, fővezérrel, díván ülő vezérekkel s egyéb nagy emberekkel is, kinek kinek ajándékát praesentáltuk, jóakaratjokat ugyan igírték is, az országnak minden szükséges dolgait, könyörgésit jól megértették; Istennek titkában vagyon az dolognak kimenetele. Az francziai követ is csak ötöd napig volt arestumban az csauz passa házában az vezér udvarában; az Franijja (igy) azon haragutt volt meg, miért nem becsüli ötet úgy mint az német császár követjét, az confederatiókról való leveleket eleiben vetette az vezérnek. Audentiánk kegyelmes uram egy nap volt, erről nagyságodnak Paskó uram ő kegyelme bővebben irt. Az mely 10 tallért küldött nagyságod nekem, engedje Isten szolgálhassam meg nagyságodnak. Az itt való háznál lakos öreg embernek, irja nagyságod, hogy egynehány pénzt küldött, de nem irja nagyságod mennyit s kitől, én kegyelmes uram váltig tudakoztam az nagyságod ide jövő szolgáitól, de senki semmit sem adott, az nagyságod kegyelmességét várja ezután is.

Az nagyságod 1. Januarii irt kegyelmes parancsolatját az havasalföldi kalarások megadták, melyből értem nagyságodnak rám való nehézségét; irja nagyságod, hogy ezen az portán több főkövetet nem esmer, nagyságod Paskó uramnál

ő kegyelménél; azért mindenekben ő kegyelmétől dependeálják. Ördög vigye a lelkét, az ki az én részemről főkövetnek tartotta avagy esmérte magát, avagy az ki az haza dolgaiban s az nagyságod méltósága megmaradásában igazán s híven nem igyekezett szolgálni. Hogy kevés ideig kegyelmes uram vissza voltunk, nagyságod megértvén miért esett az ugy, hiszem az Istent, nem okoztatom nagyságodtól azért; ártatlanúl szenvedem nagyságodnak ez aránt rám való nehézségét. Sok irásommal nagyságodat nem terhelem. Ezeknek utána Isten tartsa s éltesse nagyságodat birodalmában sok esztendeiglen kedves jó egészségben. Datum Constantinapolis die 6. mensis Februarii Anno 1666.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája mig él,

Czermeni Mihály m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának, az én kegyelmes uramnak adassék.

Hátára írva: 6. Feb. Csermenyi Mihály postával küldött levele.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XIV. kötet.*)

CLXVI.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

9. Decembris Kopasz János és Gonda Sándor uramék által expediált nagyságod levelét alázatossággal vettem 18. Januarii, melyben nagyságod mik felől irjon, voltaképen megértettem. Az mi az császárnak, vezérnek, tihajának szóló leveleknek continentiáját illeti, igen jól esett, most levén ideje. Az mely dolgok felől nagyságod utoljára parancsol, azoknak tökéletesen annak idejében elkövetője leszek, melyekrül nem én, hanem csak kit látják s hallják tegyenek tanúbizonyságot; tudom nagyságodhoz való hűségem, hazámhoz való igaz szeretetem mit kivánjon, azon kivül nem is lészen. Irja nagyságod, nem hihetem én, mennyi bajjal tötték szerét az adónak kegyelmes uram, ha én el nem hiszem s nem tudom, bizony senki sem hiszi s nem tudja. Az adóval mind Boldogfalvi uram mind Kopasz János uram, az hátra maradt részszel elérkeztek 20. Januarii; mint volt kezemhez való administrálása

Bethlen János uramnak küldött levelembül nagyságod megértheti, nem akarván nagyságodat mostani gondos dolgaiban sok szóval terhelni.

1. Januarii Csató nevű étekfogója által expediált nagyságod levelét is 25. Januarii havasalföldi kalarás megadá, mivel az étekfogó az útban megsebesittetvén elmaradott; annak is continentiáját jól megértettem. Az mi az vezérnek nehézségét illeti, bizony dolog nagy volt, söt még most is láttatik, de hiszem arra való vagyok itt, hogy azt minden útakon módokon lecsendesitsem, Isten segedelme által; okait is az adó késedelmének bőségesen deducáltam; az ország dolgában való törekedésben penig feljebb Isten vezérlésénél nem mehetek, de az mit elmémmel felérek, azt bizony cselekedéssel is végben viszem; látták s hallják azután is nagyságod hívei az én cselekedetimet, ők szóljanak, szóljon maga az dolog, az többi Istenen áll. Az más rendbeli dolgok felől az mit nagyságod parancsol, Isten segedelme velem lévén azon leszek, hogy nagyságodnak, szegény hazámnak jovára mentül jobban és hasznosabban véghez vihessem.

Kapitiha urammal való nem egyezés felől mit irjon nagyságod értem; én kegyelmes uram a kiben mit nem szeretek, meg szoktam feddeni, ha nálamnál nagyobb ember volna is; de hogy az ország dolgaiban való külömbség volna vagy lött volna, valami olyan Istennek hála még nem volt; magunk között való dologért nem kelünk kegyelmes uram biró eleiben; jobban érti már ő kegyelme is az dolgot, tiszti szerént kell kinek-kinek cselekedni, ahoz alkalmaztatni magát.

15. Januarii Kovács István nagyságod étekfogója, Fogarasi János portai posta általok expediálta nagyságod levelét felette nagy szükségében az hazának, alázatosan vettem 30. Januarii; abbúl is nagyságodnak az haza dolgaiban való szives forgolásomra intését megértettem, melyet el is követek Isten segedelme által. Az három ezer tallért 19 timon hijával meghozák, de kegyelmes uram azzal csak jóakarókat nehezen csinálhatunk, mert az az tartozás szerént való ajándékra is majd reá megyen, mint nagyságod ez inclusában kiküldött memoriálében megértheti. Ha penig valaha kivántatott volna, mind országra mind nagyságod személyére nézve most

volt volna ideje; számot tudtam volna nagyságodnak adni rúla, kit hova teszek benne; látják az nagyságod itt való hívei kiknek mit viszek, ü általok is vitetik, nem lehet csalárdság benne. Mikor semmi dolgok az erdélyi fejedelmeknek nem volt is és az országnak, még is különben keresték kedvét itt az nagy embereknek; jól tudja nagyságod, pénzzel az török előtt mindent végben vihetni, de csak igirettel nem szokott ü legeltetni. Ha az szegénységet vetjük okúl, ugyan is azért kellene cselekedni, hogy nagyságod meggazdagulna, és az szegény országnak is siralmas állapatja jó állapatra fordúlna. De nem illik nagyságodra feddőznöm, noha volna materiám elég; talám Isten rövid időn megadja, nagyságod eszében veszi, hogy nagyságodnak javára valók voltak az én intésim.

Az francziai király követének küldött nagyságod levelét megküldtem Dávid deák uramtúl; igen becsülettel ajánlotta magát. Az mit szolgámtúl irtam vala nagyságodnak állapatja felől, azután harmadnapra megbékélt az vezér véle s elhálálta megtartóztatását. 2. Februarii együtt voltunk szemben az császárral, nagy pompával hozák fel, az diványban is együtt ültünk.

Az német követ megjátszottatását az mi illeti, az nagyságod irása szerént nem fogta még nagyságod jól eszében venni, oly ellenvetést látok az dolgokban, hogy ha eszében akarná is venni nagyságod, nem lehet, ha ezután is ugy lesz csak, mint eddig.

Az mi az Boldogfalvi Mihály dolgát illeti, gonosz cselekedeti szerént esett fáratsága, itt is meg akara csalni; ő az ország pénzéhez hozzá nyúlt, az úton száz hatvan két tallért kivett, és az hijával administrálá az adót, oly mesterséggel penig, hogy ha nagyságod hivei jelenlétekben nem lött volna az pénz percipiálás, azon pénzt ily régtül fogva idegen helyett való létemben is megfizetteté vala velem; okát kérdettem tőle miért vette ki az ország pénzét ily szükségében az hazának, azt felelte, számot ad rúla, több követeknek is megadták az öt száz tallért; de ezt ebben hagyom, ezután nagyságod jobban megérti.

Levelének utolján irja nagyságod, siessek haza menni;

óh vajha jól azt az órát érhetném, nem várnék ösztönözést kegyelmes uram, de már sietnem az ország dolgaira nézve nem lehet; ha ennyi időt eltürtem sok félelemmel, és néha keserüséggel is, már ez keveset is nagyságodért s édes hazámért örömest elvonszom; mert hogy már utóljára sietségemmel kárt, akadályt tegyek, azt nagyságod is az hazával edgyütt tülem jó neven nem vehetné; magamnak is az szivem életemnek napjaiban azon fájna, ha én találtatnám okának. Mikor minden dolgokon Isten áldásábúl, ugy az mint Isten akarja, általmegyek, én is haza menni sietek, elhidje nagyságod; azt is nagyságod hidje el tökéletesen, hogy inkább idvességes halált kivánnék itt magamnak ez idegeny pogány helyen, hogy sem semmi nélkül térjek meg nagyságodhoz és sok nyomoruságokban megesett nemzetemhez, hazámban.

14. Januarii az vezér az adót tudakozván ha mind meg van-é, nincs-é, izentem megvagyon, de nagyobb részének az szegény országnak nagy kárával, interessel tettem szerét, mert az ország ennyi időre is annyi pénznek szerét semmi úton módon nem tehette: kérdette, mitsoda féle pénz, izentem, arany, gréczi tallér, oroszlános, szeges, orlak, kevés timonnal, az mint szerét tehették olyan ugyan. Ez iránt az jóféle pénznek is szük voltát Erdélyben declaráltam, három erszény pénzt felkéretett, ugyan is gréczi tallért, oroszlánost és segest egy-egy zsákkal, az gréczit helyben hatta, az oroszlánost suppleálni parancsolta, az szegest aranyra cserélni, mely 4 zsákkal volt, de én kegyelmes uram azon voltam, hogy az országnak valami kevés pénze marandhasson az oroszlánosoknak superfluomábúl, nézvén kiváltképen jövendőre, hogy ha most az elegyes pénzt el nem veszik, jövendőben annál inkább. Hogy azért megnyerhessem mind mostanra mind jövendőre nézve, supplicatiót irtam neki, melyet törökre fordittatván felküldöttem, melyet nagyságod az országnak kiküldött memorialénak hátúlján párban megláthat. De semmit is nem használván előtte alázatos könyörgésem, az fejemet kezdvén emlegetni, egyebet nem tudtam tenni, egészen kitöltöttem. Ez supplicatiót 25. küldöttem fel, ötöd napig várakoztattam, hogy vegye eszében annál inkább az tehetetlenséget; az vezérnél ugy is van tudva,

kölcsön pénzzel suppleáltam, mivel oroszlánosra tizenhárom ezeret csináltam vala.

30. Parancsolá az vezér, hogy az adót küldjem az teftedárhoz olvasásra, az szemben lételkor kiadják ismét; én arra azt izentem, szabad ő nagysága vélle, hová teszi, ha szokás kivül elviteti; de én sem ki nem adom, sem olvasására nem megyek, mivel az erdélyi adót az követek magokkal szokták felvinni s praesentalni; én az régi szokást semmiben el nem bontom, mivel nem azért küldettem, hogy az régi szokást elbontsam, hanem még az mi ez há(bo)rú időkben elbomlott is helyre állassam. Ezek után megparancsolta 2. Februarii szemben lételre az császárral, az adó olvasására is embereket rendele, kik olyan kevés idő alatt is az pénznek olvasását végben vigyék. Mennyi bajom volt az pénz olvasókkal, nagyságod hívei megtudják mondani, úgy annyira, hogy az mely nap az császárral szemben voltam is, azon éjjel is semmit sem aludtam, úgy kellett üket circálnom; az mint ők akarták olvasni az haza kárára, nem engedtem; Jedicolával fenyegettek, de én csak megmondottam, akár hová tegyenek, de csak ugy olvassák ha mi hiját mondják lenni, én nem pótolom, én kezemben az országnak egy pénze sincs és kinek hijját találták rájak olvastattam, de kifáradtunk belőle, idő sem levén hozzá, úgy is Isten úgy adta, húsz tallérral többel nem kelle pótolni az 80 ezer tallért.

31. Az tihajával akarván elsőben szemben lenni, azt izente nem kell sem követetek, sem ajándéktok, sem fejedelmetek, sem országtok, megelégedtem disznóságtokkal; holnap az vezérrel szemben lészen, készüljön, én is ott leszek.

1. Februarii az vezérrel szemben lők, első szava hozzám az lőn; mi az oka az adónak eddig való késedelmének, most kelle hatalmas császár adaját beszolgáltatni, ez-é a ti hűségtek? felelém ez szavaira: hatalmas vezér, az adó eddiglen való késedelmének oka nem egyéb, hanem, az mit itt eddig is nagyságodnak értésére adtam, az szegény országnak elpusztulása, Ali passátúl, tatár hámtúl, Seydi passátúl minden pénzétől való megfosztatása, az váradi és jenei törököknek Erdély ellen való minden napi sok gonosz cselekedetek, rablások és fenyegetődzések. Arra az vezér: azt gondoljátok-é,

hogy nem tudjuk az ti tehetőségteket, és hatalmatokat, de ti csak az nincsent vetitek okúl, szintén ugy vagyon hatalmas császárnak dolga veletek, mint az házi gazdának az ő komondorával, kit midőn az házi gazda minden napi eledelével jól tart, azonban ő azokrúl meg nem emlékenvén az ő gazdáját megmarja, nehezebben szenvedi penig az maga ebének megmarását az gazda, mint sem ha idegen eb marná meg, kivel semmi jót nem tött; ilyen az ti dolgotok.

Arra azt felelém, nagyságos vezér, ilyen romlott állapotjában Erdélyországa az régi szokott adaját az maga idejében kész volna megadni, de az nagyságod atyja Rákóczi fejedelemre való haragjában, az országnak adaját, mely 30 ezer tallér volt, ötven ezerrel nevelte szultán Szuliman athnaméja ellen; mikor penig az adó Erdélyre vettetett, akkor az Ali passa hiti ellen elfoglalt határok Erdélyhez valók voltak; már azok is elvétetvén soha tovább ez inséges adózást Erdély nem állhatja. Arra azt felelé, hiszem ti mostan akarnátok hatalmas császárunk kegyelmességét nyerni, még is tökéletlenkedtek; ha azt akarjátok, hogy hatalmas császárunk kegyelmét nyerjétek, másképen kellene magatokat viselnetek.

Arra azt felelém, hatalmas vezér, jól tudná az szegény ország, az fejedelem ő nagysága, hatalmas császárunknak mint kellene kedvét keresni, de az szegénység és az tehetetlenség nem engedi; ha nagyságodnak könyörgünk nem hiszi; az menynek földnek teremtő Istenét hijjuk biz(on)ságúl, hogy nem tökéletlenség Erdély dolga, és (nem) vakmerőség, hanem egyedül az szegénység, nagyságodnak azért az én kegyelmes uram az szegény országgal együtt igen alázatosan könyörögnek én általam az élő Istenért, nagyságod az beadott levelekbül jobban megértvén az országnak siralmas könyörgését, méltóztasék hatalmas császárunk előtt törekedni, és maga sok ízben való ajánlásit is beteljesiteni, ne vettessünk el hatalmas császárunk szemei elől; jusson eszében ő hatalmasságának, Erdély nem fegyverrel hanem szabad akaratja szerént hóldolt meg, azért ennyi sok ízben való igazságos könyörgésire az én kegyelmes uramnak, az szegény országnak, méltóztassék ő hatalmassága és nagyságod is jó választ adni. Itt az memorialét kit törökre fordittattam, az Ali passa hitlevele

forditásával együtt oda adván, több beszédet nem akara, hogy legyen, meg koptányozván mondá, holnap virattakor császár kapuján légy, szemben lészen hatalmas császár veled, megért vén dolgotokat, válasz lészen.

Az törökül fordított memorialéban mi van irva, még ezelőtt nagyságodnak kiküldöttem, im mostan is kevés szókkal megbővitvén az vezérnek is beadtam, az Ali passa hitlevelének párjával; mostan is az országnak kiküldöttem párban, nagyságod méltóztassék megolvastatni az ország előtt levelemmel együtt; ne mondja azután senki is, hogy Erdélyért nagyságod idejében nem könyörgöttek; az országnak szóló levelem nincs leragasztva, nagyságod megolvashatja.

(2.) Februarii jó reggel császár udvarában mentem, az francziai király ő felsége követét is útamon utánam felhozák, eddig félfelé voltam állitva, még ütet elsőbben az divanyban bevitték, leültették, utána mindjárt engem és ugyan az követ mellé ültettek, együtt ültünk, míg az fizetésre az pénzt kiadták az szokás szerént az jancsároknak, ebéd étel után mindjárást az francziai király követe mene bé, addig én az császár ajtaja előtt kivül állottam; kijüvén az követ menten engem vittek be; köszöntvén, az törökül irott levelet adtam meg, és mint Isten tudnom adta az császárt kénszeritettem az menynek földnek teremtő Istenére, szent Mahumeth prófétára, maga jó szerencséjére, és ez világon lévő török nemzetnek szerencséjére, Erdélynek siralmas könyörgésit már valaha egyszer vegye kegyelmes füleiben, ennyi romlását és pusztulásra jutásat szánja meg, és legyen kegyelmességgel, az Ali passa hiti ellen elfoglalt Erdélynek adassa vissza, szultán Szulimán és több török császároknak hitek ellen Erdélyre vettetett nagy adót méltóztassék leszállitani, és régi adajára engedni; mert ha adaja az régi szokás szerént nem engedtetik, és elfoglalt határi viszsza nem adatnak, végső pusztulásra jut Erdély, ha ő hatalmassága nem könyörül az szegény országon; melyet ha cselekszik, áldást mondván reá, az mely oratiókat kegyelmes uram Drinápolybúl kiküldöttem vala nagyságodnak párban, azt is elmondottam az császár előtt. Mind ezekre az császártúl egy szó sem lött hozzám, hanem felette igen megnézett, és az vezérrel néha-néha szólott, engem penig

szép csendesen kihoztak előle, minek utána szavaim megtolmácsoltattak.

Második harmad és negyed napokon az muftihoz, és több divány ülő vezérekhez, rezhez, csausz pasához kiket tudtam az vezér kedves emberinek lenni, magam üket eljártam; az mint Isten én nekem tudnom adta, hallották nagyságod szolgái miket beszéltem; szójanak ük, én semmit sem írok; az törökbül fordított írásimat az Ali passa hitlevele fordításával minden nagy rendeknek oda adtam az ajándékokkal együtt; mindenek jóval ajánlják magokat s biztatnak is, immár Isten tudós benne, mi lesz vége; idő előtt én is az dolgok felől bizonyost nem akarok írni, már legfeljebb két hétre által viszen Isten az dolgokon.

Az vezér tihaját is nagy nehezen megcsendesitettem nagyságodhoz s az hazához capitika uram által. Ma reggel vele is szemben lők maga házánál, ötszáz tallérokat adván neki ajándékban, az hazának szükséges dolgait bő beszéddel eleiben terjesztém, neki is az török párokat megadván, minden jóval igíré magát; az szók mind ott mind másutt s az fővezér előtt is sokak voltak, Isten győzné előszámlálni. Egy szóval valamit én az haza jovára ki tudtam gondolni, Isten úgy adja édes hazámat látnom, hogy azokat minden félelem nélkül császárnak, fővezérnek tihajának, több vezéreknek, passáknak szóval is kimondottam, hallották a ki mit observálhatott benne, beszéljék azok, én egy hétig sem győzném leírni az sok külömb-külömb féle beszédeket. Az mit az császár előtt ki kellett mondani, az ország jovára kimondottam; tudom kegyelmes uram miért küldettem, abban el is jártam, a többi Istenen áll. Ha ki kételkedném, vagy azt mondaná méltatlanúl, meg nem mertem volna az dolgot voltaképen mondani, ne kételkedjék abban, hogy irásban merem tenni, én szavaim azok is. Az adóbehozásával én is már bátrabb vagyok, már sem fogságtúl, sem haláltúl, mint azelőtt, Istennek neve áldassék érette, nem rettegek; immár talám nem lészen miért ezután belém bojtorkodniok. Ugy remélem már Isten ő felsége nem sokára az én gyötrelmimnek, kinek már esztendeje múlék, végét érem; kit is adjon Isten jól érnem, és nagyságodat is az szegény hazával együtt örvendetes és víg or-

czával látnom hamar adja. In Constantinápoly die 6. Februarii Anno 1666.

Nagyságodnak alázatos híve és szólgája

Pasko Christoph m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Hátára írva: Pasko uram levelei az portárúl, Panajot uramtúl kölcsönözött pénznek regestrumával.

Eredetije az Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLXVII.

Messiás nemzetségéből való Erdélyországának fejedelme Apafi Mihály, nekünk igaz hivünk. Mivel hatalmasságomnak fényes portájára expediáltatott Paskó Christoph hiteles követetek által suplicatiotokat megértettük, hogy hatalmasságomat haragra gerjesztő fényes hadaimnak éles fegyverek által levágattatott Rákóczinak fia az ő maga goromba elméjétől viseltetvén, egy néhány csavargókat gyüjtvén maga mellé s emberét küldvén hozzátok, hogy az elveszett atyjának volna még Erdélyországában jószága, azokat kezéhez kéreti, és Erdélyországát miként maga hatalma alá foglalhatná azon ólálkodik. Azért ha valamiképen az ő hadaival jószágának foglalására akarnának bemenni, hagyom és parancsolom, hogy ezen fényes parancsolatomat látván szorgalmatos vigyázásban legyetek, sőt minden erőtökkel ellene állván meg ne engedjétek, hogy benyomúljanak, mert midőn Rákóczi hatalmasságom ellen rebellált volna, az mit keresett megtalálta, és akkor minden ott lévő jószágát elvesztette, és mivel Erdélyországa régi őstül maradt orságom lévén, senkinek semmi úton módon meg nem engedjük, sem Rákóczi fiának, és semminémü posteritásinak, hogy Erdélyországában disponáljanak és jószágot birjanak. Annak okáért parancsoljuk, hogy ha azon csavargóival együtt Erdélyországában lévő jószága foglalásának neve alatt be akarna menni, szegénségnek romlására, pusztulására ne következzék; ehez képest vigyázásban legyetek, hatalmasságomnak őstül maradt Erdélyországára senkinek kezeit

nyújtani nem engedjük, sem Rákóczi fiának, sem másoknak, hogy más idegenek hamissággal Erdélyországában bémenvén atyjoktól maradt jószágokat keressenek, ki miatt mind országomnak romlása s mind penig az ország szegénségi pusztúljanak; ez ilyenektől magatokat megőrizzétek és jó vigyázásban legyetek, szorgalmatosképen ezen fényes parancsolatomnak elkövetői lévén, másképen se cselekedjetek. Költ Constantinápolyban, Anno 1666. esztendőben.

Egykorú forditás az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. levelek. XIV. kötet.*)

CLXVIII.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Mostan kegyelmes uram, semmi új híreket nagyságodnak nem irhatok egyebet az hadra való nagy készülésnél, az erdélyi dolgok pediglen kegyelmes uram eddig miben legyenek s mi jó reménységgel lehetünk, arról nagyságodat irásommal most nem terhelem, mivel György déák uram az kapukra mindenütt feljárt velem, nagyságodnak szóval mindeneket meg tud mondani. Az mi pediglen kegyelmes uram ez mostani dolgot illeti, nagysngod parancsolja, hogy vigyázásban legyek, hogy ha valaki valami panaszt akarna nagyságod ellen tenni, praeveniáljam; arra kegyelmes uram eddig is szorgalmatos gondom volt, mivel már ennek előtte jó idővel vöttem ugyan ezen dologról az én kegyelmes asszonyom ő nagysága parancsolatját, ez után is gondom lészen. Akár mely titkon járnák is kegyelmes uram ezt az dolgot, de midőn az vezér eleiben kerülne az dolog, lehetetlen volna az, hogy engemet akkor az vezér elé ne hivatna; annak idejében megtudnék felelni szász uram ellen. Mindazáltal kegyelmes uram az mennyiben az nagyságod méltósága engedi, csendesitse nagyságod az dolgot, ne gerjedjen ujabb harag nagyságodra. Én kegyelmes uram eddig is sokat szolgáltam nagyságodnak, de hogy az én mindennapi szolgálatom nagyságod szeme előtt nem foroghat, ugy látom nincsen is tekinteti hűséges szolgálatomnak; mert levelében sem igiri nagyságod nekem kegyelmességét, annyi-

val inkább kegyelmességének jelenvalóságát; hogy láthassam, az nagyságod kegyelmessége. Paskó uram ő kegyelme meddig lészen még itt bizontalan, mivel az császár kiment, az ujságig be sem jü; azután lészen még válasza ő kegyelmének. Nagyságod küldje postáit, talám ujabb dolgok is történhetnek. Az havasalföldi vajda kegyelmes uram csak nem ad kalarásokat az nagyságod szolgái mellé, oly dispositióval küldje nagyságod ezután, kapitiha uramat se késleltesse nagyságod; kegyelmes igíreti szerint küldje el nagyságod, Áprilisnek bár csak első hetiben lehessen itt. Ezek után Isten nagyságodat birodalmában sok esztendeiglen szerencsésen tartsa meg. Datum Constantinapolis die 15. Februarii 1666.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája mig él
Czermeni Mihály m. p.

Kivül: Az erdélyi méltoságos fejedelemnek ő nagyságának az én kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeum. (*Gr. Kemeny József Erdély tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLXIX.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Súlyos betegségem nem engedte kegyelmes uram, hogy Kovács János uram által nagyságodat minden ide való hirekről tudósitsam; most is kegyelmes uram fekvő ágyomban vagyok. Nagyságodnak kegyelmes uram ezt bizonyoson irhatom, az császár elküldött az tatár khámhoz, hogy kimenjen székiből szép szerint; ide kegyelmes uram hozatott az vezér uj tatár khámot, mely Czobán Giri szultán fia, öreg ember; mihent megérkeznek kegyelmes uram Tatárországból, ezt elküldik tatár khámságra, hogy ha pediglen szép szerint ki nem akar menni, mivel ugy értem, hogy az ország kedveli, úgy is kegyelmes uram ezt az Feketetengeren hadakkal ellene elküldi. Az régi tatár khámra azért haragutt meg az vezér, az őszi dologért, az nohai tatárokkal mint bánt, az melyet nagyságodnak akkor megirtam. Már kegyelmes uram ha nagyságod akar valami költséggel neki kedveskedni, mig itt lészen, most

az ideje, mert igen szegény ; hogy ha pediglen nagyságod akar pénzt küldeni neki, igen sietve küldje nagyságod, hadd érhessék itt. Ha valamit kell pediglen sollicitálni, annak idejében nagyságod irja meg; ha itt nem érik az pénzzel kegyelmes uram, visszavihetni; az moldvai és havasalföldi kapitihák urok hire nélkül már megajándékozták pénzzel s nuszt béllésekkel; az dolog az nagyságod kegyelmességében áll. Az Fejértengeren túl való hadak is igen jünek. Isten nagyságodat sok esztendeiglen kedves békességben tartsa meg. Datum Constantinapolis die 14. mensis Martii in Anno 1666.

Nagyságodnak méltatlan szegény szolgája mig él

Czermeni Mihály m. p.

Kivül : Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának, az én kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XIV. kötet.*)

CLXX.

Generose Domine Nobis observande.

Itt Borsiban létünk alkalmatosságával akarók kegyelmedet levelünk által meglátogatnunk, kévánván ezen levelünk találja szerencsés és boldog órában kegyelmedet. Akarók jelentenünk egyszersmind azt is, hogy Szakmárt létünkben adtunk volt Barcsai Ákos gyakor kérésére az ország adajára öt ezer aranyat és egy nuszt béllést, ki is megért volna ezer tallért, kit Péter deák jól tud, hogy maga léválta, kirül való credentionalis levele is Barcsainak nálunk vagyon. Mely summa pénz mind eddig is oda lévén, irtunk a méltóságos fejedelemnek, hogy az Barcsai jószágábúl és ha onnat ki nem felnék (mivel az orságra adtuk) az ország proventusából contentáltasson ő nagysága.. Minekokáért bizván az kegyelmed jó régi hozzánk való jóakaratjában, kérjük kegyelmedet nagy szeretettel megtekintvén mostani sorsunkat, mellettünk fáradozó jóakaratját az meltóságos fejedelem előtt megmutatni ne neheztelje, hogy annyival inkább igaz kévánságunkuak foganatos végét érhessük és nyerhessük. Mely kegyelmed fárad-

ságos jóakaratját Isten éltetvén megszolgáljuk kegyelmednek. Isten éltesse sok esztendőkig jó egészségben kegyelmedet. Datum io Castello Borsiensi die 15. Aprilis 1666.

Generosae Dominationis Vestrae Benevolus.

(Oláh nevaláirás.)

Kivül; Generoso Dionisio Bánffy (Tit) Domino nobis observando.

Eredetije az erd. Muzeum. (*Gróf Kemeny József, Erdély törtenete eredeti lev. XIV. kötet.*)

CLXXI.

Illustrissima ac Celsissima Principissa Domina Domina, vicina nobis benevola.

Az kegyelmed mü nékünk böcsülettel s atyafiúságoson irott levelét szeretettel vettük; hogy kegyelmed rólunk nem feletekezett, hanem egyszersminden ajándékával, s meghütt böcsületes belső hopmestere által, nemzetes Naláczi István uram által, bennünket meglátogatott, kegyelmedtől igaz atyafiúi szeretettel vettük; melyből látván az kegyelmed jó indulatjának s atyafiúságos hozzánk megmutatott szeretetit, az mint az igaz kezesztyén jó atyafiúság is kévánja, kegyelmed is az mü igaz atyafiúi s jó szomszédi szeretetünkben megnyugodva légyen; mert kegyelmednek megkölcsönözni igyekezzük. Egyéb dologban is kegyelmed jóakaró atyjafiának, s igaz szomszédjának bizvást parancsoljon; miben tudunk kegyelmednek szolgálni s kedveskedni el nem mulatjuk. Ajálván ezek után Istennek gondja viselése alá kegyelmedet. Datum in Jász, die 28. Aprilis 1666.

Illstrissimae, Celsissimae Dominationis Vestrae vicina benevola, Násztászia m. p.

Kivül: Illustrissimae ac Celsissimae Principissae Dominae, Dominae Annae Bornemisza, Dei gracia Principissae Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominae et Siculorum Comitissae, Dominae sorori et vicinae nobis benevolae.

Hátára irva: 28. Apr, 1666. Moldovai Vajdáné küldte levél.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*

CLXXII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine mihi Collendissime.

Reuertitur ad Vestram Celsitudinem Dominus legatus cum Capichichaia post tantos labores, susceptos propter Regnum et Vestram Celsitudinem, et si non potuerunt efficere quantam desiderabant, compleuerunt tamen suis officis uersus Patriam et suum Principem. Et iam contrita est uia predictis laboribus, ut postea facilius in tempore suo peruenire possit Celsitudo Vestra ad desideratum scopum. In his omnibus me quoque partecipem fuisse (spero) predictos oratores non negare. Post haec etiam ad tempus suum allaborare non deero, ut efficietur quod modo non potuit fieri. Summam a me imprestatam predictis Dominis propter necessitatem Regni Transylvaniae, prima occasione mittere Vestra Celsitudo non deficiat, opus enim habeo pecuniarum in his peregrinationibus. Deus conseruet Celsitudinem Vestram sanam et incolumem ad Annos plurimos. In castris Turcicis 16. Maji 1666.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae ad officia paratissimus

Panaiota m. p.

Kivül : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Transylvaniae, partinm Regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti Domino Domino Michaeli Apafi, Domino mihi gratiosissimo.

Hátára irva : Radnoth. 23. Junii 1666. Pasko uram hozta Panajot levele.

Eredetije az erd. Muz (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.)*

CLXXIII.

Litterae summi Vezerii, Celsissimo Principi missae, vel paria eorum.

Michael Apafi Princeps Transylvaniae salutamus te benevolum nostrum.

Iutellexi, imo nulla vox incognita remansit, Regnum Transylvaniae, Regnum invictissimi Caesaris, tota paupertas

Regnicolarum Mancipia potentissimi Caesaris, donec fideles erunt erga Caesaream Majestatem, nulla a parte quippiam impedimenti habebunt, Litterae Passae Huszain concordant cum litteris tuis. Nos etiam juvante Deo una cum cohortibus Caesareae Majestatis decimo sexto die huius mensis iter aggrediemur de die in dies, nullibi moram facientes, et versus eas veniemus partes, dummodo Deus sanitatem suppedisset. Amice benevole, quoties antea veniere litterae tuae ad nos, scripseramus, si qua impedimenta Regnicolae habebunt et defectus, ea rectificabimus. Scire potes, quod verba Invictissimi Caesaris et verba mea unum sunt. Pater meus Ali Passa prope existens, dum deuenerit ad scitum defectus istos regni, post Deum ipse etiam iusse rectificabit. Tu potentissimi Caesaris nostri filius idest Chyriák es, malorum hominum, neque tuorum regnicolarum, neque alterius regni incolarum verba cures, imo, imo in sede tua existens, res regni tui dirigito. De tributo regni nihil scripsisti, cum jam tempus eius non solum advenerit, sed effluxerit etiam; quoties litterae tuae huc advenerunt, nihil quicquam tamen de tributo scripsisti, quin potius semper de una eademque re scribis. Ignoramus quid cogitetis. Deo juvante, nos etiam versus eas veniemus partes, et quidquid inordinatum aut aut difficultuosum, omnia rectificabimus. Et quod attinet ad tributum regni, uno die et in una hora obvium nobis donec eo attingamus mittite, ut tributum reperiamus in via, ut res tua sit laudabilis, pro joco illud habere noli. Quandoquidem quamvis dulcissima Caesaris invictissimi nostri sunt verba, perinde etiam et amarissima sunt. Bene et uos meditamini de hac re, uno die prius impletote hanc rem, benevole; quam primum Deus nos versus uos ducet, tibi et regno tuo, si quid impedimenti erit, ad placitum vestrum bono animo rectificabimus. Quamprimum praesentes litteras habebitis, illico tributum ad nos mittatis, dies non numerando.

Kelet 1666.

Egykorú fordítás az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLXXIV.

Kolozsvári biró kegyelmes vezér urunk tinéktek megparancsolta volt, hogy egy lánczot csináltassatok, az mely láncznak az hosszúsága negyven öle legyen, ezen kivül egy szekér kenyeret az raboknak, mindjárást ezt megküldjétek, az láncznak pedig három karikája legyön, az mely karikát az rabok nyakokra verik, hogy ha elhalgadjátok, bizonyos légy benne biró, hogy gyulasztás történik rajtatok.

Irtam táborban die 25. Maji . . . . 66. (?)

Külczim: Az kolozsvári főbirónak adassék ez parancsolatunk.

Kivül törökül: Ahmed aga testvérem . . . és a rabok alá egy kocsit rendeljetek . . . . átadjátok.

(*Eredetije a Kolozsvár városi levéltárban.*)

CLXXV.

Én Pantjo Huszain aga, az hatalmas és győzhetetlen török császár váradi várának egyik főgondviselő lovas aghája, mostani Belényös vidékének, Papmező vidékinek, Hunyad vármögyének, Doboka vármögyének, Belső-Szolnok vármögyének, Közép-Szolnok vármögyének, Kraszna vármögyének főcsászár adó szödője, gondviselője.

Belső-Szolnok vármögyében régtől fogván be nem hódolt hatalmas császárunk városi és falui, a kik ide hatalmas császárunk váradi várához fel voltak irva, hány levele mönt hozzátok eddég mind az hatalmas basáknak, mind az uraitoknak s menyit izentek; mind eddég süketségre vettétök; azért az szömötök felnyissátok, mindjárt ide Váradra Olosziban hozzánk bejöjjetök, az hatalmas császár adaját az idére meghozzátok, eddég való adótok elengedjük; valamely városok és faluk eddég pusztán voltatok, mindjárt haza szálljatok, eddég való császár adótokat, uratok summáját mind elengedjük; az idén is hatalmas császárunk adajábúl is engedelemmel leszünk, uraitokkal dolgotok szépen elvégezem. Én penig fogadom uri török hütemre, böcsületemre: innét az mi

török pártunkról semmi bántástok nem lészen, az melynek elhitelére, erősségére küldem hozzátok ezen úri pöcsétemmel megerősittetött úri hütlevelem. Azért az kik eddég szófogadatlanságból vakmerősségre magatok vetettétök, mindjárt bejöjjetök, az ideji császár adaját meghozzátok, uraitokkal is szépen megalkuttok; az kik penig heletökön nem laktok, mindjárt haza szálljatok; tü is az hatalmas császár adaját az idére meghozzátok, uraitokkal is dolgotok elvégezzük. Ha hol penig be nem jöttők, az kik heleteken vattok, s az kik heleteken nem vattok, haza nem szállottok, engem oda ne várjatok, s valami rajtatok esik, magatoknak, nem nekünk tulajdonitsátok. Ezek után Isten velünk. In Várad die 8. Junii Anno 1666.

I. Supra.

Kivül: Belső-Szolnok vármögyében lévő városi s falusi biráknak, az kik heleken laknak, az kik heleken nincsenek is, mind azoknak nagy hamarsággal adassék ezen uri hütlevelünk.

Citto. Citto. Citto.

Eredetije az Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tör. erd lev. XIV. kötet.*)

CLXXVI.

Mi budai csauzlár tihaja Hadzi Halil, az hatalmas budai vezérnek egyik főtanácsa, minden hozzánk illendő barátságos szolgálatunkat ajánlunk, mint az hatalmas császárunknak igaz hiv méltóságos fejédelemnek, az ur Isten éltesse nagyságodat sok esztendeig az nagyságod fiával, és fejédelem aszszonnyal együtt; az ki akkor lött az vilákra, mikor nagyságodat fejedelemsigre hoztunk az nagyságos Aly passához.

Mivel hogy az hatalmas budai vezér örünk rendelte nagyságodhoz az mi főcsauszunkot, az mi Abdulia csauszunkot, követünknek leveléből in is annak okáért az nagyságod kedves jó egészsigit eremest hallanom, mivelhogy messze livín egymást nem lálhatjunk, csak bár nagyságod szip egíszsigít hallhassom és az nagyságot fijaival, leánival és fejedelem aszszonnal együtt és kedves barátaival együtt; az ur Isten áldja meg nagyságodat minden jó szerencsível és hoszszu ílet-

tel, mint hozzá tartozókkal együtt; in elik embersíget láttam nagyságodtúl, azírt nem is felejtem el az nagyságot embersigírül és holtik nagyságodnak jóakarója vagyok; talán elfelejtette nagyságod, mikor Ebesvárról hoztam nagyságodat az Ali passához; az ur Isten íltesse nagyságodat sok esztendeik kedves jó egíszsiggel. Datum Buda die 26. Junii Anno 1666. Nagyságodnak szolgálatját ajánlja Hindan csausz, az ki Csikról sok levelet hozta nagyságodnak, az Petki István leveleit; az ki Barcsai Ákos csausza volt.

Nagyságodnak jóakarója és barátja budai csauszlár tihaja az ki Izmahil passa mellett voltam, nagyságodot Ebesvárrúl hoztam fejedelemsígre
Hadzi Halil.

Külczim: Az Méltóságos erdélyi fejedelemnek Apafi Mihálynak adassék ez levelünk tulajdon keziben nagy hamarsággal, semmi mulasztás nélkül.

(Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárban levő eredetiből.)

CLXXVII

Memoriale.

Az váradi passának szóló levélnek minutája Anno 1666. die 30. Junii expedita.

Hatalmas győzhetetlen császárunk Várad végvárának főgondviselője tekéntetes nagyságos T. T. vezér passa nekünk jóakaró szomszéd ur barátunk, Isten nagyságodat sok esztendeig éltesse, dolgait boldogítsa.

Akarók nagyságodat mint jóakaró szomszéd úr barátunkat ez levelünk által köszöntenük, kivánván találja levelünk szerencsés órában: Annak felette szükségesnek ítéltük nagyságodnak ilyen dologrúl is irnunk, az nagyságod keze alatt lévő vitézek erősen tiltják sok fenyegetődzésekkel, hogy az szegény emberek régi örökös uroknak fel ne hódoljanak, melyből nem egyéb lészen, hanem azoknak az szegény embereknek elpusztulása, mind az két félnek nagy kárára,

azt nagyságod mint okos méltóságos ember maga általláthatja. Azért nagyságod parancsolja meg az vitézeknek, ne tiltsák az szegény embereket a kinek mivel tartoznak annak végben viteliben. Annak fölötte hatalmas császárunk östől maradott országa lévén Erdély, ő hatalmassága minémü bujurdit adott nekiek az kereskedés dolgából, nagyságodnak oda küldtük; melyet nagyságod meglátván parancsolja meg az hol illik, hogy ha kik az szegény emberek közül kereskedésnek okáért arra mennek, ne legyen bántódások. Az budai vezérhez is ő nagyságához küldtük ezen levelünk vivő emberünket, barátságosan kérjük nagyságodot, legyen bátorságos utja, s mutassa jóakaratját hozzája; ha miben nagyságod bennünket megtalál, mű is illendőképen kedveskedni el nem múlatjuk. Tartsa meg Isten nagyságodat jó egészségben. Datum etc.

Budai vezérnek szóló levélnek minutája.

Tekintetes nagyságos vezér passa nekünk jóakaró ur barátunk. Isten nagyságodat sok esztendőkig éltesse, szerencséit nevelje.

Akarók nagyságodat ez levelünk által atyafiúságoson köszöntenünk, kívánván, levelünk jó szerencsés órában találja. Annak fölötte hatalmas császárnak minémü kegyelmességit mutatta az Erdélyországában lakó szegény emberekhez, nagyságod ő hatalmassága leveliből megláthatja, kivántatik azért, nagyságod az hova illik parancsolja meg, hogy ha az erdélyi szegény emberek közül valakik arra felé mennek kereskedni, ne legyen bántódások, sőt nagyságod mutassa jóakaratját hozzájok, hogy szerezhessék meg hatalmas császárunk adaját belőle. Nagyságod is ha miben bennünket megtalál, illendőképen kedveskedni el nem mulatjuk. Ajánlván Istennek kegyes gondviselése alá nagyságodat. Datum etc.

Harmadik levél minutája, de ilyen legyen három, egy forma legyen, csak köszöntő levél; alább kérni kell, hogy ez mű kegyelmes urunk embereihez mutassa jóakaratját jövö menő utjában, az bujurdi felől is legyen emlékezet benne, hogy ha erdélyi szegény emberek arra felé mennek kereskedni, hatalmas császárunk bujurdia szerint ne legyen bántódások, sőt legyenek minden jóakarattal, segitséggel nekik

Ezen kivül kell úti levél is, bele irván, hogy ő nagysága az mű kegyelmes urunk váradi passához és budai vezérhez küldte két embereit; azért mindenütt gazdálkodással, posta ló adással legyenek nekik.

Eredeti fogalmazvány az Erd Muz. (*Gr. Kemeny József Erd. tört. ered. lev. XIV. kötet.*)

CLXXVIII.

Minden hozzám illendő tisztösségös dolgokban való szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint szomszéd vitéz ur jóakarónknak. Az úr fölsége áldja és látogassa minden jovaival mind az nagyságod szép udvara népével egyetömben, szíből kívánom.

Ez kevés irásom által kölleték nagyságodat mint szomszéd vitéz ur jóakarónkat megtalálnom; mivel az urnak neve dicsirtessék mindnyájan jó egészségben vagyunk,mely jó egészséget nagyságodnak is hasonlóképen kívánunk. Ime az nagyságod böcsületes főembereit is szépen tartván elkisírtettük ő hatalmához vezér urunkhoz; ezek után is ha valami emberei vagy levelei érközik az nagyságodé hozzánk, nagy jó kedvvel fogjuk és valahova dolgai lesznek, elkisirtetjük böcsületösen. Nagyságod is más dolgokban nekünk parancsoljon, hozzánk illendő tisztösséges dolgokban nagy örömest igyeközöm szolgálni és kedvesködni nagyságodnak. Tartsa és éltesse Isten sok esztendeig nagy jó egészségben nagyságodat. Datum in Solnok die 11. Julii Anno 1666.

És az nemeseknek főisphánnjuk az öregbik fiam azon túl is mind az hromman köszöntik nagyságodat és szolgálatjukat ajánlják míg élnek.

Hozzám illendő tisztességes dolgokban nagy szeretettel szolgálunk Mehemet Bék m. p.
idem qui supra.

Kivül: Tekintetes és nagyságos vitézlő erdélyi fejedelömnek úgy mint Apafi Mihálynak, nekünk vitéz ur szomezéd ur jóakarónknak, nagy böcsületössen és tisztösséggel hiven kezében finis.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József, Erd.. tört. ered. lev. XIV. köt*)

CLXXIX.

Mi az hatalmas és győzhetetlen fényes török császárunknak budai főkincstartója és fizető mestere Huszain teftedár effendi, minden hozzánk illendő uri barátságos szolgálatunkot ajánlunk. Az uristen nagyságodot sok esztendeig éltesse és minden napját ezerri tegye az hatalmas császárunk hasznos szolgálatára.

Csak azirt kelletik nagyságodot ez levelünk általa megtalálnunk, mivelhogy az hatalmas budai vezér őrunknak, az ki az tengeren innent levő hadainak és az egész országoknak parancsolónak és főszerdárjának, emberetek általa Konstántinápolybúl jött az gyüzhetetlen fínyes törek császáruuk fő levelit és az kiben erősen parancsolta ő hatalmassága, hogy Erdilyországban az minemü sót és hüdeleket és eladni való marhákat fognak hajtani, az rígi szokás szerént vegyenek az harminczadokon és vámokon és hidakon; tebet ne vegyenek az uj szokás szerint; mink is azon vagyunk és azon igyekezünk minden módon, mindenütt az országokon szegínysiget megoltalmazni és azok által mink is nagyságodhoz küldtük az mi fő Abdulia csauszunkot ezek dolgok vigett, az mi hatalmas budai vezír őrunk parancsolatja szerínt, mivelhogy minden ezertül 53 pinzet engedelmesek líszünk és minden só szekerektül nígy 4 pinzet engedelmet tíszünk és az többféle marháktól és portékáktól minden féliben engedelemmel líszünk és azok általa az budai hidon is erősen megvan parancsolva, mind az hatalmas vezírtül, mind mi tőlünk, hogy a budai hidon is ne legyen senkitül semmi bántások, bízvást bikível mehessenek, minden módon engedelmet tíszünk mindennek. Annakokáirt kírünk nagyságodot, mint hatalmas császárunknak igaz hív fejedelem őrunkat, soha soha ne engedje nagyságod semmifíle húdulóknak, sem marháknak, sem sónak, sem semmiféle portékának az tokaji hidra menni; ez polgári (sic) kire, hogy ha nagyságod ez dologbúl szolgál nagyságod az hatalmas császárnak, valamit nagyságod is parancsol az szomszédságban, mindenben nagy eremest szolgálunk. Az ur

Isten iltesse nagyságodat sok esztendeik. Datum Buda die 15. Julii Anno 1666.

Nagyságodnak jóakaró barátja mindenben nagy eremest szolgál budai kincstartó teftedár Huszain effendi.

(*Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő eredetiből*)

CLXXX.

Litterae Celsissimi Supremi Vezirii ad Illustrissimum Principem Transylvaniae.

Titulus.

Premissa dilectissima salutatione nostra, dilecte nobis significatur mihi amice, litterae per vestrum novum Kapichiaja ad nos venerunt et secundum antiquum morem investivimus illum Caftano seu vestimento Regali, veteri vero Kapichiaja habeundi (igy) facultatem dedimus. Aliquod negotia Regni vestri jam sepe ad nos. scripsistis, sed in his temporibus illa fieri non possunt, deinceps quoque in omni re uti primum diligenti eritis, propter tributum Transylvaniae per litteras nostras cum Achmet Zaussio missas fuse scriptum est Vobis, post haec res nostra scitu dignas continue scribere et significare non desinetis; sit pax obedientibus praeceptis Dei. Datum in Campo posito Dedymetocha.

Kívül: Radnóth 23. Junii 1666. Paskó uram hozta fővezér levele.

(*Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő minutából.*)

CLXXXI.

Jenei passának szóló levél minutája, expedita Anno T. T. die T. ex Görgény.

Tekintetes nagyságos passa, nekünk vitéz ur jóakarónk, Isten nagyságodat sok esztendőkig éltesse.

Kegyelmed emberei hozának egy levelet kezünkben, melyet hogy kegyelmed olyan szókkal iratott volna, el nem hihetjük; mert hatalmas császárunk fényes portájáról is ke-

gyelmed jó hire s neve bővön jütt fülünkben, hogy kegyelmed méltóságos, emberséges, vitéz úr ember. Ehez képest mü is mindenkor jóakarónknak s barátunknak tartottuk, s tartjuk még ma is; de az mely magyar deák az levelet irta, ökrök között tanúlt, rosz embertelen ember. Hogy ha aż mü deákunk olyan méltóságos embernek, mint kegyelmed, olyan embertelen levelet irna, akasztófával ajándékoznák meg érette; igen méltán cselekszi kegyelmed is, ha egy darab sinórt küld a nyakára; mert emberséges emberek, kiváltképen nagy rendek, tartoznak egymást megböcsülleni mind irásokban, s mind szavokban. Az mi pedig illeti a Halmágy vidéki faluknak állapotját, hatalmas császárunk teftere nem régen küldetett kezünkben, rendeljünk bizonyos napot és helyet, oda kegyelmed is bocsássa bizonyos emberit, mü is hasonlóképen elküldtünk, hatalmas császár tefterét is oda küldjük; az mely falukat az tefterben nem irattanak, az kegyelmed vitézi is nem hisszük ahoz merjenek nyúlni, a melyek pedig az tefterben lesznek irva, végezzünk azoknak is adajárúl ugy, hogy mind török mind magyar urának tartozzék annyival a szegénység, hogy ők is élhessenek, ne pusztúljanak el; mert most sok helyek a miatt pusztúlnak, hogy az adót nem birják, jobb hogy mindenik vegye kevés s kevés hasznát, mint sem elpusztúljanak, rókák s farkasok lakják a falukot. Irásunkra kegyelmedtől mü is választ várunk. Tartsa meg Isten kegyelmedet jó egészségben, költ etc.

Hátára irva: Anno 1666. mense Aug. Görgényben jött Jenei passa embertelen irására való választétel.

Eredeti fogalmazvány az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CLXXXII.

Kegyelmes uram.

Nagyságod étegfogója az kajmekánnak és főtihajának nagyságodtúl ő nagyságoknak szóló leveleket 12. Octobris kezemben adta; itt Dávid deák urammal megforditattatván mind az párral együtt az császár után vittem, mivel messze

vadászatban volt, és midőn az főtihaja által audentiám lévén nagyságod levelét az kajmékánnak megadám, bő beszéddel az dolgot eleiben számláltam, szegény országnak végsőképen való pusztulása váradi és jenei török vitézek miatt. És csak nem az ország közepire igaz behódoltató levelek, s mind penig szegénységre minémű nagy saczot vetettek légyen; könyörgöttem azon, hatalmas császárunk előtt ő nagysága törökedjék, ezen dolgok orvosoltassanak meg. Im nagyságodnak az kajmekán írt azon dolgokról s mind peniglen kapuczi basát küldött az váradi és jenei basához azon dolgok végett. Nekem kegyelmes uram az kajmekán szóval azt mondá, az császár teftert küldött ki, az mely faluk fel vadnak tefterezve, azokról már az dolog végben ment; ha nagyságod százszor búsitja is, az immár külömben nem lészen. Azonkivül peniglen kik az tefterben nincsenek, és ha mi oly illetlen dolgot cselekedtek az váradi és jenei török vitézek; bizonyos legyen nagyságod benne hogy azon cselekedetekért mind az váradi és jenei pasának fejek hozattatik ide; azért irjam meg nagyságodnak bizonyos emberét küldje váradi és jenei passához, igazitsák el az dolgot, kapucsi passa ott létében. Azért kegyelmes uram, az kapucsi passa is megyen, nagyságod is bizonyos emberét küldje, ha holdoltató levelek volnának olyanok, kik ujabban jöttek volna ki az országra, igen hasznosok lettek volna itt benn, mindazonáltal az kapucsi passa előtt igen szükségesek. Nagyságod követjét hamarsággal küldje az oda menő kapucsi passával; magunk is beszéllettünk vélle, az dolgot voltaképen érteni adtuk. Itt kegyelmes uram most semmi oly hirek nincsenek, az kikrűl nagyságodat kellenék tudósitanom, az adónak siettetésen kivül. Isten nagyságodat biradalmában sok esztendeig jó egészségben éltesse. Datum in Drinopoli die 24. Octobris 1666.

Nagyságodnak alázatos szolgája.

Alsó János m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék,

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József, Erdély tört. eredeti levelekben XIV. kötet.*)

CLXXXIII.

Recognosco per praesentem, hogy in Anno 1666. Az én kegyelmes uram ő nagysága, az nemes ország adója közi, az portusi proventusból administráltatott ő nagysága, becsületes hívei, szolgái által, diversis vicibus, elsőbben nemzetes Lipcsei György uram által, nyolcz zer ötszáz tallérokat, nemzetes Udvarhelyi György praefectus uram ő kegyelme által másod úttal háromezer tallérokat, harmad úttal ugyan Lipcsei uram ő kegyelme által ötezer nyolczszáz tallérokat, in summa tizenhét ezer háromszáz tallérokat; melyről adom ez testimonialisomat fide mea mediante pecsétemmel és kezem irásával megerősitvén. Datum in Rosnyo die nona Novembris Anno et die supranotatis. Ladislaus Balo m. p.

P. H.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CLXXXIV.

Kedves uram komám.

Kigyelmed levelét nagy becsülettel vettem, hogy kigyelmed nem neheztelt dolgaimban fáradozni megszolgálom. Én már kigyelmed irása szerént az itthon való maradáshoz alkalmaztatom magamot. Körösben valóban fenyegetődznek az törökök, Jenőben gyült is két passa alja had, az kik valóban fenyegetőznek; én bizony attól félek rá jünnek, híremmel míg lesz, megtelepednek Körösben, melyről mind az mi kegyelmes urunknak is irtam édes komám, de tartván attól talám feledékenységbe megyen. Hogy azért én ne okoztassam, jövendőben is vigyázatlanúl ne találtassam, ezeket látom szükségesnek, kikről ő nagysága parancsoljon, kikre kigyelmed atyafiságából resolutiót várok.

1. Hogy parancsolat jüjön in patenti Hunyad és Zaránd vármegyében mindenféle szabad nemesi rend és egyéb szabadsággal élők is felüljenek, mihent kévántatik, és az szükséghez képest alkalmaztassák magokat az parancsolathoz.

2. Szászváros, Szász-Sebes és Szeredahely is ha az szükség ugy kévánná, gyalogit, kiket szokott adni, állitsa elé, és az hová kévántatik küldje el elég por, golyóbis, jó hadi készülettel, nem rosz gyalogot, hanem jó puskások lévén az székben, azon jó puskásokat küldjék el.

3. Dévából mind ujvárosi székelység mind egyéb darabantság, az ki az szükséghez képest az várban nem kévántatik, az nem lévén most féltő, Czekei uram elküldje, sőt az ki el nem akarna jőni, legyen hatalma megbüntetésére, juxta delicti quantitatem.

4. Mind azon gyalognak, kit Dévából elküld Czekei uram, mind az körösi németnek, kinek bizony nincsen három lövés pora, golyobisa, küldjen port az szükséghez, maga gyaloginak. Czekei uram adjon golyóbist is, úgy az körösbányai németnek is, az mennyit az szükséghez képest kigyelmed itíl, port és golyóbist parancsoltasson adni.

5. Az dévai puskások, ha ott vadnak, ő nagysága ne neheztelje alá küldeni, megparancsolván tőlem függjenek.

És ha édes komám az szükség úgy hozza, valahonnét bár csak valami ujabb had jőne, mind híre menvén, mind az itt való szükségre nézve is talám nem volna alkalmatlan. Mivel ezt kigyelmed tökéletesen elhidje, Karán-Sebesbe is az lugasi török oda jű, kik is bizonynyal az Vaskapuig most ezen alkalmatossággal fenyegetődznek, elveszik resolválták is magokat; mind az lippaiak, hogy a szélbeli falukban beholdoltatnak, mely dologról az mi kegyelmes urunknak levelét Dévai ő nagyságok szolgájától küldtem vala meg, de csak azt adták válaszúl szóval, övék, nekiek adták elveszik. Most is az lippai olai bég szúbasája két faluból marhát embert vitt el. Lippán is készen vannak. Jenőben pedig bizonynyal hidje feles török jü; az temesvári jancsár agát is az jancsársággal az me(ly) nap onnét eljütt Lippáról, az urunk dévai portusi számtartó az nap bément, ki is Jenőhez ment. Az temesvári ba(ssa az), ki Jenőt is birja, az alább való végbeli törökök(bül) feleset hivatott egybe Jenőben; az hire az közönségesen, Bran . . . . . túl nem nyughatnak, arra készülnek; de én bizony félek, csak bejün Körösben, azt veszi el tülünk, megüli, és igy kigyelmed megértheti mind Vaskapu felé, mind Ill(ye) felé köll

szaggatnom vigyázni, ha egynéhány felöl kezdn(ek) molestálni az itt való vármegyét és az Körösben nem vihet(ek); erről is várok kigyelmed által való jó ordinantiát. Ha pedig elakarja foglalni az Köröst, annyid magával jön, elég ha in eo casu lehetek annyid magammal, hogy egyenlő erővel lehessek; az iránt is valami parancsolatom lészen, elhidje, ha úgy kévántatik, megnézzük egymást, bizonynyal hidje megnézem, és valamit az üdő alkalmatosság tehetségében ad elkövetője is leszek, könnyen meg nem ijeszt; de ha csak kinyom, hogysem mint csak ugy pusztában hagyjam, kellessék-é több gyaloggal együtt az ott való németet, az körösbányai németet az ott való templomban szorítanom, kiknek ha élések lehetne, porok, golyóbisok, az succursust megvárhatnák benne, avagy hogy azt is csak öszverontsák, pusztán maradjon, mely is lehetetlen ily hamar elrontani úgy.

Én ezeket kigyelmednek, mint igaz hazája szerető jóakaró uramnak és meghitt bízott atyámfiának kedves komámnak úgy irom meg, az iránt is, hogy tudván az dolgot praemeditáljon, és ő nagyságától mind ezekről nekem oly instructiót küldeni ne nehezteljen, hogy én se egy se más okból ne okoztassam, hanem valamit ő nagysága parancsol, ha azt is, hogy egyedül is magam ezekével szembe mennjek, hazám oltalmáért, az mint hogy ha az Körös oda lesz, Aranyon én nem lakom, bizony el is követem, Isten velem lévén, csak legyen mindenre instructióm. Én idején megirom, hogy vétkem ne legyen, ha az házában kár lesz; az én gondviseletlenségem és vigyázatlanságom miá tudom kár benne nem lészen. Csak elégségessé tegyen kigyelmetek az ellenébe való állásra.

Elvárom atyafiságos resolutióját. Éltesse Isten kigyelmedet. etc.

Maradok igaz szolgája és komája Arany 18. Novembris 1666. Kapi György m. p.

Az atyámfia az asszonynak velem együtt mint kedves komjának ajánljuk alázatos kész szolgálatunkat minden jóknak kévánásival.

Kívül: Tekéntetes nemzetes Teleki Mihály uramnak etc. (tit.) kedves uramnak komámnak.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CLXXXV.

Kegyelmes uram.

Hogy Isten nagyságodat idvességes áldásival szerencsésen boldogitsa tiszta szivből kévánom.

Balásfalváról die 19. Novembris anni currentis reám dirigáltatott, nagyságod méltóságos parancsolatját illendő alázatossággal vévén, mit irjon nagyságod az fényes portáról mostan érkezett kapucsi passa felől, úgy mint maga tudósitása szerént Váradhoz és Jenőhez követett hódoltatások végett való panasz tételeknek megvizsgálására bocsáttatott légyen ki, hihető (mint nagyságod conjectálja) az Ali passa hütlevele szerint, azon nagyságod méltóságos parancsolatjából alázatosan megértettem. Ezen kapucsi passához penig Szilvási Bálint uram lévén rendelve, mivel kegyelmesen kévánja nagyságod vékony censurámot felőle, ő kegyelme az kihez megyen mivel mennjen? magoknak költségére mit s honnét vegyen? csekély itéletem ezen dologban kegyelmes uram nekem ez: míg Isten azt az időt elhozza, hogy közönséges országgyülésére confluáljunk, nagyságod bölcs itélete és méltóságos tetszése szerint valamint illendőbbnek találja nagyságod méltóztassék addig ez iránt kegyelmesen disponálni, hogy Szilvási Bálint uram rendesen és jó instructióval megindúlhatván, Istennek kegyelmes directiójából járhasson, munkálkodhassék és térhessen is nagy haszonnal vissza nagyságodhoz, az hazának nagyságoddal együtt való közönséges örömére és könnyebbségére. Az többi között Szilvási uram ő kegyelme arra igen szorgalmatoson vigyázván, hogy az kapucsi passa által való eligazitás valamiként kárára ne szolgáljon az országnak per sequestrationem in porta othomanica praetensarum possessionum partium regni Hungariae a Regno Transylvaniae, holott jobbnak láttatnék, hogy mit birhatna nagyságod az országhoz azon possessiókban birná, mintsem az promittált totalis sequestratio követné. Én kegyelmes uram nagyságod mindenkori igaz híve és alázatos szolgája maradván, bogy ezen levelem nagyságodat szerencsés órában és jó

egészségben találja, szívem szerint kivánom. Datum Szeben die 24. Novembris 1666.

Nagyságodnak mindenkori igaz tökéletes híve s alázatos szolgája

Fleischer András m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek nekem természet szerint való kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd, Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. cred. lev. XIV· köt.*)

CLXXXVI.

Mi az hatalmas es gözhetetlen czasarunknak végy Solnok varanak helytartója es feö gondviselő ura es parancsoloja tekintetes es nagyszagos vitezlö Ismayl bek.

Törökül oldalt: A szolnoki szandsákbeli vármegyei ráják kezébe adatott, hogy a zaklatásoktól megkiméltessenek.

Tugra.
következő felirással:

Iszmail ez idő szerint szolnoki kajmekám.

Adom tuttára mindonoknek az kiknek illik ez levelem rendiben nagyságos uraknak basáknak békoknek vitezlő kapitányoknak és hadnagyoknak városy es falusi biráknak es polgároknak harminczadósoknak, vámosoknak utton utt mellett vigyázóknak minden tisztben és méltóságban helyoztetött urainknak es barátinknak. Köszönetünk szolgálatunk ajánlása után jelentjük mivel jivének előnkben solnoki kulso es kis Hevesvármegyeben Czongoradvármegyében es az egerkunsagi és turi kapitánjok nevezöt szerint Bordácz Lorincz fegjvernek, Hegedüs János és azok közöt lakozó több falusiak is Nagy Janossal jelenték, hogy az magyar részről való koborló pusztitó tolvajok miá nagy inségben volnának ugyannira, hogy marhajukat, lovukat és egyéb házi partéhájukat miattuk nem tarthattjak rajtuk nagy insegöt cselekösznek kérvén azon adnánk szabadságot neküek, hogy őket bantó koborló lovos marhainkat hajtogató lovukat hordó toluviokat kergethessék ennek okajért miis adtunk nekik szabadságot az szolnoki urak

akarattjából, hogy ez ideig való szokasok szörint illendő fegyvert vármegye akarattjából hordozzanak felkelvén őket bantó tolvajokat szabadosan kergethessek es megölljek és ha ember halál köztük történnék lönni diajaiul ne tartozzanak és az utukban az mi részunkről való vitezink akármely várbeliek reajuk akadván őket meg ne háboritsák sőt inkább igaz utukban oltalmazzák es elbocsássák szép bekevel őket mindenütt földön vizön, melynek nagyob bizonságára es elhitelére adtunk nekik ez oltalom levelönket melyet megerősitettünk ez uri czimeres es pöcsetös levelunket kiadván kezükben. Datum in Solnok die 30. Decembris Anno 1666. Idem qui supra.

És söt ezt is hozzá tévén mivel kiadtuk az hatalom levelet ök is eljárjanak dolgukban mikor kapitányok hadnagyok levele erközik akar mely faluban menten fel illjenek mert ha siketsségre veszik erős buntetetessel meg buntessek az olljan szófogagatlan embereket, ez parancsolatom nektök.

(*Boldogult Repiczky János által vett másolatról.*)

CLXXXVII.

Kücsök Memhet passa, az hatalmas és győzhetetlen török császárnak az Tömösvár végházainak főgonviselője és heltartója és poroncsolója. (P. H.)

Köszönetem után adjon Isten minden jót kegyelmednek ez uj esztendőben. Minket Ujvárbúl kivitetett az győzhetetlen török császár, és Tömösvárának végházát kezemben adta; az mint annak előtte szomszédságban laktunk, most is hasonlóképen szomszédságban fogunk lakni. Istennek hála Ujvárban is hellem és végházam jó volt; de mit tehetek róla, ha az hatalmas és győzhetetlen török császár meginten Tömösvár végházát adta kezemben. Azért kérem kegyelmedet, engemet tudósitson az odavaló hirekről és az ország állapotjárúl, s kivől belől való ország kegyelmednek fejet hajtottak-é, avagy nem. Ha olyan ember találkoznék, az ki fejet nem hajtott volna kegyelmednek; azért az győzhetetlen török császár tette kegyelmedet fejedelemmé, hogy ha olyan találkoznék, az ki szófogadatlan volna büntesse, és tanitsa kedve szerint. Azon

is kérem kegyelmedet, engemet tudósitson Sebesvár felől meg ipült-é avagy nem, körülvaló városok és faluk megépültek-é vagy nem. Hogy ha követet küld kegyelmed hozám mást ne küldjön, hanem leleszi és prépostot; hogy ha valami dolga vagyon kegyelmednek én velem, az szomszédságban poroncsoljon, örömest szolgálok; én is Isten segitségibül rövid nap alatt Tömösvárra alá megyek; azon is kérem kegyelmedet, ezen levelemre mente hamarább adjon választot. Ezzel Isten tartsa és éltesse kegyelmedet. Költ Érsek-Ujvárban Vizkereszt után való vasárnap. Anno 1667. Idem qui supra.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)
Czíme nincs meg.

CLXXXVIII.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császárnak, az Dunán innen levő hadainak főgondviselője, Tömösvárának és Boros-Jenőnek helytartója és poroncsolója Küszök Mehemet bassa etc.

Köszönetem és szolgálatom ajánlása után, Istentől kivánjok kegyelmednek minden lelki és testi jókat, és minden hozzánk illendő dologban örömest szolgálok az miben illik mint szomszédságbeli kedves jóakarómnak sziből kivánom.

(Pecsét helye)

Im mégis csak az felől kelleték kegyelmedet ez kis levelem által megtalálnom, hogy az minapában az mint megirtam volt kegyelmednek, hogy Zólyomi fia szómat nem fogadta, hanem elment álla (igy) az önön maga eszével, az Dunájok (igy Dunáig) elment, az Dunánál tizenegy szolgajának lovaik elfáradtak, ismég visszatértenek, ide hozzám jövének, én is ezen levelemmel bocsátottam kegyelmedhez azokat az szolgákat; hanem kérem kegyelmedet, mint szomszéd jóakarómat, hogy azoknak az szolgáknak senkitül semmi bántása és háborgatása ne legyen, mert azt maga is általérti kegyelmed, hogy a szolgának semmi büne nincsen abbúl hanem oda köly menni a hová az ura poroncsolja, mert mi közöttünk is és kegyelmetek között is ugy vagyon az, hogy az ura az szolgának a mit poroncsol, azt köly neki fogadni. Hanem mégis kérem

kegyelmedet, az én emberségemért bántások ne legyen se kegyelmedtül se másoktúl, mert Erdelországa elég nagy, azok is hadd éllenek. Az szolgáknak neveket szerint Székvárosi, Janoki, Kovách Albert, Kis Mihály, Barasai Simon, Andris Vásárhelyi, Janoky, Dévai Simon, Lugosi István, Voyka Stefán, Csomaközi Mihály, Macsai Mihály. Mert azoknak az szolgáknak akár miközöttünk, akár penig kegyelmedtek között ha bántások avagy háborgatások leszen, az kegyelmednek szégyen lészen; azért akartam kegyelmednek ezen levelem által értésére adni. Ismég, hogy az én szómat és tanácsomat nem fogadta, csak az önnön maga eszével elment, abbúl kegyelmed semmi gonoszat ne véljen, se ne gondolkozzék; csak az mi minapában az mint minden dolgokat megirtam kegyelmednek, csak ahoz tarcsa kegyelmed magát, és azokat végben vigyed, ha kegyelmed engem akar hallgatni. De azután az ő elmenésével egy cseppet is ne gondolj, mert magam is értem és hallom, hogy maga is rövid nap ilyen levelével kegyelmedhez eljü. Ezek után Istentül kinvánjok kegyelmeteknek sokáig kedves jó egészséget, boldog életet. Iratott Tömösvárában böjtmás havának 23. napján. Anno 1667.

Kegyelmednek mindenben kedves jóakarója örömest szolgál

Kücsök Mehemet bassa m. p.

Külczim: Az tekéntetes és nagyságos Apafi Mihálynak, egész Erdélyországának fejedelmének és királyának etc. nekem kedves szomszéd jóakarómnak adassék.

(*Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő eredetiből.*)

CLXXXIX.

a.)

Váradi passának szóló levél minutája.

Tekintetes nagyságos passa, nekünk penig jóakaró vitéz ur barátunk, Isten nagyságodat sok esztendőkig éltesse, dolgait szerencséltesse.

Akarók nagyságodat ez levelünk által köszönteni, Istentől kivánván, ez levelünk találja jó egészséges szerencsés

órában; annak fölötte szükségesnek itélők nagyságodat tudósitanunk ilyen dologról is, midőn hatalmas császárunk és fővezér urunk parancsolatjából Székelyhid várát elrontottuk volna, abban az várban levő lövő szerszámokat az útnak alkalmatlansága miatt nem hozathatván be Erdélyben, vitettük volt be Károlyba, a hol voltak mindeddig; mostan azért nem akarván tovább ott hagyni, töttünk rendelést elhozatása felől, melynek véghez vitelére kifognak menni egynehány seregeink; tudtára akarók azért nagyságodnak adni, hogy ezek nem egyéb végre, hanem azért vannak küldve tőlünk; kérjük azért nagyságodat barátságosan, hogy ha az mi embereink valamiből megtalálják nagyságodat, legyen jóakarattal nekik, mi is hasonló barátsággal és kedveskedéssel leszünk az nagyságod emberinek, ha miben kivánják.

Tartsa meg Isten nagyságodat jó egészségben. Költ etc.

Nagyságodnak szeretettel szolgál

b.)

Rédei Ferencz uramnak szóló levél minutája.

Méltóságos gróf uram nekem jóakaró kedves apám uram!

Két levelét vettem kegyelmednek, egyszersmind melyeknek egyikében ír az só harminczadlás felől, az másikban pedig panaszolkodik kegyelmed az ország praesidiumának Husztban vitele felől az annak circumstantiairól. Az mi illeti az sónak harminczadlását, noha indifferenter mindeneket igazság szerént megharminczadolhatnának, de az kegyelmed tekintetiért megengedtem, hogy az sóról harminczadot ne exigáljon az harminczados, melyről parancsolok is nekie. Látom az kegyelmed második leveléből, mely igen nagy megbántodását praetendálja az ország praesidiumának Husztba küldése miatt; igaszsággal irom kegyelmednek, valami az közönséges securitásnak fogyatkozása és megbántódása nélkül lehetett volna és lehetne kegyelmed tekinteteért eddig is cselekedtem, ennek utána is el nem mulatom; de tagadhatlan dolog, az egész tanácsi rendnek velünk együtt, söt másoknak is ugy látszott, hogy az haza közönséges veszedelme nélkült Husztnak munialása szemmiképen el nem mulhatott, melyre nézve

nem minekünk, se másoknak, hanem az elkerülhetetlen kételenségnek tulajdonitsa kegyelmed, ha mi az dologban nem tetszik. Mindazáltal az ország praesidiuma ott levén is valamit kegyelmed illendőképen kiván az maga méltóságos személye és javai securitása felől, mind pedig dominus terrestrisi authoritása felől csak azt nem cselekszem, a mi szintén lehetetlen: czélozván mindenek felett egyedűl arra, hogy a menynyiben lehet a kegyelmed megbántodása nélkül tartassék meg az az ország szép végháza és ne idegenedjék el valami alkalmatlansággal. Bujdosásra kegyelmedet Isten oltalmazzon, hogy igyekezzem juttatni, sőt kivánom édes hazájában nemzete között hosszas boldog életét. Zólyomi uram miatt tagadatlan dolog, vagyon nekem is búsúlásom, sőt az egész hazának is, de ha kegyelmednek bántódása nélkül az igazat szabad megirnom, ha az kegyelmed méltóságos személye nem lett volna tekintetben előttem, nem sétált volna olyan meszsze nemzete közül Zólyomi uram; de tudom azt, ő is sem mehet tovább, csak a még Isten bocsátja. Ajánlom ezek után Istennek gondviselése alá kegyelmedet. Datum etc.

Kelet 1667. Apr. elején.

(Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő minutából.)

CLC.

Instructio pro Generoso Michaele Csermenyi, ad Magnificum Dominum Kucsuk Mehmet Passam Tömösvariensem expedito, data Anno 1667. die 17. Aprilis.

Isten ő kegyelmét Tömösvárra vivén, nevünkkel elsőben köszöntse az passát, megjelentvén, hogy mind mi mind az országnak minden rendei igen köszönik, hogy ő nagysága Zólyomi uram felől tudósitani nem neheztellett, megjelentvén egyszersmind amannak panaszit is: igirvén mind magunk mind az ország részéről hálaadóképen való megemlékezést mind ezekért, mind ezután következhetendő ő nagysága jóakaratiért. Annak utána jelentse meg azt is ő kegyelme, hogy

tőlünk és az tanácsi rendtől küldetett : azért a dolognak valósága szerént informálhassa a passát ő nagyságát a Zólyomi uram vádjának helytelen és igazságtalan voltáról.

A Zólyomi uram panaszi pedig ezek a passa ő nagysága levele continentiája szerént : hogy ő kegyelme kezénél lévő ős jószágát, várait erővel tőle elvették ; felét másoknak imide amoda, eladták, felét hatalmas császár ellenségének Barkóczi Sándornak adták volna. Örökös kapitánságát tőle elvévén, Tökölyi Istvánnak adták volna. Alább világosan irja az passa, hogy Zólyomi uramtól méltatlan vettük volna el Gyalut, levelet adván egyszer róla neki, hogy igazán birja. Értjük azt is, hogy vádolna bennünket azzal is, hogy ismét meg akartuk volna fogatni : de erre a maga lelkét hijjuk bizonyságúl, mert mi nem hogy igyekeztünk volna abban, de mikor elsőben fogságban volt is, az uraknak kezességen kiadván, magunk hivattuk volt le is Magyarországbúl az után, hogy . . . . és jóakatunkkal részeltessük, mely végre az kezesség alól fel is szab . . . . mber pecséti alatt attunk róla s ma is magánal vagyon. Mind ezekre való felelet ez : a mi a jószágok állapotját illeti, Gyalu más karban lévén, legutóbban teszünk arról választ. Hanem a mellett több jószágokat, ős jószáginak praetendál lenni Zólyomi uram (és) azokban való megbántodásit állitja Tökölyi uramtól, Bar(kóczi) Sándor uramtól. Szükséges a passa ő nagysága mindeneknek előtte m(eg)értse ; micsoda alkalmatosság hozta azt magával, hogy Z(ólyo)mi uram Tökölyi uram, Barkóczi Sándor uram perlekedtek egymáss(al a) jószág felett. Azok a jószágok leányágon forgó jószág(ok), úgy hogy Bethlen Istvánnak egyik leányától való Zólyomi (Mik)lós és Barkóczi Sándornénak az anyja. Másik leányától való volt a Tökölyi István felesége, kitül gyermekei maradtak. Ezek közt lévén valami egyenetlenség jószág dolgából legközelebb, nevezett szerént Zólyomi uramnak lévén Barkóczi Sándornéval, úgy mint az ő egy testvér nénjének leányával, egyenetlenségek, minek előtte az ország törvényinek rendi szerént egymást perleni kezdették volna, ment mindenik, mind Zólyomi Miklós mind Barkóczi Sándor, feleségével együtt Husztra Rédei Ferencznéhez, a ki hasonlóképen Bethlen Ist-

ván leánya mint emezeknek az anyja. Annak jelenlétében végeztenek egymással a jószág dolgáról; sem az erdélyi fejedelemnek sem a statusoknak híre és tanácsa nem forogván végezésekben. Ez az végezés köztök meglévén, annak utána Barkóczi Sándorné kévánta a bátyjától Zólyomi Miklóstól végezésének effectuálását. Melyet midőn nem akart volna praestálni, az ország tövénye szerént kezdette perleni Hunyadvármegyében; ott meg is nyerte, mert a Zólyomi uram maga kötésit adták elő; melyre nézve olyan törvénye lött, hogy a mit fogadott, tartozzék azt végben vinni. Nem tetszvén ez a törvény Zólyomi uramnak, az ország törvénye szerént a felsőbb székre vitte fel, melyet Erdélyben táblának hinak; ebben a karban állapodott meg perek az közelebb elmúlt maros-vásárhelyi gyülésig; ott kelletett volna végképen eligazodni, jelen lévén mind Zólyomi uram, mind Barkóczi uram feleségével együtt, mind pedig Tökölyi István uram, kinek gyermekei hasonlóképen atyjafiai Zólyomi uramnak. Itt azok az három atyafiak az ország törvényinek végét nem várták, hanem maguk között ujobban megalkudtak, az országbelieknek tized század része is nem tudván mit alkusznak; elrendelték magok között Zólyomi uram kezénél melyik maradjon, ugy mint Hunyad várának és ahoz tartozó jószágoknak fele, Tökölyi István uram gyermekeinél ugyan azon jószágnak másik fele, Barkóczi Sándorné asszonyom kezénél Illye. Mindezeket Zólyomi uram minden részeiben igy lenni nem tagadhat; elő is adhatja ő kegyelme a két rendbeli contractusnak pariait. Mind ezekre nézve itilje meg Isten, vizsgálja meg a passa is ő nagysága, mi vétkünk nékünk benne? mi vétke az ország statusinak? ha ők atyafiak lévén, az őket illető jószágok . . . . megalkudtak, hírünk s akaratunk nélkül. De annak utána egyik közzülök úgy mint Zólyomi uram akarta bontani a maga végezését, melyet az húga Barkóczi Sándorné el nem szenvedett neki, hanem törvény (utján) kereste érette. Végtére pedig ugyan maga Zólyomi uram megijedkezvén a törvénytől, annak végét nem merte vá(r)ni; hanem másodszor is megalkudt azokkal az atyjafiaival; azután ő magok tudják mint osztották egymás között fel. Nem hiszszük, oly szemtelen ha-

zugságot merjen mondani Zólyomi uram, hogy az mely jószágok felett az atyjafiaival veszekedése volt, nem többet, hanem csak egy ház helyet is elfoglaltunk volna, avagy magunk bírnánk, avagy másnak adtunk volna, sem az illyei sem az hunyadi jószágban; ők perlekedtek, ők alkudtak, ők is osztoztak felette. Mind mi, mind az ország tartozott csak azzal, hogy igaz törvényt szolgáltassunk nekiek, és meg ne engedjük, hogy egyik a másiktól erővel valamit elvegyen. Ha igaszságához bizott Zólyomi uram, miért nem várta a törvénnek végét.

A mi illeti a gyalui állapotot, a más karban áll: mert a Zólyomi urannak is ős jószága soha nem volt, nem is adhatják azt soha örökösön senkinek, hanem olyan jószág féle az, melyet Erdélyben fiscalisnak hínak, aféle jószág fejedelemről fejedelemre szokott mindenkor maradni; ilyen a fejérvári, görgényi, szamosújvári, kővári jószág. Ezek közül ha az fejedelmek valakinek valami részt adnak is, de egynéhány esztendők múlva ismét másoknak szokták adni; ugy lött Gyalunak Zólyomi uramtól elvétele, s másnak adása. A ki mostan Gyalut bírja is, nem örökösön bírja, hanem ország szükségére egynéhány ezer forintot adván ki, azért adatott neki. A passa ő nagysága tudja, más országokban is sok helyeken vadnak királyok, császárok jószági, melyeket egyszer egy jámbor szolgának, másszor másnak adnak; a feljebb megírt jószág Erdélyben szintén olyan. Most is sok böcsületes híveink bírnak efféle jószágot, melyeket az atyjok nem bírt; ellenben a mit némelyeknek az atyja bírt, azt mostan nem bírja, mert másoknak adatott, az lévén eleitől fogva az olyan jószágoknak ren(di) Erdélyben. Mindezekre nézve a passa ő nagysága magától láthatja, mely méltatlan légyen Gyalu fel(öl) is a Zólyomi uram panasza.

Örökös kapintánságának elvételét a mi illeti, itt vagy(on) egy kis homály; mit értsen Zólyomi uram rajta? A huszti kapitánságot-é, azon vármegyének ispánságával együtt, avagy az Hunyadvármegyebeli főispánságot, avagy mind a kettőt? Akár melyiket értse, és akár mindeniket értse is, a válasz ez: A passa ő nagysága, mint tanúlt vitéz ember, maga általláthatja, a kapitánságoknak viselése nem kicsin dolog; várak, tartományok, sőt egész országok is elveszhetnek, a kapitányok

gondviseletlenségek miatt. Ehez képest a királyok, császárok, fejedelmek igen megszokták vizsgálni, kikre bizzanak olyan tiszteket, söt esztendőnként, holnaponként, kinyilt szemmel vigyáznak a kapitányoknak és tisztviselőknek dolgokra; kikben ha fogyatkozást tapasztalnak, tisztit megváltoztatják; ha pedig hűséget találnak benne, nagyobb nagyobb méltóságra emelik. Ez különben nem is lehetne soha jól; mert ha firól fira biratnék a kapitányság, megtörténhetnék, hogy az atyja oroszlány volt, a fia nyúl lenne; az apja okos ember lehetett s az fia azzal ellenkező. Itt többet is szólhatnánk, de abban hadjuk. Isten után minden embernek az ő jó magaviselése szerencséjének csinálója, hidje el azt a passa ő nagysága, az okos, vitéz és hű embereket maga a dolog sem engedi'a porban heverni. Követte volna az igaz útat Zólyomi uram, nem volt elmetszetve ő kegyelme előtt az előmenetelnek útja, csak tapasztalhatta volna meg Erdélyországa, ő kegyelmében lenni eleinek virtusait.

Noha azért a Zólyomi uram cselekedetit, valaki tudja mi karban vagyon, senki nem javalhatja: Mindazáltal a passa ő nagysága tekéntetit viselvén elöttünk, annak felette hogy minket senki ne vádolhasson méltán, se az országot semmivel, valami dolgok voltak eddég Zólyomi uram által, arról asseeuráljuk, hogy bántása nem lészen senkitől, jöjjön haza. Ha Barkócziné asszonyom, kinek az anyjával Zólyomi uram egy testvér volt, avagy Tökölyi István uram, kinek is feleségének anyjával Zólyomi uram egy testvér volt, valamely jószágot birnak, kihez közit méltán gondolhatja; elővétetjük perit, keresse törvénynyel; meg sem engedjük, hogy csak egy talpalatnyi földét is elvegye hatalmasúl valaki; most is magát vádolja, ne mást, mert ő componált azokkal az atyjafiaival.

(Hogy ha ő kegyelme eszében veszi, hogy Zólyomi uram ezzel contentus nem lészen, a tractát el ne messe; hanem igírje, mind ezekben mind más következhető dolgokban a mit törekedésével végben vi(het) munkálkodni benne igyekezik, s tudósitson bennünket é(jjel) nappal.)

(Szóval való tanulság is lészen ő kegyelmének róla, mely ha effectuáltatik, bátran igírjen ő kegyelme a passának ő nagyságának tizezer tallér(okat), de ugy hogy elébb mennjen

véghez a dolog; hogy pedig a (passa) ő nagysága ne kételkedhessék az igírt summának megküldésében, igirheti ő kegyelme magát arra is, hogy annak megviteléig (ott) lészen helyben. Mert az igíretben fogyatkozás bizonyosa(n nem) lészen. A passa tihajának ezen dolog végett igírjen ő kegyelme ezer tallérokat. Annak felette álljon az ő kegyelme tetszés(én), ez mostani dolgokat melléje adatott török deákunk által tractálja-é vagy a passa hiteles embere által.)

(Végezetre ugy informáltatunk felőle, hogy az váradi passa (Szé)kelyhidon harminczad zászlót tétetett volna fel. Melynek lehagyását a tefterdar passa előtt igyekezze végben vi(nni) ő kegyelme. Melyet ha ott nem effectuálhatna, a vezérnek is ő nagyságának adja értésére. Mely ha helyben hagyatnék, a kereskedő rend annál is inkább elidegenednék a Buda felé való járástól keléstől, sajnálván kétszer az harminczadot fizetni.)*) Datum in Castello nostro Balásfalva, die et Anno ut supra.

P. S. Az Vaskapunál levő határ dolga is, ő kegyelme praesentiájában mostan vétessék jó formában való igazitásban.

Bizonyoson értettük, hogy Kutsuk passa Zólyomi mellé adjungálta két emberét; azért oda érkezvén ő kegyelme, mennjen végére a passátúl, mi okon cselekedte; s ha oda érkeznének, mennjen végére annak is, mint acceptálták és meddig kisérték. Szándéka pedig meneteliben Zólyominak hova volt, szintén az császárig-é vagy hova, s bennünket hova hamarébb tudósitson mindenekrül.

Eredeti fogalmazvány az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József. Erd. tört. ered. lev. XIV. köt.*)

CXCI.

a.)

Váradi passának szóló levél minutája. Expedita Anno 1667. die 17. Aprilis.

Tekintetes nagyságos passa, nekünk vitéz ur régi jóaka-

---

*) A zárjel közzé rekesztett pontok keresztül vannak húzva.

rónk, Isten nagyságodat sok esztendeig éltesse, és napjait tegye boldogokká.

Nagyságodhoz némely nap küldött hívünk Cserei György vissza érkezvén hozzánk, megadá nekünk küldött barátságos levelét, melyet nagyságodtúl igen kedvesen vettünk; Isten éltetvén meg is akarjuk bizonyítani, nem lészünk nagyságodnak haszontalan baráti. Im azért ujjobban ugyan azon meghitt jámbor szolgánkat Cserei Györgyöt küldtük nagyságodhoz ilyen tanúsággal, hogy nagyságod jóakaratjábúl vele együtt valamelyik böcsületes hívét küldje budai vezérhez ő nagyságához, az ellen az haszontalan ember Zólyomi Miklós ellen ne nehezteljen irása és emberei által fáradozni; kérjük szeretettel, főhatalmas császárunk fényes portáján is tegyen oly tudósitást Zólyomi felől, a minemüre annak érdeme és igazságtalan hejába való beszéde méltó; melyet hogy ha nagyságod jó ígíreti szerint kérésünkre megcselekeszik, minket is annál inkább a maga szolgálatjára kötelez. Tartsa Isten jó egészségben nagyságodat.

b.)

Budai tefftedárnak való levelének minutája.

Tekintetes nagyságos budai tefftedár passa, Ződ Fikar passa, nekünk vitéz ur barátunk, Isten kegyelmedet sok esztendeig éltesse.

Nekünk irt kegyelmed levelét és egyéb kedveskedésit is jó neven vettük, a mint ír, hogy az erdélyi kereskedő rendeknek megparancsolnók, ne járnának Tokaj felé hanem Buda felé mennének, ígíri is kegyelmed hozzájok jóakaratját, hogy bántódások nem lenne, sem pediglen senki nem saczoltatná őket, az kegyelmed kivánsága szerint megparancsoltuk, hogy ennek utána Buda felé menjenek, csak hogy szükséges dolog, kegyelmednek is legyen vigyázása és gondviselése reájok, mód nélkül való saczczoltatás ne következzék ellenek, hogy úgy hatalmas császárunk adaját is kereshessék jobban meg, ne is kerüljenek más nemzetek birodalmára. Ennek utána is mi mindenkor kegyelmed baráti akarunk lenni. Tartsa Isten jó egészségben kegyelmedet.

Kivül : Cserei Gyürgy és Csermeny Mihály uramék expeditioi budai vezérhez, és Kucsuk passához cum instructionibus. Ex Balásfalva 17. Aprilis Anno 1667.

Eredeti fogalmazvány az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.)*

CXCII.

a.)

Vallisnak szóló levél minutája. 19. Aprilis 1667.

Excellentissime Domine, Amice nobis observandissime.

Scimus constare apud Vestram Excellentiam transfuga ille Zolyomius qualiter e ditione Regis Hungariae ad Turcas desciverit, ea procul dubio intentione, ut coalitam non pridem pacem Regnorum Hungariae et Transylvaniae everteret, pro lubituque suo posset in turbido piscari. Qua in re non possumus non accusare negligentiam Dominorum officialium in confineis Serenissimus (sic) Regis Hungariae existentium, qui si paulo oculatiores fuissent, haec tentandi occasio minime Zolyomio data isset. Continuatur interim, ut nobis innotuit, ex eadem Serenissimi Regis Hungariae ditione male incoatae proditionis contextus; uxor enim jam dicti Zolyomii continuas per tabellarios ad maritum transmittit litteras, informando de iis quum male susceptae causae velificare viderentur, quod cum dispendio publici boni ipsae permitti non est dignum, ita tamen ut honestatis leges erga sexum imbecilem sartae tectaeque maneant. Quod ut fieri quam modestissime possit, admonuimus Illustrissimum Dominum Comitem Franciscum Redcium : de recipienda sub provisionem suam cognata muliere; Vestram quocirca Excellentiam amice monemus, a praedicto Domino Comite Redcio dum fuerit requisita, jubeat mulieri ut pareat ipsam ad se accursenti, sic in domo sibi cognata extra turbas omnes tutissime sibi consulere poterit; quod etiam si negligere vellet, Vestra Excellentia ea qua fungitur auctoritate, effectuari jubeat rogamus. Cui de reliquo felicissimam optantes vitam, manemus. Datum.

Amici ad officia paratissimi.

b.)

Rédai Ferencz uramnak szóló levél minutája.

Méltóságos gróf uram, nekem jóakaró kedves apám uram.

Levelemnek kezdetiben kegyelmedet búsitásomtól követem, melyre serkenget s kénszerit a közönséges dologra való vigyázás. Bizonyoson végére mentem, hogy Zólyominé asszonyom az ura után irogat, talám némely részében oly dolgokról is, az melyek az ő kegyelmét rendit és nemit feljül múlják. Hogy azért a közönséges dolgokban való elegyedés nélkül Zólyominé asszonyom tisztességes és bátorságos helyen lehessen, kegyelmedet intem szeretettel, ne késsék ő kegyelmét magához hivatni, legyen ott kegyelmednél Husztou. Im irtam egy levelet Vallis uramnak is, melyet kegyelmed kezében küldtem, hogy admoneálja az asszonyt, a kegyelmed hivataljának legyen engedelmes, kegyelmed Vallis uramnak küldje meg azt az levelet. Tudtam volna ugyan vastagabb útat is követni a dologban, de óltalmazzon Isten attúl. Ajánlom ezeknek utána Istennek gondviselése alá kegyelmedet. Datum.

Kegyelmednek szeretettel szolgáló fia.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény Józs. Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CXCIII.

Mi Küesök Mehemet bassa, az hatalmas és győzhetetlen török császárnak a Dunán innen lévő hadainak főgondviselője és Tömösvárának s Boros Jenőnek minden szanczaival helytartója és parancsolója. (P. H.)

Köszönetem és barátságos szolgálatom után mégis kivánjok Istentül minden lelki és testi jókat s jó szerencsét megadatni nagy boldogúl, szíbül kivánjom kegyelmednek.

Im az minapiban elérkezék ide hozzám az kegyelmed kedves szolgája, György diák, s még az György diák szolgájátúl egy levelet küldtem vala kegyelmednek; az a levél tudom, hogy nem érkezett volt még akkor kegyelmedhez; még

ujobban az kegyelmed szolgája hozzám érkezett levelekkel, Czermeni Mihály. Az levelet elolvastuk, kegyelmednek minden akaratját abbúl is megértettük, ismég az kegyelmed szolgájával magánosan mindenképen jól végeztem, az kit kegyelmed nyelve szerént is üzent tüle ; csak hárman voltunk és szépen beszélgettünk ; én is az én akaratomat ő neki megbeszéllettem, ő is azonképen én nekem, és mikor kegyelmeddel szembe jút, akkor kegyelmednek megmondja minden akaratomot, s az ki szíp ajándékot tüle küldött kegyelmed, szípen elvöttem s Isten többet adjon helyibe. Ismét az én jóakaróm valami szájábúl hallottam, én nekem mindeneket nem mondott, de szovábúl megértettem, a ki az kegyelmed szívibe vagyon, s csak azt elhitesse kegyelmed magával, hogy azelőtt az minynyire szeretém kegyelmedet, most is fogadom hitemre, böcsülletemre és emberségemre, hogy tizszerte jobb akarómnak tartom most kegyelmedet; csak az felől ne is gondolkezzék kegyelmed, hogy én minden efféle dolgokbúl elhadnám kegyelmedet és hogy másnak segétteněk. Ehen fölfogadtam és nyakamra kötöttem az kegyelmed dolgát; fejemre, tehetségemre rajta leszek, ha az Isten engedi helyére is viszem. Ezt az mostani szombaton az magam régi és okos emberemet, szállás osztó Mehemet agát leveleimmel az császár kapujára jóakaró uraimnak kegyelmed dolga felől bocsájtottam; ha az Isten adja, ottan minden dolgát elvígezi, ide haza megérkezik hozzám, kegyelmednek mindeneket tuttára adok, kinek mit kölj küldeni és ajándékozni kegyelmednek. Arrúl penig ne is gondolkozzék kegyelmed, hogy én az kegyelmed dolgát véghez nem vidném, vagy az kegyelmed kincsit kivánnám, ismég senkire nem ajándékozom; Isten ne adja, hogy én az kegyelmed dolga felől csallárdságban forgódnám. Én kedves jóakaróm ha kegyelmed mindenben én reám bizza magát, fogadom fejemre és böcsülletemre, tehetsígem és szívem szerint törekedem, s jó az Isten s jót ad, de ha a dolog abban esék, hogy másuvá is bízakodik kegyelmed én kivülem, hogy törekedjenek kegyelmed mellett, s én azt nem engedem; mert ha kegyelmed másra akarja válalni, hát énnekem azután se ne üzenjen, se ne irjon kegyelmed, mert két hegyes tőr egy hüvelben nem mehet. Itten az Czermeni Mihálylyal az miket

vigeztünk és beszéltünk, mind azokat kegyelmednek értésére adja, s dolog felöl kegyelmed semmit se gondolkozzék, se magát ne ijeszsze, hanem bátoritsa; mert az Isten jóra viszi. Az mit tudtam, az portára megirtam, hogy abban büntelen leszek és nyelvem szerint is erősen megporoncsoltam szállás osztó Mehemet agának. Ezek után tartsa Isten kegyelmedet nagy jó egészségben etc. Anno 1667.

Idem qui supra.

Kivül: Az tekéntetes és böcsülletes nagyságos Apafi Mihalnak, és országának fejedelmének és királyjának etc. Nekünk kedves jóakaró szomszídunknak adassék.

Erdetije az erd. Muz. (Gr. Kemény József. Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.)

CXCIV.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császárnak a Dunán innen lévő hadainak főgondviselője és Tömös és Jenőnek helytartója és poroncsolója.

Barátságos szolgálatom ajánlása után Istentül kivánok kegyelmednek minden kivánt szerencsés jókat jó egészséget megadatni nagy boldogúl.

Kelleték ez levelem által kegyelmedet megtalálnom, hogy az urad fejedelem ő kegyelme nagy dologra szoritott engemet. Én is mind az országot s mind ő kegyelmét szánom, mellé fogadtam; most írkezett válaszom onnan alól; azt magad is tudod szomszíd jóakaróm, az nem kicsin dolog, hanem magadnak egyiknek kölj ide jüni én hozzám; ismét fejedelemnek jó tanácsot adja, hogy okossággal és eszesen forgolódjék, engem benne ne hagyjon, és ő miatta szígyenben ne maradjak. Mind fejenkint az erdéli uraknak köszönetet tégy most nem csak az fejedelem dolgábúl áll az a dolog, mind egész erdélyországi uroknak rész vagyon benne. Én nekem semmi nincs benne, de csak azért, hogy egy sót keneret ed tem velek, mert még az luk kicsin, könnyü becsinálni, mer ebbül a dologbúl nagy következik, mind az egísz országnak a mint fejedelem ő kegyelmének megirtam; kegyelmed csak arra kérje mind az fejedelmet, mind az országot, hogy ezen

irásomban megállanak. Ezek után Isten tartsa kegyelmedet nagy jó egészségben sok esztendeig.. Iratott Tömösvárott Anno 1667. jóakarója

Küesök Mehemet passa m. p.

P. S. Mind is hasonloképen gyulai bék és Mehemet passának iró deákja köszöntjük kegyelmedet, hogy fejedelem ő nagysága ne feletkezzék rólunk is el; a bizon éjjel nappal eleget fáradtunk töröďtünk dolgaiban. Kérjük kegyelmedet is, jelentse meg ő nagyságának ne hadja héjába. Vale. etc.

Kivül: Az Tekéntetes nemes nemzetes vitézlő Naláczynak, az nagyságos fejedelem vice kapitányának etc. nekünk kedves szomszíd jóakarónknak adassék.

Eredetije az *erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CXCV.

Tekéntetes nagyságos passa, nekünk jóakaró urunk.

Isten nagyságodat hatalmas császárunk hasznos szolgálatjára sokáig éltesse és dolgait szerencséltesse.

Bizonyos és szükséges dolgaink végett kelletvén ez levelünk megadó követünket, nemzetes hidvégi Nemes Jánost, Háromszéknek főkapitányát és táblabiráját hatalmas, győzhetetlen császárunkhoz és méltóságos fővezér urunkhoz ő nagyságához küldenünk, ki által nagyságodat is akarván látogatnunk, kivánjuk találja boldog órában. Azonban kérjük nagyságodat bizadalmason, követünket meghallgatván és szavainak teljes hitelt adván, fővezér urunk ő nagyságo előtt legyen oly törekedő dolgainkban, hogy követünk térhessen vidám orczával vissza hozzánk, melyet nagyságodnak, mint jóakaró urunknak minden alkalmatossággal megszolgálhassunk. Istennek oltalma alá ajánlván nagyságodat. Költ Gyula Fejérváratt, Szent György havának 27. napján 1667. esztendőben.

Nagyságodnak jóakarattal szolgál

Apafi Mihály m. p.

Jegyzet: Szorúl szóra hasonló levelet irtak a rendek is, melynek aláirása igy hangzik: „Költ gyulafehérvári mostani országgyülésében Szent-György havának 27. napján 1667. esztendőben, nagyságodnak jóakarattal szolgálnak Erdélyországának három nemzetből álló rendei.“

Kivül: Az hatalmas és győzhetetlen császár kedves, böcsületes ur hivének, méltóságos és nagyságos kajmekám urunk ő nagysága kedves tihajának, tekéntetes és nagyságos Ibrahim agának, nékünk kedves jóakarónknak adassék.

Eredetje az erdélyi Muzeumban (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CXCVI.

Méltóságos fejedelem nekem mindenkoron kegyelmes uram.

Az szent Isten nagyságodat fejedelmi méltóságához megkivántatott szükséges áldásival, s jó egészséges élettel áldja meg.

23. Martii Fogarasban irott s Baló uram által nekem küldött nagyságod kegyelmes parancsolatját, 20. Aprilis alázatosan vettem, kegyelmes uram, és az miben ő kegyelmével való egyetértésem kivántatott, azokban semmi fogyatkozás nem lött; kiről ő kegyelme is tudósithatta nagyságodat; nálam ö kegyelme öt nap készülgetvén, 25. utra indúlt, eddig közel is érkezhetett a vezérhez, ha valami akadálya nem volt mert az mint az itt való emberektöl értem, csak mi könnyen is két hetek alatt, innet oda mehetni. Rácz Dobrin is kegyelmes uram Baló uramot itt érte, az nagyságodtól ő kegyelmének hozott levelet is megadta; kit én is kegyelmes uram ez ideig azért tartóztattam, ha mi bizonyost érthetek Zólyomi uram felől, nagyságodat voltaképen tudjam tudósitani. Alázatosan irhatom azért nagyságodnak kegyelmes uram, Zólyomi uram ultima Aprilis reggel hét órakor tájban érkezett ide. Szolgái Váradi György, Kádár István, Hajdú Balás, s valami gaz cselédek jüttek magával együtt mint egy huszonegyen. Innen az város végeig ment eleiben egy csauz, azonkivül volt nyolcz

török vele, kiknek hármát az váradi, az többit Kucsuk passa rendelte melléje. Váradról jütt kegyelmes uram az olai bég, és egy más vén török, s egy igen canis filius, magyarból törökké lött László György nevü tolmács; Kucsuk is olai béget más négy törökkel küldött, kik az Zólyomi ártatlanságát valóban ágálják, ellenben az magok megbántódását sürüen panaszolják, az szerint, az mint Bethlen János uramnak megirtam. Én kegyelmes uram eleget beszéllettem velek udvarnál létemben, mivel ők is de én is minden nap feljárok; s ugy veszem eszemben kegyelmes uram, a mi rajtok állana, örömest elkövetnék, mert megrakodtak igiretekkel; de alázatosan könyörgök nagyságodnak, ne hidjen nagyságod az végbelieknek. mert bizony nem egyez szivek sem irásokkal. sem nyelvekkel, Kucsuk adott most is ajándékon Zólyominak lovat, két vezetékinek bejövetelekor is egyike az vala. Vezérhez expediált Daróczi nevü Zólyomi szolgája mellé is ők adtak kisérőket, az hova is, az mint végére mentem kegyelmes uram, pénzt nem vittek ugyan, de vádoskodást, s ígéreteket bőven; s vajha ott érhetné kegyelmes uram Baló uram őket, bizony én is szívem szerint akarnám, úgy osztán én is hiszem, rendesebben esnék az vezér válasz tétele. Nagyságodnak alázatosan írhatom, Zólyomi uramot az kajmekán 1. Maji hivatta eleiben, az holott egy kicsin ideig való audientiája lött, mindjárt szállá sára küldte; mely mivel igen puszta állapottal volt: ötven tallérig való öltözettel ruházták fel; napjában jár ötszáz oszporája, konyhája rosz vagyon, igen sok mikor négy tál étket főznek, borocskát maga házában négy vedres általagban tart, az korcsomáról mikor hozathat. Irhatom nagyságodnak kegyelmes uram, innét is az vezérhez tegnapelőtt expediálták; úgy hiszem kegyelmes uram, az minemü válasz onnan jün, abban fog megállapodni az Zólyomi dolga is. Nagyságodnak is kegyelmes uram, az üdő alatt nem ártana emberét küldeni ide, s kiváltképen az ifiu vezér kihaját, (ki igen pátronusa az végbelieknek) az kajmekán kihaját, és az muftit, s még az csauz passát is valami honorariummal látogatni, mert azok szolgálhatnak, s árthatnak. Bizony kegyelmes uram, most az ideje, nagyságod se postáját, se hü emberét, se pénzét ne szánja, mert ugy lehet valami pihenése Isten után az hazának.

De mindazokat, tudom kegyelmes uram, az nemes országgal ezennel jobban értvén minden Istenes útokat módokat elkövet, kire hogy Isten nagyságodat segillje, én is szüből esedezem ő félségének.

Én rólam is kegyelmes uram nagyságod igen elfeletkezék, mert sem Baló uramtól sem senkitől egy pénzt is nem külde, s ha az következendő kapitiháknak is az csíki adó után kell mindenkor várakozniok, felkopik állok. Nagyságodnak kegyelmes uram alázatosan könyörgök, kegyelmes igíreti szerint rólam is szegény méltatlan szolgájáról ne feletkezzék; lám kegyelmes uram, sem úti költségemre való száz forintot az szokás szerint, sem az száz tallért meg nem küldé nagyságod. Az tolmács dolgából is alázatosan requiráltam vala nagyságodat, arra sem lőn semmi válaszom; nekem penig kegyelmes uram abban módom nincsen, magam költségemen tolmácsot tartsak, szokás is soha nem volt. Ezek után legyen az szent Isten áldása nagyságodon kegyelmes uram. Datum Adrianopoli die 6. Maji Anno 1667.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája

Dávid János m. p.

Kivül: Illustrissimo a: Celsissimo Principi, Domino Domino Michaeli Apafi; Dei gratia regni Transylvaniae Principi, partium Hungariae Domino, et Siculorum Comiti etc. Domino mihi semper naturaliter Clementissimo.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CXCVII.

Mi Kucsuk Memhet passa. etc. (P. H.)

Köszönetem ajánlása után, Istentől kívánok kegyelmednek minden jókat, és jó szerencsét megadatni, nagy boldogúl. Kelleték ez levelem által megtalálnom kegyelmedet ez dolog felől, még ez minaptól fogva jüttek hozzám az fejedelemnek egynéhány rendbeli embere leveleivel együtt, hogy valami dolga esett neki, én is az jó szomszédságért és jó akaratomért magamot ajánlottam neki, hütös emberemet az ő dolga fe-

lől az császár kapujára elküldöttem, ismét magam kapitihaja Hoszmán agához; neked is értésedre adom és parancsolom, hogy te is az én kapitihámmal szemben légy, az urad dolgában vele együtt törekedjetek, és ottan vele együtt minden jót szerezzetek, de ottan az ur dolgát másra ne szerezzed az én emberem kivül, és ne itiljed, mert ugy az dolog nem jól esik; mert az ő dolgát én felfogadtam, hanem csak az én kapitihámmal járj és fáradj, az hova kelletik, s azon kivül más ember tanácsát elő ne vegyed, hanem csak az ő tanácsán járjatok és fáradjatok minden jó módjával; az ő szavát és tanácsát megfogadjad és megbecsüljed őtet, attúl máshova magadot ne mozditsad, az te néked mindent jó módjával értésedre megadja. Ha penig valami hír lészen, nagy hamarsággal Havasalföldében küldjetek az királynak levelet, az énnekem által megküldje. Ezek után tartsa Isten nagy jó egészségben. Anno 1667.

Idem qui supra m. p.

Tekintetes nagyságos passa. Nekem irott nagyságod méltóságos levelét alázatosan elvettem, és az nagyságod méltóságos parancsolatja szerint az nagyságod kapitihájához elmentem, az én kegyelmes uram ő nagysága az erdéli méltóságos fejedelem dolgából beszéllettem, minden jóval igérte magát, vele együtt fáradozott is az ő nagysága dolgában szivesen; kiért az ur Isten nagyságodat sokáig hatalmas császárunk szerencséjére éltesse. Alázatosan könyörgök nagyságodnak, tovább is az én kegyelmes uram az erdélyi méltóságos fejedelem dolgában jó törekedő lenni s elkezdett jóakaratját igéreti szerint ő nagyságához megmutatni, és minden gonosz akaróinak megszégyenittetésekre előbb mozditani, s méltóságos jó karban állatni méltóztassék; kit ő nagysága az nemes országgal együtt kedvesen vévén, megis szolgálja. Ezek után etc. 9. Maji 1667.

Dávid sajátkezű másolata, (mely az Apafihoz küldött s május 10-kén kelt levelébe volt zárva) az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CXCVIII.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

26. Aprilis fejérváratt nekem irott nagyságod kegyelmes parancsolatját (12. napra érkezvén hozzám nagyságod Fogarasi nevü postája) alázatosan vettem kegyelmes uram. Ugyan azon nap id est 7. Maji, vöttem kegyelmes uram az Kucsuk passa és Czermeni uram leveleit is; és mivel az passa ő nagysága leveléből kitanúltam, magára vállalta az nagyságod dolgának végben vitélét, ahoz képest alkalmaztattam én is az dolgokat. Dávid deák urammal, az Kucsuk passa ő nagysága kapitihájához, ki az kajmekámnak vice hoffmestere, elmenvén, könyörgöttünk, az passa ő nagysága irása szerint vigye jó végben, az nagyságod dolgát; ki is szivesen offerálá magát, s az mit efficiálhatott, 9. praesentis küldvén postáját az passához, tudósitotta. Én is kegyelmes uram ugyanakkor, az passa levelére választ irván, nagyságodhoz való jóakaratját megköszöntem, s könyörgöttem azon, tovább is az nagyságod dolgaiban fáradozni s jó karban állitani méltóztassék. Mely irásomnak, és az passa ő nagysága nekem irott levelének is páriáját nagyságodnak szóló levelemben includálva, ugyan az passa ő nagysága emberétől nagyságodnak alázatosan megküldtem; kikkel ha ezen levelemnek nagyságodhoz való viteléig el nem érkeznének is, mivel Tömösvár felé járni kerülő, de úgy hiszem kegyelmes uram, nem késnek. Noha kegyelmes uram én is röviden tudósitottam abban nagyságodat, miben állapodott meg az nagyságod dolga, de az passa ő nagysága büvebben fogja tudósitani nagyságodat; kihez ha nagyságod bölcs tanácsival alkalmaztatja magát, Isten után jónál egyebet nem remélhetünk, az mint az passa ő nagysága kapitihája is megmondá; de ha nagyságod attól recedál, az jól elkezdett dolog füstben megyen, és minden rosszat várhatunk. Akarám ezért nagyságodnak kegyelmes uram alázatosan értésére adni, az nagyságod kegyelmes parancsolatjából értvén, hogy az ország nagyságoddal együtt követet fog ide expediálni, ki talám eddig is utban vagyon, jelentettem Kucsuk passa kapitihájának, ki is azt felelé reá, nem látja semmi szükségét az követnek, ez okon, mert ha küld is nagysá-

god, s ha nem is, de ahoz nem tartja nagyságod magát az mit Kucsuk passa ir most utólszor nagyságodnak, bizony semmi nem telik az dologban. Kérdé azt is, tudja-é Kucsuk passa az követ expeditioját? kire azt feleltem, eddig fogta nagyságod ő nagyságát is arról tudósitani; arra is kegyelmes uram csak ugyan az elébbeni feleletit iterálá. Mivel penig kegyelmes uram az Kucsuk passa nekem irt levelének is continentiája az, másokkal ne közölje ez dolgot, hanem csak az maga embereivel, félhetni attól, ha nagyságod őtet meg nem bizza, hanem követje által, mások előtt is jártatja, conturbálódik (mely nekiek igen szokások) s egészlen elrontja az jól elkezdett dolgot, s egy nagy veszedelem következik. Nagyságod kegyelmes uram találja fel bölcs tanácsival, ha immár az az egy ember az nagyságod dolgait jól kezdette folytatni, ne romoljék félben. Valóban jól esett volna kegyelmes uram, ha követ uram Kucsuk passa felé dirigálta volna, vagy ezután is dirigálná útját. Én kegyelmes uram azért siettettem vissza bocsátani az postát, ha valahol útban találja az követ uramat, ezen nagyságodnak szóló levelemet ő kegyelmének adja kezéhez, s megolvasván, alkalmaztassa ugy utját, az mint jobbnak irányza; ha valahol megállapodnék ő kegyelme, mig nagyságod az Kucsuk passa irását elvévén, ujabb tanusággal értetné, igen illendőnek s helyesnek ismerném lenni. Mert ugy az passa indignatioját is eltávoztathatnók, az dolog is jobban folyna, s néhány ezer tallérral kevesebb költségben is telnék nagyságodnak: álljon mind az által kegyelmes uram az nagyságod bölcs tanácsi jó tetszésében, mi cselekedő légyen. Én kegyelmes uram követ uramnak az Kucsuk passa nekem szóló levelének is páriáját megkültem, abból is eszében veheti ő kegyelme, mi cselekedő legyen. Az én kicsin méltatlan szolgálatomban megnyugodjék nagyságod, mert valamire Isten segit, az alkalmatosságot el nem mulatom. Tartsa meg az szent Isten nagyságodat kegyelmes uram jó egészséges életben sok esztendőkig. Datum Adrianopoli die 10. Maji A. 1667.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája

Dávid János m. p.

Kivül: Az én kegyelmes uramnak, az erdélyi méltóságos fejedelemnek adassék sietséggel.

Hátára irva : Dávid János levele, 20. Maji hozta Fogarasi János portai posta.

Eredetije az erd. Muzeumban, (*Gróf Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CXCIX.

Méltóságos fejedelem nekem mindenkoron kegyelmes uram.

Alázatosan jelentem nagyságodnak kegyelmes uram, Baló uram Tessalonikából írt levelei tegnap érkezvén hozzám, nagyságodnak és feleségének irott leveleit ez levelemben includálva megküldtem alázatosan, tudom az nagyságod postamestere az feleségének szóló levelet megküldeni el nem mulatja, ha nagyságod parancsól felőle. Noha ez levelem megirása előtt, más ugyan ezen exponens török által nagyságodnak küldött, s irott levelemben is alázatosan instáltam; tétessen nagyságod plenaria contestatiót, kit tudom nagyságod megcseleködtet, de újjabban is nagyságod méltóságának sérelmét el akarván távoztatnom, kételenitettem nagyságod előtt alázatosan instálni, mivel igen nagy emberek az császár előtt, kik pártját fogták, nagyságod ne bocsássa rosz válaszszal vissza, köteles lévén nagyságod, azon főtörököknek szávok szerint is az latroknak megbüntetésére, s az ártatlanoknak oltalmára. Legyen az szent Isten áldása nagyságodon kegyelmes uram. Datum Adrinapoli die 13. Maji Anno 1667.

Nagyságodnak alázatos méltatlan szolgája

Dávid János m. p.

Kivül : Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem mindenkoron kegyelmes uramnak adsssék.

Eredetije az erd. Muz (*Gr. Kemény Józséf Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CC.

Méltóságos fejedelem, nekem mindenkoron kegyelmes uram.

Erdélybül való kijüvetelemtől fogva ezzel együtt kegyel-

mes uram nyolczadik levelem ment nagyságodhoz, de sem expositiómra, sem instántiámra, sem alázatos könyőrgésimre nagyságod kegyelmes resolutióit nem vettem; én penig kegyelmes uram, mint igaz hazafia s nagyságod méltatlan szolgája, igyekezném kötelességemnek megfelelni, de ha megfosztatom az alkalmatosságoktól, alázatosan könyörgök mint kegyelmes uramnak nagyságodnak, ne tulajdonittassék nekem vétkül. Irtam vala kegyelmes uram alázatosan nagyságodnak az tolmács felől is, de nagyságod pénzt is nem külde, s nem is resolvála, kihez képest ő is kegyelmes uram nem szolgálhatott, én is penig erszényemre nem tarthatván, elbocsátottam, nagyságod jól tudja, én igen költség nélkül jüttem el; mert nagyságod is nem bocsáta az szokott mód szerint, s kegyelmes igéreti szerént sem úti készületemre való száz forintomat, sem az száz tallért ez ideig utánam nem küldé, elhallgatom conventióm szerint való némely rész fizetésecskémnek is elmarasztását, mivel nagyságod Baló uramnak is azt mondotta: nem tudja, voltam-é nagyságod szolgája, avagy nem. Eddig is kegyelmes uram egy jancsárt kellett volna mellém fogadni, kit az nagyságod miá való értéketlenség nem engedett, mert én az magam praebendamból való részit jó szivvel megadnám, de nagyságod szokott mód szerint való posztóját adja-é meg, nem-é? nem biztathatom; én is penig bizontalanságra semmit is nem igírhetek, mert látom nagyságod előtt minden irásom, könyörgésem unalmas. Eddig is kegyelmes uram, de kiváltképen mostan s ezután is valóban kivántatnék, mert az nagyságod méltósága s az szegény haza úgy terjedhetne s gyarapodhatna jobban, ha sok szemünk fülünk volna, s szaporitanók jóakaróinkat. Megtörtént az kegyelmes uram immár is, étszaka adnának néhol Isten vezérlésétől vagy reménségtől viseltetvén audientiát; mivel magokat nem akarják manifestálni, de mi is Dávid deák urammal együtt el nem merünk menni; mert úgy vagyon kegyelmes uram, az császár is ugyan, de az czirkálók szüntelen járják az utczákot. Innen vagyon kegyelmes uram, hogy az miket aperiálni akarnak is az olyak, kiket mi nagyságod kegyelmességével biztatunk, el kell múlni s idején korán nem tudjuk nagyságodat tudósítani. Az Kucsuk passa kapitihája, az budai vezér tihaja is, éjszaka

hivatott szállására, s csak Isten tudná megmondani, ők is, de mi is mi némű félelemmel voltunk. Kegyelmes uram, bizonynyal tudja nagyságod oly practica politia vagyon ez nemzet között, hogy keresztyén ember sok üdőkig nem hiszem kitanúlhatná. Többek is ottan-ottan beszélgetnének velünk, de az jancsárnak nem léte miá el kell múlni, ugy áldjon meg Isten kegyelmes uram, igazsággal irom meg nagyságodnak, hét vagy nyolcz sing gránát posztónak megadásával néhány ezer tallér érő haszna lehetne nagyságodnak s az szegény hazának. Ha nagyságod kegyelmes uram szánja az költséget, nincs mit tennem; az igaznak megirására köteles vagyok. Nagyságod vérét s az szegény haza romlását szomjuhozta, valaki nagyságodat az ide való adakozástól tilalmazta; mert kegyelmes uram az nemzet hü, igaz, kész szolga, halált is szenved, csak lássa az adomot, de ha nem, egészlen mind ellenség. Nagyságodnak alázatosan irom, Zólyomi 20. Maji öltözött ki az gyászból, veresben; valóban sok rosz ember biztatói vadnak, de nem ebben áll az ló halál; csak tudjunk imádkozni s azonban az erszény száját is nyissuk meg, mint az előtt is alázatosan megirtam volt nagyságodnak, megáldja Isten nagyságodat s az szegény hazát. Alázatosan könyörgök nagysádodnak, azt az okot cancellarista deákjával ne irassa nagyságod levelében az törököknek, hogy az ország megidegenedett nagyságodtól, (melyet én immár két rendbeli nagyságod leveleiből értettem), és hogy csak az adót is nem tudja nagyságod felszedetni rajtok; mert egészlen nagyságod ellen magyarázták s azt felelik reá, küldenek olyant, az kit mind kedvellenek s mind fel tudja az adót szedni. Nagyságodat hosszas irásommal alázatosan követem ha az is az füstben megyen, mint az többi, nem tudom azután mi cselekedő légyek. Örvendetes hirek hallásával áldja és látogassa az szent Isten nagyságodat kegyelmes uram. Datum Adrinapoli die 25. Maji 1667.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája

Dávid János m. p.

Kegyelmes uram Baló uram felől mostanában semmi bizonyost nem értettem, nagyságodnak ez elött is alázatosan

megirtam volt. Postáját, hü emberét, pénzét se ne szánja, se ne kémélje, mert kegyelmes uram minden dolgokra azok által mehetünk elébb.

Bár az az jámbor is azont cseleködte volna kegyelmes uram, kit nagyságod az budai vezérhez küldött volt, az mit Csermeni uram, de nekem semmit is nem írt s nagyságod parancsolatja nélkül semmihez nem is merék fogni; vagyok csak szörnyü tribulatióban, mert sem ország, sem nagyságod akaratját nem értem, s sok felől kérdik penig, mi dolog, mit várunk, mit akarnak, s mi az oka hogy aluszunk.

Kivül: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Michaeli Apafi; Dei gratia regni Transylvaniae Principi, partium Hungariae Domino, et Siculorum Comiti etc. Domino mihi naturaliter semper Clementissimo.

Hátára irva: Dávid János levele, hozták 10. Junii Anno 1667. Dévára.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CCI.

Isten nagyságodat rövid időn kivánatos örömre juttassa kívánom.

Noha kegyelmes asszonyom csak ez előtt egynéhány napokkal irtam vala Fogarasi János uram által nagyságodnak, mindazáltal ez alkalmatosságot sem akarván elhagyni, röviden alázatosan akarék nagyságodnak irnom. Mint ezelőtt is irtam vala kegyelmes asszonyom nagyságodnak, még itt semmi bizonyos nem hallatik, nagyságtoktúl sem lévén semmirül való parancsolatunk, majd elig tudjuk magunk is, kapitihája urammal ő kegyelmével, mihez kellessék tartanunk magunkat; az vigyázásban, az mennyiben Isten tudnunk engedte, hátra nem hagyunk, csak hogy mivel nagyságtoktúl nincs is instructiónk reá, kihez kellessék Isten után folyamodnunk, kihez ne, itt némelyektül magoktúl vigyázatlansággal vádoltatunk. Tegnap is az budai vezér kapitihája majd többire pirongatódzék, hogy ő neki az ura miket ir nagyságtok s az országnak nagyságtokhoz való hidegsége felől, mi mégis

aluszunk. Mi kegyelmes asszonyom sok kapukat járni, az elméket confundálni nagyságtok hire nélkül nem merjük, várunk mindenekben csak nagyságtoktúl. Azonban kegyelmes asszonyom nem türhetem, hogy ne emlitsem szomorúan, kapitihája uramnak ő kegyelmének talám minden kapikihák felett való rendeletlen ide jövetelét, kit mindeneknél jobban Isten s ő kegyelme maga tud ugyan, de ha ki csak külsőképen tekinti is meg, bizonynyal méltó szánakozásra, mely miatt csak ez előtt harmad nappal micsoda becstelenségen ment légyen által ő kegyelme, méltó lött volna eltávoztatni, annyiban is nagyságotoknak az maga méltóságát s az szegény haza tekintetit az ő kegyelme személyében őriztetni, mivel az kadi passa hire nélkül ő kegyelmére véletlenül reá küldvén, csak egy rosz szállás miatt gyalázatoson hurczolák fel ő kegyelmét az kadi házához, mely bár ok nélkül történt légyen ő kegyelmén, de az dolgot nem tudók külömben vélekednek, az ellenkezők örülnek; mind ezeknek föbb okát (mint sokszori ő kegyelme panaszábúl értem) az nagyságtok ő kegyelmére áradandó kegyelmességének ennyi időre való haladása s abból származott tehetetlenség, mely miatt ő kegyelme a régi jó és jámborok szokása szerint sok dolgoknak segéthetésére jancsárt nem tarthat, kihez köttetett ez országokban az követek, kapikihák bátorságos életek, ennek hasznos voltát ennek előtte való időkben némelyek micsoda illetlen okokra nézve töttek légyen le, magok tudják; itt ugy láttatik bizony mind nagyságtok méltóságának, mind szegény hazánk némely dolgainak tartása segéthetné. Tolmácsa sincs ő kegyelmének mint más kapikiháknak volt; ennek is oka csak az, hogy ez felől való sok rendbeli irásira is ő kegyelmének mind eddig sem adott nagyságtok semmi választ, én penig kegyelmes asszonyom igaz dolog, mivel kötelességem kivánja, valamiben nagyságtok méltóságos parancsolatját veszem, bizony magam el nem vonzom, sőt hüséggel igyekezem mindenekben : mindazáltal előttem lévő hivatalomat is azon kötelességem szerint bizony azt akarnám, continuálhatnám, kivánván én is mentül hamarébb szintén ugy mint más keresztyén felebarátom szegény hazámat. Az jancsárnak penig kegyelmes asszonyom az kapitihák-tól járandó praebendán kivül az fejedelmektül posztó szokott

járni, ha annak is megküldetésében bátorságos lehetne kapitihája uram ő kegyelme, bizony örömest fogadná. Baló László uram ő kegyelme felől még semmi hírünk nincsen; az budai vezérnek tegnap előtt érkezett egy rendbeli levele az kajmekámhoz, az maga kapitihájához penig tegnap; mit irt légyen, még nem érthettem; ezután mit hallhatok, vehetek eszemben, első alkalmatossággal mindeneket nagyságtoknak megirok. Legyen Isten vezére nagyságtok minden dolgaiban. Drinápoly 25. Maji Anno 1667. etc.

Nagyságod méltatlan szolgája

Rosnay Dávid m. p.

P. S. Az bejött ur kiöltözött az feketéből 20. Maji.

Kivül : Az erdélyi méltóságos fejedelem asszonynak ő nagyságának etc. Nekem kegyelmes asszonyomnak adassék.

Eredetije az *Erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tört ered. lev.. XV. köt.*)

CCII.

Kegyelmes uram.

Az ur Isten nagyságodat sok esztendőkig éltesse és szerencsés napokkal bolgitsa.

Akarám nagyságod értésére adni jövetelemet, Isten kegyelmességéből Lippáról tegnap jöttem ki, ha Isten velem lészen, ma Jófüre jüvök hálni. Istennek hálá minden jó válaszszal bocsátott el a vezér, de minek előtte én nagyságodhoz érkezném, akarám nagyságodnak értésére adni, tegnap Lippáról, hogy kiindultam, Zólyomi uramnak egy szolgája az mely csauszt az váradi tökéletlen passa adott volt melléje, azzal együtt ment el; az mely debreczeni emberek két szekérrel elmentek volt vele, azok is most mentek vissza avval az szolgával együtt; az az Zólyomi szolgája leveleket viszen sokat magával s két szépet egyet mást is viszen, tegnap Jenőig ment, Debreczenben megyen, onnét az asszonyához megyen. Én nekem az tetszenék (mindazáltal nagyságod bölcs itéleti) nagyságod mindjárást igen postán küldene egy embert olyant el, az ki fogyatkozás nélkül az dologban járna el, még

ott érné azt az Zólyomi szolgáját s csak várná meg, hogy jönne ki Debreczenből, mind az levelek és egyetmással együtt hozná el; azokból az levelekből kitalálhatná az ember, mi aránt legyen dolga és szándéka. Azt az két debreczeni embert is az debreczeni biróval együtt hozatná el nagyságod, azok is lehetetlen ne tudnának valamit, mert ilyen állapotban az embernek az atyjának is nehezen kell hinni. Más emberét ismét nagyságod ugyan postán küldené az szathmári kapitányhoz, hogy ha valamint az Debreczenbe menő nagyságod embere nem találná azt az szolgát, kéretné nagyságod vigyáztatna rá, ne adhatná kezében az leveleket Zólyominénak, hanem mind levéllel együtt küldené nagyságod kezében; tudom nagyságodért, ha emberséges keresztyén ember lészen, meg is cselekeszi. Mindazáltal álljon az nagyságod kegyelmes tetszésén, mi tevő lészen, én nekem így tetszenék; mert ha mezőn találtam volna, ha nem tudom mint lehetett volna is, nem vitte volna el azt az levelet. Az mely embere Kucsuk passának nagyságodhoz fel ment most, ha ez levelem ott éri, ne bocsássa el nagyságod addig, míg felérkezem. Én kegyelmes uram Tömösvár felé jöttem a kedvért, hogy ott is két felé hallgathassak; onnan elindulván, útamban ére utól Kucsuknak egy embere, kit nagyságodhoz küld valami ráczok dolgából, velem együtt jött eddég, tudom immár el sem marad, akarnám ha Bethlem János uramat ott találnám nagyságod mellett, hadd értené ő kegyelme is az vezér mi válasszal bocsátott; mindazáltal ha ő kegyelme ott nem lészen is, annak utána értésére adhatja nagyságod. Adja Isten nagyságodat találhassam jó egészségben. Datum in Kápolnás die 28. Maji 1667.

Nagyságod méltatlan alázatos szolgája

Cserei György m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak irám.

Hátára jegyezve: A. 1667. 29. Maji Fejérvárra érkezett Cserei György uram levele budai vezértől jövő utjából.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CCIII.

Ajánlom szolgálatomat kegyelmednek mint uramnak, kivánatos sok jókkal látogassa Isten kegyelmedet.

Zihahról vissza érkezvén Sómlyóra, hammar érkezék váradi passának Gencz Mehmet aga förenden lévő embere tized magával, a passának s Mutovelinek, a fővezér praefectusnak levelivel. A passa azt irja, nem vígezte ő azt követje által Erdélybe, hogy Sómlyora jőjenek tractára, hanem Gyalu városát kivánta tractáló helynek. Mutovelji, az fővezér Várod körül lévén, városinak ország adajáért, Ugrai uramtúl elfogott rabok felől ir, hogy elbocsássom, s mi formán ir azon dologrúl, kegyelmednek inclusában elküldtem in specie leveleit; melyre az ide jött törökeknek választ addig nem adok (noha várja) valamíg kegyelmed ezekrül az füvezér városinak választ nem tészen, mely szerint én is irjak választ nekiek, hanem itt tartóztatom őket. Az rabok felől is kegyelmed irjon kik az adóért arestumban vadnak. A mely somlyi katonákat, az urunk szolgájával elfogtak volt, a kegyelmed irása szerint a passára reá írtam felőlek, kiket elbocsátván ajándékokkal, Debreczenbe mentenek a postával; a mely katonán seb esett, Szent-Jóbra küldték volt gyógyitani, azt is vissza küldték szekeren Somlyóra. Csáki uramnak ő nagyságának szóló levele is elérkezett, melyet kegyelmednek elküldtem. A kegyelmed kijövetelinek oly nagy hire volt egész Magyarországban, hogy a fölföldi véghelyekből: Szendrőből, Fülekből, Ónodból, Ecsedből mind felültek a vitézlő rendek s a Tiszán által jöttek, Szathmáron is nagy készülettel voltak; Szólnok vármegyei határhoz jöttek a szathmáriak; kegyelmed felől sok vélekedéssel voltak, mindenütt erőskedtek. A váradi passa azt gondolván, hogy a magyarországi hadak Várod ellen conspiráltak volna, Szent-Jóbban ki szállott ő is. Ezzel tartsa Isten kegyelmedet jó egészségben. Datum in Somlyó die 7. Junii Anno 1667.

Kegyelmednek kész szolgaja

Franciscus Olos. m. p. (Olasz)

P. S. A török mindenik faluból, minden háztól egy-egy gazdát kér, fejszével, kapával a vármegyéken, Szent-Jóbra; a mint referáltatik Adon várát akarják elrontani. Kegyelmedet erről ujabban tudósitám, de a passa nyilván maga kisett felesed magával.

P. S. Az mely Erdélyben bemenő követ felől írtam vala kegyelmednek ez napokban, kérdeztem Gencz Mehemet agát, mi végre ment be s micsoda leveleket viszen urunkhoz; megmondá sub rosa, hogy urunktól ő nagyságátúl azt kivánják, ha fejedelemsigiben megakar maradni, hadjon békét a Várodhoz hódolt faluknak a partiumban, ne erőltesse semmi adózásra őket. Kegyelmedet kirem Husztrúl a somlyai németeket bocsássa vissza Somlyóra; mert a mint az alkalmatosságok mutatják, nagyobb szükségünk vagyon Somlyón réájok, hogy sem Huszton.

Kiaül: Spectabili ac Generoso Domino Dionysio Bánfi de Losoncz, Celsissimi Principis Consiliario intimo. Omniumque Confiniorum Partium Generáli etc. Domino mihi plurimum observandissimo.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCIV.

Tekéntetes és nagyságos, nekem jóakaró uraim.

Isten nagyságtokat, s kegyelmeteket boldog szerencsés hosszú élettel áldja meg, kivánom.

Akarám nagyságtokat s kegyelmeteket tudósítani, miben állapodott légyen meg eddig itt az urunk ő nagysága s az ország dolga. 6. praesentis érkezvén be ide Drinápolyban, mindgyárást másnap szemben löttem az kajmekámmal, kit is urunk ő nagysága s az ország nevével köszöntöttem, s az leveleket megadtam. Annak utána kérdezkedvén tőlem, mi okbúl küldettem ide, instructióm szerént megmondottam, kit de verbo ad verbum megírni historia volna. Sok beszélgetési után bocsáta azzal: jól vagyon az dolog, te is itt vagy, Zólyomi itt vagyon, álljatok szemben, s az melyiteké lesz az igaszság,

megitéljük. Másnap ismét, úgy mint tegnap, újobban felhiván megmondá, hogy az leveleket, mind az magának szólót s mind az császárnak szólót, megfordittatta, császár kezében adta, az császár megolvasván azt mondotta, nem kellett volna az országnak és az fejedelemnek azon úgy megindúlni, hogy ez az ember ide jött, mert egy emberért egy országot s fejedelmet ő hatalmassága meg nem háborit, hanem emberit kell kiküldeni, az ki mennjen végére, vötték-é el jószágát ennek az mi törvényünknek s kanonunk ellen? ha elvötték, megadják-é nem-é? ha megadják, ha kedve lészen hozzá, menjen ki s birja, s ha itt akar maradni, el nem űzi erővel, hanem ő is elélhet itt, az mint hatalmas császárnak több szolgái; mert nem illik császári méltóságához, hogy az ki ő hatalmassága lábaihoz folyamodik, elűzze. Kihez képest én mentvén, az menynyire Isten tudnom adá, mind az fejedelmet ő nagyságát s mind az országot az ő hamis vádja ellen, arra fokada ki az kajmekám: meglásd mit beszélesz, követ vagy, hazugságban ne maradj hatalmas császár előtt; úgy két dologban vétkezel; egyik hazugságban maradsz, másik az, meglátszik hogy törvénytelenül vöttétek el jószágát. Kire én megmondám, hogy én nem hazudok, mert én maga keze irásával bizonyitom mondásomat. S azonban megbúsúlván, mentest utána külde Zólyominak s felhivatá, s ott szemben lévén mindketten, kérdé tőle: az te jószágodat miért vötték el? Nem egyébért, mondá, hanem hogy hatalmas császárnak igaz hive voltam. S mondá az kajmekám, de lehet valami más oka. S mondá ismét Zólyomi, nem tudom én nagyságos uram semmi okát, az mint nem tudom, miért fogtak volt meg, úgy nem tudom azt is, miért vötték el jószágomat. Azonban mondá az réznek az kajmekám: olvasd el az supplicatióját s az elolvasá, melynek tenora ez vala: az kapitányságát s két kastélyát vötték el törvény nélkül. S tőlem kérdé, miért vötte el az fejedelem ennek az jószágát? s én mondám, nagyságos passa, az fejedelem nem vötte csak egy talpalatnyi földét is el, hanem maga adta el, kit ugyan ott az maga contractusával meg is bizonyiték. S mondá az kajmekám, ismered-é azt az irást s pecsétet, s mondá Zólyomi, ismerem. S te adtad-é azt az levelet? s mondá, én adtam, de kételen voltam vele, mert

féltem, hogy megfognak magamat is, s jószágomat is elveszik; de azt is megállitottam, hogy hamisság. Több sok szók is voltak tovább egy óránál; kérdezkedett törvényünk s canonunk felől, s az jószág az urak holta után mind fiat leányt illeté, vagy csak fiat, kire is megfeleltem; végtére azzal bocsáta, no immár értem az dolgot, elmehettek. Kihez képest eljövén mindketten, az előjárást neki nem engedtem, hanem alá jövén midőn lovamra ültem volna, ujjobban hivata az kajmekám, s mondá: Én csudálom, hogy ezek az két atyafiak veszekedvén az jószág felett, az ország s fejedelem elegyitette bele magát, ide jöttetek perelni, te az országtúl jöttél-é, fejedelemtül jöttél-é vagy mindkettőtül? kire mondék, mind fejedelemtül s mind az országtúl jöttem, mivel megértette az ország s az fejedelem, hogy ezzel vádoskodnék ez, hogy ő tüle törvénytelenül vették el az jószágot; azért kellett engemet ide küldeni hatalmas császárunk fényes kapujára, hogy megmutogassam vádjának hamis voltát, az mint meg is mutattam. Azonban ott tovább is sokat beszélgetvén szokások kivül, mondá. Nó menj el, készits embert és irj az fejedelemnek; én is irok, az hatalmas császár emberét is küldöm ki, mennjen végére, vötték-é el az ti törvényetek s canonotok ellen jószágát; ha elvötték, adják meg; neki is parancsolom, küldje ü is emberét, hadd lássák meg; te is addig itt légy veszteg. Kihez képest kelleték kiküldenem urunkhoz ő nagyságához, egyszersmind irván nagyságtoknak s kegyelmeteknek is. Azért nagyságtok s kegyelmetek is oda kinn is folytassa oly formában az dolgot, valamint hazugság ne találtassék én bennem. Azt kell ennek megmutogatni, hogy az mely jószágot Zólyomi per contractum az húgának adott, de jure is illette volna, másik az, hogy nem kétetenségbül adta, hanem atyafiságos compositio szerint, harmadikat, hogy az fejedelem sem az ország nem vette el az jószágot, hanem maga adta. Ha penig privátus ember valaki valamiét elvette törvény nélkül, azt mentest az mi törvényünk szerént eligazitjuk. Noha én ezeket mind megmutogattam itt az kajmekám előtt, de még is hogy magát inkább menthesse azután is, azért küldi császár emberét, hogy az lássa meg. Kivántatik azért ehez, hogy maga az udvarbiráját és tisztviselőjét hivassa elé ő nagysága, azokat eskessék meg az török előtt,

hogy ha az fejedelem vötte-é el az jószágot, vagy maga adta, s most ki számára vagyon az hunyadi jószágnak fele, az ki Zólyomi számára jutott volt (mert itt azzal vádoskodott, hogy neki egy talpalatnyi jószága is nem maradott, azért kellett eljünni), hogy azoknak szájábúl hallván, hadd tudjon ide bizonyost reportálni. Ezeknek az feljebb megirt dolgoknak summája s lelki értelme: hogy az kajmekám mi pártunkon vagyon, és hogyha meglészen az, az mit Kucsuk irt urunknak ő nagyságának, mert az már ő közöttök conclusum, infallibiliter hiszik meglenni, mivel én úgy hiszem, arrúl assecurálta is őket az Kucsuk tihaja arról; de ha azt urunk ő nagysága az országgal együtt meg nem adja, valamiképen most mind urunknak ő nagyságának s mind az országnak jóakarói az kajmekám s az kihaja, s mellette lévő belső emberek, bizony szintén úgy ellenségi lesznek; félő hogy actum erit de nobis. Azt peniglen én úgy értem, in paratis kivánnák, noha én előttem még eddig nem is emlitette sem az kajmekám sem az kajmekám-tihaja, hanem csak az Kucsuk tihaja által forgatjuk az dolgot. Azért eddig az dolog ebben vagyon; immár nagyságtok s kegyelmetek bölcs itéleti, mit fog követni s nekem parancsolni az mi kegyelmes urunkkal együtt. Az vezérhez én még nem mehettem, mivel az dolgot, mihelyt ide érkeztem, mindjárt elővették, sine mora hatalmas császár eleiben vitték, (nem lévén módom magamnak császári ajándék nélkül az szemben lételben) kihez képest nem itéltem illendőnek lenni, hogy az ő igazitásokat megvetvén az vezérhez kivánkozhassam, nem adván magok arra való alkalmatosságot; másik az, ha magamtúl olyant tentáltam volna, netalám mind az fejedelmet ő nagyságát s mind az országot nagyobb költségben és disgratiában hajtottam volna, s magamat veszedelemben; holott már császár szájábúl kijött, hogy ujobban kaftánt s confirmátiót küld ő nagyságának, ő nagysága semmit ne gondolkodjék, de subintellective, ha az Kucsuk által tractálandó dolog meg lészen; de továbbára Zólyomi dolga úgy is mint lészen, még eddig nem bizonyos, ennek utána arra is gondom lészen. Azért nagyságtok s kegyelmetek az mi kegyelmes urunkkal ő nagyságával discurálván, minden dolgokrúl punctim tudósitson. Ha úgy fog tetszeni, én az vezér-

hez is bizony kész vagyok elmenni, csak legyen mivel, de üres marokkal bajos s káros is. Igaz dolog, az mely pénzt én hoztam, annak még jobb része megvagyon, de úgy hiszem arra az portára igen kevés, mindazáltal ha itt Isten engedelméből az dolgot jól véghez vihetnők, talám nem volna szükség másutt tentálni. Az bizonyos, itt nem eselekesznek vezér híre nélkül semmit; de mivel ez már czászár előtt forgott, ott nem fog megváltozni, értésére adván, hogy szemben állatván bennünket, megértették mind két részről az dolgot, de mégis propter bene esse császár emberit küldötték ki, az ki maga mindeneknek bizonyosan végére menvén, reportálta az dolgot. Én tovább ez ideig az dologban még nem procedálhattam, ha mire Isten ő felsége tovább is segíl el nem múlatom, kivántatván csak az, nagyságtok kegyelmetek az dolgot vegye jó consideratióban, engemet mindenekről tudósitson, s ez oda menő törököt male contentus vissza ne bocsássa. Én megvallom most is mint expeditióm közben efféle dologban többször nem forgottom; ha mi vétek az dologban esik (kitől Isten oltalmazzon) nem egyébnék, inexperientiámnak tulajdonittassék; egyéb iránt valamit csekély elmémmel felérek, Isten segedelméből elkövetni el nem múlatom, kivánván, találja ez levelem nagyságtokat s kegyelmetek szerencsés boldog órában, vidám orczával. Irtam Drinápolyban die 9. Junii Anno 1667.

Nagyságtoknak s kegyelmeteknek jóakaró atyjafia, kész szolgája

Nemes János m. p.

P. S. Mi válaszszal fognak engem innen elbocsátani s Zólyominak mint lészen dolga, ennek az töröknek visszajövetele mutatja meg, én az alatt azon leszek, mások által svadeáltassam az visszajövetelét mind ígirettekkel s mind ijesztéssel.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XV. köt.*)

CCV.

Méltóságos fejedelem, nekem mindenkoron kegyelmes uram.

Az szent Isten nagyságodat kegyelmes uram szegény megromlott hazánk oltalmára boldog uralkodással áldja meg.

Kegyelmes uram alázatosan jelentem nagyságodnak, követ uram 6. praesentis érkezvén ide, septima ebéd előtt az kajmekámmal ő nagyságával szemben lött, kit is elsőbben instructiója szerint köszöntvén, azután követségének okát declarálá, megadván az nagyságod és ország leveleit ő nagyságának. Ugyan ezkor több beszédi után ígéré magát arra az kajmekán, hogy Zólyomi urammal főkövet uramot szemben állatja, s voltaképen megakarja tudni az fennforgó dolgoknak igaz voltát; melyet octava praesentis effectuála, mert követ uramot felhívatván, Zólyomi urammal szemben állatá, és suplicatioját előttünk elolvastatván, azt kérdé tőle, miért vették el jószágodat? Kire Zólyomi ezt felelé. Ezért mert eleitől fogva az császárnak igaz híve voltam. Erre mondá az kajmekán: talám más valami egyéb oka lehetett? Zólyomi ez szavaira az kajmekámnak, nem tudommal felele. Ezek meglévén, követ uram is az Zólyomi contractusát elővévén, azzal comprobálá, nagyságod el nem vette jószágát, hanem az minémü alkalmok volt Barkóczinė asszonyommal, az szerint oszlott fel mint atyafiak között, s nagyságod egyik félt is abban nem impediálta. Itt Zólyomi fogá arra, kételen volt contrahálni, mert félt attól, ha nem contrahál, jószág nélkül is ellészen s fogságra is jut, egyébiránt az az jószág oly volna, mely külömben nem illetné Barkóczinė asszonyomat, hanem csak az ő halála után, kinek is igaz voltát Husztou lévő leveleivel comprobálhatná. Mely assertiója ellen követ uram az káptalanban költ levelet producálván, declarálá nem ugy lenni az dolgot, hanem hogy mindkét ágat egyiránt illessen. Erre lön ilyen objectiója az kajmekámnak, miért hát ha úgy vagyon az dolog, eddig az leány nem bírta azon jószágot? felelet, nekünk olyan törvényünk vagyon, az leányoknak férhez való adások után szoktak jószágot kezekhez bocsátani, azelőtt nem. Voltak kegyelmes uram több szók is, de én azokkal nem akar-

ván nagyságodat terhelni, az dolognak meritumát akarám csak megirni. Ezek után mondá, kegyelmes uram, az kajmekán, ez dolog hogy nyilvábban kitessék, én is emberemet küldöm bé, magad is azt cselekedd, Zólyominak is megparancsolom, ő is emberét küldje, hogy az én emberem jelenlétiben az fejedelem megértetvén az dolgot, jüjön plenaria informatióval előmben, igérvén kegyelmes uram magát az kajmekán arra, Isten óltalmazza attól, hogy szokott törvényes rendtartásiban se nagyságod méltóságos személyét se az országot megbántsa. Consideratióban kell venni kegyelmes uram, az hunyadi jószágon kivül semmi egyéb oly dolgok derék discursusban nem forgottak eddig; ezután nem tudom mire fakadnak ki. Azt penig kegyelmes uram nagyságod az bement török szeme láttára elhitetheti, Zólyomi tisztartója, s azon jószág beliek fassióik által, nagyságod csak egy talpalatnyi földét is el nem vette, hanem ma is Zólyomi manuteneálja, mert kegyelmes uram, ő nem szégyenlé az kajmekán előtt azt hazudni, nagyságod elvette, s mikor eljütt is nem birta.

Három rendbeli nekem szóló nagyságod kegyelmes parancsolatját is, kegyelmes uram, követ uram ide jövetelének alkalmatosságával alázatosan vettem; nagyságod megnyugodjék kegyelmes uram rajta, nagyságodnak s szegény házámnak valamire Isten segit tökéletes hüséggel szolgálni el nem múlatom.

Kucsuk passához küldött nagyságodnak szóló levelemnek megküldésének alkalmatosságával, mit irt legyen nagyságodnak ő nagysága, követ urammal szükséges volna megértenünk, nagyságod méltóztassék tudósitani.

Az debreczeniek kegyelmes uram eljüttek vala, mind magok részekről s mind a papokéról válaszok lévén, megtértek; eddig ha békességes utjok volt, nagyságodhoz el is mehettek.

Baló uram jüvetele felől kegyelmes uram semmi bizonyost nem irhatok, még az Zólyomi fővezérhez ment Daróczi nevü szolgája is meg nem jüve.

Követ uramnak kegyelmes uram mind addig is itt kell lenni, miglen az nagyságodhoz expediált török vissza jün.

Ezek után jó egészséges hosszú élettel áldja meg Isten nagyságodat. Datum Adrianopoli die 10. Junii Anno 1667.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája

Dávid János m. p.

Kivül : Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Michaeli Apaffi, Dei gratia regni Transylvaniae Principi, partium Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino mihi naturaliter Clementissimo.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CCVI.

Méltóságos fejedelem, nekem mindenkoron kegyelmes uram.

Az szent Isten nagyságodat üdvességes áldásival, jó egészséges élettel áldja meg, neve dicsőségére s szegény, romlott hazánk oltalmára.

Elébbi levelemet elvégeztem vala kegyelmes uram, azonban érkezék Kassai uram, ki is követ uramnak szóló nagyságod levelét, Kucsuk passa nagyságodnak írott levelének pariajával együtt megadá. Immár kegyelmes uram az pénz egy részinek erogatiója meglött vala, azt nem retractálhattuk; mert adtunk az kajmekámnak tallér 1000, kihajának tallér 500, kapuzlár tihajának, ki Kucsuk passa kapitihája, tallér 300, csausz passának tallér 100. Az reznek tallér 100. Az budai vezér kapitihajának tallér 100. In summa erogáltam tallér két ezer százat. Mivel penig kegyelmes uram az kajmekám azelőtt megmondotta vala, nagyságodhoz expediál az Zólyomi dolga végett, 11. Junii Dimi Duka nevű helyről, az hova is az császárral együtt kiszállott sátorokban, az nagyságodhoz menendő csauszt hozzánk küldötte, azt parancsolván, hogy az kit nagyságodhoz az törökkel expediálni akarunk, kimennjen hozzája, az hova is kegyelmes uram én György deák urammal együtt mentem el; épen ötöd napig lévén ott, miket tentáltunk, György deák uram nagyságodnak voltaképen tudja referálni; hosszas leirásával az ott agitáltatott dolgoknak nagyságodat terhelni szükségesnek nem ítil-

tem. Ötöd napján kegyelmes uram az kajmekán behivata bennünket, s megértvén, hogy György deák uram megyen nagyságodhoz, ezt mondá: az levélben is megvagyon irva, de szóval is megmond az fejedelemnek, az Zólyomi elvött jószágit, kiket ezelőtt húsz s harmincz esztendőkkel is birt, császár parancsolja megadassa; ha megadatja, velünk együtt hatalmas császárunk hűségében megmarad; ha penig meg nem adatja, lássa. Ez szavait kegyelmes uram háromszor elmondá, s meg is kérdé György deák uramtúl, ha érti-é. Ezután kegyelmes uram az nagyságodhoz menő csausznak az levelét kezében adván, elbocsátá. Az előtt szólottunk vala kegyelmes uram az kapuzlár tihajának, ha lehetséges juttassa kezünkben az nagyságodnak menendő levelet, forditassuk meg itt, mert vagy lesz nagyságod körül olyan, az ki megforditsa, vagy nem, de szerit nem tehettük; azt penig az végre akartuk volna, tanúlhattuk volna ki, mihez alkalmaztassuk magunkat, s mit is vehettünk volna eszünkben, de nem vehetők reá őket. Az Kucsuk passa kapitihajának is kegyelmes uram György deák urammal jelentettük, micsoda az nagyságodhoz küldött levelében kivánsága, kire azt felelé: nem tizenkét hanem tizenöt ezer arany kivántatik; ezt jelentettük kegyelmes uram az kajmekán tihajának is, ki is kegyelmes uram azt mondá: az tizenöt ezer aranyon kivül császár számára tiz ezer arany kivántatik. Ezen kegyelmes uram valóban megindulánk, s valóban búsultunk mind ketten, hogy láttuk Kucsuk passával nem egyezni őket. El végtére kegyelmes uram, mikor elakartak volna bocsátani, ezt mondák: irjuk meg nagyságodnak, az mit Kucsuk passa irt nagyságodnak, azt adja meg nagyságod, s meg lesz az confirmatio. Mi kegyelmes uram hatisserefet emlegettünk, mely oly levél, kit az vezér consensusából irnak s ő pecsétli meg is; de arra nem akarnak külömben felelni, hanem azt mondák mind az főkihaja, s mind az kapuzlár, nem kell arról úgy gondolkodni; mert az mi itt végben megyen, az vezér is helyben hadja. Én penig kegyelmes uram inkább úgy hiszem, hogy az mely dolog az vezér előtt végben megyen, ezek nem merik magokat abban avatni, mivel országok s fejedelmek directiója az vezér hatalmában vagyon. Valóban jól esett volna kegyelmes uram,

ha Baló uramra bizattatott volna ez dolog, az vezér előtt kegyelmes uram sokat használhatott volna, de nagyságodnak ezen dolog végett nem lévén csak egy embere is az vezérhez, Zólyomi penig (kinek oda ment embere még meg nem érkezék) ott is anticipálván az dolgot, az jó Isten tudja kegyelmes uram csak, mi lészen vége. Én kegyelmes uram igazsággal irom nagyságodnak, tartok attól, azt az summa pénzt is felveszik, s az vezér által változtatást is tesznek a dologban. Nagyságod bölcs tanácsival találja fel, se nagyságod méltóságos személye, se az szegény haza ne periclitálódjék az vezér miá. Követ uram ő kigyelme miért nem ment kegyelmes uram az vezérhez, ugy tudom ő kegyelme nagyságodnak megirta. Igaz dolog kegyelmes uram, hogy itt mind császár s mind kajmekán az vezérre nem igazitván, az dologhoz nyúltak, nem itilte ő kegyelme szükségesnek megemliteni vezérhez való expeditióját. Kádár István nevü szolgája megyen kegyelmes uram Zólyominak az törökkel, szükséges az reá való vigyázás. Egyéb minden delgokról is kegyelmes uram nagyságodat György deák uram tudósitja. Tartsa meg az szent Isten nagyságodat jó egészséges életben sok esztendőig. Datum Adrianopoli die 17. Junii Anno 1667.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája

Dávid János m. p.

Kivül: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Michaeli Apafi, Dei gratia regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae Domino, et Siculorum Comiti etc. Domino Domino mihi naturaliter Clementissimo.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. *(Gr. Kemény József erd. tört. eredet lev. XV. köt.)*

CCVII.

Méltóságos fejedelem, nekem mindenkoron kegyelmes uram.

Az szent Isten nagyságodat üdvességes élettel, szerencsés hosszú ideiglen való országlással áldja meg, neve dicsőségére szegény hazánk oltalmára.

6. Junii Fejérvárott irott, Fogarasi Jánostól küldött, követ urammal együtt, nekem is szóló nagyságod kegyelmes parancsolatját 21. ejusdem Mensis alázatosan vettem kegyelmes uram, kiből Kucsuk passának az budai vezértől különöző elméjét s kivánságát, s Hamza passának is nagyságodhoz való szíves maga viselését s mesterségét értem kegyelmes uram; mind azoktól is penig kegyelmes uram az itt valóknak kívánságok mennyire különbözzön, György deák uramtúl nagyságodnak küldött levelemből s követ uramnak is mostan küldött leveléből nagyságod világossan kiláthatja.

Mind ezekre kegyelmes uram az sok méltatlan kereskedésekre, hogy Zólyomi ide jövetelével adott légyen okot s alkalmatosságot, nagyságodnál nyilván vagyon. Jobb lett volna, ne született volna ez világra, mint az szegény hazát s nagyságtokat ily rettenetes búsúlásban s költségben ejteni. Én kegyelmes uram megvallom, ez sok különöző kívánságok között el nem igazodhatom; azt látom benne, mindenik az maga hasznát keresi; mely sok mód nélkül való kívánságoknak az egy fővezér szakaszthatná nyakát, s ő is állathatná jó karban az egész dolgot, kinek távúl léte mely káros legyen, akár ki is általláthatja. Követ uram tegnap előtt requirálván suplicatiója által az kajmekánt, hogy az fővezérhez mehessen, Dávid deák uramtúl izent választétele ez volt: mig az Erdélyben ment török megérkezik, legyen vesztegségben. Én kegyelmes uram az mint ezelőtt is alázatosan tudósitottam volt nagyságodat, ha valamely féle más úten ezeknek hirek nélkül az fővezérhez küldhetne nagyságod, Baló uramot is ott érvén, ha szinte költeni kellene is, mind bizonyosbbat s mind állandóbbat remélhetnénk; ha penig ugyan semmiképen módja nincsen nagyságodnak az oda való küldésben, úgy látom kegyelmes uram kételenségből az itt valókra kell szorúlnunk, kik ha elsőben nagyságodnak az hatisserefet kivánt jó formában megszerzenék, s Zólyomit is vagy kibocsátanák vagy innen szem elől, ha láb alá nem tennék is, más foglyos helyre vinnék, bizhatnám kegyelmes uram; de hogy míg nem szolgálnak magokat contentáltatni kívánják, igen félelmesen tartom, ezért is kiváltképen, hogy immár Zólyominak jószágát megadatni parancsolták. Nagyságod kegyelmes uram bölcs tanácsival

találja fel módját, legyen meg az nagyságod kivánsága, s itt követje zálogja lévén nagyságodnak, s ha nem elég, Kucsukhoz is küldvén nagyságod egy becsületes emberét, ha különben hitelünk nincs, legyünk vesztegségben mind addig, míglen nagyságod contentatiót teszen; ezt penig kegyelmes uram az mostan oda be lévö töröknek is intimálhatni, azonban az itt valóknak is megirhatni; noha kegyelmes uram én bizony még igy is félhetek attól, ha az vezér szerencsésen megtér, lészen-é valami bátorságos állandósága az itt valók conclusumának, és hogy ha oda is nem kivántatik-é ujobban való költség. Ezekről kegyelmes uram tanácsur hiveivel méltán discurálhat nagyssgod, mert valóban veszedelmünkre szolgálna, ha pénzünk is bele veszne, s dolgaink is rosszúl folynának. Tudom kegyelmes uram az Zólyomi jószáginak megadása dolgából is lesznek ellenkező elmék, de annak effectuáltatásával nagyságod császár parancsolatjához való engedelmességét declarálja, magát Isten s világi emberek előtt justificálja, azonban emezt, ha még is több bajt szerez, egészlen condemnálja. Ugy vagyon kegyelmes uram, az mint az követ uramtól hallottam, (mivel én abban az tractában jelen nem voltam), ő kegyelme váltig biztatta Zólyomit Vasadi nevü szolgája által az kimenetellel, s egyéb dolgokkal is; kikről elhittem nagyságodat bőségesen is tudósitotta ő kegyelme; de én kegyelmes uram, szászszor esküdjék meg Zólyomi arra, hogy nagyságod postulatumit effectuálván, kimegyen, én el nem hiszem, mert non est sui juris, orránál fogva hordozzák, s az mit parancsolnak azt kell követni, sőt az török humor szerint való ratio is azt dictálja, kereskedést inditsanak belőle, melyet akár ki is bizonynyal s méltán is elhihet. Hamza passa insolentiajáról első alkalmatossággal kegyelmes uram panaszt tenni követ urammal együtt el nem múlatjuk, csak hogy most az lengyel követnek táborra való kivitetése s követségének megértése miá kelle elhaladni; mivel két hete tegnap mulék kegyelmes uram, ide érkezett, s mégis szemben lételre való audientiája ez ideig nem adatott. Egyéb minden itt való dolgokról nagyságodat kegyelmes uram követ uram bőven tudósitván, nagyságodat azokkal terhelni szükségesnek nem itiltem. Tartsa meg az szent Isten nagyságodat jó egész-

séges életben sok esztendőkig. Datum Adrianopoli die 23. Junii 1667.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája

Dávid János m. p.

Kivül: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Domino Michaeli Apafi, Dei gratia regni Transylvaniae Principi, partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino Domino mihi naturaliter semper Clementissimo.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CCVIII.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Isten nagyságodnak minden dolgait kivánsága szerint boldogitsa és szerencsén vezírelje, alázatosan kivánom.

Kegyelmes uram nagyságodnak ez mostani császár követinek jövetelit akarván jelenteni, mely dolognak mivoltát, hogy nagyságod ideiben megérthesse, követ uramék leveleit szolgámtúl nagyságodnak megküldöttem előre, noha az kajmekámnak szóval való izenet is vagyon nagyságodnak tűlem, kit is elhiszem az levelekbül alkalmasint megértheti nagyságod jövetelemig; emellett az nagyságod parancsolatját megvárom, követ jövetele felől mit parancsol az, hol akar nagyságod szemben lenni vele, hadd tudhassam hova vinni; ezzel talám nem is kellene kísni, csak az nagyságod parancsolatját várom, mingyárást sietséggel megyünk. Kegyelmes uram jüvet az úton expiscálódván, Zólyomi szolgája Kádár István mi szándíkkal és mit akarna mégis, azt jelenté, hogy meg akarja tudni nagyságodtúl, kik voltak vádlói, hogy annyira haragja gerjedett nagyságodnak Zólyomi ellen, egyébaránt minden jószágát kéri és tisztit, de én tudom az parancsolat mint vagyon, Isten nagyságodhoz vivén voltaképen megbeszélem.* Kegyelmes uram első intradalában Rosnyóra izentem késziténének szállást az követnek, nem hogy az nagyságod méltóságát előttük viselték volna szokásuk szerint, hanem az fonagy szolgáimat kiigazitotta, mondván, keressenek szállást másutt, mert ü nem tartozik vele. Ez iránt nagyságod ke-

gyelmessége ha büntetés nélkül megmarad, elég gyalázat lün az követ jelenlétében. Ezek után Isten nagyságodat tartsa s vigasztalja birodalmának megmaradásával szerencsésen. Datum ex Rosnyó 28. Junii Anno 1667.

Nagyságodnak méltatlan alázatos szolgája míg él
Bránkovics György m. p.

P. S. Talám nem ártana kegyelmes uram eleiben egy hintó szekeret küldeni, mivel nehéz ember.

Kivül: Celsissimo Principi Domino Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transylvaniae, partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti etc. Domino Domino mihi Clementissimo.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CCIX.

Méltóságos fejedelem, nekem mindenkoron kegyelmes uram.

Az szent Isten nagyságodat minden üdvességes áldásival, jó egészséges hosszú élettel áldja meg kegyelmes uram.

Követ uram expediálván nagyságod jámbor szolgáját Kassai uramot nagyságodhoz, alázatosan akarám én is kegyelmes uram nagyságodat tudósitani. Az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint kegyelmes uram az kajmekámhoz az táborban elmentem vala, és Hamza passa embereinek insolentiájokról suplicatio által panaszt tevén, szóval is ő nagysága előtt az dolgot declaráltam, kire azt mondá: ti csak nem régen is hét vagy nyolcz törököt levágatatok, s ez kis dolgot nem állhatjátok. Én kegyelmes uram arra azt feleltem, azok magok voltak veszedelmeknek okai, de az nagyságod Debreczenben menő emberei semmire is okot nem adtak. Erre kegyelmes uram, azt mondá: mindjárt emberemet küldöm Váradra, s megparancsolom hozzák előmben őket, lássam micsoda emberek, s értsem meg mi járatban voltak. Engemet kegyelmes uram ezzel bocsáta; immár nagyságod kegyelmessége toébb (tovább) mit parancsol ezen dologról.

Nagyságod jámbor szolgája Nagy István uram is kegyel-

mes uram csak szintén 4. Julii érkezvén ide követ urammal együtt, nekem is szóló nagyságod kegyelmes parancsolalját alázatosan láttam, ezen holnap kegyelmes uram én is az kajmekámhoz ismét kimenvén, az ő nagyságának szóló nagyságod levelét praesentálván, azon leszek kegyelmes uram, én miattam az nagyságod parancsolatjában fogyatkozás ne essék. Egyéb minden dolgokban is kegyelmes uram, az nagyságod parancsolatja szerint, az mint eddig, ugy ez után is követ urammal (ha mit közöl velem) egyet érteni el nem múlatom, és az mire Isten segít, teljes erőm szerint nagyságod méltóságát előttem viselvén, romlott szegény hazám szolgálatjában fáradozni meg nem szünöm. Vezérhez ment Zólyomi Daróczi nevü szolgája (ki nagyságod cancellarista deákja is volt) megérkezett kegyelmes uram, de mind az váradi s tömösvári passák emberei, az mint mondá, ott maradtak, miért? nem jelentette. Baló uram felől penig azt beszélé, az tenger parton innen találta, magával nem, de Kovács János urammal eleget beszélett, s egészségben is voltanak. Egyéb minden ott való s itt agitált dolgokról követ uram fogta nagyságodat bőven tudósitani, az minthogy ugy is illett. Ezek után jó egészséges életben tartsa meg az szent Isten nagyságodat. Datum Adrianopoli die 7. Julii Anno 1667.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája

Dávid János m. p.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek, nekem mindenkoron kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény Jószsef Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CCX.

Kajmekám vezér Musztafa passa levelére való válasz tétel. Expedita ex Radnoth die 18. Julii 1667.

Tekintetes nagyságos kajmekám, nekem jóakaró uram, Isten nagyságod napjait sokasitsa, dolgait boldogitsa.

Nekem irt nagyságod méltóságos levelét megadá vitéz

barátom Huszaim csausz ő kegyelme, melyet illendö böcsülettel és engedelmességgel vévén, értem nagyságod parancsolja abban, hogy az Zólyomi jószágát (vala)mint Hunyad várát és Gyalu várát megadjam; annak felette tisztit is, úgy mint Hunyad vármegyének főispánságát, megadassam neki. Az mi Hunyad várát illeti, bizonyitok Istennel, sőt ha igazat akarna mondani Zólyomi, magával is, hogy Hunyad várát tőle soha el nem vettem, nem többet, de csak egy ház helyet is benne nem birtam soha, semmit benne ma sem birok, hanem annak az várnak és ahoz tartózó jószágnak felét ma is az Zólyomi praefectusa birja, az ura számára ő viseli gondját, ugyan azon várnak pedig másik felét maga Zólyomi szabad akaratja szerint való végezés által adta az sógorának, sem nekem sem Erdélyországának tudtára nem lévén, Zólyomi másképen alkuszik a maga sógorival. Gyalu vára pedig Zólyominak nem ős jószága volt, hanem ország jószága féle volt; hogy azt elkelletett pénzen adnunk az kételenség vitt reá, mert ez az mi reánk bízattatott hatalmas császárunk őstől maradt országa Erdély az sok háborúságok miatt igen elpusztúlt és szegény lévén, midőn hatalmas császárunk adaját egészlen meg nem adhatta, fővezér urunknak nagy nehézsége lévén az adónak késedelmeztetéséért, mi sem tehettük másképen az pénznek szerit, ugy kellett ország adajában forditanunk annak az ország jószágának árát, és azzal töltenünk ki hatamas császárunk adaját; a minthogy nem csak Zólyomitúl, hanem más emberektül is vették el, és eladták a jószágokat az adónak kitöltéséért. Mindezeket nagyságod ott benn lévő követünktől Nemes Jánostól, ha szükség lészen, bővebben és világosban megértheti. Az mi pedig Zólyomi tisztit, úgy mint hunyadvármegyei főispánságát illeti, hogy azt is megváltoztassam hatalmas császárom országára való gondviselésem kénszeriett reá; most Hunyad vármegye minden szabadságiban és törvényében megbántódott Zólyomitól, az nemességet törvénytelenül verette, csapatta, tömlöczözte, az szegénységet sanczoltatta; hatalmas császárunk parancsolatja penig mindenkor ez volt hozzánk, hogy az szegénységet oltalmazzuk. Ilyen sok bántódási lévén Hunyad vármegyének Zólyomitól, ugy állottanak el mellőle, könyörögvén nekünk is, ne tart-

suk erővel az nyakokon. Nagyságodat azért igen bizodalmassan kérjük, törekedjék hatalmas császárunk előtt, parancsolja meg Zólyominak, ha mi dolga vagyon, visszajövén hazájában az ennek országnak régi canoni és törvényi szerint igazitsa az kikkel illik; az nagyságod meltóságos levele nagy tekintetben levén mi elöttünk, bátorságossá teszszük arról, hogy bántódása Zólyominak semmi nem lészen, sőt minden igazságos dolgában segitséggel leszünk neki. Nagyságod bölcsen megitélheti minémű nagy keserűségére és szomoruságára lenne ennek az országnak, mind magunkkal együtt, hogy ha egy emberünk méltatlan panaszára régi törvényében és canoniban változást szenvedne, melyekben miólta az fényes porta szárnya alá hajtotta fejét Erdélyországa soha meg nem bántatott. Ne legyünk más nemzeteknek olyan példája, hogy hatalmas császárunk fényes portájátúl elidegenedjenek, sőt inkább hallván hatalmas császárunknak kegyelmességét Erdélyországán, ő hatalmassága fényes portájához édesedjenek. Hogy ha Zólyomi hazájában vissza jü s velünk együtt hatalmas császárunkat híven szolgálja, mind jószágát s mind tisztit megadatjuk, hatalmas császárunk parancsolatjához való engedelmességünknek megmutatásáért és a nagyságod tekintetiért. Mi az nagyságod jóakaratjához és hatalmas császárunk előtt való törekedéséhez igen bizunk, melyért Isten éltetvén hála adó képen szolgálni el nem múlatjuk. Ajánljuk Istennek gondviselése alá nagyságodat.

Hátára irva: Kajmekám . . . , ...től irt levelére való válasz, Anno 1667. 18. Julii.

Eredeti fogalmazvány az Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXI.

Michael Apafi Dei gratia etc. Generose fidelis.

Kegyelmed leveleit vettük, irását értjük, ugy látjuk kegyelmed ugy tudta, hatalmas császártól is jött volna levél hozzánk és az országhoz, de olyat nem hoztak, hanem az kajmekámét, azt is penig csak nekünk, nem az országnak; nin-

csen is oly keménységgel irva az mint kegyelmed elmélkedett, kinek is igaz pariáját s mind penig válasz tételünket kegyelmednek beküldtük, megolvashatja, kihez képest az kajmekámmal szemben lévén igyekezzék elméjét csendesiteni, és arra venni, hogy Zólyomi küldessék ki, hogy az országnak canoni szerént ez haza szabadságinak megbántódási nékül igazodjék dolga, s magával Zólyomival is ha lehet beszéljen, ugy hogy ne kegyelmed mennjen hozzá, hanem vagy ő kegyelmedhez vagy közhelyre mennjen kegyelmed, és ha szemben nem lehetne is vele, izenet által végezzen vele, de ha sem egyiket sem másikat nem csendesétheti kivánságunk szerént, sőt venne eszében ez hazának veszedelmére közelitő gonosz szándékokat, az nemes országtól adatott instructiója szerént procedáljon s Baló Lászlónak is irja meg, ha eddig ott az fővezér előtt nem mozditotta is az dolgot, kezdjen hozzá, és teljes tehetsége szerént igyekezze jó karba hozni, hogy az haza szabadsága maradhatna helybe. Ha az Kucsug passa igérte 12 ezer aranyat emlitenék, noha azt nem mi akaratunkból cselekedte, mindazáltal, ha Zólyomi Miklós előbb ide kiküldetik, kéntelenek leszünk megadni, mely summának beküldéséig kegyelmeteknek kelletik bennmaradni, mert hogy ki neküldessék és az hazával együtt héjába való költséget tegyünk, nem cselekedhetjük; hogy azonban az fővezér is megjövén ismét ujobb költséget tétessen velünk, ott benn maradván Zólyomi. Minden dolgokról igyekezzék Baló Lászlót tudosétani levelei által, melynek megküldésében az fővezér portán lévő kapitihája segitséggel lehet, sőt azon által igyekezze az fővezért is jóakarónkká tenni. Kellessék-é az fővezérhez küldeni, azt az portán való dolgoknak folyása és az Baló László követségének processusáról való informatiója (ha kijött) mutatja meg, és ha az fővezérhez el kelletik küldeni, jó karban nem állathatván az portán az dolgot, Dávid deákot az egész dologról való tanúsággal küldje el az fővezérhez, illendő költséget is adván útjára; im magunk is irattunk Baló Lászlónak, ha még ott lészen, küldje meg, az dolgoknak eddig való processusáról is tudósétván kegyelmed. Ezen irásunkat az kapitihával is közölje kegyelmed, és megruminálván jól az dolgokat, kövesse azt az mit jobbat édes hazája megmaradá-

sára feltalálhat. Baló Lászlóval is communicálja ezen irásunkat, ha ott lészen; ha penig nem, levelünknek és az inclusának pariáját is küldje meg neki, minket is gyakorta tudósitson mindenekről.

Hátára jegyezve : Nemes János uramnak Radnótrúl irt levél. Anno 1667. 18. Julii.

Eredeti fogalmazvány az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemeny József Erdély történ. eredeti levelekben XV. kötet.*)

CCXII.

Kegyelmes uram.

Az szent Isten nagyságodat sok esztendőkiglen való boldog uralkodással s jó egészséges hosszú élettel, hogy megáldja kévánom etc.

Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az török követet az határig minden panasz nélkül elkésértettem, nem lévén sohult is semmi fogyatkozása: nagyságodnak ajánlja alázatos szolgálatját, Istentül nagyságodnak sok esztendőkiglen való boldog uralkodást s jó egészséges életet kéván, ajánlja is azzal magát, hogy ha Isten beviszi, nagyságodnak ugy igyekezik szolgálni, hogy mind az nagyságod méltóságos személyének használjon szolgálatja s mind az hazának. Az lovat kegyelmes uram valóban kedveli Höltvényben maga reá ült, czidázatt rajta, leszállván csókolta, törlötte, maga itatá, abrakalta, nem hatta, hogy más bánjék vele; az ajándékkal is bene contentus, sőt azt mondja kegyelmes uram, hogy reménsége kivül való ajándékkal ajándékozta meg nagyságod s asszonyunk ő nagysága. Az útban kegyelmes uram együtt is másutt is az hol méhsert kaphattam, igyekeztem kedvét keresni az követnek, megrészegedvén tentáltam azzal, hogy már jószága Zólyominak megadatott, kibocsáttatik-é vagy nem; mely szómra feleleti ez lön: soha onnét többé ki nem jü, mivel tőle az kajmekám tizezer tallért kér, hatalmas császár számára negyven ezeret, de ha mindezeket megadná is, nem bocsátják ki, mivel minek előtte őtet az követet az kajmekám expediálta, tentálta Zólyomi kijövetelit, melyre is fe-

leleti az kajmekámnak ez volt, hozasd meg nekem az tiz ezer tallért, hatalmas császár számára az negyven ezeret, azután szólj arrúl; költségét is mondja kegyelmes uram, hogy semmi sem volt, hanem ott benn kért ötszáz tallérokat, kikre igért interest két százat, s abbúl csináltatott megának köntöst. Magam váltam el kegyelmes uram az követtül Inczédi uramtól s Rácz Dobrintúl die 25. Julii. Az vajdán is kegyelmes uram valóban rajta vagyok, hogy megindítsam, nem is hagyom nyugodni mind addig is míg meg nem indúl; szeredán kegyelmes uram általán véggel megindúl. Ezek után adja Isten ez irásom találja nagyságodat boldog órában s jó egészséges életben. Datum in Fogaras die 30. Julii Anno 1667.

Nagyságod méltatlan szolgája

Bojér Sigmond m. p.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem természet szerint való kegyelmes uramnak.

Hátára irva: Boér Sigmond levele az Radnóthra jött kapucsinak utjárol. 1667. 30. Julii in Fogaras.

Eredetije az erd. Muzeumban (*gr. Kemény József Erd. tört. ered. levél. XV. kötet.*)

CCXIII.

Méltóságos fejedelem, kegyelmes uram.

Isten az nagyságod jó egészséges szerencsés életét sok esztendőkre terjeszsze.

Hogy nagyságodat kegyelmes uram dolgaimnak jobban megértése végett sok irásommal terhelem, kérem alázatoson legyen bocsánat. Nona praesentis Ebesfalváról nekem iratott nagyságod levelét vevém kegyelmes uram, szomorúan értem mint becstelenittettem Baló uram informátiója által nagyságod méltóságos személye előtt, hogy az havasalföldi vajda micsoda panaszt tett ellenem egy oda be való olasz pap emberének megveretése és hét számú lovainak istállómban szörin való megtalálása felől. Nagyságod engemet többire gyermekségemtől fogva ismert. Annak előtte való idvezült nagy emlékezetü fejedelmek akkori kegyelmes uraim körül való szolgá-

latomban kicsin becsületemet külső haszonnál mindenkor nagyobbnak tartottam s most is nagyobbnak tartom, gyalázatos kenyeret eddig nem ettem, sem pedig afféle illetlen dolgokban magamat nem elegyitettem soha; igaz kegyelmes uram, az fejérvári gyüléskor ide haza való betegeskedésemben az vajda irt volt nekem valami kárvallott emberek hét lovoknak káráról való megelégitések felől; kiről való levelét az vajdának in specie nagyságodnak kiküldöttem, mint foljon irása csak abból is megértheti bölcsen nagyságod, ha az dolog ez mostani vádlás szerint esett-é nem-é? Ugy van kegyelmes uram, egy bujdosó jobbágyomnak is volt közi hozzá, az mint mondják; de én magam akkor ide haza nem lévén, úgy értem, hatát az érte jött emberek visszavették, egyik felől nem tudnak semmi bizonyost mondani; más székben találván meg az lovakot. Én annak az olasz papnak emberit, ki felől nagyságod ir, nem hogy verettem volna, de nem is láttam, sem azt az 7 számú lovakat szőrin (az mint nagyságod irja, hogy istállómban voltak) olyat sem értettem; az én istállómban olyan marhát nem tartok, Istennek hála kegyelmes uram mind ennyi boldogtalanságomban is olyan állapotra nem szorúltam. Ugy van tiszta aranyat a rozsda nem fog; nagyságodat kérem alázatoson, méltóztassék ugy iratni az vajdának, azon pap emberit, kiket irt hogy halálra verettem, küldje ki ő nagysága, hadd értsem mikor s hol volt az a dolog, s nagyságod is mennjen végére, ha volt-é valami abban a panaszban, az mint nagyságod előtt vádoltattam, mely ha úgy lenne, nagyságod is méltán ugy animadvertálhat felőlem kegyelmes uram; mert akármint forgott a vajda előtt ez a dolog fenn, de hogy Baló uram informatiója által kicsin böcsületemnek sértődését értem, bizony valóban sajnálom kegyelmes uram, sőt eleven halálnak tartom, nem lévén részem benne. Ha nagyságod méltóztatik irni az vajdának, a nagyságod levelét hadd én küldjem bé. Az mi pedig az második panaszt nézi, oda bé való kevés jószágomhoz hogy mások jószágát foglaltam volna, irhatom nagyságodnak, az mint az a kevés haszontalan jószág reám deveniált és az ennek előtte való boldog emlékezetü vajdák divánjokkal együtt törvény szerint és függő pecsétes levelekkel conferálták nekem, kiben iktattak is az oda be való szo-

kás és törvény szerént, azokban az levelekben az én jószágom meg van határozva, nem tudom csak egy talpalatnyi földét is senkinek elfoglaltam volna hatalmasúl. De hogy gyalázatomra szegény atyámról reám deveniált jószágom oszlásra mennjen és divánban sopiáltatott dolgomat ismét igazitásra vessem, nagyságod megitélheti, holott kegyelmes uram tempore adeptionis bonorum ezeknek az pereseknek soha híreket sem hallottam, nem hogy condivisionalisok lettek volna velem; vegye el inkább Isten az enyimet is, ha én övéket kivánom; csak az enyémnek hadjanak békét. Legközelebb kegyelmes uram Balog Máthé uram oda bé való lételekor, noha én nem sollicitáltam, maga az vajda ujabb confirmatiót adott, hogy az micsodás privilegiummal azelőtt való vajdák idejében birtam, az ő idejében is az szerint birhassam, most immár perest akarnának támasztani. Én kegyelmes uram senki praejudiciumával nem kivánom, hogy érgettessék más emberen való erőszakos uralkodásom. És mint informálták nagyságodat helytelen és kész ellenkezésre való boszú szókkal fenyegetődzésemről, nem tudom; im mind az vajdának irt instantiámot s mind az bojéroknak arról irt leveleimet in verissimis paribus nagyságodnak kiküldtem, kikből tessék meg ha én fenyegetődztem, esztelenség lett volna tőlem kegyelmes uram olyannal fenyegetődzenem, ki nem én hatalmamban áll. Hogy kegyelmes uram oda bé való kevés javaimból contentálják az károsokat, nincsen ellenem, ha kiknek én kárt tettem, dehogy más emberek vétkiért az enyémet elvehessék, nagyságod bölcs itéleti. Én nekem úgy tetszik kegyelmes uram, efféle dolgokban az informatio szükséges volna. Az mi az ő atyafiságát nézi kegyelmes uram nagyságodhoz, hogy eddig is az a respectus volt előtte; Isten ne szoritsa soha nagyságodat arra se más becsületes hazafiát, kiről az nagyságod oda bejárós emberei sokszor bizonyságot tehetnek, miben álljon emberségek. Eddig kegyelmes uram nagyságodat én is ezen dolgokról in rei veritate igy informálhatom. Ha az expositio szerint volnának az dolgok kegyelmes uram, feljebb való irásom szerint méltán animadversiójában lehetnék nagyságodnak. Én miattam kegyelmes uram az minthogy eddig is az közönséges jó nem akadályoztatott, ezután is azt akarom ne akadályoztassék,

csak hogy sok kárainkról megcontentáltassunk, ne nézzük hivalkodó szemmel kárainkat; mert noha én forgok, legközelebb lévén hozzájok az panaszban, ártatlanúl ugyan de sok szegény káros van, az ki könnyes szemmel nézi kárának köztök való maradását, és én is őstől maradt jobbágyimnak eltartását, hamisan az ki soha sem volt, egy latrat meg nem büntetnek, az lopott marhákkal az tisztek'magok osztoznak az mint némely nap is Tompa Miklós dolgából nagyságodat búsitotta hamisan egy rosz kancza ló végett. Az én szegény jobbágyimnak pedig mennyi marhájok és az disturbium előtt is mennyi elveszett jovai köztök, csak Isten tudja; még is én vagyok vétkes. Hogy nagyságod kegyelmes uram parancsolja azt is, magamba szálljak jó lélekkel, és az mit magamnak nem kivánok mással se kövessem; nem várom nagyságodnak több parancsolatját. Micsoda és ki lovait adjam meg kegyelmes uram, ha bizonyosan nem láttam, se nem tudom hütöm szerént, istállóimban sem voltak tudtomra. Az mint azt is irja nagyságod kegyelmes uram, hogy ilyen dolognak csak abban elmúlni lehetetlenség. Én nem tudom kegyelmes uram mit értsek azon, hogy az közönséges igazság ellen hallgatásban lehessen, én nem tudok mit érteni ezen; mert én sem papját, sem emberét, sem lovát nem láttam, honnét jő és hová megyen, én nem tudom. Nagyságod kegyelmes uram istenesen szálljon magában, helyes expositio é vagy nem? Isten azt adván érnem kegyelmes uram, ezen nagyságodnak tett panasza szerént holnap resolválok neki. Az ur Isten látja kegyelmes uram, ha vétkem volna reá, más volna, de hogy felperes instantiájára szomorittatom ezzel, halálnál keservesebbnek tartom. Ajánlom kegyelmes uram nagyságodat Istennek gondviselése alá. Datum ex Bodola die 10. Augusti Anno 1667.

Nagyságod méltatlan alázatos szolgája

Béldi Pál m. p.

Kegyelmes uram azon panaszt tett pap emberi, kiket irnak egy izben halálosan verettem, azon dolognak világositására jöjjenek ki.

Az ott benn való tiszttartójának hasonlóképen parancsolja meg az vajda ő nagysága, mind két rendbeli emberek ezen

dolgok végett jőjjenek ki és ha én találtatom vétkesnek, bene, ha nem leszek vétkes: tessék meg ki hazuda. Nagyságodnak alázatosan meg . . . . lom, ezen dologról méltóztassék nagyságod iratni az vajdának, és . . . . magam küldjem bé az vajdának az levelet. Tessék meg, hogy ha méltó az panaszok, nagyságod is igaszságokat kiszolgáltatja; azonban jobban is lészen az dolog, ha mind két fél szemben lészen. Ez mellett kegyelmes uram kiküldött két levelét az vajdának megolvasván nagyságod, méltóztassék visszaküldeni. Im kegyelmes uram, midőn Fogarasból nagyságod . . . . Nagy Istvánt beküldte vala az vajdához, akkor irt nekem egy levelet, megjedzettem az párban, hiszem olvassák abból, hogy az fogarasföldi jószágnak meg nem adásáért . . . . geték az én jóságomat. Nagyságod megolvasván megérti. Mindezekről kegyelmes uram nagyságodnak kegyelmes válaszát várom alázatosan.

Kivül. Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Hátára irva: Béldi uramnak Baló uram ellen való méltatlan panasza az havasalföldi vajda izeneti felett.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXIV.

Én Hunyad vármegyében Alsó-Szilváson lakó Szilvási Bálint vallom ez irásom által, hogy noha vádoltattam volt az mi kegyelmes urunk fejedelmünk méltósága előtt, nagyságos Zólyomi Miklós uram Törökországban szökésében részesedésemmel, melyért arestáltatván, Kővárban bizonyos ideig fogva is tartattam, de ő nagysága viszont fejedelmi kegyelmességét mutatván hozzám, némely böcsületes uraim törekedésekre az arestomból kibocsáttatni méltóztatott, én is igérem magamat és esküszöm is az élő Istenre, ki atya, fiu, szentlélek teljes szent háromság egy bizony örök Isten, hogy én az én kegyelmes uramnak Méltóságos Apafi Mihály uramnak, Istennek kegyelméből Erdélynek fejedelmének, Magyarország részeinek urának és székelyek ispánjának és méltóságos fejedelem

asszonynak Bornemissza Anna asszonynak ő nagyságának mindenekben hü és igaz leszek barátjának barátja, ellenségének és gonosz akarójoknak ellenségek és gonosz akarójok leszek, soha az ő nagyságok élete, méltósága ellen sem titokban, sem nyilván, sem irás, sem izenet által, semmi nemü szin és ok alatt, sem igéretért, sem adományért, boszúságért nem practikálok, tractálok, colludálok, és sem boldog, sem boldogtalan állapotjokban semmi kimondható, gondolható és irható praetextusok alatt el nem árulom, olyan dolgokban magamat nem elegyitem, senkivel egyet nem értek, sőt ha másokat valakiket olyan indúlattal lenni eszemben venném ő nagyságoknak ideje korán haladék nélkül magam vagy más böcsületes hivei által tudtokra adom, és magam is minden erőm tehetségem szerént ellene állani igyekezem. Mostani fogságomért soha semmi időknek változásiban sem most, sem ennekutána senkin sem egyen sem máson bosszút állani sem magam sem mások által, sem törvényes, sem törvénytelen úton nem igyekezem, nem fenyegetődzöm, sőt senkit nem is kárhoztatok, fogságomnak okául vetvén valakit. Ha penig ezen conditióknak akármelyik punctuma ellen véteni találtatnám, comperta hanem rei veritate ő nagyságok non obstante praerogativa mea nobilitari et aliis quibuscunque excogitatis vel excogitandis juris remediis et temporum qualitatibus mind személyemhez, mind az illető jovaimhoz hozzá nyúlhassanak, nyúlathassanak és az mint ő nagyságoknak tetszeni fog megbüntethessenek, mind azért, s mind penig ha csak Zólyomival eddig való correspondentiám megvilágosodhatnék is jobban ennek utána. Mindezeknek megállására, megtartására és beteljesitésére még is ugy segéljen Istenem és úgy adja lelkem idvességét. Datum Radnothini 22. Augustii 1667.

Szilvási Bálint m. p.

(P. H.)

(*Gróf Kemény József Erdély története eredeti levelek. XV. kötet.*)

CCXV.

Méltóságos fejedelem, nekem mindenkoron kegyelmes uram etc.

Alázatosan jelentem nagyságodnak kegyelmes uram, az Váradra ment kapuczia megjövetele után ötöd napal érkezvén Nagy István ide, Istennek hála se követ uramnak, sem nekem semmi bajlakodásunk az váradi dologból nem volt; mert az mint nagyságodnál is in recenti memoria lehet, én általam nagyságod az kajmekám előtt két dologról tétetett panaszt, egyikről, hogy az nagyságod katonáit az váradiak megfogták, megvagdalták; kire az kajmekám azt felelé, emberét küldi Váradra, az foglyokat ide maga eleibe hozatja, s megérti mint lött az dolog. Második panasztételem alázatos könyörgésemmel együtt volt directe az váradi vitézek ellen, kiknek az holdoltságon való insolentiájokat egészlen, az mint jobban tudtam, előbeszélvén könyörgöttem azon, ő nagysága küldjön közhelyre okos értelmes uri embereket, kik az hódoltság állapatját vegyék istenes igazításban, élhessen az szegénység is, adhassa meg császár adaját, szolgáljon török s magyar urának is, mert ha ugy bánnak velek az váradi vitézek mint eddig, csak az puszta föld marad nem sokára. Ez szavaimra az kajmekám azt felelé, mind követ uram, s mind én irjuk meg nagyságodnak, nagyságod küldje bizonyos embereit Váradra, s ő is küldi, de ne ugy cselekűdjék nagyságod mint tavaly, mert ha nagyságodon múlik, ezerszer tegyünk is panaszt az váradiakra, meg nem orvosolja. Ez két dolognak megértésére kegyelmes uram, mind az nagyságod kajmekámnak küldött levelének páriája, s mind az én levelem, Váradra ment követ uraimnak elégséges lument juttathattak, de ha azokat meg nem olvasták, akár csak az kapucziát kérdették volna meg, mi végre expediáltatott? s ha megértették, hogy az második punctum eligazítására nem küldetett, nem kellett volna punctumozni, hanem csak megkellett volna térni. Én kegyelmes uram ugy ítilek az dolog felől, az kajmekám ezt vagy studio mulatta el, az vezértől várván ez dologból is, vagy feledékenységből; ki ha úgy lött, ez után is elévéteti, s akkor osztán

nekünk is készen kell lennünk az nagyságod parancsolatja szerint való felcletekkel. Az kapuczia kegyelmes uram jó emlékezettel vagyon nagyságod felöl, az ő török hütire esküszik, semmiben nem aggraválta dolgunkat az kajmekám előtt is.

Én kegyelmes uram követ urammal egyet érteni bizony el nem mulatom, s ha miket velem közöl, vékony censurámot jó szívvel adhibeálom, de az miket velem nem közöl, abban nem egyveledem.

Kapura is kegyelmes uram bizony nem tudom ki jár, ha én nem; mert noha gyenge egészségem miá csak alig ülök lóra, de mégis minden nap felmegyek, az én tisztemet bizony nem látom senki is ki pótólná, és valaki mint deferált kegyelmes uram, de igen megharapta nyelvét; igaz dolog, az táboron bizony nem continuuskodhattam, de azonban az mikor az szükség kívánta, mindjárt mentem.

Én bizony kegyelmes uram elbetegesedtem, s ha helyettem mást nem küld, bizony hova tovább alkalmatlabbá létetődném ez bajos szolgálatra; semmiképen meg nem felelhetek hivatalomnak. Jó egészségben tartsa meg Isten nagyságodat kegyelmes uram. Datum Adrianopoli die 24. Aug. Anno 1667.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája

Dávid János m. p.

P. S. Kegyelmes uram tegnap előtt az kajmekám felhivatván követ uramot, mind nagyságod méltóságos személye, Zólyomi és jószága mi némü emlékezetben forgott, az váradi dolgot is követ uram ezkor előhozván, mindeneket ő kegyelme historice megirt nagyságodnak. Bizony kegyelmes uram igen male affectus az kajmekám hozzánk, melyet Kucsuknak köszönhetünk, mert ha ő in prima intrada fel nem biztatta volna ezeket az pénzzel, sokkal jobban volna dolgunk.

Kivül: Az én kegyelmes uramnak, az méltóságos erdélyi fejedelemnek adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXVI.

Minden hozzám illendő szomszédságbeli barátságos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint vitéz ur barátomnak. Isten minden jókkal áldja meg kegyelmedet kivánom.

Vettem az kegyelmed levelét, melyet ir az rácz-ujfalviak mellett, vitéz ur barátom úgy vagyon némely faluk vadnak s nekem is vadnak oly jobbágyim, az kik az egy tallérnál többet nem adnak de azok oly messze vadnak, hogy az katona s gyalog nehezen ér reája. Vadnak ismét olyanok is ihon csak az váradi szancsákságban is, az kikkel igy alkuttam s az török ur is úgy engedte s akarja, hogy inkább az falu megmaradjon, hogy fele dézma az török urnak jár, fele is még nekem; úgy kegyelmed is, vitéz ur barátom engedje, ez előtt is úgy vette, míg Várad magyar kéznél volt, most igy vegye, mert hogy teljességgel oda legyen, az nem lehet; magyar úri hitemre mondom 200 id est két száz tallért kér, 10 pár csizmát az urok rajtok, de én tudom az katona miá is most ott az szegénységnek baját, azt nem kivánom, hanem az fele dézmáért pénzbe alkudgyanak, jüjön hites ember fel azon adóval. Ihon irtam Cseh Mihály uramnak is, ha kedve van hozzá, az mi két részünkre adjanak százhúsz tallért, tiz pár csizmát; kegyelmed is vitéz ur barátom rá hajolhat, mert kegyelmednek ugyan szolgálnak, de mi ennél egyéb hasznokat nem veszszük.

Azonban vitéz ur barátom, im kegyelmed buljojának ű kegyelmének egy pár késecskét küldöttem, bánom, hogy kegyelmednek most nem kedveskedhettem, de azt is el nem múlatom mihelt által mehettek az Tiszán s megjüvek. Az kegyelmed agara féle jó agár, igen szeretem, de társát olyan formát nem kaphatok. Ezen is kérem kegyelmedet, mint vitéz ur barátomat, im egy levelet írtam ezeknek az faluknak, török részrül való uraknak (mivel nem tudom kicsodák, mert különkülön irtam volna ő kegyelmeknek) kegyelmed adja meg, én az szegénységet örömest nem rontanám, de ha fel nem adózik, bizony kéntelen vagyok vélle. Ezeket az kiket ide az levélre irtam; mind megvettem s enyimek. Kegyelmed is vitéz ur ba-

rátom parancsoljon velem jó szivvel szolgálok; kivánom Isten éltesse kegyelmedet. Datum in Kálló 1667. die 7. Septembris.

Kegyelmed szomszéd ur barátja tisztességes dolgokban szolgál kállai vice kapitány Véér Mihály m. p.

Az faluknak nevek:
Dombegyháza.
Nagy Szatócs.
Nagy Deszk.
Földvár.
Szödin.
Zabrak.
Kisfalud.
Szemlék.
Ternova.
Kenderató.
Nyék.
Técs.
Szilas.
Jánosháza.
Az csókási földet is, ha még meg nem ülték.

Kivül: Ez levelem adassék vég Gyula várában lakozó bég-záde uramnak, mint nekem szomszéd vitéz ur barátomnak ű kegyelmének.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CCXVII.

Kajmekámnak szóló levél minutája.

Tekintetes, nagyságos kajmekám, nekem jóakaró uram; Isten nagyságodnak napjait sok ezerekké tegye és szerencséjét nevelje.

Nekem irt nagyságod méltóságos levelét, melyben ujobban ir az Zólyomi állapotja felől, illendő böcsüllettel és engedelmességgel vettem, nem kevés csudálkozással nézvén, hogy noha Zólyomi maga is lehetetlenség tagadhassa, hogy az maga atyjafiaival ő végzett azok felől a jószágok felől, a melyekért mostan panaszol, mégis nem átalja nagyságodat ilyen

ok nélkül búsítani, semmi igazság nem lévén beszédében, mindazáltal az nagyságod méltóságos levelére volt s vagyon énnekem nagy tekintetem mindenkoron, azért is tettem volt választ a minapi levelem szerint nagyságodnak. Nagyságodat azért mostan is igen alázatoson kérem, legyen nagyságod csendességben, ne adjon hitelt Zólyomi minden szavának. Most lévén előttem szintén hatalmas császárunk fényes tárházában beküldendő adóknak szorgalmatossága, mind éjjel nappal abban kell munkálkodnom, tudván azt, hogy az fényes portához való kötelességem mindenek felett azt kívánja. Az Zólyomi dolga volna kisebb ennél. Söt nagyságodat igen alázatosson kérem hatalmas császárunk előtt könyörögjön azon ő hatalmassága, ilyen szép őstül maradt országát tartsa meg régi cánoniba, törvényibe, melyekbe paradicsomba dicsőült nagy emlékezetü elei is mindenkor megtartották; ha Zólyominak kivel mi dolga vagyon, kész az ország magammal együtt igaz törvényszerint igazítani és neki igazságot szolgáltatni; kiért Isten nagyságodat sokáig éltesse, minket is maga szolgálatjára kötelez örökösön vélle. Én az nagyságod jóakaratjához teljes bizodalommal vagyok, kérvén nagyságodat alázatoson, ott benn levő követem szavának adjon hitelt, legyen is oly jóakarattal hozzám s ehez a hatalmas császárunk őstül maradt országához, hogy imádhassunk Istent nagyságod boldog jó szerencsés életéért és háláadóképen szolgálhassuk meg is. Tartsa Isten nagyságodat. Datum in Radnot die . . . *)

NB. Hogy ha peniglen ugy tetszik a mi kegyelmes urunknak, hogy olyan conditióval, mint az elébbi levélben volt irva, megígértessék Zólyominak az ő kivánságának effectuálása, annectálhatni ott, az hol Zólyomiról vagyon utolsó emlékezet.

Hogy ha ezt sem tartja nagyságod elégnek, hanem sine conditione ígíri meg neki, azt is oda irhatnák azon helyre, de

*) E levél eredeti tisztázata is megvan a Kemény gyüteményében, a NB. hijával s köv. aláirással: Iratott Gyula-Fehérvár városában. Mind szent havának 9-ik napján 1667. esztendőben nagyságodnak jóakarattal szolgál Apafi Mihály m. p.

erre az ország statusi minap nem menének, hogy az portán lakjék s itt benn jószágot s tisztet birjon; hanem ugy végzék, adassék meg mindenik neki, de ugy hogy haza jüjjön s itthon legyen.

Hogy ha penig ennek egyike sem tetszik, nincs több hátra, hanem csak az, hogy az hol legutólban Zólyomi a levélben vagyon emlitve, annectálni kell ezeket az szókat.

A mint nagyságod nekem irt levelében panaszkodik a kolozsvári kapitány felől, nagyságod előtt igen helytelenül vádolták, mert hatalmas császárunk adaját az ország rendeléséből tartozott felszedetni, abban semmit sem vétett, ennekutána is kötelessége szerint tartozik eljárni abban, inkább az vétkes ez dologban, a ki hatalmas császárunk adaját ellenzi felszedni.

Az portán lévő fővezér kapikihájának szóló levél.

Tekintetes, nagyságos ur barátunk, Isten nagyságodat sok esztendeig éltesse, dolgait boldogitsa. Mivel fővezér urunk ő nagysága nekünk parancsolta, hogy az erdélyi állapatokrúl és egyéb szükséges dolgokrúl ő nagyságát tudósitsuk, megakarván felelnünk ő nagysága parancsolatjának és kötelességünk is azt tartván, mostan hatalmas császárunk szolgálatjára s fővezér urunk ő nagysága böcsületire nézendő dolgok végett kelletett ez levelünk megadó emberünket fővezér urunk ő nagyságához küldenünk; kérjük azért nagyságodat barátságoson, legyen minden segitséggel emberünknek, hadd vihesse meg levelünket ő nagyságának késedelem nélkül, (hogy ha peniglen oly akadály történnék, mely miatt mi emberünk semmiképen oda nem mehetne, nagyságodat a fővezér ő nagyságához való kötelességére kénszeritjük, minden késedelem nélkül küldje el levelünket ő nagyságának),*) mert ha nagyságod el nem küldené másképen is, egyátaljában valamint lehet, értésére kell adnom ő nagyságának a dolgot. Tartsa meg Isten jó egészségben nagyságodat. Datum . . .

Eredeti fogalmazvány az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

---

*) A zárjelbe foglalt sorok az eredetiben át vannak húzva.

CCXVIII.

Méltóságos fejedelem s nekem kegyelmes uram.

Boros uram kegyelmes uram tegnap ugy mint 6. praesentis érkezék ide, másnap Isten engedelméből az kajmekámtúl az vadászatbúl számomra való bujurdi megérkezék. Látja Isten kegyelmes uram, eddig is rajtam el nem múlt volna útamnak continuálása, sőt ha szárnyom lett volna úgy is repülnék, de bujurdi nélkül lehetetlenség volt megindúlnom, sőt magok sem biztattak a törökök. Immár Isten velem lévén ma, úgy mint 9. okvetetlen megindúlok, s a mennyiben lehet sietek is útamnak elkövetésével A vezér kegyelmes uram, a mint bizonyosan beszélik, még sánczbúl ki nem jött noha ellenkező szók is elegen vadnak; benn akár sánczban teletni. Melyhez képest elhiszem kegyelmes uram, hogy útam bizony valóban nyomorúságos lészen, de jó az Isten s ki segit belőle. Valamire ő felsége segíl, nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint igyekezem tökéletesen mindeneket elkövetni. Adja Isten örvendetes állapottal találhassam nagyságtokat. Adrianopoli 9. Octobris Anni 1667.

Nagyságodnak méltatlan s alávaló szolgája

Inczédi Péter m. p.

Ktvül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. köt.*)

CCXIX.

Kajmekámnak szóló levél minutája.

Méltóságos kajmekám jóakaró urunk, Isten nagyságodat éltesse, dolgait boldogitsa.

Nekünk irt nagyságod méltóságos levelit az fényes portán levő követünk Nemes János megküldte bizonyos embere által, noha a sok árvizek és egyéb uti alkalmatlanségok miatt sietséggel nem érkezhetett kezünkben. Értjük hatalmas császárunk nevivel nagyságod mit parancsoljon az Zólyomi

jószágának megadása felől; soha hatalmas császárunknak ilyen nagy kegyelmességire az az ember érdemes nem volt, de ha hatalmas császárunknak úgy tetszik, mind Erdélyországa, mind mi hatalmas császárunk keziben vagyunk, mint sem hatalmas császárunk nehézségit vonjuk fejünkre, im Zólyomi itt Erdélyben lévő szolgáinak keziben bocsátottuk, noha az országnak törvénye szerint elnyerték volt tőle az atyafiak, mindjárást Hunyad várát egészen, Gyalu várát is egészen, az Hunyad vármegyei ispánságot is hasonlóképen; mert inkább akarunk az ő méltatlan kivánságára hajlani, mint sem hatalmas császárunk nehézségit fejünkre vonni. Ajánljuk Isten gondviselése alá nagyságodat.

Eredeti fogalmazvány az erdélyi Muzeumban (*gr. Kemény József Erd. tört. ered. levelekben XV. köt.*)

CCXX.

Nemes (János) uramnak szóló levél minutája. Expedita Anno 1(66)7. die 30. Octobris.

Generose fidelis etc. Nekünk irt kegyelmed levelét meghozá étekfogónk, melyet nem kevés búsúlással olvastunk, convocáltatván az tanácsuraknak ő legnagyobb részét, többeket is az kiket lehetett; consuláltunk és communicatis consiliis mit kellessék cselekednünk, kegyelmednek is peniglen az dolgokat miképen kellessék kormányozni in scriptis elküldtük inclusive, mi többet nem tudtunk feltalálni ez dologban. Kegyelmedet kényszeritjük conscientiájára, hazájához való szeretetére s hozzánk való kötelességére, se hirtelenkedésével az országra szabadságtalanságot ne hozzon, se peniglen in contrarium a dolgoknak elmulatásával végső veszedelmet ugyan azon hazára ne vonjon; mi csak azt érthetjük, az mit onnan kegyelmetek ir, beljebb az dolgokban nem penetrálhatunk; ez levelet megadó hivünket küldtük, hogy kegyelmedel egyetértvén, munkálódjék az dolognak véghezvitelében, az hova kegyelmed maga személyesen nem mindenkor mehet, mások által is el ne mulassa az nagy emberek ajtaját zergetni; tudja kegyelmed, megparancsoltuk vala kegyelmednek, hogy

az fővezér kapihihajának, az ki most az portán vagyon, adjon ajándékot, jóakarójává tevén, az által is igyekezze promoveálni az reá bizattatott követséget; az ajándékot ugy tudjuk, kegyelmed meg is adta neki, de szolgálatjával, nem vehetjük eszünkbe, élt volna kegyelmed semmiben is, azért azt kegyelmed el ne mulassa, meg kell izenni, hogy Baló László által az fővezér ő nagysága nekünk nagy kegyelmességét igérte, többi közt arról is, hogy soha Zólyomi miatt búsulásunk nem lészen sem nekünk sem az országnak, csak hatalmas császár hűségében maradjunk meg, s az adót beküldtük; azonban másképen vagyon Zólyomi miatt bajunk; ha hozzánk való idegenségét nem tapasztalja kegyelmed, kérni kell azon, hogy az urának irjon mellettünk; söt ott az portán is segélje dolgunkat. Egy szóval valamiben kegyelmed aránza (arányozza)...... szolgálhat, sollicitálni el ne mullassa.

(*Az erdélyi volt kir. főkormányszék levéltárában levő minutából.*)

CCXXI.

Tekéntetes, nagyságos kajmekám, nekem jóakaró uram, Isten nagyságod napjait sokasitsa, dolgait boldogitsa.

Nagyságod méltóságos levelét igen engedelmes alázatossággal vöttem, melyben nagyságod hatalmas császárunk nevével parancsolja, hogy Zólyomi jószágit megadassam, noha azért soha Zólyomi hatalmas császárunknak ilyen nagy kegyelmességére érdemes nem volna, de hatalmas császárunk parancsolatját Isten oltalmazzon, hogy elmulatnánk, hanem Zólyominak itt Erdélyben lévő szolgájának, tudniilik Tunyogi Györgynek bocsátottam kezében az Zólyomi jószágit, kivevén azoknak kezekből az kik eddig birták; egyéb dologban is, valamiben hatalmas császár parancsol teljes tehetségem szerént alázatossággal igyekezem szolgálni. Ajánlván Istennek kegyelmes gondviselése alá nagyságodat. Költ Fejérváratt Szent-András havának 8. napján 1667. esztendőben.

Nagyságodnak jóakarója szeretettel szolgál

Apafi Mihály m. p.

Kivül: Hatalmas győzhetetlen császárunk kedves böcsületes igaz ur hivének ő hatalmassága fényes portáján fővezér urunk ő nagysága helytartójának az tekéntetes és nagyságos Musztafa passának etc. nekem jóakaró uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemeny Józs. Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXXII.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram.

Nagyságod parancsolatja szerént Isten kegyelmébül útamat continuálván kilenczed napra ide érkeztem, úgy hogy még az adót Nemes János uram nem administrálta, nem lévén honn az császár. Az mely dolog felől nagyságod engem ide küldött, ugy látom, elébbeni instructiója szerént, melyre az mostan is czéloz, Nemes János uram mindeneket elkövetett; vagyon az hátra, ultimarie csak arra feleljen meg, adta-é nagyságod igazságát nem-é Zólyominak. Melyre vató felelete ő kegyelmének oly lehet, hogy mingyárást veszedelem követheti az szegény hazát. Itt kegyelmes uram semmi nemű cavilumat nem engednek, hanem egyenesen azt kell mondanunk, megadta nagyságod; de ha azt mondjuk, úgy mingyárást az nagyságod levele hazugságban hagy; ha peniglen az mondjuk, hogy megadja nagyságod, akkor azt kérdi, hát most miért nem adta meg hatalmas császárunk parancsolatjára? és igy mingyárást követheti veszedelem az hazát. Kihez képest igen alázatosan kérem nagyságodat, követ uram irásának hitelt adván, jószágát Zólyominak mingyárást bocsáttasa Tunyogi uram kezében, hadd irjon az uránák, hogy kezénél van az jószág. Nagyságod is csak irja meg az kajmekámnak, hogy megadta, éjjel nappal küldje, talám még megérkeznének vele, az míg az adót beveszik; ha peniglen addig az nagyságod le vele nem érkeznék, ha valami mesterséget nem gondolunk, bizony semmi jóval nagyságodat nem biztatom. Az Zólyomival való tractát beérkezésem után másod nap mingyárást tentálám, magam Dávid deák urammal mennvén szállására, de abban haszon nincsen, mert megesküvék, soha nem cselekeszi császár s kajmekám hire nélkül; de ha szintén tractában ereszkedném is, oly punctumokat irt, melyekre nem hogy mi

de még az ország is nem léphetnek, az mint az inclusában beminutálván, hirtelen az mint eszemben vehettem, nagyságodnak megküldettem. Nagyságodat még is az Istenre kénszeritem, irásunknak hitelt adván az dolgot elkövetni ne halaszsza; mert bizony veszedelem követi mind nagyságodat és az hazát, megnyugodván nagyságod benne, valamire Isten segit nagyságod javára, hazánk megmaradására mindeneket igaszságoson elkövetünk, csak az jószágnak megadása legyen meg. Isten nagyságodat birodalmában sok esztendeig jó egészségben éltesse. Datum Drinápoly die 11. Novembris 1667.

Nagyságodnak alázatosan méltatlan szólgája

Alsó János m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelem ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXXIII.

Szomorú árva állapotombeli becsülettel való szolgálatomat ajánlom kegyelmednek édes öcsém uram. Isten idvességes szent áldásival áldja meg kegyelmedet.

Az én Istenemnek erőm felett réám mért keserves látogatási ugyan megtétettetvén rajtam, mert szerelmes édes uramat elölem elvévén, mely igye fogyott gyámoltalan állapotra jutottam, jaj soha nem hittem. Mindezek között nem utolsó keserüségemre vagyon kegyelmednek édes hazája és nemzete kezzül idegen nemzet kezzé való meneteli és ott ennyi idők alatt életének és szerencséjének koczkáztatása, elegedendő példák lévén kegyelmed előtt, kik efféle állapatokban elegyítették volt magokat; mert ritkán boldogúlt dolgok, söt életeknek avagy elfogyásával, avagy holtig való rabsággal fizettek. Minthogy azért édes öcsém uram kegyelmednek az nemes országtúl s annak méltóságos fejedelmétül elegendő securitását értem mind maga személyére mind jószágára s mind penig jövendő életére nézve, kérem az Istenért kegyelmedet édes öcsém uram, tekintse édes nemzetét, szép hazáját, s keresz-

tyénségének feleljen meg, jöjjön ki, hátra maradott részét életének istenesen nemzete között hazájában rendelje ugy, hogy én is kegyelmed kijövetelinek alkalmatosságával valami pihenést vehessek, és kegyelmed is inkább hazájának s annak méltóságos fejedelmének szolgálhasson. Ezzel ajánlom kegyelmedet Istennek oltalma és gondviselése alá édes öcsém uram. In Huszth die 23. Novembris 1667.

Kegyelmednek szeretettel szolgál árva

Bethlen Drusiánna m. p.

Kivül : Tekintetes és nagyságos Albesi Zólyomi Miklós uramnak etc. nekem kedves öcsém uramnak ő kegyelmének adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József erd. tört. ered lev. XV. kötet.*)

CCXXIV.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak, mint méltóságos uramnak, jó szerencsés hosszú élettel áldja meg az szent Isten nagyságodat.

Akarám nagyságodnak értésére adni, az erdélyi fejedelem az mi kegyelmes urunk maga bizonyos emberét küldvén ide Hunyadra, mind az várban s mind penig ahoz tartózandó jószágban az mely részt Tököli uram ő nagysága birt, az ő nagysága emberi kezébül kivétette s én kezembe bocsáttatta ő nagysága; most az Hunyadivár egészlen és az jószág is egészlen kezemnél vagyon, nagyságod számára vöttem kezemhez, két és három napok alatt dispositiót teszek, az mint az szükség fogja kivánni, itt Hunyadon, s innét mindjárást megyek Gyaluban annak kézhez vételére, melyet az mi kegyelmes urunk ő nagysága embere bizonyoson kezemhez bocsát, az mint ő nagysága nekem maga megirta. Azért nagyságod immár mind Hunyadot s mind Gyalut magáénak érezze lenni; én a mennyire Isten segit, igyekezem azon, hogy nagyságod miatta kárt ne valljon. Éltesse Isten nagyságogat sokáig jó szerencsés egészséges életben. Datum in Vajda Hunyad die 25. Novembris Anno 1667.

Nagyságod egyik alázatos szegény szolgája mig Isten élteti.

Tunyogi György m. p.

Kivül: Tekéntetes és méltóságos Albesi Zólyomi Miklós uramnak ő nagyságának; Cum pleno titulo, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXXV.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császár vég vég Varjad várának és ahoz való vég házainak s azokban lévő hadainak főgondja viselője, az tekéntetes és nagyságos Hamza passa

(Oldalra fektetett Tugra.)

Nekem szomszéd jóakarjóm, Isten kegyelmedet éltesse sokáig kívánjom.

Az kigyelmed levelét meghozák, irását megértjém azok az szegén emberek bemenvjén az főldes asszonukhoz annak engedelméből akarván jüni az magok régi helekre, mel aszon szabadságot adott nekijek, hogy bézvást elmehetnek elébbi helekre, azok is annak szavára felkelvjén, helekre akarván jüni, ott az havas alatt való falusi emberek utának jüvén, nolczszáz forint érő marhájokat jószágokat és portékájokat vették elj tülek, mely mostan is mind oda vagyon. Azonközben ezek is azon falu emberekben itt találvján melyet megtartoztaták az mi törvényünkre az kadiára hozván, s magok is megvallották, hogy ük fosztották meg. Az törvjén ezeknek megitélte, hogy az nolczszáz forint ára marhát s jószágot megadják, s ez az oka, hogy azokat az embereket s lovakat megtartóztatják. Azért ídes jóakaró szomszédom, ha vétett, az aszon vétett, az ki szabadságot adott, az az szegén embereknek semmi vétkek nincsen; azért ezt, Isten oltalmazzon, mi is nem jovaljuk, hogy az szomszídságban egymással igy éljcnek s egymást háborgassák, nyem jovaljuk, mivel mind az s mind ez hatalmas császár országa. Azért szomszéd jóakarjóm

kegyelmed parancsolja meg az ott való fosztó embereknek, ezeknek marhájokat s portékájokat adják meg, ezek is azoknak marhájokat s magokat is elbocsássák, azután jüjjenek s menjenek, az keresködő emberek is, az szomszédságban szípen éljenek; másképen hogy ha ott is fogják s étten is, abbúl semmi jó nem lészen. Én inkább akarok az szomszédságban kegyelmednek kedveskedni nem hogy gonoszt kivánni, mivel sok sót s keneret ettem kegyelmeddel s ennek utána is minden hozzám illendő dologban kedveskedni el nyem mulatom. Ezek után Istentül kivánok, ez leveljem egészségben talá kegyelmedet. Datum in Várad die 23. Januarii Anno 1668.

Kivül : Az tekéntetes és nagyságos Apafi Mihálnak Erdélországának fejedelmének, Magyarországnak egyrészének urának, nekem szomszíd jóakarómnak adassék.

Eredetije az erd. Muzeumban (*Gr. Kemény József Erdély története ered. lev. XV. kötet.*)

CHXXVI.

Mi Almási István és Boros-jenei Zámbó Balás, az mi kegyelmes urunk ő nagysága udvari hites iró deáki, recognoscáljuk ez levelünkben, hogy mivel Zólyomi Miklós Törökországban való beszökésekor egy Váradról küldött levelével igen nagy suspicióban ejtette volt Bethlen Domokos uramat ily dologbúl: hogy ő kegyelme hazája és fejedelme ellen való ártalmas dolgokban conspirált volna vele, sőt hogy utána is akart volna menni Zólyominak, ez okáért nagyobb alkalmatosságnak eltávoztatása végett kegyelmes urunk ő nagysága mefogattatvan Dévába küldötte erős őrizet alatt rabságban tartatni, az honnét sok böcsületes főrendeknek alázatos instantiájokra igirte ö nagysága tizenöt ezer forint kezesség alatt maga ő kegyelme obligatiójára is az Szilvási Bálint conditiói szerént accedálván elbocsáttatni; mely ö nagysága kegyelmes resolutióját látván az supplicáns felek, hivata minket nemzetes Bethlen Domokos uram házas társa nemzetes Boldovai Kata asszony ő kegyelme, kérvén nagy böcsülettel, hogy az megirt summáig való kezeseket, nevek és magok jó kötések

szerént jedzésben vévén, arról való kezes levelet is megcsinálnók. Akarván azért az ő kegyelmek szolgálatjára való készségünket ily szükségekben megmutatnunk, elmentünk, és midőn az kezeseknek öszveszedésében munkálkodtunk volna, lőnnek mielőttünk ez ide alább megirt böcsületes emberek kezesek nemzetes Bethlen Domokos uramért az megemlitett tizenöt ezer forint summáig, ily conditiókkal.

I. Hogy soha semmi időben, állapotokban, váltósásokban az nemes országnak az mi kegyelmes urunk ő nagysága méltóságos Apafi Mihály erdélyi fejedelem és méltóságos Bornemisza Anna fejedelem asszony ő nagyságok ellen sem titkon, sem nyilván semmi kigondolható, irható szinek és praetextusok alatt, sem boldog sem boldogtalan (melytől Isten ő nagyságokat oltalmazza) állapotjokban ő nagyságoknak méltóságos állapotjok ellen, annál inkább fejedelemségek ellen, senkitől sem titkon, sem nyilván, sem irás sem izenet által, sem minémü tekintetért, eként nem tractál, nem colludál affélékben magát nem elegyiti, ő nagyságok méltóságok sérelmire, károsításokra nem igyekezik, hanem mint ő nagyságoknak igaz hívek és szolgájok mindenekben magát és minden üdőknek forgásiban ugy alkalmaztatja, ha holott ő nagyságok ellen legkisebb dologban cselekedni akarókat tudhatna vagy csak igyekezeteket is eszében vehetné, tartozzék jó idején minden alkalmatosságokkal ő nagyságoknak megjelentvén, és az olyanoknak tehetsége szerént ellene állani.

II. Hogy ha ő nagyságok ezután jobban és bizonyosabban végére mehetnének az Zólyomival való correspondentiáknak, mingyárt ő nagyságok ugy büntethessék, a mint akarják.

III. Soha semminémü üdők változásiban sem most sem ezután senkin, sem egyen sem máson, mostani fogságáért boszút állani, sem törvényes sem törvénytelen uton nem igyekezik, nem fenyegetődzik, söt senkit is nem kárhoztat fogságának okáúl vetvén valakit.

Ha peniglen ezen conditióknak valamelyike ellen vagy in toto vagy in aliqua particula véteni találtatik, comperta tamen rei veritate, tartozzanak az ide alább megirt kezesek ad simplicem etiam admonitionem minden tétovázás nélkül az mi ke-

gyelmes urunk és asszonyunk ő nagyságok kezekhez adni, és ha nem adhatnák, az kezeseken, ki-ki a mennyi summáig kezes lött (a mint ide alább meg vagyon irva), valamint és valamikor valamicsoda formán, akár holott lévő jóságokból javokból ő nagyságok akarják, úgy exequáltathassanak. Ha penig valamelyik kezesnek annyi érő java nem találtatnék, személyekhez hozzá nyúlhassanak és nyúlathassanak ő nagyságok csak ez levélnek erejivel is, kikötvén az kezesek ő kegyelmek nemesi szabadságokat, minden törvénybeli remediumokat, úgy hogy ezen kötések ellen semminémü kigondolható, kiirható, mondható exceptiókkal ne élhessenek.

Mely kezesek rend szerint ezek:

Kapi György uram ő nagysága, Hunyad, Zaránd és Közép-Szolnok vármegyéknek főispánja és a mi kegyelmes urunk ő nagysága belső tanácsur hive ezer forintig .	fl. nro 1000.
Naláczi István uram ő kegyelme a mi kegyelmes urunk ő nagysága hoffmestere ezer forintig	fl. nro 1000.
Al-Pestesi Balogh Máté uram az mi kegyelmes asszonyunk ő nagysága hoffmestere öt száz forintig	fl. nro 500.
Váradi Gyulai Ferencz uram, a mi kegyelmes urunk ő nagysága főasztalnakja ötszáz forintig	fl. nro 500.
Nagy-Barcsai Barcsai Péter uram ötszáz forintig	fl. nro 500.
Barcsai Ábrahám uram ötszáz forintig . .	fi. nro 500.
Pelei Ferencz uram ötszáz forintig . . .	fl. nro 500.
Keresztesi Sámuel uram ötszáz forintig . .	fl. nro 500.
Kollatovit György uram ötszáz forintig . .	fl. nro 500.
Branyicskai ifjabbik Jósika Gábor ötszáz forintig	fl. nro 500.
Ujhelyi Pál uram ötszáz forintig	fl. nro 500.
Balásfi Sigmond uram ötszáz forintig . . .	fl. nro 500.
Váradi Veres Péter uram fogarasi vice kapitány ötszáz forintig	fl. nro 500.

Olosz Ferencz uram somlyai kapitány ötszáz
forintig . . . . fl. nro 500.
Boros-jenei Csókási János ötszáz forintig . . fl. nro 500.
Fejérvári Budai Péter uram ötszáz forintig . fl. nro 500.
Beleny Zsigmond uram ötszáz forintig . . fl. nro 500.
Váradi Ugrai Gergely uram ötszáz forintig . fl. nro 500.
Praefectus Belényesi Ferencz uram háromzáz
forintig . . . . fl. nro 300.
Barcsai Boldizsár uram háromszáz forintig . fl. nro 300.
Váradi Boldovai Márton uram háromzáz fo-
rintig . . . . fl. nro 500.
Váradi Sztepán Ferencz uram kétszáz forintig fl. nro 200.
Vádi Kopasz János uram kétszáz forintig . fl. nro 200.
Csegezi Tamás uram aranyos-széki kapitány
száz forintig . . . . fl. nro 100.
Thordai Bánházi Pál uram száz forintig . . fl. nro 100.
Branyicskai Nagy János gyalog hadnagy száz
forintig . . . . fl. nro 100.
Cserei György uram kétszáz forintig . . . fl. nro 200.
Cserei Farkas uram száz forintig . . . . fl. nro 100.
Cserei János uram száz forintig . . . . fl. nro 100.
Alsó János uram száz forintig . . . . fl. nro 100.
Flistich Péter uram száz forintig . . . . fl. nro 100.
Székely László uram száz forintig . . . fl. nro 100.
Enyedi Köblös Péter uram kétszáz forintig . fl. nro 200.
Székely Kocsárdi Balog László száz forintig fl. nro 100.
Kozárvári Ferencz száz forintig . . . . fl. nro 100.
Rádai Sigmond uram kétszáz forintig . . fl. nro 200.
Torma István uram kétszáz forintig . . . fl. nro 200.
Boldogfalvi Mihály uram kétszáz forintig . fl. nro 200.
Vajda Péter uram asszonyunk ő nagysága asz-
talnakja kétszáz forintig . . . . fl. nro 200.
Kolosvári Istvándi István száz forintig . . fl. nro 100.
Váradi Polyk János uram száz forintig . . fl. nro 100.
Berkeszi Katona Mihály uram száz forintig . fl. nro 100.
Palatkai Dési Rácz Gergely száz forintig . fl. nro 100.
Felvinczi Sigmond uram négyszáz forintig . fl. nro 400.
Diósi Gáspár uram kétszáz forintig . . . fl. nro 200.

Macskási Mihály uram kétszáz forintig . . fl. nro 200.
Tar András uram száz forintig . . . . . fl. nro 100.
Bodoni György uram kétszáz forintig . . fl. nro 200.

Mely egy summában tészen tizenöt ezer forintot

Mi azért ezen elöttünk szabad akaratjok szerént lett s kezek beadásával beirt kezeseknek kötéseket ez irásunknak minden részeiben leirván, az mi igaz hitünk szerént pecsétünk s kezünk irásával megerősitvén kiadtuk. Datum in Possessione Bábolna die 10. Februarii A. 1668.

Idem qui supra

Almási István m. p. és Boros-Jenei Zámbó Balás m. p.
(P. H.) (P. H.)

Correcta per eosdem.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kmény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*) — Ugyanott megvan ezen levélnek egykorú hitelesitett másolata is.

CCXXVII.

Én Hunyadvármegyében Hunyadon lakó Iktári Bethlen Domokos vallom ez irásom által : hogy noha Zólyomi Miklós ő nagysága Törökországban való kiszökésekor egy, Váradról nékem küldött levelével kegyelmes uramnak s asszonyunk ő nagyságok méltóságos személye előtt ejtvén engemet oly nagy suspitióban, hogy tudniillik : én ő nagyságával hazám és fejedelmem ellen való ártalmas dolgokban conspiráltam volna, és hogy még utána is akartam volna menni, melyért arestáltatván Dévában fogva is tartattam. De ő nagyságok viszont fejedelmi kegyelmességét mutatván hozzám némely becsületes uraim törekedésekre az árestomból kibocsáttatni méltóztatott. Én is azért igirem magamat s esküszöm is az élő Istenre, ki atya, fiú és szent lélek teljes szent háromság, egy bizony örök Isten, hogy én az én kegyelmes uramnak, méltóságos Apafi Mihály uramnak Isten kegyelméből Erdélyországának fejedelmének, Magyarország részinek urának és Székelyek Ispánjának, és méltóságos fejedelemasszonnak Bornemisza Anna asszonynak ő nagyságának mindenekben hü és igaz lészek, barátjának barátja, ellenséginek és gonosz akaróinak ellenségek és go-

mosz akarójok lészek, soha az ő nagyságok élete, méltóságok ellen, sem titkon, sem nyilván, sem irás, sem izenet által semminémű szín és ok alatt, sem igéretért, sem adományért boszszúságot nem practicálok, tractálok, colludálok és sem boldog sem boldogtalan állapotjokban, semmi kimondható és irható praetextusok alatt el nem árulom, olyan dolgokban magamat nem egyelitem senkivel, azokban edgyet nem értek; sőt ha másokat valakiket olyan indúlattal lenni eszemben veszek, ő nagyságoknak idején korán haladék nélkül magam vagy más becsületes hivei által tudtokra adom, és magam is minden erőm s tehetségem szerént ellene állani igyekezem. Mostani fogságomat soha semmi üdőknek változásiban sem most sem ennek utána senkin sem edgyen sem máson, sem magam, sem mások által, sem törvényes sem törvénytelen úton nem igyekezem, nem fenyegetődzöm, sőt senkit is nem kárhoztatok, fogságomnak okául vetvén valakit. Ezeken kivül az kezesség alá vettetésemről és reversálisomról való leveleket is soha az ő nagyságoknak méltóságos kezekből nem igyekezem kicsalni, sőt ha azt valaha merészelném megprobálni és igyekezném rajta, árúlónak pronunciáltassam, comperta tamen rei veritate, ő nagyságok non obstante praerogativa nobilitari et aliis quibuscunque excogitatis juris remediis et temporum qualitatibus, mind személyemhez mind jovaimhoz hozzá nyúlhassanak, és a mint ő nagyságoknak tetszeni fog megbüntethessenek, mind azért, mind penig, ha Zólyomival eddig való correspondentiám megvilogosodhatnék is jobban ennek utána. Mind ezeknek megállására, tartására és bételjesitésére mégis ugy segéljen Isten és ugy adja lelkem üdvességét. Datum in Arce Deva die 11. Februarii Anno 1668.

Iktari Bethlen Domokos.

Coram me Stephano Almási m. p. et Blasio Sambó de Boros-Jenö m. p.

Cancellariae majoris scribis et juratis
Notariis Curia ejusdem per nos ad id
specialiter exmissis.

Quas nos de verbo ad verbum sine diminutatione et

augmento variationeque aliquali transcripsimus fide nostra mediante. Franciscus Vincze m. p. et Georgius Csicsói m. p. Cancellariae Celsissimi Principis Transylvaniae majoris scribae et jurati notarii.

Hátára jegyezve : Betlen Domokos reversalisának pariája.

Egykoru másolat az Erdélyi Muzeum. (*Gróf Kemény József Erdély tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXXVIII.

Illustrissime ac Celsissime Princeps, Domine Amice et Vicine nobis benevole.

Kegyelmedet régen akartuk atyafiúságoson visitálni, de az országnak sok külömb külömbféle gondjai miatt időnk nem adatott; hanem most, és igy az jó alkalmatosságot nem akarván elmúlatni, hogy kegyelmedet böcsületes, meghütt boérunk, Andronik Sztolnikunk által meg ne látogatnók, és méltóságos állapatjában ne szerencséltetnők, mely hogy szerencsés órában s kivánatos jó egészségben találja kegyelmedet szüből kévánjuk. Kegyelmednek mostani alkalmatossággal kevés ajándékot kültünk, vegye jó neven, s kérjük kegyelmedet szomszédságos jóakarattal, kegyelmed ne az ajándéknak mivoltát, hanem az igaz jóakarot s atyafiúságot nézze. Ez mellett kegyelmedet szomszédságoson kelleték requirálnunk kevés tokai bort 200 tallérig valót akarván ezen követünk által vétetnünk, kegyelmed mutassa hozzánk abbeli jóakaratját; jó mód alatt szállíttassa által birodalmunkba; viszont vagy négy sólyom felől kérnők kegyelmedet, melyek ifiak volnának, ne öregök; valami jóakarónk talált meg bennünket, itt penig nem találtatnak afféle madarak, mely kegyelmed hozzánk megmutatandó jóakaratját jó néven vesszük, mi is kegyelmednek hasonló dologban kegyelmednek szolgálni és kedveskedni el nem mulatjuk. Isten kegyelmedet sok esztendőkig tartsa meg kedves jó egészségben. Datum in Jasz die 24. Febr. 1668.

Illustrissimae Dominationis Vestrae Amicus et Vicinus benevolus.

Eliás Alexander, Princeps Moldaviae.

(Oláh aláirás.)

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XV. kötet.*)

CCXXIX.

Mi az hatalmas fínes törek császárnak budai főkincstartója és pesti názur békje az nagyságos tevtedar Zülfikar effendi.

(Tugra.)

Minden hozzánk illendő szomszédságos jóakaró szolgálatunkat ajánlunk nagyságodnak, mind méltóságos fejedelem aszszonynak; az ur Isten sok esztendeig éltesse az fejedelem ő nagyságával együtt. Tekintetes és méltóságos fejedelem aszszony ez dolog felől kelletik nagyságodat megtalálnunk, mivel hogy az hatalmas győzhetetlen fényes csá. . . . . tewtedárságot megadta mi nekünk ujabban az régi szokás szerént . . . . mint méltóságos fejedelem ssszonyomat, méltóztassék fejedelem ő nagyságá(nak) mondani és megjelenteni-hogy paranesolja meg Tiszántúl Erdélyben, valamennyi tuszir (tőzsér) és kereskedő ember vagyon, soha senki ne menjen sem tokai hidra, sem polgári hidra, sem más rívekre, csak szinte szolnoki hidra és szolnoki hidről az budai hidra, ember, sigünkre és tisztessigünkre fogajam (fogadjuk) az régi szokáson kivel soha senkinek semmi bántása és háborgatása nem lészen, sem az utakon, sem riveken, sem másott; hogy ha valakitül valamel kereskedőnek bántása lenne, az hatalmas vezér örünk nagy erős büntetíssel megbőntetné, és mink is tartozunk mellettek oltalommal lenni; mert ha kereskedő emberek, hogy az régi szokás elhadnának az budai hidat, tehát az hatalmas császár budai komorának nagy kárára lenne, és az egész vitézlő rendnek. Annak okáért kérünk mint méltóságos fejedelem aszszonyunkat, nagyságod is legyen egy kis szolgától (szolgálattal) és segítnéje az hatalmas császá-

runk kamara mellett minden tehetsége szerént, hogy az ur Isten megáldja nagyságodat; nagyságod is minekünk parancsoljon mindenben, nagy örömest szolgálunk szivünk szerént. Nagyságos méltóságos fejedelemaszszony, nagy dolog, hogy méltóságos fejedelem nigy holnaptól fogván csak egy postát nem küldte az hatalmas budai vezér örunkhoz, egy rigit látogatásnak okáért; igen csudálatos dolog, hogy elhagyta ő nagysága a rigi szokást; hanem vagy az posta által, vagy követ által miltóztassék az vezér örünk egészségét meglátogatni ő nagysága, igen jó néven veszi ő nagysága. Az ur Isten itesse nagyságodat sok esztendeik kedves jó egészségben. Datum kincses Buda várában die 25.Martii Anno 1668.

P. S. És kérünk nagyságodat, hogy fejedelem nagyságodnak jóakarója mindenben . . . . - . . . . .ny fő udvari Mehmet czaussön nagy örömest szolgál . . . . . , . sokáig ne tartóztassa, és nagyságod ez levelünkre mindenekről bennünket tudósitson. Ezért szolgálunk nagyságodnak.

Kivül: Budai teftedár levele; hozták Balásfalvára 1668. die*) Aprilis.

(*Az erd. volt kir. főkormányszék levéltárában levő eredetiből.*)

CCXXX.

Kegyelmes uram.

Fogarasból 11. Martii nekem irt nagyságod méltóságos parancsolatlát 26. vöttem alázatosan, az inclusa Bánfi Gábor uram levelével együtt; melyből értvén nagyságod kegyelmes parancsolatját, s mind penig az váradi vitézek alkalmatlansága miatt az ország adajának akadályoztatását, mindjárást szorgalmatoskodtam abban, mint tudhassak jobb móddal az aránt való nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint cselekedni, és jó alkalmatossággal panasztétellel megelőzni, hogy az mely falukat az váradi törökök beholdoltattanak, azok felől nagyságodat panasz méltán ne érhesse, és az szegénység

*) Nincs kitéve a nap száma.

s ne pusztúljon. Az csauz passával való szemben lételre (ki is nagyságodnak igen jóakarója) alkalmatosságot keresvén, Kovács Jánost, az mint tudhatám, szállásomon informálám mit mondjon, hogy jól megértvén, az szerint tolmácsolhasson, vele együtt oda mentem, nagyságod méltóságos nevével köszöntöttem, az dolgot voltaképen exponálván kértem azon, hogy nagyságod tekintetiért mutassa oly jóakaratját, jelenthessem meg az kajmekámnak halogatás nélkül, melyre azt mondá : Igen is, meg kell jelenteni annál kissebb dolgot is, holnap reggel kapura megyek s audentiát szerzek. Az szerint kegyelmes uram másnap reggel kapura menék és az csauz passa bémenvén az kajmekámhoz audentiát szerze, és maga kijövén behiva az kajmekám eleiben, kit is nagyságod méltóságos nevével csak egy néhány szóval, mentől tisztességesebben tudhatám, köszöntöttem; kérdvén mi dolgom vagyon, azonban nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint való panasz tétel által megjelentém, minemü nagy akadályoztatása légyen hatalmas császár adajának az váradi vitézek miatt, némely helyekről az mint ennek előtte, ugy Várad megszállásától fogva is tartozás képen az erdélyi adóhoz szolgáltatták bé; a nélkül ki sem telhetik hatalmas császár adaja; holott kegyelmes uram nagyságod olyan jó rendelést tött volt, melyet nagyságod végbeli kapitányi az váradiaknak értésekre adtanak volt,és alkolmas üdőtül fogva az szerént is procedáltak az váradiak, hogy mikor az hódolt falukon az adót felakarják szedni, ne menjenek sokad magokkal, ne is titkoson, hanem hírt adván nagyságod végbeli kapitányinak kimenetelek felől idein, állapodjanak ott meg, kik megtudván tőllök, kiken és minemű adót akarnak exigálni, az adót ugy adták kezekben, noha semmi közök hozzá nem volna; de most minden meghatározás nélkül akarják az szegénységet sarczoltatni, kénozni, már lopva is kicsapnak az szegénségre, rabságra is vittek mostanság bennek Kalotaszegből két férfi olá inast, és két leányt, kiről nagyságodnak irt végbeli tisztviselője levelét is kezemhez küldé nagyságod; fenyégetik az szegénységet, hogy Erdélyhez ne adózzanak; kérvén azon nagyságod méltóságos nevével, hogy ő nagysága az ilyen méltatlanságot orvosolja ugy meg, hogy hatalmas császár adaja ne akadályoztassék, s mind penig az

szegénység se pusztuljon el. Kérdé, mennyi ideje lehet azoknak elrablásoknak; arra azt feleltem, csak három hete ha lehet. Hagyá, hogy irjam meg nagyságodnak, s az váradiaknak ő nagysága is megirja, ha olyan rendelés volt: tartsák ahoz magokat, és az rabságra vitt ficsorokat és leányokat is bocsássák el, ez után penig afféle alkalmatlanságot ne cselekedjenek, lopva ki ne csapjanak, sokan se menjenek. Kérdé, ha egyéb dolog vagyon-é valami ott az végeken; melyre felelém, hogy semmit nem értettem, ismét másodszor kérdvén, mondám hogy 9 vagy 10 napja, hogy ez tolmácsom eljött nagyságodtól, de semmi egyéb hír akkor ott nem volt; parancsolá hogy ismét ugyan Kovács Jánost küldjem el levelemmel nagyságodhoz, és magam mellé szerezzek jó tolmácsot; ezzel kegyelmes uram megköszönvén, kijövék az kajmekám házából, kihez képest kelle vissza küldenem Kovács Jánost, várván nagyságod kegyelmes provisióját tolmács dolgából továbbá is. Az váradi passát meglőtték s meghalván tötték helyében Kulakszen passát; nagyságod kegyelmes uram küldjen látogatására, és annak alkalmatosságával az rabokat is szabaditsa meg. Az kajmekámmal való szemben lételnek alkalmatosságát, Kovács János lévén tolmácsom, szóval nagyságodnak bővebben is referálhatja.

Datum Adrianopoli die 2. Apr. A. 1668.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája

Székely Moyses m. p.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély tört. eredeti levelekben XV. kötet.*)

CCXXXI.

Mi az hatalmas és győzhetetlen fínes császárunknak Budai tewter tihája küm és az budai vezírnek egyik főtanácsa Ali passa.

Tekintetes és miltóságos erdélyi fejedelem Apafi Mihál minden hozzánk illendő barátságos szolgálatunkot ajánlunk,

az úr Isten iltesse sok esztendeig kedves jó egisiggel az hatalmas fínes császárunknak hasznos szolgálatjára mint az nagyságot háza nípivel együtt.

Vettünk az nagyságot becsületes levelit az ajándíkkal együtt az nagyságod hites houctia Cserei György általa, és megírtettünk mindeneket az nagyságod levelibül, és jó níven vettünk az nagyságot látogatását és hozzánk való jóakaratját és migh ílünk mindenkor meg igyekezünk szolgálni mint jó akaró barátunknak. Tekintetes és míltóságos fejedelem jól tudja nagyságot aztat -magad is, hogy nagyságot az csilagos vezírnek maga czirákja vagy is Újvár alatt minémü szép jóakarattal és ajánlással volt nagyságodhoz akkor az mostani budai vezér Mahmut passa urunk ő nagysága, fő csauz passa volt ő nagysága, szemben hozta volt nagyságodot az Csilagh vezir urunkkal az mi budai vezír urunk ő nagysága, mint tudja aztat az Csilagh vezír urunknak maga ajánlását és nagyságodhoz való minden jóakaratját, csak hogy azt cselekedje nagyságod, mikor leveleket intíz nagyságtok az Csilagh vezírhez avagy Edrenepolban, budai vezír urunkot tudósitson nagyságot mindenekről levelek általa; mert tudja nagyságot aztat, hogy Buda mindenkor volt Erdélyországnak kapuja, vezír urunk az hatalmas császárunknak igen igen fő vezíre és Edrenpolnak innen valamennyi hadai vannak és végvárai az egisz hadainak főszerdárja; valami fíle dolgok felü ő nagysága tudósitani fog akár hatalmas császárt akár csilagos vezír urunkot, az megliszen, soha nem másolják; azírt nagyságodnak egy akarattal kellene lenni az vezír urunkkal és minden dolgokról kellene tudósitani mindenkor az posták általa vezír urunk, és mindenben jó szível szolgálna nagyságodnak mindenben mind irással az Csilagh vezírhez, mind mással valamibül megtalálná nagyságod; ő nagysága nem soha nem resteli fáradságát. Az ur Isten áldja meg minden jókkal nagyságodat. Datum kincses Buda die 4. Aprilis Anno 1668.

Nagyságodnak mindenkor jóakaró barátja mindenben nagy eremmel szolgál Ali passa.

P. S. Aztat esziben tarthatja nagyságod, mikor vezír urunk Ujvár alatt nagyságoddal és ín velem beszígedet, csak

hárman voltunk, akkor azt mondta Csilagh vezír urunk, hogy hatalmas fínes császárunk azírt én nekem fővezírsíget atta és nagyságodnak erdéli fejedelemsíget, csak szolgálatnak okáért; nagyságod igaz hittel tiszta szive mindenben igyekezik szolgálni, és az mit nagyságot az nelve általa megparancsolta volt beszilni es még nelven általa özente ő nagysága azokat az dolgokat.

Kivül: Az míltóságos erdélyi fejedelemnek Apafi Mihálnak níkünk mindenkor jóakaró barátunknak adassík ez levelünk tulajdon kezíben.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*

CCXXXII.

Kegyelmes uram.

Fogarasból 24. Martii nekem irt nagyságod méltóságos parancsolatját 5. praesentis Fogarasi János uramtól vöttem alázatosan, melyben mit parancsoljon nagyságod megértvén, mivel hogy az mely napon az váradi dolog esett, ötöd napra annak hire ide megjött, s én is megértvén tartottam attól, hogy azon dologból valami oly vádjok az váradiaknak ne legyen nagyságod ellen és minek előtte vöttem volna ezaránt való nagysagod kegyelmes parancsolatját, igen vigyáztam reá, ugy hogy csak suspitiótól is oltalmazhassam nagyságodat, az kajmekámmal való szemben lételem után azért is várakoztattam itt Kovács Jánost egy néhány napokon, az mint maga is megmondhata nagyságodnak. Az kajmekám némely kérdezősködési én ugy remélem kegyelmes uram arra czélozott, ha vehet-é olyant eszében tőlem, melyből az aránt nagyságod részéről valami suspitio lehessen, de mivel már akkor én is tudtam azt a dolgot, Isten ő felsége ugy igazgata feleletimben, hogy sem abból sem egyéb az aránt való dologból csak suspitiót sem vöttem eszemben, hogy nagyságod részéről volna mind eddig; kihezképest szükségesnek nem itélém lenni, hogy most abból mentegesem nagyságodat, az kiről semmi emlékezet vagy kérdés nincsen; mivel hogy immár rész szeriut minapi panasztétellel praeveniált volt ezt is. Igyekezem kegyel-

mes uram oly vigyázással lenni, hogy ha ezután valami oly emlékezet találna lenni, mivel hogy immár bővebb informatiót az aránt való feleletekre s mentegetésre vöttem nagyságodtól mind abban és egyéb dolgokban is minden istenes jó útakat módokat elkövethessek, alázatosan várván felőlem, nagyságod legkisebb méltatlan szolgája felől, való kegyelmes provisióját. Ezek után tartsa meg Isten nagyságodat sokáig egészségben. Datum Adrianopoli die 8. Aprilis 1668.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgája

Székely Moyzes m. p.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. nékem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Érd. tört ered lev XV. kötet.*)

CCXXXIII.

Kegyelmes uram.

Az császár indulásának még bizonyos napját mikor lészen meg nem tudhatám, beszélik mindazáltal kegyelmes uram, hogy Kucsuk Bajrám után, mely Pünkösd után esik, mingyárást elindúlna. Némely nap kegyelmes uram, érték ilyen dolgot is, hogy az havasalföldi vajda ő nagysága mellett lévő egyik csauz ide jövén, az Zólyomi uram ő nagysaga tolmácsával együtt, kajmékám neve alatt extrahálták volna nagyságodnak szóló levelét havasalföldi boér dolgából, mely hírével sem lött volna az kajmekámnak, hanem az secretáriusától váltották volna pénzen, fogadván azt az csauz, hogy maga kimégyen, és annak alkalmatosságával Zólyomi uram jószága dolgát is megcircálja. Ha ki talál menni kegyelmes uram, nagyságod vigyáztasson reája és Zólyomi uram embereit hozzája menni ne bocsáttassa, azonban ha mi oly levelet fogna vinni, nagyságod irjon ide az kiknek illik, mivel az olyan dolog felől nekem is parancsolt volna az kajmekám, hogy irjak nagyságodnak. Ha penig oly havasalföldi ember dolga volna, keresztyén ember levén az vajda ő nagysága, nem kellene megengedni alatta valóinak, hogy törökökkel menje-

nek ki, a nélkül is nagyságod előtt végben vihetnék dolgokat. Az mire elégséges lehetek kegyelmes uram igyekezem vigyázással lenni, várván mindenekben nagyságod kegyelmes parancsolatjától, ahoz alkalmaztatom magamat. Ezek után tartsa meg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum Adrianopoli die 28. Apr. 1668.

Nagyságod méltatlan alázatos szolgája

Székely Moyzes m. p.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört ered lev. XV. kötet.*)

CCXXXIV.

Excellentissime Princeps Domina Collendissima!

Magno angore animi mei accepi ex litteris Excellentiae vestrae de data ex Arce Lipche 16. praesentis contrario meis solatiis nova de indispositione sanitatis vestrae excellentiae. Spero tamen et a majestate Divina oro celerem Excellentiae vestrae salutis restitutionem. Nec vellem quin Excellentta Vestra hoc iter in Poloniam aggrediatur, nisi restitutis viribus et perfecta sanitate, verum est rem esse omnino necessariam ut absque omni mora terminetur hoc negotium, vergique inde non solum Blasonae pro Excellentissimo Domino Palatino sed et Jaronsko pro vestra excellentia conservationem, sed melior est vita quam opes. Excellentia Vestra, statuat primum incolumitatis suae rationes quam substantiae. Nolo esse molestus longiori epistola Excellentiae Vestrae, sufficienter enim hac de re collocutus sum cum generoso Domino Gyöngyösi qui melius omnes hac in parte meas referet Excellentiae Vestrae considerationes: super quibus dignabitur Excellentia Vestra suam mihi conclusionem quam primum significare, Interim Divinae tutelae Excellentiam Vestram commendo eidem mea humilima offero obsequia.

Excellentiae Vestrae Obligatissimus servus

Karnioniae 30. April. 1668. Stan Woienski m. p.

(*Eredetije a kamarai archivumban.*)

CCXXXV.

Kegyelmes uram.

Az öcsém elmenetele után más nap két csauzt rendelvén az kajmekám azon dologból nagyságodhoz, kiket hogy el ne küldjön ő nagysága, mivel én megirtam nagyságodnak, azon kértem az csauz passát, instáljon az kajmekám ő nagysága előtt, azonban Nagy István uram 2. praesentis érkezvén ide Balásfalváról 17. Aprilis nekem irt nagyságod méltóságos parancsolatjával, az csauzokat még itt érvén, mingyárást ismét mentem az csauz passához, megjelentvén néki mit irjon nagyságod, az váradi jancsár aga mocskos levelét is megmutattam s azon kértem, legyen azon az kajmekám ő nagysága előtt, hogy mivel csak istállók lésznek az Sebesvár alatt való épületek, ne ellenezze ő nagysága, és az váradiakot fenyítse meg, afféle mocskos irásoktól, fenyegetődzésektől szünjenek meg, csauz se menjen Erdélyben, hanem ha oly parancsolatja vagyon az kajmekámnak ő nagyságának, én ismét megirom, vagy ha ir ő nagysága, az levelet elküldöm. Arra mondá, hogy egyébre nem igérheti magát, hanem addig tartóztatja az csauzokat, míg kapura menvén audentiát szerez, beszéljek magam az mint legjobb az kajmekámmal. Az szerint kegyelmes uram az kajmekám eleiben menvén, megjelentém panasz által, az mint nagyságod parancsolja, az váradiak alkalmatlanságokat, hogy mivel Sebesvára csak két vagy három napi járó föld lévén Váradhoz, azért hogy valami istállókat, marhának való helyet épitenek körüle, csak hogy az veszekedésre okot adhassanak, sok illetlenséget követnek el az váradi vitézek, fenyegetőzvén, mely mocskosan irt az ott való jancsár aga nagyságod főrenden lévő tisztviselőinek, szidalmazván is illetlenül; holott ha mit akarnának szebben is megirhatnák; annak hitelesebb voltáért nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint megmutattam az Váradról irt leveleket, hogy minden rosz dolognak ők az okai, nem nagyságod. Kértem azon nagyságod méltóságos nevivel, parancsolja meg ő nagysága kemény fenyíték alatt mind az váradiaknak, és több végbelieknek is, ne fenyegetőzzenek és afféle mocskos irásokkal ne böcste-

lenitsék nagyságod főrend tisztviselőit, mivel nagyságod is hatalmas császár igaz hive lévén, ő hatalmassága hüségében úgy megmarad nagyságod, hogy csak legkissebb dologban is hatalmas császár ellen nem akar cselekedni nagyságod. Annak felette az szegénységre megfizethetetlen adót vetnek, hogy annak is alkalmatosságával minden rosz dolgot elkövethessenek és rabolhassanak is, az mint nem régen is cselekedtenek; azért ha ugyan nem szünnek, hanem nagyságodra bizatott ő hatalmassága őstől maradott országára úgy csatáznak, haköztök és nagyságod hívei között valami alkalmatlankodás esik, nagyságod nem lészen annak oka, ha nagyságod az magyarországi tolvajoktól nem oltalmazná az szegénységet, ugy is nem maradhatna mint vadnak. Mely szavaimat meghallgatván mondá, hogy ő nagysága parancsol nékiek, afféle illetlenséget ne cselekedjenek; Sebesvára alatt lévő épület peniglen nem istálló, hanem erős sánczot ástanak, embere volt ott ő nagyságának, ki látta szemivel, és még jobban is akarja nagyságod épiteni, hatalmas császár penig nem akarja, hogy olyan országában hire nélkül csak egy karót is felüssenek; azért ő nagysága embereit küldi most nagyságodhoz felőle, s én is küldjek embert és irjam meg, annak az épitésnek csak békét hadjon nagyságod, mert megparancsolta az tömösváriaknak, budaiaknak és jeneieknek, hogy ha meg nem szünik attól nagyságod, mingyárást reá menjenek s elrontsák. Arra mondám: ma ötöd napja, hogy ugyan ő nagysága parancsolatjából levelemet küldtem nagyságodnak s mind azokat megirtam; megértvén nagyságod az dolgot abból, rövid nap ismét embere által levelét fogja nagyságod küldeni ő nagyságához, ha szinte nem fáradnak is az ő nagysága emberei. Arra mondá: Az ő nagysága emberei elmennek, és irjam meg most is, úgy hogy míg emberei oda érkeznének, addig ha mit épittetett volna is ott nagyságod, elrontassa, mivel mint eddig ugy ezután is anélkül el lehet nagyságod, és ha magyarországi kóborlóktúl vagy másoktúl bántása lészen nagyságodnak, irjon ide nagyságod, s hatalmas császár megoltalmazza nagyságodat. Az váradi jancsár aga két leveleit elvevén, mondá, hogy jobban is megtudja, mi lészen benne irva. Ezzel bocsátván kegyelmes uram, Nagy István uramat kelle mindjárt sietve vissza küldenem

nagyságodhoz mivel, semmiképen az csauzok menetelit le nem beszélhetém; nagyságod vigyáztasson ugy reájok, hogy annak alkolmatosságával talám egyéb dolgokat is *vyegmx pbzxmhgb.* Mit fogjon nagyságod továbbra is parancsolni, mindenekben ahoz alkalmaztatom magamot. Ezek után tartsa meg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum Adrianopoli, die 4. Maji 1668.

Nagyságod méltatlan alázatos szolgája

Székely Moyses m. p.

Kivül : Az méltóságos Erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Cito.

Cito.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély története eredet levelekben XV. kötet.*)

CCXXXVI.

. . . .

. . . . Mind had álljon három holnaptúl fogva császár az mint parancsolt Budáról török haddal megindulván, az mi császárunk birodalma által utamban jöve váratok alá menni avagy földeteket elégetni, rabolni, semmiképen arra okot nem adtunk. Mi császárunknak parancsolatja nagy, helyre jüni az mi zenebona békességtelenség most miveltetik, azon igyekezvén naprúl napra s órárúl orára az mint csendesiteném le mind titkon s nyilván, hogy a dolognak mivoltához hozzá lássak, azon igyekezvén ez táborban minden tehetségemmel. Az mely leveleket küldtél, mi continentiájok mi nyelvinkre fordítván, az császár nagy kapujára, hogy megküldjem és irjam az mint megharagutt volt biztunk : megengeszteltetett volna. De magadtúl megindulván, és az mely hadat fejedre gyüjtöttél, Arad palánkra indúltál, hogy megégessed, hadat küldvén. Arról hir érkezvén, egynehány hadat mi is küldtünk, hogy oltalmaznák meg ne gyujtsák, melyen ők igyekezvén s azért menvén ki az haddal, mi is azon forgolódván, gonosz ne lenne. Te hadad reánk jövén többnél többel, soknál sokabbal latorságot cselekedtél, az mi hatalmas császárunkhoz igazság-e ez? ez csele-

kedettel lehet-é az egymás közt való békességnek eligazitása? én s az török had tenéked nem károdra gyült ide s nem is igyekezett, hanem ennek gyülekezeti, az császár reád való haragja miatt kellett összegyülni. Mi császárunknak nagy és erős hatalmas parancsolatja rajtunk ez: hogy az ő hatalmassága jobbágyira és főldire jól vigyázzunk. Hogy vétkedért az császárt kérjük, abban forgolodván, ugy kelle cselekedni? ha akarod az császár rólad haragjád elvegye, ez elkezdett dologtúl szünjél meg, magadban szállj meg (avagy alázd meg magadat.) Az nagy Isten kegyelmességében bizzál, hogy dolgod kedved szerint lészen, s ha ugyan csak azt mondod nem s ugyan nem, az hatalmas császár az mint megparancsolta, mig lészen lélek bennünk, mig az felséges hán és fővezér megjő, mi gondot viselünk dolgainkra. Isten s az szentek parancsolatja mi lészen megmutatódik, azután pedig ki igazságot követ, és császárnak igaz rabja, mi nagy szentünk mit hagyott, parancsolatot adott, hogy a zászló adattassék, azért mi az zászló ellen nem indultunk, hanem kicsiny dologgal forgolódtunk, ez dolog véghez menne, s nagyra ne támadna, kit Isten tud, azon voltunk se török, se magyar ne veszszen.

Azt mondod hadad elég volna. Tudod te az mi nagy császárunknak és felséges hámnak mennyi hada? ahoz képest az véget vizsgáld meg, és igen jól meggondold végre mi lészen. Mi te hozzád gonosz szándékkal nem vagyunk, az mi volt mi köztünk, az nagy kapura megiratott. Mi azért bizván az dolog jól legyen, ezt mért cselekvéd? ezentúl megirjuk a Portára és igazán szorgalmatoskodunk. Te is jól megondoljad magadban. Sevvál 4. napján 1668.*)

Az mely póstától levelet küldöttél volt török nyelvre forditva és zacskóban csinálva, hogy megküldenők. De ez mostan mivelt gonosz cselekedetekért nem küldöttük, igaz szó ez melylyel tanácsoltalak, magad penig megvizsgáld, és mi sziveden azt cseleked.

(Egykorú török forditás a m. k. kamara levéltárából)

*) Vagy majus 4. vagy marcz. 19. A török néha a keresztyén havokat is török névvel nevezi.

CCXXXVII.

Szolgálok és Istentől sok jót kivánok kegyelmednek édes öcsém uram.

Somlyai útamban vöttem vala kegyelmed levelét, mire hogy elébb választ nem tehettem, az ott való sok foglalatosságimnak tulajdonitsa; ez úttal azért akarám kegyelmedet látogatnom, kivánván, levelem találja szerencsés órában kegyelmedet. Hogy penig én neheztelnék kegyelmedre, levelében irja: értette volna; de mivel kegyelmed arra nekem mostanában okot nem szolgáltatott, s ugy is hittem el kegyelmes urunknak igaz szolgája és az országnak jót kivánó tagja és fia: ahoz képest nem volt, és nincsen is kegyelmedre való nehézségem, sőt ha miben tudnék kegyelmednek szolgálni, kivánnék és kivánok is, készen várván mindenkor kegyelmed parancsolatját, kit is atyafiságának jeléül, hogy gyakran cselekedjék és velem szolgáltasson kérem. Ezzel Istennek ajánlván kegyelmedet, maradok kegyelmed kész szolgája bátyja

Fejérvár 4. Maji 1668.

Bánfi Diénes

Kőkényesdi uram Szakmárba való leköltözését kegyelmed irásából értém; nem kellett volna most ő kegyelmének házábúl kibontakozni, mert én nem lator kergetni mentem volt most ki; egyébiránt megverheti kegyelmed őket mikor ideje lészen.

(*Az egész levél Bánfi Dénes kézirása.*)

Kül czim: Tekintetes nagyságos Serédi Benedek úrnak én nekem jóakaró kedves öcsém uramnak adassék.

(*A kamarai levéltárban levő eredetiből.*)

CCXXXVIII.

Méltóságos fejedelmem kegyelmes uram!

Nagyságod méltóságos parancsolatját vévén mind az párokkal együtt, mind ezekből az két levél párokból ugy látom kegyelmes uram, hogy mind az váradiak és egyéb végbeliek is szántszándékkal ügyet és garázdát keresnek, valahol kaphatnának ide ki az szélbe, hogy inkább Candia felé ne kellenék menni. Csak azért vádoskodnak nagyságod ellen az portán, mely noha tökéletlenség ugyan az vád, de mégis nem kevés akadálya nagyságodnak; kiváltképen ugy látom ez a szegény haza szabadsága romolton romol, hogy már az maga határán se legyen szabad senkinek házat épiteni, az mint az váradi passa leveléből kitetszik. Soha az porta Erdélytől nem tiltotta, hogy valaki maga házát ne épitse; császártól Székelyhídnál több nem is parancsoltatott, hogy ne épitsék. Mindezekről talám nagyságodnak kapitiha uram által kellenék bővebb declaratiót nagyságodnak császár előtt tenni; megjelenthetné, nem ujabb várat csináltat nagyságod, hanem azt az ki eleitől fogva fenn volt, kiből az szegénység hatalmas császár országa oltalmaztatott az kóborlóktól, azt nagyságod elpusztúlni nem hadhatja az ország nagy kárára, az szegénység romlására; ujabb várat nagyságod nem épittet. De mind ezekről nagyságod bölcs elméje tudom alkalmatosbat, jobb útat talál; kérem is az jó Isten vezérelje és éltesse nagyságodat kegyelmes uram sok esztendeig.

Arany 1668. die 22. Maji.

Nagyságod alázatos igaz szolgája

Kapi György m. p.

Kivül : Az méltóságos erdélyi fejedelem ő nagyságának nekem jó kegyelmes uramnak írám.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. levél XV. kötet.*)

CCXXXIX.

Kegyelmes uram.

Fejérvárról die 22. praesentis mensis reám dirigáltatott nagyságod méltóságos parancsolatját, mind kajmékám és uj váradi passa leveleiknek igaz páriájokkal együtt, alázatosan vöttem, melyben mit irjon nagyságod és mint fenyegetődzék azon kajmékám és váradi passa Sebesvár állapotjáról, hasonló alázatóssággal és valóságosan értettem. Bizony dolog kegyelmes uram én is nagyságod egyik igaz hivének és egyszersmind igaz hazafiának is tartván magamat lenni, nem tagadhatom, a mint nagyságod méltóságos személyének, úgy édes hazámnak is (kinél több hazám nincsen) megmaradását voltaképen szeretem; melyhez képest végházai, hogy muniáltassanak, ha nagyságod búsulása és a haza veszedelme nélkül lehetne, jovalhatnám ugyan, csak hogy a hatalmas nemzet még a romlások előtt fenyegetődzvén ellenünk, melyet akkor sokan semmiben hajtottanak, mivel azon fenyegetődzését annak utána annyira effectuálta volt, ma is keservesen érzi a szegény romlott haza, tarthatok által, hogy együtt most is megteljesitvén fenyegetődzését, propter non obtemperationem, mint az kajmékám levelének continentiája tartja, ha a végekbéli passák és török vitézek által fogna véghez menni a sebesvári palánknak elhányattatása, nagyságodat búsúlás és a hazát közönségesen (kitől Isten szent fiáért oltalmazzon) veszedelem ne fogná valamint követni. Nagyságod kegyelmes jó tetszése azért kegyelmes uram, ezen sebesvári palánk dolgából mit fog nagyságod parancsolni? és mind a kajmékámnak, mind váradi passának mint fogja ezekhez képest maga méltóságos személyének következhető búsúlása és a hazának veszedelme nélkül magát bölcsen resolválni? ezek után Isten kegyelmes protectiója alá ajánlván nagyságodat, marad nagyságod mindenkori igaz hive

alázatos szolgája

Fleischer András m. p.

Datum Cibinii die 24. Maji. A. 1668.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, nékem természet szerént való kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXL.

Kegyelmes uram fejedelmem.

Isten nagyságodat szerencséltesse· teljes birodalommal.

Kegyelmes uram, nagyságod parancsolatját mind az inclusával alázatoson vettem. Penig hogy az végbeliek informatiója, az portán való, sinistre lett, melyet már az oculator csauzok is nem az informatio szerént tanálnák. Sőt inkább az ellen úgy tetszik (ha igaz bíránk volna) ezután való panaszoknak is kétséget szerezne. Elhiszem azért kegyelmes uram nagyságod teljes tanúlsággal értesitette Sebesvárához menő csauzokat, comissariusát, hogy micsoda ratióját assignálja az oda hordoztatik, melyet úgy tetszik helyesen el is hitethetni velek, hogy nem uj palánknak épitésére, hanem más végre hordozák legyen oda, mivel hogy még semmi uj épületet ott nem látnak, az vár is penig még kősziklán állván, nem lévén palánkos. Melyre nézve nagyságod bátran megírhatja, hogy ez is olyan méltatlan panasza az végbeli szomszédoknak, mint szokák az előttiek; holott semmi sem volt, nincsen is de praesenti az uj palánknak erigálásában; mert azt az Sebeshez hordott fát más szükségre vitték s nem uj palánk csinálására. És énnekem úgy tetszenék (noha ő más értelemben érti irását) mindazáltal 1. meg kéne köszönni nagyságodnak ez iránt is nagyságodhoz mutatott jóakaratját, hogy az végbeliek informatiójának nagyságod és az haza ellen hitelt nem adott. 2. instálni kéne nagyságodnak, itiletet tehet ezután is ő nagysága ez mostani sinistra informatiójából az végbelieknek, micsoda panaszoknak adhasson hitelt (ha ezután occurrálna azféle) addig míg nagyságodtól is nem venne informatiót; mert nagyságod kissebbik hatalmas császár szolgájának, nem hogy vétene, sőt inkább mástól is oltalmazná, és minden nagyságodhoz illő jó szomszédsággal vagyon hozzájok. Azonban az

csauzok is, hogy inkább ott benn helyesb s igazabb relatiót tennének, mennének jól contenti el. Az váradi passáknak is megírhatná nagyságod, nem volt jól informatus, mert nagyságodnak ott semmi uj épületet nem csináltanak, s mi végre is hozták oda azt az fát, assignálván azt az ratiót is, kit az kajmekámnak, hogy egyezzenek az levelek. Ez mellett kegyelmes uram irásához képest jovallanám, még meg nem vesztegetik az váradiak elméjét az uj passának, nagyságod vonná magához, hiszem jobb volna egyszersmind most inprimis neki adni azt (jó contentumára) mint sem apránként egyszer is másszor is ezután adandót; mindazáltal álljanak mindenek nagyságod fejedelmi kegyelmességén. Ajánlom nagyságodat ezekkel Istennek. Datum Bodola 1668. die 25. Maji.

Nagyságodnak alázatos híve

Béldi Pál m. p.

Kivül : Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeum. (*Gr. Kemény József Erdely tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXLI.

Kegyelmes uram méltóságos fejedelmem.

Az nagyságod kegyelmes parancsolatját értém, melyben nagyságod ez iránt való vékony tetszésemet akarja venni. Nékem kegyelmes uram tetszésem ez: nagyságod kegyelmes uram az kajmekám és váradi passa előtt mentheti magát, mentse Sebesvár épitése végett, hogy nagyságod semmi uj épületeket ott nem csináltat, hanem csak szintén az váron kivül való hostátot akarja nagyságod restauráltatni, mely annak előtte is volt s emlékezem is reá. A mi pedig az két vár csinyálását illeti, mivel csak panaszt láttatnak jelenteni, azt nagyságod most posthabeálja, ha felőlek újabban urgeáltatik nagyságod, akkor nagyságod, méltán mentheti magát, hogy a végre cselekeszi nagyságod, az császár adó fizető szegénysége végső pusztúlásra s romlásra jutnak s az alá s fel járó csavargók miatt semmiképen nem maradhatnak; mostan erről

való resolutio maradna abban, nekem vékony tetszésem ez kegyelmes uram. Maradok nagyságod alázatos hive, ajánlván Isten oltalmában nagyságodat. In Maros Szent-Király 27. Maji A. 1668.

Nagyságod alázatos szolgája, híve Bánfi Sigmond m. p.

Kivül: Az én kegyelmes uramnak, az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény Jószef Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXLII.

Méltóságos fejedelmem, kegyelmes uram!

Kegyelmes uram igen alázatosan akarván nagyságodnak értésére adnom, három karánsebesi török a Vaskun által jövén tegnap, mint egy kereskedés szine alatt, addig semmit nem jelentvén, Hunyadra mentek. Ott az tökélletlen bég levelét Tunyogi uramnak megadták, melyet Tunyogi uram fel sem szakasztván kezembe hozta, úgy látom Apáti levele is benne, mi végre küldte ki nagyságod által láthassa. Eleitől fogva mondtam én nagyságodnak, tökélletlen volt az a bégja, azért vitte is el az ördög, Tunyogiban most nem látok semmi oda való vonást. Az németeket most felküldöm az várban mingyárt, az vigyázás felől is külömben parancsolok, sőt ha nagyságodnak is tetszik kegyelmes uram, talám magát azt a székelyhidi német kapitányt jobb volna bele küldenem, mely ha úgy tetszik nagyságodnak, valami praebendája felől is parancsoljon nagyságod, honnét legyen tartása, ahoz inkább bizhatnék ember az vigyázás dolgából, mivel már az indiciumok több roszra is mutatnak, melyeket nagyságod bölcs elméje jobban által érthet. Tunyogi uramat magát küldtem fel nagyságodhoz, talám nagyságod nem késleltetvén oda fel bocsássa oly instructióval, hogy ez két rosz között az kissebbikre hajoljon, mivel initia dolorum. Ez eránt nagyságod talám az urak tetszését is venné, jövendőben ne mondanák, nagyságod tetszések nélkül cselekedett. Ne láttatnék sem porta parancsolatja ellen véteni, sem szabadságunk romlásával magunk végső veszedelmére

magunk ellen pénzt, innét jövedelmet adni, hanem más útakon praeveniálódnék, és hogy felesége vitette és költötte minden jövedelmét el oda, mutatnánk utat nekiek. Mindazáltal kegyelmes uram ezeket nagyságod bölcs elméje ezeremnél is jobban tudja.

Az facsati agához mindgyárt küldök, megizenem neki mindgyárt menjen Káránsebesbe, mint ha egyéb dolga volna, és mindeneket mind az békről mind az ott levő embereitől kitanulván igazságosan, sietve nagyságodat tudósitsa; tudom igazán el is jár benne. Nagyságod látja, az Apáti levele is, az ebé, mely fennt van, igen biztatja magát a feles jóakaróival. Én azt az három karánsebesi törököket is meghattam egyenesen felvigyék nagyságod méltóságos udvarába késedelem nélkül, Nagy Sigmond uramat rendelvén melléjek, jó gondviselés alatt; méltó nagyságodnak examináltatni, egy kevéssé meg is riasztani, legyenek sub honesta custodia, őrizze német őket; másszor affélében ne ártsák magokat, hanem nagyságodnak tegyék elsőbben hírré.

Kegyelmes uram ha nagyságodnak úgy tetszik, hogy az a német oficér menjen Hunyadra, irasson nagyságod egy instructiót is nekie, mind vigyázás felől és az kapu kolcsai s egyéb dolgokról is, semmiben az oeconomiát nem impediálván az ur tiszteit, egyéb iránt az várbeli munitio és abbeli dispositio, vigyázás, kapu kulcsa és egyéb al ajtók kulcsai, az várbeli dolog legyen, az ő dependentiája és administratiója által menjenek végbe, úgy osztán Hunyadot nem félthetni. Nekem is Isten azt adván érnem, nagyságod udvarában felkelletvén mennem, alkalmatlanságtól nem féltheti ember, ha jó dispositióval hadja, mivel én is mindenkor rá nem vigyázhatok.

Nagyságod méltóztassék Zalakna és Abrukbánya tájékára parancsolni, embereim most is egy néhány tolvajt oda ejtettek által, az mini üzték; ezek ott nem persequálhaták, ott senki üzésére fel nem kelt, mert elverhették volna őket; talám magok közül valók, jól esmerik, azért nem bántják. Éltesse Isten nagyságodat kegyelmes uram és minden dolgaiban vezérelje szegény hazánk jóvára.

Nagyságod alázatos igaz szolgája Kapi György m. p.

Aranii 27. Maji 1668 délután.

P. S. Annak az Apátinak én igen titkon hitlevelet küldök kegyelmes uram, mivel azelőtt én szolgám volt; hívatom, ígírek is valamit nekie; ha nagyságod kegyelmessége, nagyságod parancsoljon felőle, bezzeg attól mindent jól kitaaúlhatna nagyságod, ha ember becsalhatná.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelem ő nagyságának nekem jó kegyelmes uramnak.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdélyi tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXLIII.

Kajmekán(nak) szóló levél minutája.

Tekéntetes nagyságos kajmekán etc.

Nekem írt nagyságod méltóságos levelit illendő böcsülettel és engedelmességgel vévén nagyságod irását megértettem. Csudálkozom azon, hogy az végbeli vitézek nem átallottanak hatalmas császárunk fényes portáját igazságtalan dologgal búsítani, mert a miről mostan panaszt töttenek, abban semmi úgy nincsen. Az mit jelentettek, azt hogy Várad határán levő Sebesvár mellett akarnánk mü várat csinálni: legelsőben szükséges nagyságodnak megérteni, nem hogy Sebesvára az váradi határon volna, de az mint az magyarok között az mely földek nagyok szoktak lenni, kilencz magyar mérföldnire vagyon tőle, annyira, hogy Várad Magyarországnak abban az részіben volt, az melyet az régi erdélyi fejedelmek az magyar királtól karddal vöttenek volt el, Sebes vára penig Erdélyben benn volt, egy nagy havas lévén Várad és Sebes vára között. Az mely épétést mondottanak az vitézek nagyságtok előtt, hogy mü akarunk épitteni, az is nem egyéb volt, hanem az Sebesvárban lakó vitézlő rend akart az lovai számára valami istállót csináltatni, arra az szükségre hordattanak volt egynéhány darab fát, de annak épétésihez is nem kezdettek, az egész dolog ez szerint vagyon, nagyságtok külömben nem találja. Minek okáért nagyságod bölcsen megitélheti, az miképen mostan ilyen nyilván való igazság ellen az fényes portát merték búsitani, ennekutána is kétség nélkül

el nem múlatják; hihető azért, hogy az mely húzásokat vonásokat az szegény embereken töttek s naponként tesznek, arról való panaszunk ne mehessen hatalmas császárunk füliben. Nagyságodat azért igen bizodalmasan kérem, tartsa meg egyik fülét a mü mentségünknek meghallgatására, ha ujobban valakitől búsíttatik; hatalmas császárunknak östül maradt országa lévén Erdély, maradhasson meg ő hatalmassága kegyelmessége alatt, kiért Isten nagyságodat sok esztendőkig éltesse, én is nagyságodnak hálaadóképen megszolgálom.

Hátára jegyezve : Betlen János uram censurája az kajmekámnak irandó levél felől Sebesvár állapotjáról. Albae expedita 28. Maji Anno 1668.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József, Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCXLIV.

Magnifice Domine et Amice Observandissime!

Magno conficior taedio quando nulla accipio nova de statu rerum et incolumitatis magnificae Dominationis, et eo solo consolor, quod ordinarie, dum benefit tacemus, dum male, conquaerimur. Unde nihil adversi de sanitate Magnificae Dominationis ex eo suspicor silentio. Nunc apud nos convocatus a Rege Varsaviam Senatus consulit super propositionibus, quas ex annexis magnifica Dominatio Vestra percipiet. Cathastrophe magna nobis imminet, Moschus et Neuburgus concurrunt de Regno, ille a domo Austriaca hic a Gallis, Suecis, Brandeburgo promovetur, illi aetas juvenilis, religio, terror potentiae obest, huic numerosa proles ac aetas grandis opponitur, tertius nemo ad huc comparet, conclusum in coelo est, quid de his fiet, factores non desunt pro utroque hoc candidato, non latebit magneficae Dominationi vestrae quicquam, quod ad ejus de his pertinebit notitiam. Utinam saltem bona illa et foelicia nova sint.

Excellentissimae Dominae Principissae devota mea offero obsequia, rogo, manuteneat me magnifica Dominatio Vestra

in gratia Suae Excellentiae, re quae hic sibi fieri vellet confidenter mihi demandet, quia profiteor me esse semper

Magnificae Dominationis Vestrae

Paratissimum ac devotissimum servum

Stan Wolenski m. p.

Karnioniae 18. Junij 1668.

(Eredetije a m. kir. kamarai archivumban.)

CCXLV.

Kegyelmes uram méltóságos fejedelmem.

Az nagyságod levelét vévén, mit irjon s parancsoljon, alázatosan megértettem; az mi azért az portára való válasz-tételt illeti, vékony itíletem szerint az portai csauznak kedvét kellene keresni és arra venni, hogy az mit nagyságod fog írni, azont ő is mint szemmel látott dolgot bizonyitana az szerént, hogy az ő szava mellett lenne hitelesebb az nagyságod irása az portán; az nagyságod irása pedig kétképen is meghamisíthatná az vádlókat; elsőben, mert nem is erősséget akar épiteni nagyságod, hanem csak valami lovaknak való istállókat vagy árnyékot; másodszor, nem hogy az váradi határban épitene erősséget nagyságod, de szabadon megirhatná, hogy nem is abban az országban vagyon s volt eleitől fogván Várad, az hol az nagyságod istállójának épitése, hanem egyik Magyarországban s másik Erdélyben vagyon; kiből kitetszvén az hamis vádlás, igy gondolkodjék az fényes porta, hogy ilyen igazak az több nagyságod ellen való vádlások is, mint ez; nem is kell mostan azon az épitést meginditani, hanem legyen vesztegségben az dolog addig, míg megértheti nagyságod mint vették be méltó mentségét. Az váradi bassának való választ is ugy tetszik egyeztetni kellene, mind egy dolgot illet mindenik, az mely két más várat vagy erősséget emlit, arról most talám csak hallgatni kellene.

Isten boldogítsa dolgait nagyságodnak.

Irtam Sz-Pálatt 23. Pünkösd havának 1668.

Nagyságodnak alázatos hive és szolgája

Haller János m. p.

Kívül: Illustrissimo Celsissimoque Domino Michaeli Apafi, Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino mihi Clementissimo.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört ered. lev. XV. kötet.*)

CCXVI.

Illustrissime Domine Princeps Amice et Frater Vicine nobis benevole.

Minekutána elérkezett volna nagyságodtól tekéntetes és nemzetes János kapitány hivünk jó követségnek válasz adásával, az határban való commissariusoknak elmenésekért és egyéb ott való egyenetlenségekért, melyet nagyságodtól nagy becsülettel és tisztességgel vettük, mindeneket megértettünk. Ismét irjon nagyságod választ, mikor lészen az nagyságod commissariusának oda érkezése, hogy innet is commissáriusunk az praefigált napra oda tartozzék, semmi késedelem ne legyen. Annakfelette nagyságodnak az atyafiúságnak és szomszédságnak adóságáért akarók értésére adni, mivel ezek az-országok hatalmas császár birodalma alá vettettenek, országunk nagy insége miatt, mely mi rajtunk minden nap forgott most tavaszra kelve, birodalmunkból egy néhány faluink szöktenek el az nagyságod birodalmában, némelyek Fogaras tartományában, némelyek Brassó tartományában, némelyek Szeben székire; mely dologért expediáltunk nagyságod látogatásának okáért és ezekért az dolgokért fő aga Panat hivünket. Nagyságodat az jó atyafiuságért sz(om)szédért kévánjuk, ne recipiáltassanak országunknak lakosit és kiváltképen minden gondviselőinek megparancsolván és adván úgy szabad nagyságod parancsolatját hivünk kezihez, hogy visszatérvén hozhassa vissza ez ő helyekre, mert nem egyéb latorságokért szüktenek el, hanem csak az adónak nehéz volta miatt; ezek ez országok mind ez ilyen békességben tartatának mind ēddig is, nagyságod is nem öröl az mi országunk kárán. Az mit pediglen hivünk szóval is nagyságod elejében terjesztene, minden szavainak hitelt adjon nagyságod; ne-

künk más hasonló dologból poroncsolván jó szivvel igyekezünk szolgálni. Tartsa meg Isten nagyságodat kedves jó egészségben sok boldog esztendőkre. Datum in Sede nostra Bukurest die 1. Julii Anno 1668.

Illustrissimae Dominationis vestrae Amicus et Frater Vicinus benevolus.

(*Oláh névaláirás.*)

Kivül: Illustrissimo Domino Principi Michaeli Apafi Dei gratia Transylvaniae Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comitti. Amico et Fratri Vicino nobis benevolo.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered lev. XV. kötet.*)

CCXLVII.

Kegyelmes uram.

Nagyságodnak szóló császár levelit extrahálván egy Aleksza nevü trapezondari görög holmi adósságinak megfizettetése végett, ki feles vélle együtt kereskedő görögökkel jövén hozzám az levéllel, kére azon, hogy irjak nagyságodnak adósságinak megfizettetése felől, mivel kapucsit is akar kiküldeni nagyságodhoz az császár levelével; ki hogy abbeli szándékát letegye, abban igyekeztem; ugy hogy ha mi oly levél lészen, kapucsi nélkül is én elküldöm, egyebaránt ha szinte kapucsi megyen is ki, haszontalanúl leszen fáradsága. Igy kegyelmes uram kezemhez vevén tőle az levelet, elküldöttem nagyságodnak, a mellett maga is iratott törökül levelet, melyben az mint mondja megiratta, micsoda adóssági legyenek Brassóban. Nagyságod kegyelmes uram igazíttassa el dolgát, és ha igazsága vagyon, tétessen contentatiót neki, mivel úgy értem, nagy renden lévő törököktől vette volna fel interesre azt az pénzt, kik is fogták neki szerzeni az császár levelét s igen vadnak mellette, és remélem azok urgeálták az kapucsi kiküldését is. Azt mondja az görög, nem távozik tőlem, míg válasza jő, mivel hogy ő kapucsit küldött volna ki, ha az levelet én nem küldtem volna el. Erről valami oly választ irasson nagyságod, melylyel tudhassam el magamról, ne búsuljak

miatta, se nagyságod ne búsíttassék ezután is. Ezek után tartsa meg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum Adrianopoli die 22. Augusti Anno 1668.

Nagyságod méltatlan alázatos szolgája

Székely Móses m. p.

Kivül : Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XV. köt.*)

CCXLVIII.

Generose domine amice observandisime!

Salutem ac officiorum commendationem.

Minek utána tegnap elbocsátám Csejte felé postáimat, két három órával azután vettem leveleket melyeket irják, hogy ő fölségéhez Velenczébül curer érkezett, s azt hozza magával, hogy csak mostanában a mely ötvenkét gálya török jött volna Candiához a török segétségére, azokat a maltai vitézek öszveadván magokat a velenczésekkel, kik igen nagy vigyázásban voltak más régi ezer proscriptus banditák hajóival együtt, kik hogy gratiát nyerhessenek a respublicátúl, adjungálták a velenczésekhez és maltaiakhoz magokat, felverték és meggyőzték, mely győzedelmet leginkább a régi ezer proscriptus banditáknak attribuálnak : kiért a respuplica is megengedett s gratiát adott nekiek s azon kivül jutalmat is igirt. Még in particulari a dolgot, mikint lett meg nem irták, hanem in ge gere ő felségit ugy informálták, több ezer töröknél veszett. Melyet per praesentes akartam nagyságodnak értésére adnom, kivánván Isten éltesse jó egészségben kegyelmedet. Datum in possessione Kőhalom 3. Septembris 1668.

Generose Dnis Vestrae amicus ad officia paratus

Comes F. de Nádasdi.

Külczim : Generoso Domino Francisco Nagy de Lesenye Illustrissimae Dominde Comitissae Excellentissimi condam domini comitis Francisci Vesselini Regni Hungariae palatini bonorum universorum praefecto etc. domino amico obs.

(*A m. k. kamara levéltárában levő eredetiről.*)

CCXLIX.

Felséges és méltóságos chám, nékem kegyelmes uram. Isten felséged napjait tegye sok ezerekké nagy boldogúl.

Miolta hatalmas császárunk fényes kegyelmességéből Erdélyországának gondviselése reám bízatott,sok bajaskodásim kívánságam és ügyekezetem felett gátoltanak meg mindenkor a felséged méltóságos személyének bizonyos emberem által való látogatásától, mely feltött szándékom mostan is mindenkor nálam fenntartva vagyon, reménlvén Istennek azon alkalmatosságra való segedelmét. Addig penig ez levelem megvivő Konya Bálint nevü erdélyországi jámbor hívem az felséged országában bemenvén az végre, hogy meglássa, ha találtathatnának-é még oly rabok mind az felséged méltóságos udvarában s mind más híveinél felségednek, kik kiválthatók volnának és saczok megszerezhető értékekhez képest, akarám fölségedhez való teljes indulatomat ez köszöntő levelecskémnek küldésével is megmutatnom, kívánván felségedet találja szerencsés és boldog órában. Azonban felségedet mint kegyelmes uramat alázatosan kérem, levelem megvívő szegény hívemet kegyelmességivel részeltetni, és felséged bizodalmában szeginy rabok tudakozásában való szabados járását méltóságos parancsolatjával megengedni méltóztassék, Erdélyországában való békességes visszajövetelit is megengedvén, hogy ha oly rabok felől, kik kiválthatók lesznek, hozhasson bizonyos hírt, ne haljanak haszontalanúl ott meg, az felséged híveinek is károkra, melyért felségednek mindenkor szolgája maradok, és kívánom tartsa Isten felségedet szerencsés jó egészségben.

Eredeti fogalmazvány Székhalmi Andrásnak 1668. Sept. 7-én kelt s az erdélyi fejedelemhez szóló levelének tiszta részére írva, az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély. tört. ered. level. XV. köt.*)

CCL.

Ajánlom kegyelmednek mint kedves sógor uramnak kész szolgálatomat, jó egészséges hosszú élettel áldja meg Isten kegyelmedet.

Kegyelmed levelit édes sógor uram elvöttem, nyavalyás károlyi jobbágy kárvallásokrúl mit irjon megértettem. Bizony szomorú édes sógor uram ez, s ehez hasonló bokros rosz híreket hallani akármely jó lelkű magyarnak, holott egymáson kivül is nagyon elég ki pusztitsa, rontsa szegény fogyaték nemzetünket, Isten előtt adjon számot lelke róla ki ezt szerzé nemzetünk és a közhaza között. Istennel bizonyitom, sok ideje miólta keresztül álló voltam az ilyen dologban, remélvén más uton való megorvosoltatását ez fennforgó sok alkalmatlanságoknak, de midőn kegyelmes urunk és a haza minden reménységbül kifogya, és naponkint birodalmának pusztitását öregbedni látta, kénytelenitteték ugy ő nagysága az maga kedve ellen való dologhoz nyúlni; meg kell azt vallanom édes sógor uram, maga személye ellen is kegyelmednek ő nagysága méltóságos tekinteti eleiben bokros panaszok jüttenek, az székelyhidi jószág pusztittatásárúl, embereknek hatalommal való elvitelekrül. Jenei uramnak is kegyelmed szolgájának hasonló hatalmaskodásárúl ő nagysága egynehány izben busittatott az szegénységtül, de ha ezek nem lettek volna is, egymást érik az ő felsége birodalmában lakók közül sokaknak ellenséges irruptiójoknak, méltatlan hódoltatásoknak, pusztittatásoknak hirek, melyek ő nagyságát kedve ellen kényszeritették ehez kezdeni, (és hanem ha megorvosoltatnak) tovább is continuálni. Melyre nézve édes sógor uram, noha én kegyelmed parancsolatjára ő nagysága előtt eleget törekedtem az szegénységnek marhájoknak visszaadattatások felől, de ő nagyságátúl más választ nem nyertettem annál, melyet ő nagysága méltóságos levelébül kngyelmed bővebben megérthet. Egyébiránt kegyelmed hitesse el magával, hogy valami az én kicsiny hatalmamban áll, bizony kegyelmednek (mint ki eleitől fogva nekem is jó uram kedves atyámfia volt) szolgálni igyekezem, de ez édes kedves sógor uram, két haza között

forgó alkalmatlanságbúl származott dolog s megorvoslása is csak azon ok által lehet. Egyébiránt hitesse el magával, hogy kegyelmednek vagyok és valamig Isten éltet maradok, Alba-Julia 1. Novembris 1668.

Igaz atyjafia szolgája Bánfi Dénes m. p.

Külczím : Tekintetes, nagyságos Károli László uramnak (titulus) bizodalmas uramnak sóghoromnak adassék.

(*A kamarai levéltárában levő eredetiből*)

CCLI.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint bizodalmas uramnak, sógoromnak, Isten minden jókkal áldja meg kegyelmedet.

Édes sógor uram, noha ezelőtt egy nehány nappal kegyelmed jámbor szolgája által Fejérvárról is irtam kegyelmednek az Karoli szegénység elhajtott marhájoknak állapotjárúl, kiről mostan is egyebet kegyelmednek nem írhatok, hanem, hogy bizony valameddig lehete keresztűl álló lők. Ez és több ehez hasonló (kit Isten távoztatna) gonoszoknak elkezdésében és követésében, de tovább ellenzenem nem lőn bátorságos, jó émlékezetiben lehetvén kegyelmednek, már az kása az én számat igen megégette, sok ideig számkivetést szenvedvén azért, hogy nem mindenben egyezhettem másokkal; és noha az mi kegyelmes urunk ő nagysága parancsolatja az most is, hogy az marhákat mind behajtsák, és az ide fel való megkárosodott emberek közé feloszszák, mindazonáltal kegyelmedet eleitől fogva jóakaró uramnak s kedves atyámfiának tartván, s az szegénysigen való szánakodástúl is viseltetvén, kegyelmes uram hire nélkül is gondolkodtam ilyen dologrúl, hogy az károlyi emberek jüjjenek be Somlyóra, s ott az marhákat rendszerint becsűljék meg; az ki marháját meg akarja váltani váltsa meg, mert édes sógor uram kegyelmed tudja, hogy az böcsü nem ugy szokott lenni, mint az mennyit az marha érne, hanem jutalmasabban esik. Igy mind kegyelmednek kedveskedhetem, s mind az szegénységnek is könnyebben esik mint sem mind ide veszne marhájok, melyről is ezen órában Bethlen Gergely uramnak irtam, kivántatik csak az, hogy kegyel-

med parancsoljon az károliaknak jüjjenek be. Ha édes sógor uram ezen tetszésem tetszeni fog kegyelmednek, jó; parancsoljon siessenek bejünni Somlyóra, ha hol penig nem, legyen az kegyelmed jóakaratja, mert tudja az Isten szivesen kivánnék kegyelmednek szolgálni, az szegínysígnek is kedvezni, de több hatalmamban nincsen, ezt talám kegyelmes uram előtt elpokroczozhatom, mivel nem is szintén ingyen megyen vissza az szegínysígnek marhájok. Ezzel kivánom az ur Isten kegyelmedet sokáig jó egészségben tartsa meg. Gyalú 4. Novembris Anno 1668.

Kegyelmednek köteles atyjafia szolgája

Bánfi Dénes m. p.

Külczim: Tekintetes nagyságos Károly László uramnak (titulus) bizodalmas uramnak sogoromnak adassék.

(*A m. k. kamara levéltárában levő eredetiről.*)

CCLII.

Instructio.

Ő kegyelme, kegyelmes urunk méltóságos levelit és ajándékát praesentálván annak rendi szerint, azután kegyelmes asszonyunk ő nagysága nevivel is az passát ő nagyságát köszöntse, és az ő nagysága ajándékát is ő kegyelme praesentálván, azután kezdjen az derék dolgoknak tractalásához, mely vikony ítiletem szerint nagyobbára áll az ide alább megírt nehány punctumokban.

1.) Kírni kell a passát, az jó szomszédságot minden rendes útakon módokon ő nagysága tartsa meg, mely áll kiváltképen egyikben ebben, hogy eleitül fogvást az török magyar végházak között megtartott igazságos törvény szerint az hódolt várasokat, falukat ő nagysága mindenütt, mind Bihar-, Zaránd-, Békésvármegyébül, az mi kegyelmes urunknak ő nagyságának és magyar uroknak engedje felhódolni, söt az kik vakmerőségbül is nem akarnának engedelmeskedni és adajokat nem akarnák magyar uroknak felhozni, ő nagysága az mint mi ide beljebb, ugy ő nagysága is oda kiljebb erőltesse reá őket, söt engedjen szabados passust, az nemesség-

nek, akár holott való jószágok közé való menetelben, küldésben és adajok felszedésében, melyről pro majori securitate adjon levelet az passa ő nagysága az egész díványával együtt. Egyébiránt´az mint gyakran már fennforgott, mi haszna ő nagyságoknak és az török uraknak, iszpahiáknak abban, ha az magyarországiak bitangolják, húzzák vonják őket, hiszem jobb volna hatalmas császárunk hívei mi birnók, mint sem ellenségi, kik miatt most is pusztúl a szeginség mindennap; más az, ha nekünk is hódolnak s ő nagyságok békével hadják birni, mi is megmutatjuk, hogy vérünkkel, fegyverünkkel készek leszünk az szeginséget és azt az országot oltalmazni, mely nélkül lehetetlen is, hogy az hódoltság békével maradhasson. NB. Itt eléhozhatni, hányszor találtatta meg kegyelmes urunk római császárt, hogy megorvosolja a szeginség pusztítását, kiről tractát is igírt római császár etc. Megjelentheti azt is ő kegyelme, hogy mivel római császár is ez egész nyáron csak szóval tartotta ő nagyságát, íme megmutatta ő nagysága, fegyverrel is kész az szeginséget oltalmazni, az végre lött az károli marha hajtás is, mivel az egyik fészke a tolvajoknak.

2.) Ha elé fordulna, engedjük meg mi is azokat behódolni, kiket eddig arceáltunk, arra azt kell felelni: valamelyek magok is jóakaratjokbúl behódoltak, nám mi nem ellenzük, mind addig is, valamig Isten hatalmas császárunk szívét hozzánk hajtja; de azok soha jóakarotjokbúl nem hódoltak, hanem az ármások erővel elfogván, rabolván bennek, úgy iratták fel falujokat fejek mentségére (melyet az egész darab ország tud), némelyek penig ugyan soha nem is hódoltak, hanem az hódolt faluktúl tudakozták az török iszpahiák az faluk nevit, csak ugy iratták fel őket, hiszem azon registrumban vadnak oly faluk, kik Vásárhelyen is belől vadnak, némelyike Megyes mellett van, kibűl is kilátszik, hogy azok soha sem hódoltak, mégis felirták.

3.) Kérni kell azon a passát az szeginségnek Kraszna, Közép-Szolnok, Kolos, Dobokavármegyékben s mindenütt az egész hódoltságon nem kicsin károkkal, pusztulásokkal van az, hogy az adajok sok, úgy hogy egy házra harmincz, negyven, közönségesen penig husz, huszonöt forint is esik. Azért

noha ő nagysága eddig is sokakkal kegyesen cselekedett, de közönségesen tégyen jól az szeginséggel, szállitsák bizonyos és elviselhetetlen formában adajokat minden falunak, s adjanak ugy osztán állandó levelet minden falunak, hogy sem iszpahiák, passák feljebb ne verhessék adajokat; más az, nagy pusztulására van az is az szeginségnek, hogy nincsen bizonyos ideje, napja az adajok bészolgáltatásának, hanem untalan kijárnak az adószedők, söt csuportonkint az iszpáhiák (kiváltképen Somlyóra), hanem lenne bizonyos nap egy esztendőben kétszer vagy háromszor, melyre tartoznék az szeginség mindenünnet bévinni császár és török urok adaját, melyre is az magyar kapitányok erőltetnék reá az szeginséget, mert az sok alá s feljárással sokat költ az szeginség, majd adajánál is többre megyen; hasonlóképen tartóznának az magyar uroknak is az távulyabb valók bizonyos napra adajokat felhozni, kikre is az török végbeli tisztek erőltetnék réá az szeginséget; úgy mind két részre adajokot szépen bészolgáltatnák, az szeginség sem pusztúlna; kölömben, ha az szép rendet bé nem veszik, ezután Somlyón sem gazdálkodnak s az szeginség ha elpusztúl, ők lesznek okai. NB. Most legközelebb mindazáltal kívánni kell azt, hogy mivel sok esztendeje Belényes vidéke adaját be nem szolgáltatta, igazán némelyeknek jószágokat idegenek is foglalták el, azért az urunk ő nagysága emberit s az nemességet, mind most kik ő kegyelmével vadnak s mind ezután, ha kik az ő nagysága avagy az végbeli kapitányok levelivel ő nagyságát requirálják, bocsássa el jószágoknak felhódoltatására s velek való megalkuvásra, s assistáljanak is nekik; eligazitván egyszer dolgát az magyar ur faluival, azután tartsa mind két fél az feljebb megirt jó rendhez magát.

4.) Az nemesség mindenütt az hol falujában régi fészkére haza akar szállani, szabadoson haza szállhasson, épithessen, jószágát birhassa, szabadságával élhessen, illendőképen kész az török urának fizetni az jó békességért; kikkel is az mennyiben egyszer megalkusznak, feljebb soha senkinek szabad verni ne legyen.

5.) Az szeginséget mint pusztitják az magyarországiak, nyilván van elöttök; azért azoknak refrenálásában egyet kell érteni. etc. etc.

6.) Jöhet elé az Kraszna vármegyei dézmának felinek elvitele; arra azt felelhetni : mindenkor igy volt, miolta az háborúság megcsendesedett azon az földön, és az sok tolvajtúl felszabadúlt; egyébiránt elpusztúlnak, ha az török ur külön dézmát veszen s az magyar különt; hanem ez iránt is jobb az egyesség. De ha elé nem hozzák, ő kegyelme meg ne emlitse.

7.) Sebesvár épitése ha elé hozódnék, arra azt kell felelni, ha erősséget avagy várat épitene is urunk s az ország ott, az Váradhoz való soha nem volt, hanem Erdélyhez. Erdélyt penig s annak várait hatalmas császárunk ő nagyságára bizta nem az váradi passákra; de erősséget épiteni felejtenők mi, csak az adót adhassuk meg. Ott erősséget többet nem épitettek, hanem az mi ezelőtt is sok esztendőktül fogva ott megvolt, valami rosz palánkot, az kiben istállók vadnak, sőt most kissebben csinálták egy öllel is, mint az régi palánk volt: kérni is kell azon, ha az jó szomszédságot meg akarják tartani, ne garázdálkodjanak effélével, mert az csak garázda keresés, hiszen Sebesvára, Somlyóvára és Erdély nekik nem ártalmokra van. NB. Meg jelenthetni ezt is, ha urgeálnák, hatalmas császár kapucsiáinak már mind megmutogatták azt egyszer, mit akarnak ott épiteni s micsodás fábúl s csak megpökték; de azt is ha elé nem hozzák, ő kegyelme elé ne hozza.

8.) Kérni kell azon is a passát, efféle haszontalan dolgokat ő nagysága meg ne engedjen alattavalóinak inditani, mint némely nap az ketesdiek török urok az hunyadi határban nagy részt magáénak fogott, holott azok az helyek Erdélyben vadnak; mi tudjuk sok száz esztendöktül fogvást azoknak határit, s nem hogy egy közönséges török az olyan régi privilegiummal birt határokat bontogathatná, de az mi törvínyünk szerint még maga is az mi kegyelmes urunk afféle régi birodalmakat nem bontogathat. NB. Itt mindazáltal meg kell köszönni az passa jóakaratját, hogy emberségesen cselekedett ebben is; ha penig elé ezt magok nem hozzák, ezt is ő kegyelme csak hallgassa el.

9. Az fiscális jószágokat meg kell circálni, kik birják és irásban vegyék mind az possesorok s mind az faluk nevit.

10.) Az Zaránd vármegyei dolgot ő kegyelme az ő nagy-

sága parancsolatja szerint szorgalmatosan tractálja s megmondja, bizony császárt, fővezért ő nagysága s az ország megtalál felőle, mivel azon falukat minden határival az fővezér ő nagysága egyszer már Erdélynek remittálta.

11.) Ezen dolgokat ő kegyelme (mivel terhesek és számosak s más az mivel a szó elrepül) szép rendesen irásban vegye, s ha az passa úgy kivánja, úgy is adja bé neki, de akár kívánja, akár nem, de ő kegyelme irás által kivánjon választ tüle. Az jószágok felhódoltatásárúl s nemes embereknek házoknál való bátorságos lakhatásokrúl penig in bona forma mind passátúl, divántúl levelet kivánjan ő kegyelme.

12.) Ez mostani alkuváshoz penig nem kell az régi hódoltságot érteni; azok adózzanak ugy mint az boldog üdőben adóztak, ezután is, hanem csak azokat értem ide, melyek Várad megvételivel estek török kézben. Datum Claudiopoli ex Commissione Suae Principalis Celsitudinis. Die 20. Novembris Anno 1668.

Bánfi Dienes m. p.
(P. H.)

Eredetije az Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tör. erd lev. XV. kötet.*)

CCLIII.

Kegyelmes uram fejedelmem. etc.

Az nagyságod méltóságos levelét alázatosan vettem, azzal együtt az tatár hán levelének is mását; veszem eszemben ugyan mit kivánjon, de még mikor romlott hazánk jobb virágában volt is, Rákóczi György fejedelem nem küldött az tatárhoz igen derekas embereket, mikor sollicitált is valamit; és igy az hová nagy rendet nem küldnek, nagy költség sem kivántatik, az ajándékot is az ő ajándékához kellene szabni, mint többször is történt köztök és az erdélyi fejedelem között. Egyébaránt panaszolkodhatik nagyságod sok rendbeli búsulásiról, melyet szenved az magyarországi szomszédoktól is, kik miatt csaknem mindenkor fegyverben és szünetlen való vigyázásban kell lenni, efféle búsulásinak elészámlálásival el-

kerülheti nagyságod, hogy ne tegyen levelének minden czikkelyére választ. Isten kedves jó egészségben éltesse és tartsa meg nagyságodat. Sz. Pál 21. Sz- Anna havának 1668.

Nagyságodnak alázatos híve

Haller János m. p.

Kivül: Illustrissimo Celsissimoque Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino mihi Clementissimo.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XV. kötet.*)

CCLIV.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császár vég Várad várának és ahoz való végházainak s azokban lévő hadainak fűgondja viselője, az tekéntetes és nagyságos Szokolj Alj passa.

(Oldalra fektetett tugra és előtte pecsét hely.)

Hozzám illendő szomszédságos jóakarattal való szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, Istentülj minden jókat kivának jóakarójával együtt. Az kegyelmed böcsületes követe Boldovai Mártjon az kegyelmed levelét meghozá, irását megértettem. Az váradi urak panaszalkodnak, hogy az falujok sem Hunyad, Doboka, Belső-Szolnok, Közép-Szolnok s Kraszna vármegyébül is az falujok nem jünek s vagyon majd másfél száz falu hogy még eddig be nem jütt, az melynek neveket leirván mind egyik elkültjem; azirt szerettel kirjem kegyelmedet parancsola meg az vármegye ispáninak, azokat az falukat felkeresvén hozzák be, s kik pusztak közülök hétek szerént irják meg, az mel faluknak pedig az adójok szok, azokat Bánfi uram külgye be, az maga irása alatt jüjenek be az jobágyok; lelki esmereti szerént irja meg melék falu mennyi házzal, azoknak adójokat elviselhetőképen elrendelem; azonban az belénesi emméngh dolgát illeti az emberek fogása felől, hatalmas császárnak legistromában megkerestetem; ha Váradhoz nem irták azt az havast, azt meg nem engedem, sét ebben ez ideig hirem sincsen efféle dologban; ha Váradhoz

való nem lészen az az havas, megparancsolom az utján ne légyen; az mel geremekeket pedig Toroczkórül elvettek volna s Belénesben atták volna el abban nekem hirjem nincs; ha ott talál lenni, mingyárt emberemet kültem, mind az kinél lészen megbüntetjem, s mind az ki hozta kemén büntetésemet el nem kerüli; arra sem én nekem sem az váradi uraknak akarata nincsen, s nem is engedjük, kivántaték csak az, hogy azokrúl az vármegyékerül az faluk jüjenek, mivel az magam falui nem jünek, arrúl tudom, az másoké inkább nem jön; az mel faluk pedig puszták azokon az vármegyéken, azt is az kapetán vagy az ispának irják meg s küldjék be. Jóakaró szomszédom, Karaszna, Közép-Szolnak vármegyében az dézsmát elvették az ngar az magyar ispányoktük; azirt ebbül semmi jó nem következik, s nem is élik (illik) az szomszédságban, hogy kevés dolog felől az szomszédságban veszekedés legyen; azirt parancsola meg kegyelmed az itt való ispányok adják meg az dézmájokat, mert bizon az szegénységnek pusztúlása lészen miá. Ezek után Isten kegyelmeddel. In Várad die 4. Decembris Anno 1667.

Kivül: Az tekéntetes nemzetes Bánfi Dénes uramnak, az erdi (igy) méltóságos fejedelemnek egyik főtanácsának. az erdéli hadainak fügeneralisának, Kolozsvárnak fü kapetánnak, nekem jóakaró szomszíd úr barátomnak adassék.

Hátára jegyezve: Ezt urunknak irta s nekem intitulálta.

Eredetije az Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCLV.

Kegyelmes uram.

Nagyságod méltóságos parancsolatját Thessalonicához közel lévő mezőben hatalmas császár táborában vöttem alázatosan az öcsémtől, kajmekámnak ő nagyságának szóló nagyságod méltóságos levelével együtt, melynek megadása igen jókor lőn, mivel csak akkor tájban hivatott vala az adó jövetele felől való tudakozódásra, igiré jóakaratját, hogy csak bizonyos hire jöjjön az adónak ez országban való érkezése felől, örömest parancsol az itt való rendtartás szerint posta lo-

vak adása felől, mely az, hogy fizetésért adjanak. Ezzel kegyelmes uram kijövén kajmekámtól, mivel az dobra-benedekieknek is az szerint adatván bujurdi, három lóról Drinápolytól fogva eddig harminczöt tallért fizettek, az adóhozó szekereseknek feles ló kívántatván penig arra az szükségre, igen nagy summára ment volna az fizetés visszamenetellel együtt, hanem jobbnak itilém az aránt való fizetést nagyságod lovaira költeni és azokon elhozni. Azonban Drinápolyból főkövet uramtól ő kegyelmétől érkezvén Rácz Dobrin hozzám, kapura felmenék, és kajmekám kérdeté kapucsilár-kihája által, ha az adóval érkeznek-é hamar? Melyre azt felelém: nem késik az adó, mivel most is emberem jött, s parancsolá kajmekám, hogy hatalmas császár arra megyen vadászni Katerin nevü faluig s magam is elmegyek; mert valahol elől találja az adót, mingyárást ott veszi bé, mivel az pénz most igen kell hatalmas császárnak. Ezt kegyelmes uram főkövetnek megirván, az kocsimat mingyárást küldtem ő kegyelme eleiben, és Thessalonicában találta ő kegyelmét, és én is az parancsolat szerint elmentem, az császár rendelt vadászó helyén túl Citro nevü török faluban találtam ő kegyelmét az adóval együtt; holott megállapodván, megérkezése kajmekámnak meg is jelenteték. Parancsolá ismét, hogy Jeniserben kell menni, az hová én is visszatérvén főkövet urammal, nem késvén, hatalmas császár is mihelyt érkezék, bévévén az adót, ottan hamar főkövet uramat is elbocsátta; az mint elhittem ő kegyelme bővebben informálta nagyságodat felőle. Az görög dolgából kegyelmes uram suspicáltam, hogy az levél sem kajmekámnak sem császárnak hirével nem lött volna, de az mint végére mentem, kajmekám kihája fogadván fel hamis igyét, extrahálta volt kajmekámtól, nem császártól az levelet, melyet Kassai uram vitt volt nagyságodnak. Követ uram érkezése előtt nagy bajom lött vélle, mivel kihája tanácslásából kazeszker eleiben hívának, holott nagyságod patens mandatumit, melyeket de debitis passim solvendis extrahált volt nagyságodtól, mutogatván, és azzal akarván elhitetni adósságát, az hatalmas nemzet előtt holmi egyéb hamis vádaskodásokat is instituála, melyeket Isten nagyságodhoz vivén szóval megjelentek; de azokra én mind megfeleltem illendő módon, ugy

hogy elszidogatván az kazeszker kitaszigáltatá ajtaján az görögöt. Jó lészen vala kegyelmes uram, ha bémegyen vala Erdélyben az görög, hogy hamis cselekedetinek s vádaskodásinak jutalmát vette volna el. Nem is kellene kegyelmes uram az olyan idegen hamis görögöket az országban szenvedni nagyságodnak, sem pedig méltóságos neve alatt emanáltatott levelet nékiek adni. Az csauzpassa kegyelmes uram az lovat el nem vevé, hanem főkövet uram akaratjából császár tolmácsának adtam, ki nagyságodnak igen jóakarója. Ezek után tartsa meg Isten nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum ex Kalivia die 10. Decembris 1668.

Nagyságod méltatlan alázatos szolgája
Székely Móses m. p.

Kivül : Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak.

Eredetije az erdélyi Muzeum. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XV. kötet.*)

CCLVI.

Tekintetes nagyságos passa nekünk szomszéd kedves ur jóakarónk; Isten kegyelmedet hatalmas császárunk szolgálatjára sokáig éltesse.

Ha elhihettük volna, hogy oly illetlen szókkal nekünk kegyelmed neve alatt költ levél kegyelmed parancsolatjából lött volna, egy szóval is kegyelmednek választ nem töttünk volna, de tudván kegyelmedet becsület tudó s azt szerető méltóságos uri embernek, elhittük, hogy az deáknak roszaságától s tudatlanságától esett, kegyelmed azért másszor olyan deákkal ne irasson s magának is nagyobb becsületire szolgál, mert akárki is szereti a maga becsületit. Azonban minemü méltatlanságokkal terhelték légyen az váradi vitézek budai vezér ő nagysága füleit s kegyelmedet is Sebesvárnak állapotjáról, hogy tudniilik Várad határán és ellenében volna, s Várad vételekor elpusztúlván most kezdenék ujjobban épiteni, nem kevéssé csudáljuk, hogy nem átalják oly igazságtalanságot mondani, holott Várad két annyira vagyon Sebesvártól, mint

Kolozsvár, puszta is penig nem volt, mert soha sem fegyverrel senki meg nem vőtte, sem pusztán nem hadták, hanem mindenkor az Erdélyhez birattatott vitézlő rend lakott benne; az tatárok járásakor is, és egyéb háborúságokban az föld népének nagy része annál az várnál maradt meg, sőt ha az az vár ott nem volna, kétség nélkül több búsulást látnának az váradi vitézek is az sok tolvajok miatt, melyet magok is megvallhatnak, ha igazat akarnak mondani. Az elmúlt nyáron is maga tudja kegyelmed az váradi vitézekkel együtt az sebesvári katonák kergették el az erdőkről az tolvajokat s ugy lehetett bátorságos utja az szegínységnek Váradra. Töttenek volt igaz dolog az fényes portán azelőtt is az váradi némely szpahiák ilyen hazug panaszt, hatalmas császárunk embere kiérkezén hozzánk magunk adván embert melléje, oda küldtük Sebesvárhoz, meglátta az várat, meglátta, hogy az vár mellé volt régen csinálva palánk lovak és egyéb marháknak tartására, az mely palánk az régiség miatt megbomolván, annak megujitására hordattunk volt valami fát, az fáknak temérdekségét is megmérte, akkor hatalmas császárunk embere mind ezeket megvizsgálván, ugy ment hatalmas császárunk fényes portájára bé, ott azt mondotta kétség nélkül az mit szemmel, kezével tapasztalta, mostan azokból az fákból ujittattuk meg a régi palánkot s csináltattunk is valami istállókat, az melyeket akár ki is láthat. Azért kegyelmedet intjük mint vitéz ur joakaró barátunkat, másszor efféle helytelen tudósitásoknak hitelt ne adjon, sőt az olyanokat zabolázza meg s abbúl következő alkalmatlanságokat is orvosolja meg. Tartsa Isten jó egészségben kegyelmedet. Költ fejérvári várasunkban utolsó napján Boldog-Asszony havának 1669. esztendőben.

Kegyelmed jóakarója

Eredeti fogalm. az Erd Muz. (*Gr. Kemény J. Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLVII.

Mi az hatalmas és győzhetetlen török császár vég Várad várának és ahoz való végházainak s azokban levő hadainak fügondja viselője és tekéntetes és nagyságos Szokoli Ali passa.

Tugra.

Hozám illendő szomszédságos jóakaratjomat ajánljom kegyelmednek, Istentül minden jókat kivánok kegyelmednek jóakaróival együtt; akarjam kegyelmedet levelemel megtalánjom ennyi üdőtül fogvánj az budai aczerebül bement követek oda kíssenek, megfogták-e levágták-é üket, hova letek, semi hirek ninczen, az budai vezérnél hatalmas császárnak nem kapuczi passája hanem belső embere várja üket, ide is embert küldtek, az követek ennyi üdőtül fogva hova letek, választ várnak; azért jóakaró szomszédom ezeket annyi üdőtül fogva ott tartóztatni semmi jó dologra nem fürdül, micsoda egy darab palánkat vagy rontjom vagy nem rontjom, könü válasz; az budai vezér embere itt várja az választ én is mentül hamaréb az kegyelmed válaszát elvárjom; azonban njem tudjom mi oktől viseltetvén az szomlai tisztek az Keresbül ennyihán faluknak az biráit megfogták s most is fogva tartják; maga (noha) minden adójukat beadták. Ez féle dolgok nélkül mind el lehetnének; mind ez féle dologbül következik az szok egyenetlenség. Ennek előtte is szokszor irtjam kegyelmedhez ez féle dologrül de ugyan nem akarják az szomszédságban, hogy szépen éljnek. Azért jóakaró szomszédom, parancsolja meg kegyelmed az szegén embereket elbocsássák. Ezek után Isten kegyelmeddel. In Várad die 3. Februarii Anno 1669.

Kivül: Az tekéntetes és nagyságos Apafi Mihálnak Erdélországának fejedelmének, Magyarországának és részinek uránok Székeleknek ispánának, nekem szomszéd jóakarómnak adassék.

Eredeti az erd. Muz. (*Gr. Kemény József, Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLVIII.

Michael Apafi Dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc.

Spectabilis ac Generose, fidelis nobis syncere dilecte. Salutem et gratiam nostram. Kegyelmed nekünk azt irta vala, hogy az sebesvári palánkat elhányatta, mostan penig szolgáink érkezvén azt mondják, hogy egészlen fenn vagyon, kegyelmed penig maga is jól tudja, hogy mind az portára, Budára s

s Váradra megirattak, hogy elhányattuk, mely mind magunk méltóságának sérelmire s mind hazánknak minémü veszedelmére szolgáljon, maga megitilheti kegyelmed, mi azért ezen szolgánkat azért küldöttük, hogy maga szemével nézze meg, míg elhányják, melyet is kegyelmed el ne múlasson, sőt egy karót is fenn ne hadgyanak, mert az hazát s magunkat mi nem veszedelmeztetjük. Azonban az váradi passa is mit irjon egy ló felől, levelét in specie elküldöttük, kegyelmed azt is az mennyiben lehet orvosoltassa meg, ne búsittassunk miatta. Secus non facturus, gratiose propensi manemus. Datum in Curia nostra Alsó Komána 24. Martii A. 1669.

Apafi Mihály m. p.

P. S. Elhittük, hogy kegyelmed megporoncsolta, de a tisztek nem fogadják, hanem ez étekfogónkkal küldje emberét, a kiknek szemek előtt hányassák el.

Kivül: Spectabili ac Generoso Dionysio Bánfi de Losoncz, Consiliario nostro intimo, Comiti Comitatuum Colosiensis et Dobocensis Arcis Szamos-Ujvár, civitatis Colosvár ac Confiniorum Sebesvár, Somlyó, Szilágy-Cseh praesidiorumque in iisdem constitutorum capitaneo sup. romo. etc. Fideli nobis syncere dilecto.

Eredeti levél az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemeny József Erd. tört ered. lev. XVI. kötet.*)

CCLIX.

a.)

Tekéntetes nagyságos vezér passa nekünk jóakarónk Isten nagyságodat éltesse sokáig jó egészségben és napjait sok ezerekké tegye.

Nagyságodnál nyilván vagyon az magyarországi végvárakból béjáró sok csavargó katonák mennyi sok számtalan károkat tettenek az hódoló szegénységen, melyről elhisszük nagyságod előtt is panaszkodtak azok az hódoltságon s Várad körül lakó kárt vallott szegény emberek; nekünk is sírva jelentették meg számtalan kárvallásokat, melyet megértvén, római császárt ő felségét egynéhány izben találtuk meg levelünk által arról, hogy mivel azok a szegény embereket pusz-

titó latrok az ő felsége magyarországi végházaiból szoktanak általjőni a kártételre, ő felsége a kárvallott szegény embereket elégittetné meg eddig esett károkról és továbbá zabolázná meg alatta valóit, szünnének meg a kártételtől; tött volt is római császár ő felsége igéretet annak a dolognak igazitásáról, mely eddig elhaladván mostan úgy tudjuk, hogy nem sokára ő felsége Eperjes városába fogna bizonyos uri nagy rendeket alá küldeni, kik a magyarországi rendek között eddig történt minden egyenetlenségeket vennének számban és igazitásban, s ugy hisszük az erdélyi pártrül való dolgok is elő vetődnek előttök. Mü is azért ez jó alkalmatosságot nem akarván elmúlatni, Erdély részéről bocsátjuk böcsületes meghitt embereinket, egy hét mulva el is küldjük. Nagyságodnak annak okáért javallanók egy böcsületes agáját készitené el s küldené fel Eperjesre, hogy a hódoltságon élődő, nyúzó fosztó s pusztitó sok katonáknak kártételeket és róllok való elfogásokat szorgalmaztatná. Mü is parancsoltunk Erdélyhez közel lévő hódoltsági szegény embereknek mindenfelé, hogy ők is minden panaszokat, kárvallásokat hitek szerént felirják és Eperjesen a mü követinket keressék fel, kik is hogy minden módokon mellettek legyenek megparancsoltuk, talán Isten jó végét adja dolgoknak. Mostan semmi oly félelmes hirek Istennek hála itt nincsenek, hanem bizonyosan értjük, hogy római császár ő felsége itt az erdélyi szomszédságokban lévő végházaiban a németeket kezdették szaporitani, és naponként alá lopogatni, kik mit akarjanak nem tudjuk, mü is innen vigyázásban vagyunk; és ha mik olyak esnek, nagyságodat tudósitani róla el nem mulasztjuk. Ezek után Isten gondviselése alá ajánljuk nagyságodat. Iratott fogarasi várunkban 15-dik napján Szent-György havának 1669. esztendőben.

Nagyságodnak jóakarója:

Apafi Mihály m. p.

Kivül: Hatalmas, győzhetetlen török császár kedves, böcsületes ur hivének, tengeren innet lévő végvárainak, fényes hadainak igazgató főszerdárának, budai helytartójának, az tekintetös nagyságos Mahmut vezér passának nekünk kedves ur jóakarónknak adassék.

A levél pecsétes oldalára kivül irt egykorú jegyzés; Budai vezérnek

és váradi passának, Kapi és Teleki uramék expeditiója alkalmatosságával irott levelek Fogarasból.

Eredeti az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. kötet.*)

b.)

Tekéntetes nagyságos vezér passa néktink jóakarónk Isten nagyságodat éltesse sokáig jó egészségben és napjait sok esztendőkké tegye.

Nagyságodnál nyilván vagyon az magyarországi sok csavargó latrok mennyi sok számtalan károkat tettenek a szegénységen, melyről elhisszük nagyságod előtt is panaszkodtak azok a kárvallott szegény emberek, nekünk is sirva jelentették meg számtalan kárvallásokat, melyet megértvén római császárt ő felségét egynéhány izben találtuk meg levelünk által arról, hogy mivel azok a szegény embereket pusztitó latrok az ő felsége birodalmából Magyarországból szoktanak altaljüni a kártételre; ő felsége a kárvallott szegény embereket elégitetné meg eddig esett károkról és zabolázná meg alatta valóit, szünjenek meg a kártételtől; tett volt is római császár ő felsége igéretet annak a dolognak eligazitásáról, mely eddig haladván, mostan érkezett hozzánk ő felsége levele melyben irja, hogy bizonyos uri renden lévő embereit küldötte volna Eperjesre le az végre, hogy mi is oda küldenők arra rendeltetett embereinket, és az mely panaszok eddig lettenek, azokat voltaképen megorvosolván, tennének igazitást a dologban. Mi is azért mostan akarjuk oda küldeni böcsületes hiveinket, kik által azoknak a sok kárvallott embereknek dolgokot igazitásban vétetnék, melyet szükségesnek itéltünk nagyságodnak is értésire adni. Parancsoltunk oda ki azoknak a kárvallott, szegény embereknek is, hogy hitek szerént irassák fel minden kárvallásokat, adják ugy az mü embereink kezekben, melyhez képest jobban viselhessenek gondot az aránt való igyekre. Annak felette ugy értjük bizonyoson, hogy Erdélyhez közel lévő magyarországi várakba a németeket szaporitják, mi végre nem tudjuk; egyébaránt oda feljebb mire szándékoznak, azok tőlünk messzebb lévén, tudhatják magok; nagyságodnak is azért nem ártana a dolgokrúl értekezni, azonban mi is vigyáztatunk, mindene-

ket nagyságodnak tudtúl adunk. Ezek után Istennek gondviselése alá ajánljuk nagyságodat.

Iratott fogarasi várunkban 15-dik napján Szent-György havának 1669. esztendőben.

Eredeti fogalmazvány az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev: XVI. kötet.*)

CCLX.

Kajmekámnak szóló levél minutája.

Tekintetes nagyságos kajmekám, nekem jóakaró uram Isten nagyságodat sok esztendőkig éltesse szerencséjét nevelje.

Mivel hatalmas császárunk én reám bizott országának gondviselésére Erdélynek szükségesképen kell vigyáznom, sok rendbeli siránkozással való panaszok jöttenek fülemben azoknak az szegény erdélyi embereknek, az kik Magyarországhoz közel laknak, hogy az magyarországi latrok miatt hatalmas császárunk adójának megadására teljeségesen elégtelenné tétettek volna, az kik marhájokat elhajtván egyéb jovokat is szünetlen prédálnak.

Ezeknek panaszán megindúlni addig nem akartam, hanem elsőben az dolognak végére menvén, úgy tapasztaltam, hogy három esztendők alatt ló, tehén és ökörféle marhákat sokkal többet hajtottanak el azoktól az szegény emberektől tizenhét ezernél, ide nem értvén semmi egyéb kártételeket, melyek is nem kevesek. Én is azért azoknak ennyi sok károkat hivalkodó szemmal nem akartam elmulatni,irtam római császárnak ő felségének, hogy az mely békesség, hatalmas császárunk és római császár között nem régen szereztetett, annak bontogatója én lenni nem akarok ugyan, de hogy ha az magyarországiak az eddig való kárt az szegény embereknek meg nem fizetik és ennek utána is a kártétől meg nem szünnek, lehetetlenség mind azokat elszenvednem, hanem hatalmas császárunknak is alázatosan meg kell jelentenem, magamnak is annak megorvoslására gondot kell viselnem. Erre tett római császár ő felsége olyan választ, hogy bizonyos embereit Eperjes nevü városban fogja küldeni, oda

küldenék én is meghitt hiveimet azoknak jelen létében csendes úton eligazitja az dolgot, melyre nézve én is oda főrenden való emberimet küldöttem, akarván az erdélyi szegény embereket annyi kár alól felszabaditani, kiknek fáradsága lesz-é hasznos vagy nem, az üdő megmutatja, mindazáltal nagyságodnak arról jelentést tenni szükségesnek itiltem, egyszersmind azt is megirnom, hogy ha az magyarországiak az erdélyi szegény emberek kóborlásától meg nem szünnek s innét az erdélyi részről is valamit cselekesznek ő ellenek, ne tulajdonittassék vétkül, mert csak ők ülnének veszteg, az erdélyi részről senki őket nem háborgatná.

Ezeknek utána ajánlom nagyságodat Isten gondviselése alá etc. Költ etc.

Nagyságodnak jó szivvel szolgál.

Alább más kézzel rá irva: az kajmekámnak irott levél pariája 8. Maji Fejérvárra 1669.

Az erdélyi Muzeumban (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXI.

Hozzánk illendő. Hatalmas császárunk. Nemzetünk javára czélzó becsületes köszönetünknek ajánlása után.

Barátságosan jelentjük kegyelmednek, levele megérkezvén, írását érjük; Sebesvár mellett való palánk épületiről már egy nehány izben irván kegyelmednek, még eddig semmi haszna nem lőn, sőt különb-különbféle fogásokkal teljes leveleiben volt, ugy értjük, olyan reménységben, hogy avagy csak marhák tartására valami istállók csináltatások megengedtetnék. De barátságosan irhatom kegyelmednek, az mint hatalmas császárunk kegyelmedet, rendin levőknél másoknál feljebb becsülvén, Erdélyt kegyelmességéből conferálta kegyelmednek, ugy kegyelmed is abban levő sok erős várakkal és kastélyokkal megelégedhetnék, nem is volna szükség semmi új épületre; hatalmas császárunkhoz való tökéletes hűség az, hogy kegyelmeddel közlött kegyelmességét megbecsülvén, s arra annuentiája szerént való magaviseletében legyen teljes igyekezettel; mivel penig, hogy mostan arra felé valami uj épület extruáltassék, hatalmas császárunk nem akarja,

kihez képest barátságos levelünket ugyan ő hatalmassága egyik udvari szolgájától Mehemet csausztúl küldöttük kegyelmednek. Ki is oda érkezvén, intjük, barátságos intésünknek engedelmes füllel adjon helyt; valami uj épület lött, haladék nélkül hányattassék el: ne is cselekedjék pedig kegyelmed ugy, hogy hatalmas császárunk plenipotense, valami kegyelmed keze alatt való országban történik ne tudná; hatalmas császárunk is mind kegyelmed, mind másoknak cselekedetekrül bővön tud; hatalmas császárunk portájához igazsággal szólgálóknak, mind pedig a pártolkodóknak végek tovább világos, mint irni kellenék, melyek közül sokakat kegyelmed is láthatott. Kegyelmed hatalmas császárunknak kiváltképen való csirákja levén, haragjának elkerülésében, ellenben kegyelmességének és becsülettételének elvételében naponként igyekezzék: illik, már egy néhány izben barátságosan intettük kegyelmedet; méltó jó intésünket szivesen hallgatván, az szerént rendelje cselekedetit is. Iratott Jenicserben.

Kajmekám Musztafa passa m. p.

Kivül: Jenicserból kajmekámtól hozott török levélnek forditása. Anno 1669. die 12. Maji. Albae.

(*Az erd. volt kir. főkormányszék levéltárában levő egykorú forditásból.*)

CCLXII.

Édes feleségem.

Áldassék Isten egészségben vagyok, most itt Konsantinápolyban lakom, mely jó egészséget neked is Istentül kivánok. Az elmúlt Februáriusnak 13. napján küldtem vala levelet az váradi passának, hogy megküldje, nem tudhatom adták-é meg, nem-é, hogy válaszom nem jő tülled reá; az melyben megirtam vala, hogy az fejedelem kétszáz aranyat igírt, az ki engem megétetne; Darócziék, Apafiék, Somogyiék, Diószegiék az szakácsot János mestert rá is vettek vala az kutyafiak, de eszemben vevén nem öttem benne, hanem elvetettem, azonban az szakács az kapun csak kilopván magát elszökött több hamis hitü szolgákkal együtt; az olta immár Ujvári és Sütő Mártonék főznek, de az étket mindenkor véllek megkóstoltatom, mint boromat, kenyeremet. Kérlek édes feleségem

egészségedrül tudósits; semmin se búsúlj, csak Istenedet szolgáljad, itt való mulatásom s várakozásom hiszem örömemre fordúl rövid nap, akármi sem lehet hamar, áldassék Isten semmi nyavalyám nincsen, sem semmi bántódásom egyéb, hanem hogy tüled és szegény megkeseredett nénémtül és az isteni szolgálattúl távúl vagyok; adjon annak az lelke számot Isten előtt, az ki okot reá adott, átkozott legyen mind maga, maradéka, minden nemzetsége, negyed íziglen. Az szolgákban még ezek vannak mellettem, Ujvári, Sütő Márton, Mihók az inas Istókkal, Tamás, Gombkötő, Barczoni, Boér, Kozma, Gátit elszöktették Daróczиék. Édes feleségem kérlek küldj számomra egy új kalendáriumot, kassait vagy eperjesit. Az igaz atyafiaknak igaz jóakaróinknak általad édes feleségem ajánlom szolgálatomat. Palatinust kit töttek, kérlek édesem tudósits arrúl is. Adja Isten, levelem találjon szerencsés órában A. 1669. 23. Junii Konstantipápolyban.

Tiéd édesem Zólyomi Miklós m. p.

P. S. Édes feleségem semmit papirosra, pennára nem bizhatok.

Kivül: Az én kedves feleségemnek tekintetes nagyságos Milik Kalárának adassék Constantinápolybúl.

Eredtieje az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély tört. eredeti levelekben XVI. kötet.*)

CCLXIII.

Kegyelmes uram, méltóságos fejedelem.

Mit irjon nagyságod kegyelmes uram alázatosan értem, nekem ez iránt való kicsiny tetszésem ez, hogy mentül hamaréb ültessen hadakat fel nagyságod és menjen bizonyos helyre, oly helyre az honnét ha kivántatik és ők adnak okot rá, ne engedjék az hódoltatást és rablást, nagyságod oldalára is császár kötötte az kardot. Az mi pedig az török beküldését illeti, azt portára ne küldené, mert el sem vihetnék, mert csak valami hitván török is ez megmondván hová viszik s méirt, az nagyságod emberét is megölnék mellette, hanem az basának Váraddá küldeném és irnék neki, hogy beakarta küdeni nagyságod, de az egyszer elhalasztotta, máskor béküldi, és ha

ugyan nem szünnék, nagyságodnak is kardot az kötött odalára az ki neki, és bizony fegyverrel is megoltalmazza nagyságod azt, az mit császár nagyságodra bízott. Immár álljon nagyságod bölcs tanácsán, mit cselekszik, jól lehet sokszor végeztük el, hogy ha ránk jünnek ótalmazzuk magunk, de ha csak így lágyaskodunk jobban ránk szoknak. Isten áldása legyen nagyságodon. 13. Julii 1669. Szentkirályt.

Nagyságod alázatos hive szolgál

Bánfi Zsigmond m. p.

Az lovakat pedig meg nem adatnám, ha megadatja nagyságod, azt gondolják abbúl, ne merjük bántani, csak mondjuk.

Kivül : Az én kegyelmes uramnak méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának adassék.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXIV.

Méltóságos fejedelmem, kegyelmes uram.

Nagyságod kegyelmes parancsolatját mind az includált párt ez órában vettem alázatoson. Az mi azért vékony tetszésemet nézi kegyelmes uram: nagyságod nálamnál jobban tudja, miben álljon az mi hitelünk oda be és az váradiaké is miben, kihez képest nekem ugy tetszik, nagyságod panaszának kellene elébb járni az váradi passa ellen s talám eddig is nem kellett volna haladni az oda való informatiónak. Azért jovallom kegyelmes uram, ha eddig el nem ment is az nagyságod panasza, de ne haladjon, annál inkább el ne múljék is. Az megfogott török, hogy egy bizonyos helyen tartassék, helyesnek vélném, az alatt idő és alkalmatosság megtanitja nagyságodat, mit kelljen követni véle.

Az mi az fenyegetődzését illeti az váradi passának, én alig hiszem kegyelmes uram, hogy azt factis elköveti (az mint hallom, hogy folynak az dolgok oda be is), de ha szintén feltett czélja volna is az, úgy remélleném én, ha nagyságod reá való . . . . és ezt az állapotot illető keménséggel moderalt levelei érik az passát, hogy hatalmas császárnak adófizető országa onnan pusztúl, az honnan oltalmat várhatni, ki miá az

adónak bészolgáltatásában is akadály és nagy hátramaradás lehet (megtartózkodik); azonban nagyságod mint jó szomszéd maga méltóságos részérül minden rendes és illendő dolgokat elkövet ugyan; külömben Isten és hatalmas császár nagyságodnak is adott fegyvert kezében országának oltalmazására. Mindazáltal kegyelmes uram valamit nagyságod bölcs tanácsival jobbnak ítíl, méltó azt követni nagyságodnak.

Bizony dolog az, bár az lesben várták volna meg az somlyai vitézek őket, és ne lovakat fogdostak volna, hanem magokat vágták volna le; ebben az casusban nem hiszem semmi is lett volna; nám midőn az Paskon által elrabló törököket Vér György uram felveré, szó sem lőn oly módon róla.

Mint legyen oda be dolga az hatalmas nemzetnek, nem tudom, de még ezt soha sem értem, ennyi öreg .... mert épen Jeniserben jöttenek ki az hosszas hadakozást elúnt és kioszlott törököknek behajtatására, úgy fogdostatják őket; ugy vagyon, hogy Havasalföldében még nem akasztottanak fel bennek, de bizonyos az, hogy az onnan Silistrában bevitt törökökben már néhanyat azon passa felkettetett, sőt rebesgetnek ily hírt U. U. hogy az egész bucsáki és Bucsákra elülni kijött tatárságot s nohaiiakat be akarná költöztetni, tévén az fel okáúl, hogy nem szünnek, hanem mind Kozák és Lengyelországra untalan kapdosnak, ottan panaszlák reájok, melyre nézve jobb pusztán állani az földnek, mint sem annyit búsuljon miáok az porta, ki ha ugyan így van kegyelmes uram, nagyságod bölcsen megítílheti, mi okon kénszeriti erre őket; vadnak épen az Dunáig emberim, kiket várok; ha mi bizonyost hallok, nagyságodat tudósitani el nem múlatom. Ajánlom nagyságodat ezekkel Istennek Datum. Bodola 1669. die 14. Julii.

Nagyságodnak alázatos híve

Béldi Pál m. p.

Kivül: Az én kegyelmes uramnak ő nagyságának, az méltóságos erdélyi fejedelemnek adassék alázatosan.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben. XVI. kötet.*)

CCLXV.

Méltóságos fejedelem, kegyelmes uram.

Nagyságod méltóságos levelét alázatosan vöttem és parancsolatját engedelmességgel érte(ttem). Az mi azért somlyai katonáktól meg (fo)gott török állapotját nézi, hogy (az por)tára beküldje s azon alkalmatossággal panaszt tétessen, jóakarókat szerezvén az dolognak promoveálására, jovallom, ezzel peniglen akár csak mentől hamaréb az kapichiha informáltatnék, ne praeviálnának az váradi hamis vádok. Az mi az pogányságnak Doboka, Szolnok vármegyékre való igyekezetöket és az ellen való állást nézi, arról az ország csak nem régen is az urnak Bánfi Dienes uramnak ő kegyelmének instructiót adván tovább nem mehetek, jovallani sem merek, elhivén azt, minden Istenes és rendes útat elkövet ő kegyelme tehetsége szerint nagyságodnak és az haza szolgálatjára. Éltesse Isten nagyságodat szerencsésen. 1669. 14. Julii.

Nagyságodnak alázatos hive szolgája

Betthlen Farkas m. p.

Kivül : Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XVI. köt*)

CCLXVI.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram etc.

Az váradi törököknek kiütések és egyéb állapotjok felől való nagyságod méltóságos irását nagy alázatosan vettem, szebeni házomnál, az mennyiben azért mind az dolgokat értem, mind elmémmel felérem, az mely törököt elfogtak illendő beküldeni az törökök közzé, hosszas panasz mellett, hogy ez az jel is annál nagyobb bizonsága legyen az nagyságod izenetinek, melyet eddig hinni nem akartak, talám már elhiszik. Az mi pedig kegyelmes uram az váradi passának fenyegetődzését illeti, az ellen is igen szükséges vigyázni, mert azelőtt is mivel fenyegetődzött, Bánfi Dienes uram jó

idején megmondotta vala nagyságodnak, ím most teljesítette be az mint tőle lehetett; ezer lovassal fenyegetődzvén, többel kell ellenök készülni, ha az kolozsvári és végbeli praesidiumok nem elégségesek annyi ellen, nagyságod autoritásában áll, honnét mennyit akar rendelni vagy az székelység közül vagy másunnat, kire az ország articulusa is mutat útat nagyságodnak, noha nekem bátorságosabbnak látszanék, ha maga mellett lévő gyaloggal is vagy reiterekkel segitené nagyságod az praesidiumot egy kevésség csak, míg elválnék mit akarnak; ezt az jót látnam kijűni belőle, hogy midőn nagyobb erőt látna ellene, harcz nélkül térne orczapirúlással vissza; ha személye szerint kijűne is, és így vak vereséggel győzettetvén meg, minden panaszt inkább elkerülhetne nagyságod. Vezérelje minden jóra Isten ő szent felsége nagyságodat. Szeben 15. Szt.-Jakab havának 1669.

Nagyságodnak alázatos híve

Haller János m. p.

Kívül: Illustrissimo Celsissimo Domino Michaeli Apafi Dei gratia Transylvaniae Principi, Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino mihi Clementissimo.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXVII.

Méltóságos fejedelem.

Ezen órában hozták ezen híreket, melyek mindenfelől continuálnak. Hiszem az ur Istent, hogy kevés nap múlva derekas jó hirt fogok írni nagyságodnak. Némelyek azt hirdetik, hogy sok ezer tatár akarna bécsapni Lengyelországon által, de avval meg nem ijesztnek. Adja Isten, kegyelmed felől minden jó és örvendetes hírt hallhassak. Maradván mindenkor kegyelmednek igaz köteles szolgája

G. B. János. (Bethlen).

Kassárúl 24. Julii 1669.

Mind itt s mind az végházokban meglövetjük ennek az jó hírnek örömit.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. kötet.*)

CCLXVIII.

Mi az hataljmas és győzhetetlen törjök császár vég Várjad várjánjak és ehüz valjó végházainak s azokban lévő hadainak főgondja viselője az tekéntetes és nagyságos Hamza passa.

Oldalt fektetett tugra.

Hozzám illendő szomszédságos jóakaratjomat ajánljom és Istentülj jó egészséget kévánjok kegyelmednek.

Miúltja Várjadrja jütjem, minden irásjom, s tanács adjásom ez volt kegyelmednek, hogy az szomszédságokkal, mind az váradiakkal s mind az másutt valjó szomszédokkal jól alkugyék kegyelmed; mert ez ország njem pusztja, úrja találkozik, az szegénségen valjó sok húzás vonjás, marha hajtás szünnék meg, s mind voltjam azon, hogy szép egyességet csenálhassek mind az erdélyiek között mind az váradjiak között, mivelj nem kívántjam, hogy zurzovar támadjon, mert míg lecsendesedék s megalvék az előbbi fellobbant tűz is, sok munkám, fáradságjom, testem törődése s költségem ment elj Erdély mellett, az melyet njem szükség számlálnjom. Mit irék, tugya kegyelmed, sőt első Isten, Istjen utján énj vagyok egyik eszköz az kegyelmed fejedelemségének is, s ki várja s kivánja az veszekedést; azért minden leveljemben tanácsoltjam kegyelmedet, hogy az váradi vitézekkel az szomszédságot szépen tartsa kegyelmed, mert ugy lesz kegyelmed felelől mind jó s mind gonosz az váradijak kezében, ugyan melet kegyelmed ide küldött követének is eléggé megmondotjam, igen böczületes haza szerető fijai de ily alkalmatosságok voltjak, hogy meg is kellett szóval bántanjom ü kegyelmeket, mely sok szó veszekedés utján mind az országtül s kegyelmedtül küldetett követségre jó választ atjam, melet fogadások szetént ha elkövet mind az ország s mind kegyelmed, jó szép rendesen az dolog végben megyen s igazitásban vétetik, de ha még ez úttal is az dolog meg njem lészen, az mely móddal s útjalj az követ urjaim az kapuczi passa előtt fogatják, még is tovább haladnak, ennek utánja mi is mind az fényes portját, mind az kiket illet felőle megtaláljuk, de még eddig s

mostan is panaszt njem tettenek, hanjem azt az üdőt is elvárják, de az mint ennek előtje valjó leveljemben írtjam most is írjom, az hódolt faluk, meleket császár legistromában felirtjak, az hódolástűl ne téltsák, az végbeli kapitánok az sok húzást, vonást, ember sanczoltatást, marha hajtást hagyják elj, az szomszídságban szépen éljenek, ez tanácsom; az mint az elötti tanácsadásim, az mit megfogadtál, mind jó lött, az is ha rosz lészen annjak utána gonoszt mongy éretje; minden dolgok, az követeknek szájokban büvön adatjék minden dolgokrül, az melet megtudnak mondani, hán felül panasz jütt, mig ott voltjak is. Adjon Isten szerencsés állapotjot kegyelmednek in Várad die 4. Augusti Anno 1669.

Jóakarjó szomszédom, már az levelet elvégezém vala, az követek is már indúló félben voltak; azért vajda falvát felverték, hárjom embert levágtják, hetet elvittek, Nagy Ferencz . . . . azért énj jóakarója vagyok kegyelmednek; ol kútatásson ember más alá, hogy . . . . maga essék bele, jól gondolkozzál felőle, követeid itt levén azok azt celekeszték megítelhed.

Kivül: Az tekéntetes és nagyságos Apafi Mihály Erdélyországának fejedelme Magyarországának és részének uránjak, Székeleknek ispának, nekem szomszíd jóakarjómnak adassék

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. története ered. lev. XVI. köt.*)

CCLIX.

Extractus Litterarum ex castris Hungariis ad Körmend positis.

De dato 10. Augusti 1669.

Postquam ex Zerinvár rediissem cum militia Germanica usque ad tria miliaria, haec nescio quo motu nos solos ad hunc periculosum locum, ubi adhuc sum, expedivit, ita ut medio tantum militari ab hostili exercitu siti fuerimus, nec aliud quam parvus hic fluvius congressum virilitate nostrorum impediverit, hinc tot larmae excitatae, multos noctos insomnes esse debuimus, ultimo jam ferre periculum non potuissemus,

si cito Germanus miles non accessisset, die enim eadem, qua appulit Dominus Montecucoli (qui fuit 25) fuerat ultima alea vitae et fortunae nostrae, in multis locis transitum tentatus Barbarus per Rabam, quae sola hosti superest intentio ad ulteriorem propositi sui assequendum, Eodem die emissi fuerant ex nostris equitibus trecenti, Domini Gusche infuere 160, qui vigesima sexta manc impegerunt in quingentos Turcos equites, cum quibus feliciter confligerunt, ita ut 120 manserint in loco proelii, plures demum in fuga, jam nostri victoriam accinentes in modicam a Janitsharis prompte nostros insequentibus et crebris jaculationibus nostros petentes, ceciderant ex Hungaris 15, ex Gaskelitianis ad 30, reliqui hinc inde per fugam dispersi se salvarunt : Unus Ephebus Domini Excellentissimi Comitis Nadasdi nomine Diakovits in duobus locis vulneratus est, sed facile sanabitur, Turcae crebras ad pontes Körmend oppidi castris excursiones usque ad pontes fecerunt, volentes nostros evocare, sed nos scientes Turcici exercitus molem esse in promptu, ideo nil fecimus, sed solum passus ad fluvium Raba defendimus. Die 27. hora undecima mille circiter trecenti Turcae Janichari cum vexillis copjetis accurerunt ad Ripam prope Arcem Körmend, quam Gallorum centum defendebant ibi tentarunt transitum per Rabam, sed Galli pro suo virili et aeterna gloria excellentissime se gerentes retuderunt tantam potentiam, vehementibus jaculationibus se salutantes, Galli certe non serius ac murus fortissimus optimum inter se habentes ordinem se opposuerunt, his venerant in succursum Dominus Guocheuit cum ducentis Croatis, nos etiam misimus totidem, Dominus Budiani etiam ad centum, qui quatuor integris horis invicem dimicarunt, tandem Turci recedere coacti sunt, ex Gallis manserunt 40 unus Marchio, alter vero est vulneratus globo in hoc modo, quod vulnus facile potuisset curari, sed in incuria cirurgi acquisivit branth, non cum parvo ejus periculo. Ex comitis Budjani mansit unus Colonellus, praestantissimus miles, nomine Zehani Bernard, cujus non facile similem militem habuimus, qui in pugna praecedentes diei etiam vix se per fugam salvavit. Ex Turcis manserunt plus quam quingenti Janitchari. Post finem hujus pugnae Exercitus Turcicus movit se versus Scakan, uno ab hinc miliari situm, ubi tota

infanteria nostra unacum Atteleria constiterat, non potens equites assequi. Demum Dominus Spar, qui adventum Turcici exercitus advertit, infanteriam hanc in ordinem redegit et tormenta ordine collocavit, recusurus potentiam hostilem, uti etiam factum est, cum enim Turca ad pontes Castelli nominati Scákán appulisset, nostri statim tormentis salutare ceperunt, in initio unum praecipuum Bassam globo tormenti letaliter dejecerunt, Demum etiam Turcae decem tormenta opposuerunt pariter contra nos jaculantes, ubi etiam minoribus sclopetis duravit ista pugna per medium diem, ex nostris manserunt pauci quidem, sed ex Turcis plurimi. Inde Turcicus Exercitus se subduxit et profectus est ad Sanctum Gotthardum, quem etiam miles noster universus est secutus imo Comitatus, ex una vero parte fluvii Turcicus, ex altera enim parte noster exercitus pergebat, ubi ventum fuisset ad pontes quadrantes parvo militari (igy) a Sancto Gotthardo sitos, statim Dominus Montecucoli suos collocavit in ordinem inexplicabiliter pulchrum, eodem modo Atteleriam, Turca similiter e Regione fecit, sicque a 28. usque in hodieruum diem horribilibus se invicem petunt usibus tormentorum. Turcae volentes per pontes transire, nostri vero acriter resistunt, ac etiam resistere debent, quia si Rabam fluvium transierit, hosti nil obviabit, quo minus possit Viennam penetrare, in quem finem nos jussi sumus hic manere, ut hic resistamus, sed cras etiam nos movebimus ad exercitum, media die nos conjungere potentes. Galli per fas et nefas soli voluerunt cum pleno exercitu Turcorum congredi, ita ut difficulter potuerit a Generalibus ab hoc inmaturo proposito avelli; hic etiam contra ordinem temedati se committentes manserunt, simul et semel in hoc eodnm loco 40 a Janitcharis trucidati. Certum est, mea vita non vidi magis resolutos et mortem tam parum curantes ac hi Galli sint, utinam plures essent similes. Vigesima octava Julii transfugit unus Colonellus Germanicus ad nos, qui anteannum Vesprinii a Turcis captus fuit et summae aestimationis apud Vezirium habitus, etiam summorum secretorum notitiam ille magnum lumen dabit in rebus gerendis, dicit nos facile posse exercitum hunc Turcicum trucidare, modo velimus, quamvis absolutae sit resolutionis. Magnus Vezirius omnino nobiscum confligere velut desperatus, sicut etiam compul-

lemur congredi, in tali loco stantes, ex una parte aqua, ex altera mons, ita ut si Turcica, nos prosequi velit, suum propositum nempe Rabam transeundi, eo in loco, ubi de facto pugnant invicem de necesse debebimus pugnare, crederem circa duos aut tres dies expedituros.

Jegyzet. Ezen levél kelete bizonynyal tévedésből van 1669-nek irva — 1664 helyett. A sz. gothárdi csata napjaira vonatkozik.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. levelekben XVI. kötet.*)

CCLXX.

Kegyelmes uram.

Az nagyságod méltóságos levelét alázatoson vöttem, Károlyi uram nagyságodnak mirül írjon megértettem; (de) mivel kegyelmes uram Károlyi uram felperes, ugy tetszik nagyságodnak nem méltó mindjárt neki törvént tenni, hanem nagyságod irathat ilyen formában: levelét nagyságod vötte, somlyai hiveitül micsoda megbántódásit praetendálja ő kegyelme lenni, irásábúl nagyságod megértette. Azért Isten kegyelmébül nagyságod is ez jövő héten Szamos-Ujvárban megyen s Bethlen Gergely uramat is behivatja, és az dolgoknak jól végére menvén nagyságod minden méltó panaszirúl ő kegyelmének satisfactiót tétetni megparancsolja. Ezzel az válaszszal szintén megéri ő kegyelme mostan kegyelmes uram, mert azok az dolgok mind külömben lehetnek az mint ő kegyelme irja, egyébiránt is Károlyi uram bár nagyságodnak illendőbb stylussal írna, melyre nézve is az nagyságod levelét is az öreg pecséttel pecsételjék meg s méltóságos titulusát is n(agyságod p)raemittáltassa s azután irják . . . . spectabilis et Magnifice Domine no(bis) honorande. Errül is penig hogy vékony tetszésemet megírom, alázatosan követem nagyságodat, de félek attúl, az cancellarián in excessa ne vétsenek az tisztesség megadásában. Semmi gonosz híreink nincsenek Istennek hálá kegyelmes uram, az váradi törökök ismét mind Somlyóra, Hunyadra kijüttek adó szedni; azt irja Bethlen Gergely uram, már ismét barátkozni keztenek ; ugy látom kegyelmes uram az illendő keménség nem árt, mert ha

mindent csak engedünk nekik, ők semmit (nem a)dnak nekünk. Istennek ajánlom nagyságodat 10. Augusti 1669. Örményes.

Nagyságod alázatos szolgája Bánfi Diénes m. p.

Kivül: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XVI. kötet.*)

CCLXXI.

Az nagyságod becsületes követe Szefer aga hozzánk elérkezett, igen becsülettel láttuk s levelit is kedvesen vettük annál inkább, hogy nagyságod az váradi passának ő nagyságának illetlen dolgainak megorvoslását igíri, azzal mind egész Erdélyországát az magához való jóakaratra kötelezi s az sok súhajtozó szeginység is Istent imád az nagyságod szerencsés életéért. Ugyan is ha nagyságod ez sok alkalmatlanságokat, kiket az váradi passa ö kegyelme kezdett követni és alatta valókkal követtetni, méltóságos tiszti szerint meg nem orvosolja, nem sokára hatalmas császárunk adófizető országának nagy része ennél inkább elpusztúl, s félő csak az puszta földe ne maradjon, holott most is ő kegyelme az egész hódoltságot eddig való nagy adója felett való szokatlan adóval terhelte, minden emberen hetven öt-öt pénzt szedetvén; ezenkivül az ki hallatlan dolog, hatalmas császárunk birodalmában az holdolt szegény embereket ő kegyelme nem büniért, hanem csak holmi helytelen s minden igaz ok nélkül való dologért megfogatja s megsarczoltatja, az mit többi között az magunk székelyhidi udvarbiránkkal ő kegyelme cselekedett (noha a'on jószágot az szent békességnek idejében is hatalmas császárunk és fővezérünk énnékem kiváltképen való kegyelmességből meghagyott), de mind azt, s mind az egyébb magunk és hiveink jószágit ő kegyelme töllünk elakarja venni, melyekben soha kérdés sem forgott az elébbeni passák idejében (egyébiránt az kiket ha mi nem oltalmaztunk volna eddig s nem oltalmaznánk ma is az más birodalomban lévő kóbórlók ellen, csak vadak madarak lak-

nák helyőket) s még is ha ő kegyelmeknek ez ilyen dolgokrúl az igazság szerint irtunk, oly mocskos leveleket irt reánk, kit csak jó szolgájára is ő kegyelmének irni nem volt volna méltó, noha még hatalmas császárunk is minket nagy kegyelmességgel s fővezér urunk penig illendő becsülettel szokott megtisztelni ; s legközelebb, hogy sokkal nagyságodat ne terheljem, mit cselekedék ő kegyelme ezelőtt egynéhány nappal (nem elégedvén meg azzal, hogy valamikor akarja beküld ő kegyelme ide az erdélyi végházokon belől, az mi végbeli tiszteink mindjárt segitséget adnak melléjek s az egész hódoltságon segitnek az szeginység adóját nekik felszedni kivánságok szerint, s egy néhány ló tereh pénzzel megterhelődvén kikisérik) más felől beküldé őket kegyelmed s megraboltata egynéhány falut, az kikbűl nemes embert, papot (kik hatalmas császárunk ez világra terjedt szélyes birodalmában nem adózni, hanem hatalmas császárunk életiért szerencséjéért imádkozni szoktak) ő kegyelme elraboltatta, az kinek alkalmatosságával fogatott volt el az váradi török is, melyet im az nagyságod kivánsága szerint nagyságod becsületes követje kezébe adattam. Kérem nagyságodat bizodalmasan másoknak példájára is büntesse meg s egyébiránt is az sok alkalmatlanságokat orvosolja meg, ne kellessék hatalmas császárunk fényes portáját is búsitanunk felőle, külömben mi is mivel mind ezeket hatalmas császárunk és fővezérünk s nagyságod akaratja kivül való dolgoknak hiszszük s tudjuk lenni, nagyságodnak meg kell szivünket nyitnunk, hogy az váradi passának ő kegyelmének az ilyen dolgokat Erdélyországán véghez vinni meg nem engedhetjük, hatalmas császárunk ennek oltalmazására fegyverit nem az váradi passa, hanem az mi oldalunkra kötvén. Egyébiránt mi legkisebb alkalmatosságot is az garázdálkodásra szolgáltatni távoztatunk.

Szamos-Ujvárrúl A. 1669. 23. Augusti.

Rá irva más kézzel : Budai vezérnek küldött levélnek minutája.

Eredeti fogalmazvány az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XVI. kötet.*)

CCLXXII.

Anno 1669. az portára viendő adóval mentenek ilyen levelekkel.

Török császárnak szóló levél minutája.

Hatalmas győzhetetlen császárunk Isten hatalmasságod napjait tegye szerencséssé, széles ez világra kiterjedt birodalmát boldogitsa.

Hatalmasságod fényes portájához való kötelességemet előttem viselvén, hatalmasságod őstül maradt országának Erdélynek adóját ez alázatos, hatalmasságod áldott lábaihoz benyujtó becsületes hivem nemzetes Zabolai Mikes Kelemen által beküldöttem, esedezvén hatalmasságodnak, szokott császári kegyelmességében mint eddig úgy annakutána is tartson meg Erdélyországával együtt, és az mely dolgok felől alázatos könyörgésemet hivem által benyujtom, bocsássa kegyelmes válaszszal. Kiért Isten hatalmasságodat áldja meg, én is mind Erdélyországával edgyütt alázatos hüséggel meg igyekezem szolgálni. Datum 1. Octobr.

Hatalmasságodnak alázatos hive.

Fővezérnek szóló levél minutája.

Méltóságos és nagyságos vezér passa, nekem jóakaró uram; Isten nagyságod szerencséjét nevelje, napjait sok ezerekké tegye.

Tudván azt, hatalmas császárunkhoz való hüségünk mit kivánjon tőlünk, az erdélyi adót ő hatalmassága fényes tárházában ez levelünk becsületes belső meghitt hivünk nemzetes Zabolai Mikes Kelemen által béküldöttük. Nagyságodat kérjük igen bizodalmason, lássa oda küldött meghitt emberünket kegyelmes szemmel és nevüukkel mondandó szavainak teljes hitelt adván, hatalmas császárunk előtt is legyen jó törekedése dolgainkban, melyért, Isten benuünket éltetvén, hálaadóképen igyekezünk mi is nagyságodnak szolgálni s kedveskedni. Ajánljuk Istennek gondviselésébe nagyságodat. Költ etc.

Más egy közönséges forma az minemüt tizenkettőt irtanak, volt csak ez az distin-

ctio benne, hogy az edgyiket ugy kezdették el: tekéntetes és nagyságos kiha; ez szólott az fővezér kihajának. Mást egyet ugy kezdettek: tekéntetes nagyságos jáncsár aga. Ez szólott ugyan annak. Az harmadikát kezdették: szentséges mufti, mely szólott ugyan annak. Az többit kezdették: tekéntetes nagyságos passa, nekünk jóakaró urunk; Isten nagyságodat sok esztendeig éltesse.

Hatalmas császárunk fényes portájára Erdélyországának adóját az szokás szerént ő hatalmassága fényes tárházában becsületes meghitt T. T. hivünktől beküldvén, nem akarók elmulatni, hogy nagyságodat is általa s levelünkkel is ne köszöntenők és látogatnók, kivánván Istentül levelünk találja nagyságodat szerencsés órában kedves jó egészségben. Annakfelette kérjük nagyságodat bizodalmason, megirt hivünket víg orczával látván, az miben kivántatik, nevünkkel mondandó szavainak teljes hitelt adván, legyen minden jóakarattal dolgainkban; Isten bennünket éltetvén mi is hálaadó jóakarói ügyekezünk nagyságodnak lenni. Tartsa meg Isten nagyságodat jó egészségben. Költ etc.

Nagyságodnak jóakarattal szolgál. Ezeket titulus nélkül vitték el.

Hátára irva más kézzel: Az ország adójával a portára szóló eveleknek formulái.

Erdélyi Muzeum. (*Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XVI. köt.)*

CCLXXIII.

a.)

Fővezérnek szóló levél minutája. Expedita in oppido Alvincz. Die 8. Octbr. A. 1669.

Excellentissime Domine nobis confidentissime; Deus Vestrae Excellentiae dies ad utilia Potentissimi Imperatoris servitia multiplicet.

Quamvis post adventum Nuncii nostri legati per Vestram

Excellentiam e Castris Potentissimi Imperatoris sub Candia positis dimissi saepissime habuimus in votis juxta exigentiam debitae nostrae erga Vestram Excellentiam obedientiae ad visitandam Vestram Excellentiam ejusdemque prosperam valetudinem transmittere; sed variis importunitatibus et impedimentis homines nostri impediti transire non valentes; scientes autem quid nostra erga Vestram Excellentiam obedientia exigat, denuo etiam noluimus praetermittere, quin fidelem nostrum intimum et creditissimum generosissimum Davidem Rosnyai itineri admoveremus ac per eundem Vestram Excellentiam humilimisque nostris literis visitaremus, ex animo desiderantes, literae nostrae Vestram Excellentiam in prospera hora admodum salvum et incolumen reperiant. Rogantes obsequiosissime ac confidentissime Vestram Excellentiam in negotiis et quaerelis nostris eidem concreditis, super quibus Vestram Excellentiam requisiturus est, verba ejus in omnibus partibus exaudire non difficultando, dignetur verbis ejus Excellentiae Vestrae nomine nostro dicentis plenam fidem adhibere, gratioseque optatissima resolutione remittere, pro qua Excellentiae Vestrae benevolentia nos quoque Deum adoraturi sumus. Commendantes divinae protectioni Vestram Excellentiam. Datum etc. Excellentiae Vestrae Servus obedientissimus.*)

b.)

Kajmekámnak szóló levél minutája Expedita loco die etc. Anno praemissarum.

Illustrissime Domine nobis observandissime; Deus Vestram Magnificentiam ad utilia Potentissimi Imperatoris servitia diu feliciter conservet.

Jam pridem ad Excellentissimi Domini Supremi vezirii visitationem, quandoquidem hominem nostrum expedire non potueremus, nunc exhibitorem praesentium literarum nostrarum ad Illustrissimam Dominationem Vestram datarum, in Fulgida Porta Potentissimi Imperatoris non parum commoratum Illustrissimaeque Domiationi Vestrae satis superque no-

*) E levélnek egy másik egykoru Roznyai Dávid által irt minutája a főkormányszék levéltárában van.

tum, Generosum Davidem Rosnyai fidelem nostrum creditum expedire ad suae Excellentiae visitationem consentaneum duximus; cujus occasione transire noluimus, quin et Illustrissimam Dominationem Vestram literis nostris salutaremus, optantes literae Illustrissimam Dominationem Vestram in prospera hora faustaque sanitate incolumem reperiant. Qui noster fidelis ut iter ad suam Excellentiam susceptum eo felicius tutiusque continuare valeat, Ill. Exc. Vestram confidentissime requirimus, ne moleste ferat ei talem praebere occassionem, qua ad Excellentissimum Dominum Supremum Vezirium possit in Candiam pacifice transire. Quam Ill.D. Vestrae benevolentiam summa cum gratiarum actione remunerare non praetermittimus. Deus Illustrissimam Dominationem Vestram in florenti conservet valetudine. Datum etc. Illustrissimae Dominationis Vestrae benevolus.*)

c.)

Fővezér kihajának Ibrahim passának reznek és Panajotnak szóló levél minutája. Expedita praescripta occasione.

Quamvis post adventum nuncii nostri Legati e Catsris potentissimi Imperatoris sub Candia positis postremo dimissi saepissime habuimus in votis, ut juxta exigentiam debitae erga Excellentissimum Dominum supremum Vezirium obedientiae nostrae ad visitandam suam Excellentiam mittere valeamus; sed ob varia impedimenta homines nostri transire non sufficientes, denuo noluimus negligere, quin Generosum Davidem Rosnyai fidelem nostrum creditum visitandae suae Excellentiae valetudinis gratia transmitteremus; cujus occasione praetermittere noluimus ut etiam Vestram Ill. Dominationem per eum ac literas nostras non visitaremus, ex animo desiderantes ut Vestram Illusrissimam Dominationem literae praetentes in hora prospera admodum salvam et incolumen reperiant. Interea Illustrissimam dominationem Vestram summa confidentia requirimus, in negotiis ac querelis nostris eidem fideli nostro commissis, de quibus nomine nostro Excellentissimum

---

*) E levélnek egy másik minutája Rozsnyai Dávid kezével irva a főkormányszék levéltárában.

Dominum Supremum Vezirium requisiverit, coram sua Excellentia intercedere bonamque reparare relationem ne gravetur, Vestra quoque Ill. Dominatio auditis ejusdem verbis in omnibus punctis ac nomine nostro Ill. Dominationi Vestrae dicendis fidem adhibere ne difficultet. Pro qua ejusdem benevolentia nos non ingratos futuros promittimus. Eundem divinae protectioni commendantes.

Egykorú fogalmazvány az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXXIV

Kegyelmes uram.

26. Praesentis Fogarasból írt nagyságod méltóságos levelit mind az inclusákkal együtt alázatosan vöttem, melyekbül az Rákócziné fejedelemasszony Kercsegi uram által való követségét s mind az ő felségének nyújtott supplicatiójának meritumát eléggé megértettem. Az mi az fejedelemasszony követségére és kivánságára való választ illeti kegyelmes uram, arról való vékony tetszésem punctatim, ugy emlékezem reá, Naláczi uram levelében ezelőtt megirtam vala, most is arrúl többet s egyebet írni nem tudok. Én nem hallottam soha sem Rákóczi sem Bátori familiának Sólyomkőhöz semmi jussát, hanem birta csak a Rákóczi familia, azt is azon az úton, az mint fejedelemsége után az egyéb jószágot Erdélyben; a mikor eladta is szegény, nem adhatóját adta vala el, mert már az fejedelemségnek renunciált vala, s azután, hogy fegyverrel viszsza vötte az országot, ugy adá az vajdának, már mint nem magáét, hogy vötte meg ő nagysága, s az vajda is, mint nem övét, hogy adhatta ő nagyságának, nem tudom; egyébiránt még ha az vajda kapdosna is rajta, mivel hogy nem bonae fidei possessortúl vötte volt, de iure nagyságod s az ország megadni ezen itiletem szerint nem tartóznék; de mindezek felett, hogy ő nagysága azt csak egy talléron is megvötte volna, azt gondolni sem kell; hihető az inkább, mivel hogy sokkal adós annak az nyomorúlt vajdának, ezzel akarná contentálni, ha végben vihetné ő nagysága, de bizony kegyelmes uram, ha-

nem ha csak szépen lépésiért ad nagyságod s az ország jószágot ő nagyságának Erdélyben, külömben az ő nagysága háládatlansága nem jószágot, hanem ellenkezőt érdemelne Erdélytül s nagyságodtúl. Az császárnak nyújtott supplicatióban az nagyságod méltóságos irása szerint bizony vadnak nagy consideratióra való dolgok, kikre (az mennyiben lehet szegény üdvezült Rákóczy György urunk méltóságának s holtában való jó emlékezetinek sérelme nélkül), az haza igyének igazsága kénszeriti nagyságodat illendő és elégséges választ tétetni ő felségének. Elsőben is minden jószáginak elvételének oka valjon Erdély volt-é, ki sok izben való romlásával, raboltatásával, vére hullásával is egész utólsó óráiglan szegény fejedelmet igyekeze az hatalmas nemzetnek erőszakos fegyvere ellen fejedelemségében megtartani, de valamint hogy életit s fejedelemségét meg nem tartható, ugy jószágában is meg nem oltalmazható, együtt járván azon jószágoknak birodalma az fejedelemséggel; atyjátúl maradt, saját pénzén vött jószága melyik legyen Erdélyben én bizony nem tudom? Radnótban hallottam volt egynéhány ezer forintját ő nagyságának, de csak ő nagysága is Erdélynek tegyen satisfactiót bár nagyságod is megígirje arrúl az néhány pénzrül való contentióját az fejedelemasszonynak. Hogy peniglen magának ő nagyságának semmi része nem volt az lengyelországi expeditiónak tanácslásában, azt bizony magam is ugy hiszem, de hogy Erdély s annak akkori tanácsinak instinctusából ment volna bé szegény fejedelem (az mint ő nagysága irja) azt én megvallom kegyelmes uram külömben hiszem, az akkori dolgoknak kimeneteli is ellenkezőt bizonyitnak, kiről historiát mi haszon irnom, nagyságod s az egész hazafiai, kik azt az veszedelmes üdőt érték, arról bizonságot tehetnek. Lengyelországban avagy csak mikor rosszúl kezde a dolog folyni, nem a szemire hányák-é szegény fejedelemnek az ország hadai, hogy erővel vitte őket az veszedelemre, de hogy közeljebb szóljak a dologhoz, kegyelmes uram én azokat az akkori tanácsurak levelekben letött opiniojokat Maros-Vásárhelt nagyobb részint az szememmel láttam s olvastam (akarván akkor szegény fejedelem magát salválni s Barcsay Ákost penig az ország előtt kárhoztatni) de ott bizony egyi-

kében sincsen javalása útjának, hanem mint olyan elhatalmazott erős fejedelemnek elvégezett tanácsát s megáltalkodott indúlatját senki Barcsai Ákoson kivűl nem merte ellenzeni, sőt csak disputálni is, hanem Barcsay Ákos aperte nem jovallá az török császár akaratja ellen való elmenetelit; conclusiójában irásának van osztán ilyen, ha penig nagyságodnak elvégezett dolga elmenni etc. segitse inkább az svédeket, közeljebb levén azok keresztyéni vallásunkhoz, mint sem az lengyeleket, kik pápisták (ezzel az particulával akará Barcsai Ákost kárhoztatni Maros-Vásárhelyt, de Mikes Mihály az levelet ki nem adá kezéből, csak in ea parte olvasta az ország előtt). Ezekről azért irok nagyságodnak oly bőven, hogy mivel ezen leveleket szegény Rákóczi urunk minden részeiben nem mindeneknek mutatta, nem is mindenek tudják, ezekhez képest én cathegorice megmerném iratni azt, hogy soha Erdély s annak akkori tanácsinak tetszésekből bizony szegény fejedelem Lengyelországban nem ment; de ha szintén Erdély jó kedvéből ment volna is oda, inkább meg nem adhatta volna az árrát, mint hogy kötelességbül kellett elmenni; melyekre nézve, hogy Erdély azért az kételenségbűl felvött nyomorúságos hadakozásért oda vesze, elromla, s fogya, s ő nagysága ennél is jobban, frisebben dúdoljon megnyomorodott részecskéjébül, az méltatlan kivánság ő nagyságátúl. Hogy penig Apafi István uramot szegént az ország hagyta volna magáért zálagban, az nyilván való hazugság, azt nemcsak ez haza, Lengyelország is külömben vallja, sőt csak hogy segitse az ország azon pénzben az alkuvásnak helyén is megmondták szegény fejedelemnek, meg se gondolja; az lengyelekkel való pacificatiórúl irt levélben is ex proprio erario irattatott az summa megadassék, melyre nézve kegyelmes uram ugy tetszik, nagyságod méltán cselekeszi, sőt az mint feljebb is irám, az ország igyének igaszsága és annak gondviselésére és oltalmára való fejedelmi kötelessége kénszeriti nagyságodat, hogy római császárt ő felségét ezen alkalmatossággal, talám nem rendetlenül esik, ha nagyságod arrúl requirálja, hogy az fejedelemasszonynak megparancsolja, hogy azokat az szegény rab hiveit avagy maradékit sőt az egész hazát azért az veszedelmes és kételenes expedi-

tióért követett, akárcsak pénzbeli kárárúl contentálja. Mindezekben csekély és vékony opinióm kegyelmes uram ez; mindazáltal mindezeket az nagyságod kegyelmes dispositiója s az urak jó itiletekre hagyom. Ezzel Istennek kegyelmes gondviselésében ajánlom nagyságodat. Datum in Gyalu 30. Decemmbris Anno 1669.

Nagyságod alázatos szolgája

Bánfi Diénes m. p.

Eredetije az *erd. Muz.* (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXXV.

Kegyelmes urunk, méltóságos fejedelmünk.

Isten nagyságodat sok esztendőknek szerencsés érésével, el is töltésével és hosszú országlással boldogítsa szíből kévánjuk.

Vármegyénktől bocsáttatván ki kegyelmes urunk, midőn az articulus szerént az malefactorok persequutiójában fáradoznánk, szintén ezen órában érkezék szomorú hírünk az Keresből oda való ispán, Mihály Deák uram levelével együtt, hogy tudniillik az elmult kedden, ugy mint 7-dik praesentis szintén víradta után mintegy circiter 400 lovas végbeli és mono törökök is Halmágyot megütvén, azon városból és Lésza nevű faluból többet 30 számú gyermekeknél elraboltanak, Halmágyon három embert levágtanak, azon megírt helyekről sok számú marhákat elhajtottanak, azzal fenyegetőznek, hogy hetven falut adott az császár nekik, kikről levelek extál, ha azok be nem hódolnak két három hét alatt, egész Dupapiatráig elrabolják; Zólyominak rövid időn való behozásával sűrün fenyegetőznek; Dévai Eötves Ferencz kegyelmes urunk ott volt, az vásárra menvén oda, külömben levágták volna, hanem az végre maradott meg élete, hogy ispán uramnak izentenek tőle; ő kegyelme penig beteg ágyban fekszik. Ezen dolgokat kegyelmes urunk azon Eötves Ferencz tulajdon szemével látta, mivel magának is mindenét elvonták, mezitelen maradt többire. Azt tudakozták kegyelmes urunk, hogy ha két század magokkal az ispán házát felverhetik-é az Keres-

ben, melyből mit remélhessen ez szegény véghely, kegyelmes urunk nem lehet kérdés róla. Ezt penig kegyelmes urunk nem egyéb hozta, hanem Halmágyon lakó Rácz István nevü nemes emberhez jövén (mint azon Dévai Eötves Ferencz és más keresbeli becsületes nemes ember referálja) egy Mármarosban Szigethen lakó jenei nemes ember, ugyan Rácz István nevü, egymással megalkuván, praetendálván azt, hogy nagyságod kegyelmességéből meg volna engedve, hogy jószágát felhódoltathatná, azon halmágyi Kis Rácz István egynéhányad magával elment török földire, bizonyos számu marhákat fel is hajtott, kikkel azon szigethi emberrel felosztozván, az dolgára is ment, ki miatt is kell ez darab földnek ez keserves iga alatt nyrgni. Nagyságod méltóságos személye előtt azért ez alázatos levelünk által instálunk alázatoson, méltóztassék kegyelmesen disponálni ez rövid terminust tett rablással való fenyegetődzésről, valamely felől való praesidiumoknak ide az Keresben való forditásával, mivel az minthogy most minden obstaculum nélkül az mit akart elkövette, négyszáz vagy többed magokkal lévén, ez után kevesebb is nagyot mer próbálni. Az keresi viceispán uram levelét kegyelmes urunk inclusában felküldtük nagyságodnak. Az rabló török penig honnan való volt, nem tudatik még eddig kegyelmes urunk. Az megirt Lésza nevü faluban . . . . . Rácz Istvánnak jobbágyi lévén, ott egy házban emberek rekedvén, reájok gyújtották s ott hadták, maga is Rácz István szőrin szaladott. Egyebeket is valamit ez megirt helyekről felrakhattanak kegyelmes urunk, semmit nem hadtanak. Szavok járása is, az kik magyarúl tudtanak, az volt az gyermekek után siránkozó asszonyi állatokhoz, hogy kérjék Rácz Istvántól gyermekeket marhájokat. Ezeknek utána Isten nagyságodat örvendetesebb hireknek hallásával éltesse és országlását terjeszsze nagyságodnak.

Datum in possessione Kitid die 9. Januarii A. 1670.

Nagyságodnak alázatos szolgái

Hunyadvármegyének hiv tisztei és több generalis czirkálásra kibocsátott személyek.

M. a.

Kivül : Az méltóságos erdélyi fejedelemnek etc. nékünk kegyelmes urunknak ő nagyságának alázatoson irtuk.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gróf Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. kötet.*)

CCLXXVI.

Michael Apafi Dei gratia Princeps Transilvaniae, patium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. etc.

Spectabilis ac Generose fidelis nobis syncere dilecte salutem es gratiam nostram. Isten ő felsége érdemünk kivül ez hazának csendes állapotjában kegyelmetekkel együtt az elmúlt 1669. esztendőnek végét adván érnünk, és által hozván ez jelenvaló 1670. esztendőre, szükségesnek itéljük, hogy kegyelmeteknek közönségesen generalis országgyülést promulgáltatnánk, melyben több dolgok között az fényes portára küldendő adónak modalitása felől és egyéb dolgokról is concludálhassunk kegyelmetekkel, rendeltük annak celebrálására ez jelen való 1670. esztendőben fejérvári városunkban Februariusnak 15. napján lenni. Minekokáért kegyelmeteknek kegyelmesen és serio parancsoljuk, az megirt napon és helyen jelen lenni el ne múlassa, végezhessünk kegyelmetekkel együtt édes hazánk megmaradására minden jókat. Ugyan azon gyülés alatt elővétetődnek az olyan perek is, a melyek gyülések alatt szoktanak agitáltatni, azért ha ilyen causái vadnak kegyelmeteknek, szükség idején értésére legyen. Secus sub poena in generali Decreto et articulis expressa nullatenus facturi. Datum in Arce nostra Fogaras. 12. Januarii A. 1670.

M. Apafi m. p.

Kivül : Spectabili ac Generoso Volffgango Betlen de Keresd, Consiliario nostro intimo, etc. Fideli nobis syncere dilecto.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József. Erd. tört. ered. lev. XVI. kötet.*)

CCLXXVII.

Excellentissime ac Celsissime Princeps, Domine Domine mihi gratiosissime.

Quia fidelis Celsitudinis Vestrae, DominusD avid Rosnay lator presentium, oretenus melius ac cercius narrare potest Vestrae Celsitudini omnia illa necessaria, quam ego possim fusius scribere. Ideo siquid necessarium prosperitati et quieti Celsitudinis Vestrae pectore candido et sincero animo a me expositum sit, ad narrationem praedicti Domini David Rosnay dereliquens exopto Vestrae Celsitudini longam ac diuturnam valetudinem et prosperitatem.

In Candia Cretae 6. Februarii 1670.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

ad servitia paratus

Panaiota Nicasius m. p.

Kivül: Illustrissimo et Celsissimo Domino, Domino Michaeli Apafi Dei Gratia Principi Transylvaniae, Partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti. Domino mihi gratiosissimo.

Hátára irva : Panajot uram levele hozta Dávid deák uram Candiából 1670. mense Aprili.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. kötet.*)

CCLXXVIII.

Kegyelmes uram fejedelmem etc.

Az nagyságod méltóságos levelét alázatosan vettem, melyből hogy mind római s török császároknak követjeknek való válasz tételre akarja venni az én vékony tetszésemet is : engedelmességgel értem. Az mint azért az római császár ő felsége követségét vehetem eszemben, noha egynéhány részben vagyon osztva, de az dolog majd csak egy ugy hiszem, hogy az magyarországi vármegyéknek zendülését értette meg ő felsége, kit idején akarna csendesiteni nagyságod által, ő felsége igirvén kedveskedéset az Zólyomi indulatinak elnyomásában, de mivel kegyelmes uram az magyarországi nemességnek szándékát nem tudom, annál inkább nem tudhatom azt, ha hasznos dologban igyekeznek-é nagyságodra és az nagyságod országára nézve vagy nem, ehez képest nem irhatok egyebet, hanem az követnek külső szavai elég szépek lá-

tom, de ha nagyságod kezében vagyon valami oly dolog, mely mind országának, mind maga személyének nagy jovára nézendő, most és jövendőben is én nem mondom, hogy csak szóért a mellől el álljon, ha pedig nagyságodnak sem fundamentuma, sem elégséges bizonyossága nincsen, most követheti nagyságod az jó alkalmatosságot, mivel minden ország és királyság más nemzeteknek jó szomszédságával s velek való egyesüléssel élhet meg, több dolgaihoz is ezen alkalmatossággal nyúlhatna nagyságod, melyről az tanácsban sokszor sokat munkálódtak az urak az nagyságod méltóságos személye előtt, sok bántódási lévén Erdélynek is némely magyarországi rendektől.

Az mi pedig az kapucsi passa követségét illeti, ha irás szerint cselekesznek, és az nagyságod méltó panaszszát meghallgatták, méltó köszönetre, csak hogy az nagyságod részéről is addig az búsúlás soha el nem fogy, valamig valamikor ki nem mútatódik az nagyságod birodalmának bizonyos határa, melyet ha nagy költséggel is, de egyszer véghez kell vinni, kire Issten ő felsége segitse nagyságodat.

Sz. Pál 2. Sz-György havának 1670.

Nagyságodnak alázatos hive és szolgája

Haller János m. p.

Kivül: Illustrissimo Celsissimoque Domino Michaeli Apafi Dei gratia Transylvaniae Principi, Patium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti Domino mihi Clementissimo.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXXIX.

Kegyelmes uram.

30. Martii költ nagyságod méltóságos levelét alázatosan vöttem ez mai napon mind az inclusákkal együtt. Az mi illeti az római császár ő felsége követséginek punctumit, azokra nagyságod kegyelmes uram mi választ tégyen, megvallom mit irjak felőle alig tudom; mert azokra való egyenes és egész választétel függ az Dávid deák követségétől, ugy hogy ha ő kivánatos resolutióval jűne meg ezen alkalmatossággal

bátorságoson megillethetné nagyságod mind lelki testi megbántódását szegény magyar nemzetünknek, ha penig ő reméntelen és kedvetlen válaszszal tér meg, óvatosabban kell nagyságodnak is az dolgokhoz nyúlni, ugy hogy ha fegyverrel nem segithetjük szegény atyánkfiait, avagy csak tracta és interpositio által segithesse nagyságod s azonban maga részérül is ne láttassék nagyságod teljességgel contemnálni ezen ő felsége oblatióit. Melyre nézve, nekem ugy teszenék, nagyságod avagy csak az innepek alkalmatosságával tartóztatná az pátert, talám az Isten azalatt meghozza Dávid deákot; azonban az urakat nagyságod az innep után való hétre convocáltassa s közönségesen proponálja nekik az követséget s kiváltképen az kikkel illik discurálhat az válasz felől is; külömben is magni momenti dolgok lévén, ne mondják azt az urak, nagyságod conditiója ellen hallgatta meg az követséget, annál inkább ugy adott választ. Akkorra ha nagyságodnak ugy tetszik s Isten azt adja érnem, én is nagyságod udvarlására elmegyek, külömben erről az dologrúl kegyelmes uram bizony nagyságodnak az interessatus urakkal együtt való discursusbúl és tanácsbúl kell választ adni, hogy hirtelenkedéssel magunknak is kárt, de az szegény oda ki való atyafiaknak veszedelmet ne szerezzünk, mert ha az porta nem acceptálja őket (az mint ez az török deák is beszéli, hogy közönségesen az volt Tessalonikában az hire, Iriny (Zrinyi) hódlását nem acceptálták) bizony megnyakazzák őket; magok erejekkel való oltalmakhoz sem bizom, mert nekem Keresztes András s mások is azt irják, igen kezdettenek csak már is furkállani az emberek s szakadozni, az hadakat is elakarják bocsátani; egyébiránt is kegyelmes uram, az hol sok az fő, nehéz ott egyességben sokáig tartani az népet, kiváltképen ezt az magyarságot.

Az mi az kajmekám irását illeti kegyelmes uram, ugy látom, abban csak emlékezet sinesen az váradiak ellen tött nagyságod panaszirúl, nem hogy orvoslásárúl volna valami, sőt az halmágyi rablás dolgának is Jenőben akar végére menni, az hol elhiszem bizony inkább vissza és az igaszsággal ellenkezőképen való informatiót teszen, ők cselekedvén azon latorságot; melyre nézve én ugy látom kegyelmes uram, csak

az egy nagy hatalmu Isten az, az ki mikor megelégli az büntetést, teszen neküak igaz ítíletet, de valami rajtunk töröktül megesik, de azt csak nyegéssel szevedjük, mert bizony nincs ki igazat tegyen. Mindazáltal ha már ez kiforradott szükség az, avagy csak hogy arra vehesse nagyságod ajándékjával és az dolgoknak jól megértetésével, hogy mondjon igazat az kajmekám előtt, sőt ha arra való instructiója volna, hogy Váraddá elmenne, azon kellene nagyságodnak lenni, menne el és hívatnák be az holdoltságot, menne végére mint lött az katonák levágása; de ka Somlyóra menne ki, bezzeg az legjobb volna, mert ott az szegénység minden megbántódásárúl bátran merne panaszt tenni előtte; egyébiránt is én az diószegiekben kegyelmes uram már egynéhány napja oda küldtem udvarhoz az végre, ha elérkezik az kapucsi, nagyságod hopmestere urammal vagy más emberséges híveivel küldene oda eleiben az kapucsinak s hitek szerint mondanák meg, mint és mely ártatlanúl vágták le őket. Ha penig nagyságod, kegyelmes uram arra vehetné, hogy Solmlyóra menne, nagyságod tudósitson idején, hadd provideálhassunk felőle, akár Somlyóra jüjjön penig akár Váraddá, de szükség nagyságod Boldovai uramot mellé rendelje, ő tudván az váradiaknak minden ebségeket, és az szegénység megbántódását, s nagy experientiája lévén az török dolgokban, egyébiránt is hadd perlene, morgana az váradiakkal, külömben ha csak maga megyen ez az követ oda, ezt bizony lebeszélik s pénzzel lecsinálják, s még nagyságod ellen fordítják az vádot, az mely ha ugy talál lenni (noha ugy látom most sem sok szaporája van az mi panaszinknak elöttök) de ez után annál inkább semmi hitelünk nem leszen. Az halmágyi rablást és egyéb arrúl az szegeletről való megbántódást Kapi és Naláczi uraimék, közel lévén nagyságodhoz, ő kegyelmek tudják én nálam jobban, méltó nagyságod ő kegyelmeket hivassa és vegyen informatiót, noha az rabokat már visszabocsátván az tömösvári passa, talán azt nem is kell nagyságodnak vádolni és magának gonosz akarójának tenni, hanem csak az jeneieket kell vádolni, és hogy nagyságod inkább az tömösvári passát commendálja előtte, hogy nem olyan ember, mint az váradi passa, mert az mihelt az rablást megér-

tette, megorvosolta, s az igazságot kiszolgáltatta etc. így annak is szivét nagyságod inkább magához vonja; egyébbiránt az ugyan nagyságodnak nem igen vétett, ugy tudom s nem jó disgustalni. Ha penig Váradra el nem menne ez az kapucsi és Boldovai uramat is nagyságod elküldi, tudósitván nagyságod, én is az végbeli dolgokrúl küldök Boldovai uramnak instructiót. Mindezekben kegyelmes uram Isten után használni fog az, ha nagyságod ezt pénzzel jól megcsinálja, mert ha egészlen nem contentálja nagyságod, bizony minden dolgunkat ellenünk forditja, nem hogy segitene.

Úgy értem kegyelmes uram, az telegdi dolgot az fővezér tihája az Réz-Bánya felverését penig az kajmekám maga elé forditotta; nem is csuda az mint értem kegyelmes uram, hogy az vezér tihája ebélkedett, mert az váradi Muta béknek (ki az katonákat is levágatta és az ki Telegdnek is parancsol) az ipa azon fővezér tihája mellett lakik s kedves embere lévén, elcsinálta, s csak szónkat sem akarják meghallani; de az Réz-Bánya felverésében hogy semmi része az nagyságod szolgáinak nem volt, azt Isten tudja, s az dolog bizonyitja; az mostan Beszterczén fogva levő 9 tolvajokban is eleiben vihetni ennek az kapucsinak, ha ugy kivántatik, az kik megmondhatják, kik cselekedték. Az Telegd felverése is, hogy sem nagyságod sem az én akaratombúl nem volt, sőt azt nagyságod mingyárt én általam megorvosolta, az békesség levélbűl kitetszik; nem ártana nagyságodnak azt in specie az szállására eleiben küldeni és törökül forditván, mind törökül deákúl is in paribus az kajmekámnak és annak az vezér tihájának is beküldeni; az az békesség levél az conservatoriumban vagyon. Minthogy penig kegyelmes uram ez az György déák volt interessatus az dolgokban s ismeretes is ezzel az kapucsival, szükséges volna, már ez ne tágitana, hanem mindenütt járna vele s vigyázna reá (mivel az nyelvét is érti), mint procedál az dolgokban, söt épen menne bé az portára vele, látná mint referálja az dolgokat, azonban azon alkalmatossággal legjobban esnék akkor beadni azt az ajándékot az kajmekámnak és tihajának, az kit nagyságod most külde Zeles Mártontúl, mivel elhittem nem siet az kapikiha annak beadásával, sőt utána sem ártana írni, hogy be ne adja addig

mig újobb tudósitását nem veszi nagyságodnak, akkor az pénzt is látván, talám inkább csendesednék az eb. Az vezér tihajának sem ártana ezen alkalmatossággal, ha György deák visszamenne, ismét valamit vetni és megcsinálni. Én kegyelmes uram ezeknél többet és jobbat bizony ezekben az dolgokban fel nem találok, nagyságodon áll elkövetése, Istené ő felségeé az boldogitása. Egyébiránt látom kegyelmes uram az egész keresztyén birodalom alatt nincsen egy országnak is nehezebben dolga, mint nekünk : mert ha vernek, vágnak, ölnek is minket, de nincs ki meghallgassa panaszinkat, sőt oltalmaznunk sem szabad magunkat. Az Isten, szent fiáért, szánjon meg bennünket s nagyságoddal együtt juttason jobb napokra. Bő irásimért nagyságodat alázatosan követem, de az dolgok igy kivánták. Gyalú 2. Apr. 1670.

Nagyságod alázatos szolgája Bánfi Dienes m. p.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény Józs. Erd. tört. ered. lév. XVI. kötet.*)

CCLXXX.

Kegyelmes uram, fejedelmem.

Az két császár leveleinek páriájival együtt nagyságod kegyelmes parancsolatját alázatosan vettem, római császár ő felsége követjét kegyelmes uram, maga is nem remélheté Ispán Ferencz uram (ha még udvarnál van) hogy látogatására jüne ő kegyelmének és Erdélyben ily alkalmatossággal látná ő kegyelme, ha örvendezett mind jelenlétének, mind követségének ; külömben kegyelmes uram nagyságodnak is nem kevés könnyebbségére lehetett, mint óhságban ujság Kászoni uram jelenléte, s továbbra is sok dologról való informatiójára. Én megvallom kegyelmes uram bizonynyal inkább fáradnék ily messzünnen is udvarhoz, comunicatis consiliis censurámnak jobb értelemmel való kimondásának okáért, mint sem irás által beúnszolnom távulról vékony elmémet. Mert az dolgoknak elébb való fundamentumit kellene felczirkálni, hogy azokról szállana ember az jelenvalókra, úgy tudhatna értelmesebben róla itiletet tenni, az penig úgy lehetne, ha felesen vol-

nánk ez rendü hívei nagyságodnak együtt, de igy seorsim felette akadályos.

A mi azért nézi kegyelmes uram az ő felsége levelét s Kászoni uram beadott punctumit : Az erdélyi dolgok már sok ízben mentenek per modum instantiae ő felsége eleiben, csak azonban maradnak, véghez nem mennek, ellenben az ő felsége részérül is sok izben emlitém (csak én is) hogy már jónkra és megmaradásunkra czélozó oblatio is (azok is meo judicio in suspenso vadnak ma is) kit ma is sirat Székelyhid s Várad s az többi etc. Elig tudok kegyelmes uram bizony magamtúl csak hozzá szólni is ; elég az kegyelmes uram, az szók Jákóbé, de az kezek bizony Ésaué ; vékony tetszésem szerént ratioimra nézve, kiket nagyságodnak terhelésére írásban nem szükség tennem, azért én semmire is külön választ nem tennék, hanem elsőben megköszönném ő felsége atyai indulatját és az haza javára való jó szándékát, mint az egész keresztyénségnek fejének azt tartván hivatalja is ő felségének, hogy az több keresztyénségnek antemuraléja lévén, ez hazát oltalmaza ő felsége, vagyon is nagy szükségünk reá, mert ma is minden megmaradásunkra való dolgunk az mint elkésett, úgy vadnak, állanak ; hazánk határiban naponként háborgattatunk, adóval olyan bántatunk (ha utolsó veszedelmünkre czélozó egyéb veszedelemtől nem tarthatnánk is), csak az is nem sokára fegyver zergés nélkül megemészt s elfogyat bennünket, az keresztyénségnek mind hamarábbra való romlására s mind nagy kissebbségére (ha Isten másként nem adja). Biránk is olyan van, hogy az mint akar csak ugy hallgat meg bennünket, noha igyünk igaz volna, Isten s ő felsége is tudja. Azonban ez közelebb elmúlt nyáron ő felsége kegyelmes dispositiója szerént böcsületes hazafiaiból álló hiveit a forgó controversiának complanálásáért kiküldötte nagyságod Eperjesre, azon dolgoknak revisiója ő felsége eleiben menvén, G. Rotel uram által ma is in suspenso vadnak s talám az dolognak rendi kívánná úgy, hogy az elsők igazíttatnának jó karban először, és azután kellene másokhoz nyúlni, kezdeni. Mert ha rend kell (me judice) punctatim tévén választ, lehet ebben oly suppositumok is nekik, ki mind titkos szovunk, az alatt per

tertias quartas personas kitanúlhatni, mind penig némely dolgokat siettethet is talám nagyságod válasza, az is káros.

Az mi az kajmekám irását illeti kegyelmes uram, bizony nem sokban jovalhatom, noha én úgy tudtam, hogy már, ez res sopita az tömösvári passával, az mint másoktól értettem. Azért azt elhagyván kegyelmes uram, nekem ugy tetszenék, az Istennek sok intésit ne posthabeálnók, hanem vigyáznánk továbbra való megmaradásunkra is. Az holott felteszi kajmekám passa irásában, hogy császár végházaihoz való falukra nagyságod is ne vesse kezét, az kik már felteftereztettek, úgy tetszik nagyot foglal az bé, hová menjen az tefter fel Beszterczéig, közel Megyes tájékára s beljebb s kiljebb. Azonban kik maradjanak hátrább, egy olykor azokról micsodás parancsolatja érkezhessék, Isten hatalmában, az idő titkában vagyon; csak példánk reá Várad s Székelyhid; oly alkalmatosság fordúlhat elé, az elmúlt üdőt elé hoznók is, nem lehet; kapnánk két felé s nem engedik, de ha engednék is, nem lesz kivel; kitől Isten oltalmazza ez szegény hazát. Mindezek penig kegyelmes uram állanak bölcs itíletin, elhiszem nagyságod azt követi kellő bölcs tanácsival, valamit legjobbnak itíl hazája jovára, nemzete megmaradására. Ajálván Istennek ezekkel nagyságodat. Datum Úzon 1670. die 2. Aprilis.

Nagyságodnak alázatos híve

Béldi Pál m. p.

Kivül : Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak alázatoson adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXXXI.

Kegyelmes uram.

Isten nagyságodat minden áldásival áldja és birodalmát boldogítsa.

Nagyságod kegyelmes parancsolatját alázatosan vettem és az pater Kászoni követségének punctumiról gyenge értelmem szerint egyebet hizelkedésnél és próbáknál nem itílhe-

tek kegyelmes uram. Elsőben is az mi az ő felsége maga ajánlásit illeti, úgy tetszik kegyelmes uram, annak ízit mind nagyságod s mind az szegény haza alkalmasint érezhette. Az mi pedig meritumát illetné az dolgoknak, mind ő felsége s mind az nagyságod részéről Kászoni uramtól mennyivel külömböző hivei próbálták és csak miben hadták, nagyságodnál eléggé constál; melyekhez képest Kászoni urammal mit tractálhasson, annál inkább mit végezhessen nagyságod, bölcsen megítílheti. Az kajmekámtól jött kapucsi passát tudom eddig is nagyságod disponálta kegyelmes uram. Az úr Isten nagyságodat sok esztendeig, boldogúl éltesse. Gyógyi hévviznél 3. April A. 1670.

Nagyságod alázatos szolgája Rédei Ferencz m. p.

Kivül : Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, ő nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXXXII.

Celsissime Princeps, Domine mihi Faventissime.

Dominus Sigismundus Boyér, Agens Celsitudinis Suae meritissimus, subterfugiens expensas graves pro nutritione novem suorum equorum et familiae, tum ob aliqua saluti suae noxia incommoda, accepta a Domino Kaimekano permissione, 3-a Aprilis hinc ad Adrianopolim profectus est, sperabat se in itinere Tabellariis Celsitudinis Vestrae occursurum, sed spes illum fefellit, illi enim nempe Dominus Szekel Martin, et Rad Dobra, rectiori via progressi, huc 8-a Aprilis appulerunt, meque in sua absentia visitantes nomine Celsitudinis Vestrae salutaverunt, et sequenti die Dominum Boyér assecuturi discesserunt. Illinc Rad Dobra, si quidem jam de Domini Davidis sui interpretis felici hinc transgressu et reditu nova accepit, in Transylvania revertetur, Dominus Szekel vero cum Domino Boyér versus Aulam redibunt, vel in Adrianopoli expectabunt. Imperator enim noster, prima vel secunda Maji hinc ad Adrianopolim et inde Constantinopolim migraturus est, ubi filium

suum solemniter circumcidi praetendit, huic solemnitati, omnium Regum et Principum amicorum legati adesse et convivio excepti honoraria offerre debebunt. Gratia Divina tandem adversarius suus Waradiensis Gubernator ab officio suo dejectus est, in illius locum substituitur Husein Pasha vir senex, unde puto iustiorem et modestiorem, antecessorisque sui ignominia perculsum et cautiorem fore. Puto bonum esse si Commissarius Shahia Aga, ibi usque ad adventum novi Pasha retineretur, Pasha hinc post biduum discedit, jam comitatum suum praeparavit. Utinam praedictus Commissarius Celsitudinis Vestrae et dicti Pasha amicitia connexa utriusque partis lites, si non componere, saltem bene exaudire possit, ne hac vice, re male intellecta redeat, sinistrasque informitiones adferat, nam nunc temporis etiam in causa Dobroteczenensium, colligati Waradienses, cum de Jusuf Pasha conquererentur, etiam de Celsitudinis Suae exactoribus apud Dominum Kiahaiam, i. e. Locumtenentem Domini Kaimekami conquerebantur, quod a subditis castro Waradinensi pertinentibus, tributa vi eripiunt. Supremus Vizirius in Mense Majo ex Candia discedet et vel in Adrianopoli vel inter Adrianopolim et Constantinopolim Imperiali Majestati appropinquabitur, simul cum pompa urbem Constantinopolim ingressuri. Venetorum legatus, qui pacem composuit, jam ex Candia egressus Constantinopolim navigat, ibi Imperatorem reverebitur et pacem confirmabit. Expectatur etiam Bailus i. e. Residens Venetorum, qui post discessum Magni illorum legati, in Constantinopoli Mercatorum suorum curam gessurus, residere debebit; sed nunc audimus, quod una ex suis navibus, antenissa, et multis pretiosis donis onerata, sit simul cum dicti Baili nepote in sinu Adriatico subversa; Baiulus tamen ipse cum altera navi recta iter suum ad Constantinopolim continuat. Legatus a Porta in Galliam missus nondum rediit. Galli cum Hollandis amicitiam ruperunt, et jam inter ipsos in mare Baltico et Mediterraneo navales pugnae incipiunt. Tatarhani conjuratio contra portam cum media parte Cosacorum Zaporoviensium, (quibus ipse quendam Mihal Hanenko Hatmanum praefecit) et confoederatio cum Moscis et Polonis, per Petrum Dorotheiko Hatmanum a Porta protectum Imperatori denuntiata, et probabiliter defecta est; Unde su-

spicatur expeditio exercitus nostri versus illam partem si dejectione ex officio aut morte Hani tumultus non consopietur. Celsitudinem Vestram Deus optimus maximus sanam et ab omnibus casibus adversis incolumem diutissime conservet. Datae Thessalonica 9-na Aprilis A. D. 1670.

Celsitudinis Vestrae affectionatissimus famuolus

J. A. Benenotus.

P. S. Internuntius Regis Poloniae cum comitatu 25 Equitum hic de die in diem expectatur.

Eredetije az erd. Muzeum. (*Gróf Kemény József, Erdély törtenete eredeti lev. XVI. kötet.*)

CCLXXXIII.

Méltóságos erdélyi fejedelem nekünk jóakaró szomszéd urunk. Isten nagyságodat hatalmas császárunk szolgálatjára sokáig éltesse.

Az elmúlt napokban közönségesen megtaláltuk vala nagyságodat levelünk által, hogy az tolvajok az szomszédság közt egy Kászon Bőlüg Basi nevü embert megfogván, nála lévő pénzit és lovait elvonták és megfosztották. Nagyságodnak reménkedtünk vala pénzinek, lovainak és egyéb eszközinek megadattatása felől; Isten áldja meg nagyságodat érette, nagyságod jó választ irt volt minekünk felőle, ugyan az oda való ispánnak is parancsolt volt felőle nagyságod, hogy minden egyet mását azon megfosztatott emberünknek adassa vissza; akkor ez ispán magára vállalta volt, hogy fölkeresteti az többit is, mind az lovakat s mind penig egyéb eszközit, pénzit is, és megküldöm ugy mond, de még eddig is meg nem küldötte sem lovait, sem pénzit, és semmi egyéb eszközit; az mely emberünket küldöttük vala akkor nagyságodhoz, azoknak az tolvajoknak neveket és lakó helyeket felirtuk volt, végére is ment volt az ispán, de semmit nem gondolván véle, csak abban múlt a dolog, azon emberünk nyavalyás csakugyan nagy kárban maradott. Hatalmas győzhetetlen császárunk Erdélyországa Istennek hálá nagyságodra bizattatott s az nagyságod hatalmában vagyon; kérjük azért nagyságodat az jó szomszédságért, parancsoljon az ispánnak felőle, hogy azon

megnevezett emberünknek egyet másat keresse fel, hogy ne maradjon ilyen nagy kárban, mi is egyéb dolgokban igyekezünk nagyságodnak szolgálni igaszságosképen.

Nagyságod igaz jóakaró szomszédjai közönségesen

Lippai agák.

Hátára jegyezve: Lippai agák levelének forditása, hozták Fejérvárra 20. Apr. Anno 1670.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXXXIV.

Illustrissime Princeps Domine Domine Amice et vicine nobis benevole.

4-dik Aprilis Fejérvárról minékünk böcsülettel irott köszöntő levelét szeretettel vettük, azonban penig az háromszéki marháknak arestálása felől mit irjon, holott semmiben azokat nem okozhatni, talám úgy is lehet, mivel az szélyben nem akarnak jőni, az mü káros emberinkkel szemben állani, akkor elválnék ki bünös, ki nem, így penig mint felgondolják kegyelmedet suplicálják, nem mü az öszszel is emberinket kültük az szélyben ezen dolog végben való vitelére, várakoztak is ott, de az kegyelmed birodalmabeli részéről nem akartak eljőni, most is mi készek vagyunk elküldeni, ha akkor elmúlt, most ne muljék el; nám Isten kegyelméből az jó meleg idő s az fü nem messze vagyon, termináljon egy bizonyos napot kegyelmetek, az melyre mind az mi emberink, mind az kegyelmetek emberi mind két részről össze gyülhessenek, minekünk is penig jó idején hirt adni, mikor s hol leszen az gyülekezet, tudhassuk mü is emberinket hová igazitani, szakadjon vége. Egyéb iránt Isten oltalmazzon, hogy mi az jó szomszédságot el nem követnők, más dolgokban, miben tudunk, kegyelmednek szolgálni, kedveskedni készek leszünk. Ezek után tartsa Isten kegyelmedet sokáig kedves jó egészségben. Datum in Jász die 21. Aprilis 1670.

Illustrissimae Dominationis Vestrae Amicus et vicinus benevolens Duca Princeps Moldaviae.

(Oláh névaláirás.)

Kivül: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Michaeli Apafi Dei gratiae Principi Transylvaniae, partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino Amico et vicino nobis benevolo

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXXXV.

Kegyelmes uram.

Im igiretem szerint az paripát elküldöttem, már alkalmatosnak itilli-é nagyságod az fővezérnek, nem-é, álljon az nagyságod bölcs tetszésében, egyébiránt merem dicsirni jóságát s tetetes paripa is kiválképen hátán; de nem ártana, ha nagyobb volna olyan nagy embernek, mint az fővezér, nekem kegyelmes uram iramó több ennél bizony nincsen, mert nagyságodtúl meg nem tartanám.

Az hirek azomban vadnak csak, nekem tetszenék, nagyságod ne késleltetné Baló uramat, mivel hogy ha lovakat is viszen, lassan kell járni; azonban kegyelmes uram minden dolgokrúl s az végbeli állapotokrúl is elégséges instructiókat kellene ő kegyelmének adni, mert látjuk, hogy naponként nem szünnek ellenünk hamis vádakkal az portát búsitani, azonban épen az hódoltságot Erdélytül elszakasztani, s bizony ha az mi igaz panaszink is megszünnek, az ő hamis informatiójok annál inkább elharapózik. Ezzel ajánlom Istennek kegyelmes oltalmában nagyságodat. Bonczida 7. Maji A. 1670.

Nagyságod alázatos szolgája Bánfi Dienes m. p.

Kivül : Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ö nagyságának etc. nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXXXVI.

Kegyelmes uram.

Ez órában Keresztes Andrástúl micsoda leveleim érkeztek, in specie nagyságodnak elkültem az kállai kapitány le-

velével együtt. Azoknak oda ki mint jégen épitett bolondoknak nyakok szakadt s az mit jövendölénk kezdetin dolgoknak, ez esett rajtok; úgy hiszem, ma holnap kit imitt kit amott mészárolnak fel bennek, mert futni sem tudnak hova. De ezeknél nagyobbtúl félhetünk, hogy az magyar szabadság s keresztyéni vallásunk most tőstül gyükerestül ki ne szaggattassék Magyarországbúl; Bezzeg Isten csudálatos bölcsessége által vezérlé az nagyságod és az mi dolgainkat, hogy melléjek nem erezkedénk, ők akarák az gloriát elnyerni s ám Isten megfizete nekik.

Az végbeli dolgokrúl való instructiókat kegyelmes uram nem késem elküldeni, de csak tudnám az Baló uram expeditióját, s érkezhetném magam is lerugaszkodnám az nagyságod szolgálatjára, hogy kegyelmes uram jó s megegyezett tanácsbúl kellene lenni az Baló uram expeditiójának, ahoz költség is kellene, mert ha most állandóságot nem szerzünk Isten után az portán, vagy az, hogy az egész holdoltságot oda engedi az ország, vagy ha azon kapdosunk, az többit is utána vesztjük; bár nagyságod az urakat convocáltatná, mindazáltal álljon az nagyságod bölcs tetszésében az dolog. Istennek ajánlom nagyságodat. 9. Maji 1670. Bonczida

Nagyságod alázatos szolgája

Bánfi Dienes.

Utoirat: Levelem írása közben érkezék Veselényi Pál levele is, kegyelmes uram, melyet is in specie nagyságodnak elkültem.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lév. XVI. köt.*)

CCLXXXVII.

Illustrissime Princeps, Domine colendissime.

Paratissimorum servitiorum meorem synceram oblationem.

Bán uram felvött dolgait mely rendetlenül folytatta le-

gyen, annak mostohaságát nem csak maga érzi ő kegyelme eltörölhetetlen böcsülete sérelmével is, hanem velem és ezen szegény magyar nemzettel is mennyire éreztette légyen, nyilván lehet kegyelmednél. Ezek között reméntelenül értem Bessenyei uram kezénél lévő punctumokból, hasonló alkalmatlanúl feltött szándékozását is ő kegyelmének; kit soha azelőtt nem tudtam, velem nem közlött, annyival inkább consensusomat rá nem adtam, és hittel is bátran mondhatom, hírem és akaratom ellen gondolta s mozdította ő kegyelme. Semmi tisztnek kivánására, annyival inkább kegyelmed méltóságos tiszti ellen, Istennel s jelenlévő hazafiaival bizonyítom, nem igyekeztem. Általláthatván akár mely kicsiny discretióval biró elme is, avagy csak az elmúlt szomorúan emlithető példákból, hogy efféle ellenkező szándékozások az két szomszédos országoknak nem állandó békességét s megmaradását, hanem veszedelmes háborúságit nevelnék, kinek csak gondolatjától is irtózni kell, tulajdonsága lévén az szomszéd országoknak s kiváltképen az erdélyi és magyar hazának, hogy egyiknek békessége másikának békességét erősiti, viszont háborúsága egyikének másikának békességét kissebbiti s végre mind kettő részese is lehetne. Minekokáért kegyelmedet szeretettel kérem eziránt méltatlanúl reám ruházott itélektől, mind kegyelmed méltóságos személye előtt s mind mások iránt, hogy ment lehessek, ekképen hitesse el magával ebben való ártatlanságomat.

Hazám megmaradása mellett valamint életemet, jovaimat feltettem, törvényem s szabadságom megtartásával ő felsége hüségében is megmaradni mind végig kivánván, ugy kegyelmednek is az szomszédságban az csendes békességet elkövetni szívesen igyekezem. Lévén oly reménséggel, hogy kegyelmed is hozzám hasonló affectióját fentartani nem nehezteli. Kévánván Isten kegyelmedet méltóságos tisztiben, hazája csendes békessége megtartására sok esztendőkig éltesse. Datum in Arce Sárospatak die 13 mensis Maji Anno D. 1670.

Illustrissimae Dominationis Vestrae servitor paratissimus

Franciscus Rákószy m. p.

Kívül: Illustrissimo Principi Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transylvaniae partium Regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Domino colendissimo.

Egy a levélre pecsételt kis czédulán más kézzel: Rákóczy Ferencz uram levele hozták Fejérvárra 25. Maji A. 1670.

Eredetije az erdélyi Muzeumban. (*Gr. Kemény Jószsef Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCLXXXVIII.

Hogy Isten nagyságodat kegyelmes uram sok esztendőkiglen való élettel, boldog uralkodással megáldja szívem szerint kívánom.

Kegyelmes uram nagyságod Fogarasi János által küldett méltóságos parancsolatját die 7. Maji vettem, mit parancsoljan nagyságod, alázatoson értem. Isten hatalmas császárunkhoz vivén mindenekre szolgalmatos gondom lészen s nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az kaimekámnak ő nagyságának is az felső pártrúl való híreket is megjelentek, az nagyságod küldte ajándékokat megadván. Az drinápoli göreg püspeknek érkezett egy embere, ki is fővezér urunkkal ő nagyságával együtt indúlt meg Kandiábúl, de fővezér urunk ő nagysága, az szigetekben lévő városokat járván meg, múlatása lészen; azért kegyelmes uram fővezér urunkhoz ő nagyságához küldendő követjét siettesse meginditani, jobb kegyelmes uram, hogy idejében jöjen s mi várakozzunk ő nagysága után, mint sem fogyatkozás essék az nagyságtok dolgaiban. Az moldovai és havasalföldi vajda ő nagyságok követi jó üdőtül fogván itt várják fővezér urunkat ő nagyságát, négyszáz lovakat hozván számára. Kegyelmes uram, még eddig az Zólyami nótázásának híre nincsen az kaimekám ő nagysága előtt, ha lészen kegyelmes uram, nagyságod kegyelmes parancsolatjához alkalmaztatom magamat. Az franczia királyhoz küldett hatalmas császárunk követje is még eddig meg nem érkezett. Az persákkal lévő dolog is még csak azon állapotban vagyon, nagyságodat Fogarasi János által az ide való hírekrül ezután bővebben tudósitom. Kegyelmes uram Zólyaminak is jüvén két szolgája hozzám, kiknek is megesküttem,

hogy sem nagyságodtúl, sem az nemes országtúl bántódások nem lészen, nagyságodnak alázatosan könyergek, méltóztassék kegyelmességéből ezen nekik adott hitemet fenn tartani. Vettem kegyelmes uram két lovakat alájak, egyet nyolcz talléran, mást tizenötén, úti költséget adtam egy aranyot. Hatalmas császárunk Konstantinápolyban való meneteli megint változott, híre az, hogy itt Drinápolyban teleljen. Ezek után adja Isten találja nagyságod méltóságos személyét levelem boldog órában s jó egészséges életben. Datum in Drinápoly die 14. Maji Anno 1670.

Nagyságod legkissebbik alázatos szolgája.

Bojér Sigmond m. p.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak adassék ez levelem.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. kötet.*)

CCLXXXIX.

Instructio Generoso Ladislao Baló, ad fulgidam Portam Otthomanicam expedito Legato Anno 1670. die 25. Maji Albae.

Tagadhatatlan dolog oly igen akadályos karban vagyon Erdélynek az hodoltság felől való állapotja, hogy úgy hadni az mint most vagyon, megorvosálásához is nyúlni veszedelemnek félelme nélkül alig lehet; holott, ha az mostani karban hagyatik az dolog, mivel az váradi törököknek telhetetlen kívánságára lehetetlen lépnünk, az szünetlen való panasz soha ellenünk meg nem szünik az fényes portán. Ellenben, ha azon materiáról az fényes portára panaszt teszünk, bizonyosan hiszszük az Piri passa lator tefterére igazitnak bennünket, melyben nem csak azok az faluk vadnak beirva, melyeket mostan az váradi törökök kínoznak, hanem azokon kivül is az országnak nagy része. Ezekre az okokra nézve ezt az dolgot csak illetni is igen félelmes, úgy hadni penig veszedelmes. Mindazonáltal bizonyosan hiszszük, ha szintén mi az erdélyi részről hallgatnánk is, de az váradi törökök ezen dolgot urgeálni fogják, és az ő sollicitálásoknak alkalmatosságával, vagy

akarjuk mi vagy nem, de előfordul az Piri passa tefterének emlékezeti, azért ebben az dologban ezt kövesse ő kegyelme.

1.) Midőn az váradi törökök vádolni kezdik az erdélyieket azzal, hogy azok miatt az holdoltságról nem szedhetnék fel az adót, ezt az választ kell nekiek tenni : Az adónak felszedésében nem hogy az váradi törököknek akadályi tettek volna az erdélyiek, söt inkább valamikoron az török vitézek adószedni kijővén hírt adtanak, mindenkor az Erdélyhez tartozó végvárakból segítséget adtanak melléjek, s úgy szedették fel az adót számokra, be is kisértették őket békével Várad felé. Hanem más akadályok vadnak ezen dologban, úgy mint ezek : Egyik az, hogy az faluknak adaját esztendőnként feljebb feljebb verik, nevezet szerént annak az váradi passának idejében, az ki némely nap Váradról elment. Másik oka ez, hogy az mely szegény emberek adajokat meg nem adhatják, erejek felett való summát el nem bírhatván, valakit azok közül megkaphatnak, szörnyen kinozzák és némelyeket épen halálra veretnek, némelyet eladnak, hogy soha haza sem jő, ettől az rettenetes dologtól megütközvén az parasztság, az faluknak nagyobb részét épen pusztán hatta, az többi is kevés üdők alatt mind elpusztúl, ha hatalmas császárunk meg nem szánja őket, és adajok oly karban nem állittatik, a melyet elbírhassanak.

2.) Itt azért szükséges, azon kellene instálni az fényes portán, hogy az erdélyi végvárokon, ugy mint Somlyón és Sebesvárán belől Erdély felől lévő holdotság állapotjáról egy summában végezhetnénk, úgy hogy az erdélyi fejedelmek szedetnék fel azt az summát az magok emberei által és az feljebb emlitett Somlyón és Sebesvárán belől ne jőne adót szedni az török, hanem az megemlitett erdélyi végházak tisztviselője administráltatnák az váradi vitézeknek, feljebb ne is lenne szabad verni az adajokat.

3.) Legnehezebb akadály ebben ez, ha azt objiciálják : nem szükség nektek alkunnotok hatalmas császár vitézivel külömben, hanem csak arra feleljetek, az Piri passa teftere szerént megengeditek-é az beholdolást avagy nem ? Erre nehéz megfelelni ; azért is kell az feljebb emlitett alkudozásra menni, hogy teljes tehetségével ő kegyelme távoztasson el

erre az kérdésre való választételt; mindazáltal, ha egyéb semmiképen nem lehet benne, ezt mondja : nem Piri passáé, hanem hatalmas császárunké egész Erdély, ő hatalmassága kezében vagyon az egész országnak élete s mindene, de ha az igazat szabad megmondani, Piri passa abban az tefterben oly falukot irt fel, az melyeket az Isten soha nem teremtett, viszont némely helytt egész taromànt hátrább hagyván, azon belől Erdély felől való falukot,imitt amott lévőket irt be az tefterbe Erdélyországának majd az közepéig, melyek soha Váradhoz valók nem voltanak ; kétség nélkül Piri passa is nem tudta soha mely meszsze legyenek Váradtól be Erdélyben, hanem valamely galád emberek szovára irta b e Kolozsvárig, mely az ország közepin vagyon, sőt azuntúl is Beszterczéig, Segesvárig, Medgyesig az melyek az ország majd Moldva felé való határaig hatnak be. Valamely jószágok Váradhoz tartozók voltak, azoknak behódolását mi egy szóval sem ellenezzük, de az melyek nem oda valók voltak, emlékeztetjük alázatoson az fényes portát hatalmas császárunk főszerdárjának Ali passának hittlevelére, az ki az mennek földnek teremtő Istenére, hatalmas császárunk áldott fejére, az szent Mahumet profétára megesküdt Váradnak feladásakor, hogy az Váradhoz tartozó jószágon kivül semmi Erdélytől el nem foglaltatatik. De mindezeket nem külömben, hanem ha az extrema necessitas kénszeriti ő kegyelmét, úgy mondja meg, egyébaránt az egy summában való megalkuvást tartjuk bátorságosbnak.

4.) Noha keserves arra lépni, hogy ember saját ős jószágából kivégye kezit, de mivel Jenö vidékén, Belényes vidékén és Lippa vidékén az török félelme miatt ma sem birhatja ember jószágát, igy láttatunk azt engedni oda, az ki már nem miénk ; azért ha az több részeiről az országnak illendő solemnitásával lehet az hódoltságnak eligazitása, az nagy kételenség arra viszen, hogy oda hagyjunk az magunk igazságunkban is ; mindazáltal mentől kissebb kárral lehet, igyekezzék úgy ő kegyelme cselekedni, a többit csak hallgatással múlassa, de igirés képen semmit ne igirjen semmiképen.

5.) Nem lehetetlen az is, hogy Váradon belől teljességesen tiltani kezdik az Erdélyhez való holdolást, mely ha történnék, fundálni kell az Ali passa atta hitlevélen, melynek

continentiája feljebb más punctumban meg vagyon írva. Annak felette meg kell jelenteni azt is, hogy ha szintén az erdélyieknek beholdolni nem engednék is azokat, de az Magyarországiak mindjárt holdoltatják, soha az magyarok részéről felholdolás nélkül nem hadják; hiszen jobb, hogy hatalmas császárunk igaz hívei kezében menjen az a haszon, mint sem ellenségi kezében. Az mint hogy az felső esztendőkben azon jószágokat, mind római császár pártjára foglalták volt, hanem nagy költségünkkel s fizetésünkkel szerzettük vissza, s azután is az magyarországi kóborlóktól mi nem oltalmaztuk volna, mind elpusztúltak volna azon faluk, melyben az váradiaknak semmi hasznok nem volna.

6.) Ilyen nagy dologban még keresztyének előtt is, annál inkább pogányok előtt ha valaki haszonnal akar előmenni, szükség képen kell adommal is barátokot szerezni; azért ha az haza securitásával haszonnal ez a dolog előmehet, igírjen ő kegyelme az fővezér tihajának ötezer tallért, az vezérnek penig magának tíz ezeret. Ha peniglen ez sem használna s választ adnának ő kegyelmének, jelentse meg, hogy lássa hatalmas vezér; de el nem jő, mert megvagyon parancsolva, hogy el ne jőjjön, valamig bennünket nem tudósít s informatiót újabban nem veszen tőlünk, mert, ha kijü, míg ujjabb informatiót nem veszen tőlünk, itt is halált szenved érette. Ha látja penig, hogy az igírettel véghez viheti, tovább is elmenjen az igíretben, két annyira is, de azt valóságra igírje.

Hátára jegyezve : Baló uram instructiója 27. Maji A. 1670. a fővezérhez való útjára.

Eredeti fogalmazvány az erdélyi Muzeumban. *(Gr. Kemény József Erd. tört. ered. levelekben XVI. köt.)*

CCXC.

Kegyelmes uram.

21. Julii Radnótról irt nagyságod méltóságos levelit alázatosan vöttem, melyben irja nagyságod miképen csalták meg nagyságodat az váradi törökök, vezér emberinek mondván az egyik török magát. Nagyságod kegyelmesen emlékez-

hetik reá, hogy én idein nagyságodnak megírtam vala; mindazonáltal egyébkori tökélletlenségekhez képest ez is szenvedhető, evvel kegyelmes uram csak jobban-jobban ismertetik magokat nagyságoddal, és hogy követségek jobban megvizsgáltassék. Az passa leveliben való inclusa kegyelmes uram csak egy resz töröké, kivel csak azon mesterkednének, hogy az holdoltságot az erdélyi hódlástúl felszabadithatnák, melyek közül az kik az nemes országtúl reájok vetett adajokat megadni nem akarják, az olyanok, hogy megfogattassanak, nagyságodnak az országgal együtt erős conclusuma vagyon, ha penig az adót rajtok szedni avagy az megadni nem akarókat büntetni nem kell, az nagyságod kegyelmes parancsolatját alázatosan elvárom. Ezzel Istennek kegyelmes oltalmában ajánlom nagyságodat. Datum in Tóhát die 22. Julii Anno 1670.

Nagyságod alázatos szolgája.

Bánfi Dienes m. p.

Kivül: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemeny József Erdély történ. eredeti levelekben XVI. kötet.*)

CCXCI

Illustrissime ac Celsissimae Princeps Domine Domine Amice et vicine nobis benevole.

Az kegyelmed minékünk böcsülettel irott levelét Csongrádi Kristof által szeretettel vettük, melyben kegyelmed mit irjon értettük, hogy kegyelmed az kezest Osztenicza Tanászi nevü görögöt, Kristoffal ide küldé Markotzin nevü inasával, de egyik is bé nem jöttek, hogy magokat igazították volna, mi penig ismét öszve gyüjteténk az áros embereknek az eleit, kik ismérik ennek az atyját s tudják mi volt s nem, de ők is bizonyitják nyilván, ennek kezénél semmi nem maradt, mert az kezes valamit talált az atyja halála után mindent elvett, semmit nem hagyot neki, kezes lévén, magának kellett volna bejőni, nem másnak. Más dologban is miben tu-

dunk kegyelmednek kedveskedni el nem múlatjuk, ajánlván Istennek kegyelmes oltalma alá kegyelmedet. Datum in Jász die 28. Julii 1670.

Illustrissimae Dominationis Vestrae Amicus et Vicinus benevolus.

Duka Princeps Moldvae
(*Oláh aláirás.*)

Kivül: Illustrissimo ac Celsissimo Principi Domino Michaeli Apafi Dei gratia Principi Transylvaniae, Partium regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti Domino Amico et vicino nobis benevolo.

Eredetije az erd. Muzeumban. (*Gr. Kemény József. Erd. tört ered. lev. XVI. köt.*)

CCXCII.

Michael Apafi etc. Generose etc.

Drinápolyból decima sexta Julii nekünk irt kegyelmed levelét vöttük, tudósitását kegyelmesen agnoscáltuk, értjük mind magunknak, feleségünknek és Naláczi uramnak irt levelekből az magyarországiak mellett való intercessiónknak használhatatlanságát; nem is kevéssé fájlaljuk, hogy az Isten dicsőségének oltalmazásában is nem szabad fáradoznunk, melyről nem tehetünk, Isten más nemzetnek hatalma alá vetvén bennünket; elhiszszük mindazáltal, hogy kikél még Isten üdővel az maga dücsőssége mellett. Kegyelmetek azért mint igaz hazafiai tovább is legyen szorgalmatos vigyázásban és az mennyiben lehet igyekezze az dolgot promoveálni és ha ugyan veszi eszében, hogy azzal mind magunkra s mind az hazára haragot s veszedelmet hozna, csak hadjon békét neki, mert úgy látjuk, hogy az a két nemzet csak csak megalkutt szegény nemzetünk dolgán. Mivel penig az végbeliek az portát nem tágitják az portát (igy) s ügyekeznek annak az embernek dolgát promoveálni, vigyázzon szorgalmatosan és igyekezze minden tehetségével feltett istentelen szándékokat elrontani s mindeneket ellene végben vinni, söt mind addig is inkább vigyázásnak okáért ott várakozni, míg Isten ellene

való dolgoknak végben vitelére hasznosan segiti s több reája bízott dolgainkat is jó karba állithatja. Eidem de reliquo gratiose propensi manemus. Datum in Castro nostro Radnóth 31. Julii Anno 1670.

Hátára irva: Baló uramnak irt levél pariája expediáltat. Radnóthon 30. Julii A. 1670.

Eredeti fogalmazvány az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben XVI. kötet.*)

CCXCIII.

Illustrissime ac Excellentissime Terrarum Transilvaniarum Princeps.

Spero quia Excellentia vestra bene memoratus quod ego transgrediendo per terram Transylvanicam, tam privatis quam publicis p̃recibns ex consulto Senatus sub brachiis Excellentiae Vestrae fuissem requisitus, ut prius in altissimum Nomen Excellentiae Vestrae supelectilem meam prebuissem, postea in fidem totius magni Ducatus Transilvaniae sortem meam in auro ex pecuniis aureis ad negotium et necessitatem Rei Publicae Transylvaniae concederem et acomodarem, quod ego facilime propter gratiam et autoritatem Excellentiae Vestrae prestiti, obtinendo contractum ab Ilustris Senatoribus subscriptione et sigilis illius, ut ista suma pecuniaria in numero quimque milia ducatorum ad necessum Rei Publicae per me concessurum accomodantur, et quam citissime in congregatione totius Senatus reddentur. Apelo tandem memoriam Excellentiae Vestrae intercessorias Serenissimo Rege Poloniae preterito pro singulo debito meo, quem ex bona voluntate mea prebui ad Excellentissimum Nomen Excellentiae Vestrae ad hoc tempus parate, molestiam et damna fero. Modo curendo ad terminum praefiguratum a congregato Senatus mitto nuntium et fidelem meum committendo illi inclinationem omnem ab me Excellentiae Vestrae, postea supliciter exoro Excellentiam Vestram de instantía et mandato, ut ego meam pecuniam specialem ex manibus Illustris Senatoribns in hoc termino

sine mora recipiam, conferendo omnem meam promptitudinem ad omne nutum Excellentiae vestrae. Cui

Humilimus servus debeo esse Constantinus Basaraba Dei gratia Terrarum Moldauiae Princeps.

(Oláh irás.)

Datum Jastrzebiec die 11. Augusti 1670. Anno.

Kivül: Illustrissimo ac Excellentissimo Principi Apafi Terrarum Transylvaniae Domino et Domino meo Clementissimo cito.

Eredetije az erdélyi Muz. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered. levelekben XVI. kötet.*)

CCXCIV.

Barátságosképen való köszönetem és szolgálatom ajánlása után, Isten kegyelmedet hatalmas császárunk szolgálatjára sokáig éltesse.

Az minapi kegyelmed nékem küldött leveléből értettem vala, hogy az német tábornak némely része szállottanak volna be Rákóczi Ferencznek négy vagy öt váraiban és immár közel az erdélyi határhoz jutottanak, és ha valamiképen az erdélyi birodalomban kárt tennének, avagy kezeket nyujtanák az határban, segitséggel lennénk. Mü az kegyelmed levelére jó választ tévén emberétől el is küldöttük, de mihelyen az kegyelmed embere tőlem elmenvén mindjárt érkezék hozzám az váradi passának levele, hogy Rákóczi Ferencz anyjának akaratjából s jó tetszéséből szállottanak volna be azok a rosz németek Patak várában, Ecsedben s az több váraiban és ő engedte az németeknek azokat az várakat; minek utána penig azokban az várakban beszállottanak volna, az több várokra s városokra is kezekeket nyújtván, megvették és megszállották. Mindazonáltal azok az várak s az a tartomány eleitől fogván kicsoda dispositiójában volt és ki birta, nem tudom, de az erdélyi határban s Várad tájékán levő városoknak s faluknak kiváltképen hatalmas császárunk adófizető

jobbágyinak s országának, hogy ha szolgál-e romlások avagy veszedelmekre, akarnám tudni, mert még ez ideig is semmiképen végére nem mehettem, ennek alkalmatosságával kölletvén ujobban egyik agámat, Mamuth agát levelemmel együtt kegyelmedhez expediálnom, hogy ezen dolognak valóságát voltaképen írja meg, ugyan ezen levelem megadó emberemtől gyorsasággal külgye hozzám, ha ugyan azoknak az németeknek cselekedetek s hatalmaskodások az sz. frigynek fölbontására okot adtanak bizonyos lészen, mentül hamarébb hatalmas császárunk portáját ezen dolog felől tudósitván s ennek megorvoslásában könnyü módot s alkalmatosságot találunk; ahoz képest kegyelmed is emberemet ne késedelmeztesse, mentül hamarébb jó válaszszal bocsássa vissza hozzám, találunk jó módot az dologban. Datum in Buda die 6. Septembr. A. 1670.

Budai vezér Mahmut passa.

Budai vezér az tömösvári passát inti pöcsétes bujurultijával, hogy ennekelőtte az váradi passa informálta volt az budai vezért, miképen s micsoda várokban szállottanak be az németek, hasonlóképen az tömösvári passa is informálja néki azokat, azon inti az tömösvári passát az budai vezér.

Az væroknak nevek ezek: Sáros, Szerencs, Patak, Kálló, Károly, Ecsed, Szakmár, Kassa.

Édes szomszéd barátom, ezek az megnevezett várak német császár kezében vadnak-é avagy magyarországi urak birják-é, vagy hogy Rákóczi Ferenczé, és ha erdélyi határban levő faluk vagy városoknak s hasonlóképen az váradi határhoz közel levő faluknak ártására vagyon, avagy nincsen, minket tudósits felőle, másképen se cselekedjél.

Budai vezér tömösvári passának küldötte czédulájának parijája.

Egykorú másolat forditás (?) az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erdély tört. ered lev. XVI. kötet.*)

CCXCV.

Instructio Generoso T. T. data Anno 1670. 25. Septembris.

Legelsőben szükséges, ő kegyelme titkolja el Panajottúl, hogy deákúl tudna e végre, hogy ő kegyelme ezt eltitkolván, az mely tolmácsot melléje adunk azzal tolmácsoltasson, mind császár s fővezér előtt, ne Panajottal; egyébiránt Panajotnak szóló levelünket küldje meg, sőt maga is ő kegyelme barátságosan beszéljen vele, de magyarúl, amaz nem tudván magyarúl, kénszeríttetik admittálni az mi tolmácsunkat, így az mely dolgokat Panajottól titkolni kell, könnyebben meglehet.

Az magyarországi állapotok felől kétségenkivül tudakozni kezd az fővezér, mi azért igazságosan leirattuk az meglött dolgokat, jövendőre való tanácskozások is mire czélozzon az mennyire derekas helyekről végére mehettünk azt is leirattuk, ő kegyelme ezt fordíttassa török nyelvre idején korán, ez végre, hogy ha az fővezér kérdezkedni kezd, adhassa irva bé, láthassa maga, ne terjedjen ki oda, az hová az fővezér nem akarja.

Egynéhány részbeli instructiókat adtunk egyszer másszor az követeknek az hódoltság állapotja felől, melyeknek nagyobb részét Bánfi Diénes uram ugy tudjuk ő kegyelmének oda adta, szükséges ő kegyelme jól megolvassa, hogy azokból vehessen világosságot.

Azonban az hódoltság rész szerint Várad felől lévén, rész szerint Zaránd és Hunyadvármegye felől, az Várad felől való hódoltságnak állapotját ő kegyelme semmiképen elé ne hozza, ha eltávoztathatja. Hogyha peniglen előhozza más s azt kezdik urgeálni, hogy az Piri passa tefterében inserált minden faluk adózzanak Váraddá, in extrema necessitate, ha ugyan választ kell tenni, ezt mondja : Hatalmas császáré az egész ország s azoknak élete s mindene, de ha azok az faluk mind oda adóznak, soha bizony az erdélyi adó ki nem telik, mert egész Erdélyben csak három vármegye, ugy mint Fejér, Torda, Küküllővármegye vagyon, a ki attól az regestrumtól

épen maradott, a többi némelyek épen, némelyek rész szerint belé iratott, úgy hogy az egész Erdélyországának felénél többet teszen. De ezekre az szókra akkor lépjék ő kegyelme, mikor egyéb nem lehet benne. Egyéb ehez tartozó mentségek az elébbeni instructiókban bőven megvadnak irva.

Azt is nevezet szerint parancsolja meg ő kegyelme az tolmácsnak, hogy tefternek egy helyen se nevezze azt az felirást, hanem csak felirásnak, mert az tefter örökös dolog ő nálok az török részéről.

Az másik rendbeli hódoltság állapotja az Zaránd és Hunyadvármegye felől vagyon, nevezet szerint közelebb forog difficultásban az Körösben negyvenkilencz falu, kik felől lött az fővezérnek kemény izeneti Baló László által, noha annakutána a kapikiha levelében is jobb reménséggel biztat bennünket felőle. Azért ő kegyelme az kapikihától menjen végére, reménlheti-é ember jó végét, ha azoknak állapotját sollicitálja; ha jó reménység lehet fenn az dologban, az alkalmatosságot ne múlassa el ő kegyelme; nevezet szerint fundálni kell azon, hogy az midőn az mostani fővezér apja Jenőt kezéhez vötte, Szolnokból kerestette elé az régi teftert, melyben meg volt irva, midőn elsőben Jenőt az török nemzet birta, meddig terjedett ki az hódoltság, megparancsolta mind az két félnek, hogy ennekutána is addig legyen, az peniglen volt T. nevü helyig, azért mostan is az régi teftert nem méltó bolygatni, maradjon abba.

Hogy ha peniglen ebben az dolog semmiképen meg nem állhat, hanem az controversiában lévő negyvenkilencz falut urgeálják, meg kell jelenteni az fővezérnek, hogy noha negyvenkilencz falut neveznek, de azokat oly mesterséggel iratták fel, közbe-közbe sok falukat felirás nélkül hagyván, és Erdély felől beljebb lévő falukat felirván, hogy aval a negyvenkilencz faluval száz falunál is többet akarnak elfoglalni Erdélytől; ha ez igy lészen soha hatalmas császárunk adaja ki nem telik, Erdély nem másé, hanem hatalmas császárunké, nem méltó, hogy egynéhány szpaia magok hasznát keresvén, hatalmas császárunk adaja fogyatkozzék meg.

Ad extremum, ha ugyan ezek sem elegek és egyéb nem lehet benne, azon instáljon ő kegyelme, hogy az a negyven-

kilenz falu egy csoportban határoztassék meg, mert ha az felirás szerint kezdik az jenei vitézek birni, az mely faluk fel nincsenek írva s imitt amott közbe-közbe vadnak, mivel nekik senkisem adta, nem tartozunk vele hogy birniok is engedjük és egy örökké való veszekedés következik belőle, az porta is szünetlen fog búsittatni miatta hol egy s hol más részről.

Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCXCVI.

Méltóságos uram, nekem kedves sógor uram.

Engemet édes, kedves sógor uram ama hivságos, Saul lelkével biró mostani erdélyi fejedelem beüze, bekergete ez hatalmas nemzet közzé ártatlan voltomra, minden igaz ok nélkül, megfosztván nálam levő egynéhány rendbeli erős hitlevelei ellen, annakutána hunyadi, gyalui váraimtúl, jószágimtúl, szép uraságimtól, Hunyad vármegyei örökös főispánságommal együtt megfosztván, azokkal idegeneket contentáltata holtig való gyalázatomra; azzal nem elégedvén meg, újolag fogságra akara vetni, ugy kelle osztán magamat erre az futásra vennem, itt is penig az tenger parton lévén, most is miatta nem nyughatom, mert egynehány úttal méreggel akart életemtül is megfosztani, melyrül való teljes panaszomat az édes kedves sógoromnak, Csáki uram ő kegyelmének bővségesen megirtam, úgy hiszem nem el fogja titkolni ő kegyelme mind kegyelmedtül, mind másoktúl. Igy értvén azt kegyelmed is édes sógor uram, az én igaz ügyömért álljon az én pártomra ebben való igazságomban, felőlem költött hamis gondolatú hireknek hitelt nem adván, azoknak szájokat, az hol kivántatik, ne restelje kegyelmed bedugni, mert azokban bizony anynyi igaz sincsen, mind az babszem, itilje ámbár meg mind az Isten, mind az ember; hiszem Istent meg jövendőben, mind igazsága mind hamissága ki fog jelentődni ebbéli jusomnak. Isten engemet is hosszú várakozásim után édes hazámban bevivén, érette háladó igaz atyjafia, szolgája igyekezek lenni kegyelmednek. Azt gondolom édes, kedves sógor uram felőle, hogy az fejedelem ő kegyelme talám elfelejtette jó tevő urá-

nak s fejedelmének ártatlan vérének ontását az szőlősi mezőn, mely soha bizony, hiszem Istent, ő felsége előtt feledékenységében nem magyen annak az nagy fejedelemnek vérének ok nélkül való kiontása érette. Kegyelmed által az méltóságos sógor asszonynak, ő kegyelmének ajánlom köteles szolgálatomat. Ajánlom is ezek után Isten oltalmába kegyelmedet. 1670. 1. Novembris Constantinopoli.

Kegyelmed igaz atyafia jóakaró sógora

Zólyomi Miklós m. p.

Kivül: Az méltóságos uramnak tekintetes és nagyságos Karoly László uramnak ő kegyelmének. Nekem kedves sógoromnak adassék.

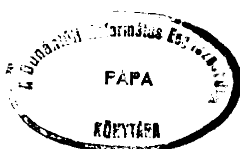
Eredetije az erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. köt.*)

CCXCVII.

Michael Apafi dei gratia Princeps Transilvaniae partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. etc.

Generose fidelis nobis dilecte, Salutem et gratiam nostram. Nem akarók elmúlatni, hogy ujobban ne tudósitanók kegyelmedet az mostan fenn forgó dolgok felől. Római császár ő felsége az német hadakat Magyarországban naponként igen igen többíti, Szakmárra is újobban feles nímetek jöttek, az békességet is világosan kezdették bontogatni, mert ezelőtt csak egynéhány napokkal, midőn semmi okot az somlyai katonák rá nem adtak volna, az Károlyban lévő császár pártján lévők őköt elő vévén messze üzték, s ha el nem szaladtak volna levágták volna mind őköt, egyet közülök elfogtak, megölték-e vagy hová tötték, ők tudják; de midőn Bánffi Diénes uram, elbocsátása felől az szakmári commendánsnak írt volna, igen könnyü választ tött azt írván, hogy az mi meglött csak meglött, ezután nem lészen olyan dolog, de azonban az katona csak oda lött.

Annakfelette im szintén ma is érkezék hírünk, hogy idősbik Csáki Istvánné asszony be akarván magyarországi jószágábúl erdélyi jószágában jőni, szintén akkor az római császár ő felsége plenipotentiariusa, Rottál János uram Lőcsén lévén, ő kegyelmétől salus conductust szerzett bátorságos bejövetele felől, az melylyel beindulván Erdély felé, Szat-

már tájékáig békével eljött, nagyobb bátorságnak okáért béküldé a szatmári commendánsnak az római császár ő felsége plenipotentiáriusának levelit, amaz nagy böcsülettel olvasta el, hogy már az levelet, de más felől lovasit küldvén ki, Csákiné asszonyt minden szekerével együtt bevitték s ma is arestumban tartják. Ezeket kegyelmed ez szerint bizonyosan referálhatja az fővezérnek ő nagyságának, hogy ha penig ez levelünk kegyelmedet útjában találja, kapikikánkot mingyárt tudósitja kegyelmed róla, agálja ez szerint ott az hol illik; egész táborostúl az ő felsége hada még az erdélyi határban eddig nem volt, de hogy ha az ország utján sem szabad Magyarországban az erdélyi embernek járni, hanem mingyárt rabságra viszik, micsoda békességnek megtartása legyen ez; általláthatja az fényes porta, ha meg nem orvosolja, több rosz is telik ki belőle; mü azért jelentjük idején korán meg, hogy jövendőben is ne okoztassunk avval, hogy meg nem jelentenőnk. De reliquo gratiose propensi manentes. Datum in Civitate nostra Alba Julia die 12. mensis Decembris Anno 1670.

Más kézzel: Azonban, mivel az magyarországiak felől akar kegyelmed maga is tudósitást venni, hogy ha akarnak-é követet az portára beküldeni avagy nem, erről kegyelmednek ilyen informatiója lehet: mint azelőtt megirtuk volt, hogy az kik azok közül birodalmunkban confugiáltanak, azok örömest beküldenének s azon is vadnak, csak lehetne oly assecuratiójok, hogy bántódások nem lészen; ezt mindazáltal kegyelmed consideratióban vegye, hogy ezek egész ország képében nem küldhetnek, mivel azoknak nagy része ki egy ki más felé eloszlott, ezek mellett azért kegyelmed, ha az ország s magunk kedvetlensége nélkül meglehet, törekedni kegyelmed el ne múlassa.

Annakfelette az mint instructiója is tartja kegyelmednek, ha az más pártról kiadattatásokat sollicitálnák, kegyelmed meg jelentse, hogy ezek mind jószágot bírnak Erdélyben s hatalmas császárunknak adóznak, ha penig ugyan súlyosodnék ellenek az dolog, kegyelmed tudósitása sokkal elébb érkezzék hozzánk, mint sem hatalmas császárunk parancsolatja érkeznék.

Az mi az Panajot uram nehézségét illeti, hogy az oda be panaszló görög mellet irt levélre választ nem töttünk, azt kegyelmed megmondhatja, hogy értettük azon dolognak Baló László hivünknek oda be való létében az divánban való forgását, holott is végezték, hogy bátorságos kijövetele, lévén jőjjön ki s törvény szerint igazodjék, melytől is eddig vártunk s választ azért nem irtunk. Mostan azért írtunk Panajot uramnak köszöntő levelet s azt is megirtuk, hogy ez volt oka válasz nem tételünknek; ezután is azért, ha kijő törvény szerint eligazittatjuk. Egyébaránt, nem hogy fővezér ő nagysága levelére, de az ő kegyelme levelére is választ töttünk volna. Hogy ha interim ez irásunk kegyelmedet útban találná, kegyelmed küldje kapikihánk kezében, s irja meg, hogy mindenekben tehetsége szerint eziránt ügyekezze promoveálni az dolgokat.

Eredeti fogalmazvány az Erd. Muz. (*Gr. Kemény József Erd. tört. ered. lev. XVI. kötet.*)

CCXCVIII.

Jézust követő nagy fejedelmek példányképe stb. méltóságos szomszéd barátom Apafi Mihály király, kit Isten jó véggel áldjon meg!

Méltóságodhoz s érdemeidhez illő köszönetem után baráti levelem rendiben arról kivánlak értesiteni, hogy a hatóságom alá tartozó Facset környéki lakosok közül N. N. (olvashatlan oláh (?) név) ide Jenőre jővén feljelentette, hogy némely hatóságod alá tartozó embereken pénzbeli követelése van, a kik a helyett, hogy adósságukat megfizették volna, méltatlansággal illették s szóba sem igen álltak vele. Ezen dolog végett kivántalak ez uttal kérő levelemmel megkeresni; mely ha Isten jóvoltából szerencsésen hozzád érkezik, reméllem intézkedni fogsz, hogy a fennevezett hitelező bárkik legyenek is adósai, pénzét megkapja. Annyival is inkább mivel előtted is tudva van, hogy ha itt a végekben az efféle emberek jogos követeléseikre nézve pártolásban nem részesülnek; adás vevés alkalmával aztán ugyan csak a maguk módja sze-

rint járnak el. Ha itt a mi részünkön viszont neked volna valami elintézni való ügyed; csak tudósits s a lehető pontossággal elfogom végezni. Többire nézve Isten békessége legyen a jó uton járókkal.

Kelt Szefer hó 10—20 napjai közt. (évszám nélkül.)

Jenőn.

Oldalt: Huszajn passa névjegye s pecséte.

Egykorú magyar hátjegyzet: Jenei vezér Huszain passa levele, más facsadi ember adossága felől.

A pecséten 1081(=1670.) évszám olvasható.

TARTALOM.

Lap.

Lap.

*) A sorszám egymásra következése itt hibás.

Hibaigazitás.

9-ik lap felül 10-ik sor m a g a m helyett olvasd m a g a
78-ik lap felül 11-ik sor m a g n a m helyett olvasd n u n q u a m
104-ik lap alól 8-ik sor M o l d v a i helyett olvasd B o l d v a i.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

A

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK

ÁTNÉZETE.

ELSŐ OSZTÁLY: OKMÁNYTÁRAK.

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, a b r ü s s e l i országos levéltárból és a burgundi könyvtárból. Összeszedte s lemásolta Hatvani Mihály (H o r v á t h M i h á l y). I. KÖT. 1441—1538. Pest 1857. XXI és 387. — II. KÖT. 1538—1553, Pest, VIII és 367 l. — III. KÖT. 1553—1608. Pest 1859. VIII és 324 l. — IV. KÖT. 1608—1652. Pest 1859. VIII és 323 l. I. Ferdinánd kir. hasonmásolt levelével. — *Monum. Diplom. I—IV. kötet*

MAGYAR TÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR, l o n d o n i könyv- és levéltárakból. Összeszedte és lemásolta S i m o n y i E r n ő. 1521—1717. Pest 1859. VII és 318. l. — *Monum. Diplom. V. köt.*

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR (Fejér György Codex Diplomaticusának folytatása). Közzé teszi W e n z e l G u s z t á v. I. KÖT. 1001—1235 és Függelékül: *Kritikai jegyzetek Fejér György „Codex Dipl. Hungariae Ecclesiasticus et Civilis" czímű munkájának az árpádi korszakot illető része felett.* Pest 1860. XLII és 405 l. — II. KÖT 1234—1260. és Függelékül *Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsolt országok okmányai.* Pest 1861 XIX. és 402. l. — III. KÖT. 1261—1272. s Függelékül: *Olaszhon levéltára a magyar történelem szempontjából.* Pest 1862. XV és 363 l. — IV. KÖT. 1272—1290. Pest 1862. XX és 414 l. V. KÖT. 1290—1301. és Függelékül: *Theiner Ágoston „Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia" czímű munkájáról.* Pest 1864. XXI és 336 l. — VI. KÖT. v. a második folyam I. kötete: 890—1235. Pest 1867. XXXVI és 578 l. — VII. KÖT. v. a második folyam II. kötete: 1235—1260. Pest, 1869. XXVI és 564 l. — VIII. köt. vagy a második folyam III. kötete: 1261—1272. Pest 1870. XXII. és 479 l. — *Monum. Diplom. VI—XIII. köt.*

ALVINCZI PÉTER OKMÁNYTÁRA Erdély visszacsatolása felett a m. királylyal folytatott alkudozások történetéhez 1685—88. Közzé tette S z i l á g y i S á n d o r. I. kötet. VI és 421 l. — II. köt. 338 és LVIII. — M o n u m. D i p l o m. XIV. XV. kötet.

Ezen kötetek sorába fel vannak véve, s egymás után sajtó alá adatnak: *az Árpádkori Új Okmánytárnak* egyelőre még négy kötete: a *Milánói M. Okmánytár,* két kötetben. *Beátrix királyné Levelestára,* két kötetben.

MÁSODIK OSZTÁLY: ÍRÓK.

SZERÉMI GYÖRGY, II. Lajos és János királyok házi káplánja EMLÉKIRATA MAGYARORSZÁG ROMLÁSÁRÓL. 1484—1543. Közli W e n z e l G u s z t á v. Pest 1857. XXXIV és 410 l. — *Monum. Script. I. köt.*

VERANCSICS ANTAL, m. kir. helytartó, esztergami érsek ÖSSZES MUNKÁI, közli S z a l a y L á s z l ó (1—7.) és W e n z e l G u s z t á v (8.) I. KÖT. Történelmi dolgozatok deák nyelven. Pest 1857. XX. és 370 l. — II. KÖT. Történelmi dolgozatok magyar nyelven, és Vegyesek. Pest 1857. XV és 321 l. — III. KÖT. Első portai követség 1553—1554. Pest 1858. XII és 463 l. — IV. KÖT. 1555—1557. Pest 1859. XI és V. 404 l. — V. KÖT. Második portai követség 1567—1568. Pest 1860. VIII és 396 l. — VI. KÖT. Vegyes Levelek 1538—1549. Pest 1860. VI és 373 l. — VII. KÖT. Vegyes

Levelek 1549—1559. Pest 1865. VI és 369 l. — VIII. KÖT. Vegyes Levelek 1559—1562. Pest 1868. XIV és 399 l. — IX. KÖT. Vegyes Levelek 1563—69. Pest 1870. VI és 315 l. — *Monum. Script. II—VI. IX X. XIX. XX. kötet.*

GR. ILLÉSHÁZY ISTVÁN nádor FÖLJEGYZÉSEI 1592—1603. és HÍDVEGI MIKÓ FERENCZ HISTÓRIÁJA 1594—1613. BÍRÓ SÁMUEL folytatásával (és két Függelékkel: Enyedi Pál Énekéből 1598—1601. és okmányok Mikóhoz és Illésházyhoz). Közli Kazinczy Gábor. P. 1863. X és 331 l. *Monum. Script. VII. köt.*

ROZSNYAY DÁVID, az utolsó török deák, TÖRTÉNETI MARADVÁNYAI. Összeszedte s jegyzetekkel, oklevéltárral kísérve kiadta Szilágyi Sándor. Pest 1868. 462 l. — *Monum. Script. VIII. köt.*

ALTORJAI B. APOR PÉTER MUNKÁI. Közli Kazinczy Gábor Lusus Mundi. Synopsis mutationum notabiliorum aetate mea in Transylvania, et progressus vitae meae. Metamorphosis Transylvaniae [ez magyarúl] CSEREI MIHÁLY Pótlékai és Megjegyzéseivel). Pest 1863. X és 484 l. — *Monum. Script. XI. köt.*

BRUTUS JÁNOS MIHÁLY magyar kir. történetíró MAGYAR HISTÓRIÁJA 1490—1552. A m. kir. egyetemi könyvtár eredeti kéziratából, szerző életével közli Toldy Ferencz. I. KÖT. Második Ulászló országlata, hasonmással. Pest 1863. CIX és 461 l. — II. KÖT. Második Lajos trónra léptétől 1537-ig. Pest 1867. IX és 495. l. — III. KÖT. 1537—1552 Brutus elveszett XIV—XX. könyveinek töredékei 1571-ig, és Magyarokhoz írt Levelei (sajtó alatt). — *Monum. Script. XII. XIII. XIV. köt.*

GHYMESI FORGÁCH FERENCZ nagyváradi püspök MAGYAR HISTÓRIÁJA 1540—1572. Forgách Simon és Istvánfi Miklós Jegyzéseikkel és Forgách Ferencz kisebb irataival együtt. A hg. Eszterházy-féle kéziratból közli Majer Eidél; bevezette Toldy Ferencz. Pest. 1866. LXXXVIII és 555 l. — *Monum. Script. XVI. köt.*

BARONYAI DECSI JÁNOS MAGYAR HISTÓRIÁJA 1592—1598. A szerző életével közli Toldy Ferencz. Pest 1866. LXXX és 328 l. — *Monum. Script. XVII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1676—78 évekből. Közli Torma Károly. Pest 1866. XII és 199 l. — *Monum. Scrip. XVIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1689. évből; ugyanennek Leveleskönyve 1694; Dobai Zsigmond Naplója 1686; Sándor Gáspár, Bay Mihály és András, meg Balogh László Naplóik 1694-ből. Közli Thaly Kálmán. Pest 1868. 2 részben XXXII és 784 l. — *Monum. Script. XXIII. köt.*

KÉSMÁRKI TÖKÖLY IMRE NAPLÓJA 1693—94. évekből. Az eredeti kéziratból közli Nagy Iván. Pest 1863. VIII és 701 lap. — *Monum. Script. XV. köt.*

Sajtó alatt: KRITOBÚLOSZ, az utolsó byzanti történetirótól II. Mehemet Élete, görög ül és magyarúl, 2 köt. Dethier Antal és Szabó Károlytól.

VERANCSICS ANTAL Összes Munkái Wenzeltől, X. köt.

SZAMOSKÖZI ISTVÁN fenmaradt Történeti Munkái, 3 köt. Toldy Ferencztől.

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR, IX. kötet.

LONDONI MAGYAR OKMÁNYTÁR. Simonyi Ernőtől. II. k.

Pest. Nyomatott az „Athenaeum“ nyomd. 1871.